Digitized by Google

Ex Bibliotheca
...ori Coll. Rom.
Societ. Jesu

R. BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE V. E. II ROMA
8
49 A
25

Digitized by Google

8-49-A-25

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

COMPENDIVM

ſummæ ſeu Manualis

DOCT. NAVARRI

in ordinem alphabeti redactum, ſententiaſque omnes ſuccinctè Complectens:

AVTHORE

R. P. STE. DE AVILA Abulenſi, Socie. Ieſu preſby. et Theologo

Nunc denuo in lucem emiſſus et multis mendis expurgatus.

LVGDVNI.
Apud Horatium Cardon
M.D C.X.

Digitized by Google

REVERENDO

ADMODVM PATRI,

IOANNI DE ATIENÇA, Præpoſito Prouinciali Societatis IESV in hac prouincia Peruana, STEPHANVS DE AVILA, eiuſdem Societatis, perpetuam felicitatem.

ATTENTA *animi cõſideratione perpendi, R. admodùm Pater, eum fuiſſe ſolùm animum, id conſilium, perquàm colendi Patris noſtri generalis, ſummi Pont. Chriſti in terris Vicarij auctoritate confirmatum, Philippi Regis Catholici liberalitate perfectum,*

NAZIONALE

cùm primùm nos in remotiſſimas has regiones dimiſit, vt fluxarum rerum abiecta ſollicitudine, & ſæcularibus relictis deſideriis, omnes animi neruos, omnes curas & cogitationes in ſalutem Indorum intenderemus. Quorum permulti, vt teneræ adhuc plantæ, & quæ in Catholica religione altas nõ iecerint radices, niſi continua illorum, qui vineam hanc Domini Sabaoth, quæ extendit palmites ſuos vſque ad mare, excolũt, adſit induſtria, nullos, vel ſaltem exiguos, fructus immortali & æterna vita dignos perferent. Plures verò, vt exiſtimo, in mediis vitiorum ſordibus, & auitæ idololatriæ tenebris ita iacẽt, ac miſerè detinentur, vt ex illis ad exteriores & æternas iamiam detrudẽdi ſint, niſi clariſſimo Euangelij lumine illuſtrentur. In quam feliciſſimam ſortem permultos ex noſtris Patribus electos eſſe video, vt &

illos

Digitized by Google

illos in veræ pietatis officio, & Catholica religione contineant; hos à barbara immanitate, ad Chriſtianam elegãtiam; ab idolorum cultu, quibus mancipati ſunt, ad ſummæ Trinitatis obſequium, & filiorum Abrahæ libertatem traducant: vt quodammodò videãtur poſiti in lucem gentibus, & lucernæ ardentes ſuper candelabra, vt luceant omnibus, qui domus Dei oſtium requirunt ingreſſuri. Dicant hi exultãtibus animis cũ Pſalmographo Rege, Funes ceciderunt nobis in pręclaris; *quippe qui paruulis frangimus panem, quibus quotuſquiſque eſt qui petentibus ſubueniat? Qua in re eò maius eſt gloriæ & immortalitatis præmium, quò ſæpiùs in multis laboribus, & certiſſimis vitæ periculis verſantur. Illos enim beatos prædicat Scriptura,* Qui ſuper egenum & pauperem intelligunt, quos in die mala libera- Pſ. 15. 6. Pſ. 40. 1.

NAZIONALE

turum Dominum pollicetur: *fe-*
liciſſimi labores, clariſſima militum
trophæa, qui fortē armatū ex atrio,
quod longo tempore inuictus pacificè
cuſtodiuit, licet infirmi & debiles
(vt non glorietur omnis caro) diuina
ope, auxilióque ſuffulti, cum ſum-
ma Dei gloria. illius tamen ſummo
dedecore, expulerunt. Qua in re
diuini Iſaiæ propheticum vaticiniū
Iſ. *conſpicimus adimpleri:* Tunc ape-
35. rientur oculi cæcorum, & aures
5. ſurdorum patebunt; tunc ſaliet
ſicut ceruus claudus, & aperta
erit lingua mutorum: quoniam
ſciſſæ ſunt in deſerto aquæ, &
torrentes in ſolitudine. Et quæ
erat arida, erit in ſtagnum; &
ſitiēs, in fontes aquarum. In cu
bilibus, in quibus priùs draco-
nes habitabant, orietur viror
calami, & iunci. *In id tu ſtudium,*
R. admodùm Pater, quanta potes
cura & contentione ſemper incu-

buiſti;

Digitized by Google

buiſti; quandoquidem optimum & illuſtriſſimum quemque ex iis, quos plures in omni virtutis & doctrinæ genere præſtantes hæc prouincia alit, in eam ſortem delegeris; vt clariſſimum lumen Euangelij in eas perferant regiones, in quibus vel hactenus non intellectum fuerat, vel iam propè penitus interierat. Cúmque me ſæpiùs ex illorum Societate, quibus in ſalutem Indorum feliciter contigit inſudare, expulſum, atque tam in noſtris adoleſcẽtibus, quàm in externis, qui decurſu temporis vineæ huius operarij futuri ſunt, Theologica diſciplina informandis occupatum intuerer (in quorum continuas, ac graues occupationes, dum vineæ excolendæ inſudant, vt experientia ipſa ſæpiùs oſtendit, eæ crebrò de officiis, & religione incidunt quæſtiones, vt æquè totius bonæ literaturæ præſidia in media Barbaria, quàm in media Hiſpania re-

quirātur, & in ea potiſſimùm Theologiæ parte, quam Scholaſticam dicimus, permultos annos verſatus ſim: nec meo muneri, nec voluntati ſatisfactum exiſtimaui, niſi, quibus poſſē ſtudiis, quibúſq́; illis maximè opus eſt (ſunt autem illa de moribus & officiis elucidatæ quæſtiones) Patribus noſtris, qui Indorum ſalutem curant, opem, licèt exiguam, afferrē. Quandoquidem nec ſe librorum copia, hac & illac perpetuò diſcurrentes, præpedire, nec facilè in dubiis, quæ paſſim ſeſe offerunt grauiſſima, alios, cùm longiſſimè abſint, poſſint conſulere. Cúmque Doctoris Martini ab Azpilcueta Nauarri Manuale, vna omnium voce, & animo commendetur (nec immeritò, cùm ea omnia, quæ in ſacris Confeſſionibus poſſint occurrere, quæq́; ſacroſancta Tridentina Synodus, & ſanctiſſimi Pontifices, felicis recordationis, Pius V. & Gregorius XIII. ſuis

nuper ſtatutis decreuerunt, ita collegerit, vt nihil vnquàm à quouis, licèt prudētiſſimo rerum æſtimatore, poſſit amplius expectari) nō alienum à re ipſa nec à meo conſilio & inſtituto putaui, ſi tanti viri lucubrationibus, quod vnum deeſſe videbatur, adderem, & illas in commodiorem rationem, & faciliorem methodum redigerem; & quæ ille ſæpe longo verborum ambitu diſputaret, ego paucis complecterer: ne, qui celebris huius Doctoris auctoritate inniti velit, prolixis rationibus, & pluribus Auctorum citationibus diſtrahatur. Si quis autē, in rebus præſertim grauioribus, altiùs velit illarū cauſas, primáque fundamenta requirere, haud multùm laborabit, cùm tam noua (quod equidem ſummo mihi labore conſtitit, cùm perfecta re nouus, ac pluribus in locis immutatus in lucem rurſus liber exierit) quàm veteris Latinæ editio-

nis loca diligēter citauerim, ad quæ facilè, ſi ſibi velit abundantiùs ſatisfacere , poſſit adire. Erit etiam mea opera & induſtria non inutilis, nec iniucunda iis qui graue ac difficile Confeſſariorum munus primùm ſuſcipiunt. Nullius enim vnquàm ſummæ (ni fallor) ope aut breuiùs poterunt , aut faciliùs eam rerum agnitionem licèt confuſam aſſequi , quam grauiſſimus quiſque Auctor in id munus obeunte, vtpote neceſſariā poſtulat, & requirit: nam perfectam, ſine & laboris & temporis diſpendio, nō poſſunt. Præterea cùm nemo tam firma, ac tenaci memoria ſit, qui ea, quæ multo ſtudio, ac diligētia pepererit, ita tenere poſſit, quin inter tot curas & ſollicitudines non excidant , negotiorúmve concurſu diſturbentur ; qui ſi eadem velit apud eoſdem Auctores, quos quondā euoluerat , repetere; nec illorum copiam , nec otium temporis nanciſci

pote

poterit opportunum. Cui incommodo haud difficilè poterit prouidere, quicunque hoc opuſculum, veluti omnium, quæ multis annis in literarum ſtudiis cõparauerit, ſummã ac breue compendium in promptu habeat. At dicet fortaſſe quiſpiam, cùm aliqua Doctor Nauarrus tradiderit, quæ non parum à communi hominum opinione abhorreant, ſed & (bona tãti viri venia) nonnihil à veritate diſſentiant, cur ego ſuis in locis quid contrà ſenſerim, non adiunxi? A qua me ſententia deterruit, tum quòd rara eſſe illa admodùm, ac perpauca, quæ limari, ac excoli diligentiùs poſſent, animaduerterem; tum præcipuè tanti viri auctoritas, quæ apud me equidem tanta eſt, quãta eſſe poteſt maxima: cui ego, niſi iis rationibus, quæ poſsẽt omnes licèt illius ſtudioſiſſimos, quãuis inuitos, ad meam ſententiam pertrahere, illam confirmarem; me

ipſum opponere nullatenus auderẽ. Sed Compendij breuitas, ipsáque inſtituta quæſtionum ſeries, longiores nec ordiri, nec texere quæſtiones permittebat. Quod ſi aggrederer, erat id altiùs repetẽdum, cùm amputãda eſſent plura, immutanda non pauca, addẽda plurima, ea potiſſimùm, quæ in nouo hoc Indiarum orbe, & noua, & grauiſſima ſe offerunt. Id verò ſi facerem, non tam alienos labores in ordinem diſponere, quàm noſtros in lucem edere viderer. Qua in re ſi paululùm otij nactus fuero, & ex diuturnis occupationibus, quibus diſtineor, aliquando reſpiraro, multorum, qui id à me obnixè contenderunt, voluntati & poſtulatis ſatisfaciam. Accipe igitur, perquàm colende Pater, hoc opuſculum, ſucciſiuis, & velut furtiuis tẽporibus, elaboratum, quod in tuo nomine apparuit. Accipiant illud Patres vita mea mihi

chariores, in quorum gratiam conſcriptum eſt; qui ſi his meis lucubratiunculis pios labores ſuos nonnihil leuari conſpexerint, mei ſemper inter diuina myſteria meminerint, obſecro, tam ſui ſpiritualis auxilij indigentiſſimi, quàm ſuos ſemper labores leuandi ſtudioſiſſimi. Vale, ex hoc collegio noſtro Limenſi.

Digitized by Google

BARTHOLOMAEVS Perez de Nueros, Prouincialis Societatis Ieſu in prouincia Toletana, poteſtate ad id mihi facta à Reuerẽdo admodùm Patre Claudio Aquauiua, Præpoſito noſtro Generali, facultatem concedo, vt *Compendium Manualis, ſeu Summa Doctoris Nauarri*, Autore Patre STEPHANO DE AVILA, eiuſdem Societatis Presbytero, & ſacræ Theologiæ in Ciuitatis Limenſis Academia primario Profeſſore, compoſitum, & eiuſdem noſtræ Societatis grauiũ doctorúmque hominum iudicio approbatum, typis mãdetur. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas & ſigillo noſtro munitas dedimus Madreti, die xx. Octobris, Anni Domini M. DCVIII.

BARTHOLOMAEVS PEREZ
de Nueros.

HVNC R. P. STEPHANI DE AVILA, è Societate Ieſu Presbyteri, librum, qui inſcribitur, *Compendium Manualis, ſeu Summæ Doctoris Nauarri*, & pium & eruditū, dignum cenſuimus, qui prælo commiſſus, publicæ vtilitatis cauſſa in lucem ederetur. Datum Lugduni, Idibus Decembris, M. DCVIII.

CHALOM V. G. Lug.

Summa Priuilegij à Chriſtianiſſimo Galliarum Rege obtenti.

HENRICI IV. Galliæ & Nauarræ Regis Diplomate cautú eſt, ne quis in ſuo regno, aliiſve locis ditioni ſuæ ſubiectis, intra proximos annos decem, à die impreſsionis primæ inchoandos excudat, vendat, excudendum vendēdúmq; quouis modo, ac ratione conetur, librum qui inſcribitur, *Compendium Manualis, ſeu Summa Doctoris Nauarri, Autore Patre* STEPHANO *de* AVILA, *è Societate* IESV *Presbytero*, pręter HORATIVM CARDON, Bibliopolam Lugdunenſem; aut illos quibus ipſe conceſſerit: ſub pœnis Originali Diplomate contra delinquentes expreſſis. Datum Pariſiis xxx. Maij, Anno 1608.

De mandato Regis,

Signatum,

BERNARD.

INCI

INCIPIT COMPENDIVM

SVMMÆ, SEV MANVALIS DOCTORIS NAVARRI IN ordinem alphabeticum redactum, ſententiáſque omnes ſuccinctè complectens.

ABBAS.

ABBAS poteſt conferre quatuor minores ordines. cap. 22. nu. 8. §. quare. A

Abbates potentes abſoluere à ſententia canonis (ſi quis ſuadēte) nō poſſunt à multis aliis excommunicationibus minoris auctoritatis. cap. 27. num. 273. & in Nouo, num. 275. §. 16. B

ABORSVS.

PEccat mortaliter qui eſt cauſa aborsus, percutiendo mulierem, quã ſcit grauidam; &, ſi fœtus erat animatus, fit irregularis. Secus, ſi fœtus non erat animatus, aut nõ dubitatur de illo. Fœtus autem maſculinus animatur ad quadrageſimum diem, fœmininus verò ad octuageſimum. cap. 15. num. 14. cap. 17. num. 222. & in Nou. nu. 223.

B Peccat mortaliter mulier grauida, procurans aborſum, ſumendo pharmaca, vel aliud quodcunque medium in eum finem. Imò etiam, ſi abſque hac intentione exponat ſe probabili periculo aborſus. cap. 15. num. 14.

Medicus propinans prægnanti medicinam, vt patiatur aborſum, peccat mortaliter. Imò licèt propinet, vt matrẽ à morte liberet. cap. 25. n. 62.

ABSOLVTIO I.

Sacramentalis in genere.

A QVI dubitat quid faceret, ſi occurreret occaſio, vel peccãdi m.

vel

vel patiendi mortem,abſolui poteſt, dummodò proponat non peccare, etiam ſi talis occurrat occaſio. cap. 1.num.22.& in Nouo,num.19.

Ad abſolutionem non requiritur quòd pœnitens credat ſe ampliùs non peccaturum.cap.3.num.5.lit.E. & in No.num.13.

Ad abſoluendum pœnitentem, non requiritur,quòd proponat abſtinere in poſterum ab occaſionibus remotis peccati mortalis,nec à propinquis venialis, ſed ſic à propinquis peccati mortalis.cap.3.num.5.lit.A. & in Nouo,nu. 10. B

Occaſio autem propinqua peccati m.eſt omnis illa & ſola,quæ eſt peccatum m.vel talis occaſio peculiaris,qua credit, vel credere debet Confeſſarius,vel pœnitens,nunquàm vel raro ſe vſurum ſine peccato m. bene perpenſis circunſtantiis. ibid. lit.D.& in No.num. 14. Confeſſarius non debet regulariter abſoluere nolentem relinquere occaſionem, quæ ferè omnes ſui ſimiles facit quaſi ſēper peccare m.Poterit tamen, quando tales concurrunt circumſtantiæ, quæ perſuadeant, quòd nunquàm vel raro peccabit mort. propter eã, C

quamuis non abſtineat ab ea. Quod tunc continget, quando hæc quatuor concurrerint. I. Verus dolor præteritorum. II. Verum propoſitum non peccandi, cùm ſe inuenerit in tali occaſione. III. Credulitas quòd non ruet, adiuuante Deo. IV. Aliqua cauſa notabilis, propter quā non ſe abſtinet à tali occaſione. Ex quibus varia ſequuntur corollaria. c. 3. n. 5. lit. E. & in No. n. 15. Quòd ſi ille adhuc ter quaterve admonitus, nullam prorſus emendationem faciat, non deberet abſolui vlteriùs. Ibidem, lit. I. & in Nouo, num. 21.

D Quilibet ſimplex Sacerdos poteſt abſoluere à venialibus, vel etiam à mortalibus aliàs confeſsis, cap. 4. nu. 1. & in No. n. 5.

Excommunicatus iniuſtè, licitè poteſt abſolui à peccatis in foro conſcientiæ. cap. 9. num. 4.

Abſolutio à peccatis facta à non habente iuriſdictionem ordinariam, vel delegatam, nulla eſt. Nec ſufficit ratificatio poſteà facta à proprio Confeſſario. num. 5. 6.

E Qui habens caſus reſeruatos, confitetur non habenti poteſtatem abſoluendi ab illis, ſi abſoluatur ab eis,

non

non eſt valida abſolutio,quoad eos, ſed ſic quoad reliquos. cap. 9. num. 6.& in No.num.7.

Abſolutio facta à Priori, vel Abbate nullum titulum bonum,vel malum habente,nulla eſt. Et licèt titulus ſit malus,aliquando tamen ſufficit ad validitatem abſolutionis. cap. 9.num.8.& in Nouo,num.11. vbi locò Prioris ſeu Abbatis ponitur nomen Parochi.

Nullo modo eſt abſoluendus indiſpoſitus,quamuis ipſe pœnitens dicat, deſperationem vel ſcandalum ſubſecuturum.ca.10.num.4.

Non debet abſolui pœnitens, qui nō vult deſiſtere ab occaſione,quam dat alteri ad peccandum, ſi occaſio eſt ſcandalum actiuum mortiferum; id eſt, quòd qui dat, peccat m. dando eam.Talis eſt omnis & ſola illa quæ datur per peccatum m. aut intentione principali, vel minùs principali, inducendi ad illud; vel ad id iuuando, vel contemnendo ſalutem ſpiritualem proximi,vel in id conſentiendo, ſaltem interpretatiuè. c. 14.num 31.lit. A & in No.n.32.Ponuntur autē his in locis varia exempla de vſurario,de meretrice,& aliis.

G Non eſt abſoluendus concubinarius cohabitans concubinę, niſi priùs ſeparetur, cum propoſito nunquàm ad eam ampliùs redeundi. cap. 16. num. 20. Idem eſt, quando à populo creduntur concubinarij, quamuis reuerà non ſint. Ibidem.

Non eſt abſoluendus is qui ſibi videtur, quòd, alteri cohabitando, nõ vitabit peccatum mortale, niſi ſeparetur. Ibidem, n. 21.

Abſolui poteſt ille de quo Confeſſor non poteſt intelligere, vtrùm peccet venialiter, vel mortaliter, quamuis non poſſit ei perſuadere, vt à tali opere deſiſtat; cautiùs tamen ageret conſulendo peritos. cap. 23. n. 21.

H Abſolutio eſt danda in quibuſdam caſibus, præmiſſo iuramento, ſcilicet in iis in quibus ius id præcipit, quales ſunt in excommunicato notorio abſoluendo, in incendiario, in mutilatore, in manifeſto raptore, vel Eccleſiæ violatore, in vſurario publico, & in publicè iniuriante perſonas Eccleſiaſticas. cap. 26. num. 2.

Poteſt abſolui proponens id quod iure facere debet, ſe facturũ conſilio huius, vel illius Doctoris. Ibidem, n. 3.

Non

Non eſt abſoluendus, niſi raro,qu
præcedenti confeſsione promiſit re
ſtituere,& non impleuit, cùm tamei
poſſet.cap.17.nu.59.

Abſolutio à peccatis non eſt dan
da,niſi præmiſſa abſolutione ab ex
communicatione.num. 7. Si tamei
detur,valebit aliquando. num. 7. 8
cap. 9. nu.3. de quo tit.confeſſio 4
lit.C.

Abſolutio danda eſt præmitten
do,*Miſereatur,&c.*& ſtatim,*Dominu*
noſter Ieſus Chriſtus,&c. & ſolùm hæ
verba,*Abſoluo te* , ſunt eſſentialia
cap. 26. num.11.

Non debet dari abſolutio à pecca
tis ſub conditione de futuro,ſecus d
præterito , quoniam abſolutio noi
poteſt eſſe in pendenti.num.12.

Abſolui poteſt loquela priuatus,qu
per ſignum confitetur. Non tamei
ille qui tantùm oſtendit ſigna con
tritionis,niſi nutu vel verbo fueri
confeſſus aliqua peccata.c. 26. num
28 & in No.num.27.

Quòd ſi nec huiuſmodi nutibu
poſſit confiteri,non eſt abſoluendus
quamuis antequàm iudicium amit
teret,vocauerit Confeſſarium,& ma
gnam voluntatem cum ſignis contri

tionis oſtenderit aliis quàm abſoluturo.cap. 27.nu.269.& in Nou.268.

Poterit tamen abſolui is qui peccata aperuit alicui, mittendo eum tanquàm nuncium,ad Confeſſarium, à quo ſit abſoluendus Ibidem.

An exiſtenti in articulo mortis, poſſit impendi abſolutio à Sacerdote excommunicato, etiam denunciato. vide titul.Articulus mortis.

ABSOLVTIO II.

Sacramentalis à peccatis reſeruatis.

A ABSOLVTIO collata habenti caſus reſeruatos à non habente poteſtatem,non eſt valida quoad reſeruatos.cap.9.num.6.& in No.num.7.

Habens peccata reſeruata, omnia integrè confiteri tenetur,licèt confiteatur Sacerdoti non potenti abſoluere à reſeruatis, aliàs confeſſio eſt nulla.cap.9.num. 11.& in Nouo, num.14.

B Poteſtque, ſi integrè confiteatur, abſolui ab inferiori, à non reſeruatis, & mitti ad Superiorem pro abſolutione à reſeruatis, cui ſola reſer-

uata

uata confiteatur.cap.26.num.6.Non debet dicere, *abſoluo te ab omnibus peccatis*, ſed cum limitatione, *à tali & tali*.Ibidem,additum in Nouo.

Sed vt primò abſoluatur ab inferiori, à non reſeruatis, requiritur quòd reſeruata non habeant annexam excommunicationem. cap. 26. num.27.

Quando Superior abſens concedit inferiori facultatem, vt abſoluat à reſeruatis, ſub hac conditione, vt pœnitens iterum confiteatur Superiori quando fuerit præſens;tunc abſolutio à reſeruatis data cum hac conditione valida eſt; quamuis pœnitens poſteà non confiteatur Superiori: tamen nouum peccatum m. committet, non comparendo. cap. 26.num.12.

Qui confitetur habenti facultatem abſoluendi à reſeruatis, & non confitetur ea propter obliuionem, poteſt poſteà illa confiteri non habenti talem facultatem. cap.26. nu. 13. C

Qui abſoluit à caſu reſeruato, & cenſura,à qua non poterat, obtenta facultate poteſt abſoluere abſentem à cenſura. Imò etiam à peccatis,

quando iudicauerit eum eſſe in gratia, ſi præſentia eius haberi non poteſt. n. 14.

Quilibet Sacerdos, dummodò non ſit hęreticus, poteſt abſoluere in articulo mortis à quolibet caſu reſeruato, ſi copia deſit Superioris. cap. 26. num. 26. de quo vide etiam copioſiùs tit Articulus mortis.

D Qui in articulo mortis abſoluit à reſeruato habente annexam excommunicationem, debet pœnitentem admonere, vt, ſi conualuerit, quàm citò poſſit, ſe præſentet Superiori, aliàs reincidet in excommunicationem. Hoc tamen non requiritur, ſi peccatum non habet annexam excommunicationem. cap. 26. num. 27. Quinimò licèt peccatum habeat annexam excommunicationem, non tenetur iſte rurſus confiteri peccata, quæ ritè confeſſus eſt, & à quibus fuit in illo articulo abſolutus, propterea quòd in articulo mortis ceſſat omnis reſeruatio. Nec etiam tenetur iterum petere abſolutionem ab excõmunicatione: ſed ſolùm tenetur ſe pręſentare coram Superiori: imò nec ad hoc tenetur, ſi ipſe cum parte concordauerit, aut plenè ſatisfecerit

Digitized by Google

ei tantùm quantùm debebat coram Deo.ca.26.n.26.Addita ſunt in Nouo, §.an autem.& regulariter ſufficit ſe præſentare per procuratorem. capit. 27. num. 46. Tempus autem, quo tenetur ſe præſentare, ſi commodè poteſt,relinquitur determinãdum arbitrio boni viri, quoad forum exterius; ſed quoad interius, conſcientię ipſius abſoluti.nu.113.

E A peccatis habentibus annexam excommunicationem Papalem, poſt ſublatam cenſuram, poteſt ſimplex Parochus abſoluere, niſi cum reſeruatione cenſurę Papalis concurreret etiam reſeruatio Epiſcopi reſeruantis ſibi peccatum illud.Sed iam conſuetudine introductum eſt, vt ſublata cenſura Papali, ſublata cenſeatur reſeruatio Epiſcopi. cap. 27.num.255. & in Nou.num. 261.

F Parochus habens facultatem abſoluendi à caſibus reſeruatis Epiſcopo ſuo,poteſt abſoluere pœnitentem alterius Epiſcopatus à peccatis reſeruatis ſuo Epiſcopo.Ibidem.

Abſolutio à caſibus reſeruatis Epiſcopo poteſt cõcedi per quandam bullam Gregorij XIII.Additum in Nou.cap.27. nu. 263. Abſolutio ab

excommunicatione incurſa propter participationem cum excommunicato in crimine, ob quod eſt excommunicatus, reſeruatur eidem cui reſeruata eſt excommunicatio ob ipſum crimen. ca. 27. n. 112.

De abſolutione ab Hæreſi vide tit. Hęreticus. Caſus reſeruatos Papæ, vide tit. Excommunicatio, 6. reſeruatos Epiſcopo, vide tit. Caſus reſeruatus. Quando iudicabitur, Epiſcopum conceſſiſſe abſolutionem à caſibus ſibi reſeruatis, vide eodem tit.

ABSOLVTIO III.

Ab excommunicatione in cõmuni.

A ABSOLVTIO iniuſta ab excommunicatione, valida eſt ipſo iure. Prælud. 9. num. 11. & in Nou. nu. 13. & cap. 27. num. 37. Vnde ea præmiſſa poteſt abſolui homo à peccatis, & proſunt illi ſuffragia generalia Eccleſiæ. cap. 27. num. 38.

Qui ignorat ſe excommunicatum, & abſoluitur à peccatis, habens poſteà notitiam excõmunicationis, tenetur petere abſolutionem. cap. 9.

num.

Digitized by Google

num. 3.& in Nou.num.4.

Qui confitetur habenti faculta- B
tem abſoluendi ab omnibus peccatis & cenſuris,curare debet vt ab omnibus abſoluatur. Quòd ſi poſteà cenſuræ in mentem venerint, ſufficit confiteri peccata, nulla obtenta abſolutione à cenſuris.cap.26.num.13.

Bene poteſt quis abſolui ab excommunicatione ante ſolutionem pœnæ debitæ ob tranſgreſsionem. cap. 23.num.66.

Abſolutio ab excommunicatio- C
ne præmittenda eſt ante abſolutionem à peccatis.c.26.n.7. Forma ſeruanda in abſolutione ab excommunicatione,eſt primùm, vt petat iuramentum; quod quãdo ſit petendum, vide titulo abſolutio 1. Secundò, quòd ſatisfaciat parti, ſi offenſa eſt notoria; vel expẽſas, ſi contumacia eſt notoria:quòd ſi offenſa vel contumacia nõ eſt notoria, ſufficit præſtare cautionem. Hæc autem diſtinctio de notoria vel non notoria, ſolùm habet locum in foro interiori. cap.26.num. 7. Iura autem,quæ iubent ſatisfacere ante abſolutionem in articulo mortis, intelliguntur, ſi excommunicatus poteſt;aliàs ſufficit

præ

præſtare cautionem cum pignore vel fideiuſſore, ſi poſſit. cap. 27. nu. 47. aliàs ſufficiet cautio iuratoria. num. 48. Tertiò eſt, quòd humeros nudatum cum Pſalmo, *Miſerere mei Deus*, aut ălio pœnitentiali, flagello vel alia re cædat: & pòſt, *Gloria Patri*, &c. *Kyrie eleiſon*, &c. *Pater noſter*, cum verſiculis, *Saluum me fac*, &c. Deinde Oratio. *Deus, cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere, ſuſcipe deprecationem noſtram, & hũc famulum tuum, quem excommunicationis ſententia ligatum tenet, miſeratio tuæ pietatis abſoluat. Per Chriſtum.* Deinde abſoluat eum dicens, *Auctoritate qua fungor, abſoluo te a vinculo excommunicationis, quod incurriſti ob hanc vel illam cauſam, vel cauſas, & reſtituo te Sacramentis Eccleſiæ, & communioni fidelium, in nomine Patris*, &c. *Amen.* Atque hæc forma regulariter eſt ſeruanda, ſi commodè fieri poſſit; alioqui ſufficiet dicere, *Ego te abſoluo ab excommunicatione, vel benedico te.* Non enim habet verba determinata, nec fœminæ denudandi ſunt humeri. cap. 26. num. 8. 9. De forma abſolutionis ad cautelam, vide in fine huius tituli.

D

Digitized by Google

Fratres minores non tenentur flagellare excommunicatos, quando eos abſoluunt in foro conſcientiæ. cap.26.num.9. Abſolutio ab excommunicatione ſemper requirit aliqua verba; à ſuſpenſione verò & ab interdicto, non; quoniam inferuntur donec aliquid certum fiat: tunc enim ſufficit, quòd illud fiat. cap. 27. num. 165. E

Abſolutio ab excommunicatione non debet dari ſub conditione de futuro, ſecus de præterito. Ibidem, cap.26. num.12.

Excommunicatus ob multas cauſas, ab omnibus etiam non expreſſis manet abſolutus, ſi abſoluẽs habeat intentionem abſoluendi eum ab omnibus; aliàs verò à ſolis expreſſis maneret abſolutus: ſi verò ob vnam tantùm cauſam ſæpe incurreret, ſufficit dicere toties quoties. num.8.

Tutius eſt dicere, quòd virtute Bullarum non poſſit impendi abſolutio ab excommunicatione extra confeſſionem. num.31.

Abſolutio ab excommunicatione poteſt dari poſt mortem, ei qui mortuus eſt cum ſignis contritionis. nu. 32. Sed tamen debet dari à potente F

Digitized by Google

eum viuum abſoluere. Nec eſt extrahendus è loco ſacro, vt flagelletur, ſed ſufficit flagellare ſepulcrum. Ibidem.

Atque hæc quidem non eſt vera abſolutio quoad Deum, ſed denuntiatur Eccleſiæ, deceſſiſſe abſolutum. cap. 27. num. 271.

Abſolutio ab excommunicatione poteſt conferri abſenti. cap. 26. num. 14.

Abſolutio ab excommunicatione minori conferri poteſt à quolibet Sacerdote ſimplici. cap. 27. num. 25. Dummodò pœnitens habeat tantùm venialia. num. 39.

Abſolutio ab excommunicatione, facta ab habēte poteſtatem ordinariam, non ſeruata iuris forma, valet etiam ante ſatisfactionem. numero 37.

Non tamen valet facta à delegato, non ſeruata forma abſoluendi ſibi data in delegatione. Vnde abſolutio facta extra mortis articulum, à potente per priuilegia abſoluere in eo, non valet, nec facta ante ſatisfactionem ab habente facultatem abſoluendi poſt eam. Ibidem. Poteſt tamen dari ante ſolutionem pœnæ

Digitized by Google

debitæ propter trãſgreſsionem. cap. 13.num.66.

Abſolutio data virtute mandati Papæ ad abſoluendum ſecundùm formam iuris,valet,quamuis ea non ſeruetur.cap.27.n.37. G

Abſolutio data metu iuſto, non valet;data verò ex falſa cauſa,valet. num.38.

Abſolutio ab excommunicatione maiori iuris nõ reſeruata poteſt impendi à proprio Prælato. Imò & Parochus,& etiam ſimplex Confeſſor, qui poſsit abſoluere à mortalibus, poteſt eam impendere. Sed data ab huiuſmodi ſimplici Confeſſore, valet in foro interiori tãtùm. num.39. Niſi abſolutus oſtenderet commiſſionem abſolutionis,ac teſtimonio Parochi, vel Confeſſoris abſoluentis, eſſetque vir timens Deum : tunc enim valeret in foro exteriori, maximè vbi ſit recepta conſuetudo abſoluendi ſine teſtibus, & notario. num.43.

Proprius Prælatus poteſt abſoluere ab excommunicatione iuris extra ſuum Epiſcopatum & parochiam. num.59. H

Qui poteſt abſoluere ab excom-

municatione iuris,poteſt etiam à lata ab homine generaliter. num. 44.

Ab excommunicatione ab homine ipſe ſolus poteſt abſoluere, vel eius ſucceſſor,vel ſuperior, vel delegatus.num.40 excipiũtur tamen ſequentes caſus.

I Nam delegatus Papæ, qui poteſt excommunicare intra vnum annum per ſententiam diffinitiuam, eo tamen tranſacto non poteſt abſoluere. Neque Epiſcopus poſt denuntiationem poteſt abſoluere incendiarium excommunicatum à ſe.Item excommunicans,qui poſteà excommunicatus eſt maiore, & denuntiatus, non poteſt abſoluere, ſecus, ſi minore. Neque excommunicatio lata ab inferiori,& confirmata à Papa, poteſt auferri ab eo qui eam tulit. Ibidem. Et exequutor mandati Papæ, qui iubetur excommunicare certum hominem ſine cognitione cauſſæ, non poteſt abſoluere, poſtquàm excommunicauit. num. 44. Abſolutio ab excommunicatione poteſt dari à non Sacerdote in foro exteriori,imò etiam in interiori, dummodò non coniungatur cum abſolutione à peccatis.num.41.

Qui poteſt abſoluere virtute iuriſdictionis delegatæ à principe, vel conceſſæ in priuilegium perpetuum ratione dignitatis, vel officij, aut virtute alterius ordinariæ poteſtatis, poteſt id alteri committere. num. 45. Simplex miniſterium abſoluendi poteſt delegari à delegato Ordinarij, & à ſubdelegato delegati Papæ. num. 45. L

Qui in articulo mortis, vel propter aliquod iuſtum impedimentum abſoluitur ab eo, qui aliàs non poſſet abſoluere, præſentandus eſt ceſſante impedimento, ei qui de iure poteſt abſoluere, alioquin reincidet. n. 46. Sed regulariter ſufficit præſentare ſe per procuratorem. Ibid. Nõ tamen tenetur comparere, ſi aliàs concordauerit cum parte, aut plenè ei ſatisfecerit. in Nouo, cap. 26. num. 26. §. an autem. vide etiam titulo, Abſolutio 2. lit. D. M

Abſolutio ab excommunicatione data propter aliquod impedimẽtum ab eo qui aliàs non poteſt abſoluere, ſi impedimentum eſt falſum, ipſa eſt nulla. cap. 27. n. 90. N

A quacunque excommunicatione reſeruata Papæ poteſt Epiſcopus ab-

ſoluere, ſi ob iuſtum impedimentum non ſit recurſus ad Papam, vel ad Legatum, vel ad alium habentem priuilegium ad abſoluendum. num. 90. Quod autem dicatur iuſtum impedimentum, vide titulo, Epiſcopus.

Quilibet ſacerdos poteſt abſolutionem excommunicationis impendere in articulo mortis, etiam non confeſſo, dummodò ſigna contritionis præcedant. num. 271. & in No. num. 272. §. 7.

O Non tamen poteſt laicus. cap. 26. num. 26. Imò nec initiatus ſacris, qui non ſit presbyter. Poterit tamen ſacerdos excommunicatus, etiam denuntiatus, in eodem articulo mortis eam impendere. num. 271. & in No. num. 272. §. 7.

Abſolutio ab excommunicatione incurſa propter participationem cũ excommunicato in crimine, ob quod eſt excommunicatus, reſeruatur eidẽ cui eſſet reſeruata excommunicatio ob ipſum crimen. num. 112.

Solus excommunicatus denuntiatus indiget abſolutione quoad forũ exterius. num. 271.

P Abſolutio excõmunicationis ſimplex, eſt abſolutio integra excommu-

nicationis, quæ ſcitur eſſe lata & valida.num.273.& in No.277.§. codẽ.

Abſolutio ad cautelam eſt, quæ non eſt talis. Et ita triplex eſt. Dimidiata, quæ ad certum tempus vel actum. Integra, eius quæ dubitatur eſſe lata; & rurſus integra, eius quæ ſcitur eſſe lata. Sed dubitatur an ſit valida. Confeſſarius igitur elect⁹ per confeſſionalia, Iubilæa, & alias Bullas Apoſtolicas, non poteſt dare primam harum trium; quoniam virtute Bullę nequit dare abſolutionem ad reincidentia; quòd ſi etiam det, erit ferè abſoluere purè, & excommunicare ſub conditione, ad quod faciendum nullam habet poteſtatem. Poteſt dare ſecundam, quoniam pœnitentibus ignorantibus ſe eſſe excommunicatos, paſſim dant Confeſſarij per illa verba, *Si forte teneris*. Per quam abſolutionem abſoluitur ab illa, vel illis excommunicationibus, in quas poteſtas Confeſſarij ſe extẽdit; dummodò ſatisfecerit, vel ſit eo animo, quòd ſatisfaceret, ſi ſciret ſe eſſe excommunicatum. Tertiam autem non poteſt dare, ſine præuia ſatisfactione, ſi offenſa ſit manifeſta: tunc enim non ſufficit præbere cautionem. Po-

terit tamen, ſi dicat non offendiſſe; ſi verò dubitet vtrùm offenderit, nō poterit abſoluere ad cautelam, quādo talis commiſſio abſolutionis eſt à tali excommunicatione, quæ tractari poteſt commodè ſine abſolutione ad cautelam: ſi verò non poteſt cōmodè tractari, poterit abſoluere. nu. 273. & in No. num. 278.

Hic Confeſſarius, cui committit Superior vt abſoluat latronem ad cautelam in foro conſcientiæ tātùm, non tenetur citare partem; ſed ſufficit, quòd per confeſſionem pœnitentis conſtet illi, preces veritate niti: at verò Confeſſarius, cui ſimpliciter, vt ſimplici Confeſſario, committitur abſolutio ad cautelam, in vtroque foro debet accipere ſufficientē cautionem: non tamen debet citare partem, nec audire excipientem de manifeſta offenſa, niſi aliquid plus vel minùs faciendum præcipiatur: debet abſoluere coram notario & teſtibus, vel ſaltem coram teſtibus. Ibidem, in fine. Forma verborum abſolutionis ad cautelam, eſt, *ſi teneris vinculo excommunicationis, à quo te poſſum abſoluere, abſoluo te quatenus poſſum.* c. 26. n. 10.

Quan

Quando ſit petendum iuramentum à pœnitente antequàm abſoluatur, vide Confeſſ. 111. lit. c. & t. Abſolutio, 1. t. 1.

ABSOLVTIO IV.

Ab excommunicatione iuris.

AB excommunicatione incurſa ob percuſſionem clerici, aliqui poſſunt abſolui ab Epiſcopo: ſcilicet, I. morti propinquus. I I. mulier. I I I. claudus, cæcus, vel quouis modo mẽbris ſuis captus. IV. diuturna ægritudine laborans. V. qui ante pubertatem eam incurrit. V I. qui iudicio Epiſcopi non poteſt Papam adire. V I I. adoleſcens, cui iter periculoſum eſſet. V I I I. pauper ea viuens arte, qua iter agendo non poſſet vti. I X. cui ob inimicitias iter eſt periculoſum. X. filiusfamilias exiſtens in poteſtate patris, qui non poteſt adire Papam ſine præiudicio patris. X I. ſeruus, niſi dominus conſentiat. Hi oẽs, & quilibet alij iuſtè impediti poſſunt abſolui ab Epiſcopo, pręmiſſa ſatisfactione, ac iuramento, quòd A

impedimento ceſſante ſe præſentabunt Papæ.cap.27.num.88.89.

B Tempus autem intra quod quàm citò commodè poſſit ſe præſentare, relinquitur arbitrio boni viri in foro exteriori:in interiori autem, conſcientiæ pœnitentis.Non tamen poſſunt iſti abſolui ab alio, qui ſit inferior Epiſcopo.num.113.& 111.

XII. Sed & præter illos, qui ob percuſſionē clerici poſſunt ab Epiſcopo abſolui iuſto cum impedimento, poſſunt etiam ab eodem abſolui percutientes clericum, quando percuſſio eſt leuis.cap.6.num.8.& ca.27. num.91.

Et quidem in præſenti non dicitur percuſſio leuis,eò quòd non ſit mortalis,ſed quia in comparatione aliarum magis mortiferarum, nec eſt grauis,nec eſt mediocris. cap.27.nu. 91. Quæ autem ſit leuis vel mediocris percuſſio,vide tit. Percuſſio, A.

C XIII. ianitor etiam,vel eius miniſter,qui vt cuſtodiat fores, vel cohibeat homines, manus infert Clericis,abſque intentione lædēdi, quamuis cum culpa;ſi tamen percuſſio ſit leuis,vel mediocris,poteſt abſolui ab Epiſcopo.cap.27.num.91.

Digitized by Google

Acceptio personarum, Quando peccat quis per huiuſmodi acceptionem, vide tit. Simonia, I. lit. Q.

Quomodo vendi poſſint officia publica, vide tit. Officium.

ACEDIA.

Acedia *eſt vitium inclinans ad triſtandum de bono ſpirituali diuino, quatenus eſt diuinũ in eo qui triſtatur.* Eſtque ex genere ſuo mortalis. Eius filiæ ſunt quinque, Deſperatio, Puſillanimitas, Torpor animæ, Rancor, & Euagatio mentis. cap. 23. num. 124. A

In materia Acediæ frequenter inuenitur imperfectio voluntarij. Prælud. 9. num. 10. & in No. num. 11.

Peccat mortaliter peccato Acediæ, qui per eam omittit aliquod præceptum obligans ſub mortali. cap. 23. num. 124. De triſtitia Acediæ, vide, Inuidia. B

Circumſtantia Acediæ non eſt neceſſariò confitenda. cap. 23. num. 125. §. 4.

ACTVS HVMANVS.

A ACTVS *humanus eſt actus homi-nis voluntarius*. Prælud.6.num 2. & in No. nu. 1. Poteſt eſſe metu factus. Ibid.num.5.& in No. num.4. & 5. Item & per concupiſcentiam factus. Ibid.num.8.& in No.num.7.

Actus factus per ignorantiã aliquãdo eſt humanus,aliquando non. Non eſt humanus,quando concurrunt ignorantia rei,quam non tenebar ſcire,quòd non ſit affectata, vel deſiderata,vel procurata,quòd ſit talis ſine qua non fieret actus; citra hæc tria cenſebitur humanus actus. Præl. 6. num.9.& in Nou.num.8.

B Actus humanus eſt bonus vel malus. Et bonus quidem eſt ille,qui nulla lege ob ſe , neque ob eius circunſtantias eſt prohibitus. Præl. 7. num. 1. Appellatur meritum. Ibidem.

Nullus actus voluntarius inuenitur indifferens in indiuiduo:ſi enim non fuerit bonus,erit malus : vnde actus deliberatus , qui non eſt bonus , eſt peccatum. Ibid.num. 27. & in Nou, num. 24.

Actus humanus bonus factus à

peccatore extra gratiam Dei,prodeſt ad implenda præcepta, ad excuſandum à nouo peccato, ad illuſtrandã mentem peccatoris, vt citiùs ſuum malum agnoſcat, & pœniteat; ad quærendas virtutes morales, ne peccatum nos ſuo pondere in aliud trahat;ad quærendam cordis lætitiam, ne Angelus cuſtodiæ nos omninò deſerat,ne tam citò à Deo puniamur, denique *dat bona terra, cor facit humile,minuit tormenta gehennæ*.Præl.7.9.num.3.cap.27.num.269.& in Nou. nu.267.

Actus humanus vnus & idem in genere naturæ, poteſt eſſe nunc bonus,deinde malus.Præl.7.num.21.in No.num.15.& cap.23.num.1.& cap.27.num.269. C

Actus verò vnus & idẽ exterior,& etiam interior,non poteſt eſſe ſimul bonus,& malus.Præl.7.num.21.& in No.num.15.17.& capit.23.num. 1.

Actus interior, & exterior malus concurrens in vnum peccatum, ſunt duo entia,& duæ res malæ in genere naturæ:ſed in genere moris ſunt vnũ peccatum.Et tunc actus exterior malus mortalis neceſſariò eſt confitendus: non tamen eſt neceſſe confiteri D

tunc

tunc actum interiorem: nam qui cõfitetur exteriùs, implicitè confitetur interiùs. Ibidem. non tamen è contrà.Ibid.num.24.

Actus interior mortalis, quem nõ conſequutus eſt actus exterior, neceſſariò eſt confitendus.Ibidem, nu. 24.& in No.nu.20.

Actus exterior malus eſt peccatũ mortale,quando interior eſt huiuſmodi.Ibid.num.23.& in No.19.

ACCVSATIO, ET Accuſator.

DATVM ab aliquo, timore ne accuſetur, ei qui iure accuſare poteſt, non poteſt repeti,cap.17.nu. 14.& in No.num.15.

Accipiens pretiũ pro accuſatione iuſta,ad quam tenetur, peccat mortaliter,ſi eſt notabile, & tenetur reſtituere danti. Si verò accipit vt deſiſtat ab ea iniuſtè; quamuis grauiùs peccet, non tamen tenetur reſtituere pretium acceptum, benè tamen damnum illatum.cap.17.num.95. & in Nouo,num.96.

Digitized by Google

Accuſatio licita eſt, etiamſi fiat B
priuatæ vtilitatis cauſa, nec præcedat ſecreta monitio.cap.18. num. 30.

Per viam accuſationis poteſt procedi contra aliquem, etiam nulla præcedente infamia.ca.18.num. 38.

Accuſatus de vero crimine(ſecreto tamen) non tenetur reſtituere famam,quã accuſator amiſit, eò quòd illud non probauit, ſi illud confiteri non tenebatur. Imò quamuis teneretur confiteri, ſi non reſpondet accuſatorem calumniari, ſed decipi, nec,quamuis reſpondeat calumniari, ſi ſibi non credatur,eò quòd Iudices & reliqui credũt, accuſatorem non accuſaſſe contra conſcientiam ſuam. cap.18. num.48. C

Peccat mort. accuſans in iudicio aliquem falſi criminis, vel ſi cùm primùm nouit eſſe falſum, non deſiſtit.cap.25.num.31. D

Peccat mort. qui paciſcitur, vel trãſigit in cauſa criminali adulterij, vel alterius criminis,in quo non eſt infligenda pœna ſanguinis: non tamen eſſet mortale in foro conſcientiæ,ſi ceſſaret ſcandalum.num. 32.

Accuſator, qui, vt diſcedat à lite E

iniu

iniuſta, quicquam accipit, peccat cum obligatione reſtituendi. Qui vt vincat in cauſa iuſta, vtitur inſtrumẽtis, vel teſtimoniis falſis, peccat, non tamen tenetur reſtituere. Et qui omittit accuſare aliquem, cuius delictum redundat in magnum damnum ſpirituale, vel temporale Reipublicæ, peccat mortaliter. num. 32.

ADIVRATIO contra dæmonem.

PEccat m. adiurans dæmonem per modum obſecrationis, vt ab eo aliquid diſcat, vel auxilium accipiat. cap. 11. num. 27. & in No. num. 28.

Licitum eſt adiurare dæmones per modum coactionis, obſtringendo eos Eccleſiaſticis exorciſmis: vel quando ſine inuocatione ipſi dæmones adſunt, vt ſolent adeſſe in arreptitiis. Atque licet etiam tunc eos interrogare (ſine prece tamen, & ſine aliquo ſocietatis pacto) ad aliquorum vtilitatem. cap. 11. num. 27. & in No. num. 18.

Digitized by Google

Colloqui cum dæmonibus corpora hominu‹ obſidentibus, propter curioſitatem, vel vanitatem, eſt peccatum veniale: quoniam nunquàm licet illis coüti, niſi tanquàm inimicis. Ibidem.

ADVLTERIVM.

ADVLTERIVM eſt ſpecies & circunſtantia diſtincta à cæteris ſpeciebus Luxuriæ, & ideò eſt neceſſariò confitenda. cap. 6. num. 5. & in No. num. 4. A

Adulterium eſt, habere copulam cum coniuge alterius. capit. 16. num. 3. *& hoc, quamuis ſit ſeparata à marito per diuortium, quoad thorum vel cohabitationem.* capit. 22. num. 46.

Coniugatus, qui adulterat cum aliena coniugata, tenetur vtrumque explicare in confeſſione. cap. 6. num. 5. & in No. num. 4.

Adulterium viri grauius eſt quàm fœminæ, ſecundùm vnam conſiderationem, & leuius ſecundùm alteram. Grauius, quia maioris vigoris ratione vtitur, & meliùs poteſt reſiſtere; B

de

debétque ſuam vxorem virtute vincere, eamque ſuo exemplo regere. Eſt tamen grauius adulteriũ fœminæ, eò quòd ipſa facit prolem de ſuo patre incertam, & maius ſcandalum generat. cap. 16. num. 23. & in Nou. num. 24. cap. 16.

C Mulier coniugata, quæ fingens ſe prægnantem, accipit filium alienum, & quæ ſuſcepit filium ex adulterio, quamuis illum tribuat marito, abſolui poteſt, licèt talis filius participet hæreditatem ac ſi eſſet legitimus. cap. 16. num. 43. 44. Dummodò ipſa non poſſit aperire veritatem ſine periculo vitæ, vel famæ. num. 45.

Quòd ſi ceſſat huiuſmodi periculum, & ipſa credit ſibi adhibendam eſſe fidem, tenetur reuelare. num. 46. Similiter ſi credit filium ſpurium ſibi daturum fidem, & relicturum fratribus legitimis totam hæreditatem, tenetur filio reuelare ſecretum. num. 46.

Quando verò nõ tenetur reuelare, vel ſua reuelatio non eſt ſufficiens, tenetur reſarcire filiis legitimis meliori modo, quo potuerit. Ibidem.

D Tenetur etiam reſarcire huiuſmodi damnum ille, qui coniugatæ tra-

didit filium ad ſupponendum. Ibidem, num.48.

Tenetur etiam adulter, ſi credit, aut credere debet, eſſe ſuum. Tunc autem nō tenetur id credere, quando mater eſt leuis, & ſolita cum aliis adulterari, vel quia ipſamet dubitat, vtrùm ſit filius adulteri, vel mariti. Nec ipſe facilè debet credere, ſe ad id obligatum. cap.16.num.49. §. interrogatus, in No.num.48.49.

Si autem credit eſſe ſuum filium, tenetur patri putatiuo reſtituere impenſas, quas in illo nutriendo fecit. Et etiam hoſpitali, ſi apud illud expoſitus fuit. Inſuper & patri putatiuo tenetur reſtituere dotem, aut ſponſalitiam largitatem, ſi quam dedit ei: imò & filijs eius id quod de patris hæreditate habuit. num.48. & in No.nu.49.

Tenetur autem reſtituere patri E
putatiuo ſi viuit, non quantùm valet hæreditas, ſed iuxta prudentis & boni viri arbitrium, conſideratis cōſiderandis. Sed poſt mortem eius ſi hæreditas eſt iam acquiſita inter ſpurium & eius fratres legitimos, tenetur ſpurij pater, vel perſona ad id obligata, quantùm valet hæreditas

Digitized by Google

filij ſui, reſtituere cæteris. Quòd ſi iſta perſona ſit in articulo mortis conſtituta, & tunc velit reſtitutionem facere, poterit filij ſui fratres legitimos meliorare, de illa bonorum ſuorum partẽ, quam iuxta leges ſuæ regionis poteſt liberè cuicunque volet relinquere. Ibidem, num. 48. & in No. num. 50. vſque ad finem. Ratio autem, ob quam adulter tenetur ad reſtitutionem, eſt, quia licèt non ſit cauſſa proxima huius damni, tamen eſt ſatis propinqua. Et vt aliquis teneatur de damno, non requiritur eſſe cauſam proximam. num. 48. & in Nouo, num. 49.

F Prætereà quoniam adultera tenetur ad huiuſmodi reſtitutionem, & tamen non eſt cauſa propinquior damni, quàm adulter. n. 48. & in Nouo, 49.

Quòd ſi adultera non poſsit reſtituere hæreditatem filiis legitimis, niſi detegendo marito adulterium, non tenetur reſtituere. cap. 27. num. 90. §. 8. Rationem huius vide titul. Bona hominis.

G Coniugata habens filios ex adulterio, poteſt teſtari, quia poteſt appellare eos filios, non vocando eos

legitimos: vel poteſt eos vocare legitimos ſine mendacio, intelligens intra ſe eſſe tales ſecundùm communem æſtimationem. cap. 16. num. 48.

Filius ſpurius, qui iam in hæreditatem ſucceſsit, quomodo reſtituet, aut quid debeat facere, vide tit. Filius.

Adulterans coniux quomodo perdat ius exigendi, aut petendi debitum, aut ſi ſit bigamus ex redditione coniugi adultero, vide tit. Matrimon. x. lit. P. & xiv.

Quando poteſt maritus accuſare vxorem adulterij, & quando non, vide tit. Matrim. 10. §. 9 De pœnis adulterorum, vide tit. Concubinarius.

ADVOCATVS.

ALIQVANDO tenetur pauperib' patrocinari ſine ſtipendio. cap. 25. num. 24. & 29. §. 5. A

Aduocatus peccat mort. exercens officium cùm non ſit idoneus, vel defendens cauſam, quam ſcit iniuſtam: & tenetur damna reſtituere parti aduerſæ, & etiam ſuæ, ſi eam non admonuit. Idem ſi reputat magis cau-

ſam eſſe iniuſtam,quàm iuſtam.Non tamen debet id aduerſario indicare. Poterit tamen patrocinari, ſi cauſa eſt dubia propter varias opiniones. cap.25.num.28.

Peccat mort. aduocatus,qui notabili ſua negligentia, vel ignorantia cauſam iuſtam perdit,cum obligatione reſtituendi damna,& intereſſe, ſi pars ignorat imperitiam eius; aliàs ſecus, niſi ſit dolo, vel lata culpa. n.29.

Peccat mortaliter aduocatus, qui facit vt aduerſarius amittat iuſtam cauſam,vel petit ſuperfluas dilationes. Poteſt tamen occultare id, quod ius ſuæ partis impedire poſſet,& honeſtè ſimulando ſuum aduerſarium fallere.Ibid.

Peccat etiam mort.indicando aduerſario ſecreta notabilis momenti ſuæ partis,& tenetur damna reſtituere.Ibid.

Item recipiens ſtipendium excedens.Conuentio autem de ſtipendio non eſt facienda in medio, ſed in principio, aut fine litis, peccátque conueniens de quota litis parte. Idē ſi paciſcitur,vt victa parte,tantum ſibi ſoluatur.num.30.

Peccat, qui vt vincat in cauſa iuſta, vtitur inſtrumentis, vel teſtimoniis falſis, non tamen tenetur reſtituere. num. 32.

ÆTAS.

IN defectu ætatis ad ordines ſolus Papa diſpenſat. cap. 27. num. 102.

Aetatis annus à iure ſtatutus ad ordines ſuſcipiendos, ſufficit incœptus. cap. 25. nu. 116. Atque de ætate ordinandorũ, vide tit. Ordo II. lit. E.

Ab obtinendum beneficium, non ſufficit ætas ante decimumquartum annum. num. 135.

Ad dignitatem Eccleſiaſticam, vel perſonatum non habentem curam animarum, requiritur ætas vigintiduorum annorum. Ad canonicatum verò requiritur ætas ſufficiens, vt intra tempus præfinitum poſſit ordinari ordine ſacro requiſito. num. 135. & 136. quæ magis explicãtur tit. Beneficium, 3. lit. B.

In cathedralibus omnes canonicatus habẽt annexum ordinem preſbyterij, diaconatus, vel ſubdiaconatus. num. 136.

Affinitas, vide tit. Matrimonium, x. §. 4.

Allea. Vide, Ludus.

ALIMENTVM.

Alimenta filiorũ vſque ad triennium pertinent ad m trem; poſt verò ad patrem. cap. 14 num. 17. vide etiam plura tit. Filius, lit. H.

De alimentis vxoris ſeparatæ à marito, vide tit. Maritus, lit. H. & tit. Dos.

De alimentis vxoris & filiorum vſurarij, aut nimiùm debẽtis, vide tit. Vſura, 6. lit. F. & tit. Reſtitutio, 8. §. 1.

Ancilla. Vide tit. Seruus.

ANGELVS.

Rvdes credẽtes Angelos eſſe corporeos, regulariter excuſantur à pertinacia, & a culpa. Præl. 1. num. 10. §. 9. & in No. num. 15. & 16.

Digitized by Google

ANIMA.

ANIMA *rationalis eſt ſubſtantia per ſe ſubſiſtens, incorporea, immortalis, creata quidem à Deo ex nihilo, cùm infunditur corpori*. Præl. 1. num. 1. A

Peccāt mort. qui culpabiliter credunt, animam eſſe corpoream, vel corruptibilem, vel creari ab Angelis, vel creari ante corpus. num. 2. 3. 4.

Anima rationalis eſt verè ac per ſe forma corporis humani: & cōtrarium aſſerere, aut in dubium vertere, eſt hæreſis damnata ab Eccleſia. nu. 4. & in No. num. 5.

Anima rationalis eſt capax & apta ad conſequendam beatitudinē æternam per gratiam Dei, & per bona opera. num. 4. 5. & in No. num. 6. 7. 8. B

Animæ autem potentiæ vegetatiuæ ſunt tres: nutritiua, quæ conſeruat corpus: augmentatiua, quæ auget, & perficit illud: generatiua, quę ſimile ſibi producit. Præl. 2. n. 1.

Eius potentiæ ſenſitiuæ exteriores ſunt quinque, viſus, auditus, guſtus, odoratus, tactus. Interiores autem ſenſitiuæ ſunt quatuor: Senſus communis, qui ab exterioribus ſibi tradi-

ta recipit,cognoſcit,& indicat: Imaginatiua ſeu cogitatiua,quæ ſic recepta ſeruat: Æſtimatiua, quæ recipit intentiones, quas animal naturaliter recipit: Memoria, quæ ſic percepta ſeruat.num.3.4.

C Animæ potentia appetitiua ſiue ſenſualitas,diuiditur in concupiſcibilem,& in iraſcibilem Prælud.2.num. 4.5.

Paſſiones autem Animæ, eæque principales,ſunt quatuor; Gaudium ſcilicet ac Triſtitia, ad concupiſcibilem;Spes verò & Timor, ad iraſcibilem pertinentes. Ira quoque paſſio eſt contrariam non habẽs niſi priuatiuè. Aliæ verò paſſiones Animæ minùs principales ſunt, amor, odium, deſiderium,ſeu concupiſcentia, reluctatio,ſeu renutus,delectatio, & dolor,quæ ſunt in potentia concupiſcibili.In iraſcibili autem ſunt, deſperatio, audacia, ſpei & timoris contrariæ.Præl.5.num.2.& 3.

D Obiectum potentiæ concupiſcibilis eſt bonum vel malum abſolutè conſideratum. Obiectum verò iraſcibilis eſt bonum, vel malum ratione arduitatis,vel difficultatis conſideratum.num.3.

De

Digitized by Google

De his paſſionibus quando ſit peccatum, aut quomodo de illis confitendum, vide tit. Paſſio.

Potentiæ rationales animæ ſunt, Intellectus & voluntas. Præl. 3. nu. 1.

Peccat mort. qui culpabiliter credit non eſſe liberum arbitrium, vel illud ſufficere ad merendam gratiã de condigno, vel gloriam. num. 10. & 11.

Concil. Trid. definiuit circa liberum arbitrium hæc ſequentia, ſeſſ. 6. à can. 1. &c. E

I. Si quis dixerit, hominem ſuis operibus, quæ vel per humanæ naturæ, vel per legis doctrinam fiunt, abſque diuina per Ieſum Chriſtum gratia poſſe iuſtificari coram Deo, anathema ſit.

II. Si quis dixerit, ad hoc ſolũ diuinam gratiam per Chriſtum Ieſum dari, ut facilius homo iuſtè viuere, ac vitam æternam promereri poſſit, quaſi per liberum arbitriũ ſine gratia vtrũque, ſed ægrè tamen, & difficulter poſſit, anathema ſit.

III. Si quis dixerit, ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione, atque eius adiutorio, hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia cõfera-

tur, anathema ſit.

IV. Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum, nihil cooperari aſſentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendã iuſtificationis gratiam ſe diſponat ac præparet, neque poſſe diſſentire, ſi velit, ſed veluti inanime quoddam nihil omninò agere, meréque paſſiuè ſe habere, anathema ſit.

V. Si quis liberum hominis arbitriũ poſt Adæ peccatum amiſſum, & extinctum eſſe dixerit, aut rem eſſe de ſolo titulo, imò titulum ſine re, figmentum denique à Satana inuectum in Eccleſiam, anathema ſit.

VI. Si quis dixerit, non eſſe in poteſtate hominis, vias ſuas malas facere, ſed mala opera, ita vt bona, Deum operari, non permiſſiuè ſolùm, ſed etiam propriè, & per ſe, adeò vt ſit proprium eius opus non minùs proditio Iudæ, quã vocatio Pauli, anathema ſit. Præl. 3. num. 10. 11.

Poſſumus quidem nos mala facere per ſolum noſtrum arbitrium, bona verò, quæ ſufficiãt ad vitam ęternam conſequendam, non poſſumus ſine gratia Dei. Præl. 3. n. 11.

Quibus addendum, quòd etiam ad

per

perſtandum in gratia iam quæſita, & perſeuerandum in ea vſque ad finē, egemus ſpeciali auxilio Dei, & contrarium aſſerere, eſt hæreticum. ſicut declarauit Cōcil. Trid. ſeſſ. 6. can. 13. & 22. Præl. 3. num. 12.

Animæ habitus *qualitas ſtabilis, inhærens eſſentia ipſius, vel alicui potentia eius, inclinans eam ad aliquid agendū.* Præl. 5. num. 7. & in No. num. 12.

Et eſt duplex, infuſus & acquiſitus. Infuſus eſt, quem infundit Deus. Acquiſitus, qui producitur ab actibus frequentatis. Qui ſi ſint boni habitus, acquiſitus eſt bonus, ſi verò mali, ille etiam malus. Ibidem, num. 7. & in No. num. 13.

ANNVS.

ANNVS & tempus, poſita in accuſatiuo, irregulariter intelligūtur de tempore perfecto, & completo. Secus, quando ex aliqua coniectura quòd fauoris, cōſtat, ſcilicet intelligatur de incœpto. & ſic exigebat ius antiquum. Quod non eſt mutatum nunc, quamuis Concil. Trid. mutauerit numerum annorum ſacris ordi-

nando

nandorum: nam etiam nunc intelligitur de anno incœpto. cap. 25. num. 116.

APOSTASIA à Fide.

QVI metu ſinxit exteriùs ſe apoſtataſſe à fide, non eſt excommunicatus in foro interiori, peccat tamen mortaliter. cap. 11. num. 25. & in No. num. 27.

De apoſtata à religione, vide tit. Religioſus, 3.

APPELLATIO.

APPELLATIO non ſuſpendit excõmunicationẽ, interdictũ, vel ſuſpenſionem pręcedentem, bene tamẽ ſubſequentem. cap. 27. nu. 165.

In cauſa viſitationis, correctionis, habilitatis, & inhabilitatis, ab Epiſcopo, ſeu illius Vicario generali, ante definitiuam ſententiam ab interlocutoria, vel alio grauamine, non appelletur. cap. 25. num. 15. Hoc tamen ſolùm intelligi videtur in cauſis cri-

mina

minalibus, quæ tractãtur coram Epiſcopo, vel eius Vicario generali; non tamen in eis quæ tractantur coram inferioribus, vel coram delegatis à Papa, Legato, vel Epiſcopo. Ibidem.

Iura remouentia vel admittentia appellationem in aliquot caſibus, vt in plurimum procedunt in foro exteriori. Nam in interiori Iudex peccat non admittendo appellationem. Ibidem, dicto 3.

Qui ſciens ſe iuſtè condemnatum, appellat ad dilatandam executionẽ, peccat, & tenetur reſtituere damna & intereſſe. n. 39. Quando teneatur Iudex admittere appellationem, vide tit. Iudex.

ARCHIDIACONVS.

ARCHIDIACONVS debet eſſe magiſter ſeu Licentiatus in Theologia vel Iure Canonico: nec ſufficit eſſe in ciuili, medicina, vel artibus. Vocatur autẽ hoc in loco Archidiaconus, qui eſt caput Capituli, & primus poſt Pontificem, qui in Hiſpania in Eccleſiis ſæcularibus vocatur Decanus, & in regularibus, Prior. cap. 25. nu. 135.

ARGVMENTATIO in cõmuni, vide tit. Diſputatio.

ARGVMENTATIO iuridica. Argumentum à contrario ſenſu firmiſſimum eſt in iure. cap. 27. num. 221. & in Nouo, 222.

ARREPTITIVS, vide, Adiuratio.

A R S.

NON peccant mortaliter exercentes artes mechanicas, quarũ vſus indifferens eſt, licèt plures illis abutantur venialiter: imò licèt mortaliter abutantur. cap. 14. num. 31. lit. K. §. 22. & 23. & in Nouo, nu. 43. eodẽ §.

ARTICVLVS Fidei, vide, Fides.

ARTICVLVS MORTIS.

A ARTICVLVS mortis ille eſt, in quo cõmuniter homines moriuntur, nempe probabile naufragium, prælium imminẽs, grauis & acuta febris, tempus pariendi in ea quæ vel nunquam peperit, vel experta eſt partus difficiles. cap. 2. num. 8. & in No. num. 9.

Digitized by Google

Non ſolùm dicitur articulus mortis ille, in quo quis moritur, ſed etiã, in quo probabiliter timetur mors. cap.26.num.31. B

Articulus mortis, & periculũ mortis idem ſunt, quoad iura faciẽtia facultatem abſoluendi in eis. cap.27. num.271.§.7.& in No.num.272.

De caſuũ reſeruatione circa articulum mortis habentur ex iure hæc ſequentia. I. ex c. ſi quis ſuadente: In articulo mortis ſimplex Sacerdos fit quoad hoc velut ſummus Pontifex. II. Ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. ca. 2. In articulo mortis omnis Sacerdos quoſlibet pœnitentes à quibuſlibet peccatis & cenſuris abſoluere poteſt. & ca. 7. In Eccleſia Dei cuſtoditũ fuit ſemper, vt nulla ſit reſeruatio in articulo mortis, atque ideò omnes Sacerdotes quoſlibet pœnitẽtes à quibuſuis peccatis & cenſuris abſoluere poſſunt. cap.26.num.26.in Nouo, & cap. 27. num.91.& num.271.§.5.& 6. C

Vnde in articulo mortis quilibet Sacerdos Catholicus non præciſus, id eſt, non hæreticus, nec ſchiſmaticus, nec excommunicatus, interdictus, aut ſuſpenſus, poteſt abſoluere. cap.4.nu. 1.cap.26 num.26.in Antiquo. Sed c. D

27.num.271.§.7. correxit hanc ſententiam,& clariùs & ſeriùs in Nouo, ca.26.num. 26.dicens,quòd,excepto hæretico, omnis Sacerdos ſimplex, etiam excommunicatus & denuntiatus,etiam interdictus,& ſuſpẽtus notorius,& ſchiſmaticus,qui nõ ſit hæreticus,poteſt in articulo mortis abſoluere ab omni peccato,& cenſura. cap.26.num.26.cap. 27.num.272.§. 7.Quia huiuſmodi Sacerdoti nõ tollitur quoad tale tempus iuriſdictio ſaltem habitualis, quam habet iure diuino.Sed nullo modo poteſt in tali articulo abſoluere clericus non Sacerdos etiam ſacris initiatus , & multò minùs laicus.cap. 27.nu.271. §.6.& 7.

Poteſt tamen Sacerdos etiam Religioſus licite , ac validè abſque facultate Prælati abſoluere à quibuſcunque caſibus in mortis articulo. cap.4.num.1.

Infirmus,qui in aliqua infirmitate vſus eſt indulgentia Bullæ conceſſa pro articulo mortis,non poteſt eadem vti in alia infirmitate ; niſi id explicet Bulla.cap.26.num.31.

Digitized by Google

ASSECVRATIO.

MVTVANTI pecuniam, ei, qui vult eam traiicere per loca periculoſa, & verè vult eã aſſecurare, licitum eſt eam aſſecurare aliquo iuſto pretio. ca. 17. n. 283. lit. A. & in No. nu. 284. 285. de quo plura tit. Vſura, 3. quoad mutuum.

ASTROLOGIA, vide, Superſtitio.

ASTVTIA.

EST *vitium inclinans ad quærenda bona per media mala*: opponitúrque prudentiæ. c. 23. num. 77. Habetque duos miniſtros, dolum ſcilicet, qui eſt circumuentio mala tam verbo quàm facto, vel vtroque modo facta ad decipiendum; & fraudẽ, quæ eſt eadem circumuentio mala, ſed facto tantùm habita, ineſtque dolo. Ibidem.

Per aſtutiam verò, & eius miniſtros peccat, qui contrahendo vel quaſi contrahendo afficit alium damno notabili per commutationem rei minoris valoris, vel pretij minoris pro

alia maioris, vel pretio maiori.cap. 23.num.77.

ATTRITIO.

A ATtritio, ſi cognoſcatur quòd non eſt contritio, nec ſit propter Deum, ſed propter infamiam, non ſufficit ad delendum mortale, etiam cum Sacramento pœnitentiæ cap. 1. num.37.& 43.lit.A.& in Nouo, num. 34.42.

Sufficiet tamen aliqua attritio, quamuis non putetur contritio, dũmodò putetur expreſsè, vel tacitè ſufficere cum Sacramento. num. 43. B.& in No.num.42.vel putetur contritio, aut ſaltem non putetur non contritio. Ibidem.

B Attritio propter ſolam pœnam inferni non ſufficit ad delendũ mortale etiam cum Sacramento. nu. 43. D.& in No.num.44. Vbi additur, intelligẽdum, *Si nullus actualis, vel virtualis amor Dei, vel odium peccati, quatenus eſt offenſa Dei, illam comitetur.*

Attritio autem ſolo metu pœnæ, ſeu infamiæ, &c. non eſt mala. cap. 1. num. 11. & in No.num.8.& 34.

Pœnitentia de peccatis imperfe-
cta, & debitis carens circunſtantiis,
nuncupatur attritio, & non contri-
tio. Quæ attritio eſt duplex: vna, quæ
eſt dolor de peccatis, ſed nõ eſt om-
ninò propoſitum abſtinendi. Altera,
quando eſt dolor & propoſitum, ſed
non deteſtatur peccatum vt ſummũ
malum. n. 36. & in No. n. 33.

Attritio ergo quando eſt dolor, D
ſed non includit omninò propoſitũ
abſtinendi, non delet peccatum mor-
tale etiam cum Sacramento: imò eſt
peccatum cum ea accedere ad Sa-
cramẽtũ. cap. 1. n. 37. & in No. nu. 34.

Attritio verò, quæ includit dolo-
rem, & propoſitum abſtinendi, quã-
uis non ſit deteſtatio peccati tãquàm
ſummi mali, ſufficit ad confeſſionem
validam & formatam. num. 37. & in
No. num. 35. Debet tamen reputari
contritio, vel ſaltem quòd non pute-
tur non contritio. nũm. 39. & 43. lit.
A. & in No. num. 37. 42.

Attritio non fit contritio per Sa- E
cramentum. Attamen virtute Sacra-
menti attritus fit contritus. num. 41.
& in No. num. 38.

Ad Baptiſmum non ſufficit quiuis
dolor de peccatis: ſed requiritur quòd

ſit propter Deum,& de peccato, quatenus eſt offenſa Dei. num. 39 .& in No. num. 37. item cap. 11. nu. 37.

AVARITIA.

AVARITIA *eſt vitium inclinans ad inordinatum appetitum pecuniæ.* Et opponitur liberalitati per defectum appetitus dandi, ſicut è contrario prodigalitas opponitur eidem liberalitati per exceſſum appetitus dandi. cap. 23. num. 69.

Auaritiæ filiæ ſunt, Duritia cordis, Inquietudo mentis, Violentia, Fallacia, Periurium, Fraus, Proditio. num. 75. & in No. 72.

Quando Auaritia opponitur tantùm liberalitati, ſine damno alterius, eſt de ſe venialis tantùm: quando verò adiungitur ei aliqua circunſtātia mortalis, ipſa quoque auaritia eſt mortalis. Eadem diſtinctio facienda eſt de prodigalitate. cap. 23. num. 75. & in No. num. 70. & 73.

Accumulare diuitias ad prouidendum futuræ neceſſitati, maximè ad collocandum filios matrimonio, non eſt vitium, ſed prudentia. Imò nec ad

collocandũ ſe in altiorem ſtatum. n. 74. & 75.

Avgvrivm. vide, Superſtitio.

BAPTISMVS I.

Baptismvs *eſt Sacramentum aquæ naturalis, qua vnus ab alio in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti cum debita intentione abluitur.* cap. 22.n.5.

Baptiſmus eſt ianua reliquorum Sacramentorum, ſine quo fit homo incapax eorum. num.8. Vnde character Ordinis de neceſſitate Sacramẽti requirit characterem Baptiſmi: nõ tamen characterem Confirmationis. num.9. §. 5. Item Confirmatio præ-requirit Baptiſmum. num.8.

Solus Baptiſmus aquæ eſt propriè Baptiſmus: ſanguinis verò & flaminis, metaphoricè tantùm. Baptiſmus autem ſanguinis dicitur ille, qui fit per martyrium: flaminis verò, per pœnitentiam ſine copia baptizandi. nu.5.

Peccat mortaliter, qui eſt in cauſa, vt aliquis ſine Sacramento Baptiſmi decedat. num.6.§.4.

Conciliũ Trid. ſeſſ.7. cap.14. à can.

1. vſque ad cano. 54. damnat ſub anathemate dicentem, *Baptiſmum Ioannis fuiſſe tantæ virtutis ſicut Baptiſmus Chriſti: vel aquam naturalem non eſſe neceſſariam: vel quòd Eccleſia Romana non docet veram doctrinam de Baptiſmo: vel non valere Baptiſmum miniſtratum per infidelem, etiam cum intentione faciendi quod facit Eccleſia: vel non eſſe ad ſalutem neceſſarium: vel baptizatum non poſſe amittere gratiã, ſi vult credere, vel non obligari ad aliã legem præterquàm credendi: vel per Baptiſmum tolli vota poſt eum emiſſa: vel per memoriam eius condonari: vel peccata poſt eum admiſſa fieri venialia: vel apoſtatam baptizatum eſſe rebaptizandum, ſi reuertatur ad fidem: vel neminem eſſe baptizandum ante ætatem in qua Chriſtus baptizatus eſt: vel paruulos non eſſe baptizandos: vel poſtquàm adoleuerint, eſſe rebaptizandos.* c. 22. num 6.

Peccat mortaliter qui credit aliquid de prædictis erroribus damnatis, eſtque hæreticus, ſi pertinaciter credat. Et, ſi verbo vel ſcripto id expreſſerit, eſt excõmunicatus per Bullam Cœnæ. Ibidem.

BAPTISMVS II.

Quoad materiam & formam.

MAteria Baptiſmi eſt ſola aqua naturalis. cap. 22. num. 5. & ſufficit quæcunque pars aquæ, quantumuis modica: item ad hoc vt aliquis ſit verè baptizatus, ſufficit quòd quantulacunque pars eius tangatur aqua quantumlibet modica. Vnde optimè faciunt, qui, cùm difficilè parit mulier infantē, & timetur de eius morte, antequàm totus exeat, baptizant infundendo aquam in illam partem quam peperit, & quæ apparet foris. Additum in No. c. 22. nu. 7. §. 8. A

Benedictio vel conſecratio aquæ non eſt de neceſsitate Sacramenti. num. 8. B

In forma Baptiſmi neceſſaria eſt inuocatio expreſſa totius S. Trinitatis, dicens, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen.* Illa verba *Ego*, & *Amen*, ſunt tãtùm de neceſsitate præcepti, & non de neceſsitate Sacramenti. Vnde qui illa duo verba nõ exprimit baptizãdo, peccat quidē, ſed Baptiſm valet. n. 2. & 5. Imò circa illud verbũ, *baptizo*, cõſuetudo fecit vt à Græcis in tertia C

perſona exprimatur dicentibus, *baptizetur*: & a Latinis, *baptizo*, in prima: & ſeruanda eſt, & valet Baptiſmus. n. 83. in fine.

BAPTISMVS III.
Quoad miniſtrum.

A BAPTISMVS à quocunque ſiue viro, ſiue fœmina, vel fideli, vel infideli, collatus cum intentione faciẽdi quod facit Eccleſia (quamuis baptizans eum pro ludicro habeat) valet. cap. 22. num. 7.

Nemo ſe ipſum baptizare poteſt. num. 5. Peccat autem mortaliter, qui non confert Baptiſmum petenti in articulo mortis: aut qui eſt in cauſa, vt quis ſine Baptiſmo moriatur. nu. 6. Item peccat mortaliter, qui exiſtẽs in mortali baptizat. nu. 6. §. 4. requiritur enim, vt debitã de omnibus ſuis peccatis mortalibus contritionẽ habeat, vel attritionem, quæ putetur eſſe contritio. Qui dolor generalis puncto temporis haberi poteſt. num.
B 3. Verum eſt, quòd clericus, qui peccato mortali irretitus, baptizat in extrema neceſſitate, non peccat. cap. 25. nu. 72. §. 10.

Peccat

Peccat verò mortaliter mulier obſtetricis officio fungens, quæ debitã baptizandi formam ignorat. cap.22. n.6.

Peccat etiam mortaliter; qui cùm nõ ſit presbyter, baptizat abſque neceſſitate. Item laicus, qui etiam in neceſsitate baptizat præſente presbytero, & mulier præſente viro, & infidelis prȩſente fideli, niſi aptior ſit impeditus. cap.22.num.7.

Peccat item mort. qui baptizat ſine forma, & materia ſubſtantiali, vel ſine intentione actuali vel virtuali faciẽdi quod facit Eccleſia, & Baptiſmus eſt iterandus. Item, qui durante prolatione verborum ſubſtantialium non intingit aqua, ſed ſolùm ante, vel poſt. Non tamen requiritur, vt ablutio concurrat cum verbis in vllo inſtanti prolationis. Item, qui abſque iuſta neceſsitate baptizat alterius parochianum ſine facultate Parochi, vel Superioris eius, non tamen eſt ipſo facto excommunicatus, quamuis ſit religioſus, ſicut foret ob adminiſtrationem aliquorum aliorum Sacramentorum. Ibidem.

Peccat etiam mort. qui baptizat D quem certò ſcit eſſe baptizatum, &

eſt irregularis.cap.25.num.75.cap. 27.num.246.vide,Irregul.8.9.

Secus de eo qui probabiliter dubitãs,baptizat iam baptizatum. Atque tunc debet baptizare ſub cõditione, *ſi non es baptizatus,ego te baptizo*, &c. Tunc autem eſt ignorantia probabilis,quando adhibita debita diligentia,non poteſt cognoſcere vtrùm ille ſit baptizatus: non tamen eſt talis ignorantia, quando ſcit illum eſſe natum ex parentibus Chriſtianis, & educatum inter Chriſtianos (qui infantem recenter natum baptizant) debet enim credere eum eſſe baptizatum.c.27.num.246.

Parochus non debet rebaptizare baptizatum ab obſtetrice,donec cognoſcat ex ea quomodo baptizauit: & ſi videat illam rectè baptizaſſe,nõ rebaptizet, ne ſub conditione quidem, ſed ſuppleat reliqua omnia. Quòd ſi aliquis ante pręmiſſam hanc diligentiam rebaptizet bona fide, ſub conditione, peccabit quidem,ſed non erit irregularis in foro interiori, nec in exteriori.Ibidem.Peccat mor. qui in Baptiſmate vngit chriſmate veteri eum qui erat extra periculum mortis.c.27.nu.7.§.8.& c.25.nu.75.

Digitized by Google

BAPTISMVS IV.
Quoad ſuſcipientem & patrinũ.

PEccat mort.adultus qui baptizatur impœnitens.cap.22.num.6.§.4.idem de illo qui permittit ſe rebaptizari;niſi excuſetur ignorantia, de qua in tit.præcedenti dictum eſt. cap.27.num.246.

Quæ contritio ſit neceſſaria ad Baptiſmum,vide tit.Attritio,lit. E.& copioſiùs tit. Pœnitentiæ Sacramentum,lit.C.D.

Ex Baptiſmo naſcitur quædam cognatio ſpiritualis inter baptizantem, & baptizatum,baptizatique patrem & matrem, & inter patrinum & baptizatum,eiúſque patrem & matrem. Vide tit.Matrimonium,X.§.5. litera B.C.

BAPTISMVS V.
Quoad ritum.

EXorcismvs, Catechiſmus , oleũ A & chriſma,& alia , quæ exercentur & fiũt in Baptiſmo ſolẽni, nõ sũt de neceſſitate Sacramẽti,ſed pręcepti.

Digitized by Google

Vnde peccat presbyter,qui extra neceſſitatem baptizat ſine exorciſmo, & alia ſolemnitate debita, vel cum illis extra Eccleſiam, præterquàm Principum filios. cap. 22.num.7. Ad baptizandum autem ſine ſolemnitate non eſt ſufficiens neceſsitas,recens natiuitas pueri: nam grauiter peccaret qui hoc peteret à miniſtro. Ibid.

B Ex actu Catechiſmi & exorciſmi Baptiſmalis oritur alia cognatio ſpiritualis minor quàm illa, quæ ex Baptiſmo, quæ impedit & non dirimit matrimonium. num. 40. vide etiam tit. Matrimonium,X. §.6.lit.D.E.

Clericus ante presbyterium ſolemniter baptizans eſt irregularis. cap. 22. num.7.

C Peccat mortaliter,qui vngit baptizatum Chriſmate, aut oleo præcedentis anni ſine neceſsitate. cap. 22. n. 7. §.8.& c.25.n.75.Cùm verò Sacerdos vngit baptizatũ, nõ in fronte, ſed in vertice capitis, vngere debet Chriſmate.cap.22.num:8.

BEATITVDO.

BEATITVDO conſiſtit in actu intellectus Eſtque explicitè, & ſub

poena

pœna peccati mortalis, credendum, eſſe beatitudinem,& vitam æternam, & mortem æternam ei contrariam. Præl.4.nu.5.& 19.in No.nu.5. & 25.

Beatitudo debet actualiter conſiderari aliquando ſub mortali, aliquando ſub veniali. Præl.4.num.19. in Antiquo: nam in Nouo demptum eſt.

Peccat mort.& hæreticus,qui credit beatitudinem non eſſe perpetuá, aut conſiſtere in deliciis carnis, aut credit alios errores circa beatitudinem damnatos ab Eccleſia. Ibidem, num. 20. in Antiquo. Sed in Nouo ſparſim per diuerſos numeros.

BELLVM.

PECCAT mort. qui proficiſcitur in bellum, quod ſcit eſſe iniuſtum. Et quando pergit ſolo intuitu ſtipẽdij, nil attendens, an ſit iuſtum, vel iniuſtum, ſiue ſit ſubditus, ſiue non. Et qui quamuis ſciat eſſe iuſtum, pergit tamen cum intentione principaliter occidendi inimicos, aut prædia deuaſtandi. cap. 15. num. 15.

Subditus poteſt in bellum proficiſci

imperio domini, etiamſi nō præmeditetur, an ſit iuſtum. Ibidem.

BENEDICTIO.

A BENEDICTA corporalium & ſacrarum veſtium de iure pertinent ad Epiſcopum, ſed ex priuilegio ad prouinciales, cuſtodes, & Guardianos Minorum pro ſuo ordine, ac monialibus. cap. 25. num. 84.

Benedictio & conſecratio Eccleſiæ, altaris, vaſorum, ornamentorum, aquæ baptiſmatis, & aquæ benedictę, &c. vocantur ſpiritualia ſtatuta, & Sacramentalia, vel Sacramentalibus annexa, quibus Sacramenta parantur, conficiuntur, & conſeruantur. ca. 23. 99. poſt medium.

B Calix ſacratus, ornamenta ſacra, & alia huiuſmodi benedicta, habent maiorem partem rei temporariæ, quæ eſt ipſa materia; & minorem ſpiritualem, quæ eſt illorum benedictio, & conſecratio. Ibid. §. 3.

C Benedictiones ſolemnes rerum, & perſonarum, quales ſunt conſecratio Eccleſię, altaris, virginū, catechiſmus, exorciſmus, ordinū, & aliæ ſimiles, nō

Digitized by Google

debent reiterari, ne vili pendantur. Ibid.n. 83. longè poſt medium.

Omiſsio benedictionis menſæ communiter eſt venialis,& à nemine inter magna peccata numeratur. cap. 25.num.111.§.adde tamen.

Benedictio nuptialis,vide , Matrimonium,xv.& tit.Sacramentalia.

BENEFICIVM I.

In communi.

BENEFICIA Eccleſiaſtica vocantur, & ſunt ſpiritualia ſtatuta, inſtituta quidem ab Eccleſia poteſtate ſupernaturali ſibi data.cap.23. num. 99. A

Beneficium & ius patronatus in hoc differunt, quòd ius patronatus nil aliud ſpirituale requirit in habituro illud , quàm Chriſtianiſmum: Beneficium autem requirit in habituro illud,aliquid ſpirituale vltra Chriſtianiſmum:eſt tamē vtrumque quid ſpirituale, & ſpiritualibus annexum,inſtitutū ab Eccleſia virtute poteſtatis diuinitùs acceptę.n.99.§.2. B

Omnia beneficia Eccleſiaſtica ſiue ſint iuris patronatus , ſiue patrimonialia , ſiue præſtimonia , ſiue

com

commendæ,ſiue præceptoriæ, ſunt iura ſpiritualia. Vnde nemo poteſt illa erigere, & conſtruere, niſi Papa vel alius,qui mediatè vel immediatè acceperit poteſtatem ad id ab ipſo Papa. Et ſimiliter nullus,neque Imperator,neque alius Princeps, poteſt illa,vel vllum ex illis, etiam quàm minimum,erigere, aut extinguere, niſi eandem habuerit poteſtatem, mediatè vel immediatè acceptam à Papa. Quod eſt de fide.cap.27.num. 13.Additum in Nouo.

Quare obediendum eſt Papæ, ſtatuenti aliquid in detrimentum beneficiorum patrimonialium Caſtellę: & contrarium dicere ſapit hæreſim Anglicanam. Additum ibidem.

Beneficium vacans per mortem Commendatarij, eo modo vacat, ſicut vacabat eo tempore, quo fuit commendatum. cap.25.num.127.

BENEFICIVM II. Quoad conferentem & collationem.

ABENEFICII collatio facta à Papa, ei quem ſcit eſſe inhabilem ſua

lege

lege humana, valet, licet non dicat ſe diſpenſare: non tamen facta ab Ordinario, etiam in caſu quo poteſt diſpenſare. Prælud. 9. num. 13. & in No. num. 15.

Hoc autem vltimum limitandum eſt, quando impedimentum eſt iuris communis; ſecus, ſi ſit conſtitutionis Synodalis Præl. 9. num. 14. 15. & in Nouo, num. 16. 17. & cap. 25. num. 74.

Vtrùm collatio facta excommunicato, vel irregulari, valeat, vide in tit. ſequenti. E

Nulla collatio beneficij purè facta ſine conditione, pendet: ſtatim enim valet, vel eſt nulla, ſecundùm ius antiquum. Quod ius poteſt tolli per nouum. ca. 23. num. 104. circa medium.

Conceſsio facta alicui conferendi beneficia perſonis idoneis non expreſſis, non expirat re integra morte concedentis, ſecus, ſi exprimantur per unæ. Additum in No. ca. 23. nu. 252. De eo qui confert beneficium vni, & poſtea mutata voluntate confert alteri, vide in titulo, Collatio.

BENEFICIVM III.

Quoad procurantem, recipientem, vel poſsidentem.

PEccat mort. recipiens beneficium Eccleſiaſticum ſpirituale principaliter propter honorem & vtilitatẽ. Quod tamen procedit in indigno, ob ignorantiam, vel alium defectum: non enim eſt mortale, facere ſpiritualia minùs principaliter propter temporale. cap. 23. num. 15. §. 12.

Peccat mort. qui ſine titulo canonico ſcienter accipit vel retinet beneficium cum obligatione relinquendi & reſtituendi fructus. cap. 25. num. 113.

3 Peccat mort. qui poſt obtentum ſecundum beneficium curatum, dignitatem, aut perſonatum, & poſſeſſionem, non renunciat priori, quia ipſo iure perdit illud. Ibid. num. 113. & in Nouo, num. 114.

Accipiẽs beneficium curatum ſine diſpenſatione Papæ ante 25. annum cœptũ, peccat mortaliter, & collatio eſt nulla. Sufficit verò attingere 25. annũ, quamuis ſit conſtitutio Synodalis,

dalis, vt qui obtinet beneficium presbyterale, fiat presbyter intra annum. Quia iſte à ſuſceptis minoribus intra annum poteſt fieri presbyter. Quòd ſi Epiſcopus noluerit illi conferre presbyterium, excuſatur ipſe. Peccat etiam mort. qui ante 25. annum cœptum accipit dignitatem, vel perſonatum nō habentem curam animarum, poteſt tamen diſpenſare Epiſcopus, poſt 20. annos completos; quos tamen Tridentinum extendit ad 22. Ibid. num. 115. §. 7. Ad beneficium ſimplex non ſufficit ætas ante decimuinquartum annum. Ibi. nu. 135.

Qui poſt obtentum beneficium parochiale, & pacificam eius poſſeſsionem, non promouetur intra annum ad presbyterium, peccat mort. & perdit illud ipſo facto. nu. 118.

Peccat mort. qui illegitimus recipit beneficium curatum abſque diſpenſatione Papæ, vel ſimplex beneficium ſine diſpenſatione Epiſcopi. Illegitimus autem filius Clerici nullũ poteſt habere beneficium, vbi pater eius aliquod habet vel habuit beneficiũ, Ib. n. 117. vide, Legitimus, lit. C. D

Peccat mor. qui beneficiũ parochiale accipit ſine intẽtione presbyteriũ E

ſuſcipiendi, vt fructus intra annum percipiat,& poſt illud dimittat:& tenetur reſtituere fructus:niſi voluntate illa mutata fiat presbyter intra annum. Nec minùs peccat, qui illud ſcienter confert, & tenetur Eccleſiam ſeruare indemnem. Secus dicendum eſt de accipiente aliud beneficium non parochiale (ſiquidem pœna non eſt extendenda) imò ſecus dicendum eſt etiam de accipiente beneficium parochiale cũ voluntate ſuſcipiendi presbyteriũ: ſed poſteà mutauit volũtatẽ. c. 25. n. 118. §. 9.

Nec peccat, qui animo ſatisfaciendi ſuæ functioni recipit beneficium non curatum, cum propoſito, quòd ſi primogenitus obierit ſine liberis, ducet vxorem. Ibidem.

F Peccat mort. beneficiarius etiam ſimplicis beneficij, qui abſque animo initiandi ſacris, incedit ſine habitu clericali, non quidem eò quòd non habeat huiuſmodi animum, ſed quia non defert habitum clericalem: non tamen tenetur reſtituere fructus. Ibidem.

Item peccat mort. beneficiarius minorum ordinum tãtùm, qui poſt matrimonium cõtractum retinet benefi-

cium,

cium, nec recuperat illud; quamuis vxor, ante conſummationẽ matrimonij, ingrediatur religionem; quod verum eſt, quamuis matrimoniũ fuerit nullum ob aliquod impedimentum, dummodò interueniat conſenſus. Secus, ſi fuerint ſpõſalia de futuro. Si tamen ſit conſtitutus in ſacris, non perdet beneficium ipſo facto, ſed priuari poteſt. num. 120.

Peccat mort. qui beneficij ſui ędes, vel prædia, dolo vel negligẽtia dãnificat, cũ obligatione reſtituẽdi. n. 124.

Peccat mort. qui accipit plura beneficia incompatibilia ſine iuſta diſpenſatione, vel plura compatibilia, quàm quæ ad honeſtam ſuſtentationem ſufficiant. num. 129.

Peccat mort. qui habet multa beneficia diuiſa in titulum, quorum vnũ ſuo ſtatui ſufficit, vel ſine diſpenſatione, vel cõſuetudine iuſta. Secus, ſi ſint legitimè vnita. n. 125.

Secus etiam ſi habet vnum in titulum ad ſex menſes tantùm, ſi eſt parochiale: ſi verò ſit commendatum in perpetuum, idem eſt ac de habito in titulum. ca. 25. num. 126.

Iuſta autem cauſa ad diſpenſandũ in hoc, eſt illa quæ ſufficit ad tollen-

dam deformitatem: talis eſt, quando attenta qualitate perſonæ, non ſufficit vnum ad viuẽdum decẽter, & honeſtè. Vel quando talis eſt prudentia, & induſtria alicuius, vt plus poſſit prodeſſe ſubditis abſẽs, quàm cõmuniter alius præſens. Vel defectus aliorum idoneorum. Vel notabilis virtus, nobilitas, & ſcientia. Vel quòd principaliter intendat largiores erogare eleemoſynas. num. 128. Vnde cũ hac declaratione, quæ eſt de mente Cardinalis, poſſunt modò retineri plura beneficia ante Concilium Tridentinum obtenta. num. 129.

Obtinentes autem plures Eccleſias parochiales, vel vnam parochialem, & alteram Cathedralem, cogẽdi ſunt alteram intra ſex menſes dimittere. num. 129. Qui poſt obtentum beneficium ſit irregularis, non priuatur beneficio ipſo iure. cap. 27. n. 249. dicto 5. & in Nouo, nu. 251. at verò qui exiſtens irregularis, recipit beneficiũ, collatio eſt nulla ipſo iure. Ibidẽ, dicto 6. Facta autẽ à criminoſo, crimine non inducente irregularitatem, valida eſt. Ibidem.

Ei qui abſque ſua culpa incidit in irregularitatem, quæ naſcitur ex de-

fectu

fectu ad vſum vnius ordinis, & non alius iam ſuſcepti, poteſt dari beneficium non requirens maiorem vſum, quàm ille à quo nō eſt impeditus. Vnde ei qui abſque ſua culpa amiſit duos digitos, & dimidiū palmi, poteſt dari beneficium non requirens celebrationem, nō tamen, ſi requirat illā. Ibidem. Irregulari autem ex defectu perfectę lenitatis, nō licet dare quodlibet beneficiū, ad quod ſufficit vſus ordinis iam ſuſcepti: nam hæc irregularitas non contrahitur propter defectum habilitatis ad vſum vnius ordinis, & non alius ſuſcepti, ſed propter defectū contrariū vſui cuiuslibet ordinis ſuſcepti & ſuſcipiendi. Ibidem.

Collatio beneficij facta excommunicato etiam ignoranti ſe eſſe excōmunicatum, eſt nulla. cap. 27. n. 271. §. 8. & in Nouo, nu. 272. ſufficeret tamē diſpenſatio Epiſcopi, ſi ad illum ſpectabat collatio, non tamen ſi ad aliū. Hæc autem nō procedūt in collatione facta à Papa vel Legato, cum clauſula abſolutionis, quoad effectū præſentium conſequendum. Ibidem.

Qui ſcire debens ſe eſſe excōmunicatū, ſuſpēſum, interdictum, vel irregularem, recipit beneficium Eccleſia-

ſticum, peccat mortaliter, & titulus eſt nullus. cap. 25. num. 133.

Aduertas autem, quòd hic non intendit Author negare, quin collatio beneficij facta excommunicato inuincibiliter ignoranti ſe eſſe excommunicatum, ſit nulla: nam ratio quā adducit cap. 27. num. 271. §. 8. ſcilicet quòd ignorātia excuſet à pœna trāſgreſſionis, non tamen efficit capacitatem acquiſitionis, cuius excommunicatus eſt incapax; hæc, inquā, ratio comprehendit etiam hūc caſum. Sed ſolùm intendit, quòd tunc peccat quando ſciens vel ſcire debens ſe eſſe excommunicatum, ſuſpenſum, vel interdictum, recipit beneficium.

Qui occulta irregularitate ordinatus eſt, & impetrauit beneficiū, debet occultè impetrare diſpenſationem, & ſi accepit ſciēter poſſeſſionem, debet id explicare in impetrāda diſpēſatione, vel certè impetrare habilitatē ab eo, & poſteà clàm collationē ab ordinario, dūmodò nō fuerit reſeruatū Papę, quādo illud obtinuit. cap. 27. nu. 194.

L. Onus annexum beneficio, vt beneficiarius quotidie miſſet de B. V. Maria, non obligat ad miſſandum omnibus diebus, nec ad miſſandū de illa omni-

bus

bus diebus, quibus miſſare tenetur, ſed ſolùm illis, quibus frequentiùs ſalua honeſtate ac deuotione debita poteſt.cap.25.num.134.

Onus verò miſſandi per ſe,vel per alium omnibus diebus, de omnibus intelligendum eſt.num.134. M

Habens beneficium cum onere legendi,legat per ſe,ſi eſt idoneus; ſin minùs,per alium.Quòd ſi hujuſmodi beneficium conferatur poſt Trid. nõ valenti legere per ſe,collatio eſt nulla.num.135.

BENEFICIVM IV.

Quoad fructus.

DE redditibus Eccleſiaſticis non ſunt augendi conſanguinei. c. 25.n.124. A

Impẽdentes fructus beneficiorũ in vſus profanos, & ab eis accipientes peccant,& tenẽtur reſtituere.c.17.n. 94.

Prodiga diſtractio fructuũ beneficiorum Eccleſiaſticorum,regulariter eſt mortalis.Ibidem. B

Si verò bona illa ſint patrimonialia,

vel acquiſita ratione dignitatis clericalis, vt celebrando Miſſas, prædicādo, audiendo cōfeſſiones, regulariter eſt venialis. Idem, ſi quamuis eſſent Eccleſiaſtica, ſunt tamen detracta ex illa parte, quæ illi ad decentem vitam erat coueniens. Idem, ſi ea bona beneficiarius ſit commeritus ex obſequiis Eccleſiæ præſtitis, vltra ea quę tenebatur præſtare ſeruiēdo mediocriter ſuo beneficio: vel ſi tantundē dedit Eccleſię ſuæ, vel pauperibus ex bonis patrimonialibus, vel quaſi patrimonialibus, poſtquàm adeptus eſt beneficium. cap. 17. num. 94.

C Licitè poteſt beneficiarius impendere beneficij fructus pauperib⁹ etiā alienigenis, & piis locis extra ſuam parochiam, & Epiſcopatum, licèt nō dentur in neceſſitatem naturæ, ſed tantùm ad decentiā perſonæ: vel ſi dētur ad vtilitatem, vel decentiā Eccleſię immediatè vel mediatè, vt hoſpitio ſuſcipiēdo proceres, Iudices, vel alias perſonas, quæ prodeſſe poſſint
D Eccleſiæ, vel obeſſe. Idē, ſi dentur in remunerationē obſequiorū à cognatis, amicis, vel famulis ei præſtitorū. Idē, de rebus verè ac irreuocabiliter donatis ad quæuis opera pia, etiam in

articulo mortis.Idē, de bonis ſuperfluis fructuū, qui reſeruantur in opera pia etiā futura,dū tamē probabiliter ſperētur futura.Idē etiā dicēdū eſt de bonis acquiſitis per diſtributionē quotidianā,quod de aliis redditibus beneficiorū Eccleſiaſticorū. Idē de acquiſitis per penſiones.Ibid.

Beneficij fructus percepti ſaltem poſt litem cōteſtatam debentur beneficiario vero, ſi vicerit: quamuis contra poſſeſſionem de proprietate litiget. cap.25.num.104. E

Fructus beneficij parochialis pacificè poſſeſſi, percepti poſt annū ab eo qui non eſt promotus ad presbyterium,reſtituēdi ſunt,dummodò intra annum non ſit promotus.num.118. F

Non tenetur reſtituere fructus,qui accipit beneficium animo relinquēdi illud , ſi pinguius ſibi conferatur. Nec etiam ille,qui ſuſcipit beneficiū ſimplex abſque animo ſe initiandi ſacris ordinibus,incedens in habitu clericali.Ibidem.

Qui ſine probabili cauſa nō reſidet, cū licētia vel ſine illa,peccat,ſed non tenetur reſtituere fructus ante cōdēnationē, iure cōmuni:ſecus poſt Tri. n.121.de quo vide in tit.Reſidentia. G

Benefi

Beneficiarius non recitans Horas canonicas, tenetur reſtituere. Quod tamen non habet locum in ſex primis menſibus ab obtento beneficio, vt ſtatuit Conc. Lateran. Peccat tamē grauiter non recitando in illis, vt declarauit Pius V. in ſuo motu proprio: qui etiam reliqua eiuſdem decreti confirmauit. num. 122. 123. vide infrà, tit. Horæ Canonicæ, 2.

H Reſtitutio horum fructuum ex defectu recitandi, poteſt fieri fabricæ, aut pauperibus, aut ſibi ipſi, ſi verè eſt pauper: ſaltem ex conſilio Cōfeſſoris poterit illos capere, & ſatisfaciet obligationi. Secus tamen, ſi reſtituēda ſint lucrifacta per diſtributiones quotidianas debitas his, qui horis & diebus illis interfuerint. num. 123.

Hoc ipſum dicendum eſt de groſſa, quæ non lucrifacta ab vno accreſcit aliis. num. 121.

Veruntamen ſi interfuerit legitimū impedimentū, quo nō poſſit recitare Horas canonicas, excuſabit eū tam à peccato, quàm à reſtitutione; vt declaratū eſt ab eod. Pio V c. 25. n. 122.

Quod autem Canonicus perdit ob excōmunicationem, ſuſpēſionem, vel aliam cauſam, eodem modo reſti-

tuendum

tuendum eſt, ſicut per hanc non recitandi. Quia de ſimilibus idem iudicium. num. 123.

Suſpenſus à beneficio in pœnam, non poteſt diſpendere fructus eius, niſi ad ſe, & ad ſuos modeſtè ſuſtentandos: & hoc ſi ipſe non habeat bona. num. 124.

Excommunicatus, per quem ſtat quin ab ſoluatur, nihil poteſt percipere de fructibus beneficij, ne ad ſuſtentationem quidem. Ibid. Vide etiã tit. excommunicatio, 4. B. Nemo tenetur ad reſtituendum fructus beneficij perceptos, eò quòd fuerit in peccato mortali occulto, vel notorio. n. 123. Reſtituendi ſunt fructus beneficij, cuius titulus ſcienter fuit nullus. cap. 25. num. 113. §. 3.

Peccat mortaliter, qui fructus ſui beneficij in plures quàm in tres annos locat, vel dat in emphyteuſim. num. 130.

Canonici, ac Dignitates, niſi infra duos menſes poſt poſſeſſionem confiteantur fidem coram Epiſcopo, & etiam coram Capitulo, non faciunt fructus ſuos. num. 136.

Fructuum reſeruationes, vel pẽſiones non aſſignantur ſuper fructibus

Epiſco

Epiſcopatus,non excedentibus ſummā mille ducatorum, vel ſuper Eccleſiis parochialibus,non excedentibus centum.num.137.

Legens Theologiam,vel Canones poteſt percipere fructus beneficij etiam abſens,dum publicè in ſcholis docuerit.Idem de diſcente in ſcholis eaſdem facultates.num.58.§.3.

De reſidentia in beneficiis, vide tit.Reſidentia.

BIGAMIA, vide in tit.Irregularitas,II.

BLANDITIÆ.

A BLANDITIAE non faciūt reſcindi contractum per illas factum,ſicut facit metus.Ratio eſt,quia concupiſcētia non minuit, ſed auget voluntariū:metus verò minuit illud. Præl. 6.num.8.& in Nono, num. 7. Atque ob hanc rationem infertur,non eſſe idem blanditiis conſentire, ac metu. c.17.n.15.Paſſio enim amoris nō inducit in voluntarium, ſicut paſſio timoris: imò ſicut iſte conſenſum diminuit,ita ille illum augmētat. Ibid.

B Sed hoc non procedit quando ſub

preci

precibus, & blanditiis tacitè latent minæ, quales ſolent ineſſe blanditiis aliquorum dominorum, qui ſolent malè tractare eos, qui ſuis precibus non conſentiunt. Ibidem.

De teſtamento per blanditias mariti facto, & de fœmina, quæ obtinet per eaſdē ab amico aliquid, vide in tit. Teſtamentū, & in tit. Meretrix.

BLASPHEMIA.

BLASPHEMIA *eſt, dicere aliquid cōtumelioſum contra Deum.* Quod quidem fit tribuendo Deo, quod ei non conuenit, vel auferendo, quod conuenit, vel tribuendo creaturæ, quod eſt proprium Dei. Eſtque vel mentalis tantùm, vel vocalis, vel ſcripta. cap. 12. num. 81.

Blaſphemia contrariatur fidei, & charitati diuinæ, & derogat diuino honori, eſtque peccatum mortale. Et neque exterior, neque interior blaſphemia ſecundum ſe tantùm eſt dicenda hæreſis. n. 82.

Blaſphemia cōſiſtit in dicendo, & hæreſis in credēdo. Atq; blaſphemia quidē tribus modis dici ſolet, ſcilicet, B

deſiderando, præcipiendo, affirmando. Ibidem.

Blaſphemus non debet abſolui etiam in foro conſcientiæ, niſi impoſita grauiſſima pœnitentia. nu. 83.

C Blaſphemus corripiẽdus eſt ab eo qui eum blaſphemantem audiuit, quãuis non ſit ſpes emendæ, ad quod tenetur ſub præcepto, ſi ſine ſuo periculo facere poteſt. num. 83.

Qui profert verba blaſphemiæ, nõ plene aduertens quid ſignificetur, venialiter tantùm peccat, quamuis inconſideratio procedat ex praua conſuetudine. Si verò plenè aduertit, mortaliter peccat. num. 84.

D Blaſphemia his modis cõtingit, ſcilicet dicendo, pigeat Deum, non credo in Deum, denego vel maledico Deum, Deus non eſt miſericors, eſt acceptator perſonarum, non habet prouidentiã circa ea quæ aguntur in mundo: vel tribuendo creaturę, quod eſt proprium Dei. Ibidem. Vel maledicẽdo creaturas, quatenus Dei ſunt. cap. 12. n. 86. Item, admiſcendo cantilenas ſæculares diuino cultui. Quãquàm hoc vltimũ nõ ſemper eſt mortale, niſi cãtilenæ ſint laſciuæ, aut aliqua adſit circũſtantia mortalis. n. 87.

Qui blaſphemando maledicit Petro,& vndecim Apoſtolis , duo tantùm peccata committit. Additum in Nou.cap.6.num.18.illatione 5. E

De peccato in Spiritum ſanctum quid,& quotuplex ſit,vide in tit.Peccatum,2.

BONA HOMINIS.

In communi.

BONA hominis ſunt trium ordinum.I.Bona vitę,& ſalutis.II.Bona famę,& honoris,quæ & honoraria dicuntur.III.Bona rei familiaris,quę & bona fortunæ , ſeu pecuniaria vocantur.cap.16.num.44.& cap.17. n. 89.& deinceps,& cap.18.num.47. A

Bona vitæ & ſalutis, altioris ordinis ſunt,quàm bona famæ,& bona famæ altioris,quàm bona rei familiaris, ſeu fortunæ.Vnde cùm reſtitutio bonorũ fortunæ aliter fieri non poteſt, niſi cum amiſſione bonorum primi, & ſecundi ordinis, excuſatur ab ea ille qui obligatus erat, donec ceſſet periculum in eiſdem locis diffuſè.

Bona vitæ comprehendunt etiam ſalutem corporis , & integritatem B

Digitized by Google

membrorum.cap.17.à nu.89.

Fama autem,& honor intelligitur virtutis,& bonitatis, honeſtatiſque. cap.17.num.90 91.

Inter bona famę computatur etiam libertas:vnde libertas,fama,& honor ſunt eiuſdem ordinis.Quanquàm fama, & honor libertati præponenda videntur:quoniam mulier, quæ pro honeſta habetur, potiùs ſeruitutem cum bona fama debet eligere, quàm libertatē cũ infamia.c.17.n.90.§.5.6.

Bona famæ,libertatis,honoris, ſalutis & vitæ,non ſunt pecunia æſtimabilia. num.91.

Quando verò amiſſio horum aliquando pecunia compenſatur, non datur pro pretio eorum, quæ nullum habent;ſed quia vel alia compenſatio fieri nequit,vel datur pro damno quod ex eorum amiſsione,& defectu euenit.num.90.§.nec obſtat.

Bona honoris ſeu honoraria ſunt quinque,laus,honor,fama, gloria, & reuerentia.Laus *eſt ſermocinatio elucidans magnitudinē alicuius virtutis*. Honor eſt *exhibitio reuerentiæ in teſtimonium alicuius excellentiæ* abſolutè. Fama *eſt atteſtatio popularis de re aliqua*.Gloria eſt *clara cum laude notitia*.

Reuo

Reuerentia *eſt animi reputatio , qua bona alterius magnifit*.cap.23. num.9.

Hæc ſæpe alia pro aliis ſumuntur. Sunt maiora quàm bona pecuniæ. Sunt virtus moralis,non intellectualis. Appetitus horum ordinatus , eſt bonus.Inordinatus autem malus, & regulariter venialis,& mortalis, quãdo eſt aliqua circũſtantia talis. Idem dicendum de contemptu eorum inordinato,qui eſt venialis, ſed mortalis, quando contemnitur : laus de gratia Dei gratum faciente manans, aut vltimus finis ponitur in eo.num.10.

Bona autem fortunæ ſunt mobilia, vel immobilia. Modus acquirendi mobilia per poſſeſſionem iuſtam,vocatur vſucapio.Modus autem acquirendi immobilia,dicitur præſcriptio. Verumtamen ſæpenumerò vterque modus appellatur vſucapio,& exceptio,quæ ex ea naſcitur, dicitur præſcriptio.cap.17.num.85.

BONA FILIORVM Caſtrenſia,& quaſi,aduentitia & profectitia.

BONA Caſtrenſia *ſunt illa quæ* A *filius acquiſiuit in bello,ſuntq;*ſolius

filij quoad vſumfructũ,& dominium, ita vt in iis pater nil habeat.cap.17. num.141.

B Bonum quaſi Caſtrenſe eſt,*quod filiusfamilias acquirit officio publico,& quod clerici officio ſuo clericali acquirunt*.Imò quælibet alia bona clericorum,ſaltem acquiſita poſt clericatum iure communi,ſunt quaſi Caſtrenſia, in quibus pater non habet plus iuris, quàm in Caſtrenſibus.num.142.

C Peculium aduentitium eſt non Caſtrenſe,nec quaſi Caſtrẽſe, ſed aliunde quàm à patre,& ex bonis eius,aut ob gratiam illius principaliter habitum:& in hoc proprietas eſt filij , & vſusfructus patris,niſi qui donauit filio,vetuerit ne patri crederetur vſusfructus. num.143.

D Peculium profectitiũ eſt peculium filiifamilias habitum à patre,vel eius cauſa,vel de bonis eius , nec ad bellum,nec ad officia publica pertinẽs; & in hoc proprietas,& vſusfructus eſt patris.num.144.

E Peculium aliquando eſt mixtum, ſcilicet partim aduentitium , partim profectitium.cap.17.nu.144. vt ſi filius aliquid ex bonis patris lucratur ſua induſtria : nam quod eius labor

meretur,eſt aduentitiũ;dũmodò non teneatur alere patrem, & etiam expreſſè,licèt tacitè,proteſtetur, ſe eo animo ſeruire patri, vt det ſibi pro ſuo labore quantum daret extraneo: reliquum verò erit profectitium. ibi. & n,161.ad quod merces debita ſuo labori regulariter eſt dimidium eius quod lucrifecit. num.161.

Libri,arma,& alia,vt fiant Caſtrenſia,vel quaſi Caſtrenſia, requiritur, quòd tradantur filio viuente patre. num.159.de quo plura tit.Filius,li.I.

BONA PARAphernalia.

SVNT ea bona,*quæ vxor ſibi reſeruat præter dotem,quam dedit marito*.cap.17.num.153.

De bonis paraphernalibus poteſt vxor diſponere pro ſua voluntate, niſi obſtet conſuetudo, vel ſtatutum prouinciæ.n.155.& in Nouo, n.154.

BVLLA IVBILÆI, & Bulla Cœnæ,Cruciata.

PER Bullam concedentem facultatẽ abſoluendi à cenſuris,& pœnis,

non poteſt Confeſſarius abſoluere à pœna pecuniaria pro peccato à Iudice impoſita, vel imponenda. Nam illa clauſula (à pœnis) ſolùm reſpicit illas pœnas, quæ impediunt abſolutionem à peccatis. cap. 27. num. 250. in Nouo, num. 254.

Nec etiam poteſt Confeſſarius diſpenſare in irregularitate, etiam in ea quæ oritur ex delicto. Ibidem.

Bullarum, & maximè Cruciatæ, forma ſeruanda eſt, ad conſequendas indulgentias in iis quæ pertinent ad eleemoſynas, ieiunia, & alia propter quæ conceduntur, non tamen in abſolutione Sacramentali, in qua non eſt neceſſe ſeruare verba, & formam, quæ in impreſſis Bullis ponuntur. Illa enim verba non habentur in originali: ponuntur tamen, vt indoctiores Confeſſarij ſciant, quid facere debeant. cap. 26. num. 30.

Bullæ plurimæ habent indulgentias, non directè conceſſas, ſed cum poteſtate, vt Confeſſarius eas concedat. Vnde fit, vt multi per incuriam non gaudeant eis in morte. Debet ergo Confeſſarius infirmum interrogare, & etiam ſanum, an tales habeat: & habenti, poſt abſolutionem pecca-

Digitized by Google

torum dicat, *Auctoritate qua fungor concedo tibi omnem illam indulgentiã peccatorum tuorum, quam tibi concedere poſſum virtute cuiuſcũque tuæ Gratiæ, in nomine Patris,* &c. num. 29.

Bullæ indulgentiarum communiter concedunt facultatem eligendi Confeſſarium, qui abſoluere poſsit à peccatis, & cenſuris, &c. Vnde videtur tutius dicere, quòd nemo poteſt, communiter loquendo, virtute Bullarum abſolui à cenſuris extra confeſſionem. Quia facultas abſoluendi à cenſuris eſt quoddam præludium neceſſarium ad abſolutionem peccatorum: & ita, vtraque in confeſſione, & confeſſo tantùm danda eſt. n. 31.

Bullæ indulgẽtia pro articulo mortis cõceſſa per primũ eius vſum expirat, niſi aliter diſponatur. Ibidẽ, §. 23.

Bulla Cœnæ eſt Bulla quæ continet proceſſum Papæ, quo die Iouis ſanctæ Cœnæ Domini excommunicat varium genus peccantium. cap. 27. nu. 55. de qua vide tit. Excommunicatio.

Hæc Bulla Cœnæ ſæpe iterata, non multiplicat cenſuras per eam latas. c. 27. n 55.

Per Bullam Cœnæ videtur Epiſcopis ſublata facultas, quam conceſsit

cis Concil. Trid. abſoluendi hæreticos occultos, imò & facultas abſoluendi ab omnibus caſibus reſeruatis in illa Bulla, niſi dicamus, quòd Bulla loquitur de occultis habentibus complices. Additum in No. cap. 27. num 260. §. 7.

Bullas Pij V. de confidentia, de cābiis, & de agitatione Taurorum, cap. 23. num. 110. & c. 17. num. 283. lit. N. & in Nouo, nu. 300. 301. & c. 18. 15. ſed earum breuem ſummam vide in hoc Comp. tit. Simonia, & tit. Cambium, & tit. Taurorum agitatio.

Bulla quædam Gregorij XIII. reducit ad terminos iuris communis priuilegia Mendicantibus conceſſa per Pium V. in fine Manualis.

CAMBIVM.

A CAMBIVM *eſt commutatio vnius rei pro alia*, & diuiditur in ſiccum & realem. cap. 17. num. 283. lit. B. & in Nouo, num 286.

Cambiorum genera ſunt ſeptem. I. Ratione officij mutuandi. II. Per minutum. III. Per literas. IV. Per tranſlationem realē. V. Propter intereſſe. VI. Pro cuſtodia. VII. Per commu-

tatio

tationem pecuniæ præſentis pro abſente. Ibidem.

Ars campſoria licita eſt, ſi ordinatur in finem honeſtum. num. 283. lit. C. & in No. n. 287. B

In nullo Cambio, vbi pecunia datur pro pecunia, poteſt accipi aliquid vltra iuſtum valorem pecuniæ datæ ratione Cambij, quatenus eſt permutatio, niſi adiungatur alia iuſta cauſa. Vnde qui dat vnam pecuniam pro alia maiori, poſt vnum vel plures menſes reddendam, vſuram committit. Ibidem.

Cambiorum autem primum genus (hoc eſt, cambium ratione officij) licitũ eſt Ibidem lit. C. & in No. n. 288. C

Item Cambium ſecundi generis per minutum licitum eſt. Per minutum verò *illud eſt, quo quis cambit præſentem pecuniam pro præſenti, nempe minoris valoris pro pecunia maioris, vel è contrà, dummodò fiat ex officio à Republica inſtituto.* Imò etiam priuatis licet aliquid accipere, minùs tamen, quàm campſori aſsignatur. Nec hoc eſt vetitum legibus Hiſpaniæ, quæ prohibent, nequis officium campſoris auctoritate propria ſumat. Ibidem, num. 283. lit. C. D. & in No. 288.

D Qui habet monetam, quæ ratione materiæ,vel alicuius ſingularis intereſſe pluris valet, ſaltem ſibi, quàm per legẽ ęſtimatur,poteſt illã permutare pro alia,recepto illo pluri.Ib.D.

E Tertium item genus Cambij per literas eſt iuſtum, & fieri poteſt non ſolùm per literas,ſed etiam per nũcium,& ipſum campſorem. Ibid. lit. E.& in Nouo, nu.289.

F Verùm ad iuſtitiam huius tertij Cambij requiritur primùm, vt campſor non accipiat maius lucrum, ex eo quòd tardiùs ſit accipienda pecunia virtute literarũ, vel ex eo quòd à principio non traditur ei pecunia; nec etiam accipiat minus ex eo quod tota pecunia ſtatim ſoluitur. Poſſunt tamẽ excuſari ratione veri intereſſe. n.283.lit.E.& in Nou.num.289.

G Secũdò requiritur, quòd campſor, qui dat pecunias alibi ſoluẽdas,ſciat, vel credat probabiliter perſonam, cui eas dat, habere pecunias vel fidem,& voluntatem ſatisfaciendi literis,quas de ſoluendis illis tradit ſibi.lit.E. M.& in Nou. num. 289. & 297.Nec ſufficit, quòd ignoret eam habere,vel non habere. lit. E. dicto 4.& in Nou.num.290.

Vſura eſt,ſi tradat huiuſmodi pe- H
cunias cum pacto,quòd ſi non ſoluã-
tur intra tres menſes ibi ab eis, ad
quos remittitur ſolutio,ſoluatur intra
ſex menſes Romę cum lucro Cambij
quod ibi erat ſoluendum, & lu-
cro recambij ſoluẽdo Romę.Ibidem.

Tertiò requiritur,vt locus in quo
eſt ſoluenda pecunia longè diſtet,
aliàs eſſet Cambium de tempore ad
tempus:quod tamẽ iniuſtum eſt.Stã-
do autem in ſolo iure naturali, & di-
uino,tam iuſtum eſt Cambiũ per li-
teras de ciuitate vnius regni ad aliã
eiuſdem,ſicut ad aliã alterius regni.
Ibidem.Prohibetur tamen in quibuſ-
dam regnis,ad tollendas vſuras pal-
liatas: quod tamen ceſſante fraude
non ligaret;dummodò tantò minus
lucri acciperet campſor, quantò mi-
nus interuallum eſſet inter vtram-
que ciuitatem.Ibid.

Quartum Cambij genus, ſcilicet I
per translationem realem, licitum
eſt.Ibid.lit.F.& in Nou.num.291.

Quintum etiam Cambium ratione
intereſſe damni emergentis vel lucri
ceſſantis, dummodò reuerà ceſſent.
Nõ poteſt tamẽ à principio certũ in-
tereſſe prefigi in Cãbiis.c.17.nu.283.

lit.G.& in Nouo,nu.292.

Sextum genus Cambij eſt etiam licitum,ſcilicet Cambium pro pecuniarum cuſtodia, idque non ſolùm auctoritate publica, ſed etiam priuata.Ibid.lit.H.& in Nouo,num.293.

Atque in hoc genere quidem non ſolùm poteſt recipere lucrum, quãdo reddit pecuniã in numerato, ſed etiã quãdo reddit per chirographũ.Ibid.

L Deponentes verò pecuniam apud bãcharium, non poſſunt recipere ab illo aliquid vltra ſortem, eò quòd bancharius lucretur pecunia depoſita, niſi hoc fiat merè gratis, imò tenentur reddere banchario iuſtam mercedem, ſi obligatur reddere pecunias ſimul ac petuntur.Ibidem, H. & in Nouo,num.293.

M Licitum etiam eſt ſeptimum genus Cambij,quod fit per commutationem præſentis pecuniæ pro abſente.lit.I.& in Nou.nu.294.

Pecunia ſiquidem præſens pluris valet ex ſe,quàm abſens cæteris paribus,quia ex ſe requirit laborem, impenſam,& periculum in traducendo. Vnde poſſet quis iuſtè emere C. ducatis præſentibus Metinæ, C I.exiſtentes Hiſpali.lit.K. & in No.n.295.

Digitized by Google

Cambium illud,quo multi haben- N
tes pecuniam numeratam, & nolentes vel non potentes vti arte mercādi,dant pecuniam in loca vnius regni, ſoluendam ſibi in proximis nundinis cum aliquo lucro,non eſt iuſtū, niſi reducatur ad aliquam ſeptem ſpecierum,quas ſuprà diximus.ca.17. nu.283.lit.M.& in No.n.296.& 297.

Extrauagās Pij V.de iuſtitia Cambiorum,quę incipit,*In eam pro noſtro,* O
&c.manauit anno 1571. cuius ſumma & breuis declaratio eſt quæ ſequitur.

Vſura eſt lucrum illud, quod accipiunt campſores nomine cambij, vel recambij,à debitoribus, propter dilationem eis conceſſam, vſque ad proximas nundinas,niſi accipiant pro vero intereſſe.lit.M.& N.& in Nouo, n. 298.299.& notab.3.301.

Non omnia Cambia ſicca damnantur à Pio V.ſed ſolùm illa quæ fiunt ficta,& ſimulata, quæ ſola vocantur ſicca in Extrauaganti.Cætera autem ſi ſunt vera,inter realia computātur. Ibid.lit. N. notab.1. & in Nou.num. 300.& 301.

Ad iuſtitiam Cambij ſicci veri, & P
realis requiruntur conditiones ſuprà

poſitæ hoc eod.titulo, lit.F. quæ ex Extrauag.& ex notab.2.Auctoris colliguntur,num.301.

Poſt hanc Extrauag.Pij V. non licet in materia Cambiorum conuenire à principio,vel poſteà ante terminum ſolutionis,ſuper certum ac determinatum lucrum.Verum eſt,quòd in foro conſcientiæ erit licita, ſi ſit æqua.Ibidem,not.4.

Erit etiam licitum in aliis materiis,quoniam Pius V.ſolùm loquitur in cambiis.Ibidem.

Q Cambia exerceri non poſſunt, niſi quoad proximas nundinas vel terminos, ad ſoluendum Cambia præfigi conſuetos. Quod limitandũ eſt quãtùm ad effectum cariùs vendendi vel cambiendi ad ſecundas, vel tertias nundinas,quàm ad proximas. c.17.n. 283.lit.N.& in Nouo,n.301.notab.5.

R Id quod vulgò dicitur, ſcuta & ducata, quibus campſores vtuntur in nundinis cãbiendo, eſſe maioris pretij,quã illa quibus vtuntur in emendis rebus neceſſariis,& mercibus, nõ eſt ſic intelligendum,quòd ipſi mercatores augeant vel minuant pretiũ eorum:ſed quòd ducatus, vel ſcutum cũ auctuario,quod ſoluendum eſt pro

co

eo remittẽdo aliò, vel aliunde remiſſo, pluris valet; & quod ipſi mercatores, tanquàm periti in arte, arbitrantur quantum debeat eſſe illud auctuarium. not. 8.

Mutuantes ſub vſuris Regibus ad id aliquo modo eos cogentibus, vix poſſunt iuſtificari per viam alicuius Cambij liciti. cap. 17. in fine.

CANONICVS.

CANONICI, ac reliquæ dignitates infra duos menſes ab obtento Canonicatu, ſeu dignitate, tenentur coram Epiſcopo, & etiam coram Capitulo profiteri fidem: alioqui non facient fructus ſuos. ca. 25. num. 136. A

Nemo poteſt Canonicatum obtinere, qui non ſit initiatus aliquo ordine ſacro, quem ille requirit; vel in ea ætate, vt tempore ſtatuto initiari valeat. Ibidem. B

In Cathedralibus, omnes Canonicatus habeant annexum ordinẽ presbyterij, diaconatus, vel ſubdiaconat⁹. cap. 25. num. 136. C

CAPELLANVS.

TENETVR Capellanus dicere ſuas Miſſas, vbi & quomodo ſacellorum inſtitutio, vel eorum promiſſio habet. cap. 25. num. 134.

CARCER.

PECCAT mort. qui fuit cauſa coniiciendi aliquem in carcerem iniuſtè, & tenetur reſtituere damnum. c. 15. n. 13. & in No. num. 12.

Qui iniuſtè ſoluit in carcerem iuſtè coniectũ propter debita, tenetur reſtituere damnũ creditori, niſi eſſet ille debitor adeò pauper, vt probabiliter, nec per ſe, nec per alium ſoluere poſſet: tunc enim ſicut ipſe fugiendo non peccat, ſic nec qui eſſet author fugæ, nec tenetur reſtituere creditori. cap. 17. num. 101.

Incarceratus ob delictum dignum morte, aut abſciſſione membri, licitè fugere poteſt, etiam limando compedes, & rumpendo carcerem, dum tamen non inferat vim cuſtodi carceris, vel alteri miniſtro iuſtitiæ. nu. 102.

CASTRATVS, vide in tit. Irregularitas, III. ob defectus corporis.

CASVS FORTVITVS.

REGVLARITER nemo tenetur de damno, quod contingit caſu fortuito, niſi præcedente culpa, mora, vel pacto. cap. 17. num. 179.

Aliquis euentus poteſt dici caſus fortuitus, reſpectu vnius, & non reſpectu alius. nu. 178.

Caſus fortuitus nocet ei qui eſt in mora. nu. 179. & 183.

Culpa præcedens caſum fortuitū, non efficit, vt fortuita imputentur, niſi culpa dirigatur ſufficienter in illa. c. 27. n. 220. & in No. 221.

CASVS RESERVATVS.

CASVS reſeruatus eſt, cuius abſolutio adimitur inferiori Sacerdoti. Additum in Nouo, cap. 27. num. 259. A

Nullus caſus eſt reſeruatus in articulo mortis. Ibid. n. 254. & in Nouo, n. 260. Vide etiam tit. Articulus mortis.

Nullus caſus eſt reſeruat⁹ Papæ, cui B

non ſit annexa aliqua cenſura.num. 254.& in Nouo,nu.261.

B Caſus reſeruatus Papæ poſt ſublatam cenſuram manet nõ reſeruatus: niſi præter illam ſit etiam reſeruatus Epiſcopo. Sed iam conſuetudine introductum eſt,vt ſublata cenſura Papali,ceſſet etiam reſeruatio Epiſcopalis.Ibid.

C De fide eſt,Epiſcopum poſſe reſeruare ſibi aliquos caſus, etiam in foro conſcientiæ.Additum in Nou. ca. 27. num.260.

Epiſcopus concedendo caſus ſibi reſeruatos non videtur cõcedere abſolutionem à cenſuris ſibi reſeruatis. ca.27.n.254.& in Nouo,n.261.§.10.

Epiſcopus concedendo abſolutionem à caſibus,& cenſuris ſibi reſeruatis,non videtur concedere diſpenſationem votorum, aut irregularitatũ,à quibus ipſe poteſt diſpẽſare.Ibi.

Epiſcopus concedendo alicui omnẽ ſuam facultatem & authoritatem ad audiendam confeſsionem,non videtur concedere caſus ſibi reſeruatos iure communi , vel ſuo particulari, vel cõſuetudine generali,vel ſpeciali; ſecus eſt,quãdo concedit omnes ſuos caſus:nam per ſuos caſus intelligũtur

Digitized by Google

peccata illi reſeruata. Secus etiã eſt, quando concedit ſuam facultatem, excepto tali caſu reſeruato. Idem dicendum eſt, quoad forum conſcientiæ, quando apparet, intentionem Epiſcopi eſſe, concedere caſus ſibi reſeruatos. Ibid. dicto 7. & in Nouo, nu. 261.

Caſus reſeruati Epiſcopo hi ſunt: I. Peccatum clerici habentis annexã irregularitatem. II. Incẽdium domorum, frugum, vel aliarum rerum ex propoſito factum. III. Peccatum ob quod eſt imponenda ſolemnis pœnitentia. Alij etiam caſus reſeruntur, qui iam non ſunt in vſu. Alij verò reſeruantur Epiſcopo ex conſuetudine; quales ſunt: I. Homicidium voluntarium, vel abſciſſio membri. II. Peccatũ falſandi ſcripturas, vel teſtificandi falſum, vel tacendi verum coram Iudice. Et peccatum admiſſum ab aduocatis & procuratoribus, oſtẽdendo ſcripturas partibus aduerſis. III. Violatio libertatis vel immunitatis Eccleſiaſticæ, & omne ſacrilegium. IV. Peccatum retinendi aliena incerta. cap. 27. nu. 256. & in Nouo, 262.

CATHEDRA.

QVI impedit dignum à conſecutione cathedræ, tenetur reſtituere, maximè ſtante ſtatuto, quòd neceſſariò debeat conferri legitimo oppoſitori, ſeu candidato, ille autem fecit, vt tali digno non daretur, ſed alij. cap. 17. num. 14.

CAVPO.

TENETVR reſtituere damnum per alium alteri factum in ſua taberna. cap. 27. num. 16. & in No. nu. 17.

Peccat miniſtrans adeuntibus ad ſuam tabernam cibos, quibus credit illos tranſgreſſuros ieiunium ſine cauſa. cap. 21. num. 26.

CAVSA.

CAVSAE ſunt quatuor, videlicet efficiens, materialis, formalis, & finalis. cap. 27. n. 219. Quales ſint hæ, & quid efficiãt in materia deformationis, & irregularitatis, & quomodo poſſint eſſe remotæ, ac propinquæ,

vide cap.27.num.219. 220. & 210. 211.& in hoc Comp. tit. Irregularitas,5.

Cauſæ duæ finales poſſunt concurrere in facienda eleemoſyna, ſcilicet amor Dei,& neceſſitas proximi. cap. 17. B

Quando ſunt duæ cauſæ finales alicuius actus,ceſſante vna, non ceſſat ille,ſed conſeruatur ab altera. Sicut in paupere ſimulato, cui datur eleemoſyna propter Deum:vbi licèt altera finalis pereat ex parte ſimulantis,altera tamen ex parte Dei viget, & eleemoſyna non deſinit eſſe talis. cap.17.nu.100.& in Nouo,nu.107.

Cauſa impulſiua *dicitur etiam illa, ſine qua non fieret actus,dummodò fiat principaliùs propter aliam cauſam.* ca. 23.num.100.Coroll.5.& in No.num. 101.

Atque tunc quidem cauſa finalis potiùs eſt attendenda,quàm impulſiua. Additum in Nouo, cap.17. num. 107.§.nec obſtat.

Cauſa limitata limitatum producit effectum.cap. 17. num.62. poſt medium. C

Cauſa rationabilis,& iuſta,ſemper à mortali excuſat transgreſſorē legis

humanæ.Præl.9.num.14.cap.23. nu. 42.& in No.Præl.9.nu.16.c. 23. nu. 42.Qualis autem ſit hæc,vide ibid.& in hoo Compendio,tit.Lex,I.lit.C.

Cauſa remota,vel non tã propinqua,quomodo obliget ad reſtitutionem,vide in tit.Adulterium,lit.F.

CENSVRA.

CENSVRA *eſt ſententia quædam Eccleſiaſtica, lata à capace ordinis, mediante iuriſdictione Eccleſiaſtica fori exterioris*, quæ priuat communione Sacramentorum, vel hominum, vel exercitio diuinorũ ſpiritualium, vel officiis diuinis,vel Sacramentis, vel Sepultura.Additum in Nouo,cap.27. num.1.

Eſt verò cẽſura triplex, videlicet, Excommunicatio,Suſpenſio, Interdictum.c.27.n.1.

Cenſura lata in mandatis viſitationum non eſt à iure,ſed ab homine. num.2.

In cenſuris fictio non habet locum.cap.27.num. 272.& in Nouo, 273.

CENSVS.

PEccat qui emit cenſum ſine cõditionibus requiſitis.c.17.n. 233. 234.235. Vbi etiam refertur Extrauagans Pij V.circa cenſus:quam vide infrà in tit.Pretium.

Non licet emere cenſum nouè imponendum,minori pretio quàm ſtatuto.c.23.n.91.Secus,ſi ſit iam impoſitus.n.91 Sed in Nouo eod.num.dicit,quòd nec iam impoſitus.

CESSATIO A DIVINIS.

CEssatio à diuinis, non eſt cenſura Eccleſiaſtica; ſed eſt ipſa dimiſſio diuinorum officiorum.cap.27. num. 164.& 188.

Eſt autem duplex,generalis & particularis. Atque ceſſatio generalis non eſt idem quod interdictum generale.num.188.Vnde,qui tranſgreditur ceſſationem etiam particularem,non eſt irregularis.Ibidem. Religioſi tamen non ſeruantes ceſſationem generalem,ſunt excommunicati,etiamſi ceſſatio ſit inualida, ſeu nulla.num.146.

Priuilegium audiendi officia diuina tempore interdicti, non prodeſt pro tempore ceſſationis. Nec priuilegium pro tempore ceſſationis generalis, prodeſt pro tempore ſpecialis. Interdictum tamen fortius eſt ceſſatione. num. 189.

Solus ſummus Pontifex eſt, qui ponit ceſſationem poſt interdictum: & ipſe non ponit ceſſationem generalem poſt interdictum generale, ſed aliud interdictum ſpeciale, vel ceſſationem ſpecialem, quæ aufert celebrationem diuinorum officiorum, etiam ianuis clauſis. cap. 27. nu. 189.

CESSIO BONORVM.

EXCVSAT à reſtitutione in foro exteriori. At verò ſi debitor venerit in pinguiorem fortunam, non excuſat eum in foro conſcientiæ. cap. 17. num. 86.

CHARITAS.

A CHARITATIS amor non eſt neceſſe vt ſit ſummus intēſiuè; ſed ſufficit vt ſit ſummus appretiatiuè. ca. 1.

num.

num.9.cap.11.n.5. & in Nouo, c.1. nu.4.c.11.n.6.

Charitas non obligat dare centũ aureos dicenti quòd aliàs occidet ſe. Prælud.7.n.12.

Charitatis actus aliquando delet peccatum mortale.cap.1.num.10. & in Nouo,num.5.

Peccatum, eſt diligere Deum minùs,vel æquè,quàm creaturas.ca. 11. n.8.& in No.n. 10.

Præceptum diligendi Deum, eſt omniũ maximum. Quod quidẽ tunc adimpletur,quãdo homo diligit Deũ propter ſeipſum,& pluſquàm cætera omnia appretiatiuè,ita vt Deum pręferat cunctis rebus, & propter nullã eum offendat.c.11.n.5.& in No.n.6. B

Charitas non obligat, vt cùm primũ homo peruenerit ad vsũ rationis, ſe conuertat ad Deũ tanquàm ad vltimum finem,obligat tamen, vt ſaltẽ in confuſo, iuxta capacitatem illius ætatis.cap.11.n.7.& in Nouo,num.8. C

Secundò, obligat quoties obligat præceptum charitatis.Tertiò, quãdo quis adultus recipit Baptiſmũ, & anteà non habuit cõtritionem.Quartò, quotieſcunque tenemur diligere proximum ex charitate:quoniã in amore D

Digitized by Google

proximi includitur amor Dei, tanquàm finis. Præterea qui diligit Deũ, credens probabiliter ſe eſſe in ſtatu gratiæ, quamuis re ipſa non ſit, impleuit hoc præceptum, quoad effectũ euitandi nouum peccatum. num. 7. & in Nouo, num. 8. 9. 10.

Vnde poteſt hoc præceptum adimpleri quoad ſubſtantiam ab exiſtente in mortali. cap. 11. num. 11. & 13. in fine, & c. 14. nu. 9. & in No. c. 11. n. 10. 17. & c. 14. num. 9.

Præceptum charitatis aliquando obligat minùs principaliter ad diligendum Deum dilectione naturali. cap. 11. num. 8. & in Nouo, num. 10.

Deus diligendus eſt ſuper omnia appretiatiuè. n. 6. & in No. num. 5.

Audiens aliquem blaſphemãtem, tenetur non ſolùm illum corripere, ſed etiã habere actum dilectionis in Deum. num. 8. & in Nouo, num. 10.

Diligere Deum cõparatiuè minùs quã creaturas, vel æqualiter, eſt peccatũ mortale. At verò diligere eum æquè, vel minùs, vel abſolute abſque comparatione, non eſt malum. c. 11. n. 8. & 14. & in No. num. 8. & 10.

Diligere indirectè creaturam plùs quàm Deũ, non eſt directè cõtra hoc

præ

præceptum,de diligendo Deum. nu. 15.& in Nouo,num.19.

Diligere aliquam creaturã firmiùs quàm Deum, peccatum eſt mortale. Ibidem. Diligere Deum principaliter propter præmium, peccatum eſt mortale.num.16.& in Nouo,nu. 20.

Proximi amor eſt duplex,ſupernaturalis & humanus, qui in amorem concupiſcentiæ vel amicitiæ ſubdiuiditur.cap.14.num.6. G

Præceptum diligendi proximum, obligat ad nunquàm excipiendũ eũ ab amore generali charitatis, ad diligendum inimicum veniam poſcẽtem,& ad oſtendendũ illi ſigna amoris ſaltem naturalis.num.9. vel quãdo indiget auxilij noſtri ad ſalutem animæ.num.9.&23.

Præceptum diligendi proximum, poteſt impleri per ſe,loquendo extra ſtatum gratiæ.num.9. H

Homo tenetur proximum exiſtentem in periculo damni notabilis liberare,ſi poteſt, abſque proprio incommodo.num.10.

Charitas non obligat, vt quis remittat offẽſori ſuppliciũ,vel vindictã faciendam per Iudicem. Imò aliqui non poſſunt id facere etiamſi velint: I

qua

quales ſunt vxor, filiusfamilias nondum emancipatus, ſeruus, & religioſus. num. 25.

Nec obligat alloqui offenſorē, nec oſtendere ſigna amoris, niſi tempore neceſſitatis. Nec etiam ſatisfacientē tenetur admittere in priſtinam familiaritatem. Quando autem mutuò ſeſe offendunt duo, ſi vtraque offenſio eſt æqualis, qui priùs offendit, debet priùs petere reconciliationem. Si verò poſterior iniuria ſit grauior, poſterior tenetur priùs petere. cap. 14. num. 25.

L Peccat mortaliter, qui cùm poſſit, non impedit ne alius peccet mort. num. 26. & 31. Coroll. 6. lit. D. & cap. 24. num. 23. in Nouo, cap. 14. nu. 27. 37. & ca. 24. num. 23. & in hoc Compendio, tit. Impedimentum.

Quando autem proximus nō peccat ex ignorantia, vel ex fragilitate, tunc non tenetur impedire peccatū, cum incommodo proprio. num. 27. & in Nouo, num. 27.

M Non peccat qui permittit aliquod grauius peccatum, vt ob illud caſtigatus faciliùs ſe corrigat ab illo, & ab alio minori. Ibidem.

Qui autem ſuo conſilio, fauore, vel

ope,

Digitized by Google

ope,fuit alij cauſa peccandi mortaliter,peccat etiam ipſe mortaliter. nu. 27.& in No.num.28.

Non peccat mortaliter quicunque ab alio petit aliquid,credens petitionem ſuam futuram alteri occaſionẽ peccandi mort.niſi cùm petit abſque iuſta cauſa.Ibidem.

Non eſt contra charitatem,optare N
morbum , ſeu mortem alicuius propter bonum eius ſpirituale.cap.15.n. 10.Nec tyranno , vel inimicis Eccleſiæ, quando aliud non eſſet remediũ. Ibidem,& cap.20.num.3. in No.cap. 20.num.23.

Sola violatio charitatis non obligat ad reſtitutionem,etiamſi alterum damnificet.ca.17.num.11. peccat nõ defendens proximum,cùm poſſit. ca. 24.num.17.

Peccat,qui videns aliquem ignoranter ementem rem vitioſam , non monet illum.cap.24.num.21.

Peccat mortal.qui proximum volentem ſe præcipitare , non retinet, cùm poſſit,& qui non extrahit etiam inuitum è domo iamiam ruente.cap. 24.num.23.

Tenemur ad impedienda mala proximi,etiã illa,quæ ille vitare poteſt,ſi

vult,

vult, modò non poſſit illis iuſtè conſentire, vt præcipitium, ſuſpendiũ, renutus cibi vel medicinæ ad vitam neceſſariæ. Ibidem, circa medium.

CHOREA, vide, Spectaculum.

CHRISMA, vide tit. Baptiſmus, V. & tit. Confirmatio.

CIRCVNSTANTIA.

A CIRCVNSTANTIA *eſt quoddã accidens actus humani, qui eſt peccatũ.* c.6. num. 1.

Eſt autem circunſtantia ſeptuplex, ſcilicet,

Quis, Quid, Vbi, Quibus auxiliis, Cur, Quomodo, Quando.

Præl. 7. num. 27. & cap. 6. num. 2. in No. Præl. 7. num. 24. cap. 6. num. 2.

B Circunſtantia oblita in confeſſione, poteſt confiteri non confitendo peccatũ. in Antiq. Præl. 9. n. 4. & cap. 6. num. 20. in Nouo, cap. 6. num. 20.

Circunſtantiæ neceſſariò confitẽdæ ſunt eæ omnes, & ſolæ, quæ mutãt ſpeciem peccati. cap. 6. num. 3. & 7. in No. num. 3. 6.

C Igitur ſequentes circunſtantiæ sũt neceſſariò confitendæ. I. Circunſtantia copulæ habitæ cũ coniugata, vel

Digitized by Google

religioſa,vel cognata.nu.5.& in No. num.4.II.Circunſtantia graduũ conſanguinitatis & affinitatis. cap.7.nu. 4.III. Circunſtantia deliberantis furari,vt poſſit accedere ad vnam religioſam,&alteram coniugatã.IV.Circunſtantia coniugati accedentis ad alienam coniugatam.cap.6. nu. 5. & in No.num.4. V. Circunſtantia virginitatis,etiam per actum interiorẽ. D
num.7.& in Nouo,num. 8. Etiam in viro: eſt enim diuerſa ſpecies. Ibidẽ. Verum eſt quod cap.16. num. 3. expreſsè dicit, quòd virginitas in viro non mutat ſpeciem.VI. Circunſtãtia augens peccatum,ita vt ratione ipſius fiat reſeruatum.cap.6.nu.7. & in Nouo,num.8.VII. Circunſtantia habens annexam excommunicationẽ, E
vel efficiens excommunicationẽ eſſe Papalem.num.8.in Nouo,nu.9.VIII. Circunſtantia odij filij erga parẽtes. cap. 14. num. 11. IX. Circunſtantia perſonæ offenſæ,ſi ſit pater, aut mater,aut Superior:non tamen ſi ſit cognatus : requiritur enim quòd ſint veri parentes.Additum in Nouo,cap. 14. num. 3. X.Circunſtantia ſcandali. Sed hoc in duobus caſibus;primò, F
quando ſcandalũ eſt formale,& tunc

tenetur

tenetur confiteri ſpeciem illam peccati ad quod intendebat prouocare. Secundò, quando per opus de ſe bonum, ſecundùm tamen apparentiam malum, datur aliis occaſio peccandi mortaliter. Item, quando quis peccat publicè abſque intentione inducendi; tamen qui peccat eſt talis, & corã talibus, quòd veroſimiliter id videntes accipient occaſionem peccandi.

G Ibidem. XI. Circunſtantia loci ſacri, licèt ſemper aggrauet, non tamen eſt ſemper neceſſariò confitenda, niſi quando peccatum directè cõtrariatur immunitati, vel sãctitati loci, vt effuſio ſanguinis, vel ſeminis. cap. 6. n. 4. & 9. §. 11. in Nouo, num. 4. & 11. §. 6. Idem de furto, num. 4. in Nouo, n. 4. Idem etiam de abſtractione violenta eorũ qui ad loca ſacra confugiunt. n.

H 9. §. 11. & in Nouo, num. 11. §. 6. XII. Circunſtantia conſcientiæ erroneæ ſolùm eſt confitenda, quando opus non erat aliàs prohibitum. num. 12. & in Nouo, num. 14. XIII. Circunſtantia, quæ interrogatur a Confeſſario, & non poteſt taceri ſine periculo ſpiritualis incommodi. num. 8. in No-

I uo, num. 9. XIV. Circunſtantia voti de non peccãdo in particulari, vel in

gene

generali.cap.12.num.34. XV.Circū-ſtantia facientis quòd peccet aliquis mortaliter,nimis comedendo,loquē-do,bibendo,irridendo,&c. Hæc cùm frequenter ſint venialia,Confeſſarius ſolùm iudicabit venialia,niſi illa cir-cunſtantia exprimatur. Additum in No.cap.2.num.6.

CIRCVNSTANTIÆ ſequentes non ſunt neceſſariò confitendæ.

I. CIRCVNSTANTIA diei feſti.ca. 6.num.9.& in Nouo,num. 10. II. Circunſtantia diei conſecrati ie-iunio,vel orationi.Ibid. III. Circun-ſtantia eius,qui exiſtēs in loco ſacro, vult occidere vel fornicari extra illū: ſecus,ſi exiſtens extra illum velit hæc in illo perpetrare. num.10. in Nouo, num. 12. IV. Circunſtantiæ omnes non mutantes ſpeciem peccati.num. 3.7.& in No.num.3.6.V. Circunſtan-tia mutans veniale vnius ſpeciei , in veniale alterius ſpeciei.cap.6. nu. 3. VI. Circunſtantiæ omnes,quæ ſolùm ſunt circūſtantiæ in eſſe naturæ.Ibid. VII. Circunſtantia peccantis ob cō-

fidentiam veniæ, quia potiùs minuit quam aggrauat.n.4.& in Nouo,nu.3. in fine.VIII. Circunſtantiæ Acediæ. cap.23. num. 125. IX. Circunſtantia minuens peccatum,nec eſt neceſſariò confitenda,nec neceſſariò ſubticẽda. In aliquo tamen caſu erit neceſſariò confitenda; vt quando facit non eſſe peccatũ,vel ad ſummũ facit eſſe veniale,quod aliàs eſſet mortale. nu. 6.
N & in Nouo,num. 5. X. Circunſtantia malorum verborum,ſignorũ , ac geſtuum antecedentium homicidium, vel percuſſionem:item, circunſtantia verborum, & tactuum turpium præcedentium fornicationem:circunſtãtiæ item cogitationum,& voluntatũ, & apparatuum ad furta , vel ad alia delicta tendentium proximè, nõ ſunt neceſſariò confitendæ,ſed ſufficit cõfiteri vltimatum actum.num.7. & in
O No.n.6.XI.Circũſtantia propriæ perſonæ,licet augeat aliquando, regulariter non eſt neceſſariò confitenda, niſi ſit contra votum.num.11.in No. n.13. XII. Circunſtantia durationis eſt ſub conſilio confitẽda.n.17. XIII. Circunſtantia alias neceſſariò confitenda debet taceri, quando ex eius manifeſtatione reuelãdus eſſet com-

plex.c.7.n.2.

Sed in hoc caſu tenetur pœnitens quærere alium confeſſorem. Ibid. nu. 5. Atque hæc cauſa non eſt ſufficiens confitendi alieno Confeſſori. cap. 7. num. 5. Nec etiam eſt ſufficiens ad communicandum abſque præuia cõfeſſione. Ibid. num. 6. Actus exterior non eſt circunſtantia actus interioris. cap. 6. num. 20. P

Circunſtantia numeri non eſt circunſtãtia, ſed additio peccati ad peccatum, & frequentatio eius: & ideò debet numeratim explicari. cap. 6. num. 13. & in No. num. 14.

CITATIO.

CITATVS ad comparendum Romę certo die, ſi non poteſt illo die, tenetur quantocyùs poſt illum poterit. cap. 21. n. 45.

CLERICVS.

PECCAT mortaliter clericus, qui ordine ſacro inſignitus, cohabitat fœ- A

minæ cum periculo cõſenſus in mortale. Poterit tamen ceſſante hoc periculo cohabitare matri, ſorori, vel extraneæ ſeni. cap. 25. num. 109.

B Pœnæ antiqui iuris contra clericos concubinarios inflictæ renouantur per Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 14. & inſuper ſtatuit, vt ſi *à Superioribus moniti nõ deſtiterint, ſint ipſo facto priuati tertia parte fructuum beneficiorum, & penſionum. Si verò nec ſecundò moniti reſipiſcant, perdant eo ipſo omnes fructus & penſiones, & à beneficiorum adminiſtratione arbitrio Epiſcopi ſuſpendantur: quòd ſi ita ſuſpenſi perſeuerent, beneficiis, portionibus, officiis, ac pẽſionibus quibuſlibet perpetuò priuentur, & ad illa reddantur inhabiles, donec iuſtis de cauſis cum eis fuerit diſpenſatum.* cap. 25. num. 109.

C Peccat mortaliter clericus, qui poſt prohibitionem ſibi factam, frequẽtat monaſteria monialiũ, ſine iuſta cauſa, & manifeſta. num. 110.

Non tamen peccat clericus, ſi nec ſit beneficiarius, nec ordine ſacro initiatus, qui non geſtet habitum & tõſurã, vel comã aut barbam nutrit, vel geſtat veſtes indecentes, vel arma. Peccat verò mort. clericus beneficia-

rius,

Digitized by Google

rius,aut ordine ſacro inſignitus, habitum clericalem, & tonſuram non geſtans, barbam aut comam nutriens,vel coronam non radens, indecentibus veſtibus vel armis vtens. num.110.§.33.Sed clericus non beneficiarius,nec ſacris initiatus, bene poteſt facere omnia quæ laicus in ciuilibus, & etiam in criminalibus, dummodò non ferat raſuram, ſicut nec cum illa licet ferre veſtem partitam. eodem num. Additum in Nouo. Vnde poſſunt agere cauſſas criminales coram Iudice ſæculari.num. 110.Si verò publicè deferant tonſuram,non poſſunt eſſe aduocati in criminalibus.Additum in Nouo.

D Peccat Clericus ludens, mendicãs, laniique & tabernarij, & mercatoris officium exercens,menſam non benedicens. Sed non mortaliter, niſi quatenus vltra peccatum incurrit pœnas ſibi à iure impoſitas;ſicut clericus tabernarius,& lanio,& qui laicalem,ſeu indecentem veſtem geſtat. Atque tunc limitandum eſt, vt procedat quoad beneficiarios, & ordine ſacro inſignitos, & monachos. cap.25.num.110.& in Nouo,nu.111.

E Peccat eodem modo clericus be-

neficiarius & ordine ſacro inſignitus, & monachus exercens medicinam vel chirurgiam,etiam ſine inciſione vel aduſtione,niſi cauſa pietatis. Ibidem,§.34.

Clericus nõ poteſt exercere mercaturã & viliùs emere,vt cariùs vendat:ſi verò aliquid ſupereſt ex his quæ ad ſuam ſuſtentationem emit, poteſt vendere pretio iuſto,quamuis ſit carius quàm emit.Ibidem.

Item qui emit,vt vendat mutatũ in aliam formam, non dicitur exercere mercaturam, ſed ille ſolus qui emit, vt vendat abſque mutatione eius.cap.27.num.128.

De clerico habente venã ferrariã, quando dicatur negotiari, colligitur ex eodẽ loco,& ex hoc Cõpẽdio,tit. excõmunicatio,6.§. 5. excõmunicatione 21.Itẽ poteſt aliquomodo honeſtè negotiari ad ſuam vel ſuorum ſuſtẽtationem, per alium præſertim. Ibidem. Poteſt etiam ob animi recreationem operari aliqua honeſta, vt ſcribere libros,ſerere olera in hortulo.Ibidem.

F Vtrùm verò huiuſmodi leges obligent clericum ad mortale,aduertendum eſt,quòd id quod Caietanus ait,

cleri

clericos nō peccare mortaliter, trāſgrediendo leges humanas,nec has, neque alias,niſi ſequatur ſcandalum graue, vel peccatum, quod ſit iure diuino mortale,vel irregularitas,aut excommunicatio maior incurratur, nimis laxum videtur. Poterit tamen procedere quoad trāſgreſſiones legū illarum,quæ non vtuntur verbo præceptiuo, & quæ communiter nec à Prælatis, nec à ſubditis inter magna peccata numerantur, vt omiſſio benedictionis menſæ,& alia huiuſmodi, ſiue quòd leges illas à principio obligantes ad mortale conſuetudo temperauerit,vt obligent tantùm ad veniale;ſiue quòd à principio ſic receptæ ſunt. Ibidem.

Clericus ordinatus ſacris,peccat, ſi adſit interficiendis reis, niſi iuſta de cauſa.

Clericus etiam tenetur ſeruare taxationem Reipublicæ circa triticum. c.23.n.88.

Cætera clericorum peccata circa celebrationem Miſſæ, Sacramentorū adminiſtrationem,beneficia, & circa Horas canonicas,ab eis admiſſa,vide ſingula ſuis locis & titulis.

Digitized by Google

COADIVTOR.

COADIVTORIAE vel regreſſus nõ cõcedantur, niſi quoad Epiſcopatũ vel Abbatiam, cum certis cauſſis. c.25.num.139.

Cognatio ſpiritualis. Vide, Matrimonium, X.§.V.

Cognatio legalis. Vide, Matrimonium. Ibidem, §.6.

COLLATIO.

COLLATIO beneficij facta à Papa ei quẽ ſcit eſſe inhabilem, ſua lege humana valet, licèt non dicat ſe diſpenſare. Non tamen facta ab Ordinario etiam in caſu quo poſſet diſpẽſare. Præl.9.n.9. Quod intelligitur, quando eſt inhabilis Iure cõmuni; ſecus, ſi cõſtitutione ſynodali. cap. 25. num.74.

Qui firmiter propoſuit cõferre beneficium vni, ſi mutata voluntate cõferat alteri, valet collatio; ſi tamen iã contulit vni, & poſteà mutata voluntate, conferat alteri, non valet collatio, & tenetur reſtituere, licèt ſecũdus eſſet longè dignior. cap. 17.num.71. Vtrùm valeat collatio beneficij facta excommunicato, ſuſpenſo, vel irregulari, vide tit. Beneficium, 3.lit.I.

Digitized by Google

COLLEGIVM.

QVI donauit ſua vel renunciauit beneficio, vt admittatur in aliquo collegio, in quo ſoli pauperes admittuntur, habilis eſt, dummodò donatio, vel legitima renunciatio fiat abſque vllo pacto retrodonandi, ſeu retrocedendi. cap. 17. num. 108.

Collega tranſgrediens ſtatutũ imponens pœnam excluſionis à collegio, non tenetur ad pœnam, antequã condemnetùr. cap. 23. num. 63.

COLLVSIO. Vide tit. Litigium.

COLVMBARIVM.

EST illicitum, quãdo dominus opportunis temporibus alimentum non præbet columbis: nec circa columbarium habet ſata, in quibus alãtur pro maiori parte. Nec vicinus (cui columbæ domini nocent) habet totidem quæ tantundem illi noceant. Nõ tamen eſt illicitum, quando non eſt lex prohibens, & eſt conſuetudo permittens, nec populus conqueritur, nec apparet notabile damnum. cap. 17. n. 126. A

Digitized by Google

B Peccat qui in ſuo columbario certa ſemina ſpargit, vt colũbas ab aliis columbariis pertrahat ad ſuũ: & tenetur reſtituere, ſi principaliter intendat alteras attrahere. Secus, ſi intendat ſuas paſcere, ne aliò euolent, aut reuocentur. cap. 17. num. 127.

COMMODATVM.

A QVi commodans repetit cõmodatum ante tempus conſtitutum à commodatario, contra eius voluntatem, & cum damno notabili eiuſdem, peccat, & tenetur reſtituere. Secus, ſi res commodata fuit quouſque commodanti placeret. c. 17. n. 82.

B Commodatarius, qui non reddit commodatum tẽpore præfinito, vel reddit deterius ſua culpa etiã leuiſſima, peccat. n. 183. Idem, ſi vtitur cõmodato in alium vſum quàm cõceſſum fuit, vel diutiùs, cum dãno notabili commodãtis; & tenetur reſtituere, quamuis res deterior fieret caſu fortuito. Non tamen peccat, ſi probabiliter credit commodantem contẽtũ fore. Ibid. Imò in aliquo caſu nõ tenetur reſtituere, vt ſtatim dicemus.

Commo

Commodatarius non tenetur de C
dāno, ſi abſque eius culpa cōmodatū
periit, vel deterius factum fuit, ſolo
vſu ad quem conceſſum eſt; nec tenetur
reſtituere, ſaltem in foro conſciētiæ,
ſi periit, vel deterius factū eſt alio
vſu, quando certū eſt eodē modo periturū,
aut deterius factum iri, ſi tēpore
cōpetenti reſtitueretur. Ibidem.

Peccat cōmodatarius, qui rem ſibi D
commodatam commodat alteri cum
damno notabili domini. num. 184.

Qui commodatum ſui gratia recepit
tātùm, vt regulariter accipi ſolet,
ſi perit ſua culpa, etiam leuiſſima,
tenetur reſtituere. Si verò accipiat
propter vtilitatem commodantis, tenetur
ſolùm de dolo, & lata culpa.
Quòd ſi in vtilitatem vtriuſque, tenetur
de lata culpa & leui, non de
leuiſſima. Neque ad hoc requiritur
culpa mortalis, quoniam hæc obligatio
nō tā oritur ex peccato, quàm
ex natura contractus. Ibidem.

Qui miſit commodatum per nuncium E
non habitum pro fideli, cuius
culpa vel dolo periit, tenetur reſtituere;
ſecus, ſi miſit per nūciū communiter
habitum pro fideli.

Commodatum quomodocunque F

pereat, domino perit, niſi interueniat dolus, pactum, culpa, vel mora. n. 185.

G Peccat qui commodatum nõ vult reſtituere, niſi ſolutis priùs impenſis, quas ipſe facere tenetur, nẽpe victus, & curationes exigui pretij: ſecus, ſi ſint maximi, vt curatio ab aliquo morbo, vel inueſtigatio. num. 186.

H Commodatarius poteſt retinere commodatum, pro recompenſatione debiti liquidi. Ibidem.

Licitum eſt aliquo pretio commodare pecuniam ad pignus, vel ad oſtẽtationem diuitiarum. nu. 226.

COMMVNIO.

PARATVS ad communionem, ſi recordatur alicuius peccati mortalis, poteſt differre confeſſionem ad euitandum ſcandalum, tenetur tamẽ ſtatim poſt communionem confiteri. cap. 2. num. 8. & in Nouo, n. 9. Vide plura tit. Euchariſtia.

COMPLICES.

NON ſunt detegendi in confeſſione. c. 7. n. 2. Licèt taceatur circũ-

ſtantia aliàs neceſſariò confitẽda. Secus autem, quando eſt probabile, detectionem talis circunſtantiæ profuturam, & non obfuturam. nu.2.& 8. Quando verò ex reuelatione circũſtantiæ detegerentur complices, quęrendus eſt alius Confeſſor num.5.

Quando ſint complices detegendi in confeſſione iudiciali, vide tit. Iudex, & tit. Reus.

COMPOSITIO.

COMPOSITIO ſufficit pro debitis incertis, dummodò non ſit indiſcreta, vt ſi viginti millia pro tribus vel quatuor millibus remittuntur; ſed procurans illam peccat mort. donec eam adipiſcatur, ſi cùm poſſit non reſtituat pauperibus. c.17.nu.93.

Compoſitio non habet locum in fructibꝰ ab Epiſcopo malè perceptis, ratione defectꝰ reſidẽtię. c.25.n.121.

CONCVBINARIVS.

CONCVBINARII vxorati, vel ſoluti, ſi ter admoniti ab Ordinario,

cōcubinas non eiecerint, nec ab earum cōſuetudine ſe ſeiūxerint, excōmunicentur. Mulieres etiam publicè viuentes cū ſuis concubinariis, ſi ter admonitę nō paruerint, ab Ordinariis grauiter puniantur, & extra oppidū, vel diœceſim eiiciantur. c. 16. nu. 21.

Quando ſint concubinarij abſoluēdi, aut quis dicatur cōcubinarius notorius, & quæ ſint pœnæ clericorum concubinariorū, vide titulo, Abſolutio I. lit. H. Notorius, lit. A. Clericus, B.

CONDVCTIO, vide tit. Locatio.

CONFESSIO SACRAmentalis, I. in communi.

1 CONFESSIO Sacramentalis *eſt peccatoris accuſatio ſecreta de ſuis peccatis corā proprio Sacerdote, vt ab illis Sacramētaliter abſoluatur*. c. 2. n. 1.

Vt autem confeſſio ſit Sacramentalis, non ſufficit, quòd homo flexis genibus, & præmiſſo ſigno crucis, dicat Confeſſario, *Hoc tibi dico ſub ſigillo confeſſionis*, ſed requiritur quòd animo confitendi ſua peccata, & recipiendi abſolutionem. c. 8. num. 18. & cap. 18. num. 55.

Con

Confeſſio facta laico non eſt Sacramentalis:cap. 2.num.1.4. B

Confeſſio verò Sacramentalis non fuit inducta iure naturali: neque inſtituta in Paradiſo terreſtri: neque à Ioſue:neque à Iacobo Apoſtolo:neque ab Eccleſiæ conſuetudine. Incœpit autem poſt Chriſti aduentum, & ab eodē Chriſto Redemptore noſtro immediatè inſtituta.c.2.n.2.3.& eſt neceſſariò faciēda,iure diuino, ab eo qui mortaliter peccauit poſt Baptiſmum. n.9.& in No.nu.11.Eſtque frequentanda.cap.1.num.33. & cap. 2.nu.5.in Nou.nu.29.& cap.2. nu.7. C

Vt verò confeſſio ſit legitima,debet habere ſexdecim has conditiones, D

Sit ſimplex, humilis cōfeſſio,pura,fidelis,
Atque frequens,nuda,& diſcreta, libens,verecunda,
Integra,ſecreta, & lacrymabilis, accelerata,
Fortis,& accuſans, & ſit parēre parata. c.2.

Non licet regulariter fieri confeſſionem coram tertia perſona audiēte.cap.2.nu.5.& in Nou.nu. 7. Facta tamē etiam coram multis valida eſt. Ibidem,& c.21.nu.36. E

Ad

Ad confeſſionem autem,illa peccatorum excuſſio,& diligentia requiritur,& ſufficit,quę viro prudenti videbitur neceſſaria ad reuocandum peccata in memoriam, attenta qualitate pœnitentis,& attenta ſaltem voluntate,qua cupit interrogari à Cōfeſſario,& reſpondere. Hæc enim ſupplet magnam partem diligentiæ requiſitæ.cap.9.num.13.& in Nouo,nu. 16.

F Quòd ſi pœnités obliuiſcatur peccatum,ex eo quòd nihil excogitauit, cùm tamen potuiſſet , confeſſio eſt nulla.cap.6.num.14.& in Nou.15.

Vtrùm confeſſio requirat attritionem,vel contritionem putatam contritionem,vide in tit.Attritio, lit. A. & tit.Contritio,lit. D.

G Qui mentitur in confeſſione, affirmando vel negando aliquod mortale,peccat mortaliter, niſi excuſetur ignorantia.cap.21.num.37.

At verò qui mentitur in confeſſione,affirmando, vel negando aliquod veniale,vel mortale , aliàs legitimè confeſſum,non peccat mortaliter,niſi in caſu , quo nullum aliud verum peccatum confiteatur.Ibid.

H Peccat mortaliter,qui cōfitetur laico vel clerico nō presbytero, abſque

neceſſi

neceſſitate,cũ poſsit cõfiteri presbytero: vel detegendo imprudenter mortalia ſecreta,quibus abſque mortali ſe infamare non poteſt, niſi excuſetur bona fide. num.41.

Concil.Trid.ſeſſ.14.cap.7.& can.6. I definiuit ſub anathemate hęc ſequẽtia.I.*Confeſsionem Sacramentalem eſſe inſtitutam & praeceptam a Chriſto Domino*.II.*Eſſe neceſſariam iure diuino*. III.*Nos obligari iure diuino ad confitẽdum omnia mortalia, & circunſtantias mutantes ſpeciem*. IV. *Quòd confeſsio eſt poſsibilis*. V. *Quò tenemur confiteri in Quadrageſima*. VI. *Quòd licet confiteri venialia*. cap. 2. num. 10. & in Nou.num.11.

CONFESSIO II.

Quoad Materiam & Formam.

FORMA abſolutionis eſſentialiter A conſiſtit in illis verbis, *te abſoluo*; reliqua verò,quæ antecedunt & ſubſequuntur,ſunt de cõgruitate.cap.36. num.11.

B Non ſufficit confiteri peccatum mortale interiùs, ſed exteriùs etiam confitendũ eſt.Prçl.7.n.23.in No.19.

Qui confitetur peccatum exteriùs, conſequenter confitetur interiùs, & non è contrà Ibid.num.24.in Nouo, num.20.

C Sufficit manifeſtare ſtatum etiam non confitendo numerum, ſicut in meretrice.cap.6.num.15

Non ſufficit confiteri peccata capitalia in genere, ſed requiritur in ſpecie,ita vt cognoſcatur,an ſit mortale,vel veniale.Præl.9.num. 1. & 3. & cap.2.num.5.in Nouo,Præl. 9. nu. 2.& cap.2.num.8.

Sufficit confiteri ſe quæſiiſſe laudem de peccatis mortalibus,licèt nõ ſpecificet illa.Præl 9.cap.9.num.4.

D Qui per annum omiſit recitare Horas Canonicas,ſufficit cõfiteri ſe anno integro illas omiſiſſe.cap.6.n.15.

Non eſt confitendum peccatum, quoniam ex eius confeſsione imminet ſibi,vel Confeſſario, probabile damnum animæ,corporis, vel famæ. c.7.num.3.& 4.in Nouo,num.3.& 6.

Quod ſaltẽ verum eſt, ſi ſcandalum proueniat ex ignorãtia,vel infirmitate,non autem ſi ex malitia. Ibid.n 4.

Peccatum

Peccatum ſemel in vita confeſſum, E
non eſt neceſſariò confitendum, neque ad id poteſt Eccleſia obligare ſine pœnitentis conſenſu. ca. 9. num. 1. & cap. 23. n. 38. Quando pœnitens, qui ab inferiori abſoluitur à reſeruatis, teneatur iterum confiteri Superiori, vide in tit. Abſolutio, 2. lit. B.

Si quis recordatur ſe mortaliter peccaſſe, non tamen in qua ſpecie, debet confiteri in genere, ſe mortaliter peccaſſe. cap. 10. nu. 7. F

Quando pœnitens non eſt certus omninò vtrùm conſenſerit in mortale, vel veniale; vel, vtrùm peccatũ, quod commiſit, ſit mortale an veniale, debet ſub conditione confiteri, & tanquàm de mortali dolere de illo. Ibidem.

Qui oblitus eſt circunſtantiam neceſſariò confitendam, non tenetur poſteà iterum confiteri peccatum, ſed ſufficit illam confiteri. Prælud. 9. num. 4.

Quæ circunſtantiæ ſint confitendæ, vel non, vide titulo, Circunſtantia.

Digitized by Google

CONFESSIO III.
Quoad modum.

A PEccat mort. qui confitetur ob finem mortaliter malum; ſi tamen fuerit venialiter malus, peccabit venialiter. c. 21. n. 40.

B Vt aliquis dicatur confiteri principaliter, ne infametur in populo, vel propter metum apparitoris ſeu Merini, non ſatis eſt, quòd aliàs non confiteretur: ſed requiritur, vt id æquè vel pluris faciat, quàm confeſſionem. Ibidem.

C Non peccat mort. qui ne bonam exiſtimationem amittat, confitetur vni Confeſſario omnia peccata etiam grauiſsima, & alteri poſteà ſolùm leuiora. Ibidem.

CONFESSIO IV.
Quoad iterationem.

A NVlla lex diuina nec canonica obligat iterũ confiteri peccatum ſemel ritè confeſſum. Imò nec lex humana ad id obligare poteſt abſque pœnitentis conſenſu. c. 9. n. 42. & c.

23.n.38.Vnde nemo tenetur ad iterandam confeſsionem ſemel legitimè factam.c.9.n.4. Quando pœnités, qui ab inferiori abſoluitur à reſeruatis,teneatur iterum confiteri Superiori,vide in tit. Abſolutio,2.lit.B.

Confeſsio regulariter valet, niſi aliquid ſubſtantiale deſit. n.1.Id verò, quod communiter dicitur , ſcilicet, quòd propter vnum ex quinque defectibus poteſt eſſe obligatio iterandi confeſſionem,nempe propter defectum vel pœnitentis,vel Confeſſarij,vel contritionis,vel confeſſionis, vel ſatisfactionis, intelligendum eſt, quãdo defectus eſt ſubſtantialis.nu.2. B

Confeſsio facta à pœnitente excommunicato ſcienter,illicita eſt,valida tamen,& non iterãda.n.3.Secus, ſi ſciat aut credat eſſe mortale recipere, vel procurare abſolutionem à peccatis,manens excõmunicatus.n.4. C

Confeſsio facta Sacerdoti excommunicato,interdicto , vel ſuſpenſo, non tamen notoriè , ſi fiat ex ignorantia , valida eſt ; imò quamuis fiat ſciẽter,dummodò pœnitens non peccet petendo abſolutionem à tali Sacerdote.n.7.& in Nou.num.9.

Facta autem Sacerdoti excommuni- D

cato,ſuſpenſo,vel interdicto, denunciato, ac declarato,vel notoriè tali, quamuis non ſit ob notoriam percuſsionem clerici,non valet.n.6.Sed in Nouo,num.8.& cap.17. num. 35. videtur correctum hoc vltimum.

E Confeſſio facta alieno Confeſſario ſpe ratihabitionis,eſt iteranda. c. 9. nu.5.& in Nou.n.6.

Facta etiam Sacerdoti exiſtenti in mortali,eſt iteranda,ſi pœnitens peccauit inducendo illum.Ibid. num.7. & in No.num.10.

Facta item Priori,Abbati,vel Parocho,nullum titulum bonum,nec malum habenti,eſt iteranda.num. 8. in Nou.num.11.

F Facta bona fide ei qui nullum titulum bonum,nec malum habet, vel qui notoriè amiſit illũ, cognito poſteà hoc defectu,eſt iterãda. Ibidem.

Facta etiam Sacerdoti,qui neſciuit vel noluit vti forma ſubſtantiali abſolutionis,non eſt valida.num.9.& in Nou.num.12.

G Facta item abſque propoſito vitãdi peccata in poſterum,non eſt valida. Si tamen doleat de præterito, & proponat de futuris,quãuis dolor, & propoſitum non ſint talia, vt ſuffi-

ciant

ciant ad gratiam etiam cum Sacramento, valida eſt. cap. 9. nu. 10. & in No. num. 13.

Confeſſio facta à pœnitẽte, qui ſciẽter tacuit peccatum mortale, præ pudore eſt iteranda. num. 11. in Nou. num. 14. H

Facta etiam non adhibita diligentia reuocandi peccata in memoriam, non valet. n. 13. in Nouo, num. 16. Quod magis explicatur cap. 6. num. 14. & in Nouo, nu. 15. Scilicet ſi poenitens nihil anteà cogitauit.

Quando confeſsio non eſt integra, quia tacetur aliquid mortale, vel circunſtantia, vel quia data opera fit Sacerdoti, à quo poenitens non bene intelligitur, eſt nulla. Secus, ſi fiat iuſta de cauſa, aut ex ignorantia. c. 9. num. 11. & in No. num. 15. I

Duobus autem modis poterit prudens Confeſſarius cognoſcere cõfeſſionem fuiſſe inualidam, & iterandam, eò quòd facta fuerit Confeſſori ignoranti: ſcilicet quando ipſe prudẽs Confeſſor aliàs iam nouit illius omnimodã ignorantiã, vel quãdo ex diſcurſu cõfeſsionis ſibi fact e, talẽ ignorãtiã colligit, eò quòd ille in reb' grauib', quas minimè ignorare debuiſſet, L

nullum remorſum conſcientiæ, vel ſcrupulum iniecit ipſi pœnitenti. Velut ſi ſimplicem fornicationem, vel omiſsionem ſacræ communionis in Paſchate, vel ſemel in anno, eſſe peccata mortalia, diiudicare non nouit. num. 9. & in No. num. 12.

M Confeſsio facta Confeſſori potenti abſoluere à quibuſdam peccatis, & à quibuſdam non, non eſt iteranda quoad omnia. num. 6. & in No. nu. 7.

Non eſt iteranda confeſſio, eò quòd ſatisfactio non ſit adimpleta; vel eò quòd ſit adimpleta in mortali. Secus, ſi ante abſolutionem, contemneret ſatisfactionem ſibi iniunctam. cap. 9. num. 14. & in Nouo, num. 17.

Neque etiam eſt iteranda, eò quòd pœnitens credat ſe poſteà peccaturũ. Secus, ſi crederet, ſe non poſſe à Deo ſufficiens auxilium impetrare. num. 15. & in No. num. 18.

Qui iterat confeſſionem cum Sacerdote, cum quo anteà inualidè fuerat confeſſus, ſi ſacerdos meminit peccatorum, vel pœnitentiæ iniunctæ, vel ſtatus pœnitentis, ſaltem in confuſo, non tenetur pœnitẽs iterũ in particulari cõfiteri peccata ſemel confeſſa, ſed in generali, dicens,

de omnibus peccatis , quæ tibi alias confeſſus ſum , dico Deo meam culpam , & tibi pater; deinde declaret peccatum, quod ſcienter omiſit , vel ob quod confeſsio facta,fuit nulla.cap.9.nu.16.& in No.num. 19.

N Peccat venialiter , qui imprudenter,propter ſcrupulos, ſæpiùs repetit confeſsionem legitimè factam : imò ſi fiat cum periculo deſipiendi , vel cum notabili ſcandalo Cõfeſſarij,vel notabili infamia tertij,erit morta. cap. 21. num. 42.

Scrupuloſus,ſemel legitimè confeſſus, quamuis poſteà occurrant peccata , quæ ignorat an fuerit confeſſus , vel non, uon tenetur iterum confiteri, ſed certè iudicare poteſt,ſe illa confeſſum fuiſſe.Ibid.

Per confeſsionem , quam non ſequitur abſolutio , non impletur præceptum Eccleſiæ.cap.10.num.4.

CONFESSIO V.
Quoad obligationem.

NVLLVS tenetur confiteri tertia alia audiente perſona.cap.2.n.5. in Nouo, nu. 1.& 7.Nec per interpretem, vel per ſcriptum.cap. 21. nu. 36.Facta tamen confeſsio ſic, valet:& valet etiam abſolutio in ſcriptis miſſa.* cap.21. nu. 36.& cap.2.nu. 5.& in Nou. num.7.

**Obſerua, lector, hāc opinionem D. Nauarri, quæ fuit etiā multorū aliorū, confeſſionem in ſcriptis, & abſolutionem dari poſſe: poſt fel. mem. Clementis VIII. decretum, nullo modo eſſe tenēdā: is enim decreto quodā edito 19. Iulij anni 1599. eam planè reprobauit, & tā quā falsā, & temerariā, & ſcādaloſam dānauit.*

Nullus tenetur confiteri peccata aliàs ritè confeſſa, vt dictum eſt, Cōfeſsio IV.li.E.F.

Peccat, qui cùm poſsit confiteri ore proprio, non vult niſi per ſcriptum, vel nuncium, ob pudorem, vel ſegnitiem.cap.21.num.38.

Tempus, in quo obligat cōfeſsio, non eſt definitum iure diuino, ſed iure humano. cap. 2.num.6.in Nouo, num.9. Nō obligat, fieri ſtatim poſt peccatum.Ibid.

Qui autem nouit ſe non habiturum memoriam omnium peccatorū in Quadrageſima,

non

non tenetur præuenire confeſsionem.cap.21.num.35.

Obligat autem tempore debito eum,qui inſtante neceſſitate confeſſus eſt laico mortalia.num.45.

Obligat Religioſum ſaltem D.Benedicti, vnoquoque menſe. cap. 2. num.6.

Obligat etiam contritum volentem accedere ad Euchariſtiam. num. 7.& in Nou.n.9.

Non tamen obligat præparatum ad communicandum,qui vt vitet ſcandalum,non confitetur peccatũ,cuius tunc recordatur. Obligat tamen ſecundùm ius nouum Trid. vt ſtatim poſt communionem confiteatur.cap. 2.num.8.& in Nou.num.9.

Obligat etiã in articulo mortis.Ib.

Item,cùm probabiliter exiſtimatur nõ futurã opportunitatem confitendi per totum annum:&etiã quando quis vouet pluries confiteri. Ibid.

Per confeſsionem, quam non ſequitur abſolutio, non impletur præceptum Eccleſiæ.c.10.num.4.

Præceptum confitendi ſemel in anno,obligat omnem vtentem ratione.Vſus autem rationis non aduenit omnibus eodem tempore.c.21.n.33.

Non peccat contra præceptum confitendi ſemel in anno, qui non habet copiam Confeſſoris:vel excõmunicatus,qui non negligit procurare abſolutionem,vel ex conſilio Cõfeſſarij differt confeſsionem, vel qui tãtùm habet venialia.c.21.n.34. Niſi tãto affectu ſit circa illa, vt timeat, quòd per ea ſit inducendus in mortale,niſi ſanet illa venialia confitendo.num.31.Et poteſt confiteri vnum veniale,tacendo aliud.nu.34.

CONFESSIO VI.
Quoad ſigillum.

A SIGILLVM *eſt obligatio aliquid occultandi*.cap.8.num.1.

Et eſt duplex,legis diuinæ,naturalis,& confeſsionis, ex lege diuina poſitiua.num.2.Atque ſigillum confeſsionis etiam eſt de lege naturæ. num.5.

B Sigillum confeſsionis nunquàm eſt reuelandum,niſi de licẽtia pœnitentis.n.2.& 10.Obligat,quamuis pœnitens non abſoluatur.n.2.

C Cadunt verò ſub ſigillo non ſolũ mortalia & venialia,& circunſtantię, ſed etiã omne illud,per quod directè

vel

vel indirectè detegeretur, pœnitentem aliquod mortale, vel aliquod particulare veniale, etiam leuiſſimum, commiſiſſe. num.3.

Reuelare peccatum veniale, eſt peccatum mortale, quia plurimùm lædit Sacramentum. cap. 18. num. 52. D

Neque ſolùm obligat Confeſſarium, verùm etiam omnem qui audit confeſſionem licitè vel illicitè, mediatè vel immediatè. cap. 8. num. 4.

Obligat etiam interpretem, & cōſiliarium. cap. 8. num. 7. cap. 18. num. 51. Quos omnes obligat etiam cum periculo mortis. cap. 18. num. 51.

Sigillum confeſsionis fortius eſt, & arctius quàm ſigillum naturale; & grauiùs peccat, qui infringit hoc ſigillum confeſsionis, quàm qui violat ſecretum naturale. cap. 2. num. 5. c. 18. num. 52.

Sigillum confeſsionis durat etiam poſt mortem. cap. 2. num. 7. E

Aliquando detegitur, ſi Confeſſarius (quãuis ipſe putet non detegere) incautè loquatur, his vel illis verbis: vt dicere pœnitenti corã aliis, quẽ nõ abſoluerat, *Tibi denego Sacramentum Euchariſtiæ, quia habes caſum reſeruatum, à quo ego non potui te ab-*

ſoluere

*ſoluere.*Item dicere,*Ille mihi confeſſus eſt multa & grauia peccata.*Vel audita duorum vel trium confeſſione, ſi dicat de vno eorum, *Iſte nullum peccatum mortale habuit:*indirectè enim dicit reliquos illud habuiſſe. Item Confeſſarius, qui audita confeſſione aut caſu difficili,ſtatim conſulit Doctorem præſentem,& accepto conſilio continuò redit vt abſoluat pœni-
F tentem, ſigillum frangit.Item, frangit illud Sacerdos,qui confitens alteri,accuſat ſe abſoluiſſe aliquē à peccato Simoniæ, eo modo vt facilè poſsit coniicere illius Confeſſarius, quiſnam fuerit ab eo abſolutus.Item, reprehenſibiles ſunt Confeſſarij,qui ſibi inuicem confeſsiones referunt, dicentes,*Quidam miles, vel quadam mulier,confeſsi ſunt mihi hodie hoc vel hoc;*vel qui dicit,*Iſte confeſſus eſt admodùm bene,ſed ille non mihi ſatisfecit.* Item infringit qui dicit, *Ille confeſſus eſt mihi,ſed ego non abſolui eum.* Item qui dicit,*Nolui illum abſoluere, quia non vult relinquere concubinam, vel reſtituere.* cap 8.num.8.9.10.

G Sacrilegè faciunt,qui ſine neceſſitate audiunt in confeſsione multos pueros rationis vſum habentes,ſimul

con

Digitized by Google

congregatos, quia iniuriam faciunt Sacramento, & peccata reuelantur etiã ab ipſiſmet pueris. cap.8. nu.13.

Violatur etiam ſigillum, ex hoc, quòd Confeſſarius de concubinariis vel aliis publicis peccatoribus dicat, quòd ſibi ſunt confeſsi illa peccata publica: nam licèt non reuelet peccata, ſiquidem publica ſunt, reuelat tamen, illos ea explicaſſe in confeſſione. cap.2.n. 10.§.12.& in No.nu.1.

Non tamen violat ſigillum Confeſſarius, qui denegat abſolutionem publico peccatori, & poſteà accedente illo ad communicandum, ita ſe gerit cum illo, ac ſi non audiuiſſet eius confeſsionem, dicens ei, *Amice, tu fuiſti hucuſque publicus peccator, & nondum egiſti publicam pœnitentiam, & antequam illam agas, Euchariſtia non debet tibi miniſtrari publicè*. cap.8. num.11. H

Non violatur ſigillum ab illo Confeſſario, qui dicit, *Ego audiui peccata Petri*, niſi quando pœnitens adeò clàm confeſſus eſt, vt ob iuſtam cauſam nolit alium ſcire, ſe tali Sacerdoti confeſſum fuiſſe. cap.8. num. 11.

Vtrùm autem violetur ex impoſitione publicæ pœnitentię, vel magnæ

ſtatim adimplendæ, vide in tit. Satiſfactio, II.

I Cõfeſſarius, qui propter peccata audita in confeſsione, denegat ſuffragium pœnitenti, non exprimendo cauſam, non violat ſigillum. num. 12.

Neque etiam qui caute conſulit Doctorem, conſilium petens ab eo. num. 15.

Neque qui ex Petri confeſsione intelligẽs Ioannem eſſe complicem, poſteà Ioannem de illo crimine interrogat, dummodò cautè faciat. num. 17.

K Neque qui admonet hæredes ſui pœnitentis, quòd ipſe pœnitens ſibi mandauit, vt hæredibus diceret, quòd reſtituerent tale debitum defuncti. cap. 17. num. 23.

Malè facit Confeſſarius dicendo, *In tali loco, in quo audiui confeſsiones, perpetrantur grauia crimina:* non tamen violat ſigillum. cap. 8. num. 16.

Interrogatus autem Confeſſarius, quid egerit erga pœnitentem, debet dicere, *ſe ſuo munere fuiſſe perfunctum.* Non tamen licebit dicere, ſe non abſoluiſſe. num. 14.

Non violat ſigillũ Confeſſarius, qui vocatus in teſtẽ, teſtificatur id quod

audiuit in confeſſione,qui tamē alia via id ſciebat.num.15.

Qui interrogatus ab aliquo vtrùm pœnitens confeſſus fuerit ei tale vel tale peccatū,licitè poteſt negare,etiā adhibito iuramento.cap.8.num.17.& in No.num.19.

Confeſſarius non poteſt ſe intromittere ad liberandum à morte eum quem per confeſſionem cognouit eſſe innocentem.cap.15.nu.16. & in Nou.num.17.

Reuelatio peccati auditi in confeſſione,aliquando poteſt eſſe peccatum mortale,triplici ratione, vt cùm peccatum eſt occultum, & graue:tūc enim peccatur. Primò, contra ſecretum, quod etiam nulla interueniente promiſsione obligaret. Secundò,contra promiſſionē, ſaltem tacitam, celandi. Tertiò,contra legem Euangelicam.cap.18. num. 52. Vnde videtur teneri Confeſſarius id explicare in confeſſione.Ibidem,circa medium.

Confeſſarius non poteſt extra confeſsionem,publicè nec ſecretò corripere pœnitentem de peccatis confeſſis,niſi pœnitens ſignificaret id eſſe ſibi gratum;inducendo colloquia,vel conſulendo ſuper eis. cap. 24.nu.13.

Peccat mortaliter pœnitens,qui aliquid à Confeſſario ſibi dictum vel præceptũ,reuelat cum notabili detrimento vitæ, famæ,vel honorum eius. ca.21.num. 43.& in No.num.44.

Vt autem aliquod peccatum cadat ſub ſigillo confeſſionis, non ſufficit, quòd pœnitens flexis genibus & pręmiſſo ſigno crucis,dicat Confeſſario, *Hoc tibi dico ſub ſigillo confeſſionis.* Sed requiritur,quòd illud dicat animo confitẽdi ſua peccata,ac recipiendi abſolutionem.cap.8.num. 17. 18. & cap.18.num.55.

CONFESSOR I.
Quid ſit.

QVILIBET ſimplex Sacerdos,non præciſus ab Eccleſia, poteſt, & eſt Cõfeſſor idoneus in articulo mortis.cap.4.num.1.& cap. 26. num. 26. in Antiquo.Sed cap.27.num. 271. & ſeriùs in Nouo,cap.26.num. 26. corrigens hanc ſententiam, admittit omnem Sacerdotem, quomodolibet præciſum,excepto hæretico. Vide in hoc Cõpend.plura in tit.Artic.mortis.

Quilibet ſimplex Sacerdos eſt ido-

neus

neus Confeſſor, reſpectu habentis tantùm venialia, vel mortalia, aliàs ritè confeſſa. cap. 4. num. 1.

Clerici ſæculares non expoſiti non poſſunt poſt Triden. mutuò ſuas confeſſiones audire. Bene tamen Religioſi, qui virtute ſuarum Bullarũ poterant ante Concil. confiteri clericis ſæcularibus idoneis. n. 2.

Timor, quòd poſt confeſſionem Parochus maiorem habebit ſollicitudinem de poenitente, & minorem æſtimationem, non eſt cauſa ſufficiens confitendi alieno Confeſſori. Nec etiã pudor eſt cauſa ſufficiens, niſi ſit adeò magnus, vt poenitentem conſtituat in periculo tacendi aliquod peccatum. cap. 7. num. 9.

CONFESSOR II.

Qualis eſſe debeat.

CONFESSOR debet habere poteſtatem, ſcientiam, & bonitatem. cap. 4. num. 1. A

Et poteſtas quidem in hoc conſiſtit, quòd ſit presbyter habẽs iuriſdictionem actualem, ordinariam, vel delegatã, quę ad peccata ſibi confeſſa extendatur. cap. 4. num. 1. & in Nou. n. 2.

B Confeſſor, vt quoad ſcientiam ſit perfectus, debet ſcire Theologiam Sacramentalem, & moralem vtriuſque Iuris peritiam, conſtitutionéſque Synodales regionis, vbi confeſsiones C audit. Sed, vt ſit ſufficiens, ſatis eſt, vt relegens libros etiam vulgares, ſciat diſcernere peccata, vtrùm ſint mortalia, ſeu venialia, & quænam eorum poſtulent reſtitutionem, quæ circunſtantiæ peccatorum ſint neceſſariò confitendæ, quænam peccata ſint reſeruata, & quæ ſint cenſuris annexa, aut quæ excommunicationes ſint reſeruatæ; & ſi auditurus eſt clericos, ſciat caſus irregularitatis, & ſuſpenſionis: vel ſciat in his omnibus dubitare, & conſulere peritos. cap. 4. num. 2. & in Nouo, nu. 8.

D Poteſt autem vnus Confeſſor eſſe idoneus in vno loco, vel alicui perſonæ, & nõ in alio, neque alij, vt aliquibus exemplis notis patet. num. 4. in Nouo, 10.

Audiens confeſsiones ex obedientia, nõ minùs tenetur ſcire, quàm audiens ſponte ſua. num. 3. & in Nouo, num. 9. Vnde, qui audit confeſſiones ex obedientia, iudicans ſe non eſſe idoneum, peccat: ſecus ſi dubitat. nu.

6.

6.in Nou. nu.14.Cõfeſſarius,eò quòd ſponte ſe obtulerit, non tenetur ad amplius quàm ad vitandam culpam latam,& leuem.num.3.in fine, & in Nouo, num.10.

Confeſſarius ignorans aliqua communiſsima,& neceſſaria,peccat mortaliter.num.4.& in Nouo,num. 12. E

Excuſabitur tamen in tribus caſibus.I. Quando pœnitens eſt valdè ſufficiens ſibi. II. Quando pœnitens eſt perſona ſpiritualis,quę crebrò cõfitetur.III. In articulo mortis. Et idẽ eſt de Confeſſario exiſtente apud infideles,inter quos degunt Chriſtiani. cap.4.num.5.& in Nou.num.13.

Confeſſor,vt licitè audiat confeſſiones,debet eſſe ſine peccato mortali.num.6.in Nou.num. 15. F

CONFESSOR III.
Ad quid teneatur.

CONFESSOR,antequàm confeſſionem audiat,vel cùm audire vult, debet cor in Deum erigere, ad obtinendum diuinum auxilium. cap. 10. num.1. A

Deinde, pœnitentem hilari vultu accipiat,eúmque admoneat,ſe potiùs

Deo quàm homini confiteri, vt ſic confidenter ſua peccata & conſcientiam aperiat. num 2.

Præuidens autem pœnitentem, quòd vult nominare complices, debet ſtatim admonere ne nominet; aliàs ipſe pariter peccabit peccato infamiæ. cap. 7. num. 2. & cap. 10. n. 6.

B Aduertens notabilem defectum circa debitam diligētiam, debet poenitenti præcipere, vt eam adhibeat, ac poſteà redeat, niſi vrgeat articulus mortis, belli, naufragij, vel ſcandali, vel alia iuſta de cauſa. cap. 9. nu. 13. & in Nou num. 16.

Debet etiam conſiderare, an poenitēs debitam habeat contritionem: quam ſi non habuerit, iuuet illum aliquibus conſiderationibus. cap. 10. num. 4.

Cùm verò aliquod peccatum graue ab ipſo audierit, nulla ſigna admirationis, abominationis, aut pauoris oſtendat; veluti, ſpuendo, vel ſe cruce ſignando, vel ſe ipſum commouēdo; quin potiùs, ac ſi nihil audiret, vſque ad finem confeſsionis diſsimulet, & tunc cùm iam velit poenitentiā imponere, peccatorū grauitatem ac deformitatem exponat. c. 10. nu. 6.

Non

Non debet impendere abſolutionem indiſpoſito, quamuis poenitens dicat, deſpera tionem, vel ſcandalum ſubſecuturum. nu.4. C

Debet poenitẽtem audire, quamuis abſque ordine, & craſſo modo peccata recenſeat. num.6.

Si viderit pœnitentem velle occultare peccata, vel illorum obliuiſci, vel quia exiſtimat non eſſe mortalia, debet illum prudenter pertrahere ad dicendum ea. num.7.

Peccat mort. acceptãs officiũ audiẽdi cõfeſsiones, principaliter ob lucrũ, vel fauorem, vel curioſitatem, aut voluptatem laſciuam. Secus, ſi minùs principaliter quæreret tria prima prædicta: non enim eſſet peccatum mortale, niſi eſſent cauſæ finales, ſine quibus non. num. 8. in fine. D

Non debet inducere poenitentem ad vouendum, vel iurandum, ſe ab aliquo abſtenturum. cap. 12. num. 20. Præcipuè ſi fuerit maximè illaqueatus illo. cap. 26. num. 25. E

Quando autem debeat ante abſolutionem peccatorum, cautionem iuramenti à poenitente accipere, vide in tit. Abſolutio, I. lit. I.

Quomodo cõſulet meretricibus, vel

aliis delinquentibus,quòd petant ſibi promiſſa ob actum turpem, vide tit.Meretrix.

Quando ſolus ipſe nouit, aut ſcit, coniugatos per ignorantiam iuſtam ignorare impedimentum Matrimonij,neutri parti dicere debet,etiamſi fides ſit ei adhibenda. cap. 22. num. 83.

Tenetur admonere pœnitentem in his,in quibus errat; ſaltem in his quæ ſcire tenetur.cap.26.num.1.

G Confeſſor,ſiue ſit proprius Parochus,ſiue non,tenetur abſoluere pœnitentem contra propriam opinionem,quando opinio pœnitentis innititur rationi æquali, vel ferè æquali. Secus,ſi credat ſe inniti euidenti textui, vel rationi, pœnitentem autem dubiæ.cap.22.num.4.

Cùm dubitat, vtrùm aliquid ſit mortale,ſecuriorē partē debet eligere.Cùm verò dubitat,vtrùm pœnitēs hoc facere, vel dare,vel pati debeat, benigniorem debet amplecti. numero 5.

H Quando abſoluit aliquem à caſibus, à quibus non poterat, ſi non poteſt obtinere licentiā,tenetur admonere pœnitentē,ſi poſsit,abſque ſcandalo.

cap.

Digitized by Google

cap.25.num.96.cap.26.num.14.

Quid debeat Confeſſor interrogare pœnitentem, vide in tit. Interrogatio.

CONFESSOR IV.

Quoad præſentationem.

CONFESSORES ignari præſentari non debent. cap. 4. num. 4.& in Nou.num.10.

Non ſunt ſublata per ius commune priuilegia Religioſorũ, circa modum præſentandi Ordinario Confeſſores ſui ordinis.cap.27.num.190. & 261.in Nou.num.264.

Epiſcopo,ſine iuſta cauſa, nolente eos admittere,poſſunt præſentati facere omnia perinde ac ſi fuiſſent admiſſi.nu.262.& in No.n.264.etiã poſt Concil. Trident, Additum in Nou. in miſcellanea 1.num.264.& num.265.

Religioſos ſuos tenentur Prælati præſentare Epiſcopis in Confeſſarios. nu.261.in Nou. 264. Atque Religioſus ſic à ſuo Prælato præſentatus, & admiſſus ab Ordinario, non indiget ampliùs noua alia præſentatione, quamuis aliquoties exierit diœceſim.

num.262.& in Nou.num.266.

Per priuilegium Innocentij VIII. poteſt aliter fieri præſentatio.n.267.

Per Bullam Greg. XIII. reuocantur priuilegia à Pio V. Mendicantibus conceſſa, quatenus contrariãtur Concil.Trid.In fine Manualis.

A Peccans, ob confidentiam veniæ, minùs peccat, & ideò hæc circunſtantia non eſt neceſſariò confitẽda. cap.6.num.4.& in Nou.nu.3.in fine.

Confidentia *in genere eſt certa ſpes de re aliqua, quòd ita fuit, eſt, vel erit*; & eſt duplex, licita vel illicita.ca.23. num.109.

B Confidentia licita eſt, qua quis ordinatè ſperat: illicita verò, qua inordinatè. Quæ etiam diſtinctio faciẽda eſt in confidentia beneficiali. Nam confidentia beneficialis licita, eſt illa qua quis ordinatè cõfidit, quòd collator conferet beneficium fratri ſuo, eo digno. Illicita autem eſt, qua quis inordinatè confidit, quòd collator conferet beneficium fratri ſuo, eo indigno. Ibidem.

C Illicita rurſus eſt duplex. Simoniaca, qua quis confidit, quòd collator cõferet beneficium mediãte pretio, pacto, modo, vel cõditione expreſſa, vel

tacita,

Digitized by Google

tacita,digno vel indigno. Illicita nõ Simoniaca eſt,qua quis cõfidit, quòd collator conferet beneficium ob cognationem,amicitiam,indigno , ſine interuentione pretij,pacti,modi , ſeu conditionis.Atque ex his duabus prima eſt vetita per motum proprium Pij IV. & Pij V. Ibid.

Confidentia,quæ ante Extrauagã. horum Pontificum erat,vel licita,vel illicita,& Simoniaca , vel illicita ,& non Simoniaca , eſt etiam talis poſt eam;& nihil eſt hodiè prohibitũ de ea,quod non fuerit etiã anteà. Ibid.

Coniectura, quibus cõfidentia Simoniaca colligi poteſt,& reliqua alia plura ad Confidentiam pertinentia, vide infrà in tit. Simonia,I.lit.S.

CONFIRMATIO.

A CONFIRMATIO Sacramẽtalis, *eſt Sacramentum vnctionis chriſmatis conſecrati,quo Epiſcopus vngit frõtem baptizati, ſub certa forma verborum*.cap.22.num.8.

Eius materia eſt Chriſma,quod cõficitur ex oleo & balſamo. Balſamũ non eſt de neceſſitate Sacramenti,

ſed

ſed præcepti. Cōſecratiō autem olei, eſt de neceſſitate Sacramenti. Ibidē.

Forma huius Sacramenti eſt, *Conſigno te ſigno Crucis, & cōfirmo te chriſmate ſalutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Amen.* Debétque concurrere vnctio ſimul cum prolatione formæ. Ibid.

Eius miniſter eſt Epiſcopus: poteſt ex diſpēſatione Apoſtolica eſſe presbyter. Ibidem.

Ante Confirmationem debet præcedere neceſſariò Baptiſmus. Ibidē.

B Peccat mortaliter, qui nō exiſtens Epiſcopus, miniſtrat illud: vel, qui Epiſcopus vngit oleo non conſecrato, aut non ſeruata forma. num. 9.

C Peccat etiā mortaliter, qui credens, vel credere debens, ſe eſſe in mortali, ſuſcipit Confirmationem: & qui per contemptum non curat ſe, ſuámque familiam confirmari. Si verò tantùm ſit negligentia, erit veniale. num. 9.

Ille autem verè contemnere videtur, qui potens ſumere commodè, ideò principaliter omittit, quòd parui facit illud. num. 9. cap. 22.

D Peccat item, qui patitur ſe ſine patrino confirmari. Ibidem. Qui autem non ſuſcipit Confirmationem

ante omnem ordinem, peccat quidé, ſed non mortaliter, ſi deſit contemptus. Ibidem.

Cognatio ſpiritualis non egreditur confirmantem & confirmatum, illiúſque patrem & matrem, ac tenentem. cap. 22. nu. 37. Hæc cognatio reſtringitur, ſicut illa, quæ naſcitur ex Baptiſmo. num. 40.

Concil. Trid. ſeſſ. 7. *dãnat ſub anathemate dicentem, Confirmationem non eſſe nouum & verum Sacramentum, vel nullam habere virtutem, vel ordinarium eius miniſtrum non eſſe ſolum Epiſcopum.* num. 8.

Coniectvra non habet locum in claris. Prælud. 5. num. 5. & in Nou. num. 9.

Conivgivm, & cõiunx. Vide plura in tit. Luxuria, Maritus, Matrimonium, Vxor.

CONIVRATIO.

Presbyter proditiones, homicidia, & alia delicta parata poteſt denũciare, nec erit irregularis, ſi prçmittat proteſtationé. Quod verũ eſt, licèt iuraſſet non reuelare. cap. 18. n. A

54. &

54.& quamuis ſit religioſus. cap. 24. num.11.Neque eſt præmittenda fraterna correctio.Ibidem.

CONSANGVINITAS. Vide,Matrimonium,X.§.IV.

CONSCIENTIA *eſt dictamẽ actuale practicũ,de aliqua re facienda,vel non facienda*.cap.27.num.275.in Nou.n. 280.Et eſt triplex; certa , quæ certò iudicat; dubia , quæ nullatenus iudicat;ſcrupuloſa,quæ habet argumenta contra id quod iudicat.num. 276. & in No.num.281.

Cõſcientia erronea obligat. Præl. 7.num.15.& Præl.9.num. 9. & cap. 14.num.26.in Nou.Præl.7.num. 10.

Vt autem obliget ad mortale, non ſufficit quòd dictet eſſe peccatũ, ſed requiritur quòd dictet eſſe mortale. Præl.9.num.9.

Conſcientia dubia poteſt deponi, quoad vnum effectum,& non quoad aliũ. Atque tunc iudicio prudentis perpendendę ſunt rationes dubitãdi. Si enim ſunt graues,neutrum credere aut facere debet. Si verò leues, quoad vtrumque poteſt deponi. Si autem mediocres, poteſt quoad vnũ deponi,& non quoad alium,conſideratis conſiderandis.cap.22.num. 55.

Digitized by Google

Conſcientia quid agat in animo, & quomodo ſit vera vel falſa, vide in tit.Scrupulus,C.

CONSECRATIO *Virginum.*

MONIALIS, quæ cùm eſſet ſæcularis, vel ante profeſſionē occultè fornicata eſt, peccat, ſi abſque diſpenſatione, aut alia honeſta cautela, ſuſcipit conſecrationis velum. Idē de ea quæ voluntariè ſeſe polluit. c. 16. num. 3. §. An Sanctimonialis.

CONSENSVS.

CONSENSVS interpretatiuus de actu prohibito eſt malus. Ad quē vt ſit mortaliter malus, quatuor requirūtur. I. Quòd ſit de obiecto mortaliter malo. II. Quòd homo plenè aduertat ſe delectari. III. Quòd non reſiſtat delectationi. IV. Quòd omiſſio huius reſiſtentiæ ſit abſque rationabili cauſa. c. 11. n. 9. & in Nou. n. 9.

Qui conſentit peccato alterius, peccat. n. 12. in Nou. 15. Aliquis autē

poteſt

poteſt conſentire peccato alterius nouem modis,quos vide in tit.Participatio.Qui mandat facere delictum, dicitur conſulens : qui exequitur, dicitur faciens. cap. 17. nu.19.Vtrùm idem ſit conſentire ſponte, & cõſentire metu non cadente in virum conſtantem,vide tit.Metus.

CONSILIVM.

A CONSILIVM non obligat, neque ad veniale.Præl.9.num. 8. Vnde omittere conſilia ſecluſo contemptu, non eſt malum. Sunt autem conſilia ſeruanda in præparatione animæ.ca. 20.num.2.& in Nouo,num.20.

B Conſilij opus melius eſt,quàm opus præcepti.cap. 12.num.32.Peccat verò conſulens alicui aliquod malum non ex animo,ſed ſolùm ad tentandũ eũ.cap.14.nu.31.lit.E.in Nou. n.37.

Non peccat conſulens minùs malũ. cap.14.nu.31.lit.G.cap.17. nu. 263. c.24.nu.1.& in Nou.cap.14.n.39.40.

C Peccat qui conſulit ſcienter,& doloſè,imò quamuis bona fide , ſi non adhibeat debitam diligentiã ad indagandam veritatem.cap.17.n. 132. Et qui præbet conſiliũ,antequàm du-

bietatem animi deponat. cap.23.nu. 21. Et debet credere, opinionem, quã eligit, eſſe veram, vel ſaltẽ id opinari. cap.27.num.284.& in Nou.n.288.

Cenſura extendens ſe ad conſulẽtem, nón comprehendit conſulentes conſilio adeò ſimplici, quòd ſine illo delictum tam certo & iniquo animo fuiſſet commiſſum cum illo. cap. 27. num.51.poſt medium.

Conſulens dicitur qui monet, perſuadet, imò etiam qui inſtruit, & proponit vtilitatem inde ſequuturã. cap. 27.num.52.

Dicere alicui ex peculiari cauſa conuenientiorem vitam eſſe coniugalem, quàm cœlibatus, licitum eſt. cap.20.num.3.

Differentiam inter conſulentem & mandantem, quantùm ad imputationem irregularitatis, ex homicidio ſequuto, vide tit. Irregularitas, 5. lit. L.

CONSVETVDO.

CONSVETVDO eſt optima humanarum legum interpres. cap. 23. num. 58. Poteſt dare iuriſdictionem. cap. 21. num. 21. Non tamen poteſt derogare iuri naturali, vel diuino. ca. 25.num.128.

Cõſuetudo immemorialis facit aliquem titulum præſumi requiſitũ ad eius valorem.c.17.nu.257.

Conſuetudo licèt non excuſet à culpa,excuſat tamẽ à pœna ſaltẽ ordinaria:nam ab extraordinaria fortè non excuſat.cap.27.num.86.& 106.

Conſuetudo induci poteſt etiam circa Sacramentalia.cap.22. nu. 83. Vide plura in tit.Sacramentalia.

Conſuetudo,quæ eſt contra ius,nõ eſt amplificanda cap. 21.num.14.

Conſuetudo etiam habet maximã vim circa obſeruationem feſtorum, & ieiuniorum, quædam tollẽdo , aut addendo,vel moderando. cap. 13.n. 5.& cap.21.nu. 14. Imò & circa leges humanas,quas conſuetudo contraria poteſt abrogare.c.23.num.40. Poteſt etiam facere,vt quę lex obligabat ad mortale, poſteà nõ obliget niſi ad veniale.cap.25.num.111. Vide etiam in tit.Lex,1.

Non poteſt tolli ab Epiſcopo conſuetudo vniuerſalis , quæ vim habet iuris cõmunis.cap.21.nu.5.§.3. Imò excommunicatio,quam contra eam ferret, nulla eſſet. Qualis eſt cõſuetudo in toto orbe recepta, vt fideles in quibuſlibet monaſteriis audiant

Miſſam

Miſſam die feſto.Ibidem.

Quicquid poteſt induci lege humana,poteſt etiã conſuetudine.Ibid.

Conſuetudine longa circa lacticiniorum eſum intelligitur quadraginta annorum.cap.21.num.15.

CONTEMPTVS.

VERVS contemptus de conſiliis etiam eſt mortale.Præl.9.nu.15. cap.20.n.2.in Nouo,Præl.9.num.17. cap.20.num.20.

Contemptus legis eſt, *quando aliquis non implet illa,principaliter quod illam, vel eius auctorem parui facit.* cap.20.n.2.c.23.n.42.

Conſuetudo peccandi non ſufficit in foro interiori ad contemptũ:ſufficit tamen vt præſumatur in exteriori.cap.23.num.42.

Peccat mort. qui contemnit proximos contemptu per quem notabile damnum honoris,aut bonorũ illis infertur.cap.25.num.58.§.7.

De illo autem qui id quod obligat ſub veniali, omittit,eo ſolùm quia iubetur,vide in tit.Obedientia.

Digitized by Google

CONTRACTVS.

A FACTVS per metũ regulariter valet.cap.22.n.50.Non tamen Matrimonium metu iuſto contractum, non eſt nullum. Præl. 6.n.6.cap.22. nu.50.& in Nouo,Præl.6.n.5.

Contractus per metum factus regulariter,reſcindi poteſt.Præl.6.n.6. & in Nouo,num. 5. Vel eſt ipſo iure reſciſſus.cap. 19. num. 13. in Nouo, cap.20.num.13.

B Contractus,quantumuis licitus,dolo tamẽ aut fraude, aut metu factus, vel eſt irritus,vel irritandus.Ibidem.

C Factus cum pupillo, vel Eccleſia, valet in præiudicium alterius, non tamen in præiudicium pupilli, vel Eccleſiæ.cap.19.num.12.

D Contractus nonnulli ſunt,per quos dominium rei de vno ad alium trãsfertur,& per quoſdam non transfertur.Per quos trãsfertur,ſunt Emptio, Venditio, Permutatio, Donatio, & Mutuum. Per quoq non transfertur, ſunt Depoſitũ, per quod ſola rei cuſtodia alteri committitur, fitque regulariter in fauorem deponẽtis.Item Commodatum,per quod conceditur

vſus

vſus rei,quæ vſu non conſumitur,ſitque regulariter in fauorem accipiẽtis. Item Locatio, & Conductio, per quas vſus rei,quę vſu non conſumitur,pretio conceditur.Denique contractus pignoris, per quem debitor creditori aliquid in cautionẽ pignorat.cap.17.n.180.

E Faciens contractum,in quo grauat alium,animo tamẽ non petendi, nec accipiendi id in quo grauat, peccat, quia poteſt mutare intentionem,vel mori ſine illius declaratione, & tunc ipſe,vel hæredes vexabunt grauatũ. cap.17.num.260.Poſſet tamẽ occurri huic periculo,tradendo ipſi grauato ſchedulam ſubſcriptam. cap.23. num.84.

CONTESTATIO LITIS,vide,Litigiũ.

CONTRITIO.

A CONTRITIO *eſt pœnitudo voluntaria cũ dolore maximo actuali,vel virtuali peccati actualis, quatenus eſt offenſa Dei ſuper omnia dilecti, cum ſpe veniæ,& propoſito non peccandi, & ſatisfaciendi*.cap.1.num.1.

Ad contritionem non ſufficit dolor nõ deliberatus:n.4.& in Nouo,n.

3.Neque requiritur dolor ſummè intenſus.num.7.in No.num.4.

B Neque requiritur dolor intenſior, quàm alius dolor de malo temporali. Vnde fieri poteſt, quòd verè contritus maiorem dolorem ſenſus habeat de morte patris, quàm de offenſa Dei.num.23.in Nouo,num.20.

C Non requiritur dolor ſenſus, & alia ſigna exteriora,quamuis hæc conuenientia ſint.cap.1.num.23.in Nouo, nu.20.Requiritur autem dolor maximus appretiatiuè.n.9.in Nouo,nu.4.

D Ad veram contritionem per ſe loquendo requiritur formale propoſitũ vlteriùs non peccandi; per accidens verò ſufficit virtuale.num.10.12.43. in Nouo,num.5.9.40.41.Sufficit etiã propoſitum virtuale ſatisfaciendi, quando propter defectum temporis, vel inconſiderationem inculpabilẽ, pœnitens non habuit formalem. nu. 15.in Nouo,num.11.

Non requiritur quòd pœnitẽs credat ſe ampliùs non peccaturũ.cap.1. num.13.& cap.3.num.5.in Nouo, c. 1.num.9.& cap.3.num.15.

E Contritio debet eſſe de peccato, quatenus eſt offenſa Dei. Et debet eſſe propter Deum ſummè dilectum.

num.

num.11.in Nouo,num.7.

Contritio autem non eſt dolor eſſentialis,ſed cauſalis.num.2.& 16.in No.num.2.& 14.

Contritus debet plus timere peccatum,quàm quodlibet aliud malũ, generaliter, non tamen requiritur, nec expedit ſpecificare mala in particulari. cap. 1. num. 21. in Nouo, num.17. F

Sufficit pœnitentem dolere, quòd non habeat exactam contritionem. num.21.& cap.10.num. 4. in Nouo, num.18.& cap.10.n.4.

Contritionis ſignum eſt, ſe malle mortuum eſſe,quàm peccaſſe. cap.1. n.22.in No.num.19.Habens verò ſigna contritionis, præſumitur mori contritus.num.18.in No.n.15. G

Contritio minor ſufficit ad delendum veniale,quàm mortale.n. 26.in No.n.23.

Cõtritionis effectus eſt delere culpam,& pœnam æternam, & aliquam temporalem,imò aliquando delet totam.num.43.in Nouo,num.40.

Delet mortale etiam ante confeſſionem ſed non ſine voto Sacraméti confeſſionis, quod in illa includitur. num.27.in Nouo,num.24.

Non datur vera contritio, per quam non deleatur mortale.n.29. in Nou. 26.Contritio in lege naturæ delebat mortalia.num. 28.in Nouo,num.25.

Contritio de peccato, de quo dubitatur,vtrùm ſit mortale,debet eſſe tanquàm de mortali.num.26. in Nouo,num.24.Eius præceptũ non obligat pro ſemper poſt mortale.nu. 31. in Nouo,num.27. Bonum tamen cõſiliũ eſt,vt ſtatim poſt peccatũ mortale cõteratur.n.33.in Nouo, nu.29.

H Imminenti graui neceſſitate, cui abſque orationis feruore prouideri non poſſit, neceſſariò eſt habenda contritio. num. 31. in No. num. 17. Contritio haberi poteſt in inſtanti. num.35.in Nouo,num.31.

Non eſt neceſſariò habẽda de mortali iam dimiſſo. num. 32. in Nouo, num.28.

I Haberi poteſt cõtritio de peccato, cuius homo non meminit,neque in ſpeciali, neque in generali.num. 34. in Nouo,34.

Non requiruntur ſingulæ contritiones de ſingulis mortalibus, ſed ſufficit vna,quæ virtualiter feratur in omnia peccata,ſiue ante diſcuſſionẽ conſcientiæ,ſiue poſteà.cap. 1. num.

Digitized by Google

25.& in Nouo,num. 22. Non tamen requiritur neceſſariò maior contritio de maiori peccato.num.35. & in Nouo,nu.31.

L Circa contritionem definiuit Cõcil.Trid.ſeſſ.14. cap. 3. & 4. hæc ſequentia.I.*Pœnitentiam eſſe, & fuiſſe quouis tempore neceſſariam, ad impetrãdam veniam culpæ mortalis.*II. *Cõtritionem eſſe vnã ex tribus partibus, quas ſibi tãquàm materiam, ſubſtituit pœnitentiæ Sacramentum.* III. *Neceſſarium eſſe & optimum, examinare cõſcientiam, ad faciendum peccatorũ memoriam cum ipſorum deteſtatione, & emendationis propoſito, quamuis ad gradum integræ contritionis non perueniat.*IV. *Eſſe de fide, contritionẽ non ſolùm includere in ſe ceſſationẽ à peccato, & vitæ nouæ propoſitum & inchoationem, ſed veteris etiam odiũ continere, & propoſitũ illud confitendi tempore debito, cũ ſpe obtinendi veniam, & miſericordiam.*V.*Contritionem iuſtam eſſe neceſſariam nunc in lege gratiæ ad culpæ mortalis, poſt Baptiſmũ admiſſæ, deletionem.*cap.1. nu. 43.& in Nouo, num.41.

M Peccat igitur,& eſt hæreticus, qui aliquid contra prædicta pertinaciter

credit: eſtque excommunicatus per Bullam Cœnæ, ſi id verbo vel ſcripto proferat. cap. 1. num. 43. in Nou. num. 41. Quæ autem contritio ſufficiat ad remiſſionem peccati cum Sacramento pœnitentiæ vel Baptiſmi, vide tit. Attritio.

CONTVMELIA. Vide, Iniuria.

COOPERATIO.

NON cooperantur peccato famuli miniſtrantes menſæ cōcubinariorum, neque iuuantes concubinam ad ſe ornandū, neque qui veſtes & alia ornamenta vendunt meretricibus: modò id abſque malo fine, aut ſine conſenſu in eorum peccatū, faciant. Cooperantur tamen peccato ij, qui luſores ſuſcipiunt, eiſque miniſtrant menſam, candelas, domum, & alia huiuſmodi. cap. 19. num. 16. in Nouo, cap. 20. num. 16.

Denique ille dicitur cooperari peccato alterius, qui ei conſentit; aut in eum malum finem illum iuuat, inuitat, inducit, vel ita aſſiſtit ei, vt ſit cauſa quòd ille peccet. Ibidem. Vide & in tit. Participatio.

CORPORALIA. Vide, Benedictio, & in tit. Miſſa, III. D.

CORPORE VITIATVS.

PECCAT mort.qui corpore vitiatus ordinatur.cap.25. num.72.

Non eſt inhabilis ad ordines claudus,cui ſcipio in altari non eſt neceſſarius,nec habens maculam oculi,quæ non priuat viſu, nec inducit notabilem deformitatem. cap. 27. num.199.

Neque etiam eſt inhabilis gibbus, nõ nimiùm magnus,ſi non ſit notabilis deformitas.Quæ autem ſit hæc notabilis deformitas, ad Epiſcopum pertinet determinare. cap. 27. num. 199.& nu. 200.Vide etiam tit.Irregularitas,III.

CORREPTIO.

CORREPTIO *eſt monitio proximi ſecreta, vel coram teſtibus,vt ſe emendet à peccato*.cap.24.num.12. A

Præceptũ correptionis eſt naturale,obligans omnes,etiam infideles:& Euangelicum.num.12.obligans etiã peccatores.Ibid.

Obligat autem cõcurrentibus quatuor.Primùm, quòd ſit certum, proximum peccare mortaliter.II. Quòd ſperetur emendatio,vel ſaltem non B

timeatur deterioratio. III. Opportunitas perſonæ ac temporis. IV. Vt cõmodè fieri poſſit abſque damno notabili corrigentis. Ibidem.

C Laudabile eſt aliquando differre correptionem, donec in maius peccatum incidat, vt tunc commodiùs corrigatur, & emẽdetur ab vtroque: quoniam hoc non eſt aliud quàm expectare temporis opportunitatẽ. nu. 13. & c. 14. n. 26. in No. n. 27.

D Non peccat mort. qui non corrigit eum qui ex ignorantia probabili non ieiunat. Neque qui tranſiens per terras hæreticorũ, non corrigit eos tractantes irreuerenter Sacramenta, vel imagines, ſi nõ ſit ſpes emendæ. n. 12.

Confeſſarius extra confeſſionem minimè debet, neque publicè, neque ſecretè corripere pœnitẽtem de peccatis confeſſis, niſi pœnitẽs ſignificaret id eſſe ſibi gratũ, inducendo colloquia, vel cõſulendo ſuper eis. numero 13.

Correptio de venialibus non obligat ſub mortali. cap. 24. num. 13.

E Ordo correptionis ſeruandus eſt, niſi ſit periculum in mora, & non ſit homo certus, ſuã correptionẽ profuturã. Si enim dubitat, debet ſtatim Iu-

Digitized by Google

dici denunciare. Attamen circa cõiurationes & hæreſes, non eſt ſeruãdus ordo correptionis, ſed ſtatim debet fieri denũciatio ante Iudicem. n. 14.

Ordo autem correptionis Euãgelicus eſt, vt primum ſecretò, & fraternè peccans corrigatur; deinde, ſi ſe ob id non emẽdauerit, corã duobus teſtibus: & poſteà Iudici denuncietur, vt habetur Matth. 18. Ibidem.

Non requiritur ſecreta monitio, quando peccatum eſt publicum. Eſt autẽ publicum quoad hoc, id quod eſt notorium iure, vel euidẽtia facti, vel fama. Ibidem. F

Quiuis blaſphemus ſtatim corripiẽdus eſt ab audiẽte, etiãſi nulla ſperetur emẽdatio, ſi poteſt id facere abſque proprio periculo. cap. 12. nu. 83.

Poteſt quis reuelare patri crimen fratris, adhibita priùs correptione, vel ea omiſſa, ſi nulla ſit ſpes emẽdę per ſuam correptionem. c. 7. nu. 8. & expreſſiùs c. 18. n. 33.

Peccat mort. qui potẽs impedire ne alius peccet mort. nõ impedit. Quod tamen ſolùm procedit in eo, qui ſine verecũdia, incõmodo, & dedecore, id poterat impedire. c. 14. n. 26. in No. n. 27. vide etiã in tit. Impedimentũ.

Non

G Nō peccat qui permittit aliū committere grauius peccatum, vt ob illud caſtigatus, faciliùs ſe corrigat. Ibidem. Quod quidem verum eſt, nō ſolùm permittendo occaſionem, verùm etiam offerendo. cap. 14. nu. 31. lit. E. ſed in No. num. 39.

CVLPA.

A CVLPA *eſt voluntaria inordinatio actus, vel deuiatio à bono*. cap. 17. num. 177.

Eſt autem triplex. Culpa lata, quā regulariter omnes communiter vitant. Culpa leuis, quam regulariter homines diligentes ſuæ profeſſionis vitāt. Leuiſſima, quam homines diligentiſſimi vitare ſolent. n. 178.

B Quando contractus fit ſolùm in vtilitatem alterius contrahentiū, ille regulariter tenetur de dolo & culpa lata, leui, & leuiſſima. Alter verò tantùm de dolo, & ſi fiat in vtilitatem vtriuſque, vterque tenetur de dolo, & de culpa lata, & leui, nō de leuiſſima, nec de caſu fortuito. n. 179.

C Culpa lata, quæ multoties obligat depoſitarium & commodatariū ad reſtitutionem, non neceſſariò debet eſſe mortalis. num. 184.

CVRIO

CVRIOSITAS.

EST *vitium mouens ad ſciendum nimis vel immoderatè*.cap.23.n.34.

Peccat mort. qui adinuenit nouas epulas,noua exercitia,& ludos de ſe mortales;item nouas veſtes, aut alia de ſe mortalia , vel in finem mortalem.cap.23.num.17.

Curioſitas de ſe tantùm eſt veniale.Mortale verò,quãdo iungitur aliqua circunſtantia mortalis. Vt de virgine volente curioſè ſcire,quanta ſit carnalis copulæ delectatio. Item, de volente ſcire alienum peccatum, confeſſionẽ Sacramẽtalem alteri factam auſcultando.Item,de inquirẽte alterius vitia animo eum notabiliter infamandi:& de appetente ſcire aliqua ſecreta ab eo , qui ſine peccato mortali non poteſt ea reuelare. nu. 26.& in Nouo,num.25.

CVSTOS.

CVSTOS piſcationis ſeu venationis quomodo ſe gerere debeat, vide tit.Venatio. A

Cuſtos agri, aut venationis, qui ſe abſcondit ne ab ingredientibus videatur, vt ſic eos capiat , & corripi faciat , non peccat , ſaltem quando

id permittit,vt ſemel deprehenſi iterum ingredi caueant,nec interim ſinit,,vt illi damnum notabile inferãt. c.17.nu.123.Hoc intelligitur quãdo ex officio tenetur.Secus verò non:&, ſi tunc ex malitia faceret, peccaret: nam ſublata malitia, nec peccaret, nec teneretur reſtituere.num.136.

B Vnde talis cuſtos, etiam ciuitatis, qui damnũ notabile,quod fieri videbat, non impediuit,ſaltem vociferatione, tenetur reſtituere in ſolidum. num.136.

Cuſtos vrbis,qui iurans ſe accuſaturum,quos poſt ſonitum campanæ inuenerit,ſi non accuſat,peccat mortaliter. Non tamen tenetur reſtituere pœnas,quas accuſati incurriſſent, nec quod recipit ne accuſet.cap.25. num.34.

Si cuſtos videt damnum facientẽ, & non indicat ei qui damnum accipit,peccat mortaliter, & tenetur reſtituere.Ibidem.

C Cuſtos & præfectus in portandis mercibus & in exportandis eis in confinibus regnorum, peccant mortaliter, permittentes importari & exportari vetitas.Non tamen tenentur reſtituere pœnas, quas tranſgreſ-

ſores

ſores ſoluiſſent, ſi denunciarentur: nec merces, quibus priuarentur. num. 51. Bene tamen vectigalia, quoniam hoc non eſt pœna, ſed intereſſe. nu. 34. ad quod facit id, quod de teſte falſo dicitur num. 51.

DAMNATVS.

DAMNATVM iniuſtè, qui cùm poſſit non liberat, peccat mortaliter. cap. 15. num. 15. in No. num. 17. De iure naturæ eſt, quòd nullus damnetur inauditus & indefenſus. ca. 25. num. 9.

DAMNVM.

DOMINVS ſerui occiſi ab animali alicuius, habet actionem contra dominum animalis, ad petēdum medicationis impenſas, & ſtipendia quæ lucrifeciſſet: nihil tamen poteſt petere pro cicatrice, vel deformitate, nec etiam ſi occidatur cap. 15. num. 19. Is qui occidit vel percutit aliquod animal brutum proximi, vel ſeruum, tenetur domino reſtituere tātùm quāti valet id quod occidit, imò & quantò minoris valet, propter deformi-

tatem ex vulnere relictam: Ibidem. Is verò, ex cuius domo aliquid eiectum damnificauit alium, tenetur reſtituere. cap. 17. num. 16. in No. num. 17.

C Tabernarius, vel magiſter nauis tenetur de damno per alium facto in ſua taberna, vel naui. Ibidem.

D Peccat, qui occidit, vel grauiter percutit animal domeſticum alterius in ſuo prædio damnum inferens: poteſt tamen illud includere, donec dominus ſatisfaciat damnum. Tenenturque magnates reſtituere damna, quæ ſuæ feræ intulerunt alienis prædiis. n. 120.

E Regulariter tamen nemo tenetur de damno contingente caſu fortuito, niſi quando præceſsit culpa, vel mora, vel pactum. cap. 17. num. 179.

Sufficit condonatio damni facta ab eo ad quem principaliter damnum pertinet. cap. 18. num. 46.

DE PARTICIPANTE *in damno alterius.*

QVI cum multis adunatis pergit ad furandum, non tenetur reſtituere, niſi id, quod ad eum peruenit, & id, cuius talis cauſa fuit, vt ſine ipſo non fuiſſet illatum. c. 17. nu. 130.

Si

Si multi alij aliorum ignari ingrediãtur vineam,vt vnuſquiſque ſuum racemũ accipiat, nullus peccat mortaliter,quamuis deuaſtetur vinea.Ib.

Qui procurat, quòd Iudex cuique tollat ſuum,vel ne alicui reſtituat debitum, néve ad id debitor cogatur, tenetur reſtituere.num.131. F

Qui ratum habet damnum ſuo nomine illatũ alteri, reſtituere tenetur, quando qui nocuit non nocuiſſet,niſi exiſtimaret,eum,cuius nomine nocuit,ratum habiturum.cap.17.n.133.

Teſtis,qui à Iudice legitimè interrogatus,an ſciret tale furtum, ſciens tacet,ob quod damnificatus non recuperat ſuum,tenetur reſtituere, niſi taceat propter metum periculi ſui ſtatus,perſonæ, aut bonorum. num. 133.in Nouo,num.134. G

De cuſtode,qui damnum notabile non impediuit,vide Cuſtos,lit.B.

Curator, procurator alienorum negotiorum, adminiſtrator alienorũ bonorum,& filius res patris ſui tractans,qui nomine ſui principalis, & ob cuius vtilitatem alteri damnum infert, tenetur ad reſtitutionem in ſolidum, ſi principales non reſtituant, & ex eorum bo- H

nis reſtituere poteſt, ſi adhuc retinet adminiſtrationem. Si verò non retinet, & ipſe ſit inops, debet dicere principalibus (ſi id ignorant) vt ſatisfaciant. Quod ſi noluerint, tenetur reſtituere, ſi poteſt, occultè tamē poterit accipere de bonis eorum, vt reſtituat, ſeruatis conditionibus ſeruãdis à recuperántibus occultè ſua debita. num. 137. 138.

I

Impediens euntem ad impediendum damnum, quod tertius inferre volebat quartò, tenetur reſtituere. num. 140.

DEBITVM & debitor ex contractu, vide, Reſtitutio, VII. & vtrùm tertius poſsit clàm accipere debitum à debitore nolēte reſtituere, & reddere creditori, vide tit. Recompenſatio. Creditor non petens debitum cenſetur concedere dilationem. c. 17. n. 79.

DEBITOR ſpeciei, nempe huius equi, aut veſtium, regulariter excuſatur illius ſpeciei peremptione, ſi abſque dolo, fraude, & culpa, & ante moram periit, & etiam poſt moram, ſaltem in foro conſcientiæ, ſi ſciretur quòd perinde peritura erat apud creditorem: ſecus, ſi conſtaret vel dubitaretur, quòd antequàm res periiſſet,

Digitized by Google

dominus vendidiſſet, vel ea fuiſſet vſus.cap.17.num.80.

Debitvm Coniugale. Vide, Matrimonium, XIII.

DECIMÆ.

Decima quoad quotam eſt iuris humani, quoad ſuſtentationem miniſtrorum, eſt iuris diuini. cap. 21. num.28. Vnde quoad illam poteſt tolli conſuetudine, non tamen quoad hanc. Imò aliquando ſoluendum eſt pluſquàm decima pars, ſi neceſſarium ſit ad ſuſtentationem miniſtrorum. num.30. A

Decima triplex eſt, prædialis, perſonalis, & mixta num.29. B

Decimæ perſonales, vbi eſt legitima conſuetudo non ſoluendi, nõ debentur, qualis eſt ferè in tota Eccleſia, exceptis famulorum ſalariis in aliquibus regionibus Hiſpaniæ.n.31.

Decima perſonalis non eſt debita iure diuino, prædialis verò, & mixta ſic. Ibidem. C

In decimis perſonalibus deducuntur expenſæ, vt ſolum lucrum decimetur: in prædialibus verò & mixtis nõ deducũtur. Vnde peccat, qui priuſ.

Digitized by Google

quàm ſoluat decimas,deducit impenſas ſationis,vel collectionis fructuum, ſemen ſatum,vel penſionem ſolutam domino prædij.Ibidem.

D Si Papa iuberet ſoluere decimam inconſuetam , mandatum eſſet iniuſtum , & ab eo ſupplicari poſſet. num.30.

De lucro illicito reſtitutioni obnoxio non eſt ſoluenda decima perſónalis:de alio autem ſic , dummodò non ſit acquiſitum per notorium peccatum.num.31.

Peccat qui decimat peiorem partem,quia debetur mediocris. Itē,qui ſoluit omnes decimas debitas, ſed non vbi,& quando,vel quibus debet. num.31.32.

E Subtrahentes vel impedientes decimas ſunt excommunicandi , nec ſunt abſoluendi , antequàm ſatisfaciant, niſi excuſentur per impotentiam,vel condonationem factam ab eo cui debentur,vel per alias cauſas concurrentes,ſicut ſi eſſet talis pœnitens,& tales circunſtantiæ temporis, loci , & cauſæ, vt Confeſſarius ſolo reſtituendi propoſito contentus eſſe debeat.c.21.n.32.c.17.n. 59.

Peccat qui primitias iure,vel con-

ſuetudi

Digitized by Google

ſuetudine legitima debitas, non ſoluit, vbi, quando, & quibus debet. c. 21. num. 32.

DEFENSIO, & defenſor.

PECCAT, qui cùm poſsit, non defendit inuaſum ab inimicis. Quòd ſi ſit perſona publica, tenetur armata manu defendere. cap. 15. num. 14.

Reges, & Superiores lege iuſtitiæ tenentur defendere ſe, & ſubditos, & è contrà ſubditi ſuos Superiores: patres etiam, tutores, heri, pædagogi, parochi, cuſtodes, & alij ſimiles, & è contrà. cap. 24. num. 18.

Defendere vitam proximi tenemur cum damno diuitiarum, honoris, pudoris, &c. excepto periculo vitæ. Non tamen tenemur defendere proximi bona inferioris ordinis, cum detrimento propriorum altioris. n. 18.

Qui non defendit alium, cùm poſſit commodè, cenſetur conſentire: ſecus, ſi non poſsit commodè. Sed non omnis, qui iure præſumitur conſentire, præſumitur iniuriāti auxiliari. n. 18. 19.

DEGRADATIO, ſeu Depoſitio.

DEGRADATIO realis,& depoſitio verbalis,non eſt cenſura:ſunt tamẽ priuationes,vel inhabilitationes, quæ priuant omninò,vel inhabilem faciunt ad ordinem ſuſcipiendum, vel exercendum.cap.27.num.152.

Atque depoſitio ab officio vel beneficio præſupponit culpam mortalem.cap.19.n.9.

Clericus depoſitus, dummodò non ſit degradatus,realiter gaudet priuilegio canonis.Secus ſi fuerit incorrigibilis.cap.27.num.79.81.

Prohibitio,ſeu priuatio, ſeu inhabilitatio totius exercitij, officij, vel beneficij in perpetuũ,eſt depoſitio,& non ſuſpenſio.n.152.

Crimina depoſitione digna sũt adulterium,concubinatus,ſtuprũ, & ſimilia;& omnia alia maiora illis.n. 248.

DELECTATIO, moroſa.

DELECTATIO moroſa de opere prohibito eſt peccatũ, habétque

locum

locum in materiis omnium peccatorum.cap.11.num.9.in Nouo,n.11.

Ad delectationem moroſam mortalem quatuor requiruntur. I. Quòd ſit de obiecto mortaliter malo. II. Quòd homo plenè aduertat ſe delectari. III. Quòd non reſiſtat delectationi. IV. Quòd omiſsio huius reſiſtētiæ ſit abſque rationabili cauſa. Vnde qui ob iuſtam cauſam non repellit delectationem moroſam, non peccat: verbi gratia, ne relinquat honeſtam occupationem, ſtudium rerum impudicarū, confeſſiones, &c. niſi adeſſet periculum conſenſus. ca. 11. num. 9. & in Nouo, num. 12.

Delectatio moroſa haberi poteſt in inſtanti. num. 11.

Delectationem moroſam luxuriæ habēs, ſi nō eſt cert⁹ vtrùm cōſenſerit, expedit, vt ſe accuſet de illa. n. 17.

Delectatio eſt mortalis, quādo naſcitur ex cogitationè copulæ habendæ cum ea, quam credit homo futuram vxorem, vel cum hac conditione, ſi alioquin liceret. ca. 16. n. 9. §. 6.

Delectatio carnalis copulæ cum coniuge vel marito mortuo, ſeu abſente, eſt mortalis. Licet tamen gaudere de tali copula. num. 10.

Delectatio moroſa de re venerea eſt mortalis,ſi adſit conſenſus ſaltem interpretatiuus,& mutat ſpecies iuxta circunſtãtias perſonarum, circa quas verſatur.num.9.

Delectatio de videndo fœminam pulchram,non eſt mortalis. num. 11.

Delectatio de cogitatione iniuſti homicidij,peccatum eſt:ſecus,ſi ſit de vtilitate ſibi ſecuta ex morte.cap.15. num.10,

DELEGATVS, & Subdelegatus.

SIMPLEX miniſterium abſoluendi ab excommunicatione poteſt delegari à delegato Ordinarij, & à ſubdelegato ſubdelegati Papæ, non tamen ipſa iuriſdictio.cap.27.num.45.

Delegatus,cui eſt commiſſa cauſſa,poteſt partes abſoluere ad cautelam.cap.27.num.273.in Nouo,num. 277.Vide etiam Abſolutio,III.lit. D.

DELIBERATIO.

DEFECTVS deliberationis excuſat à mortali.Item, defectus iudicij

in ſemidormientibus, vel ſemiebriis, vel valdè perturbatis, excuſat à mortali. Præl.9.num.10.cap.9.num.10.& cap.11.num.4.in Nouo, Præl.9.num. 11.& cap.9.num.13.& cap.11.nu.4.

DELICTVM, & quaſi delictum.

DELICTVM intelligitur nomine peccati. Præl.7.num.10.in Nou. num.9.

Obligatus autem ex quaſi delicto tenetur reſtituere, vt Iudex, qui ob ignorantiam iuris vel imperitiam tulit iniquam ſententiam. cap.17.num. 16.§.8.& in Nouo, num.17.

Peccat clàm accipiens, quod ſibi prætendit deberi propter aliquod delictum. cap.17.num.111. Qui commiſit aliquod delictum, propter quod alius eſt in carcere cum periculo vitæ, non tenetur ſe prodere cum periculo propriæ vitæ. cap.15.num.16.

DENVNCIATIO.

PRAECEPTVM de manifeſtando A delictũ per denũciationẽ, intelli-

gitur, quando homo ſcit, & probare poteſt, aliàs nonniſi Prælatus talis eſſet, vt poſſet prodeſſe, & non obeſſe. capite 17. num. 134.

Quando Prælatus præcipit ſub excommunicatione, vt ſcientes denuncient tale furtum, qui ſcit & probare poteſt, & præmiſit correctionem fraternam, ſi non denunciet, manet excommunicatus, & tenetur reſtituere damnum. Ibid. num. 135.

Quando præcipitur, vt quicunque denunciet talem, vel talem delinquẽtem, licitum eſt non obedire, etiamſi mandatum detur non ſolùm vt reus reſtituat damnum, ſed etiam vt puniatur: quia huiuſmodi mandatum intelligitur ſalua fraterna correctione. cap. 18. num. 40.

B Peccat qui rogatus iuridicè in viſitationibus reuelat occulta ſibi ſecretò detecta, vel quæ vidit in ſecreto fieri, ſi non erant parata ad aliis nocendum. Imò quamuis vergerent in damnum alterius, ſi alia via damnum impediri poſſet: quòd ſi impediri non poſſet, id ſolùm detegendum eſt, quod huic fini ſit neceſſarium. num. 61.

C Peccat denunciãs quæ probare nõ

poteſt.

poteſt. Ibid. & c. 17. n. 134. & ſic interrogatus, quamuis iuret ſe dicturum quod ſcit, reſpondere poteſt ſe illa neſcire, intelligendo intra ſe, quòd non ſcit ita, vt detegere teneatur. c. 18. num. 61. Ibid.

Peccat qui non denunciat crimen, quod paratur in damnum ſpirituale, vel corporale publicum, vel priuatũ; quamuis iuraſſet ſe non denunciaturum, & delinquens eſſet occultus. Idem, ſi non denunciat delicta perniciosa ſoli auctori, à quibus non reſipiſcet per correctionem fraternam, dummodò probare poſsit. Poteſt autem probare, habendo vnum teſtem integrum, quoniam denunciator habebit locũ alterius teſtis. c. 25. n. 33. D

A denunciatione excuſant ſequentia. Primùm, ſi peccatum ſit occultũ, & peccator emendatus, vel emendabilis correctione fraterna. II. Defectus probationis delicti. III. Quòd nõ audiuerit à fide dignis. IV. Denunciatio eiuſdẽ, à quo audiuit. V. Quod ſcit ille, qui accepit, vel tenet, eſt per viam recompenſationis. VI. Quòd ſcit per confeſsionem, vel per conſultationem ſecretam pro conſilio accipiendo. cap. 25. num. 46. Vnde E

excu

excuſantur Confeſſores, aduocati, medici, & alij ſimiles, quibus deteguntur ſecreta dubiorum, litium, & morborum, niſi aliunde illa nouerint, vel niſi ſint talia, quæ non detecta redundarent in damnum aliorū. num.42. ſed in hoc vltimo caſu excipe Confeſſorem. VII. Timor notabilis detrimenti proprij, perſonæ, vel bonorum. num.50.

Hæreticus tamen omninò denunciandus eſt Iudici: neque eſt neceſſarium, vt ſeruetur ordo correptionis. cap:24. num.14. Imò qui non vult denunciare illum, nullo modo eſt abſoluendus; & qui abſolueret, peccaret quidem contra ius diuinum & humanum. cap.18. num.58. Imò & filius tenetur denunciare patrem hæreticum, & teſtificari contra illum. cap. 14. num.13. & c.25. n.50.

Qui non denunciat intra tempus præfinitum, tenetur pòſt cùm primùm poſsit. c.25. n.46.

Vtrùm teneatur denunciare, qui ſcit impedimentum eſſe inter volentes contrahere matrimonium, vide Matrimonium, VIII.

DEPOSITIO. Vide, Degradatio.

DEPOSITARIVS, & Depoſitum.

QVI gratis ſe offert ad depoſitum, A non tenetur de culpa leuiſsima, bene tamen de leui.cap.9. num. 3. & in Nouo,num.10.

Quando depoſitum fuit gratia ſolius deponentis,tenetur depoſitarius de dolo,& lata culpa,non de leui.ca. 17.num.181.

Si verò depoſitarius recipiat mercedem pro cuſtodia,tenetur de leui. Ibidem,& cap.9.num.cit.Non tamē de leuiſsima,&caſu fortuito,niſi prę-ceſſiſſet mora,vel pactum. cap. 17. num.181.

Non valeret pactum,quòd depoſitarius non teneatur de dolo , quia præberet occaſionem peccandi.Ibid.

Quando depoſitum fit gratia depoſitarij,tenetur de culpa leui.Idem, B ſi ſe obtulit ad cuſtodiendū, ob quod deponens omiſit committere alteri diligentiori. Quod limitandum eſt, quando ille ſe obtulit ob ſuam vtilitatem,ſecus ſi ob gratitudinem. cap. 17.num.181. Tunc enim non tenetur ad amplius , quàm qui propter ſtipendium cuſtodit.cap.4.nu.3.& in

Nouo,

Nouo,num.10. Depoſitum regulariter ſit in vtilitatem ſolius deponentis.cap.17.num.181.

C Depoſitum rerum in numero, pondere,vel menſura conſiſtentium,facta facultate depoſitario, vt eis vtatur, incipit eſſe mutuum,ſimul ac depoſitarius incipit eis vti.cap.17.nu. 180.

D Deponens rem conſiſtentem in numero,pondere,vel menſura , cum facultate,vt ea vtatur , inito pacto quòd aliquid lucri, reddat deponenti,peccat peccato vſuræ.Vnde peccatum eſt vſuræ , deponere pecuniam apud mercatorem , cum intentione principali,quòd aliquod lucrum annuum ſoluatur ſalua ſorte,& tenetur reſtituere, etiam non interueniente pacto:ſecus,ſi accipiat à mercatore gratis donante , quamuis libentiùs ſuam pecuniam penes hunc gratum, quàm penes alium depoſitam habeat: & licet mutuator det illud ſperans propter hanc largitatem pecuniam non auferendam a ſe.num.243.§.98. & in Nou.num.242.§.107.

E Qui miſit depoſitum per nuncium non habitum pro fideli,cuius culpa, vel dolo periit , tenetur reſtituere: ſecus,ſi miſit per nunciũ cõmuniter

habi

Digitized by Google

habitum pro fideli.Etenim depoſitũ quomodocunque pereat,domino perit,niſi interueniat dolus , pactum, culpa,vel mora.cap. 17. num. 185. Peccat depoſitarius,ſi vtatur depoſito contra voluntatem deponentis. num.181.

Receptor communitatis,vel domini,peccat negotiando , vel emendo pecunia publica in cuſtodiam recepta.cap.23.n.94. Quod tantùm procedit in faciente ſine conſenſu domini , vel non ſoluendo , quibus debet ſtatuto tempore,vel ſoluit , ſed cum damno notabili. Ibid. F

Peccat depoſitarius non reddens depoſitum deponenti petenti , niſi cum petit in ſuum damnum,vel alienum, vel quando bona deponentis confiſcata ſunt,vel quando latro deponit apud eum,à quo furatus eſt.c. 17.num.181.

DE RELICTA.

QVAEDAM bona tam naufragio amiſſa quàm inuenta cenſentur derelicta : quædam verò non. ca.17. num.170.& 176. Quænam ſint hæc, vide in hoc Compēdio,tit.Naufragiũ, & tit.Reſtitutio,XI.quoad inuenta.

DERISIO.

DERISIO *eſt ſignificatio inordinata mali, culpæ, vel pœna, vel defectus natura ad iniciendam erubeſcentiam.* cap. 18. num. 15.

Vnde peccat mort. qui notabilem erubeſcentiam, vel animi perturbationem iniicit alicui. Atque tunc deriſio eò maior erit, quò maior fuerit perſona, quæ deridetur. Secus tamen de deriſione iocoſa, quæ fit de aliquo malo exiguo: nam aliquando poteſt eſſe actus virtutis; ſi verò parum excedatur, modus erit venialis. num. 16.

DEROGATIO conſilij debet eſſe expreſſa, vt aliquid eius derogatum cenſeatur. Additum in Nou. cap. 27. num. 265.

DESPERATIO, eſt peccatum contra Spiritum ſanctum, qua tollitur ſpes veniæ. Vnde peccat mortaliter, qui deſperat conſeqni beatitudinem. cap. 23. num. 125. 126.

DETECTIO.

LICITVM eſt detegere latronē, & furta eius occulta, & alia, vt vite-

Digitized by Google

tur damnum Reipubl.& priuatorum etiam ſine correptione fraterna, ſi non eſt ſpes emendæ; aliàs præmittenda erit, niſi de illis ſpecialiter, ac iuridicè interrogetur. Imò aliquando id detegere tenetur. cap. 18. num. 31. Vide tit. Detractio, lit. M.

DETRACTIO.

DETRACTIO *eſt ſignificatio mali alicuius hominis, non canonizati, qua læditur vel periclitatur eius fama.* cap. 18. num. 17. Et eſt triplex, materialis tantùm, formalis tantùm, materialis & formalis ſimul. num. 21. A

Iniuria verborum omnis, & ſola illa eſt mortalis, quæ fit animo notabiliter nocendi, quamuis non noceat: & illa, quæ notabiliter nocet etiam ſine tali animo, aduertendo vel aduertere debendo notabiliter nocere. num. 1. & 21. B

Detractio autem tunc eſt venialis, quando fit animo lædendi parum, vel ſine malo animo parum lædit, vel quando licèt lædat notabiliter, excuſatur tamen per ignorantiam, vel inaduertentiam. Ibidem. C

Materia detractionis eſt malum

Digitized by Google

culpæ, pœnæ, vel defectus naturæ. Et qui ſe ipſum infamat, detractor eſt. num. 17.

D Detegere propria peccata, vel imponere ſibi falſa, ex genere ſuo regulariter tantùm eſt veniale, quamuis famâ notabiliter lædatur, vel omninò amittatur, quia hoc non eſt iniuſtitia, ſed prodigalitas. In quatuor tamen caſibus erit mortale, vt quando ſequitur damnum animæ, vel vitę propriæ, vel alienæ, vel honoris, aut bonorum alienorum. num. 27. & 28.

E Regulariter non eſt mortale, de ſe confiteri crimina falſa, aut vera occulta metu tormentorum; erit tamen mortale in quatuor prædictis caſibus, niſi quando id faciat perſuaſus torquendum eſſe donec confiteatur, aut vitam amittat. eodẽ c. nu. 29.

F Qui alteri præſenti malum ſignificat, vt eum infamet, detractor eſt & contumelioſus. Item qui lędit bonam exiſtimationem, quam quis habebat de aliquo bono, quod putabatur habere, licèt reuerà non haberet, detractor eſt. cap. 18. num. 19.

G Detegere falſos defectus naturales, regulariter, & ex genere ſuo, non eſt mortale. num. 23.

Impo

Imponere alicui falſum peccatum H
mortale, per ſe eſt mortale. num. 22. Imponere veniale, per ſe eſt veniale: vt cùm ex impoſitione vel detectione venialium, cuiuſpiam fama non læditur notabiliter: ſecus verò, ſi notabiliter. num. 24.

Idem eſt imponere verum crimen, putatum falſum, quod imponere falſum. Atque idem nocumentum famæ eſt imponere falſum crimen, quàm verum: quamuis in ratione falſi magis peccet imponens, quàm detegens. num. 26.

Detrahens generalibus verbis cō- I
prehendentibꝰ natura ſua tam mortalia quàm venialia, aliquando eſt peccatum mortale, vt quando fit cum damno notabili, vel periculo proximi, vel coram his de quibus credi poteſt tam mortalia quàm venialia concepturos, niſi expreſsè vel tacitè admoneantur tantùm de venialibus eſſe ſermonem. num. 24.

Detegere peccatum verum morta- L
le ſecretum, per ſe eſt mortale, niſi excuſetur à mortali per aliquam circunſtantiam. nu. 26. Detegere verò notoria facti, vel iuris, vel famoſa, ſine mala intētione nocēdi, nō eſt pec-

catum ſaltem mortale, quamuis detegantur ignorantibus, vel quamuis in regione, vbi deteguntur, non ſcirentur. cap. 18. num. 24. 26.

Quæ contra ordinem iuris diuulgata ſunt, propter infamiam diuulgari non poſſunt, in eo loco, ad quem infamia non peruenit. Sed non eſt mortale, detegere illa quæ citò diuulganda ſunt. num. 26.

1 Non peccat, qui abſque mala intentione detegit peccata vera aliorum ſecreta, quando Reipublicæ cõuenit, vt ea puniat, vel vt euitetur damnum proximi, vt qui denunciat proditorem, ne prodat; inhabilem, ne ordinetur; latronem, ne furetur; adulterum & homicidam, vt ab illis caueatur; & maximè hæreticum, ne corrumpat. num. 31.

N Qui abſque intentione lædendi detegit mortalia eius, qui ſe de illis iactare ſolet, non eſt pluſquàm veniale. Neque eſt mortale, abſque intentione lædendi detegere mortalia proximi, illi perſonæ quæ nõ oberit, & fortè proderit, vt parentibus, & aliis, qui creduntur nullatenus nocituri, neque publicaturi. num. 33.

Qui inuenit peccata alicuius ſcripta,

&

& detegit ea,ſeu diuulgat, peccat mortaliter,niſi in caſu,quo fama proximi parum læderetur.num.34.

Peccat mort.qui aliena peccata ab aliis audita aliis refert aliter quàm audiuit,augendo illa, vel certitudinẽ illorum.Si verò nõ refert aliter, neque affirmat illa eſſe vera,ſed ſolùm audiuiſſe,nec interueniat aliquid aliud,quod eſſet iuſta cauſa credendi, vt auctoritas perſonæ, & additio aliquorum, quæ rem certiorem facerent,&c.non eſt mortale.num.36. Q

Qui audit mortaliter detrahentẽ aſſentiẽdo, vel nõ reſiſtendo, cùm id facere deberet,peccat mort.maximè ſi eſt Superior,Iudex,parẽs,aut magiſter,qui reſiſtere tenentur.Aut ſi aduertit ex eo,magnũ dicẽti,& alteri euẽturum malũ,aut damnũ vltra infamiã,& quod contradicẽdo vitare poterat.Item,quãdo fama eius, cui detrahitur,notabiliter lęditur,c.18.n.37. P

Qui verò audit,nec præbendo cauſam, nec impediendo, ſe delectans, tantùm peccat cæteris paribus,quantùm qui detrahit. Qui autem audit ſine delectatione,licet non contradicat propter verecundiã,nõ peccat m. niſi in tribus caſibus proximè dictis,

vt ſcilicet ſi ſit Superior, ſi aduertat magnum damnum vltra infamiam euenturum dicenti, vel alteri, ſi fama eius, cui detrahitur, læditur notabiliter. Ibidem.

DEVS. Rudes credentes Deum eſſe corporeum, & Patrem eſſe antiquiorem Filio, regulariter excuſantur à pertinacia & culpa. Præl. 1. num. 10. §. 3. & in Nou. num. 15.

DIFFAMATIO. Vide, Infamia.

DISPENSATIO.

A EST *relaxatio legis cauſa cognita.* Præl. 9. num. 15. Diſpenſatio valida, licet iniuſta, aliquando excuſat. Præl. 4. nu. 11. cap. 23. num. 44. & in Nou. Præl. 9. num. 14.

Facta ſine iuſta cauſa in lege humana, valida eſt, ſed illicita: facta verò in lege diuina, nec licita, nec valida. Præl. 9. num. 11. in Nou. num. 14. Excuſabit tamen diſpenſatum bona fides illius.

B Diſpenſatio ab inferiori circa ſuã, vel ſui prædeceſſoris, vel inferioris, legem, facta etiam pro libito valet in vtroque foro. Prel. 9. n. 14. in No. n. 15. Et hæc diſpenſatio fit tacite, quando

ſciens,

ſciens,& prudens iubet aut concedit aliquid fieri contra eam legem, etiã nulla facta mentione diſpenſationis. Ibidem.

Quod etiam habet locum in Epiſcopo reſpectu cõſtitutionis Synodalis.cap.25.num.74. C

Non tamen cenſetur valida, facta ab inferiori circa legem Superiorũ, niſi expreſsè dicat ſe diſpenſare,quãuis iubeat aliquid fieri contra eam. Præl 9.num.13. in Nou.num. 15. & cap.25.num.74. Quoniam diſpenſatio circa legem Superioris ſine iuſta cauſa non valet: at verò circa legem ſuam valet. Ibidem. vbi & in Nouo additur, quòd diſpenſatio inferioris ſine iuſta cauſa circa legem Superioris, etiamſi habeat poteſtatem diſpenſandi,non valet.Atque idẽ eſt de diſpẽſatione Legati circa legẽ Papę.

Non creditur in foro interiori dicenti ſe circa legem Superioris diſpenſare iuſta de cauſa, niſi probetur illa.Ibidem. D

Diſpenſatio facta ab inferiori, circa legem Superioris cũ cauſa,nõ valet in foro conſciẽtiæ, ſi ſciatur cauſam eſſe falſam.Ibidem.

Diſpenſatio innitens cauſæ falſæ,

ſurreptitia eſt,& inanis.ca.12.nu.57.

Multò minor cauſa requiritur ad diſpenſandum in lege humana,quàm in diuina.Ibid.

E Peccatum petendi,& dandi diſpẽſationem ſine cauſa in lege humana, tantùm eſt veniale per ſe loquendo. Præl.9.num.12.ca.12.num.57.

Parua deliberatio in vouendo eſt ſufficiens cauſa ad diſpenſandum.ca. 12.num.26.

F Epiſcopus non poteſt diſpenſare in voto continentiæ emiſſo à coniugibus,niſi quando votum eſſet emiſſum ex magno timore,qui tamen nõ eſſet ſatis ad annullandum votum. num.59.

G Quæuis expreſſio falſi mouentis ad diſpenſandum nocet : non tamen qualibet taciturnitas veri impediẽtis,ſed ſolùm quando tacetur verum, quod iura præcipiunt exprimi.Et qui cõmittit aliquod deliƈtũ,vt hac via obtineat diſpenſationem,diſpenſatio obtenta eſt nulla.cap.22.num.86.

H Commiſſio Pontificis faƈta alicui, vt diſpẽſet cum aliquo,expreſſa perſona diſpenſanda, expirat re integra morte Pontificis : quoniam non eſt gratia faƈta diſpenſaturo, ſed cõmiſ-

ſo.At

ſo. At verò cõmiſſio facta vt diſpẽſet cũ aliquo nõ expreſſo, ſed electio perſonæ diſpẽſandæ relinquitur diſpẽſaturo, nõ expirat, quoniã eſt gratia facta ipſi. Additũ in No. c. 27. n. 253. § 9.

DISPVTATIO.

PECCAT mortaliter laicus, qui diſputat de fide. c. 11. num. 26. & in Nouo, num. 27. §. 5.

Qui contra perſpicuam veritatem per contentionem altercatur circa pertinentia ad fidem, vel neceſſaria ad ſalutem animæ, vel corporis; peccat mortaliter, aliàs tantùm venialiter. cap. 23. num. 34.

DIVORTIVM. Vide, Matrimonium, XI.

DOCTOR,
Magiſter, & Diſcipulus.

A DOCTOR, vel Magiſter legens diſcipulis fabulas Poëtarũ, admonere debet, Deos illos eſſe falſos. ca. 11. num. 41.

Peccat m. qui accipit gradũ immeritũ, c. 25. n. 55. & qui dicit ſe habere gradũ quo caret, & qui notoriꝰ peccator prælegit in ſcholis ſacrã Scripturã. n. 56. 59. Itẽ, qui ſciẽs, vel ſcire

debens,

debẽs,docet falſa, vel ſubtilia magis quàm vtilia,cum dãno illorum.n.56.

B Peccat etiã mortaliter, qui inducit auditores alterius Doctoris,vt eũ non audiant cum damno profectus eorũ.Et qui ſubornando curat,vt indignus cathedram accipiat.nu.57.Et qui habens publicum ſtipendiũ,exigit aliquid ab auditoribus.num.58.

Peccátque mort. qui notabiliter negligens eſt in ſtudendo, quando alitur alienis expenſis, vel reddituũ ſuorum Eccleſiaſticorum.num.59.

C Peccat etiam mort.legum aut medicinæ Profeſſor,qui ad ſuam prælectionem admittit religioſum,preſbyterum,aut clericum in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutum,vt eũ audiat, & eſt excommunicatus. Itẽ, ſi quilibet,& cuiuſlibet facultatis,etiãTheologiæ Profeſſor,admittat religioſum ſine licentia Superioris eius,aut cum licentia, ſed ſine habitu. cap.25. num.55.§.2.

D Peccat etiam mort. magiſter, qui crudeliter caſtigat diſcipulum:quia ſolùm leuis caſtigatio eſt ei permiſſa.Et,ſi diſcipulus fuerit clericus,magiſter erit excommunicatus.Secus,ſi percutiat ſine ira,odio, vel malitia,

aut percuſſio ſit moderata, & ratione correctionis,& caſtigatus non habeat ordinem ſacrum.cap.25.num.58.§.7. & cap.27.nu.81.

Peccat etiam m.magiſter,qui diſcipulos ſimpliciores contemnit eo cõtẽptu, quo notabile damnũ honoris, aut bonorũ illis ex iuſtitia legali debitorum inferatur.cap.25.num.58.

DOLVS.

DOLVS *eſt machinatio, ſeu circumuentio adhibita ad decipiendum aliũ*.c.17.n.177. Differtque à fraude in hoc,quòd dolus comprehẽdit circumuentionem verbo tantùm,vel facto tantùm, vel vtroque modo factã: fraus autem eam quæ tantùm facto. Ita quòd fraus ineſt dolo tanquàm ſpecies ſuo generi. c. 23.ñ. 77. Quãquã dolus,qui fit verbis tãtùm,poteſt etiã vocari fallacia.ca.17.n.177. Tamen omnes ſub nomine doli cõprehenduntur.c.23.num.77. A

Dolus eſt duplex,verus & præſumptus.Verus dicitur,quando ſigna ſunt manifeſta:præſumptus verò, quando non ſunt talia.Ibid. B

Nihilominùs dolus non poteſt probari , niſi per confeſſionẽ partis,vel

con

coniecturas quoad forum exterius. cap.17.num.177.

Dolus & fraus ita inficiunt quemlibet contractum, quantumuis licitum, vt ſit irritus, vel irritandus. cap. 19.n.13.& in No.c.20.num.13.

C Dolus verus ſæpenumerò apud Iuriſperitos vocatur culpa latiſſima, & præſumptus culpa latior. Vnde qui reliquit noctu librum ſibi cõmodatum in loco furibus frequentato, & perditus eſt, dicetur in dolo vero, & culpa latiſſima feciſſe, ſcilicet, eo fine, vt liber perderetur. Quòd ſi interdiu reliquit illum in tali loco publico, & perditus eſt, dicetur dolo præſumpto, & culpa latiori ibi illum reliquiſſe. cap.17.num.177.

D Verumtamen poſſet fieri, vt corã Deo vtrumque caſu feciſſet ſine vllo dolo: aut poſterior fuiſſet dolo factus, & primus non. Vnde frequenter fit, vt qui in foro conſcientiæ, & coram Deo caret dolo, præſumatur de eo in foro exteriori. num.177.178.

Omnis dolus & fraus eſt culpa. Vnde qui promiſit indemnitatem alicui de culpa commiſſa per famulum, tenetur de furto, aut damno ab eo doloſè admiſſo. num.178.

Dolus

Digitized by Google

Dolus differt à culpa : nam dolus E fit ſcienter , & ſtudioſè , culpa verò ignoranter, vel negligenter.nu.178.

Hinc eſt,quòd quælibet ignorantia, etiam craſſa,excuſet à dolo,nõ tamẽ à culpa ſimplici.cap.27.num.141.

Pactum,quod fit vt depoſitarius nõ teneatur de dolo,eſt illicitum & nullum.cap.17.num.181.

Doli actio non datur ob omnem quantitatem, quæ mortalem culpam facit.c.17.n.3.lit.E. & in Nou.nu. 3. §.non obſtant.

Per dolum verò & fraudem peccat mortaliter,qui in cõtractibus aut quaſi contractibus afficit alium dãno notabili.c.23.n.77.

DOMICILIVM. Subiectio ratione domicilij maior eſt, quàm ratione originis & beneficij. Beneficiũ autẽ requirens reſidentiam perſonalem, confert domicilium.c.25.n.111.§.3. verſiculo,principaliter dico.

DOMINIVM.

ILLVD dicitur dominiũ directũ,quod A habetis , qui proprietatẽ rei habet ſine vſufructu.Illud verò dicitur dominiũ vtile,ꝙ habet is , qui ſine pro-

prietate,

prietate, habet ius fruendi re perpetuò, vel pro ſua vita, vel plus, aut ſaltem pro decem annis. c. 17. n. 174. & 85.

B Lex non prohibet dominij translationem rei datæ alicui, ne maleficium faciat, ſed tantùm concedit cõditionem. nu. 34.

Dominiũ rei furtiuæ permanentis in ſpecie, non tranſit in furem, ſed ſemper manet penes dominũ. n. 94.

Dominium rei acceptæ in extrema neceſſitate, non tranſit in accipientem. nu. 61. Neque omnis qui licitè vtitur re, fit dominus eius. num. 62.

De dominio animalium, ferarum, auium, &c. vide, Venatio. Dominium per quos contractus transferatur. Vide tit. Contractus.

DOMINVS.

PECCAT negligẽs ea quæ pertinẽt ad ſeruorum vel famulorum ſalutẽ ſpiritualem, & qui nõ curat docere illos doctrinam Chriſtianam, & qui negligit noſſe manifeſta peccata ſeruorũ, vt corrigat. Itẽ, qui prohibet ſeruis ſuis matrimoniũ cõtrahere. cap. 14. nu. 21. Nõ tamen tenetur præbere conſenſum, nec concedere

facultatem ad contrahendum. Ibid.

Quomodo teneatur ſoluere ſalarium famulis, vide tit. Salarium. Non poteſt atrociter punire ſeruum. cap. 14. num. 19.

DONATIO.

DONATIO à marito facta vxori, aut è contrà poſt matrimonium cõtractum de præſenti, aut ante, pro tempore quo contractũ fuerit, non valet, & donator antequã moriatur, poteſt reuocare cùm libuerit, quamuis ſit per tertiam perſonam, & per modũ remiſſionis debiti. Exceptis his, quando Imperator, aut Rex donat Imperatrici, aut Reginæ, vel vice verſa. Et quãdo donatur pecunia pro reſtaurandis igne abſumptis. Et quãdo donator non fit pauperior ob talem donationem, quamuis recipiens ditior fiat. Et quando recipiens non fit ditior, quamuis donator fiat pauperior. Et quando donatur pro tempore, in quo matrimonium perficietur, ſcilicet vt res fiat alterius cõiugis, quãdo alter morietur. Et quando donatio fit mortis cauſa, vt donatarius poſt mortẽ donatoris id habeat, A B

dũmodò in vita facultate reuocandi nõ ſe priuet. Et quando vxor marito donat ad aliquem honorẽ, aut dignitatẽ conſequendã. Et quãdo maritus extãte matrimonio, vxori omnẽ dotẽ promiſſam, aut aliquã eius partẽ remittit. Remiſſio tamẽ alteriꝰ debiti nõ valet. Et quado maritus vxori ſuę in mẽſem, aut annũ, aut quãdiu fuerit ſuperſtes pro victu ſuo, & ſuorũ, certũ quid pro eſtimatione fructuũ dotis, & non ampliꝰ, deputat. c. 17. n. 149. 150.

Secluſis igitur his exceptionibus, ſtat quod dictum eſt priùs.

Donatio facta à mutuatario cẽſenda eſt libera, ex qualitate rei datæ, ex lucro, vel iactura dãtis, & ex eo quod in tali caſu poſcebat virtus gratitudinis. num. 209.

Donatio ab emente maioris iuſto pretio facta in ipſa emptione cẽſetur coacta, ſecus ſi fiat poſt. cap. 13. n. 88.

Donatio non valet in foro conſcientiæ, niſi fiat liberè, quãuis metus nõ ſit tãtus, vt ſufficiat ad inualidãdũ eã in foro exteriori. c. 17. n. 4. Vnde talis donatarius tenetur reſtituere in foro cõſciẽtię. n. 15. de quo t. Metus.

C Donare nõ poſſunt Abbates, Religioſi, moniales, ſerui, filij ſub poteſta-

Digitized by Google

te patris. Poſſunt tamen filij donare cognatis,ſi liberã adminiſtrationem habent,& etiã aliis,ex bonis caſtrẽſibus,vel quaſi caſtrẽſibus.Poſſunt etiã omnes ſupradicti cũ expreſſa vel tacita facultate Superiorum. Quã tunc cenſentur habere,maximè religioſi, & filij,qui cum eorum facultate ſtudẽt,vel peregrinãtur , ad largiendas eleemoſynas,iuxta id quod alij ſcholaſtici ſuæ conditionis faciunt,& etiã in caſu extremæ neceſſitatis , imò & magnæ,ſi non patet aditus ad Superiorem.cap.17.num.105.De facultate autem,quam iſti habent ad ludendum,vide tit.Ludus,lit.H.

Vxor,quæ præter dotẽ, non habet bona paraphernalia,ſine expreſſo vel tacito cõſenſu viri donare nõ poteſt, nec furioſus nõ habẽs lucida interualla,nec pupillus abſque tutoris auctoritate,nec prodigus,nec minor 25. annorũ,quãquã hui⁹ donatio valebit, ſi poſt illos donationẽ ratã habuerit. Itẽ,nõ poſsũt donare perſonę Eccleſiaſticæ de redditib⁹ Eccleſiaſticis,niſi ad opera pia,vel modis poſitis. n. 94. v.Beneficiũ,IV.A. Nec etiã heretici rebelles:nec alij,quos ob ſua crimina lex ipſo facto priuat.Donatarij verò D

poterũt rem donatam retinere ante ſententiam declaratoriam.nu.106.

E Donatio à patre facta filio exiſtẽti ſub eius poteſtate non valet, nec è contrario, niſi in quinque caſibus. I. Facta à patre in doté aut matrimonium. II. Mobilium facta pro bello. III. Vſusfructus, quem in bonis filij aduentitiis habet pater. IV. Facta pro meritis, & ſeruitiis, inquantùm pater deberet dare alij extraneo pro ſimilibus aliis meritis. Quæ in foro conſciẽtiæ ſufficit vt ſint vera: ſed in foro exteriori debẽt probari. V. In omnibus caſibus, in quibus donatio à marito vxori ſuæ, ſiue ab vxore marito facta, valet. c.17.num.145.146. Vnde donatio inter virũ & vxoré, & donatio inter patrẽ & filium, cõmuniter æquiparantur.num.147.

Donatio excedẽs quãtitatem lege taxatam, non reſcinditur in totũ, ſed iuxta exceſſum.n.147.

Donatio verò facta à marito de bonis mobilibus, ſine conſenſu vxoris, valet.num.155.

Pater non poteſt minuere legitimã filiis per veras donationes, nec contractus ſimulatos forma onerosos, & re ipſa gratuitos: poſſũt verò per ve-

by Google

re oneroſos,&per donationes remuneratorias etiã dãdo aliquid amplius vltra merita donatarij.ca.26.n.39.

Cui prohibetur donare ſimpliciter, non prohibetur donare ob cauſam. Vnde poteſt pater in vita largiri de ſuis bonis in veras eleemoſynas, & opera pia, pertinẽtia ad cultũ diuinũ,ad ſalutẽ animæ,& ad ſatisfactionem peccatorum.cap.26.num.39.

DOS.

PATER tenetur dotare filias etiam ſpurias.c.14.n.17.Legatum verò, quod pater relinquit filiæ, cui debebat dotem,videtur relinquere in ſolutionem debiti.c.17.n.150.

Qui recepit dotẽ,& hæredes eius in caſu diuortij,tenẽtur vxori viduę, vel ſeparatæ præbere alimenta, quæ ſalua dote dari poſſunt, donec perſoluatur vxori.Iuſta autẽ sũt regionũ ſtatuta,quòd promittẽs dotẽ donec ſoluat,& maritus,&eius hæredes donec dotẽ reddant,vxori viduę,vel ſeparatæ impendant certũ quid ex centũ in ſingulos annos.c.17.n.213.

DVBIVM.

DVBIA ac generalia verba, aut differentẽ ſenſum habentia, in

Digitized by Google

meliorem potiùs interpretanda ſunt. Præl. 5.num.5.& in Nou. 5.num.8.

Ad peccandum non ſufficit dubitare in communi, an hoc liceat, ſed requiritur dubitare hic, & nunc in particulari.Præl.9.n.9.

In dubio obediẽtia excuſat à peccato.cap.17.n.201. Qui dubitat,non iudicat,nec aſsẽtitur; ſecus de eo qui opinatur.c.27.n.275.Poteſt quis dubitare quantùm ad vnum effectũ, & non quantùm ad aliũ.cap.22.nu.54.

DVELLVM.

DVELLVM eſt illicitum, & habet annexam excommunicationẽ, niſi in duobus caſibus.I.Quando Rex iniuſtè impugnatus,eſt inferior viribus ad prælium.II. Quãdo quis falsò accuſatus præuidet ſe paſſurũ mortẽ,niſi cum accuſatore duellũ acceptet.cap.11.num.39.cap.15.num.9.

Duellum acceptatum ſola cauſa oſtendendi vires,illicitum eſt:ſecus,ſi acceptetur ad conſulendum belli victoriæ,honori & reputationi fortitudinis.cap.15.num.24.lit.B. & in No. num.27.§.dubium.

Acceptantes duellum etiam ſine

patri

patrino,& ſolennitate, & domini locorum non impedientes, excommunicantur. Additum in Nouo,cap.27. n. 150.Quocirca vide in hoc Comp. ipſa verba Pontificis,tit. Excommunicatio,VI.§.6.lit.I.

EBRIETAS.

EBRIETATIS vitio peccat mortaliter,qui ſe ſcienter inebriat, vel procurat alium inebriari.Secus, ſi id faciat ex ignorantia qualitatis potus, vel ex inaduertentia nimietatis.cap. 23.num.122.

Peccat etiam mortaliter,qui ſciens aut ſcire debens ſe tali,vel tanto potu ſolere inebriari,& nihilominùs cũ bibit,credens ſe non inebriatum iri, & tamen inebriatur. Nòn quòd iteratio potuũ , aut actus ex veniali faciat mortale,ſed quia conſuetudo facit,vt ille ſcire debeat , ſe eiuſmodi potu inebriatum iri:quod ſatis eſt,vt inebriando ſe peccet mort. Ibidem.

In ſemiebriis eſt imperfecta libertas iudicij ſufficiens ad veniale, non tamen ad mortale. Prael. 9. n. 10.in Nouo.n.11.& c.11.n.4.

ECCLESIA.

A ECclesia dicitur polluta in ſex caſibus. I. Quando intra eã effunditur iniurioſe ſanguis humanus, vel datur cauſa naturalis talis effuſionis, aut mortis. Secus, ſi extra Eccleſiam, etiã deſuper in tecto, vel ſubter ſpeluncam. Non ſufficit aliquarum guttarum ſanguinis emiſſio: nec percuſſio quæ non ſit mortifera ſine ſanguinis effuſione, quamuis carnes cõtundat, aut frangat oſſa. cap. 27. nu. 251. in Nouo, n. 257.

B Non ſufficit fieri ſanguinis effuſionem ob iuſtam defenſionẽ, nec effuſio facta per furioſum iudicio carẽtem. Sufficit tamen vulnus infligi intra Eccleſiam, quamuis ſanguinis effuſio nõ fiat intra, & quamuis ſanguis recipiatur in aliquo vaſe. Nec etiam ſufficit quòd ſanguis effundatur in Eccleſia, ſi vulnus fuit extra eam inflictum. Sufficit ſuffocare, aut aliàs intra Eccleſiam hominem occidere ſine ſanguinis effuſione. Item ſufficit effuſio ſanguinis ob fidem Catholicam vulnerati. Ibidem.

C Non ſufficit percuſſio aliquo telo miſſo ab exiſtente in Eccleſia cõtra

exiſtentem extra eam.Sufficit tamen mors,vel effuſio facta in Eccleſia,per tormentum aut telum foris miſſum.

II. Caſus eſt,per voluntariam ef- D
fuſionem humani ſeminis, ſiue viri, ſiue fœminę,ſiue iuxta curſũ naturalem,ſiue contra, imò per coniugalẽ copulam.Non ſufficit tamen emiſſio facta in ſomnis.III.Caſus eſt,quando in Eccleſia ſepelitur excommunicatus,IV.Quando ſepelitur infidelis.V. Quando Eccleſia conſecratur aut benedicitur per Epiſcopum publicè excommunicatum. VI. Quando Eccleſia taliter renouatur,quòd omnes parietes, vel maior pars diruuntur.c. 27.num.253.& in Nouo,257.258.

Per Eccleſiam autem quoad effe- E
ctum,vt maneat polluta, intelligitur etiam ea quæ non eſt conſecrata.n. 251.in Nouo,256.

Eccleſia exiſtente polluta, cæmeterium ei contiguum etiam eſt pollutum,non tamen è contrario. num. 253.in Nouo,num.258.

Nulla occulta Eccleſię pollutio im- F
pedit celebrationem in ea, dum manet occulta,impediet tamen,vbi primùm publicari, aut diuulgari incœperit,maximè effuſio ſanguinis, aut

ſeminis.num.251.in Nouo, nu. 256.

Peccat verò mortaliter, qui celebrat in Ecclesia polluta ſanguine, vel ſemine humano, non tamen erit irregularis.cap.25.num.83.

G Reconciliatio autem Eccleſiæ cõſecratæ debet fieri ab Epiſcopo,& cũ aqua benedicta à ſe,vel ab alio Epiſcopo. Sed reconciliatio non conſecratæ poteſt fieri à presbytero, cum aqua à ſeipſo benedicta.Non tamen ſufficit reconciliatio,quando eſt Eccleſia polluta ob infidelem in ea ſepultum , ſed etiam radendi ſunt parietes.Sufficiet verò reconciliatio, ſi aliquis excommunicatus fuit ſepultus in Eccleſia.ca.27.num. 251.252. & in Nou.256.257.

Eccleſiæ libertas in quo cõſiſtat,vide tit.Excõmunicatio,6.§.4. in fine.

ELECTIO.

ELIGENS indignum,ex quo malæ gubernationes oriũtur, vnũ peccatum committit.cap.11.num.4.

Moniales & monachi, qui nullum ordinẽ habent, facientes tẽpore interdicti officia prohibita clericis, peccãt mort.& licèt non ſint irregulares,ſiunt tamen inhabiles ad ele-

ctionē actiuam & paſsiuam. cap. 27. num. 187. Similiter etiam religioſi, qui dimittētes habitum ſuæ religionis, ad eam redire ſunt coacti, priuātur huiuſmodi electione, & quolibet alio priuilegio ſuæ religionis. n. 133. Ignorantia non facit validā electionem eius, qui aliàs eſt incapax. num. 271. dict. 8. De Papa electo, vide tit. Papa, cap. 27.

ELEEMOSYNA, & Miſericordia.

MISERICORDIA eſt *virtus inclinans ad miſerendum patiēti aliquod malum, ad ſubueniendum ei*. cap. 24. num. 2. Cuius actus vocantur etiā opera & actus charitatis, quia ex amore proximi procedunt, & immediatè ex miſericordia. num. 3.

Vocantur etiam eleemoſynæ: ſuntque aliæ corporales, vt viſitare infirmum, paſcere eſurientem, potare ſitientem, redimere captiuum, tegere nudum, colligere hoſpitē, aut peregrinum, ſepelire mortuum: aliæ verò ſunt ſpirituales, vt docere ignorantē, conſulere conſilio indigentem, con-

ſolari

ſolari triſtem, remittere offenſam, oneroſum ſufferre, peccantẽ corrigere, orare pro viuis, & mortuis. nu. 4.

Actus ergo miſericordiæ ſpirituales meliores ſunt quàm corporales, idẽ de eleemoſynis ſpiritualibus. nu. 5.

Omnia tamen opera miſericordiæ corporalia & ſpiritualia ſunt ſub cõſilio, duobus caſibus exceptis. I. Quãdo quis habet ſuperflua naturæ, & occurrit proximus extremè indigẽs. II. Quando quis habet ſuperfluum naturæ, & ſtatus, & occurrit proximꝰ egens neceſſariis ad ſtatum. Et in his duobus caſibus ſufficit dare mutuãdo vel commodãdo. Superfluum autem naturæ eſt, quod ſupereſt demptis neceſſariis ad vitam ſuã, & ſuorum. Superfluũ ſtatus eſt, quod ſupereſt deductis neceſſariis ad vitam, & decentem ſtatum, habita ratione caſuum, non omnium, qui contingere poſſunt, ſed eorum qui probabiliter timeri vel expectari poſſunt. cap. 24. numero 5. & §. 5. in Nouo, numero 5. 6.

Neceſſarium autem ad decentiam ſtatus non conſiſtit in indiuiſibili. Et ſæcularis congerens pecunias ad aſcendendum in altiorem ſtatum, ad

quem

quem eſt idoneus,non dicitur habere ſuperflua ſtatus.Ibid.§.6.in Nouo, num.6.

Nemo tenetur ad eleemoſynã de neceſſariis ad ſuum decentem ſtatũ, niſi extremè indigenti. num.7. Neque diues ſæcularis poteſt cogi ad erogandam eleemoſynam. cap. 23. num.73.

Imò neque tenetur diues quærere pauperes,ſed ſufficit vt occurrentibus det eleemoſynam.Præl. 7. num. 13.in Antiq.nam de Nouo demptum eſt ibi:habetur tamen cap.24. nu.9. Niſi ei ex officio incumbat quærere pauperes.cap.24.num.9. §.circa.

Eccleſiaſticus autem ,qui congerit pecunias ad altiorem gradum aſcẽdendum,aut in tot fines in quot ſæcularis poteſt,ſuperflua ſtatus habere dicitur.Nõ enim poteſt inſtar ſæcularium coaceruare pecunias.num. 6.§.6.

Peccat mortaliter Beneficiarius, qui ex redditibus Eccleſiaſticis non erogat ſuperflua piis operibus, vel pauperib⁹,quia facit contra iuſtitiã. cap.23.num.74.

Qui non dat eleemoſynam extremè indigenti,non tenetur reſtituere

illam,

illam,nec damnum inde ſequutum. cap.24.num.7.

Peccat verò mortaliter,qui aliquid ex operibus miſericordiæ corporalibus non præſtat extremè indigenti, & occurrenti. Item, non redimens captiuum,ſaltem mutuando,quē credit aliàs iniuſtè occiſum iri. Non tamē tenetur ſub mortali,ſi ei ex officio non incumbit in carceribus, & hoſpitalibus, aut aliis locis,quærere extremè indigētes, ad ſubueniendū, neque mortuos inſepultos ad ſepeliendum.Item peccat mort.qui licèt nō extrema neceſſitate, ſaltē magna oppreſſo non præbet eam opem,quā commodè poteſt,credens neminem alium ei laturum.num.9

Peccat etiam mort. qui non facit eleemoſynam ſpiritualē, aut aliud quippiam ex operibus miſericordiæ ſpiritualibus,extremè indigēti quoad ſalutem animæ, etiamſi non poſſit abſque iactura vitæ.cap. 24.num. 9. Patitur autem hanc extremam neceſſitatē peccator fidelis proximus morti,qui credit ſe quauis attritione saluū fore,& ideò ſiſtit in attritione. Talis enim indiget extremè doctrina vera de contritione.Ibidem. Paruuli

etiam

etiam Chriſtianorum,qui morti proximi exiſtũt apud infideles,vel apud fideles, neſcientes baptizare, ſunt in extrema neceſſitate ſpirituali.Ibid.

Qui non eſt Parochus, nec Prælatus,non tenetur cum probabili periculo vitæ viſitare morbo contagioſo infectos, & in extrema neceſſitate corporali conſtitutos: ſecus, ſi tali morbo infectus ſit in extrema neceſſitate ſpirituali.num.10.

Nullo ſtatuto, voto, vel præcepto humano excuſatur homo à ſubueniendo extremè indigenti. num.11.

Extrema etiã neceſſitas eſt Reipublicæ,quando contra eam parantur proditiones, & coniurationes, & in hoc caſu tenetur etiam clericus, & religioſus ſuccurrere ei,ſcilicet detegẽdo proditiones, & cõiurationes, & etiam ipſos coniuratores. Et non fiet irregularis, quamuis illi morte plectantur:dũmodò id faciat cũ proteſtatione, ſe id facere, vt periculo imminenti obuietur ſine ſanguinis pœna.Ibid.num.11.

Proximi autem extrema neceſſitas dicitur,nõ ſolùm quãdo quis iã agit animam, ſed etiam quando ſunt indicia probabilia animam acturum,

nisi

Digitized by Google

niſi ei ſubueniatur. Atque ratione extremæ neceſſitatis, non tenemur ſubuenire exiſtēti in periculo amittendi honorem. num. 5. Bene tamen alia ratione. num. 17.

Quamuis autem nemo regulariter teneatur ſub mortali præſtare opera miſericordię corporalia, niſi extremè indigenti, tenetur tamē bouem proximi errantem reducere, quamuis proximus non extremè indigeat illo. Et ratio eſt, quia illic agitur de dãdo egenti, hic de impediendo damno. num. 22.

Quas eleemoſynas poſſit vxor facere, quáſve Religios⁹, vide tit. Vxor, lit. C. & Religioſus, IV.

EMPHYTEVSIS.

A HAbens rem propriam Eccleſiæ in emphyteuſim temporariam, vel perpetuã, & per duos annos penſionem, non ſoluens ipſo facto eam perdit, niſi mora purgetur celeritate ſolutionis. Si verò prædiũ eſt priuatæ perſonæ, nō perditur, niſi omittat ſoluere per tres annos: non tamē poteſt purgare moram. Quòd ſi retineat penſionem propter compenſationem, non perdit.

Quando

Quando dominus directus prædij B accipit in pignus prædium emphyteuticum, non tenetur computare fructus in ſortem.num.218.

Donans emphyteuſim non tenetur ſoluere laudemium in foro exteriori, imò nec in interiori.cap.23.num.65.

Amiſsio verò emphyteuſis ipſo iure incurſa poteſt eſſe in pendenti. num.104.

EMPTIO, ET VENDITIO.

I. Quo ad pretium.

PRETIVM iuſtum *rerum eſt pretium* A *pecuniarium, quo communiter æſtimatur res valere, attenta eius bonitate intrinſeca, & vtilitate vendentis, loco, tempore, penuria, vel copia illius, & emptorum, ac venditorum.* Vnde iuſtum pretium ſumendum eſt ex præſenti tantùm æſtimatione præſenti pecunia. Atque pretium quidem taxari poteſt etiam à domino oppidi deficiente communi æſtimatione, & gubernatore.cap.23.num.78.vtilitas ex parte vendentis poteſt augere pretium, non tamen ex parte ementis. Ibidem.

Pretium iuſtum triplex eſt,rigoroſum,medium,& infirmum.num.79.

Modus etiam vendendi ſolet augere,vel minuere pretium.nu.78.87.

Emptores non peccant expectantes tempus,vel locum,in quo res viliùs vendantur.num.79.

Proloquium illud, *Tantùm valet res,quantum vendi poteſt*, intelligitur de pretio, quo vendi poteſt in illo loco,tempore,& modo vendẽdi,præſenti pecunia.num.80.

) Emptio lanarum minoris ob anticipatam ſolutionem eſt illicita. num. 81.Idem de venditione mercium in magna quantitate delatarum per mare.Res enim non poteſt cariùs vendi credita pecunia,nec viliùs anticipata ſolutione.nu.82.

Qui verò credita pecunia vendit cariùs quàm præſenti, animo tamen non recipiendi exceſſum,ſi recuperet debitum abſque expenſis, videtur peccare,niſi occurratur huic periculo,tradendo ſcripturam ſubſcriptam emptori.nu.84.Vide etiam ſupra Cõtractus li.E.vbi hoc magis explicatur.

E Quando contingit deceptio vltra dimidiũ iuſti pretij,debet reſcindi cõtractus,vel pretiũ ſuppleri,vel minui

num.84. Et ad reſciſsionem hac requiritur probare rem valere plus dimidio in illo loco,tempore, & modo vendendi,quo vẽdita fuit.Quę reſciſſio non ſolùm habet locũ in emptione,ſed etiam in aliis contractibus bonæ fidei.num.85.ſed aduerte hoc implicitè contineri.ibid.non explicitè.

Qui decipit vltra dimidium iuſti pretij,difficilè conuinci poteſt apud Iudices Eccleſiaſticos.Ibidem. F

Pactum de retrouendendo licitum eſt,& diminuit pretium,ſeu de pretio. num. 86.cap.17.nu. 247. & in Nouo 248.Vnde ratione prædictę deceptionis cõſiderandum eſt huiuſmodi pactum,in. reſciſſione contractus. cap. 23.nu.86.Diminuit autem frequenter tale pactum quartam partem pretij vel ampliorem.Ibid.

Qui emit cum pacto retrouendendi,non tenetur reſtituere fructus interim perceptos,niſi à tempore moræ,quam committit ſimul,ac non accipit pretium congruo loco, & tempore oblatum, & iuſtè poteſt ſtatim locare venditori honeſta penſione. cap.17.num.247.& in Nouo 248. G

Ad hoc,quòd pactum de retrouendo ſit licitum, requiritur primò H

quòd ſimulatio abſit. Secundò, ne fiat pactum, quo redemptio fiat maiori pretio quàm facta eſt: non tamen requiritur, ne fiat pactum, quòd vltra certum tempus res non poſſit emi. Hoc autem non habet locum in cenſibus. cap. 17. num. 248. & in Nou. 249.

I Pretium mercium creſcit propter multitudinem volentium eas emere iuſtè, non autem propter multitudinem volentium iniuſte. num. 283. lit. K. in Nou. num. 295.

Qui vendit triticum maiori pretio notabiliter quàm ſit taxatum à Republica, peccat mort. & tenetur reſtituere, nec à peccato excuſat pœna ſtatuta in edicto taxante pretium, nec donatio a venditore facta in emptione, quia præſumitur coacta; ſecus ſi fiat poſt emptionem. cap. 23. nu. 88.

L Taxatio à Republica facta circa triticum obligat etiam clericos. Idem quando limitatur pretium rei collectę in illa ciuitate, & nō aliūde aſportata: nam hęc limitatio obligat etiam clericos. Raro tamen ponenda eſt huiuſmodi taxa, & limitatio. num. 88.

Qui vendit ré pretio taxato cōpellando emere aliquid aliud quadruplo maiore, quàm valet, peccat. Ibidé.

Digitized by Google

Qui ſciens emit vili rem pretioſã M
ab ignorante,peccat mortaliter. Idẽ
ſi vendit vile pro pretioſo , & tene-
tur reſtituere.num.89.Idem de ven-
dente rem,quam ſcit vitioſam , non
declarando vitium occultum. Nec
ſufficit dicere ſe nolle teneri de ali-
quo defectu , & quòd vendit cum
omnibus ſuis defectibus cap.23.num.
88.Non tamen peccat,ſi ignorat de-
fectum,ſed poſtquàm ſciuerit , tene-
tur reſarcire damnum. Nec tenetur N
declarare vitium manifeſtum, nec
etiam occultum emptori non notabi-
liter dãnoſum;nec tale propter quod
deſineret emere , licèt ægriùs eſſet
empturus. Et poſt venditionem te-
netur admonere huiuſmodi vitij.
Idem de vendente rem,quam ſciebat
ſtatim corrumpendam ementi ad
diu ſeruandum.nũm.89.

Qui tempore Meſsis immoderatè O
triticum emit,vt caritatem inducat,
peccat mortaliter:ſecus ſi alio fine.
Qui verò pretio rigoroſo vẽdit mer-
ces egenti,volentique eas ſtatim re-
uendere,non peccat Non tamen de-
cebit illum illas reemere, niſi ſecre-
tiſſimè id faciat:licebit nihilominùs
in rigore,vel emere iuſto pretio me-

diocri, vel pio minori rigoroſo, ſi maius non inueneretur. num. 91.

P Qui iuſſu alterius emens aliquid dicit pluris emiſſe, vt illud plus ſibi retineat, peccat, niſi pro impenſis neceſſariis acceperit, aut venditor . donauit ipſi, & non ei pro quo emit. cap. 17. num. 96. qui recipiens alienam rem ad vẽdendum, pretioſiorem reddit, cùm ad id non teneretur, poteſt exceſſum ſibi retinere. num. 99.

Q Vendens triticum paratum ad ſeminandum, & non habens aliud ſimile, poteſt cariùs vendere. Habens verò aliquid, quod communiter nec ſibi nec aliis valet pluſquam decem, non poteſt alteri pluris vendere, quamuis illi multò plùs valeat. num. 211. Nam vtilitas ex parte vendentis poteſt augere pretium, non tamen ex parte ementis, c. 23. num. 78.

Aliquando tenetur mercator vendere minoris, quàm emit. cap. 17. nu. 228. & num. 243. §. 97.

EMPTIO II.

Quo ad res vendendas.

A EMENS bona fide à non domino, tenetur poſtquàm reſciuerit; reddere

dere vero domino, etiam non recuperato pretio.cap.17. num. 8. Si tamen compareat venditor,poterit illi reddere,& pretium recuperare. Nec videtur cooperari peccato venditoris in retinendo alieno. num. 9. & 84.

Peccat mort.qui vendit aliquid amiſſum ipſo iure propter hæreſim, vel crimen læſæ maieſtatis emptori ignoranti,& non admonito. Niſi crimen eſſet ita occultum,vt probabiliter crederet vendens,nunquàm detegendus.cap.23.num.89. B

Emi poſſunt merces futuræ etiam nondum natæ, imò & ſpes earum. num.163.

Qui commodat balliſtam ei, qui cum alio rixatus eſt, & petit eam irato animo,dat ei occaſionem peccandi.Idem de vendente eam, vel lanceam, vel enſem.cap.14.num.31. E. in Nouo.num.38. Vnde, qui vendit arma ei,quem ſcit emere ad nocendum iniuſtè,vel ad bellum, quod ſcit iniuſtum,vel dubitat, & non eſt ſubditus Principis indicentis bellum, peccat mortaliter. Secus ſi eſt ſubditus:nam iſte poteſt deponere dubium.cap.23.numero 90. C

Qui ob iuſtum lucrum vendit chartas luſorias, taxillos, fucos, & alia huiuſmodi, ſine conſenſu in peccatum inducendi, non peccat. Colligitur ex reſolutione cap. 19. num. 16. in Nou. cap. 20. num. 16. vide etiam ca. 23. nu. 90. vendens tenetur de euictione. ca. 17. num. 8.

EMPTIO III.

Quoad locum, tempus, & perſonas.

MORTALITER peccat, qui emit, vel vendit frangendo feſtum. ca. 23. numer. 92.

Gubernator poteſt aliquos deſignare, vt ſoli vendant certi generis merces obligando eos ad id. Ibid.

Peccat mortaliter, qui ad terras infidelium res vetitas, præſertim arma, &c. exportat: & eſt excommunicatus per Bullam Cœnæ, num. 93.

EPICEIA, ſeu Epieiceia quid ſit, Vide tit. Scrupulus, lit. F.

EPISCOPVS.

A PROMOTVS in Epiſcopum tenetur intra tres menſes conſecrari, aliàs perdet fructus ipſo iure; & intra alios

tres

tres, perdet Epiſcopatum. cap. 25. num. 118.

Epiſcopus poteſt celebrare ante lucem. num. 85. Tenetur iure diuino prædicare, & reſidere perſonaliter in ſua diœceſi. num. 121.

A quacunque excommunicatione reſeruata Papę poteſt abſoluere Epiſcopus, quando iuſto impedimento non patet recurſus ad Papam, vel ad eius Legatum, vel ad alium habentem priuilegium ad abſoluendum. Quòd ſi pateat aditus ad Legatum, vel ad habentem priuilegium, non poterit tunc abſoluere Epiſcopus quamuis ille excommunicatus non poſsit adire Papam. cap 27. num. 90. B

Quantum autem temporis debeat durare impedimentum vt dicatur iuſtum, reſpondeo, primò, non habendã rationẽ temporis requiſiti ad acceſſum ad Pontificem: ſed temporis requiſiti ad diſceſſum à loco, in quo abſoluendus reſidet. Reſpondeo ſecundò, ſufficere tantum temporis, quantum neceſſarium eſt à diſceſſu vſque ad acceſſum ad Pontificem. Itaque ſi à diſceſſu ad acceſſum requiritur ſpatiũ triũ menſium, & habet impedimẽtum quo per tres menſes non poſſit C

incipere iter ad Pontificem,dicetur iuſtum impedimentum.num. 90. in principio. Quòd ſi impedimentum fuerit falſum,abſolutio erit nulla. Et ſi abſolutus ceſſante impedimento non arripit iter ad Pontificem, reincidit num.90.

D Iuſtum autem impedimentum eſt, habere curam animarum, & timere eas paſſuras magnum detrimentum propter eius abſentiam, niſi poſſet ſubſtitui vicarius idoneus. Iuſtum etiam eſt,non poſſe adire Pontificem niſi relinquendo vxorem, & filios in neceſsitate extrema, vel valdè magna. Et licét quis pro abſolutione mittere poſſit, ſufficit tamen non poſſe adire Papam,vt dicatur habere iuſtum impedimentum,& poſſit abſolui ab Epiſcopo.Ibid. De aliis perſonis huiuſmodi impeditis,quæ ſint, & quomodo eas poſsit abſoluere Epiſcopus,vide Abſolutio,IV.

Sed huiuſmodi impediti non poſſunt abſolui à ſimplici Sacerdote, quamuis Epiſcopus vel Nuncius renuant abſoluere.nu.90.

Epiſcopus non dat iuriſdictionem Confeſſario ſuo,ſicut dat Papa. Additum in Nou. cap.27.num.260.§.5.

Epiſ

Epiſcopus non recipit iuriſdictionem aliam iure diuino, quàm illam quæ datur ei à Papa mediatè vel immediatè. Additum ibidem, nu. 263. in fin.

Reliqua ad Epiſcopum pertinentia, vide in tit. Diſpenſatio, Excommunicatio, Ordo, Reſidentia.

Vtrùm verò poſsit abſoluere ab hæreſi, vide tit. Hæreticus.

EVNVCHVS, vide, Irregularitas.

EVCHARISTIA I.
In ſe.

EVCHARISTIA eſt *Sacramentum continens ſub ſpecie panis, & vini, vel alterius eorum, verum corpus, & ſanguinem Chriſti*. cap. 22. num. 10.

Concil. Trid. ſeſſ. 13. ſub anathemate definiuit circa Euchariſtiam hæc ſequentia.

I. *Verum corpus & ſanguinem Ieſu Chriſti contineri realiter in hoc Sacramento.* II. *Nihil ſubſtantiæ panis, vel vini remanere poſt conſecrationem.* III. *Sub qualibet ſpecie, & ſub qualibet parte ſeparata cõtineri totũ corp⁹ & ſãguinẽ Chriſti.* IV. *Eſſe idẽ corpus & ſãguinem Chriſti in hoc Sacramento nõ ſolum*

dum ſumitur ſed etiam ante, & in hoſtiis conſecratis, quæ reſeruantur poſt communionem. V. *Remiſſionem peccatorum non eſſe fructum eius.* VI. *Eſſe adorandum latria.* VII. *Eſſe celebrandum peculiare feſtum illius, deferendúmque in proceſſionibus: & proponendum populo vt eum adoret.* VIII. *Sumi totum Chriſtum realiter in Communione.* IX. *Adultos teneri communicare ſaltem ſemel in anno.* X. *Qui celebrat poſſe ſe ipſum communicare.* XI. *Non ſufficere ſolam fidem ad bene communicandum.*

EVCHARISTIA II.
Quo ad obligationem.

DECENS eſt conſuetudo, vt pueri priùs vno vel altero anno incipiant confiteri, quàm communicare. Quod etiam eſt verum in articulo mortis Bonum tamen conſilium eſſet tūc communicare, niſi iudicium eſſet valdè puerile. cap. 21. num. 33. 57.

Tenetur quis communicare in Paſchate, vel octo dies ante, vel poſt. Excuſatur tamen qui id differt ex licentia Confeſſarij. Excuſatur etiam ex-

commu

communicatus,interdictus,vel ſuſpẽſus,dummodò procuret abſolutionẽ. Qui verò degit in aliqua regione,vbi eſt conſuetudo legitima, & præſcripta, vt communicando in quolibet die Quadrageſimæ ſatisfaciat huic præcepto,ſufficit vt conformet ſe tali conſuetudini.num.45.

Qui non communicauit in Paſchate,tenetur poſteà eodem anno quàm citiùs poſsit communicare. Idem dicendum de confeſsione ſemel in anno facienda Ibidem.

Peccat mort.pater,tutor, vel herus qui notabiliter negligit procurare,vt filij,pupilli,vel famuli,domi ſuæ viuentes non communicent, quando tenẽtur.Et prædicti qui aliena cura gubernantur, & eorum monitionem expectant,non peccãt,donec moneãtur,quãuis curã eorum gerentes peccẽt monẽdo tardiùs quã par eſt n.57.

Peccat mort.monachus ſancti Benedicti qui non communicat ſemel in menſe.Idem de Moniali cuiuſcunque ordinis.Ibid. §. 13.In No.nu.59.

Poteſt ob aliquam cauſam Euchariſtia denegari damnatis ad mortem. Aliquando enim expedit,vt non differatur executio ſententiæ. cap.25.

num.

num.23 :vt dicetur.tit.Iudex.

EVCHARISTIA III.
Quo ad vſum & ritum.

A CONSILIVM eſt,non communicare ſtatim poſt confeſſionem longi temporis.cap.21.num.41.

Peccat mortaliter qui communicat credens,vel credere debens, ſe eſſe in peccato mortali.c.21. nu. 46.

Debet autẽ id credere,qui id ignorat ex ignorãtia affectata,imò & craſſa:ſecus de illo,qui adhibita diligentia nullius culpæ mortalis conſcius eſt,ſiue ignorantia ſit iuris,ſiue facti. Sed vt quis rectè cõmunicet,nõ requiritur quòd ſciat ſe eſſe in gratia Dei, ſatis eſt id probabiliter credere.n.47.

B Peccat mort. qui habens copiam Confeſſoris communicat ante confeſſionem mortalium,quãuis ſit contritus.nu.49. Imò qui etiã diſputando defenderet huiuſmodi contrito licere ſine confeſſione communicare, peccaret mort.& eſſet excõmunicatus.nu.10. Secus tamen de illo qui non habet copiã confeſſoris, quam non habet,qui non poteſt ſine ſcandalo confiteri, aut relinquere communionem : ſicut Sacerdos, qui inchoata Miſſa recordatur alicuius

pecca

peccati non confeſſi,aut qui iam venit cum aliis,& paratus eſt ad communionem, & recordatur alicuius peccati mortalis,nec poteſt decenter ante communionem confiteri, nec abſtinere à communione ſine nota, poterit tunc cęlebrare, vel communicare. Sed tenetur poſteà quàm citiſſimè potuerit confiteri.c.2.n. 8. in Nouo,nu.10.& cap.21.nu.49.

Peccat mort. qui cùm ſit excommunicatus,interdictus, vel ſuſpenſus à communione, communicat: niſi quādo huiuſmodi cēſuræ eſſent nullę,vel iniuſtę,&ſecretò cōmunicat,vel in terris vbi id ignoratur.c.21.n.48. C

Qui intra vnum diem naturalem poſt habitam copulam carnalem,vel pollutionem illicitam, ſi præmiſſa confeſſione, humiliter accedat ad Euchariſtiam,non peccat: & multò magis procedit in eo qui abſque culpa paſſus eſt pollutionem c.21.n.51.

Peccat mort. qui cōmunicat poſt ſumpţionem cibi vel potus.n.58.Non tamen impedit deglutire reliquias cibi diei præcedentis dentibus inſertas;aut lauando os,aliquā guttā aquç, vel particulam alterius rei, vel etiam guſtando ius ſeu vinum tanquā ſali-

uam

uam:nec impedit ſumere cibum , parum ante mediam noctem , quamuis poſteà nec dormiat,nec digerat.n.53 De celebrante,vide Miſſa.III.

Infirmus ſequentem diem commode expectare non valens , poteſt etiam non ieiunus communicare.Sacerdos autem non ieiunus non poteſt celebrare, vt communicet infirmum non potentem expectare ſequentem diem,nec etiam id poteſt ad vitandum ſcandalum , quamuis accedat præceptum Superioris inferioris Papa.num.53.

Non peccat Sacerdos qui non celebrans ſed communicans , ſuſcipit Euchariſtiam ſine ſtola,& ſuper pelliceo.Peccat verò m.qui pluries quã ſemel eodem die communicat. Idem de celebrãte,niſi in certis caſibus.n. 54.Quos vide in hoc Comp.tit.Miſſa III.G.

Peccat mort.laicus,vel clericus,qui non celebrando communicat ſub vtraque ſpecie. Quocirca Concilium Trid.ſeſſ.21.cap. 1. damnat ſub anathemate dicentẽ, *Chriſti fideles teneri præcepto diuino ad Communionem ſub vtraque ſpecie , aut Eccleſiam erraſſe, ſtatuendo,vt laicus, & clericus ,non con-*

ficiens,

ficiens, ſub ſpecie tantùm panis communicet. Item c.3.& c.4.definit *hæreticum eſſe, qui dixerit, totum & integrum Chriſtum ſub vna tantùm ſpecie non ſumi, aut paruulos vſu rationis carẽtes ad cõmunionẽ obligari,* c.21.n.59.

Euchariſtia poteſt miniſtrari infirmo alienato à iudicio mentis per phreneſim, vel aliàs qui anteà ſigna contritionis oſtendit, quamuis non fuerit cõfeſſus per multos ann. c.26. num.27.

Frequenter communicare licitum eſt, & melius quàm contrarium, idque de ſe, quamuis per aliquam circumſtantiam poſſet fieri, vt contrarium ſit melius per accidens. Et qui ex frequentatione ſentit in ſe maioris deuotionis feruorem erga Deum, & reuerentiam erga hoc Sacramentum, debet illam frequentationem vlteriùs proſequi; ſin minùs, debet aliquandiu abſtinere. n.59.

EVCHARISTIA IV. Quo ad Miniſtrum.

PECCAT mort. Parochus, qui ſubdi- A tu publicè, & tempore à iure ſtatuto petenti cõmunionẽ denegat eã propter peccatũ occultum auditum

in confeſsione,à quo eũ non abſoluit. Si tamen peccatũ eſt publicũ & notórium,& ille verè pœnitet, poterit ſecretò illũ cõmunicare:nõ tamẽ publicè,donec publicè pœnitentiã agat,vel ipſe ex licẽtia pœnitentis publicet eũ pœnitere,vel alia via cõſtet de eius emendatione vitę.c.21.n.55.

Præterea,ſi nouit extra confeſſionem peccatum occultum , denegare non poteſt communionem publicè petenti. Bene tamen petenti in ſecreto,quãuis tẽpore debito poſtulet. Petenti autẽ tẽpore in quo nõ tenetur iure cõmunicare,debet negare; etiã & quando peccatum occultum nouit extra confeſsionem.cap.25.nu.56.

B Peccat mort.qui recipit Euchariſtiam ab eo,qui non eſt proprius Parochus,nec ſuperior,abſque eiuſdem licentia expreſſa,vel tacita, vel priuilegio,etiam extra Paſcha , etiam in mortis articulo,etiamſi ſit religioſus. Niſi ignorãtia excuſetur,vel niſi talis eſſet perſona,tẽpus,vel cauſa,vt probabiliter credi poſsit quòd Parochus cõtẽtus foret ſi id intelligeret.n.52.

C Fratres Minores,& qui eorũ vtũtur priuilegiis,poſsũt miniſtrare Euchariſtiã ſęcularibus quouis anni die, ex-

cepto

cepto ſolo die Paſchatis. Quod etiam denuò, & peculiariter conceſſum eſt Patribus Societatis IESV. Verũtamen illa exceptio tantũ habet locũ de ſola cõmunione primi diei Paſchatis ſiue fiat ad ſatisfaciẽdũ, ſiue nõ. Ibidẽ.

EVCHARISTIA V. Quoad effectum. Hoc Sacramentum aliquando remittit. mortale. cap. 21. nu. 47.

EVICTIO. Vendens rem alienam bona fide, tenetur emptori de euictione. c. 17. nu. 8. & in Nouo, nu. 9.

EXAMEN.

EXAMEN prærequiritur ad confeſſionem, & ſi deſit, confeſsio eſt nulla. cap. 9. nu. 13. cap. 16. nu. 14.

Debet autem eſſe huius examinis diligẽtia tanta quanta viro prudenti, & æſtimatori humano videbitur neceſſaria hominibus eiuſdem qualitatis, & conditionis, cuius eſt pœnitens, attenta ſaltem ipſius voluntate, qua cupit interrogari, & de interrogatis. reſpondere. c. 9. n. 13. in Nou. nu. 16.

Confeſſor autem attendens examen non preceſsiſſe, debet pœnitentem remittere, vt poſteà redeat, niſi vrgeret articulus mortis, vel periculũ vt belli, & alia cauſa. Ibidem. Quando verò aduerterit cõfeſsiones eſſe iterã-

Digitized by Google

das,admoneat pœnitentem,vt poſteà redeat poſt examinatam conſcientiam,idque ſi per tépus licet.c.10.n.3

EXCOMMVNICATIO. Primò in ſe.

A EXCOMMVNICATIO *eſt cenſura Eccleſiaſtica, quæ priuat vel communione Sacramentorum tantùm, vel Sacramentorum, & hominum.* c.27.nu.1.

Excommunicatio,Suſpenſio,& Interdictum in nouem conueniunt.nu. 164.Quæ vide in hoc Comp. tit. Interdictum,I.D.Ibid. & differentias.

B Excommunicatio eſt duplex,maior & minor.Minor priuat participatione paſſiua omnium Sacramentorum: Maior verò priuat participatione actiua,& paſſiua tam Sacramentorum quàm hominum.n.1.

C Excommunicatio rurſus eſt duplex, generalis & ſpecialis.num.2.

Excommunicatio *lata à iure eſt lata generaliter à canone, conſtitutione, vel ſtatuto.* Lata verò ab homine eſt, *quam Iudex generaliter fert in eum qui hoc, vel illud fecerit, vel non fe-*

cerit.

cerit. Atque lata ab homine expirat mortuo vel amoto eius latore, ſecus lata à iure. cap. 27. num. 2.

Excommunicatio autem lata ab homine in dubio intelligitur de maiori. num. 1. Lata verò in mandatis viſitationum, non eſt à iure, ſed ab homine. num. 2.

Excommunicatio purè lata non poteſt eſſe pendens ſecundùm ius antiquum, quod tamen poteſt tolli per nouum. c. 23. nu. 104.

Excommunicatio quędam eſt iuſta quædam verò iniuſta. *Iuſta eſt, quam* D
fert is qui poteſt, propter quod, & quomodo debet. Iniuſta eſt, quam fert is qui non poteſt, aut aliter & ob aliud quam debet. cap. 27. num. 2. 3.

Nihilominus tamen iuſta vel iniuſta timenda eſt. num. 3.

Excommunicatio iniuſta ex defectu E
cauſæ ſolùm operatur in foro exteriori, eſt tamen vera excommunicatio, imò etiam operatur in foro interiori, quantùm ad effectum peccandi, qui non euitant eum, ſi ſciunt eſſe excommunicatum, & ignorāt iniuſtitiam excommunicationis. Ibidem. Vnde non priuat à perceptione Sacramentorū, ſecretò, vel in terris, vbi

excõmunicatio ignoratur, colligitur euidenter ex cap.21.n.48. vbi id cõcedit de ſumptione Euchariſtiæ.

F Excõmunicatio iniuſta eſt nulla in multis caſibus. I. Quando excõmunicans non eſt Iudex. II. Quando fertur contra tenorem priuilegiorum. III. Quando fertur poſt legitimã appellationem. IV. Quando continet intolerabilem errorem. V. Quando excõmunicator excommunicat participantes cum excommunicato a ſe, nõ nominando eos expreſſe trina monitione præmiſſa cum interuallo aliquorum dierũ. Nec obſtat conſuetudo in contrarium. Secus ſi detur contra participantes cum excõmunicatis ab alio. Quod quidem verificatur in participantibus cum excommunicatis per conſtitutionẽ Synodalem, eo quòd non ſunt confeſſi in Quadrageſima ante paſcha: hoc enim non datur contra participantes cum excõmunicatis ab ipſo denunciante: denuncians etenim non excommunicat, ſed declarat c.27.nu.4.

G Excommunicatio lata ſine canonica monitione, vel ſolo verbo, valida eſt. numer.8 & 11.

Peccat verò mort. qui niſi iuſta de

cauſa, excommunicat ſine canonica monitione,vel ſolo verbo , vel ſine ſcriptura publica,vel priuata,& manet ſuſpenſus per menſem ab ingreſſu Eccleſiæ & diuinis officiis. Quæ pœna non comprehendit Epiſcopos, bene tamen Prælatos religioſorum niſi cõſtitutiones per ſummũ Põtificẽ approbatæ aliud ſtatuant. num. 8.

Excommunicatio lata à canone, vel ſtatuto,hac forma , *ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ* , non requirit præcedentem monitionem. Excommunicatio autem pro peccato merè præterito,non debet ferri niſi prçcedẽti canonica monitione.Quòd ſi feratur abſque præuia cognitione cauſæ,vel abſque conceſsione termini ad allegandum cauſas , eſt nulla: num.10.& in Nou.num.11.

Non ſunt præſcripta certa verba H pro forma excommunicationis.Quare nil refert,an Iudex dicat , *Excommunico te,aut ſeparo te à communione.* Quod ſi Iudex dicat , *Cognoſco te aut habeo te pro excommunicato*, non ſufficit,niſi quando huiuſmodi verba ponuntur in excommunicatione canonis vel decreti;aut in excommunicatione conditionali.cap.27.num.12.

Digitized by Google

Hæc verba, *ſit excommunicatus*, ſignificant ſententiam latam. Ibidem. in Antiq. Sed in Nouo mutauit ſententiam, dicens ſignificare non latam, ſed ferendam, niſi quando alia Iura declarant eſſe latam. Ibidem.

Excommunicatio lata ſub hac forma, *excommunicetur*, *vel ſub pœna excommunicationis*, non eſt lata, ſed ferenda. numer. 12. & 249.

Lata metu iuſto valet etiam in foro conſcientiæ, ſi adſit iuſta cauſa ad excommunicandum. Lata autem ex cauſa falſa non valet. Data etiam per Iudicem contra citatum, non comparentem, ex iuſto impedimento, non valet. num. 38.

Non debet extendi de vno caſu in alium, nu. 51.

Poteſt ſuſpendi ſicut interdictum, & ſuſpenſio. n. 163. Appellatio autem non ſuſpendit excommunicationem præcedentem. nu. 159.

Excommunicatio conditionalis impleta conditione non retrotrahitur. Et ab excommunicatione lata ſub cõditione licitè poteſt quis appellare ante impletam conditionem, etiam poſt decendium, & ita impleta conditione communicare poterit. n. 272.

& in Nouo, num. 273. Denique excommunicatio eſt pœna extraordinaria & exorbitans. Ibid.

EXCOMMVNICATIO II.
Quoad obligationem & comprehenſionem.

EXCOMMVNICATIO lata propter ſolum furtum, quæ non comprehendit alia damna, non ligaret eum, qui acũ furaretur à ſartore, quamuis ſciret ſartorem paſſurum detrimentum vnius regalis. c. 17. num. 3. F. §. 3. & in Nouo, num. 4. A

Excommunicatio generalis contra eos qui furantur, cõprehendit omnes furantes mortaliter, niſi excipiantur propter intentionem excommunicantis, vel alia via. Ibidem, §. 3. Vnde excommunicatio non ligat, ſi ferens non habet intentionem ligandi, vel qui petit non habet voluntatem, vt liget. cap. 27. num. 11. B

Excommunicatio lata contra ſciẽtes, & non reuelantes res ſubtractas alicui, neſcienti ſubtractorem, non ligat recuperantẽ ſuum debitũ, neque certò ſcientes eũ qui accepit, accepiſſe, quod ſuum erat; ſecus ſi dubitarẽt, C

licèt recuperans id teſtaretur, niſi is eſſet tantæ auctoritatis, vt alter meritò poſſet dubium deponere. cap. 17. num. 114. Quod quidem locum habet, licèt excommunicatio eſſet ſpecialis de illa re in particulari. n. 115.

D Excommunicatio lata ab Epiſcopo contra non manifeſtantes tale furtũ, non ligat ſcienté, niſi præmittat correctionem fraternam, vel ſi furtum non poſſet probari. At verò ſi latro admonitus nollet ſatisfacere, & admonitor probare poteſt, tenetur manifeſtare, aliàs incurret excõmunicationem, & tenebitur reſtituere damnificato. nu. 134. Tamen huiuſmodi excommunicatio non comprehendit vxorem, filium, nec cognatum alicuius delinquentis, abſcondentes aliqua bona, ne à Iudicibus ſequeſtrentur, neque id ſcientes, ſi talia bona pertinerent ad compenſandum debitum dotis, vel aliud: aliàs verò ſecus. cap. 17. num. 135.

E Ignorãtia inuincibilis excuſat ab excommunicatione, quamuis actus ſit prohibitus lege naturali, vel diuina, & quamuis excommunicatio ſit lata à Papa. cap. 23. num. 47. cap. 27. num. 16.

Excommunicatio non cõprehẽdit ferentem illam. Cecùs ſi Epiſcopus ſolùm eſſet denunciator excommunicationis ſummi Pontificis, vel alterius Epiſcopi, vel eius Vicarij. ca.27. num.6.

Excommunicatio maior non comprehendit niſi peccãtem mortaliter. num.9. Lata etiam ſub cõditione ante impletam conditionem non ligat. num.11. F

Excommunicari non poteſt non baptizatus etiam catechumenus. nu. 13. Nec vniuerſitas, nec collegium. num.13.& 165. Nec reſuſcitatus denuò iam non moriturus: nec Papa: & nemo à ſeipſo, nec ab inferiori. Nec locuſta, nec alia id genus. num.13.

Excõmunicatio poteſt incurri propter ſolam omiſſionẽ. num.19. etiam propter omiſſionem defenſionis clerici ab iniuſta percuſſione. num.78. de quo infrà Excommunicatus, §. 2. lit.E. G

Excommunicatio generalis non comprehendit non potentem parere, vel reſtituere, vel denunciare. nu. 14. nec eum qui habet iuſtã cauſam non denunciandi. num. 16.

Excommunicatus ſub conditione ſi

non ſoluat ante terminum præſcriptum, & ante incurſam excommunicationem prorogetur à parte terminus, non erit excommunicatus; ſi autem non ſoluat in termino prorogato, incurret, ſi prorogatio facta fuit conſenſu Iudicis; aliàs non incurret. num. 15.

H Excommunicatio lata ad petitionẽ partis, tolli poteſt de conſenſu eiuſdem, antequàm incurratur. Sed non poteſt ſuſpendi, nec differri, nec ita mutari, vt ſemel ſublata iterum incurratur. Non ſoluens autem penſionem in termino, non eſt excommunicatus, donec penſionarius id declaret. cap. 27. num. 15.

I Lex excommunicans facientem non comprehendit regulariter conſentientem, etiam mandando, conſulendo, auxiliando, niſi ex eius tenore colligatur. Excommunicatio verò lata contra dantem licentiam faciendi aliquod malum, non extenditur ad vtentem illa, niſi exprimatur expreſsè. nu. 51. Imò extendens ſe ad conſulentem non comprehendit eum, qui conſulit conſilio ita ſimplici, quòd ſine illo tam certo & iniquo animo commiſſum fuiſſet delictum,

Digitized by Google

quàm cum illo. Idem dicendum eſt de mandato,iuſſu & fauore, ſine quibus perinde omninò peccatum admiſſum fuiſſet.nu.51.Quando lex ex- L communicans loquitur principaliter de faciente,& ſecundariò de præcipiente & conſulente,non comprehẽdit conſulentem, vel mandantem, antequàm fiat opus. Vnde mandans percutere clericum,non incidit,antequàm percuſſio ſequatur. At verò quando principaliter loquitur de omnibus,qui mandat, incidit etiam antequàm fiat opus, vt qui mandat interficere aliquem per Aſſaſſinos. num.51.in fine.

Epiſcopi incurrunt excommunica- M tionem generaliter latam à iure, quamuis non fiat ſpecialis mentio eorum:ſecus de ſuſpenſione.nu.161.

Excommunicatio Epiſcopi non ligat extra Epiſcopatum, quamuis id ipſe velit.cap.27.num.272.Comprehendit tamen Parochos exiſtentes in aliena diœceſi,non reſidentes.nu.6.

EXCOMMVNICATIO III.

Quoad excommunicantẽ,& cauſã.

EXCOMMVNICARE poteſt omnis A qui habet iuriſdictionẽ Eccleſia-

ſticam ordinariam,vel delegatam in foro exteriori , vt Papa , Epiſcopus, Abbas,præpoſiti , & Priores Eccleſiæ collegiatæ Regulariũ , & ſæculariũ, item Capitulum ſede vacante , non tamen Parochus. Nec requiritur , vt ſint conſecrati,aut benedicti,ſufficit, vt ſint confirmati , aut prouiſi.Et inter hos numerantur delegati ſummi Pontificis ,& Epiſcoporum,Vicarij,& delegati,& denique omnes, qui conſuetudine præſcripta ſibi compararunt iuriſdictionem , qui poſſunt excommunicare , & non alij. cap. 27. num.5.

Abbates verò ,& Priores,qui ſunt Rectores Eccleſiarũ habentium beneficiarios non viuentes collegialiter,non poſſunt excommunicare iure communi:neque Abbates , & Rectores,qui tãtùm ſunt velut Parochi Eccleſiarum ſimpliciũ parochialiũ: nec ipſimet Parochi in communi poſſunt, neque generaliter ,neque ſpecialiter excommunicare ſuos parochianos. Poſſent tamen habere iuriſdictionem ad hoc , ex conſuetudine præſcripta, & tunc tantam habebunt , quantam eis dederit conſuetudo.num.5.

Itaque inter Prælatos,qui vocãtur

Abba

Abbates, ſoli ij poſſunt excommunicare iure communi ſuos ſubditos,qui ſunt Præpoſiti Eccleſiarum collegiatarum regularium , aut ſæcularium. Collegitur hoc ex toto num.5.

Epiſcopus extra ſuum Epiſcopatũ non poteſt excõmunicare ſuos ſubditos,quamuis eſſet vi expulſus , niſi in loco viciniori Epiſcopatui,vel de cõſenſu Epiſcopi, vbi manet, vel habet domiciliũ,vel in re adeò manifeſta,vt non requirat cognitionem cauſæ.n.6. C

Mulier non poteſt excommunicare, neque laicus ſine priuilegio Apoſtolico.nu.6.Neque quiſquam ſeipsũ. num.13.

Conſuetudo abſque ſententia , vel conſtitutione , non excommunicat aliquem,niſi ſit legitimè præſcripta à Papa,vel Prælato.num.7.

Excommunicatus non denũciatus poteſt excommunicare.Item ſuſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ tãtùm,poteſt excõmunicare,& abſoluere.nu.7.Ibi.

Peccat mort. qui cùm nõ poſſit excommunicare,excõmunicat.Idem de excõmunicãte iniuſtè. Idẽ de excõmunicante ſine canonica monitione, vel ſolo verbo,ſine ſcriptura publica, vel priuata,niſi iuſta de cauſa excõ- D

municatio tamen ligat, ſed excommunicans manet ſuſpenſus per vnum mēſem ab ingreſſu Eccleſiæ,& à diuinis. Quæ pœna non comprehendit Epiſcopos, nec Prælatos Religionū, quando conſtitutiones confirmatæ à ſummo Pontifice præſcribunt aliam formam.num.8.

Excōmunicatio maior non eſt imponenda niſi pro mortali.num.9.

Solus Epiſcopus poteſt ferre excōmunicationes generales.Nec iſtæ ſūt ferendæ in ciuilibus, niſi in ſubſidiū aliorum remediorum iuris, neque in criminalibus, niſi cùm executio perſonalis,vel realis fuerit valdè difficilis.num.10.

Ob culpam merè præteritam non eſt ferenda,niſi trina canonica monitione præmiſſa.Trina autem canonica monitio eſt cum interuallo ſaltem duorum dierum inter vnam & aliā, aut etiam vnam pro tribus concedendo ſex dies, quando non eſt periculum in mora; & quando fuerit huiuſmodi periculum,diminuendum eſt tempus,prout oportuerit. Quòd ſi excōmunicatio feratur propter peccata præterita,erit nulla, niſi præuia cognitione cauſæ, vel dato termino

ad

ad allegandum cauſas num.11.

Excommunicatio cum participãtibus ſolùm poteſt dari à Papa. nu.32. hoc intellige de excommunicatione, quæ datur ſine expreſſa nominatione eorum,de qua excommunic.1.lit. E.caſu V.

Excommunicatio verò minor quãuis poſſit ferri per Iudicem, cõmuniter tamen non fertur,niſi per ius.Idque in octo caſibus,quorũ ſolus vnus eſt in vſu,ſcilicet participatio cum excommunicato excommunicatione maiori.num.25.

Excommunicatio autẽ minor non tranſit in tertiam perſonam,ideò qui participat cum excommunicato excommunicatione minori,non eſt excommunicatus.num.25.

EXCOMMVNICAT. IV.
Quo ad effectum.

COMMVNICATIO fideliũ eſt triplex;omninò interior, vt charitas, & gratia;omninò exterior,humana;ſcilicet inter homines; mixta ſeu media,vt ſacramẽtorum & ſuffragiorum.cap.27.num.17. A

Collatio Sacramentorum facta ex-

communicato, illicita eſt, valida tamen.cap.9.num.2.

Profeſſio facta ab excommunicato valida eſt,& etiam matrimoniũ.Ibid. & cap.22.num.81.

B Confeſſio facta excommunicato valida eſt,quamuis dans & accipiens ſcienter ſacrilegium committant. ca. 9.nu 3. ſi tamen pœnitens nõ ſolùm ſciat ſe eſſe excommunicatum, ſed etiam ſciat eſſe peccatũ mort.recipere vel procurare abſolutionẽ à peccatis, antequàm abſoluatur ab excõmunicatione,confeſſio erit nulla. nu. 4.& in Nou.num.5.

Collatio beneficij Eccleſiaſtici facta excommunicato non valet.num. 4.Imò nec conualeſcit per abſolutionem,niſi renouetur, & tenetur reſtituere fructus perceptos.cap.27.nu. 21. Atque hæc annullatio habet etiã locum in eo qui ignorabat ſe eſſe excommunicatum.num.271.§. 8. Vide plura tit.Bonorum.

C Sufficeret tamen diſpenſatio Epiſcopi,ſi ad illũ ſpectabat collatio. Sed hæc non procedunt in collatione facta à Papa,vel Legato cum clauſula abſolutionis quoad effectum præſentium conſequendũ.num.271.§.8.ex-

commu

cõmunicatus,per quem ſtat,quin abſoluatur,nihil poteſt percipere de fructu beneficij, ne ad ſuſtentationem quidem. cap. 25. num. 124.

Excommunicati denuntiati actus pertinentes ad poteſtatem,& iuriſdictionem eccleſiaſticam humanã non valent, vt ad beneficia præſentatio, electio,poſtulatio,confirmatio, inſtitutio,collatio,prouiſio,& nominatio. cap. 27. num. 36. ad 6. Reliqui verò actus,qui innituntur iuri naturali gẽtium, regulariter valent, vt teſtari, contrahere matrimonium. Ibid.

Excõmunicatus quamuis ſit negligens in procuranda abſolutione,non peccat non audiendo Miſſam die feſto cap. 21. nu. 3. Neque peccat omittendo confeſſionem annualẽ, ſi aliàs non negligit procurare abſolutionẽ. num. 34. Idem dicendum de Communione. num. 45.

Excommunicatus denunciatus nõ debet admitti in actorem, aduocatũ, vel teſtem. cap. 25. num. 24. Quod quando ſit mortale,vel veniale, vide tit. Iudex. Vnde iſte repellitur à iudicio,ita vt nõ poſſit eſſe actor,nec procurator actoris,nec rei: poteſt tamen eſſe reus ad ſe defendẽdũ. ca. 27. n. 25. E

Poteſt conſtitui procurator vt poſt abſolutionem procurare poſſit. Ibid.

Excommunicatio iniuſta ex defectu cauſæ operatur in foro exteriori, & etiam in interiori, quantùm ad effectũ peccandi, qui non euitant eum qui ſciunt eſſe excommunicatum, & ignorant iniuſtitiam excõmunicationis. Excommunicatio verò nulla, nil operatur in foro exteriori, neque in interiori, niſi per accidens, ratione ſcandali. num. 3. In quibus caſibus ſit excommunicatio nulla, vide tit. Excommunicatio, I.

G Excommunicatio maior priuat cõmunione Sacramentorum, & ſuffragiorum generalium. Sed quando excommunicatus eſt verè contritus, & procurat pro viribus abſolutionem, fruitur cõmunione charitatis, & gratiæ, & ſuffragiis: non tamen communione Sacramentorum actiua, nec paſſiua. Idem de excõmunicato abſque iuſta cauſa, & de illo qui non potuit ſoluere ante tempus præfinitũ ſub pœna excommunicationis. n. 18.

H Excommunicatio maior excludit etiã à diuinis officiis: & aliis precibus, cũ aliis ſimul faciendis, vel audiẽdis. Poterit tamen excõmunicatus ſolus

pre

preçari etiam in Eccleſia, quãu is alij precentur ab eo ſeiunĉti.nu.19.n.34.

Excommunicato ingrediente in Eccleſiam, quid debeāt facere exiſtētes in ea, vide Excommunicatio, V.

Denique ea quibus excommunicatio maior priuat, continentur in hoc verſiculo. I

Os, orare, vale, cōmunio, mēſa negetur.

Per, *Os*, intelligitur participatio, colloquendo, oſculando, amplexādo, recipiendo, mittēdo, vel dando literas, L
Per *Orare*, participatio Sacramentorum, & diuinorum officiorum, & quarumlibet aliarum precum in Eccleſia intra vel extra eam cum aliis dicēdarum. Per *Vale*, includuntur mu- M tuæ ſalutationes, quæ fiunt per collocutionem, aut per literas, aut etiam aſſurgendo, aperiendo caput, mouendo labia, & alia ſimilia, quæ ſignificant ſalutationem, ſiue locutionem. Quæ ſigna ſalutationis ſi fiant ſine animo ſalutandi, ſed in animo indicendo, *Deus te conuertat*, non includuntur ſub hoc verbo. Per *com-* N *munio*, intelligitur participatio, quæ habetur in operando, exercendo, aut faciendo aliquid ſimul cum ex-

communicato, aut habitando in eadem domo,aut in aliqua eiuſdē parte,aut conuerſando cum eo aliis modis. Per *menſa*, intelligitur comedēdo in eadem menſa,dormiēdo in eodē lecto,quãuis dom9 ſit aliena.n.20.

Q Communio Sacramentorum & diuinorum officiorum principaliter eſt prohibita cum excommunicato excommunicatione maiori.num.31.

Excommunicatus ob delictum occultiſſimum poteſt poſt pœnitentiam & ante moram petendi abſolutionē celebrare, ne fama eius periclitetur. num.229.

R Excommunicatus maiori excōmunicatione fit irregularis vtens aliquo aſtu peculiari ordini ſuo. nu.29.

Excōmunicatio maior facit infamem,ſi materia eſt manifeſta, & eſt lata ob cauſam afferentem, infamiā iuris, vel ob contumaciam in cauſa inurente infamiam.cap.27.num. 21.

Priuat etiā facultate actiua, & paſſiua eligēdi.Suſpēdit ab officio & beneficio.Quòd ſi officium fuerit publicum, valebūt geſta quamdiu toleratur.Eximit ſubditos à ſeruitute ratione fidelitatis,vel ſubiectionis iuriſdictionalis durāte excommunicatione.

Annul

Annullat reſcripta obtenta à Pontifice præterquàm ſuper articulũ eiuſdem excommunicationis, niſi detur abſolutio ad effectum illorum cõſequendum,& non inſorduerit per annum.21.22.

Facit etiam vt perſeuerans in ea per annum in cauſa criminali,videatur confiteri crimen.num. 23. & habetur ſuſpectus de hæreſi.num. 10. T

Priuat ſepultura ſacra. Quod tamẽ poſt Extrauagãt. *Ad euitanda*, intelligitur de notorio excommunicato. num.10.& 32.ad ſecundum.

De minore excommunicatione. V

Excõmunicatio minor ſolũ priuat participatione paſſiua Sacramentorum,& ita poteſt eligere, & vti omni ſua iuriſdictione,nõ tamen eligi. nu. 24.Poteſt miniſtrare Sacramenta , ſi dando non recipiat.ibid. & nu. 249. in fine.Et non peccat cõferendo,nec venialiter.Ibidem.

Excommunicatio minor nõ priuat hominem facultate audiendi Miſſam,nec ſumendi pacem , nec abſoluendi ab excommunicatione maiori vel minori : imò nec abſoluendi à peccatis , nec dandi communionem infirmo ſine celebratione Miſſæ.

num.24.Nec tranſit in tertiam perſonam.num.25.

EXCOMMVNICATIO V.

Quo ad participantes.

CONFESSARIVS audiens excommunicatum non incidit in excõmunicationem minorẽ.cap.10.nu.3.

Non licet participare cum notoriè excommunicatis,quamuis nõ ſint excommunicati ob notoriam percuſſionem clerici.cap.9.num. *6*. & cap. 27.nu. 35. not.3. Quod tamen retractauit in Nouo,ca.9.n.8.ca.27. n.35.

Non tenemur euitare ſpecialiter excommunicatum antequàm declaretur,ac denuncietur, vt habetur in Extrauag. *Ad euitanda.* Sed hæc Extrauagans nihil prodeſt ipſi excõmunicato quantumuis occulto.num.35. cap.27.de quo plura tit.Hæreticus.

Semel excommunicatus ſemper præſumitur talis. num. 42. Vnde talis & publicus ſemper vitari debet, donec conſtet de eius abſolutione, niſi perſona ſit talis, cui affirmanti ſe abſolutum eſſe,ſit adhibenda fides. num. 36. Sed participans cum ex-

communicato minori non incurrit excommunicationem.num.25.
Peccat qui cum excommunicato maiori communicat aliqua communicatione prohibita illo verſu, *Os orare, vale, communio, menſa negetur.* nu.20. cuius explicationem vide tit. Excõmunicatio, IV. à lit. I. E

Excuſant tamen contenta in hoc verſu: F

Vtile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.

Per verbum *vtile*, excluditur, qui participat cum excommunicato ad vtilitatem eius animæ, quamuis interponat nõnulla alia, vt meliùs perſuadeat: item ad vtilitatem propriam temporalem ſibi debitam, petendo in iudicio, vel extra: item ad conſilium ſpirituale pro ſe, aut pro aliis, & etiã temporale valde neceſſariũ, quando non occurrit alius ſimilis à quo petatur. num.26.

Per *lex*, excluditur vxor excõmunicati, quam lex coniugij obligat ad communicandum cum vxore: quod non ſolùm habet locum in vxore, ſed etiam in marito. num.26.& 27.

Per verbũ *humile*, excluduntur filij, quos ſecũ habet, ſerui, famuli vrbani & ruſticani, qui erant ei ſubiecti ante

excommunicationem,niſi eorum fauore,conſilio,& auxilio perſeueret in contumacia.Item è contrario poſsũt communicare maritus, pater, mater dominus, herus,vxori,filiis,mãcipiis, & famulis excommunicatis. Sed hi partim per verbum *lex*,& partim per *vtile*,videntur excludi.cap.27. num. 26.27.

Per verbum, *Res ignorata*,excipitur ignorans excommunicatum eſſe denunciatum , per Extrauagantem *Ad euitanda*, niſi à fide dignis audierit eſſe denunciatum:tunc enim tenebitur eum vitare. Qui autẽ dubitat,nõ tenetur vitare,præſertim corã aliis.

H Per verbum, *Neceſſe*, excipitur qui communicat cum excommunicato propter magnam neceſſitatẽ propriã vel excommunicati, vt quia alter alterius eleemoſyna indiget, quam ab aliis commodè habere non poteſt. num.27.

I Participatio cum excommunicato maiori,etiam quando non licet, tantùm eſt venialis,niſi in ſex caſibus.I. In Sacramentis ,vel diuinis officiis. II. Nimis frequens , quæ animet ad delinquendum. III. In contemptum clauium. IV. Contra ſpeciale præce-

ptum Iudicis. V. Cum excommunicato à Papa cum participantibus. VI. In peccato mortali. à n. 28. vſque ad 32.

Participare metu mortis cum excõmunicato etiam in diuinis non eſt peccatum, nec inducit aliquam excommunicationem. cap. 27. num. 36. §. 11.

Participans cum excommunicato ante commiſſum, vel cùm committitur crimen habens annexam excommunicationem, non incurrit eam: ſi verò conuenit poſt commiſſum crimen, incurrit. nu. 33. dummodò ſciat illum eſſe denunciatum. num. 112. & tunc toties incurrit, quoties dicuntur iteratæ participationes. ibid. L

Excommunicato ingrediẽte in Eccleſiam ad orandum, exiſtentes in ea debent exire, vel precibus aut vi, eũ cogere, vt egrediatur: alioquin ceſsãdum eſt à diuinis, etiam Miſſæ incœptæ, ſi nondum eſt incœptus canon. Si vero incœptus eſt, finienda erit cum vno miniſtro: non tamẽ tenentur exire, eò quòd tranſeat excõmunicatus per Eccleſiã, vel non orando maneat in ea propter alia negotia. num. 34. M

Mortale eſt, orare pro excõmunicato oratione publica. Oratio autem

publica dicitur, Miſſa, Horæ canonicæ, cõſecratio Eccleſiæ, altaris, & virginum, benedictio ſolennis Epiſcopi, & aquæ benedictæ, officia defunctorum, & ſepulturarum. Non tamen eſt mortale, oratione priuata, qualis eſt Salutatio Angelica meridiana & veſpertina, ſimplex benedictio menſæ: imo in quibusdam harũ eſt licitũ. Nec eſt mortale orare pro excõmunicato nulliter, ſeu inualidè, nec pro excommunicato validè, ſed ex iniuſta cauſa. Nec pro excommunicato iuſtè, quem tamen credimus verè pœnitere, dũmodò non fiat expreſsè publicè pro illo. num. 36. §. 1. ad 1. & 5.

Qui in Miſſa orat, & applicat eius valorem quibus Eccleſia iubet, poteſt pro infideli, vel excommunicato applicare hunc actum particularẽ orãdi, vel applicandi valorem Miſſæ. nu. 36. §. 12. ad 1.

Pro excõmunicato nõ denũciato nec notorio poteſt orari publicè. Ib. ad 2.

Qui participat cum excommunicato contra præceptum iuris, vel Iudicis, incurrit excommunicationem maiorem, niſi quando. Iudex excommunicat ſine monitione participãtes cum excommunicato à ſe. n. 36. ad

quartum,de qua vide in 5. Compendio,tit.Excommunicatio,1.lit. E. caſu,V.

Licet cum excommunicato legere aliquam partem Euangelij vel Pſalmi,ſiquidem eius animæ conuenit,& audire concionem cum eo.num. 36. ad 5.

De notorio excommunicato:& Extrauagante. *Ad euitanda*, vide titul. Hæreticus.

EXCOMMVNICATIO VI.

De Excommunicationibus iuris.

Et primùm de Excõmunicationibus in Bulla Cœnæ contentis.

§. I.

EXCOMMVNICATIONES Bullæ Cœnæ editæ à Gregorio XIII. nõ ſunt ab homine,ſed à iure latæ, quia mens fuit eiuſdem Gregorij, vt non finerentur ſua morte.cap. 27. nu.74. in Nouo,num.73. A

Prima excommunicatio contra hæreticos. Hæc non comprehendit magos, qui aliàs non ſint hæretici.Solùm cõprehendit fautores, receptatores, & B

defenſores hæreticorum formaliter, ſcilicet eo reſpectu, quo ſunt hæretici. num. 55.

Comprehendit eos, qui hæreſim quã credunt, exprimunt verbo, aut ſcripto, aut nutu, vel ſigno verbis æquipollente: quamuis nullus hominũ id viderit, ſeu audiuerit, aut probari non poſſit. Sufficit enim, vt ex natura ſua ſit probabile, vt conſequenter ipſo facto ſubiaceat pœnis. n. 56. c. 27.

Non comprehendit hæreticos purè mentales: nec etiam purè exteriores ſaltem in foro conſcientiæ. Nec habentem, vel legentem libros Catholicorum, in quibus referũtur dicta hæreticorum: nec elucidatos per annotationes hæreticorum. nu. 6. Licèt iſte vltimus incidere poſſet in cenſuram Indicis librorum Pij IV. Ibidem.

II. *Contra ſchiſmaticos.* Quanquàm omnis hæreticus eſt ſchiſmaticus, quia ſeparat ſe à fide, & ab obedientia, & vnitate Eccleſiæ, non tamen omnis ſchiſmaticus eſt hęreticus. Vnde hæc cenſura comprehendit eum qui ſe ſeparat ab vnitate Eccleſię, nolendo ſubeſſe ei, vel membris eius, quatenus ſunt eius, licet aliàs credat eſſe vnam Eccleſiam, & vnum Vica-

rium Chriſti ſupremum.nu.57. Quid ſit ſchiſma,vide tit.Schiſma.

III. *Contra appellantes ad futurum Concilium.*Conſulẽs & auxilium præbens,non incurrunt, donec appellatũ fuerit,ſeu appellatio ſubſequatur. Quod ſi vniuerſitas,collegium,aut capitulum ſit ad id conſulens,aut auxilians , incurret non excommunicationem,ſed interdictum, cum appellatum fuerit. num. 58. vide infr. §.litt.

IV. *Contra pyratas*,&c. Hæc ſolùm comprehendit principaliter verſantes in agẽdis prædis, percutiendis aut interficiendis occurrentibus in mari. num.59.

Comprehendit conſulentem , & auxiliantem.Non tamen comprehẽdit gerentes ſua negotia vel mercimonia cum amicis,vel bella iuſta, ſiue iniuſta cum inimicis, & deprædãtes aliquando incidenter.Nec facientes hoc in fluminibus tantùm : non tamẽ requiritur quòd id faciant omnibus nationibus , vel ferè omnibus, ſed ſufficit id facere illis aut illis nationibus.num.59.

V. *Contra accipientes naufragorum bona*. Hæc explicatur num.117. & in

hoc

hoc Comp.tit.Excommunicatio, VI. §. IV. & tit. Naufragium.

VI. *Contra imponentes noua pedagia.* Per verbum, *noua*, intelliguntur etiam incremẽta veterum. Per *pedagia* & *gabellas* intelliguntur portoria, & alia vectigalia, Per illa verba, *ad id poteſtatem non habentes*, includitur ſolus, & omnis, qui recognoſcit Superiorem in temporalibus. num. 61. Per illud, *exigit*, intelligitur hæres imponentis, publicanus, conductor, & etiã famulus. Per illud, *prohibita*, intelligũtur ſimpliciter prohibita, id eſt, quæ nec à laïcis nec à clericis iuſtè poſſunt exigi. Quæ verò prohibita ſunt exigi à clericis, & non à laïcis, dicuntur probibita ſecundùm quid. Vnde qui ea petit à clericis, incurrit excõmunicationem, non hanc, ſed aliam. cap. quanquàm, de vſur. lib. 6. vide in Auctore, cap. 27. num. 128. & in hoc Comp. tit. Excom. VI. §. V. excommucatione 21.

Qui autem minuta pedagia exigunt à clericis, ſicut à laïcis non habita ratione fructuum Eccleſiaſticorum, non incurrunt excommunicationem, neque hanc, neque aliàm eiuſdem Bullæ Cœnæ, quæ eſt XIV. in

Antiq.& in Nouo eſt xviii. hoc habetur num.69.incurrunt tamen iſti excommunicationem in dicto cap. quanquàm.

VII.*Contra falſarios Bullarum*.Non includuntur I.ſupplicationes ſignatæ à Papa (quas ſignaturas vocant) ſub appellatione literarum Apoſtolicarum in materia odioſa.II.Excommunicatio hæc in iis ſolùm eſt reſeruata Papæ,quæ continentur ſub hac clauſula:nam quatenus continetur in illo capite, *Ad falſariorum* , non eſt reſeruata:quamuis illud hic innouet,ac extendat.III.Non cõprehendit falſarium literarum Epiſcopi,vel Nuncij, vel Pœnitentiariæ:comprehendit tamen falſarium Breuium Papæ. IV. Nec etiam includuntur ſurreptitiè impetrãtes literas Apoſtolicas , vel vtentes illis:neque vtentes falſis litteris,niſi ſoli laici,& hi quidem non in hac cenſura,ſed in illa capitis, *Ad falſariorum*,includũtur. Ille autẽ dicitur habere falſas literas,aut vti illis qui ſciens aut ſcire debens eſſe tales, vtitur eis.V. Non comprehendit corrigentem aliquod punctum aut literam,ſine mutatione ſententiæ,ſaltem in foro conſcientiæ.cap. 27. num.62.

VIII. *Contra deferentes arma Turcis*

Per *equos* intelliguntur etiam debiles vel morboſi, traditi à Turcis,&arte Chiſtianorum in eorum terris curati: & equi alij quilibet apud nos nati,& nutriti etiam intelliguntur. Per *arma* intelligũtur generatim omnia arma bellica ad pugnam principaliter facta ſeu deſtinata,vt ligna,trabes,ferrum, & alia metalla;denique omnia offenſiua etiam, cultri & cultelli: item omnia defenſiua. Sed inter arma bellica poſſunt computari lapides,fuſtes baculi,ligna,trabes,& alia, quatenus à deferente deſtinata fuerint directè vel indirectè ad pugnę cõmoditatem alioqui inter merces numerãda ſunt. Per *ferrum,& alia metalla,aurum, & argentum,&c.* intelliguntur tam facta quàm infecta:& forte poſſet includi ſub nomine auri & argenti ipſum numiſma & pecunia ſignata. Vena tamen ferri,& aliorum metallorum nõ cõprehendũtur,niſi iuxta intentionẽ deferentis. Per *inſtrumenta bellica* intelliguntur tubæ,cornua,fiſtulæ, litui tympana, & alia muſicalia. Per *lignamina* intelliguntur omnia genera trabiũ & lignorum ad naues,& triremes aut machinas bellicas fabricandas,

non

Digitized by Google

non tamen ligna ad ignem fouendũ. Per *funes* non ſolùm linei, canapei, ſed etiam lanei, ſpartei, & ex alia materia conferti intelligi debent. Per *Turcas* non intelligũtur hæretici, nec Iudæi, nec alij Gentiles, quibuſcum nõ eſt bellũ Chriſtianis, neq; etiã alij Turcę, & Sarraceni, qui cõtra alios Turcas & Sarrecenos adiuuãt Chriſtianos.

Excuſantur principes, vel duces Chriſtiani, qui donãt Turcis vnũ vel alterũ enſem, haſtã, vel ſclopũ, vel equum in gratiam beneficij accepti, vel accipiendi. c. 27. *63*. Denique generaliter comprehendit deferentes huiuſmodi res prohibitas etiam ſolo animo lucrãdi, quãuis paciſcerentur, quòd nunquã vterẽtur eis cõtra Chiſtianos. Nõ tamẽ cõprehẽdũtur Chriſtiani, qui metu mortis remigãt in triremibus Turcarum contra Chriſtianos, quãuis peccent mort. nec poſſint abſolui, niſi firmiter proponãt ſe nũquàm id facturos, etiamſi ob id vitam amittant. c. 27. nu. *63*. Secus de illis, qui ſponte remigãt in eiſdẽ, aut certè qui Turcarum Sarracenorũ naues regunt contra Chriſtianos: nam hi vidẽtur excõmunicati per c. *Ita quorũdã* & per c. *Ad deliberãdã*. Hoc colligitur

Digitized by Google

ex eodem n.in fine, vbi ſpeciatim loquitur de regentibus naues Turcarũ, item ex libro illo Repetitionũ, in c. ita quorundam,quem citat hoc eodem num.in initio.

Chriſtiani autem, qui metu, vel ſponte remigant aut regunt naues Turcarum contra alios infideles, neque excommunicantur, neque peccant.num.63.

IX.*Contra impedientes neceſſaria adducentes Romã.*Includit omnes Chriſtianos omnia in hac clauſula contenta facientes, non tamen comprehendit eos qui iuſtè impediunt propter vtilitatem ſuæ Reipublicæ,aut ob ſalutem corpoream ſuorum,timore peſtis in Curia graſſantis.nu.64.

X.*Contra malè tractãtes venientes vel recedentes à Curia.* Hæc eſt vndecima in Nouo.Nõ loquitur de Roma, ſed de eius Curia,vbicunque illa ſit.Roma enim, & Sedes Apoſtolica, vel eius Curia diuerſa ſunt n.65.

Tantùm loquitur de eũtibus aut redeuntibus ratione Curiæ. Sed hoc mutatum eſt in Nouo.Comprehenditur qui cùm nullam habeat iuriſdictionem facit id,ſicut Iudex,vt Caietanus ait,ſed non eſt ei aſſentiendum

Digitized by Google

in hoc:non enim requiritur quòd ad incurrẽdũ careat iuriſdictione, ſed in genere dicit omnes quoſuis tã iuriſdictione carentes,quã nõ carentes in Nou.Atque volũtas,& propoſitũ percutiẽdi,ſeu interficiẽdi,nõ ſolùm requiritur, vt concipiatur tẽpore animi pacati,ſed ſufficit,vt concipiatur animo irato & turbato,dũmodo cõcipiatur ante rixã& percuſſionẽ.c.27.n.65.

XI. *Cõtra malè tractantes Romipetas.* Hæc eſt decima in Nouo. Comprehendit omnes faciẽtes principaliter, aut acceſſoriè contenta in hac clauſula.Requiriturque quòd ij ſint peregrini euntes Romam cauſa deuotionis,vel peregrinationis,vel manentes in ea,vel recedentes ab ea.n. *66.* in Nouo,nu.*65*.

XII.*Contra iniurioſos Cardinalibus.* Comprehendit eos,qui iniuriant non ſolùm Cardinales,ſed etiam qui iniuriant Patriarchas, Archiepiſcopos Epiſcopos, Legatos,& Nuncios. Cõprehendit eiicientes à terris ſuis Legatos,& Nuncios Sedis Apoſtol. Patriarchas ,Archiepiſcopos, & Epiſcopos,è ſuis diœceſibus.Et comprehenduntur Iudices ſæculares id iubentes , aut exequentes , eorúmque

Digitized by Google

lictores executores, auxiliantes, & cõſulentes. Quòd ſi iuberent eos exire è curia Regis, aut alio loco qui non ſit eorum diœceſis, non ligarentur. Non tamen comprehendit eum qui hæc faceret cum moderamine inculpatæ tutelæ: aut cum probabili ignorantia noctu aut interdiu eos in alieno habitu repertos. Hæc clauſula innouat Clem. ſi quis ſuadente, de pœnitent. & cap. fœlicis, de pœnit. lib. 6. & continet plura & efficaciora quã illa, licèt paucioribus verbis. Epiſcop⁹ autẽ hic ſolùm intelligitur, qui eſt cõſecratus non qui ſolùm eſt electus & cõfirmatus, licèt adierit poſſeſſionem. nu. 67.

XIII. *Contra impedientes curſum cauſſarum Curiæ.* Cõprehendit omnes qui impediunt curſum cauſſarum ad ad Curiam recurrentium, vel in Curia proſequentium: item impedientes executionem literarum Apoſtolicarũ: itẽ eos qui impediunt, & malè tractant cauſſarum geſtores, quouis modo ſua negotia procurantes: item eos qui impediunt inſtrumenta ſuper his petita dari: denique eos qui impediunt impetrationes litterarum gratiæ vel iuſtitiæ à Sede Apoſtolica. Comprehenduntur non ſolùm

qui

Digitized by Google

qui hęc faciunt auctoritate iudiciaria laica, ſed etiam qui Eccleſiaſtica, vel quauis alia priuata. Hæc clauſula in No. includit plures alios, quā in Antiq.

XIV. *Cōtra vſurpātes fructus*. Hæc diſtinctiùs & explicatiùs ponitur in No. hoc modo: XIV. *Contra aduocantes ſibi cauſas iudiciarias Curiæ, ſeu Apoſtolicas*. XV. *Contra trahentes ad ſuum tribunal perſonas Eccleſiaſticas: aut quid ſtatuētes contra libertatem Eccleſiaſticā*. XVI. *Contra impedientes iuriſdictionem Ordinariorū*. XVII. *Contra vſurpātes fructus, &c*. XVIII. *Contra imponētes Eccleſiaſticis collectas, talias, &c. ſine auctoritate Papæ*. Hæc clauſula, quę longiſsima eſt, cōtinetur in Antiquo ſub eodem numero ſcilicet Excōmunicatione XIIII. & in Nouo, vt hic diſtinctum eſt. Solùm cōprehendit facientes hæc auctoritate iudiciali, vel laica. c. 27. n. 69. & in No. 70. Per illa verba, *prætextu violētiæ*, includit impedientes executionem literarum Apoſtolicarum ſub pretextu tollēdæ violentiæ. Quales ſint illi, an ſemper maximè in tēmpore & forma, ſupplicatione, ſeu appellatione facta, dubiū eſt à Sede Apoſtolica determinādū. Quāquā ſatis videtur hìc deter-

Digitized by Google

minari quoad eos qui propter illas nullatenus ad tribunal eius, ad quem ſupplicatur, vel appellatur, adductas, vel adducendas impediũt. Quod vero multi iure munire conãtur id quod in Hiſpania & Gallia pro indubitato habetur, ſcilicet quòd poſsint Reges defẽdere poſsidentes colorato titulo beneficia Eccleſiaſtica ne ſine iuſta cauſæ cognitione deturbentur, vel ſpoliẽtur virtute illarũ literarũ etiam Apoſtolicarum, remitto definitioni Domini noſtri Papæ, an ſatis muniãt. Nõ tamẽ videtur iure probari poſſe, cõſuetudinẽ illã quorũdã recentiorũ qui decernũt bene, vel malè eſſe appellatũ ab interloquutoriis, ob actus, quos Iudices à quibus facient vel deſinẽt facere poſt appellationes ab eis interpoſitas, cùm omnis ſententia interlocutoria ex ſolis ante illã actis ſit approbanda, vel reprobanda. Additum in Nouo, cap. 27. num. 70.

Per illa verba, *præter iuris canonici*, in clauſula XV. in Nouo addita, quæ ſunt noua, excluduntur Iudices ſæculares, qui in caſibus à iure permiſſis vocant Eccleſiaſticos ad ſua tribunalia. Per illa verba quæ in ead. clauſ. XV. habẽtur, *noſtris iurib⁹ præiudicatur*,

comprehenduntur ſolùm, qui per ſtatuta, & decreta id faciunt. Ibid. Clauſula quæ in No. eſt XVI. inſeritur in fauorem Ordinarij, cuius iuriſdictio eſt fouēda & fauorabilis. Per illa verba, *Quive iuriſdictiones ſeu fructus*, prouidetur indemnitati fructuum Eccleſiaſticorum. Et vt incurratur hæc cenſura, quinque requiruntur. I. Quòd ſint redditus Eccleſiaſtici, & non prophani, etiamſi ad Eccleſiaſticum pertineāt. II. Quòd capiātur tanquàm redditus Eccleſiaſtici. III. Quòd pertineant ad aliquem. IV. Quòd capiantur abſque licentia Papæ. V. Quòd capiātur auctoritate, & poteſtate vſurpata. Quare latrones, & milites qui rapiūt eos, vt quęlibet alia bona prophana, non incurrunt hāc cenſuram. Secus de iis qui rapiunt eos à tempore vacationis Sedis Apoſtolicæ. Per illud, *quòd pertineant ad aliquem*, intelliguntur etiam bona communia pertinentia ad Conuentus, Monaſteria, Eccleſias, licèt ad nullam aliam perſonam peculiarem attineant, imò intelliguntur commendatarij, œconomi, ſucceſſores etiam futuri, & perſonæ etiam fictæ ob paritatē æquitatis & rationis. c. 27. n. 69. in No. 70. De

Digitized by Google

exigentibus ab Eccleſiaſticis minuta portoria,&c.vide ſuprà excommunicatione.

XV.in antiq.& in Nouo,XIX. *Contra laicos cognoſcentes de criminalibus clericorum*.Hæc tollit omnia priuilegia circa hoc data Imperatorib⁹,Regibus,& aliis Principibus & Reb⁹ publicis.num.70.& in Nou.num.71.

XVI. *Contra occupantes terras Eccleſiæ, & alia bona Sedis Apoſtolicæ*. Hæc diuiditur in Nouo in XX.& XXI. Per hanc declaratur , quòd Eccleſiæ Romanæ iura &bona nulla taciturnitate,vel patiẽtia perdũtur.c.27.n.72.

XVII.*Contra male abſoluentes à cenſuris Bullæ Cœnæ*.Hęc non eſt reſeruata;& poteſt Ordinarius abſoluere ab ea,ſiue ſit lata à iure,ſiue ab homine quia eſt generalis.Solùm comprehendit præſumentes abſoluere.n.73.

DE EXCOMMVNICAtionibus Papæ reſeruatis extra Bullam Cœnæ.§.II.

A I. CONTRA *tranſgreſſores Canonum*. Hæc iam reducta eſt ad primam Bullæ Cœnæ.num.75.

II.

II. *Contra percuſſores clerici*. Verba canonis huius cenſuræ hæc ſunt, *Si quis ſuadente diabolo iniecerit manus violentas in clericum vel monachum, ſubiaceat excommunicationi, & à nullo præterquã à Papa, niſi in articulo mortis, abſoluatur, donec conſpectui Apoſtolico repreſentetur*. Hæc incurritur toties quoties percutitur clericus, ita vt ſint diuerſę percuſſiones. Per illud, *Si quis*, comprehenduntur viri, fœminæ, iuuenes, ſenes, laici, clerici, & religioſi id facientes. Per illud *ſuadente diabolo*, colligitur, quòd iniectio manuum debet eſſe mortalis. Nam excommunicatio generalis iuris, vel hominis, non incurritur niſi per mortale. Attamen, quidquid dicat Cardinalis, rarò contingit, quòd percuſſio ſit mortalis, & non ſit ſatis animi mali ad inferendum iniuriam, quo incurratur excommunicatio, niſi quando percuſſor ignorat illum eſſe clericum. Nec requiritur, iniuriã eſſe immeritam, ſed ſufficit vt fiat vel immeritò, vel iniuſto modo, vel per quem non debet. cap. 27. num. 76. B

Per *manus* comprehenduntur omnes partes corporis, quibus fit percuſſio. Per *manꝰ violẽtas iniicere* cõprehẽ- C

ditur

ditur, qui immediatè per manus, aut partes corporis aut mediante aliquo inſtrumento,aut armis, percutit clericũ:imò ſi eum aqua,vel ſaliua, ſeu puluere aſpergit.Item qui è manibus aut corpore vi eripit aliquid. Item qui capit,in carcerem coniicit, aut includit aliquo loco,vnde egredi ſine pudore non poteſt:& qui manus ad frænos equi admouet,in quo inſidet clericus,aut abſcindit cingulum ephippij:aut clericũ adeò furiosè perſequitur,vt cogat eum ſe dare præcipitem in flumen, vel aliud diſcrimen ad ſe liberandum:ſecus ſi aliàs fugiẽs cadat & vulneretur.num.77.

D Neque comprehenditur laicus qui capit clericum,ne committat delictũ: poteſt enim eum capere ad euitandum malum futurum:non tamen pro commiſsis.cap.24.num.23.

Comprehenditur etiam mandans percutere,aut conſulens, ſi percuſſio fiat:item præbens auxilium,vel fauorem percutiẽti. Item ratificans percuſſionem ſuo nomine factam: aliàs non.c.27.n. 78.Non enim qui malitiosè cõſentit percuſſioni clerici,incidit in cenſurã,ſi non eius,ſed alterius nomine facta fuit.cap.24.nu.19.

Compre

Digitized by Google

Cōprehenditur tamen qui licèt non E
iuſſerit,tamen dixit ſuis ſe expetere vindictam de tali clerico, & ob hoc percuſſus fuit à ſuis.c.27.num.78.

Itē cōprehenditur non impediens percuſsionem cùm ex officio teneatur,& poſsit. Imò quoad forum exterius etiam quilibet alius, qui videns percuſsionem,& potens obuiare non obuiat.ibid.

Vt autem quis tali percuſsioni cē- F
ſeatur conſentire,& auxiliari,debent quatuor concurrere,ſcilicet poteſtas impediendi,obligatio id faciendi,cōmoditas eiuſdē,& notorietas delicti, hoc eſt,vt manifeſtum ſit, & manifeſtò fiat:tūc enim qui nō impedit præſumetur conſentire,& iuuare,& cenſebitur excommunicatus.cap.24. nu. 19.circa finem.

Diſtinguendum eſt tamen , quòd quantum ad effectū peccandi omnes tā publicæ perſonæ quàm priuatæ, quæ dolo vel negligentia omittunt opem deferre vel non deferre , modò lege iuſtitiæ vel charitatis ad id teneantur,peccant:ſed quoad effectū incurrendi cenſuras , & reſtituendi damnum,intelliguntur illi ſolùm qui ad illud ſunt obligati,non ſolùm lege

charitatis,ſed etiam lege iuſtitiæ.cap. 24.num. 20.& 22.

Ex his infertur,quòd qui cõmodè poteſt,& non defendit clericum ab iniuria manifeſta,& manifeſtò illata, eſt excõmunicat⁹,vel cẽſendus excõmunicatus,quòd opitulatur, vel præſumitur opitulari.Dicitur autẽ opitulari,qui verè omittit defẽſionẽ ad opitulãdũ:ille verò præſumitur opitulari,qui omittit defẽſionẽ ob timorẽ, pudorẽ,vel ignauiã:ſed quòd nõ impedit cùm commodè poſſet, præſumitur velle opitulari.c.24.num.20.

G Comprehenduntur etiam miniſtri Iuſtitiæ laicæ,qui vt tales percutiunt clericum:nam quamuis iſti leuiter percutiant,remittendi ſunt ad Papã. cap.27.numero 78.

In reliquis verò,qui non ſint miniſtri Iuſtitiæ leuis percuſſio clerici, non eſt caſus Papalis,ſed Epiſcopalis. cap.6.num.8.cap.27.num.91.

H Comprehenditur etiam clericus, qui præ ira ſeipſum percutit quouis modo : & etiam monachus.cap. 15. num.11.cap.27.num.78. Non tamen conſentiens,vt ab alio percutiatur. poteſt tamẽ excõmunicari.cap.27.n. 28.Neque monachus, aut clericus,

qui

qui ex zelo deuotionis ſeipsũ flagellat,palmis cœdit,pectus cõtundit:aut ſi ob mortem patris, vel amicorum, capillos vel barbam vellit, aut alias percuſſiones leues ſibi infligit, quas licitè poteſt per ſemetipſum ſibi inferre,non tamen conſentire, vt ab alio ei inferantur. cap. 15. numero 11.

Per *clericum* intelligitur etiam initiatus prima tonſura.Etiam coniugatus,dummodò cum vnica,& virgine, geſtétque habitum,& tonſuram clericalem.Et quamuis ſit excommunicatus,ſuſpenſus,irregularis,& depoſitus verbo,dummodò non ſit degradatus realiter vel incorrigibilis, cap. 27.num.78.Intelligitur etiam ordinatus ante vſum rationis etiamſi ſit infans.num.202. 1

Per *monachum* intelligitur quilibet religioſus,profeſſus,vel religioſa religionis approbatæ,& conuerſus, & nouitius cuiuſuis religionis approbatæ:item Beguini,& fratres tertij ordinis S.Dominici,vel ſancti Franciſci qui viuunt gregatim,& geſtant habitum religionis:& etiam Eremita,ſi ſic ſubiectus eſt alicui Superiori, vt gaudeat hoc priuilegio. num.79.

Ab hac excommunicatione quilibet ſimplex Sacerdos poteſt abſoluere in articulo mortis. Ibidem.

QVÆ MANVVM iniectiones excuſant ab hac excommunicatione.

L NONNVLLAE manuũ iniectiones excuſant ab hac excommunicatione. I. Iocoſa, quamuis ſit grauis, tamen intra limites ludi, imò etiam extra, dummodò non ſit doloſa, & ſit ſubita turbati animi. II. Ignorantia probabilis clericatus, vt ſi percutit nocte, non videns tonſuram. III. IV. & V. eius qui ſe immiſcens militaribus vel ſæcularibus actis, ſi ter admonitus non abſtinet, etiamſi deferat habitũ
M clericalem, & tonſuram. Quæ tamen trina monitio facienda eſt cum interuallo aliquorum dierum, & non ſufficit, vt fiat vna pro tribus. VI. Eius qui relictis habitu & tõſura, ſe immiſcet enormibus, licèt non ſit admonitus. VII. Bigami. VIII. Coniugati etiã cum vnica, & virgine, ſed non geſtantis habitum, & tonſuram clericalem. IX. Degradati realiter. X. Depoſiti

Digitized by Google

verbo,ſi ſimul ſit incorrigibilis. XI. eius qui priuilegium clericale quoquomodo amiſit.XII.Circulatoris ,& ſcurræ per annum,vel ſi ter admonitus non abſtinet , XIII. Exercentis per ſe ipſum tabernam, vel lanienam publicè,ſi ter admonitus non deſiſtit. XIV. Qua quis percutit principaliter, vt corrigat,tanquàm magiſter,pater, herus,propinquus,ſenex,aut Superior in Eccleſia:modò principaliter non fiat odio,malitia,vel ira, & percuſſio ſit moderata, ſaltem iuxta ſuum propoſitum, & modò caſtigatus non habeat ordinem ſacrum,niſi corrigens ſit magiſter,vel pater & in rigore idē poſſet dici de aliis. XV. Inuadentis in ſuam neceſſariam defenſionem, aut ſui honoris, quando fuga eſſet ei ignominioſa.XVI.Quando eſt neceſſaria ad iuſtè recuperandum bona, quæ iniuſtè capiens aſportat , vel vi occupat clericus. Et qua detinetur clericus debitor fugiens vel parans fugam,ad præſentandum eū ſuo prælato.XVII. Quando miniſter Iuſtitię ſæcularis capit clericum in flagranti delicto,vt præſentet illum eius Prælato:aut inuentum nocte , dummodò præſumat probabiliter illum

aliquod ſcelus intendere:aliàs ſecus, maximè ſi ferat lumen, aut ſocium, vel eſt perſona à tali ſuſpicione aliena. Secus etiam ſi in capiendo illum, iuſtum modum excedit, putà ſi permittentem ſe capi,& quietè duci,calce,aut pugnis cædat, aut mittat in carcerem eum qui offert fideiuſsionem præſentandi ſe:quod nõ poteſt facere neque Iudex Eccleſiaſticus, niſi grauitas delicti,vel alia iuſta cauſa id exigeret. XVIII. Quando clericus volens delinquere,arcetur, vel qua liberatur ab inimicis,vel alio incommodo.c.27.n.83.XIX.Qua in suã neceſſariã defenſionẽ ei enſẽ aufert, aut qua cogit equo deſilire,vt ſuper eo fugiat.XX.Inuẽti inhoneſtè ab aliquo cum ſua vxore,matre,ſorore; aut filia etiam naturali,modò faciat id ex continenti,& ſubita paſsione. Sufficit vt inueniat eum amplexantem, aut oſculãtem eas in loco ſuſpecto, quãuis non inueniat eos in ipſo actu turpi;modò non ſit dolus,qualis eſſet, ſi maritus & vxor cõuenirẽt vt accerſeretur clericus ad voluptatem, vt ſic poſſet ab eis percuti,& affici iniuria. Neque excuſaretur quis à cenſura, ſi percuteret clericum inuentum cum

aliis fœminis ſibi in remotiori gradu cõſanguineis, neque etiã cũ filia adoptata.cap 27.n.84.XXI. Quãdo detinetur clericus domi inuentus honeſtè colloquendo,poſt monitionem , vt ſe ab illo colloquio abſtineret,modò nihil aliud mali ei faciat quàm detinere ſpatio viginti horarũ continuarum ad tradendũ eũ ſuo Iudici:quòd ſi illum percuteret,eſſet excõmmunicatus. XXII. Qua mulier percutit R
clericũ de ſtrupo tentantem,non ſolũ verbò,ſed etiã facto,ſi clericus de facto tentauit eam.Quòd ſi verbo tãtũ tẽtaret,mulieri etiã verbalis ſolũ defẽſio liceret:eſſẽtq; excõmunicata, ſi illũ verbo tãtũ inhoneſtè alloquẽtem percuteret.XXIII. Tã ſubita vel tã parua percuſsio,quòd illata laico non eſſet mortalis.XXIV.Qua Prælatus capit ſuũ clericũ per ſe,vel alium S
etiã laicũ,aut verberat per ſe,vel per clericũ (nõ tamẽ per laicũ)in pœnã iuſtã probabili ſuo,& alieno iudicio. Clericus enim poteſt à Prælato capi per laicum,non tamen verberari per illum,niſi per alium clericũ, aut monachum,neque etiã id per hos,ſi ipſe poteſt commodè ſeſe flagellare. Epiſcopus autem nõ debet id ſuis ma-

nibus facere, niſi quando deeſſet alius. Igitur laici, per quos Iudex Eccleſiaſticus torquet clericos, erunt excommunicati, niſi deeſſent clerici ad id idonei, vel conſuetudo contraria eos excuſaret à pœna excommunicationis, licèt non à culpa. xxv. Qua eiicitur iuſtè ab Eccleſia clericus excōmunicatus, aut alius clericus diuina officia perturbans. xxvi. Qua eiicitur è Sede Apoſtolica ille, qui ſine canonica electione Cardinalium eam occupat. xxvii. Qua includit Cardinales in conclaui ad eligendum Papam. xxviii. Qua vult & tentat percutere etiam, & non percutit, quia errat. num. 87.

A cenſura huius canonis poſſunt Abbates abſoluere. num. 173. & in No. num. 275.

Quando verò poſsint idipſum Epiſcopi, & ob quę impedimenta; vide tit. Abſolutio, IV. A, & tit. Epiſcopus, B. C. D.

De triplici autē percuſsione clerici, & quæ harum ſit Epiſcopalis, vide tit. Percuſſio.

SEQVVN

SEQVVNTVR RELIQVÆ Excommunicationes reſeruatæ Papæ extra Bullam Cœnæ.

III. EXCOMMVNICATIO *reſeruata Papæ extra Bullam Cœnæ* eſt lata à Delegato Papæ, elapſo anno. c. 27. nu. 93. V

IV. *Contra falſarios.* Hæc quo ad aliquos caſus reducta eſt ad Septimam Bullæ Cœnæ.

V. *Quæ lata ab Epiſcopo contra habentes bullas falſas*, reſeruatur Papæ ſi intra viginti dies eas non deſtruant vel reſignent, n. 93. X

VI. *Contra clericos qui ſcienter ac ſpõte admittunt ad diuina officia excommunicatos à Papa*, Ad incurrendam hanc cenſuram requiruntur hæc, quòd ſit clericus & communicatio fiat cum excommunicato à Papa admittendo illũ ad diuina officia, quod ſcienter fiat, & ſponte etiãſi interueniat metus leuis, & non iuſtus. Hoc tamen procedit quoad forũ exteriùs: nã quoad interius, etiã met⁹ iniuſtus excuſaret à cenſura, quãdo eſt cauſa, ſine qua non fieret communicatio: quoniã talis metus in foro concientiæ exæquatur iuſto; nõ tamẽ ille Y

Digitized by Google

metus iniuſtus excuſaret clericum à peccato mortali. Denique requiritur vt ſit ille excomminicatus à Papa iudicialiter,vel nominatim & ſit denunciatus.cap.27.numer.39.

Z VII.*Contra incendiarios poſt denunciationem*.Sed neque hic canõ,neque aliquis alius in iure excommunicat incendiarios etiam Eccleſiarũ,ſed ſolùm prohibet quòd denunciati non abſoluantur niſi à Papa,& quod dictũ eſt de incendiario Eccleſiarum,intellige niſi vbi ſit conſuetudo tolerata, & approbata à Prælatis,quæ vim habeat ſtatuti excommunicantis.nu.94

aa VIII.*Contra ſacrilegos, infringẽtes & ſpoliantes Eccleſias*.Hic etiam Canõ nõ excõmunicat,ſed preſupponit eſſe excommunicatos,&iubet eos denunciari. Atque ad incurrendam hanc cenſuram non ſufficit infringere, niſi etiam ſpoliet,vnde qui infringit Calices,& alia Eccleſiæ ornamenta,non tamen ſpoliat aut furatur, non incidit.num.95.

Nec ſufficit quæcunque fractio ſeræ vel arcæ,ſed requiritur Eccleſiæ, vel forium eius.Per Eccleſiam intelliguntur etiã monaſteria,hoſpitalia, & alia ædificia pia auctoritate Epiſcopi

ad

ad id dicata & non alia. Effringere Eccleſiam, eſt effodere eius parietẽ, frangere fores, diruere ſeras, impetẽdo, aut alio modo violẽto ingreſſum ſibi parare: non tamen eas reſerare claue, ſiue eam ſurripuerit, vel extorſerit, ſiue non. Denique non ſufficit denunciatio generalis. cap. 27. n. 94.

IX. *Contra male eligentes Senatorem Romanũ*. Hæc eſt de rarò contingentibus. bb

X. *Contra clericos ſoluentes talias*. Reuocata eſt iam.

XI. *Contra inſectantes Cardinales*. Hęc reducta eſt ad Bullam Cœnæ, Excõ. XII. Et extenditur ad Archiepiſcopos & Epiſcopos. Mandans verò non incidit in eam, niſi ſubſequatur inſectatio: ſequuta verò ſic, quamuis nulla ſit percuſſio. Principes verò, & Domini, & alij Iudices ſub eadem cenſura tenentur procedere contra huiuſmodi inſectãtes; excuſantur, ſi intra mẽſem poſtquàm ſciuerunt, incipiant procedere quamuis non fiant proceſſus, neque puniant. nu. 97.

XII. *Contra vexantes cognatos excõmunicantiũ*. Ex datione facultatis ad vexandum non incurritur, neque ex eius exequutione, ſi ante initium

Digitized by Google

reuocetur, aut ſi poſt ſaltem, ſi nõ fiat vexationiſi in bonis, & illa intra ſeptẽ dies reſtituantur. Hæc non comprehendit juſtè vexantes, etiamſi interim vindictam, & odium miſceant, dummodò vexatio non fiat plus & alio modo, quàm poſtulat Iuſtitia. Per cognatos excommunicantis intelliguntur eius filij, conſanguinei, propinqui, famuli, & etiam intimi amici & omnes illi, quorum grauamen videtur grauanti eſſe grauamen excommunicantis. nu. 99. cap. 27.

XIII. *Contra Inquiſitores, qui odio vel timore malè procedunt.* Requiritur vt ſit Inquiſitor, aut deputatus ad hoc officium ab Epiſcopo, ad incurrendã hanc excommunicationem. Epiſcopus autem malè procedens ſolùm incurrit ſuſpenſionem officij in tres annos. Requiritur quòd procedat ſicut non debet, vel non procedat quando & quomodo debet; & quòd id faciat contra iuſtitiam, & ſciens illud eſſe iniuſtum, aut faciat ex odio, amore, fauore, vel lucro. Sed non ſufficit, ſi faciat ignorantia timore, aut ad euitandum ſcandalum. num. 100.

XIV. *Contra religioſos qui abſque licentia Parochi adminiſtrant Sacramen-*

ra. Intelligitur, qui adminiſtrant Sacramentum Extremæ vnctionis, aut Euchariſtiæ,clericis,aut laicis,aut qui benedicunt nuptias,aut abſoluũt excommunicatos,niſi in caſibus eis permiſſis, aut à ſententiis promulgatis per ſtatuta prouincialia, vel ſynodalia,aut à peccatis à pœna & culpa.nu. 101.Per religioſum,intelligitur quilibet etiam nouitius; dummodò non ſit aliàs Rector,aut Curatus Eccleſiæ Parochialis.Quando verò daretur licentia à Parocho, vt religioſus miniſtraret, ſatis erit exprimi Sacramentum, pro quo petitur, quamuis non exprimantur nomina perſonarum, quibus adminiſtrandum ſit.Comprehendit religioſum, qui præſumendo facit prohibita in hoc canone,nõ tamen qui ſine præſumptione facit. Nõ comprehenditur qui hæc facit per ignorãtiã,vel credens quòd Parochus æquo animo feret,ſaltẽ quoad forum conſcientiæ. Neque religioſus adminiſtrãs alteri religioſo exempto,quia non eſt clericus, neque laicus,neque ſubiectus præsbytero parochiæ. Per Parochium verò ſeu præsbyterũ parochialẽ intelligitur Rector,quamuis non ſit Presbyter, vel eius Vicarius,

& Epiſcopus. Incurritur ob adminiſtrationem factam in articulo mortis, quãuis fiat ob defectum Parochi. Non comprehendit adminiſtrantem Sacramẽtũ pœnitẽtiæ, vel Baptiſmi, nec abſoluentem ab excõmunicatione lata ab homine. cap. 27. nu. 102.

XV. *Ex clem. Si quis ſuadente, de pœnis.* Hæc eſt contra percutientes, capiẽtes vel bannientes Epiſcopum, & reducta eſt ad XII. Bullæ Cœnæ.

XVI. *Contra religioſos facientes eligere ſepulturas.* Ad hanc cenſurã requiritur quòd ſit Religioſus, aut clericus. Et ſolùm comprehendit inducentem ad iurandum, vouendum, aut promittendum, de electione ſepulturæ, aut de non mutando electam, & requiritur, quòd perſuaſus aliquid horũ faciat, & quòd ſepultura pertineat ad Eccleſiam perſuadentis, & quòd temerè faciat, non exiſtimando probabiliter id facere poſſe. Non tamen ſufficit precari, aut inducere ad eligẽdam ſepulturam, ſi non promittit, iurat, aut vouet. num. 103.

XVII. *Contra facientes celebrare in locis interdictis.* Comprehendit nobiles, & dominos temporales, qui cogũt aliquem ad celebrãda diuina officia,

ſiue

ſiue compulſio fiat perſonæ clericorum, ſiue eorum conſanguineis: & qui voce præconis, vel ſonitu campanæ, vel tubicinis, vel buccinæ, conuocant populum ad audiendã Miſſam in loco interdicto, præcipuè excommunicatos & interdictos: & qui prohibent, ne excommunicati, aut interdicti eiiciantur ab Eccleſia dum diuina celebrantur, qui admoniti à Sacerdote nominatim nolunt exire. Et in his prædictis comprehendantur item Prælati, qui habent iuriſdictionem temporalem, & iſta faciunt. nu. 104.

XVIII. *Contra abſoluentes per confeſſionalia Sixti IV. à quinque votis Papæ reſeruatis.* Hæc vota ſunt, videlicet Religionis, Caſtitatis, Peregrinationis in Hieruſalem, Romam, & Cõpoſtellam, quorum diſpenſatio eſt reſeruata Papæ. Atque hæc extrauagãs *Et ſi dominici*, nunc nihil, vel parum prodeſt, quoad contentũ in ea principaliter, quia confeſſionalia illa iam deſierunt. num. 105.

XIX. *Contra exenterãtes mortuos*, Cõprehẽdit nõ ſolùm exenterãtes mortuos, ad conſeruandos eos, ſed etiam eos, qui in fruſta illos concidũt & ea coquũt, vt oſſa carnibus denudata de-

ferant,

ferant,& in alio loco ſepeliant,& eos qui hoc fieri iubēt. Non cōprehendit eos, qui iſta faciunt in terris infidelium,vbi non eſt ſacer locus ad ſepeliendum mortuos Chriſtianos:neque eos,qui hoc faciunt viuo, neque etiā mortuo, ſi alio fine quàm ad ſepeliēdum faciunt, quamuis ad vindictam, ſeu ad veſcendum faciāt. Neque eos, qui ne cadauer fœteat,vel per anatomiam,vel ob honorem cadaueris regij id faciunt num. 105.

XX. *Contra dantes vel accipientes ob ingreſſum monaſterij*. Non comprehēdit accipientem abſque pacto vel ex conſuetudine,vel ſine præſumptione: nec accipiētem cum pacto in victum ingredientis ob neceſsitatem. Non comprehēdit Moniales per declarationem Martini V.& Clementis.VII. qui etiam conceſſit nullam ſimoniæ pœnam illas incurrere, quamuis per pacta & conuentiones contrahant in dotibus monialium incōmodum earum victum.Poſſet conſuetudo contraria excuſare ab hac excommunicatione nō tantùm à peccato mortali.num. 106.

XXI. *Contra committentes ſimoniam in ordine vel beneficio*. Comprehendit

etiam

etiam mediatores: & ſolùm ſimoniacos reales: non tamen comprehendit ſimoniam mentalem, neque ſolam conuentionalem, neque eam quæ cõmittitur extra ordinem, & beneficiũ. Ibidem.

XXII. *Contra mendicantes migrantes ſine licentia Papæ ad non mendicantes, excepto ordine Carthaſianorum.*

XXIII. *Contra dantes aut accipiẽtes aliquid ad obtinendam iuſtitiam, &c.* Comprehendit iſta facientes, & etiam promittentes in Curia Romana ad obtinendam iuſtitiam, vel promerendam gratiam alicuius rei. Hæc fuit olim reuocata per Clemẽtem V. Sed nunc fuit innouata, & maioribus pœnis aucta per Gregorium XIII. in Extrauag. quæ incipit, *Ab ipſo.* Additum in Nou num. 106.

XXIV. *Contra eos qui dicunt peccare mortaliter credentes, B. Virginem fuiſſe conceptam ſine peccato originali, aut oppoſitum.* Hæc fuit renouata per Concil. Trid. ſeſſ. 4. & ſolùm comprehendit præſumentem. num. 107.

XXV. *Contra eos qui malè auctorant alienationes Eccleſiaſticas.* num. 108.

XXVI. Hæc comprehendit ſeptem

excommu

excommunicationes Papales. Prima eſt, contra ingredientes monaſteria Monialium, Minorum, & Prædicatorum ſine licentia eorum qui poſſunt dare illam. Non comprehēdit ingredientes ex ignorantia iuſta, vel quaſi iuſta, nec eum, qui ſciēter, ſed perſuaſus iuſtam eſſe cauſam ingrediendi. Mulieres autem, quæ praua intentione ingrediuntur, incurrunt quidem, ſed poſſunt abſolui à Cōfeſſariis eiuſdem ordinis. Secunda contra præſumentes edere libellos famoſos in infamiam ordinis Prædicatorū ſeu Minorū. Non comprehenditur qui edit huiuſmodi libellos in ignominiam ipſorum religioſorum ſine mentione ſtatus. Tertia, contra præſumentes prædicare, docere, vel defendere prędictos religioſos nō eſſe in ſtatu perfectionis, vel non licere illis viuere ex eleemoſynis, nec prædicare, nec confeſſiones audire cū licentia Papæ, vel aliorum Prælatorum ſine licentia Rectorum Eccleſiarum. Quarta, contra præſumentes inferre violentiam locis Prædicatorum, vel Minorū. Qui in hanc incurrūt, poſſunt abſolui vel à Conſeruatore, vel à Prælato Ordinis. Quinta contra detinentes in ſuis

monaſteriis, vel Eccleſiis apoſtatas prædictorum, niſi eiecerint poſtquam eis fuerit denuntiatum. Poſſunt etiam Prælati horum Ordinum, & Carmelitarum, & qui gaudent eorum priuilegiis excommunicare omnes clericos & laicos, qui retinent apoſtatas ſui ordinis. Sexta, contra monachos Minores præſumētes recipere profeſſos Prædicatorum, abſque licentia Papæ, vel ſine licentia petita & obtēta ſuorũ Priorũ. Septima, cõtra eos qui conantur ex vniuerſitate Pariēſi expellere prædicatores, vel Minores. n. 109.

XXVII. *Contra peregrinantes in Hieruſalem abſque licentia Papæ.*

XXVIII. *Contra appellantes à Papa ad futurum Concilium.* Hæc iam facta eſt Bullæ Cœnæ: Non comprehendit conſulentem, niſi appellatum fuerit: comprehendit tamen conſulentem, licitum eſſe appellare. nu. 110.

XXIX. *Contra Cardinales reuelãtes ſecreta acta in conſiſtorio Papæ.*

XXX. *Cõtra prædicãtes miracula falſa vel incerta.* Sed hęc nõ eſt vſu recepta.

XXXI. *Contra Cardinales committes Simoniam ſede vacante.* Comprehēdit prædictos, qui ſede Apoſtolica vacante contraueniunt, ordinãt,

diſponunt, aut aliquo modo præſumunt facere, vel attentare contra ordinata à Iulio II. vt ſine Simonia eligatur Papa. cap. 27. num. 111.

XXXII. *Contra exercentes confidentiam Simoniacã.* De hac dicit Pius V. in extrauag. Intolerabilis: & in iuris ſubſidium excũmunicationis ſententia innodamus, à qua nullus niſi in mortis articulo conſtitutus, ab alio quàm à Romano Põtifice valeat abſolui. Comprehendit ipſo facto non ſolùm exercitores talis confidentiæ, ſed etiam mediatores. cap. 27. n. 110. & 111. De hac materia vide tit. Cõfidentia: & plura cum ipſa extrauag. vide tit. Simonia. I. lit. T.

EXCOMMVNICATIONES reſeruatæ partim Papæ, partim Epiſcopis. §. III.

I. REſeruata Epiſcopo eſt propter leuem percuſſionem cleric. c. 27. nu. 111. Nou. num. 112. de qua plura tit. Abſolutio IIII. & Percuſſio.

II. Quam fert Epiſcopus per ſuum ſtatutum reſeruando ſibi abſolutionem. ibid.

III. Papalis,cuius abſolutio ob aliquod iuſtum impedimentum,quo intercluditur recurſus ad Papam cōceditur Epiſcopo , & non alij inferiori. cap.27.num.112.

IV. Eſt partim Epiſcopalis,partim non. Contra participantem cū excommunicato in crimine , propter quod eſt excommunicatus , & cum reſeruatione ei cui eſſet reſeruata abſolutio excōmunicationis propter illud crimen,in quo participando eā alius incurrit. Requiritur ad incurrēdam hanc, vt participet poſt crimen commiſſum,& poſt incurſam excommunicationem, &,vt ſciat non ſolum eſſe excommunicatum,ſed etiam denunciatum:& qui incurrit, toties incurrit quoties participat num.112.

V. Partim Epiſcopalis partim nō, contra eum qui in periculo mortis, vel ob aliud impedimentum, abſolutus ab eo qui aliàs non poteſt,non ſe præſentat ſuperiori. Et contra eum qui abſolutum à Papa , vel nuncio, præcipientis, quòd ſe præſentet ordinariis,vt exequatur eorum mandata, vel vt ſatisfaciat læſis , non facit quàm citò commodè poteſt.Tempus autem quo tenetur præſentari ſi

commodè poteſt, relinquitur determinandum iudicio boni viri quoad forum exterius, ſed quoad interius, conſcientiæ ipſius abſoluti. num. 113.

EXCOMMVNICATIONES, nemini reſeruatæ. §. IIII.

A I. Contra ſæculares non reddentes ius Eccleſiaſticis. num. 114.

II. Contra conſentientes ſuæ electioni in Papam non factæ canonicè, & contra recipientes eum. Ibid.

III. Cōtra Epiſcopum, qui in ciuitate diuerſarum linguarum, ſuſcipit gubernationem eorum qui ſunt ſuæ linguæ, priuſquam ſuſcipiatur à proprio Epiſcopo in coadiutorē ſuum. num. 114.

IV. Contra ſcholaſticos Bononiæ, qui conducūt domos alterius Doctoris, aut ſcholaſtici ſine conſenſu eius ante finem termini. ibid.

B V. Contra imponētes Eccleſiis, vel Eccleſiaſticis perſonis talias, & vectigalia, ſi admoniti nō deſiſtant, & omnes, qui præbent conſilium, fauorem, vel auxilium, & eorum ſucceſſores. Requiritur vt ſint Gubernatores, Re-

ctores,

ctores,aut poteſtates ſæculares,&ſufficiet vna admonitio. Non comprehenditur Gubernator,qui quando, & quomodo,& quantùm debuit, cõtradixit. Incurritur autem hæc propter onera merè perſonalia,& mixta,quæ imponuntur perſonis & bonis: non tamen propter tributa omninò realia,quæ clerici debent ob ſua bona, nec ob realia extraordinaria,quę immediatè ſpectant ad eorum bona , vt ad reficiendum iter,vel collẽ, qui eſt ante prædium vel domũ ſuã.nu.115.

VI. Contra clericos presbyteros etiã nullam habentes dignitatem aut Eccleſiam parochialem,& cõtra clericos non presbyteros,perſonatũ,aut dignitatem habentes , & contra religioſos,qui audiunt leges vel medicinam.Hęc non comprehendit religioſum audientem intra monaſteriũ,vel extra,in eadem tamẽ ciuitate, in qua degit,vel redit ad monaſterium ante prædictos duos mẽſes.Clerici ſæculares quãuis obtineãt beneficia,&etiãſi diaconi ſint,dũmodò non habeant dignitatem,vel perſonatũ , nõ incurrunt.Clerici verò preſbyteri,etiã non habentes beneficiũ , & qui habẽt dignitatem , vel perſonatum, quamuis

tamē ſint in minoribus conſtituti, incurrunt, ſi audiunt duos menſes, etiā ſi non egrediantur è ſuis terris vel domibus. Nemo autem iſtorum omnium incurrit docēdo leges, aut medicinam, etiam extra domum. num. 116. cap. 27.

D VII. *Contra clericos ſuſcipientes præfecluras ſæculares.* Nō incurrit hāc initiatus minoribus, nec Prælatus, qui habent hanc procurationem annexā ſuæ dignitati, vel ſuo patrimonio. Incurrunt Prælati, qui ſunt Gubernatores, vel Præſidentes cancellariarum. num. 117.

VIII. *Contra ſchiſmaticos.* Sed hæc hodiè continetur in Bulla Cœnæ.

E IX. *Contra capientes bona naufragorum.* Hæc etiā facta eſt Bullæ Cœnæ. Comprehendit etiam tantùm accipientes ſcienter: non tamen eos, qui bono animo, aut ſaltem nō malo accipiunt, donec ſint in mora reſtituendi. Neque qui ſolùm accipit, ſine mora, aut voluntate reſtituendi: niſi acceptio fuerit ſcienter patefacta, quia tūc illa ſufficit, licèt ſit abſque monitione. Quòd ſi quæ lex ſtatueret bona naufragorum eſſe tribuenda illi, vel illi, eſſet iniqua. num. 117.

X. *Con*

X. *Contra eos qui faciunt obſeruari ſtatuta contra libertatem Eccleſiaſticã.* Hęc eſt iam facta Bullæ Cœnæ. Solùm comprehenduntur violantes per viã ſtatutorum, aut conſuetudinem contrariam. Non comprehendit eos qui faciunt obſeruari talia ſtatuta, ſi radunt è libris intra duos menſes: nec eos qui ſi non radunt, tamen non faciunt ea obſeruari vnquàm. Comprehendit quoſuis Gubernatores, qui quamuis non obſeruent, aut obſeruari præcipiant, tamen non impediunt obſeruãtiã quam ſciunt: nam ex huiuſmodi omiſſione incurritur cenſura. Non incurrunt qui bona fide talia ſtatuta condunt, vel faciunt obſeruari, arbitrantes ſalutaria eſſe maximè ex conſilio viri eruditi, & pro bono habiti, donec contrarium ſciuerint. num. 119. F

Libertas autem Eccleſiaſtica *eſt illa, quam habet Eccleſia vniuerſalis, quatenus eſt talis in ſpiritualibus, & tẽporalibus, cõceſſam à Deo, vel Papa, vel Imperatore.* Ibidem.

Vnde qui ſtatuit aliquid contra hanc vel illam particularem Eccleſiam, non incurrit hanc cenſuram, niſi illa etiã pertineat ad Eccleſiã vni-

uerſalem. Non ſufficit aliquid eſſe cõtra ſocietatem humanam, vt dicatur eſſe contra libertatem Eccleſiaſticã: nam ſtatuere ne laici coquant, molant, aut vendant clericis, panem, nõ eſt contra libertatẽ Eccleſiaſticam; benè tamẽ præſumitur eſſe tale: quia licèt per ſe non tãgat niſi congregationẽ hominũ, tamen per aliquid tãgit perſonas, quę ſunt miniſtri Eccleſiæ vniuerſalis.

Tunc verò tanget per ſe, & ex ſua natura libertatẽ Eccleſiaſticã, quãdò fit aliquod ſtatutũ intentione derogandi ei, aut quod ex ſua natura aduerſetur eidem: quale eſt ſtatuere, ne Eccleſiis, vel Eccleſiaſticis dẽtur eleemoſynæ, vel decimæ: vel, vt vectigal, gabellã ſeu ſciſſam ſoluant ex eis quę emunt ſibi; non tamen ad negotiandũ ſeu ad reuedendũ cauſa lucri. Non incurrit qui ſtatuit, ne in funeralibus, primis Miſſis, vel nuptiis, extra modũ offeratur, vel ne fiãt conuiuia immoderata, neque ſumptus ceræ, luctus, & aliæ pompæ, quia ſuapte natura non tangit hoc libertatem Eccleſiæ, quãuis per accidens inde ſequatur, quòd Eccleſiæ, earumque miniſtri minùs lucrentur. nu. 120.

Incur

Incurrit tamen, qui ſtatuit aliquid contra ea quæ de ſe diriguntur ad Eccleſiã, vel ad ſalutẽ animæ defũcti, vel ad cultũ diuinũ in funeralibus: & ſic intelligendum eſt cap. vlt. de reb. Eccleſ. quatenus dicit, quòd laici non poſſunt ſtatuere de funeralibus. Ibid.

EXCOMMVNICATIO VI.
De libro ſexto Decretaliũ excõmunicationes nulli reſeruatæ. §. V.

XI. IN ordine. *Contra mittentes literas, vel nuntios, vel clàm loquentes Cardinalibus exiſtentibus in conclaui ad eligendum Papam.* Non comprehendit ipſos Cardinales intus exiſtentes: atque ſecretum intelligitur tantùm quoad loquutionẽ, nõ quoad duo priora. num. 121. A

XII. *Contra Magiſtratus & Gubernatores qui in electione Papæ non faciũt ea quæ debent, & ſunt eis mandata.* cap. 27. n. 121.

XIII. *Cõtra moleſtantes Electores, eo quòd nõ eligũt optatũ ab eis.* Ad hãc incurrẽdã requiritur, quòd interueniat grauamẽ ſpolij, vel iniuſta perſecutio, & quòd id fiat, quia noluit eũ eligere

pro quo fuit rogatus, vel ſuaſus, & quòd perſona eligenda ſit Eccleſiaſtica, & quòd grauamen, vel moleſtia fiat rogato, vel eius conſanguineis, vel eius Eccleſiæ, monaſterio, aut pio loco. Vnde non incurrit, qui hac de cauſa omittit dare Eccleſiæ eleemoſynas conſuetas. num. 122.

Per ſpolium autem intelligitur acceptio occulta, vel violentia quorumlibet bonorum mobilium vel immobiliũ. Prætereà, quod dicitur de electione, idem dicendum de præſentatione ſpectante ad perſonam Eccleſiaſticam: ſed non ad laicam. Idem de cõfirmatione, electione, inſtitutione, ac poſtulatione. Ibidem.

B XIV. *Contra nouè vſurpantes ius cuſtodiendi aliquam Eccleſiam Sede vacante.* Duo requiruntur ad hanc cenſuram, ita vt alterũ ſine altero non ſufficiat, ſcilicet, quòd conetur nouè vſurpare tale ius, & quod capiat illius Eccleſiæ bona. Non tamen cõprehenditur ille, qui hoc facit, quòd ad eum pertineat ex fundatione, vel antiqua conſuetudine, vel præſcriptione. Nouè autem vſurpare dicitur, qui nondum poſſedit quadraginta annos. num. 123.

XV. *Con*

XV. *Contra vocatum vt dirigat electiones Monialium, non temperantem à rebus, ex quibus oriri vel foueri poteſt diſcordia.* Non comprehenditur qui non accerſitus in directorem, intereſt electioni: neque qui excitat, vel fouet diſcordias poſt electionem factã. Atque perſona ad directionem accerſita, poteſt eſſe etiam laicus, etiam fœmina. Vnde Moniales cuiuſcumque ordinis poſſunt accerſere quamlibet aliã perſonam extraneam, ſcientia, & cõſcientia præditam ad ſuarũ electionum directionem. Aequius tamẽ eſſet accerſere ad hoc virum eiuſdem ordinis. num. 124.

XVI. *Contra partem incitantem cõſeruatorem ad procedendum in his quæ non continent apertam violentiam, & quæ requirunt altiorem indaginem.* Nõ incurrit qui non eſt pars in iudicio, neque ſi eſt, & procurauit, aut incitauit, ſi aliàs conſeruator id non fecit. num. 125. Nam cùm lex loquitur principaliter de faciente, & ſecundariò de mandante (quale eſt hic) mandans, aut cõſulens, aut fauens, nõ incurrit pœnã, donec fiat id, quod mãdat, conſulit aut procurat. Secus, ſi æquè & principaliter loquatur de

vtroque num. 51. circa finem. Neque incurrit cum conſeruator datur cum clauſula, *vt poſſit cognoſcere etiam de eo, quod requirit altiorem indaginem*, vt communiter hodiè cōceditur. n. 125.

XVII. *Contra facientes vi aut metu ſe abſolui à cenſuris, aut eas reuocare.* Non ſufficit iniicere metum, ſi abſolutio non fuit impetrata. Requiritur ad incurrendam hāc cenſuram timorem eſſe iuſtum; quod tamē procedit quoad forum exterius: nā in foro cōſcientiæ videtur ſufficere, quāuis non ſit iuſtus. Nihil refert an ſententia ſit iuſta, vel iniuſta, an lata à iure, vel ab homine, an excōmunicatus timorem ingerat, an alius pro eo. c. 27. n. 125.

XVIII. *Contra fingentem aliquid, vt Iudex vadat ad mulierem, ad accipiendum teſtimonium eius.* Per illud *fingētem*, intelligitur vel ipſe Iudex, vel alius; per *Iudex*, comprehenditur etiā laicus. Non ſufficit fingere, ſi ipſa profectio perſonalis non fuit ſubſecuta. Neque ipſe Iudex incurret eundo, ſi ipſe non finxit, aut fingi fecit.

D XIX. *Cōtra compellentes ſubmittere bona Eccleſiaſtica perpetuò, vel ad logū tempus, perſonis laicis.* nu. 126. Ad incurrendā hāc debent concurrere hęc

ſcilice

ſcilicet quòd huiuſmodi cõpulſio fiat ad ſubmittendum perpetuò, vel in longum tempus Eccleſias, bona immobilia earum, vel iura, laicis, in caſibus iure prohibitis, & accepta referendo illis tãquàm Superioribus, patronis, & defenſoribus. Cõprehendit etiam eos, qui aliquid horum habentes per aliquem cõtractum licitè factum, vſurpant pluſquàm per illũ illis eſt permiſſum, & admoniti ab eo nõ deſiſtunt. Per longum tempus excluditur id quod eſt breue, quod eſt minus decem annis; vnde qui iſta ad breue tempus faceret, nõ incurreret. Monitio autem illa ſufficit, vt ſit vna. Etenim monitio excõmunicationis, quæ fit in iudicio alteri quàm partibus litigantibus, vel extraiudicialis (qualis eſt hæc) quæ neque fit partibus litigantibus, neque ad ferendam excommunicationem, ſed ad incurrẽdã iure ſtatutam, ſufficit, & debet eſſe vnica. Submiſſio autem huiuſmodi prohibita eſt etiam per leges Hiſpaniæ, & vocatur *Commenda*, & quib⁹ ſit, *Commendatary*. Ibid.

XX. *Cõtra inuentores nouarũ religionũ, abſque facultate Papæ.* Non incurrit hãc qui nouũ habitũ ſibi accipit,

vt per ſe ſolitarius degat, dummodò non inſtiuat ordinem viuendi in Societate. num. 127.

E XXI. *Contra exigentes portoria ab Eccleſiaſticis.* Hæc partim redacta eſt ad Bullã Cœnæ. Per illa portoria intelliguntur non quæ licitè petuntur à laicis quibuſuis, ſed quæ illicitè petuntur tam à laicis priuilegiatis & immunibus, quàm à clericis. Et clauſula ſexta Bullæ Cœnæ, quæ excõmunicat eos qui exegerint aliqua onera ab Eccleſiaſticis etiam ſponte cõcedentibus, loquitur de oneribus impoſitis, petitis, & rogatis ſaltem ratione prouentuum Eccleſiaſticorum, non tamen de iis, quæ petũtur, vt ab aliis quibuſlibet laicis. Vnde exactores portorij, ſeu publicani, qui exigunt à clericis portorium, ſeu vectigal, vel gabellam, vel ſciſſam in caſibus prohibitis, incurrũt cenſuram huius canonis, & nõ illam illius clauſulæ Bullæ Cœnæ.

Ille autem clericus dicitur negotiari, ſeu exercere mercaturã, qui emit, vt vendat abſque mutatione eius; & non qui emit in ſuos vſus, & poſteà per accidens non mutando, nec qui emit vt vendat mutatã in aliã formã.

Vnde

Vnde monaſterium, vel clericus, qui habet venam ferrariam ſuam, & exportat eã in alias terras, vt inde ferrum conficiat & vendat, non debet vecturam, nec etiam ſi ſui patrimonij, vel Eccleſiaſticos prouētus deueheret. Secus, ſi emeret ſolam venã, & aliorum miniſtrorum manibus conficeret. Atque locatores & agricolæ partiarij prædiorum Eccleſiaſticorũ debent ſoluere pro ſua parte. Non incurrunt hanc qui accipiunt guidagia, ſeu ducatus, ſeu mercedem, ob id quod ducant, & portoria à clericis perſoluentibus ſua ſponte. Qui verò recipiunt talias, vel vectigalia illis impoſita, quamuis ſponte ſoluant, incurrunt non hanc, ſed illam Bullæ Cœnæ. c. 27. n. 128.

Reſolutio ergo, quã ego colligo ex excommunicatione ſexta & decimaquarta Bullæ Cœnæ, & ex excõmunicatione capitis quãquã, eſt, quòd qui petit pedagia ſimpliciter prohibita, id eſt, quę neque ab Eccleſiaſticis, neque à laicis licitè petuntur, incurrit excõmunicationem ſextam Bullæ Cœnæ poſitam num. 61: quæ incipit, *Excommunicamus omnes qui in terris.* Qui autem exigit pedagia, ſeu minuta

portoria,habita ratione fructuũ Eccleſiaſticorum,incurrit excõmunicationem decimamquartam Bullæ Cœnæ poſitam num.69.quæ incipit, *Excommunicamus omnes & ſingulos Cancellarios*. Denique qui exigit pedagia à perſonis Eccleſiaſticis de his rebus, quas nõ deferunt cauſa negociandi,ſi ſint prohibita ſecundùm quid,id eſt, quòd iuſte poſſunt peti à laicis,nullã incurrunt excommunicationẽ Bullæ Cœnæ, ſed excommunicationem capitis,quanquàm.

XXII. *Contra impedientes iuriſdictionem Eccleſiaſticam*.Hæc etiam redacta eſt ad decimam quartam excommunicationem Bullæ Cœnæ.

XXIII. *Contra dominos ſæculares prohibentes ſubditis,ne emant vel vendant clericis,neque eis molant frumenta, neque coquant panes,neque praſtẽt eis aliqua alia officia,& ſubſidia*.Quanquàm hoc nõ ſit ſuapte natura cõtra libertatẽ Eccleſiaſticam,ſed contra ſocietatem humanam, tamen præſumitur eſſe cõtra illã, cùm præſumitur quòd intẽtio eſt vexare eam. Ad incurrendã hanc, non eſt neceſſe vt ſtatutum fiat ſuper hoc , ſed ſufficit verbo imperare ſubditis,vt ſupradicta clericis

exhi

exhibeant.Non incurrit,neque facit contra libertatem Eccleſiaſticã , qui ſtatuit, ne vllus vendat ſua prædia ei qui non confert in cõmunia vectigalia:quoniam intelligendũ eſt ita, vt non comprehendat Eccleſiaſticos. Secus,ſi habeat prauam intentionem, & faciat iniuſtam extenſionem. n. 130.

XXIV. *Contra religioſos temerè di-dimittẽtes habitum ſui ordinis.*Nõ incurritur ob honeſtam dimiſſionem, quę fit iuſta de cauſa.Neque ob quãlibet temerariam venialem, imò neque ob quamlibet temerariam mortalẽ,qualis eſt ei⁹ qui dimittit vt expeditiùs indulgeat fornicationi : incurrit tamen qui habitũ dimittit, vt diſſimulatus vadat ad fornicandũ.Incurritur etiam ob dimiſſionẽ, quæ fit ad vtẽdum alio habitu ad ſcelus aliquod mortiferum, vel ob talem cauſam,& in tantum tempus, vt iudicio boni viri dicatur dimiſiſſe illũ: ſecus, ſi pro exiguo ſpatio illum dimittens, alium ſumat intra vel extra monaſterium.Non incurrit qui illũ ita occultat,vt ſaltem à familiaribus appareat religioſus;ſecus,ſi adeò occultaret,vt etiam familiares non agnoſcerent F

eum eſſe religioſum. Incurrit tamen, qui illum dimittit ad accipiēdū habitū alterius religionis, quamuis immediatè ſumat illum. cap. 27. nu. 132.

XXV. eſt decretum quoddā Concilij Tridentini circa religioſos vagātes, vel dimittentes habitum, de quo vide Religioſus 111.

XXVI. *Contra religioſos euntes ad ſtudia ſine licentia.* Hæc licentia quando ei datur, debet eſſe nō ſolùm Prælati, ſed etiam ſui conuentus; ad alia negotia ſufficit Prælati. Non incurrit hanc qui vadit ad locum ſtudiorum, vbi etiam habet monaſterium ſui ordinis. Neque licèt tale non ſit monaſterium, dummodò ferat licentiam ſui Prælati, à quo ſolùm pendet dare eam ad habitandum extra monaſterium, quale eſt apud Mendicantes. Neque incurrit Abbas, vel Prior, qui ſine licentia ſui Superioris, aut conuentus proficiſcitur ad ſtudia. Quod per locū à ſpeciali probatur, non eſſe quem excōmunicatū eo ſolo quòd exeat monaſterium non dimiſſo habitu: nam in extrauag. viam de regul. dicitur, monitionem prærequiri, vt talis exiens excommunicetur. in Nouo, cap. 27. num. 133.

XXVII. *Contra*

XXVII. *Contra Doctores docentes leges vel medicinam religioſos, qui reliquerũt habitum.* Non incurrit Doctor hanc cenſuram, ſi ignorando illum eſſe religioſum, eum doceat: neque etiam ſi ſciat, ſi illum non detinet arroganter in ſcolis, neque incurret, ſi ille non dimiſſo habitu ſine licentia Prælati illas facultates ab eo audierit, bene tamẽ incurret Doctor aliam excommunicationem docendo religioſum leges, ſeu medicinam, etiamſi non dimiſerit habitum, num. 134. G

XXVIII. *Contra clericos, vel laicos ſepelientes hæreticos in loco ſacro.* Comprehendit præſumẽtes, & eorum defenſores, fautores, aut receptatores: non ſunt abſoluendi, donec ſepultum extrahant. 134.

XXIX. *Contra Iudices non auxiliantes contra hæreticos. Item contra nõ obedientes Epiſcopis, aut Inquiſitoribus circa hæc opportuna mandantibus. Item contra nõ exequentes ſine mora ſententiam ab eiſdem in hæreticos latam, & illorum brachio ſæculari remiſſam. Cõtra dimittentes quoſcunque comprehenſos, ſine licentia Epiſcopi, vel Inquiſitoris. Contra eos qui quouis modo ſeſe intromittunt ad cognoſcendum vel iudi-* H

candum de crimine hæreſis, vel impediunt Epiſcopos, ſeu Inquiſitores in illorum proceſsibus. Denique contra talium iudicum fautores, conſultores, aut præbentes eis auxilium. Hæc cenſura non eſt reſeruata. Verum illi contra quos datur, toties incidunt & in hanc, & in illam primam Bullæ Cœnę, quoties ſe faciunt fautores hæreticorū. Quòd ſi alicubi Epiſcopus iuberet vnum, & Inquiſitor aliud, debet Iudex ſuperſedere. num. 135.

XXIX. *Contra interficientes Chriſtianos per aſſaſsinos.* Nō cōprehendit eos qui faciunt interficere propter pecuniam, niſi ſint certi quidam pagani cuiuſdam domini ditionis cuiuſdā, ita perſuaſi, vt putent præcellens opus eſſe, interficere quem ſuus dominus iubet. num. 135.

XXX. *Contra permittentes in terris ſuis fœneratores publicos alienigenas, vel non expellunt eos, vel locāt illis, vel alio prætextu concedunt eis domos ad vſuras exercendas.* Non incurrit, qui eis dat vel locat domum, ad habitationem vel hoſpitiū tantùm: ſecus, ſi concedat eā ad fœnerādū actualiter. n. 136.

XXXI. *Contra dantes repreſalias contra Eccleſiaſticos.* Hęc explicatur infra.

tit.

tit. Repreſaliæ.

XXXII. *Contra negligentes perſequi, & vindacare iniurias Cardinalibus illatas.* Hæc iam facta eſt Bullæ Cœnæ: comprehendit quoſuis principes, aut alios dominos, vel Iudices. num. 96. & 136.

EXCOMMVNICATIONES Clementinarum nulli reſeruatæ. §. VI.

XXXIII. IN ordine. *Contra frangentes ſequeſtrum.* Hæc hodiè nō incurritur, quatenus eſt lata à iure, ſed alia quam fert Iudex, qui decreuit ſententiam. num. 137. A

XXXIV. *Contra ſepelientes in loco ſacro interdicto, nominatim interdictos, vel publicè excommunicatos.* Comprehenduntur omnes Eccleſiaſtici, etiā Prælati, & Laici, etiam fœminæ, iſta facientes. Locus ſacer intelligitur etiam Eccleſia, licet in textu non exprimatur, niſi cæmeterium: non tamē ager vel loc⁹ profanus loco ſacro coiunctus. Nominatim interdicti, aut publicè excommunicati intelligūtur, quoad hoc ſolū pro talib⁹ denūciati. Cōprehenditur vſurarius, manifeſtus,

qui ſine palliatione, aut ſimulatione intereſſe, vel aliorum contractuum, fœnerat: alioquin neque dicetur manifeſtus, neque cõprehendetur, quoad hoc. Solùm comprehendit ſepelientes, & collocantes corpus in ſepultura, non tamen eos qui efferunt, vel proſequuntur, aut peragunt officia diuina. Neque comprehenduntur ſepelientes, aut collocantes, ſi id faciant non præſumentes, aut ignoranter, aut credentes illum eſſe abſolutum, aut dediſſe cautionem. Incurrẽtiũ verò abſolutio ſine debita ſatisfactione eſt nulla, & iniuſta. nu. 137.

B XXXV. *Contra religioſos appropriãtes ſibi decimas.* Non comprehenditur religioſus translatus ad Eccleſiam ſæcularem, neque religioſus, qui aliàs habet beneficia regularia. Non comprehenduntur non ſoluentes, niſi appropient, vel vſurpent, vel prohibeant, vel non permittant. Imò neque appropriantes, qui hoc faciunt ſine præſumptione, & credentes illas pertinere ad ſua beneficia, per priuilegium, ſeu præſcriptionem. num. 138

XXXVI. *Contra religioſos adeuntes aulas principum animo nocendi ſuis Prælatis, vel monaſteriis.* Incurrit qui

hoc

hoc facit, quamuis proficiſcatur cũ licentia, & facultate num. 139.

XXXVII. *Contra monachos habentes arma in monaſterio.* Comprehenduntur qui habent talia etiam deſenſiua ſine licentia. Nõ dicuntur arma, lapides aut baculi, quoad hunc canonem. Nõ intelligũtur inter monachos Canonici regulares. Non incurrunt qui habent arma etiam offenſiua, per ignorantiam, vel negligentiam, vel obliuionẽ iuris, ſine malo animo offendendi: neque qui haberet illa ad reſiſtendum ſuo Abbati, quem probabiliter credit ſe inuaſurum. Nõ comprehenditur, qui illa habet in alio monaſterio, vel foris venit cum illis, dummodo non ſeruet in eodem. Per clauſtrum intelligitur locus vnde nõ licet exire ſine facultate. num. 139. C

XXXVIII. *Contra impedientes viſitationes Monialium: niſi ceſſent ab eo, cum ſint admoniti.* Hæc admonitio debet eſſe poſito iam impedimento, vt nõ ceſſantes incurrant. Non ſufficit illa, quam viſitatores dant antè. Sufficiet tamen, ſi eſt generalis.

XXXIX. *Contra imitantes ſtatum Beguinarum, vel illum conſilio, auxilio, vel fauore iuuãtes: vel de nouo inſtituũt.* D

Digitized by Google

Non includuntur fœminæ, quæ ſine regula aliqua priuatim degunt cælibes, Deo ſeruientes iuxta inſtinctū eius, neque Monialas tertij ordinis S. Dominici, & S. Franciſci. num. 140.

E XL. *Contra eos qui ſcienter in gradibus conſanguinitatis, vel affinitatis cōſtitutione canonica prohibitis, aut cum Monialibus contrahunt matrimonium. Item contra Religioſos, vel Moniales, & clericos in ſacris conſtitutos, matrimonia contrahentes, & inter eos ſcienter eadem celebrantes.* Non incurritur hęc cenſura, niſi intra ſeptem caſus, vel ſeptem genera hominum hic contēta, etiamſi cum infideli vel affine ſpirituali, vel alio impedimento dirimēte contrahatur matrimonium; neque in iſtis ſeptem, niſi quando ſine iuſta diſpenſatione Papæ, vel ſine conditione, *ſi Papa diſpenſauerit*, contrahitur. num. 144.

In tribus prioribus caſibus, & etiam in vltimo, habet locum ignorantia probabilis facti, vel iuris, quæ excuſat à cenſura: in reliquis verò communiter non habet locum. Quæ verò ignorãtia, vel in his vel in aliis excuſat probabiliter, intelligendum eſt in foro cõſcientiæ: nã in exteriori aliud

præſumendū eſt. Denique hęc cenſura requirit dolū, à quo etiā ignorantia craſſa excuſat, maximè in foro interiori. Non comprehendit cōtrahētes ſpōſalia de futuro, etiā ſecuta copula, quamuis ſit cū affectu maritali poſt Trident. huiuſmodi enim ſponſalia non tranſeunt in matrimonium & ad incurrendam hanc non ſufficit quòd habeatur ſciētia, & notitia impedimentorum poſt cōtractū matrimonium, ſufficiet tamen ad peccandum mortaliter, ſi nō ſeparentur. Nō comprehendit conſulentes, fauentes, auxiliātes, de quib[9] nullus eſt ſermo. Comprehendit ſolùm contrahentes & clericum celebrantem, non tamen teſtes, niſi quando per conſtitutiones Synodales extenditur ad eos. Non comprehendit contrahentes ob iuſtum timorem: peccarēt tamen mortaliter cōtrahendo etiam in quarto gradu conſanguinitatis. num. 141.

XLI. *Contra inquiſitores, & eorum Commiſſarios, vel Epiſcoporum, vel capituli ſede vacante, qui prætextu ſui officij illicitè ſumunt pecuniam aliquam, & qui ſcientes confiſcant bona eccleſiaſtica.* Per Commiſſarium intelligitur etiā Vicarius Epiſcopi; & per pecuniā F

quælibet alia res pecunia æſtimabilis. Caſus hic eſt Epiſcopalis; & abſolutio erit nulla, ſi ſine præuia & dēbita ſatisfactione impendatur, ſi commodè poteſt ſatisfieri, niſi in articulo mortis. Et ad valorem abſolutionis, non eſt neceſſe ſoluere pœnam, vltra id quod fuit acceptum. num. 142.

XLII. *Contra facientem ſtatuta ad ſoluendas vſuras, vel ad non repetendũ ſolutas: & contra eos, qui talia ſtatuta non radunt è libris, aut non abolent conſuetudinem vim legis habentem.* Comprehenduntur Officiales ciuitatum iſta facientes. Qui verò ſententiam ſcribit, non incurrit hanc, ſed aliam cap. Nouerit. de ſent. excom. vide ſuprà §. IV. Excom. VI. lit. E. Non comprehendit ſtatuentes, quòd nemo accipiat pro vſura, niſi tantùm quid, pro viginti in menſe, ibid.

XLIII. *Contra Mendicantes, qui accipiunt nouas domos, ſeu loca ad habitandum, ſeu alienant acquiſita ante Concil. Lugdunenſe.* Sed hęc iam ceſſauit per
H priuilegium Iulij. II. & Leonis. X. cap. 27. n. 144.

XLIV. *Cõtra Mendicantes qui concionantur, vel alias dicunt aliquid ad auertẽdos audientes à ſoluendis decimis*

debitis

debitũ Eccleſiæ.Quatuor requirũtur ad incurrendũ hãc.Primò,quòd ſit religioſus. Secũdò quòd habeat intentionem auertendi.Tertiò,quòd decimæ debeantur Eccleſiæ. Quartò, vt audientes ſint qui eas debent. Ab hac nullus religioſus excluditur & nulla religioſa includitur, nec vllus laicus,nec clericus ſæcularis.nu.145.

XLV.*Contra religioſos,qui de induſtria nullum ſcrupulum inijciunt in cõfeſsionibus,pœnitentibus de ſolutione decimarum,& poſteà non expiata hac negligẽtia cùm commodè poſſent, præſumũt cõcionari*.Quinque requiruntur ad incurrendã hanc.Primò,quòd ſit religioſus.Secundò,quòd fuerit negligẽs in incutiendo ſcrupulo pœnitẽti.Tertiò,facere hoc ſcienter,& non purgare hanc negligentiam, cùm commodè poſſet.Quartò,concionari abſque purgatione illius.Quintò, quòd non ſit religioſus monaſterij, quod accipit decimas:non tamen requiritur ad incurrendam hanc, quòd præcedat requiſitio.num.145.

XLVI.*Contra religioſos, qui nõ ſeruãt interdictum,vel ceſſationem à diuinis, quam ſeruat Eccleſia Cathedralis,vel matrix,vel parcchialis oppidi*.Cõprehẽ

duntur omnes religioſi, & religioſæ, quæ ſcientes obſeruationem interdicti non ſeruant. Non habet locum in interdicto, vel ceſſatione ſpeciali, Sed ſolum in generali, etiamſi tam interdictum, quàm ceſſatio, ſint inualida vel nulla. Non tamen ſufficit, quòd ab aliquibus Canonicis obſeruetur, ſi reliqui Capellani non ſeruant. Et vbi ſunt multæ parochiales æquè diuiſæ, & nulla matrix aut cathedralis, neceſſe eſt ad obligandum religioſos, vt ab omnibus obſeruetur, quamuis aliqua parochialis, intra cuius fines eſt ſitum monaſteriũ, obſeruet. Quòd ſi interdictũ, vel ceſſatio ſint valida, tenẽtur religioſi illa obſeruare, licet matrix non ſeruaret: & ſi non ſeruant incurrerent alias pœnas per alios canones poſitas. Hæc autem cenſura habet locum in omnibus interdictis & ceſſationibus poſitis à iure, vel ab homine quacũque authoritate fulto. Cõcil. Tri. ſtatuit ſeſſ. 25. c. 12. de Regul. Quòd cenſuræ, & interdicta non ſolùm à ſede Apoſtolica mandata, ſed etiam ab ordinario promulgata, mãdãte Epiſcopo, à regularibus in eorũ Eccleſiis publicẽtur & ſeruẽtur. n. 146

XLVII. *Contra impugnantes literas*

Papæ

Papæ electi. Intelligitur in canonicè electo: nã hic eodẽ pũcto, quo ritè eligitur, immediatè cõfirmatur à Deo. habétque tunc eandem poteſtatem quam habet poſt coronationem. Non tamen habet locum in eo, qui fuit ob iuſtum timorem electus n. 147.

XLVIII. *Contra interpretantes Clementinam, Exiui de paradiſo.* Hæc ſuſpẽſa fuit à Ioãne XXII. Per quandam Extrauagãtem quoad caput exiuit, de verb. ſign. quoad excõmunicationem quã continebat, ea non tamẽ quoad eã quę data eſt contra interpretantes prædictam Clementinam. num. 147. L

XLIX. *Contra Vizochos.* Eadem eſt quæ XXXIX.

L. *Contra imprimentes libros ſine examine.* Hæc, quę eſt Concil. Later. videtur derogata quoad cenſuram, non tamen quoad ſolemnitatem, quæ cõfirmata à Trid. ſeruatur certo modo. M

LI. *Contra impedientes receptionem nunciorum Papæ, aut eorum officij, & cõmiſsionis fũctionẽ, non obſtante conſuetudine de non mittẽdo Legato, niſi ei qui petitur.* Hæc iam eſt reſeruata Papę, & cõtinetur in Bulla Cœnę. n. 148.

LII. *Contra alienantes, vel locãtes Eccleſiaſtica bona, in plures quã tres annos.* N

Attendenda eſt conſuetudo:& videtur nullibi eſſe omninò recepta. Atq; poſt Trid. nullæ locationes beneficiorum anticipatis ſolutionibus factæ valent in præiudicium ſucceſſorum, non obſtante quocunque priuilegio, nec huiuſmodi locationes in Romana Curia, vel extra confirmantur. nu. 150.

De locationibus iuriſdictionum, & rerum Eccleſiaſticarum, vide tit. Locatio, in fine.

EXCOMMVNICATIO VI. TRIdentini, Pij V. Gregorii XIII. &c. §. VII.

LIII. IN ordine. *Contra mulierum raptores, ac illis conſilium, auxiliũ & fauorem præbentes.* Qui etiam ſint perpetuò infames, & dignitatum incapaces: & ſi fuerint clerici, de proprio gradu decidant. ex Trid. ſeſſ. 24. cap. 26.

LIV. ex Trid. ſeſſ. 24. c. 9. Contra eos qui quouis modo ſubditos ſuos, vel quoſcũque alios cogũt minùs liberè matrimonia contrahere. c. 27. n. 150.

LV. *Contra eos, qui virginem viduam*

Digitized by Google

vel quamlibet mulierem quomodocunque cogunt (præterquàm in caſibus à iure expreſsis) ingredi monaſterium, ſuſcipere habitum vel profiteri: & contra dantes eis conſilium, fauorem, & auxilium. ex Trid. ſeſſ. 25, cap. 18. de regul. num. 150.

LVI. Ibid. *Contra impedientes virginũ volũtatem accipiendi velum, vel profitẽdi:* & etiam aliarum mulierum. Ibid.

LVII. *Contra cõcedẽtem locũ ad duellum, in terris ſuis, inter Chriſtianos.* Qui ſi habuerint terras Eccleſiæ, priuantur iuriſdictione & dominio illius ciuitatis aut loci, in quo fieri permiſerint: quod ſi feudalia fuerint, ſtatim acquirũtur dominis ſuis directis. Trid. ſeſſ. 25. cap. 19. de Reform. cap. 27. nu. 150.

LVIII. *Contra eos qui duellum commiſerint*, & eorum patrinos, cum bonorum proſcriptione, & perpetuæ infamiæ, ac homicidij pœna: &, ſi in cõflictu deceſſerint, careant ſepultura Eccleſiaſtica. ex Trident. ibidem.

LIX. In eos, qui conſilium dederint in cauſa duelli, vel illius ſpectatores fuerint, non obſtante quocunque priuilegio. Ibid.

Huic Tridentini Concil. ſtatuto, ad-

Digitized by Google

didit denuò Gregorius XIII. aliud in hæc verba.

Statuimus, omnes illos, qui ex condicto ſtatuto tempore, & in loco, conuento monomachiam commiſerint, etiamſi nulli patrini, ſociive ad id vocati fuerint, nec loci ſecuritas habita, nullæve prouocatoriæ literæ, aut denuntiationis chartulæ præceſſerint, cenſuris & pœnis omnibus à dicto Concilio propoſitis teneri, perinde ac ſi publico & cõſueto abuſu ſingulare certamẽ iniuiſſẽt. Volentes etiam, locorum dominos, ſi certamẽ ex condicto permiſerint, aut, quãtùm in ſe fuerit, nõ prohibuerint, omneſque illud fieri mandantes, inſtigantes, auxilium, conſilium, vel fauorem dãtes, equos, arma, pecuniam, commeatum, & alia ſubſidia ſcienter ſubminiſtrantes, aut ex compoſito ſpectatores, vel ſocios quouis modo ſeſe præbentes, eiſdem pœnis & cenſuris ſubiacere, etiamſi illi, qui ad locum deſtinatum pugnaturi acceſſerũt, impediti pugnã nõ cõmiſerint, ſi per ipſos non ſteterit quominus illa committatur.

Hactenus verba Gregorij, Quæ tota additio eſt ius nouum. cap. 27. nu. 150. additum in Nouo.

LX. *Contra non habentes pro authenti-*

Digitized by Google

cis libros omnes ſacræ Bibliæ (exceptis 3.& 4.Eſdræ) *iuxta editionem vulgatam:*& contra ſcienter contemnentes conſtitutiones Apoſtolicas , ex Trid.ſeſſ.4.canon.de Script.canon.c. 27.num.150.

LXI.Pij V.*Contra mulieres ingredientes clauſtra monaſteriorum etiam Monialium virtute facultatum Apoſtolicarum, quas reuocat.* Comprehendit etiam ingredientes ſine prætextu licentiæ. Concedentes verò licentiam, comitantes , & recipientes, & Prælatos,ac monachos eas introducentes, vel admittentes,ſuſpēdit in nou.Ibid.

Gregorius autem XIII. reuocauit denuò omnes facultates ingrediendi conceſſas.Extenditque excommunicationem Pij V.ad omnes ingredientes etiam cum licentia Epiſcopi , vel aliorum Prælatorũ,abſque neceſsitate.Imò extendit eam ad ipſos Epiſcopos intrãtes monaſteria Monialiũ, niſi in caſibus neceſſitatis:atque tunc non ingrediãtur niſi comitati à paucis ſenioribus & religioſis viris. In Nou.num.150.

LXII.Pij V.*Contra quomodolibet male tractantes Inquiſitores, aut Epiſcopos ad munus in ſua diœceſi vel prouincia*

obeuntes,& alios quoſuis S. Inquiſitionis miniſtros. Ibid.

LXIII. Pij. V. *Contra ſcientes & non reuelantes iniurios Cardinalibus*; vel iã damnum perpetrantes, vel perpetrare parantes. Hæc extendit & innouat XI. lib. 6. ex reſeruatis Papæ. vide ſuprà §. II.

LXIV. Pij V. *Contra quaſuis Moniales exeuntes à monaſteriis, niſi in caſu magni incendij, aut ægritudinis lepræ vel epidimiæ*, cum approbatione ſcripta Superioris, vel Epiſcopi. cap. 27. num. 150.

LXV. Contra capientes fructus beneficiorum primi anni. eiuſdem Pij V. Hæc eſt reſeruata Papæ. Ibidem.

LXVI. Pij. V. Contra capientes in ſeruos, Chriſtianos habitantes in terris occupatis à Turcis, & nolentes eos relinquere liberè cum ſuis bonis. Ibidem.

LXVII. Pij V. Contra omnes principes & dominos totius orbis (nullo excepto) non parentes S. Inquiſitioni generali Romæ.

De abſolutione ab excommunicatione, vide tit. Abſolutio, III. & IV.

Digitized by Google

EXECVTOR.

QVi exequuntur Superiorũ mãdata contra ius naturale vel diuinum,peccant grauiſſimè. cap. 25. num.9.

Neque excuſat eos obedientia,quã ſuis Regibus id præcipiẽtibus debẽt, quoniam contra ius naturale,vel diuinum,non eſt eis obediendũ. Ibidẽ.

De executore teſtamenti, vide in tit.teſtamentum.

EXCVSATIO.

CAvsa rationabilis excuſat ſemper tranſgreſſorem legis humanæ, ſaltem à mortali.Ea verò dicitur cauſa iuſta, propter quam ſi legislator adeſſet,eum pro excuſato haberet. Præl.9.num.14. & in Nouo num.16.

Cauſa autem,quæ bona fide putatur iuſta,licèt non ſit omninò talis. excuſat à mortali circa legem humanam;peccat tamen venialiter,qui ob talem cauſam tranſgreditur illam, Ibidem.& cap.21.num.20.& cap.23. num.43.

Quando verò excuſent à peccato, vel cenſuris timor iuſtus, ignorantia,

obliuio, & obedientia vide tit. Ignorantia, Metus, Obedientia, Obliuio

EXHAEREDATIO, vide, Hæreditas.

EXORCISMVS, vide, Adiuratio, & Baptiſmus.

EXTREMA NECESSITAS, vide, Eleemoſyna.

EXTREMA VNCTIO, vide, Vnctio.

FALLACIA, vide, Dolus.

FALSARIVS ET Falſitas

FALSANS ſcripturam in damnum alterius, vel qui ſciens eſſe falſam, vtitur ea, tenetur reſtituere damnum Et, ſi ſint literæ Papæ, eſt excommunicatus, cum reſeruatione.

Non tamen erit excommunicatus, ſaltem quoad forum conſcientiæ, ſi demat vnam literam, vel apicem, quę non mutat ſententiam. Neque minùs ſi hoc facit, vel falſat literas Apoſtolicas, quæ iam non valent. cap. 17. nu. 168. & in Nouo. num. 169. vide etiam tit. Literæ.

Qui verò falſat ſubſcriptionē, vel ſigillum Prælati, vel aliorum, peccat, & tenetur reſtituere damnum ſequutũ. Idem de eo qui falſat pondera

vel

vel menſuras, aut falſis ſcienter vtitur. Ibidem.

De falſante nummos, vide, Moneta.

FAMA ET Infamia.

FAMA eſt exiſtimatio bona de aliquo qua putatur bonus, vel habilis in aliquem bonum vſum. Gloria verò eſt clara cum laude notitia. cap. 18. num. 19. 20. A

Fama nullum habet pretium. cap. 17. nu. 89. & num. 90. Atque eius & honoris bona, altioris gradus ſunt, quàm bona fortunæ ſeu pecuniaria. Et non tenetur quis reſtituere bona ordinis inferioris, cum iactura bonorum ordinis altioris, ſaltem communiter. cap. 16 num. 44.

Bonum autem notabile animæ, corporis famæ, honoris, aut pecuniarum dicitur, quod viro prudenti, & bono tale videbitur, conſideratis circunſtantiis perſonæ, loci, temporis, & aliis. cap. 18. num. 20.

Qui infamat aliquē, iniuſtè, peccat contra legē diuinā, & naturalem. cap. 7. num. 1. Vnde fama proximi ablata B

neceſſariò eſt reſtituenda.c.18.n.42.

Qui verò grauiſsimè infamauit aliquem, non tenetur reſtituere cum periculo vitæ.cap.17.num.91. Quia bona vitæ & ſalutis altioris gradus ſunt, quàm bona famæ & honoris, & non tenetur hæc reſtituere cum iactura illorum. cap.18.num.44.

At verò, qui ob periculum vitæ, aut ob alias cauſſas non poteſt famā, reſtituere, tenetur compenſare. num. 42.& debet compenſare pecunia.ca. 17.num.90.

C Damnum illatum iniuſtè infamato, durante infamia, non eſt integrè reſtituendum, ſed ad arbitrium boni viri: quod intelligitur de damno boni acquirendi, non tamen iam acquiſiti.cap.18.num.44.

Qui detrahit alicui apud aliquos animo infamandi, ſi illi non conceperunt malam opinionem, nec ſic infamatus bonam famam amiſit, non tenetur reſtituere. Ibidem.

D Qui laudando vnum, immodicè famam alterius notabiliter extenuat, tenetur reſtituere. numero 44.

Qui mētiēdo infamauit alium, tenetur reſtituere, aſſerendo ſe fuiſſe

mentitum, vel ſaltem ſe dixiſſe falſum: non tamen tenetur teſtes adducere, ſatis erit iurare, ſi aliàs ei non crederetur. num. 45.

Qui infamauit dicendo verum, licèt minùs peccet, tamen ad tantam reſtitutionem tenetur, ſicut qui infamauit mentiendo. Heres autem detractoris non ſolùm in iudicio exteriori, ſed etiam in interiori tenetur famam reſtituere. num. 46.

Qui infamauit detegendo delictũ verum, ſed occultum: tenetur etiam reſtituere: modus autem reſtitutionis aptior (maximè apud viros prudentes) eſt laudare ſæpiùs virtutes infamati, nulla facta mentione mali à ſe detecti. num. 45. E

Nemo tenetur ſibi famam reſtituere, niſi in quatuor caſibus. I. Quando indigẽs notabiliter fama ad ſe continendũ eã prodegit. II. Qui pro iuſto habitus alia ſua turpiſſima delicta detegit, ita vt probabile ſit, fore cauſam, vt alij in eadem incidant. III. Quãdo crimen detegit ob quod eiuſdem, aut alicuius alterius vitæ, ſeu membri iacturam meretur. IV. Quando eius infamia ſequitur dãnum honoris, aut bonorum aliorum homi- F

num.cap.18.num.28.46.

G Perſona publica ſe infamans, vel quæ ſe notabiliter infamantibus non reſiſtit, aut famā reſtitutionem non petit, peccat. num.61. Vnde huiuſmodi perſona infamata, eſt cuius infamia Reſpublica patitur damnum, tenetur procurare reſtitutionē famę. n.61.43.

Nō tenetur famā reſtituere, qui aliena delicta à ſe audita refert abſq; affirmatione, quāuis audiētes ea credāt niſi circūſtantia perſonæ referētis daret iuſtā cauſam ad credendum. n.49.

H Nec quandò dicens eſt adeò leuis, & audientes adeò graues, vt eius dicto nil moueantur. Nec quando is, de quo dicitur, nullam habet famam in illa materia, ita vt nihil notabiliter perdat. Nec qui ſolam cauſam vel occaſionem remotam præbuit infamiæ vt qui ioco rogauerit ab aliquo, cur fecerit tale delictum, quod reuerà nō fecit, & ipſe valdè queritās ſe ipſum reddit ſuſpectum apud aliquos. n.50.

I Nec etiam tenetur detractor illuſtris reſtituere famam homini infimo Videtur tamen requiri aliqua compenſatio. num.50.

Abundantia famæ infamati nō excuſat infamatorē à reſtitutione, imò

magis

Digitized by Google

magis obligat.num.42. Nec excuſat, eò quod in aliis duplo vel triplo magis eiuſdem famam augeat, ſaltem quando infamator infamauit mentiẽdo.nu.43. Nec excuſat mutua compenſatio iniurię.num.46.ad primum

Nec etiam excuſatur infamans, eò quòd infamatus ſe ab infamia liberauerit ſuis optimis operibus,falſitatem mali ſibi impoſiti oſtendens.Ibidem. Excuſat tamen,ſi mala opinio, quam audientes conceperant,ſit abolita,eò quòd audientes, detrahentis vanitatem intellexerunt.Quia iam eſt recuperata fama.cap.18.num. 43. L

Excuſat etiam timor mortis, vel ſalutis,tenetur tamen alia via reſarcire,num.47.Item condonatio, quæ aliquãdo erit iuſta,& meritoria.n.46. M

Atque infamiæ condonatio facta petenti generaliter veniam omnium delictorum detractionis,excuſat à reſtitutione earum,ad quas veriſimiliter intentio condonantis extenditur, non tamen reliquarum detractionum. Infamatus autem conuerſando familiariter cum infamatore, videtur remittere ei iniuriam, non tamen obligationem reſtituendi famam.num.46. N

O Qui ſuo mendacio fuit cauſa quòd alius perderet maxima bona ſi reſtitutis eis perderet locum honoris habita ratione diuitiarum, excuſatur quoad talē reſtitutionē, quæ non poſſet fieri ſine tãtæ falſitatis detectione non tamen quoad aliam. num. 74.

P Excuſat etiam tanta obliuio infamationis, ac ſi nunquàm dictum fuiſſet, debet alia via reſarcire, pecunia, beneficiis, vel laudibus. Si verò aliqua eius rei durat memoria, tenetur reſtituere. Atque hęc obliuionis excuſatio poſſet etiam locum habere in impoſitione falſi criminis. Excuſat item diuulgatio mali detecti iniuſtè, facta alia via, tenetur tamen reſtituere dãnum acceptum tempore intermedio à tempore infamiæ vſque ad diuulgationem. Ibidem. Excuſat etiam quoties homo non dedit iuſtam cauſam credendi, vel non fuit ei data fides. numer. 48.

FAMILIA, & Famulus.

A PEccat mort. famulus, qui notabiliter contemnit Superiorem. cap. 14. num. 22.

Magiſtri mechanicarum artium,& ſcholaſtici Salmantini, ſi tyrones,vel famulos, quos nullo vel exiguo dato ſtipendio conducunt, ita illos occupant, vt non poſſint artes addiſcere, vel ſtudere,tenentur reſtituere,ſiquidem eos accipiunt, vt doceant ſuas artes,vel concedant tempus ad ſtudendum.cap.17.num.108.

Nobiles,qui abſque conuentione expreſſa accipiunt pueros præcibus parentum,& præbent illis victum, & veſtitum,qualem geſtabant, quando acceperunt eos,& faciunt eos inſtrui artibus,& moribus honeſtis, non tenentur ad amplius de iuſtitia,niſi interuenerit lex, promiſſio,vel conſuetudo.num.109. B

Qui accipiunt œconomos,architriclinos,pueros,ſatellites,& alios ſimiles,cum obligatione,vt ſint parati ad ſeruiendum illis,omnibus horis, quibus eis placuerit, & tantùm eis præbent certam pecuniam,quæ non ſufficit ad ipſorum victum,tenentur ſoluere reſiquum quod fuerit neceſſarium, & inſuper honeſtam aliquam mercedem.Quòd ſi tantùm accipiunt eos, vt ſint parati ad inſeruiendum illis tres quatuórve menſes, ſolùm C

tenetur præbere id quod obſequia illorum menſium promerentur.n.110.

D Peccat dominus qui exigit iuramentum à famulis ea intẽtione, vt in omnibus caſibus declarent auctorem alicuius facti. Solùm enim eſt licitũ, in illis caſibus,in quibus externi poſſent reuelare.cap.12.num.21.

FESTVM.

A QVi omittit Miſſam occurrẽtibus duobus feſtis,cõmittit duo peccata.cap.11.num.4.

Præceptum diligendi Deum, non obligat pro diebus feſtis.num.6. Nec præceptum cõtritionis. cap.13.n.17.

B Omnia feſta,etiã dies Dominicus, ſunt ſolùm iure humano introducta. num.1.

Feſta ab Epiſcopo præcepta ſeruãda ſunt à religioſis etiam exemptis. Feſta verò præcepta per ius cõmune conſuetudo auget, vel reſtringit.n.5.

C Feſtorum obſeruatio non eſt tam ſtricta nunc,ſicut obſeruantia Sabbati in lege veteri.Et præcepto de colẽdis feſtis ſolùm præcipitur cultus exterior,qui conſiſtit in audiẽda Miſſa, & abſtinẽdo ab operibus ſeruilibus.n.2

Opus autem *ſeruile eſt illud, quod propriè conuenit ſeruientibus*.num.3.

Poſſunt tamen in feſtis exerceri ſeptem opera. I. Ea quibus ſeruimus Deo in diuino cultu. II. Quibus exercemus ſpiritualia, nempe docere verbo vel ſcripto. III. Quæ ſunt neceſſaria ad propriam ſalutem. IV. Quæ ſũt neceſſaria ad vitãdum damnũ ſibi, vel proximo. V. Quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem corporalẽ proximi. VI. Quibus parantur cibi. VII. Piſcari. num. 2. D

Quinque verò opera non ſeruilia prohibentur in feſtis, ſcilicet Nundinæ, Iudicium ciuile, vel criminale, Iuramentum, niſi præſtetur pro pace, vel alia neceſſitate, omnis Proceſſus & ſtrepitus iudicialis, niſi pietas aliud ſuadeat. num. 3. E

Neceſſitatis gratia poſſunt fieri multa opera ſeruilia, quę non poſſunt pietatis cauſa exerceri, ſicut ædificare, pontes reficere, & alia huiuſmodi. cap. 13. num. 4. F

Ea quæ ſunt præambula operibus, quæ natura ſua tendunt in cultũ Dei, ſi ſimul, vel paulò antè fieri ſolent, licita ſunt, ſecus ſi ante feſtum cõmodè fieri poſſent. Ibidem.

Opus quod in feſto eſt licitum, quia

factum

factum eſt gratis, erit etiam licitum, ſi fiat ob pecuniam num. 5.

Intentio enim lucrandi non facit opus ſeruile, id quod ex ſe non eſt tale. Ibidem.

G Feſta non ſunt ſeruanda à primis veſperis vſque ad ſecũdas: atque hoc propter conſuetudinem. num. 5. §. 11.

Feſta regionis obſeruanda ſunt à commorantibus in illa, etiam alienigenis. num. 5.

H Licitum eſt à proprio oppido diſcedere in vigilia feſti, vel in ipſo die in aliud oppidum (vbi feſtum nõ ſeruatur) laborandi gratia, ita tamen, vt qui in ipſo die diſcedunt, audiant Miſſam. Et qui iter faciens tranſit per locum, vbi feſtum ſeruatur, tenetur Miſſam audire, quamuis non ita ſtrictè ſit obligatus. num. 5. §. 6.

I Ab obſeruatione feſti excuſant paruitas materiæ, cõſuetudo, neceſſitas ſalutis ſpiritualis, vel corporalis, ſuæ, vel proximi, vel detrimentũ imminens ſuis vel proximi rebus, quod nec differri poteſt, nec præueniri. Vnde excuſantur, qui deferunt frumentum ex area in horreum, vel vuas ex vinea, quando timentur pluuiæ, & qui equos iter agentium ſoleas ferreas

calcant.

calcant. Qui vendunt carnes in feſtis, eáſque præparant, quando anteà non potuerunt præparare. Et tabernarij vendentes cibos, etiamſi vendant eos ad ludendum, vel inebriandum, vbi vrget cõſuetudo. Et agaſones, qui iumentis onerariis diebus feſtis nõ interrumpunt iter. Non autem qui diebus feſtis proficiſcuntur de ſuis domibus; cùm tamen ſe continere potuiſſent, vel in aliud tempus differre, niſi anteà vel pòſt audiant Miſſam. Si verò conducant iumẽta deonerata, excuſantur: licèt non interrumpant iter; quia hoc non eſt aliud quàm iter facere: & iter faciẽtes, licèt toto die iter faciãt, excuſantur. Similiter etiã excuſantur excoquentes vitrũ, ollas, tegulas, calcem, quorum decoctio nõ poteſt intermitti in alium diem: & tõſores, qui infirmis venas aperiunt: & ſerui, qui compelluntur ab heris ad aliquod opus ſeruile (dummodò non ſit in contẽptum feſti) qui ſi reſiſterent, paterentur damnũ magnũ perſonale, vel reale. Et idẽ eſt de liberis & vxoribus exiſtentibus ſub poteſtate maritorum, vel patrũ, ad id iuſto metu cõpulſis. Quòd ſi famuli ſint ſtipendiarij, finito tẽpore conductionis

diſcedat. Serui verò qui cõpelluntur violare feſtũ, in contẽptum feſti debẽt potius pati mortem, quàm violare. c.13.n.6.7.

L. Violant autẽ feſtũ, qui emunt, vẽdunt, aut cõmutant per multũ tẽporis, prætérquã in nundinis, & hoc propter cõſuetudinẽ præſcriptã. Nõ violat qui emit, aut vẽdit res, de quarum pretio nil conueniendũ eſt, eò quòd ſint iam æſtimatæ, & parum temporis inſumatur. Neque barbitõſor, qui vni, vel alteri barbam tõdet, ſecus, ſi multis. Nec qui piſcatur certum genus piſcium, quod tantùm certis diebus aduenit. num. 8.9.

Non violat, qui molit in molendinis fluminũ, ſeu ventorũ, qui ſine magna occupatione molunt, maximè ſi adſit cõſuetudo. Violat tamen qui laborat etiam pro pauperibus, principaliùs propter aliquod commodum, vel amicitiã, quam propter eleemoſynam, vel etiam paupertatem, quæ nõ ſit adeò magna. Et qui laborãt in reficiẽdis pontibus, aut viis abſque magna neceſſitate. num. 10.

M Licitũ eſt venari in feſto etiã quæſtus gratia, dũmodò Miſſa audiatur, ſecus, peccat mor. Neque etiã peccant

vacantes bellorũ ſimulacris, torneamẽtis,vel choreis.n.11.15.Quæ non licent in maiori feſto,nõ licebunt in minori:ſolùm erit differentia in hoc, quòd maius feſtũ maiorẽ cauſam requirit ad excuſandum laborantes. num.10.

N Non violat feſtum Doctor conſulens etiã ob lucrũ, nec informans Iudicem etiam cum procuratore,verbo vel ſcripto.num.12.

Peccat Iudex in feſto audiẽs litigatores,niſi ob iuſtã causã.n.13.&faciẽs vt teſtis iuret vel exercẽs aliquẽ actũ iuriſdictionis;qui nõ ſit meræ executionis,niſi excuſetur iuſta cauſa.n.25.

O Peccat tabellio propter auaritiam ſine neceſſitate conficiens inſtrumẽta de rebus quæ in alium diem differri poſſent.c.25.nu.54.

Peccat qui tranſcribit librum propter lucrum. Non tamen ſcribendo etiam propter lucrum literas,cõſilia, nec inſtrumenta de rebus quæ licitè fiunt in feſto,quoniam ſcribere,de ſe non eſt ſeruile,etiam ob lucrum:trãſcribere autẽ,ſic.ca.13.n.14.nec etiã peccat pulſans aut cantans.Ibid.

P Laborans ex neceſſitate in feſto,nec peccat nec incurrit excõmunicationẽ

ab

ab Epiſcopo latã contra laborãtes. Et quãdo neceſsitas eſt clara, nõ requiritur licentia Epiſcopi. num. 15.

Peccat Parochus, qui violãtes feſtum cogit ad petendum veniam publicè, cum eorum infamia: & multò magis, ſi violatio fuit occulta, & multò peius, ſi illam parochus nouit ex ſola confeſſione. num. 16.

Peccat mortaliter, qui nõ audit miſſam in die feſto, vel non attentè. nu. 17. Sed de his vide tit. Miſſa, IV.

Oblatio inter Miſſarum ſolemnia in die feſto quando ſit de præcepto, vide, Oblatio.

FIDEIVSSOR poteſt recipere aliquid pro fideiuſſione ceſſante fraude cap. 17. num. 283. lit. A. & in Nouo, num. 284.

Non tenetur ſoluere ante excuſſionem principalis. num. 267.

FIDES.

A OMNES Chriſtiani adulti tenẽtur ſub peccato mortali credere explicitè articulos fidei, maximè quos Eccleſia Catholica Romana ſolęmniter celebrat, quique continentur in Symbolo Apoſtolico. Reliqua autem omnia quæ credit eadẽ Eccleſia Catholica, tenentur credere ſaltẽ im-

plicitè,

plicite, hoc eſt, credere in genere eſſe vera Præl. 1. n. 10. & in No. nu. 15. & cap. 11. nu. 19. & in No. n. 22. §. 5. & 6.

Olim ante Aduentum Chriſti redẽptoris noſtri ſatis erat credere vnũ Deum remuneratorem bonorum, & punitorẽ malorũ. Sed poſt promulgationem Euangelij, non ſatis eſt credere hoc, quãuis in genere, & implicitè credat quicquid credit ſancta mater Eccleſia. Vnde peccat mortaliter, qui negligit ſcire explicitè & in particulari vnũ Deum creatorem & gubernatorem mundi, vnicũ in eſſentia & trinum in perſonis, & qui negligit ſcire fidem Incarnationis Ieſu Chriſti. B

Imò peccat mort. qui ignorat articulos fidei cõtẽtos in Symbolo Apoſtolorũ, quos ſolẽnizat Eccleſia. cap. 11. num. 18. & in No. nu. 22. §. 5. & 6. C

Ignorantia autem cæterorum articulorum, qui neque ab Eccleſia celebrantur, neque in Symbolo continẽtur, nõ eſt mortalis, dummodò Chriſtianus ſaltem implicitè & in genere credat, quicquid credit Eccleſia Romana. Ibid. §. 6. D

Qui verò adultus non edifcit vel ſcit memoriter Symbolũ Apoſtolicũ

& orationem Dominicã peccat peccatum veniale graue. Ibid. §.7.

E Ignorantia, & rudis ſimplicitas ferè ſemper excuſat à nota hæreſeos, & à cenſura (licèt non ſemper à peccato) eos qui in diuinis perſonis credunt aliquam antiquiorem prioritatẽ, aut aliquid corporeum, vel humanum. Ibidem. §.8.

Peccat mortaliter fidelis, qui id quod credit de ſacrò Euangelio, peruerſè intelligit, aut contra ſenſum ab Eccleſia definitũ, vel ignorat aliquid tale quod explicitè credere tenetur. num. 12. §. 1.

De eo qui credit contrarium fidei, aut dubitat, vide tit. Hæreticus.

F Peccat mortaliter laicus, qui diſputat de fide, ſciens id eſſe laicis prohibitum ſub excõmunicationis pœna. cap. 11. num. 25. & in Nou. nu. 27. Secus, ſi ignorans ius id facit maximè gratia exercitij. Ibid. Additũ in Nou.

An peccet qui mentitur in materia fidei, vide tit. Mendacium.

FILIVS.

A HONOR à filiis debitus parẽtibus, conſiſtit in amando, obediendo, & honorando. cap. 14. num. 4.

Digitized by Google

Peccat mort. filius, qui odit graui-
ter parentes, vel graue damnum eis
deſiderat; vel quamuis amet, nūquàm
tamē, vel rarò illis ſigna amoris oſtē-
dit. num. 11. Filius poteſt obligari, ſub
mortali, præcepto patris. nu. 2. Vnde
peccat mort. qui non obedit parenti-
bus in rebus pertinentibus ad guber-
nationem domus, vel in his, quæ per-
tinent ad bonos mores, vt fugere no-
xios amicos, &c. num. 12.

Peccat mort. filius, qui etiam leui- B
ter percutit parentes, vel contume-
lioſis verbis afficit, vel qui ex animo
eis maledicit, ſiue viuis, ſiue defun-
ctis. Leuiùs tamen peccat, ſi ore tan-
tùm maledicit.

Peccat etiam mort. qui eos crimi- C
nis accuſat, exceptis quibuſdam caſi-
bus, & maximè hæreſi: & proditione,
in quibus obligatur. Item, qui parētes
contemnit: qui eis mortem deſiderat,
quò citiùs hæreditet: vel nō curat eos
à captiuitate liberare, vel ab inſano
furore: vel prohibet teſtari, vel reſti-
tuere: vel non ſubuenit eis grauiter
indigentibus: vel ingreditur religio-
nem eis extremè indigentibus, egen-
tibuſque ope filij: vel non egreditur
à religione, etiamſi ſit profeſſus. Imò

ſi grauiter indigeant, tenetur nõ ingredi, non tamen egredi ſi eſt profeſſus, niſi iſta neceſſitas præceſſiſſet ingreſſum num. 14. Et qui eos ita contemnit, vt ſe reputet abiectum, eò quòd ſit ex talibus parentibus ortus. Id autem limitatur quando deeſt cõtemptus, ſed ſolùm dolet ſuam incõmoditatem propter abiectionem parentum: tunc enim non erit mortale. nu. 12. & in fine eiuſdem cap.

Ratio itaque peccati tantùm ineſt in eo quòd contemnat, & deſpiciat parentes abiectos, vel pauperes: nam filius, quamuis diues & ſublimis, tenetur eos honorare, etiãſi ſint tales. Licitè tamen poteſt ſe inhonoratũ, abiectum, vel infamen putare, & iudicare, eò quòd patre Iudæo, vel hæretico, ſeu perduellione ſit natus. Ib. additum in Nouo.

D Peccat mortaliter filius, vel filia, qui ſine rationabili cauſa, vel tali, quę coram Deo iuſta ei videatur, non vult contrahere matrimonium cum illa perſona quam pater ei propter vrgẽtes cauſas præcipit. Tenetur enim filius de honeſtate & neceſſitate ducere vxorẽ (quã pater ob iuſtas cauſas paciſcitur) ad effectum euitandi pec-

catum,non tamen vt ad id cogi poſſit.Neque tiam filius, aut filia poteſt exhæredari,eò quod in hoc cõtrauenit voluntati patris.num.15.

Peccat mort. ſi non reſtituit bona malè acquiſita ex hæreditate paterna. Item,ſi diu differt ſoluere debita patris abſque iuſta cauſa.num.16. E

Filius non eſt offerendus à patre monaſterio,vbi laxè viuitur.cap. 12. num.51. F

Filius viuentibus parentibus poteſt habere quatuor genera bonorũ, ſcilicet caſtrenſia,quaſi caſtrenſia,aduentitia,& profectitia.cap.17.num. 141. de quibus tit. Bona filiorum,ſuprà.

Filius qui laborat in bonis paternis, promeretur tantam mercedẽ, quantam meretur extraneus. num. 144. Dummodò nõ teneatur patrem alere, & expreſsè, vel tacitè proteſtetur ſe eo animo ſeruire, vel laborare, vt pater ei ſoluat mercedem: Ibidem. G

· Qui patri ſuo ſeruit, & alij filij nõ, ſi pater non remunerat in vita, nec filius cũ patre cõuenit, vt remuneret ſua ſeruitia,ſaltem vt extraneo, nec proteſtatur ſe ab eo vel hæredibus petiturum,non poteſt petere à fratri-

quod non tenetur accipere æſtimationem, vel in ea qua empti ſunt, ſi nunc minoris æſtimentur: tenetur tamen pluris, ſi æſtimatio creuerit. num. 159.

Non tenetur conferre ea quæ cum illo præ cæteris pater impendit in veſtitu, cibo, & equitatu; ſecus, ſi pater donauit ei aliquid, vel aliquã ſummã, vt de illa pro libito diſponeret; & ipſe pro ſuo arbitrio in prædictis impendit. num. 160.

Neque tenetur computare in partem legitimæ alimenta, quæ exiſtens in ſtudiis accepit à patre, non habẽte vlla bona ipſius filij. Sec⁹, ſi pater penes ſe habebat filij peculium caſtrẽſe, vel quaſi caſtrenſe, quia præſumitur eum aluiſſe tanquàm adminiſtrator bonorum eius. cap. 17. num. 160.

Tenetur mortuo patre conferre, id, quod de pecunia patris lucratus eſt, præter partem lucri, quam ſuo labore & induſtria meruit, vt quilibet extraneus meruiſſet. Quæ pars regulariter eſt dimidium lucri. num. 161.

Idem de eo, quod viuente patre datum eſt filio ab aliquo extraneo, cõtemplatione ſolius patris, & non ſui. Secus, ſi datum fuit contemplatione

filij,

filij,aut filio iam emancipato. Si verò non conſtat vtrius contemplatione datum fuerit,arbitrio boni viri iudicandum eſt. Tenetur etiam pro ſua parte ſoluere debita, quæ frater cõtraxit in ſtudiis viuente patre,qui eũ ad ſtudia miſerat:non tamen tenetur cõferre in impenſas ſtudij,in quo frater perſeuerare intendit.num.162.

Tenetur computare in legitimam, mortuo patre , ſumptus neceſſarios, quos in ſua bona aduentitia fecit,aut qui in eorum perpetuum emolumẽtum redundabant , ſi pater eos fecit animo recuperandi. Si verò non cõſtant parui, præſumerentur facti ſine tali animo,cum eo verò , ſi ſunt adeò magni,vt fructuum æſtimationẽ excedant.nu.163.Secus, ſi ſumptus nec erant neceſſarij,nec redundabant in perpetuam vtilitatem , ſed ſolùm in vtilitatem fructuum,quos pater viuẽs percipiebat.num.163.

Tenetur cõputare in legitima bona patris,quæ conſumpſit in ludos,& vſus malos,& vanos.Idẽ, quãdo propter delictum filij pater ſoluit pœnã compellente ſtatuto regionis,ſecus,ſi ſponte ſoluerit. Idem de ſumptibus, quos pater fecit in nuptiis filij,animo

factum eſt gratis, erit etiam licitum, ſi fiat ob pecuniam num. 5.

Intentio enim lucrandi non facit opus ſeruile, id quod ex ſe non eſt tale. Ibidem.

G Feſta non ſunt ſeruanda à primis veſperis vſque ad ſecũdas: atque hoc propter conſuetudinem. num. 5. §. 11.

Feſta regionis obſeruanda ſunt à commorantibus in illa, etiam alienigenis. num. 5.

H Licitum eſt à proprio oppido diſcedere in vigilia feſti, vel in ipſo die in aliud oppidum (vbi feſtum nõ ſeruatur) laborandi gratia, ita tamen, vt qui in ipſo die diſcedunt, audiant Miſſam. Et qui iter faciens tranſit per locum, vbi feſtum ſeruatur, tenetur Miſſam audire, quamuis non ita ſtrictè ſit obligatus. num. 5. §. 6.

I Ab obſeruatione feſti excuſant paruitas materiæ, cõſuetudo, neceſſitas ſalutis ſpiritualis, vel corporalis, ſuæ, vel proximi, vel detrimentũ imminens ſuis vel proximi rebus, quod nec differri poteſt, nec præueniri. Vnde excuſantur, qui deferunt frumentum ex area in horreum, vel vuas ex vinea, quando timentur pluuiæ, & qui equos iter agentium ſoleas ferreas

calcant.

calcant. Qui vendunt carnes in feſtis, eáſque præparant, quando anteà non potuerunt præparare. Et tabernarij vendentes cibos, etiamſi vendant eos ad ludendum, vel inebriandum, vbi vrget cõſuetudo. Et agaſones, qui iumentis onerariis diebus feſtis nõ interrumpunt iter. Non autem qui diebus feſtis proficiſcuntur de ſuis domibus; cùm tamen ſe continere potuiſſent, vel in aliud tempus differre, niſi anteà vel pòſt audiant Miſſam. Si verò conducant iumẽta deonerata, excuſantur: licèt non interrumpant iter; quia hoc non eſt aliud quàm iter facere: & iter faciẽtes, licèt toto die iter faciãt, excuſantur. Similiter etiã excuſantur excoquentes vitrũ, ollas, tegulas, calcem, quorum decoctio nõ poteſt intermitti in alium diem: & tõſores, qui infirmis venas aperiunt: & ſerui, qui compelluntur ab heris ad aliquod opus ſeruile (dummodò non ſit in contẽptum feſti) qui ſi reſiſterent, paterentur damnũ magnũ perſonale, vel reale. Et idẽ eſt de liberis & vxoribus exiſtentibus ſub poteſtate maritorum, vel patrũ, ad id iuſto metu cõpulſis. Quòd ſi famuli ſint ſtipendiarij, finito tẽpore conductionis

diſcedat. Serui verò qui cōpelluntur violare feſtū, in contéptum feſti debēt potius pati mortem, quàm violare. c.13.n.6.7.

I. Violant autē feſtū, qui emunt, vēdunt, aut cōmutant per multū tēporis, præterquā in nundinis, & hoc propter cōſuetudinē præſcriptā. Nō violat qui emit, aut vēdit res, de quarum pretio nil conueniendū eſt, eò quòd ſint iam æſtimatæ, & parum temporis inſumatur. Neque barbitōſor, qui vni, vel alteri barbam tōdet; ſecus, ſi multis. Nec qui piſcatur certum genus piſcium, quod tantùm certis diebus aduenit. num. 8.9.

Non violat, qui molit in molendinis fluminū, ſeu ventorū, qui ſine magna occupatione molunt, maximè ſi adſit cōſuetudo. Violat tamen qui laborat etiam pro pauperibus, principaliùs propter aliquod commodum, vel amicitiā, quam propter eleemoſynam, vel etiam paupertatem, quæ nō ſit adeò magna. Et qui laborāt in reficiēdis pontibus, aut viis abſque magna neceſſitate. num. 10.

M Licitū eſt venari in feſto etiā quæſtus gratia, dūmodò Miſſa audiatur, ſecus, peccat mor. Neque etiā peccant

Digitized by Google

vacantes bellorũ ſimulacris, torneamẽtis,vel choreis.n.11.15.Quæ non licent in maiori feſto,nõ licebunt in minori:ſolùm erit differentia in hoc, quòd maius feſtũ maiorẽ cauſam requirit ad excuſandum laborantes. num.10.

Non violat feſtum Doctor conſulens etiã ob lucrũ, nec informans Iudicem etiam cum procuratore,verbo vel ſcripto.num.12. N

Peccat Iudex in feſto audiẽs litigatores,niſi ob iuſtã cauſã.n.13.&faciẽs vt teſtis iuret vel exercẽs aliquẽ actũ iuriſdictionis,qui nõ ſit meræ executionis,niſi excuſetur iuſta cauſa.n.25.

Peccat tabellio propter auaritiam ſine neceſſitate conficiens inſtrumẽta de rebus quæ in alium diem differri poſſent.c.25.nu.54. O

Peccat qui tranſcribit librum propter lucrum. Non tamen ſcribendo etiam propter lucrum literas,cõſilia, nec inſtrumenta de rebus quæ licitè fiunt in feſto,quoniam ſcribere,de ſe non eſt ſeruile,etiam ob lucrum:trãſcribere autẽ,ſic.ca.13.n.14.nec etiã peccat pulſans aut cantans.Ibid.

Laborans ex neceſſitate in feſto,nec peccat nec incurrit excõmunicationẽ P

ab Epiſcopo latā contra laborātes. Et quādo neceſsitas eſt clara, nō requiritur licentia Epiſcopi. num. 15.

Peccat Parochus, qui violātes feſtum cogit ad petendum veniam publicè, cum eorum infamia: & multò magis, ſi violatio fuit occulta, & multò peius, ſi illam parochus nouit ex ſola confeſſione. num. 16.

Peccat mortaliter, qui nō audit miſſam in die feſto, vel non attentè. nu. 17. Sed de his vide tit. Miſſa, IV.

Oblatio inter Miſſarum ſolemnia in die feſto quando ſit de præcepto, vide, Oblatio.

Fideiussor poteſt recipere aliquid pro fideiuſſione ceſſante fraude cap. 17. num. 283. lit. A. & in Nouo, num. 284.

Non tenetur ſoluere ante excuſſionem principalis. num. 267.

FIDES.

A Omnes Chriſtiani adulti tenētur ſub peccato mortali credere explicitè articulos fidei, maximè quos Eccleſia Catholica Romana ſolęmniter celebrat, quique continentur in Symbolo Apoſtolico. Reliqua autem omnia quæ credit eadē Eccleſia Catholica, tenentur credere ſaltē im-

plicitè,

plicitè,hoc eſt,credere in genere eſſe vera Præl.1.n.10.& in No.nu. 15. & cap.11.nu.19.& in No.n.22.§.5.& 6.

Olim ante Aduentum Chriſti redēptoris noſtri ſatis erat credere vnū Deum remuneratorem bonorum, & punitorē malorū.Sed poſt promulgationem Euangelij, non ſatis eſt credere hoc,quāuis in genere, & implicitè credat quicquid credit ſancta mater Eccleſia. Vnde peccat mortaliter,qui negligit ſcire explicitè & in particulari vnū Deum creatorem & gubernatorem mundi,vnicū in eſſentia & trinum in perſonis, & qui negligit ſcire fidem Incarnationis Ieſu Chriſti. B

Imò peccat mort.qui ignorat articulos fidei cōtētos in Symbolo Apoſtolorū, quos ſolēnizat Eccleſia.cap. 11.num.18.& in No.nu.22.§.5. & 6. C

Ignorantia autem cæterorum articulorum,qui neque ab Eccleſia celebrantur,neque in Symbolo continētur,nō eſt mortalis, dummodò Chriſtianus ſaltem implicitè & in genere credat, quicquid credit Eccleſia Romana.Ibid.§.6. D

Qui verò adultus non ediſcit vel ſcit memoriter Symbolū Apoſtolicū

Digitized by Google

& orationem Dominicã peccat peccatum veniale graue. Ibid. §. 7.

E Ignorantia, & rudis ſimplicitas ferè ſemper excuſat à nota hæreſeos, & à cenſura (licèt non ſemper à peccato) eos qui in diuinis perſonis credunt aliquam antiquiorem prioritatẽ, aut aliquid corporeum, vel humanum. Ibidem. §. 8.

Peccat mortaliter fidelis, qui id quod credit de ſacro Euangelio, peruersè intelligit, aut contra ſenſum ab Eccleſia definitũ, vel ignorat aliquid tale quod explicitè credere tenetur. num. 12. §. 1.

De eo qui credit contrarium fidei, aut dubitat, vide tit. Hæreticus.

F Peccat mortaliter laicus, qui diſputat de fide, ſciens id eſſe laicis prohibitum ſub excõmunicationis pœna. cap. 11. num. 25. & in Nou. nu. 27. Secus, ſi ignorans ius id facit maximè gratia exercitij. Ibid. Additũ in Nou.

An peccet qui mentitur in materia fidei, vide tit. Mendacium.

FILIVS.

A HONOR à filiis debitus parẽtibus, conſiſtit in amando, obediendo, & honorando. cap. 14. num. 4.

Pec

Peccat mort. filius, qui odit grauiter parentes, vel graue damnum eis deſiderat; vel quamuis amet, nũquàm tamẽ, vel rarò illis ſigna amoris oſtẽdit. num. 11. Filius poteſt obligari, ſub mortali, præcepto patris. nu. 2. Vnde peccat mort. qui non obedit parentibus in rebus pertinentibus ad gubernationem domus, vel in his, quæ pertinent ad bonos mores, vt fugere noxios amicos, &c. num. 12.

B Peccat mort. filius, qui etiam leuiter percutit parentes, vel contumelioſis verbis afficit, vel qui ex animo eis maledicit, ſiue viuis, ſiue defunctis. Leuiùs tamen peccat, ſi ore tantùm maledicit.

C Peccat etiam mort. qui eos criminis accuſat, exceptis quibuſdam caſibus, & maximè hæreſi: & proditione, in quibus obligatur. Item, qui parẽtes contemnit: qui eis mortem deſiderat, quò citius hæreditet: vel nõ curat eos à captiuitate liberare, vel ab inſano furore: vel prohibet teſtari, vel reſtituere: vel non ſubuenit eis grauiter indigentibus: vel ingreditur religionem eis extremè indigentibus, egentibúſque ope filij: vel non egreditur à religione, etiamſi ſit profeſſus. Imò

ſi grauiter indigeant, tenetur nõ ingredi, non tamen egredi ſi eſt profeſſus, niſi iſta neceſſitas præceſſiſſet ingreſſum num. 14. Et qui eos ita contemnit, vt ſe reputet abiectum, eò quòd ſit ex talibus parentibus ortus. Id autem limitatur quando deeſt cõtemptus, ſed ſolùm dolet ſuam incõmoditatem propter abiectionem parentum: tunc enim non erit mortale. nu. 12. & in fine eiuſdem cap.

Ratio itaque peccati tantùm ineſt in eo quòd contemnat, & deſpiciat parentes abiectos, vel pauperes: nam filius, quamuis diues & ſublimis, tenetur eos honorare, etiãſi ſint tales. Licitè tamen poteſt ſe inhonoratũ, abiectum, vel infamen putare, & iudicare, eò quòd patre Iudæo, vel hæretico, ſeu perduellione ſit natus. Ib. additum in Nouo.

D Peccat mortaliter filius, vel filia, qui ſine rationabili cauſa, vel tali, quę coram Deo iuſta ei videatur, non vult contrahere matrimonium cum illa perſona quam pater ei propter vrgẽtes cauſas præcipit. Tenetur enim filius de honeſtate & neceſſitate ducere vxorẽ (quã pater ob iuſtas cauſas paciſcitur) ad effectum euitandi pec-

catum

catum,non tamen vt ad id cogi poſſit.Neque tiam filius, aut filia poteſt exhæredari,eò quod in hoc cõtrauenit voluntati patris.num.15.

Peccat mort. ſi non reſtituit bona malè acquiſita ex hæreditate paterna. Item,ſi diu differt ſoluere debita patris abſque iuſta cauſa.num.16. E

Filius non eſt offerendus à patre monaſterio,vbi laxè viuitur.cap. 12. num.51. F

Filius viuentibus parentibus poteſt habere quatuor genera bonorũ, ſcilicet caſtrenſia,quaſi caſtrenſia,aduentitia,& profectitia.cap.17.num. 141. de quibus tit. Bona filiorum,ſuprà.

Filius qui laborat in bonis paternis, promeretur tantam mercedẽ, quantam meretur extraneus. num. 144. Dummodò nõ teneatur patrem alere, & expreſsè, vel tacitè proteſtetur ſe eo animo ſeruire, vel laborare, vt pater ei ſoluat mercedem: Ibidem. G

Qui patri ſuo ſeruit, & alij filij nõ, ſi pater non remunerat in vita, nec filius cũ patre cõuenit, vt remuneret ſua ſeruitia,ſaltem vt extraneo, nec proteſtatur ſe ab eo vel hæredibus petiturum,non poteſt petere à fratri-

bus hæredibus remunerationem præſumitur enim id feciſſe amore filiali. num. 148.

Filius, qui ſua ſponte iuraměto renuntiat legitimæ, vel patrimonio, tenetur ſeruare in foro conſcientiæ, licèt enormiter, vel enormiſſimè lædatur, non tamen in exteriori; quia ex tali damno præſumitur dolus. n. 152.

H Filius accipiens aliquid occultè à patre, cui non diſpliceret acceptio ſibi nota, diſplicet tamen occulta, non peccat mort. ſed venialiter tantùm, nec tenetur reſtituere. num. 139. At verò qui aliquid notabile ex bonis patris inuiti accipit, peccat, & tenetur reſtituere patri, vel ſaltē hæredibus, etiamſi bona illa forent ſua aduentitia vel profectitia. num. 156.

Et quamuis accipiat ad dandā eleemoſynam, non egenti extremè, imò etiam extremè indigēti, ſi poſſet mutuando ſubuenire. Secus verò eſt, quando præſumitur, patrem id velle, vt quando de eius licentia peregrinatur, vel verſatur in peregrinis gymnaſiis: tunc enim præſumitur, patrem ratas habiturum modicas eleemoſynas. Poteſt etiam, quando bona aduētitia ad eum ſpectant, etiam quoad

vſumfructum. num.157.

Filius habet ius vt alatur ex bonis paternis, ſi ex propriis non poteſt. num.156.

Peccat accipiendo ſibi, vel alteri ex bonis paternis, datis ei in peculiũ profectitium, vel ex fructibus aduentitiorum pertinentibus ad patrem, & tenetur mortuo patre in collationem conferre cum fratribus, num. 158.

Idem, ſi vltra legitimam accipit aliquid à patre per donationem inualidam. Ibidem.

Quia accipit ex bonis paternis fructus ex conſenſu patris, & poſt mortẽ eius nõ vult in collationem cõferre, peccat, niſi pater dederit animo remunerandi, intra quantitatem, quam ei donare poteſt. Idem eſt de pecunia, quam accipit à patre in peculiũ profectitium. num.158.

Tenetur adducere in collationẽ, quæ pater emit ipſi, ſed viuẽs nõ tradidit, quamuis ſint libri, vel arma, &c. Quæ ſi traderentur viuente patre, eſſent caſtrenſia, vel quaſi caſtrẽſia. Idẽ de libris quos pater emit, & tradidit filio, qui verſabatur in ſtudiis, ſi non erat doctor, neq; emãcipat⁹. Verũ eſt,

quod non tenetur accipere æſtimationem, vel in ea qua empti ſunt, ſi nunc minoris æſtimentur: tenetur tamen pluris, ſi æſtimatio creuerit. num. 159.

Non tenetur conferre ea quæ cum illo præ cæteris pater impendit in veſtitu, cibo, & equitatu; ſecus, ſi pater donauit ei aliquid, vel aliquã ſummã, vt de illa pro libito diſponeret; & ipſe pro ſuo arbitrio in prædictis impendit. num. 160.

Neque tenetur computare in partem legitimæ alimenta, quæ exiſtens in ſtudiis accepit à patre, non habẽte vlla bona ipſius filij. Secus, ſi pater penes ſe habebat filij peculium caſtrẽſe, vel quaſi caſtrenſe, quia præſumitur eum aluiſſe tanquàm adminiſtrator bonorum eius. cap. 17. num. 160.

Tenetur mortuo patre conferre, id, quod de pecunia patris lucratus eſt, præter partem lucri, quam ſuo labore & induſtria meruit, vt quilibet extraneus meruiſſet. Quæ pars regulariter eſt dimidium lucri. num. 161.

Idem de eo, quod viuente patre datum eſt filio ab aliquo extraneo, cõtemplatione ſolius patris, & non ſui. Secus, ſi datum fuit contemplatione

filij,

filij, aut filio iam emancipato. Si verò non conſtat vtrius contemplatione datum fuerit, arbitrio boni viri iudicandum eſt. Tenetur etiam pro ſua parte ſoluere debita, quæ frater cõtraxit in ſtudiis viuente patre, qui eũ ad ſtudia miſerat: non tamen tenetur cõferre in impenſas ſtudij, in quo frater perſeuerare intendit. num. 162.

Tenetur computare in legitimam, mortuo patre, ſumptus neceſſarios, quos in ſua bona aduentitia fecit, aut qui in eorum perpetuum emolumẽtum redundabant, ſi pater eos fecit animo recuperandi. Si verò non cõſtant parui, præſumerentur facti ſine tali animo, cum eo verò, ſi ſunt adeò magni, vt fructuum æſtimationẽ excedant. nu. 163. Secus, ſi ſumptus nec erant neceſſarij, nec redundabant in perpetuam vtilitatem, ſed ſolùm in vtilitatem fructuum, quos pater viuẽs percipiebat. num. 163.

Tenetur cõputare in legitima bona patris, quæ conſumpſit in ludos, & vſus malos, & vanos. Idẽ, quãdo propter delictum filij pater ſoluit pœnã compellente ſtatuto regionis, ſecus, ſi ſponte ſoluerit. Idem de ſumptibus, quos pater fecit in nuptiis filij, animo

computandi. Secus, ſi abſque tali animo, quod in dubio præſumitur. cap. 17.num.164.

Quando poſſit ali filius ex bonis patris, non habentis plus quàm ad ſoluenda debita, vide, Vſura, VIII.

FINIS.

A FINIS *eſt bonum verum vel apparẽs, quod propter ſe appetitum facit, vt aliud propter ipſum appetatur.* Eſtque duplex, nempe vltimus, qui propter ſe ipſum ſolùm amatur: & medius, qui propter ſe, vel propter aliud eſt amabilis. Et vterque poteſt eſſe verus vel falſus, bonus vel malus. Præl.4.n.2.3.

Eſtque iterum duplex, finis cuius, in quo eſt ratio boni; & finis quo, qui eſt illius boni adeptio, poſſeſſio, ſeu vſus. Et poteſt etiam vterque eſſe vltimus vel medius, verus vel falſus. nu. 3.4. Diuiditur etiam in finem principalem, & minus principalem: cap.17. num.209. & cap.21.num.40.

B Vt autem aliquis finis ſit principalis alicuius actus, nõ ſufficit eſſe causã ſine qua nõ: ſed oportet, quòd pluris, vel tãti æſtimetur, ac alius finis propter quẽ ille fieret. cap.17.num.206.

Non

Non dicitur ille conſtituere vltimũ finem in aliquo, quando ſic afficitur erga eum, vt malit peccare mortaliter, quàm omittere illud. Quoniã aliàs omnes qui ſciẽter peccant, peccarent duplex peccatũ: vnum quidẽ, tranſgrediendo legem; alterum, conſtituẽdo finẽ vltimũ in creatura. Prætereà quoniam multi peccãt mort. cognoſcentes, ſe minimè conſtituere in eo finem vltimum. Præl. 9. num. 16. & in Nou. num. 19. C

Omnis actus cuius finis eſt malus mortalis, vel venialis, ipſe quoque eſt talis, c. 13. n. 2. & c. 14. n. 33. & ca. 21. n. 40.

Quando finis operis eſt verè bonus, & principalis, non deſinit eſſe talis, quamuis addatur minùs principalis alicuius boni temporalis, propter quod, ſi principaliter fieret, eſſet malũ. Dummodò illud minùs principale nullo modo ſit malum culpæ, ſed res licitè appetibilis. cap. 14. num. 33.

Inter finem malum, qui eſt malum culpæ, & finem malũ, qui eſt ineptus, hoc eſt minùs bonus quàm medius, hoc diſtat, quòd iſte poteſt eſſe finis minùs principalis boni operis, ille verò nullo modo. Ibidem.

Finis

Digitized by Google

Finis minùs principalis, & ſecundarius retributionis, & mercedis in bono opere, etiã in ipſo obſequio diuino licitus eſt, & bonus: imò cõtrariũ aſſerere eſt hæreticũ. c. 17. n. 209.

Finis principalis vanæ gloriæ in agendis rebus principaliter ad cultum diuinum inſtitutis, non eſt niſi tantùm venialis. ca. 23. n. 15. §. 4.

Non tamen erit neque venialis, imò erit meritorius, quando principaliter exercentur propter Deum, & minùs principaliter propter laudẽ, & gloriam in finem aptum relatam. Ibidem, & num. 15.

Finis malus voti annullat ipſum votum, quia non eſt eius materia cõueniẽs, quamuis ipſum votum ſit bonum. cap. 12. num. 30.

De fine Legis, vide, Lex, 3.

Quando finis præcepti eſt aliud à re præcepta, tunc non cadit ſub præceptum. ca. 13. num. 2.

Finis vtilis animæ, & boni proximi, excuſat à furto mortali. cap. 17. num. 5.

FOEMINA.

FOEMINA ornans ſe per contẽptũ ſalutis animæ proximi, quem cre-

dit

dit ſpiritualiter per eam periturum, mortaliter peccat. Secus, ſi talis contemptus deſit. Præl. 9. num. 15. in No. nu. 17. & ca. 13. n. 13. & ca. 24. in fine.

Non peccat mort. mulier, quæ ſe ornat ob ſolam vanam gloriam ſine alio malo fine, quamuis credat aliquem ob id concupiſcentiam mortalem concepturum: peccat tamen venialiter. cap. 24. in fine.

Fœmina, quæ vi opprimitur, quid debeat facere. vide tit. Luxuria.

FOENVS ET FOENERATIO, vide, Vſura.

FOETVS, vide, Aborſus.

FORNICATIO, vide, Adulterium, & Luxuria.

FRAVS, vide, Dolus.

FRVCTVS.

FRVCTVS rei alienę fructuoſę reſtituendi ſunt, habita tamē rationæ bonæ vel malæ fidei. Si verò res nō ſit fructuoſa, non eſt reſtituendum quod induſtria poſſidentis lucratum eſt. Fructus autem dicitur, *id quod remanet deductis expenſis*. cap. 17. n. 25.

Qui recipiens alienam rem ad vēdendum pretioſiorem reddit, cùm ad

id non teneretur, poteſt excuſſum ſibi retinere.c.17.n.99.

Fructus vt dicantur Eccleſiaſtici,nõ ſufficit quòd pertineant ad perſonas Eccleſiaſticas.c.27.n.69.De fructibus beneficiorum,vide,Beneficium.

FVGERE.

A DELINQVENS licitè poteſt fugere,ne capiatur , & alius poteſt eius fugã iuuare,quando non prohibetur ex obligatione ſui officij,vel ex qualitate delicti , vel alia de cauſa particulari. c. 17. n.101.An verò liceat è carcere fugere,vide tit.Carcer.

Qui fuit in cauſa vt captiuus fugeret à domino ſuo, tenetur reſtituere vel captiuũ,vel pretium,& ea omnia quæ captiuus fugiens ſecum arripuit. num.103.

B Captiuus quiuis fugiẽs peccat.Chriſtianus verò captus tẽpore pacis, aut in bello iniuſto ab Infidelibus, fugiẽdo ab eis ad ſuos,non peccat , neque qui ei auxiliatur. Quòd ſi captus fuit in bello iuſto,quãuis peccet fugiẽdo, non tamẽ tenetur redire ad dominũ,neque reſtituere ei ſuam perſonã,

propter

propter periculum animæ,ſed tãtùm tenetur reſtituere honeſtam redemptionem ſeu mercedem. Si verò prouocaretur ad ritus infidelitatis, neque peccat fugiẽdo, neque ad vllam tenetur reſtitutionem, quia ipſo iure fit omninò liber: neque etiam peccaret qui iuuaret, aut liberaret illũ. num. 103.

Chriſtianus ab alio Chriſtiano iniuſtè captus, & detentus, licitè poteſt fugere: non enim peccabit. Ibidem. C

Quod autem in genere dicitur de quolibet captiuo, qui fugiẽs à domino ſuo peccat, intelligendũ eſt tã de emptitio quàm ſeruo in bello iuſto capto, etiamſi ſit Chriſtianus: nam diſtinctio, quam facit Sotus circa hoc, eſt ſuo marte inuẽta, & à nullo Iuriſconſulto probata: & Couarruuias expreſsè ait, peccare ſeruum fugientem à domino, ſi fugeret extra limites hoſtium, redeũdo ad ſuos, etiamſi Chriſtianus eſſet ab Infidelibus captus. Additum in Nouo. cap. 17. n. 104. §. 3.

Sollicitans ſeruum vt fugiat, peccat, & à fortiori peccabit ipſe ſeruus fugiẽs: cùm regulariter plus delinquat faciens actum, quam conſulens illum.

Additum ibidem. De fuga & carcere, vide tit. Carcer.

FVNAMBVLVS Peccat mortal. volitans per funes in altiſſimo loco, niſi ſit velociſſimus. cap. 15. num. 8.

FVNVS, ET FVNERALE. Laici poſſunt ſtatuere, ac ponere modum funeralibus; ſcilicet, ne fiant immoderati ſumptus ceræ, ac reliquæ pōpæ: neque hoc eſt contra libertatem Eccleſiaſticam. cap. 27. num. 102. Vide etiam tit. Excommunicatio V. §. 4. in fin. vbi explicatur cap. vlt. de rebus Eccleſiæ. vbi præcipitur, ne laici ſtatuant de funeralibus.

Qui iniuſtè occidit hominem liberum, tenetur ſoluere impenſas moderatas funeris. cap. 15. num. 20.

F V R.

A FVR licitè poteſt aliquando ſuſpendi à poteſtate publica. cap. 15. nu. 2. Et aliquando etiam ob furtum veniale ad conſeruandam diſciplinam militarem, vel ad alium finem Reip. cap. 23. num. 58. Capiens aliena, poteſt occidi ab eorum Domino. Quod intelligitur, ſi capiat illa titulo alio quàm neceſſitatis. cap. 15. num. 2.

Fur nocturnus præſumitur velle occidere, non tamen diurnus num.7. Fur etiam punitus à Iudice tenetur reſtituere parti damnum illatum nu. 22.

Fur non peccat bis eò quòd furetur, & ſe exponat periculo ſuſpenſionis, niſi id faciat, ne à ſociis reputetur timidus. cap.15.nu.24.tit. A.& in Nouo, num.8. B

Excommunicatio lata propter ſolum furtum, quæ alia damna non cõprehendit, non ligat eum qui acum furaretur à ſartore, quamuis ſciret ſartorem paſſurum vnius regalis detrimentum, cap.17.num.3. lit. F.§.3. & in Nouo, num.4.

Excommunicatio generalis contra eos qui furantur, comprehendit omnes furantes mortaliter, niſi excipiantur propter intentionem excommunicantis, vel alia via. ibid. §. 4. & in Nou.num.4. C

Si res furtiua perit apud furem, nõ tenetur reſtituere ſaltem in foro cõſcientię, ſi conſtaret quòd etiam periret apud dominum: Secus, ſi crederetur, vel dubitaretur, quòd antequàm periiſſet, dominus illam vendidiſſet. num.80.

D Qui minutatim paruam quantitatem accipit,quãuis creſcat vſque ad notabilem quantitatem, non peccat mortaliter,dummodò à principio nõ habuerit animum furandi notabilẽ quantitatem. Verum eſt, quòd poſtquàm ad eam peruenerit,tenetur reſtituere,ſiue habuerit dictum animũ, ſiue non.Quæ tamen obligatio reſtituendi non habet locum in eo, qui magnis interuallis prędictam notabilem quantitatem conflaret.num.140.

E Fur tenetur reſtituere impenſas factas à domino, in quærenda re ſibi furto ſublata: eas nempe quas vir prudens facere debuiſſet. Ibidem, num.140.

Qui furatur triticum ab habente illud paratum ad ſeminandum, & nõ habente aliud ſimile,tenetur plus reſtituere,ratione lucri ceſſantis. cap. 17.num.211.

FVRTVM.

A FVRTVM *eſt doloſa contrectatio rei alienæ inuito domino.* cap.17. num. 1.Et eſt de ſe mortale. Furtum autem mortale & veniale differunt ſpecie ſaltem in genere moris. nu. 3. & in Nou.num.2.

Parui

Digitized by Google

Paruitas rei, & materiæ excuſat à mortali, & etiam defectus deliberationis.num.4.& in Nouo,nu.5.

Qui furatur rem paruam,velut acũ à ſartore,ſi conſideres ſolùm furtum, & rem exiguam peccat venialiter : ſi verò damnum, & detrimentum inde ſequutum, quia ſcit eum aliam non habere, & ab hoc magnum paſſum detrimentum,peccat mortaliter:imò ſi credit paſſurum fore damnum vnius regalis.num.3.lit.E.& F.in Nouo,num.3.& 4. B

Idem dicendum de eo qui furatur rem paruulam, propter quam dominus patietur magnam animi perturbationem,& triſtitiam. num.3.lit. B.& in Nouo,num.2. C

Aliquandò etiam fit,vt qui furatur rem paruam à paupere, peccet mortaliter,non tamen ſi eandem ſimilem furetur à diuite:& aliquando è contrario. num. 3. lit. G. & in Nouo, n. 2.§.ex quibus.

Mortale eſt furtum vnius gallinæ, aut vnius, regalis, vel etiam dimidij. num.3.lit.F.& in Nou.num.4.§.2.

A furto veniali excuſant ignorantia probabilis,quòd res eſt aliena;& magna neceſsitas accipientis, & proba- D

babilis præſumptio dominum æquo animo laturum: ſi tamen dubitat, non excuſat nec à mortali. Excuſabit tamen à reſtitutione, ſi dominus æquo animo ferat. Nõ excuſat à mortali patientia domini ferentis id præ timore, aut pudore num. 4. & in Nou. n. 5.

Excuſat à mortali conditio iuſtificans, dicendo, *ſi Deus non vetuiſſet furtum, vellem furari*. Ibid.

Item finis vtilitatis vel voluntas proficiendi domino ſpiritualiter, ac temporaliter. num. 5.

Ob furtum veniale poſſet aliquis occidi, ad diſciplinam militarem cõſeruandam, vel ad alium finem Reipublicæ. cap. 23. n. 58.

Etiam hodiè quando numerata pecunia minoris pretij eſt quàm nunquàm fuit, ſentirem non eſſe notabilem quãtitatem (ad furtum mortale) quæ non contineret vnum regale, aut tres partes. Additum in No. c. 17. n. 4.

Quomodo teneatur reſtituere qui cum aliis furatur, vide, Reſtitutio, II.

GABELLA, vide, Vectigal.

GENER.

A GENER omnia ornamẽta, & veſtes pretioſas, veluti margaritas gem-

mas,ſerica,&c. data vxori à ſocero, etiam nunc extantia ,mortuo ſocero tenetur cõputare in vxoris legitima, niſi aliud declarauerit ſocer in vltima voluntate. Non tamen tenetur computare,ſi opes , aut dignitas perſonarum ſunt adeò magnæ,vt præſumatur donatio.Tenetur tamen reſtituere donata vxori à conſanguineis eius. cap.17.num.166.

Licitè recipit fructus pignoris fructiferi traditi ſibi à ſocero in ſecuritatem ſoluendæ dotis. Ibidem dicendum de quolibet marito. Ibidem.

Quòd ſi ſocer mutuet genero quãtũ debet ei pro dote, vt ei relinquat pignus ad percipiendũ ex eo fructus, quos gener poteſt percipere , peccat. num.273.

Generatio.Peccat mortaliter cõiux præbens,vel ſumens aliquid ad impediendam generationem, quamuis fiat animo non habendi plurimos filios,quos alere non poſsit.Quòd ſi propter hoc ſemẽ fundatur extra vas eſt peccatũ cõtra naturã.c.16. n. 33.

Gradvs Vniuerſitatũ liciti ſunt.c. 14.nu.31.lit.K.§.20.& in Nou. n. 43.

Peccat mor.qui dicit ſe habere gra-

dum quo caret.cap.25.n.59.Item qui accipit gradum immeritum.num.55.

Gratia data ad diſpenſandum cum aliquo cognita veritate precum, quando expiret re integra,morte cõcedentis,vide tit.Diſpenſatio.De gratia Sacramentorũ,vide in ſuis titulis.

GVLA.

A Est *vitium inclinans ad comedendũ, & bibendum inordinatè.* Eius filiæ ſunt quinque,Hebetudo mentis,Immoderata lętitia,Multiloquium,Scurrilitas,Spurcitia.cap.23.num. 119.

B Gula ex ſe eſt venialis. Eſt tamen mortalis,quando in ea ponitur vltimus finis,vel violatur aliquod præceptum obligans ad mortale, quando imminet damnum notabile ſalutis propriæ,vel proximi, vel quando ob eam non ſoluuntur ea quæ debentur ex iuſtitia. Aliàs verò eſt venialis, quamuis ſine neceſsitate cibo & potu ſe ingurgitet vſque ad vomitum. c.23.nu.119.& in Nouo,nu.120.

Peccat venialiter qui incœpta digeſtione,& nondũ finita,bibit,niſi iuſta cauſa neceſsitatis aut ſitis excuſet cap.21.n.13.

Peccat mort.qui veſcitur carnibus

vel

vel alio cibo vetito in aliqua regione,etiam eo tempore,quo liceret ei veſci illis in ſua.Sicut è contrario nõ peccat veſcens eis in regione , per quam tranſit, vel in qua moratur, quãuis in ſua nõ liceret.c.23.nu.120.

Peccat mort. qui comedit carnes humanas,vel tradit eas alteri comedendas citra maximam neceſsitatem, quãuis neminẽ ob id occidat.nu.122.

HABITVS.

HABITVS *animi eſt qualitas inhærens eidem animo,vel alicui potentiæ eius,inclinans illam ad operandum.* Præl.5.num.7.& in Nouo,num.12. A

Qui defert habitum exteriorem, vel ſignum indicans profeſsionem falſæ ſectæ,peccat mortaliter,non tamen propter ſolam omiſſionem ſigni vel habitus Chriſtianiſmi.c.11.n.25.

Habitus non poteſt mutari ab vno coniuge ſine licentia alterius in habitum religioſorum tertij ordinis.ca. 12.num.62. B

Mutare habitum virilem vel fœmineum iuſta de cauſa non eſt peccatum.Quòd ſi id fiat ex leuitate , tantùm eſt veniale de ſe.ca.23.num.22. Qui veſtit ſe habitu religionis in op-

probrium illius,vel eo vtitur ad turpia perſonatus,peccat mort. Secus,ſi ob ſolam leuitatem, dummodò nullum inde opprobrium contingat religioni.c.23.

Quis dicatur temerè habitum religionis dimittere,vide tit.Excommunicatio,VI.§.5.lit.F. & Religioſus,3.

HASTILVDIVM, vel torneamentum tunc eſt illicitum,quādo vt plurimùm cædes vel grauia ſequuntur vulnera. Vnde qui huiuſmodi torneamenta aggreditur,& qui alium ad ea inducit,vel qui nō impedit, cùm poſſit,peccat mort.Secus, ſi non ſint illicita.Peccat etiam m.qui huiuſmodi torneamentis intereſt cum magna voluptate, vel eo animo,vt quamuis ſibi eſſet prohibitum ſub mortali,intereſſet:alias nonniſi venialiter. cap. 15.num.9. Nihilominùs tamen torneamēta sūt abſolutè prohibita.n.18.

Inſtituens moderatè haſtiludium, non peccat.c.14.n.31.§.24.

HÆREDITAS I.
Quoad hæredem & ſubſtitutionem.

A HAERES tenetur implere vota realia defuncti,non tamen perſo-

nalia

nalia;mixta verò partim tenetur,partim non tenetur.cap.12.num.56.

Hæres defuncti, qui roueret religionem,non tenetur conferre religioni bona quæ defunctus ſecum portaſſet.num.56.

Hæres decollati, vel ſuſpenſi per Iudicem,tenetur reſtituere damnum, quod defunctus intulerat parti. cap. 15.num.22.

Hæres qui auertendo tabellionem, & teſtes,facit ne teſtari volens relinquat alicui legatum,tenetur reſtituere,& incurrit pœnam perdendi hereditatem.cap.26.num.36.

Hæres eius,qui mortuus eſt abſolutus à peccatis, & in ſacro ſepultus, quamuis poſteà credat eum deceſſiſſe excommunicatum,non tenetur petere abſolutionem. Ibidem de hærede illius,qui ſine abſolutione, tamen cum ſignis contritionis, deceſſit in excommunicatione occulta: Secus, de hærede excommunicati denunciati c. 27.nu.271. B

Nullum monaſterium, vel religio eſt hodie poſt Trid. incapax hæreditatis,præter Franciſcanorum, Capucinorum,& Minorum de Obſeruantia.cap.16.num.46. C

Quando filius adulterinus putatus legitimus hæres,perſuadetur à matre vel ab alio,vt ingrediatur religioné, quò ſine nota infamiæ honeſte poſſit relinquere hæreditatem fratribus legitimis, debet ingredi religioné quæ ſit incapax hæreditatis:alioqui enim nil prodeſſet eius ingreſſus huic propoſito,& reſtituēdi obligationi, quādoquidem monaſterium poſſet adire hæreditatem illi obuenientem. Aut renunciet eam ante ingreſſum vel profeſſionem.Ibidem.

HÆREDITAS II.
Quoad exhæredationem.

FILIA non poteſt exhæredari, eò quòd contrahit matrimonium inuito parente.cap.14.num.15.

Leges Aragoniæ permittentes parentibus exhæredare filios,relinquendo illis quinque ſolidos tantùm,iuſtæ vdentur.cap.26.num.38.

Legitima iure naturę debetur filiis,qui ſunt pauperes,debiles &infirmi ad ſe ſuſtentādum ſuo labore;reliquis verò, non. Ibidem.

HER

Digitized by Google

HERMAPHRODITVS.

NOn eſt capax characteris ordinis, ſi præualeat ſexus fœmineus; ſecus, ſi prçualeat virilis ſexus, ſed nec tunc debet ordinari. cap. 27. numer. 203. §. 15.

HÆRET. ET HÆRESIS.

HAEresis eſt, *quidquid fidei Catholicæ contrariatur*. cap. 11. nu. 17. & in No. num. 22.

Hæreticus ille ſolùm *eſt*, *qui pertinaciter credit aliquam hæreſim*. Præludio 1. num. 10. In foro autem exteriori poteſt præſumi hæreticus, licèt non ſit pertinax. Ibidem, §. 4. & in No. num. 16. 17.

Atque ille eſt pertinax, qui credit animo non diſcedendi à ſuo ſenſu, etiamſi admoneatur, Eccleſiam tenere contrarium: ſimiliter qui credit aliquid, quod ſcit eſſe contra fidem, vel contra definitionem Eccleſiæ, licèt affirmet ſe eſſe paratum ad corrigendum ſeipſum. num. 17. §. 3. in Nou. num. 22.

Et quidem hæreticus eſt triplex, ſcilicet purè mentalis, purè exterior, interior & exterior ſimul, qui etiam vocatur cōpletè hæreticus. Habetur

hoc ex cap.11.num.17.

Hæreticus completè eſt excommunicatus.cap.11.n.17. non tamen purè interior.ibid.& c.57.nu.55.nec purè exterior.c.11.nu. 25. Citra pertinaciam credere,eſt præ ſimplicitate, & bona fide,vel ex rudi ignorantia credere aliquem errorem, putans ita teneri ab Eccleſia,& paratus eſt corrigi,& errorem deponere,quandocunque fuerit veritatem edoctus. Et huiuſmodi non eſt hæreticus, nec excommunicatus,nec peccat mortaliter regulariter loquendo.Prælud.1.num. 10.& in Nou.num.15.cap.11.nu.17. in Nou.num. 22. Imò quamuis erret ex ignorantia culpabili,non erit hæreticus,nec excommunicatus.cap.11. num.18.§.8.& in No.num.22.

Quando autem errat circa ea quæ ſcire tenetur,non excuſatur à peccato graui quoniã ignorãtia iuris,quod quis ſcire tenetur,non excuſat à peccato,& iſte ab Eccleſia iudicatur hæreticus.Prælud.1. num. 10. & in No. num.16

Peccat etiam mortaliter,& eſt verè hæreticus, & excommunicatus, qui licet ex ſimplicitate,& neſciens quid credat in particulari, credit tamen

perti

Digitized by Google

pertinaciter eſſe verum quod alius hæreticus credit.cap.27.nu.55.

Peccat mortaliter,qui pertinaciter dubitat de rebus fidei,& eſt hæreticus. c.11.n.18.& in Nou.num.22.

Subreptitia, & non deliberata dubietas,de rebus fidei,quæ etiam renitente voluntate ſolet euenire, tantùm eſt venialis.Item ſcrupuli, qui contra fidem ſuboriri ſolent, & perdurare moleſtantes voluntatem, vel non ſunt peccata, vel certè tantùm venialia,Ibid.

Excuſari poteſt à nota hæreſis,qui præ ignorantia & rudi ſimplicitate, credit in perſonis diuinis aliquid corporeum, aut humanum (excepto in filio, quatenus eſt homo)aut aliquid prius,ac poſterius,aut maius, aut minus. cap.11.num.18.& in Nou.n.22. Item eum, qui circa Angelos, & animas hominum crederet aliquid corporeum.Prælud.1.num. 10. & in No. num.15.

Excuſari etiam poteſt à nota hæreſis,qui generaliter aſſerit non eſſe timendum,aut non eſſe ſperandum in homine:ſine timore eſſe ſeruiendum Deo:non eſſe timendum diabolum: procurandam eſſe mentis ſecuritatē,

& id

& id genus alia. Quoniam hæc omnia poſſunt eſſe ordinata aliquo reſpectu, & rationi conſona, & conſequenter bona & Catholica. Et in dubio, generale verbum, quod ad bonũ ſenſum, & malum trahi poteſt interpretandum eſt in bono. Præl. 1. num. 5. & in Nouo, num. 8.

Omnis hæreticus eſt etiam ſchiſmaticus, ſed non contrà. cap. 27. n. 77.

Hæreticus exterior eſt. *qui hæreſim aliquam profert ſcripto, aut verbo, aut quouis alio modo exteriori.* Qui ſi eſt purè exterior, non eſt excommunicatus, ſaltem quoad forum conſcientiæ: ſi verò eſt interior ſimul & exterior, eſt excommunicatus. cap. 11. num. 17. 25. & in No. nu. 22. & ca. 27. num. 55.

Hæreticorum fautores, receptores, & defenſores ſolùm dicuntur ad effectuum incurrendi excommunicationem, qui hæc faciunt eis quatenus hæreticis. cap. 27. num. 55.

Tenetur quis hæretico extremè indigẽti ſubuenire: imò etiam poteſt multùm egenti, tanquàm homini, licèt non teneatur. Ibid.

Fautor hæretici præſumi poteſt, qui ſciẽs eũ eſſe talẽ, fauet ei ſine aliqua circunſtãcia quæ excuſet eũ etiam in

foro

foro exteriori.Poſſunt tamen multæ circunſtantiæ fundatæ in timore,neceſſitate,vtilitate pacis, militiæ , &c. excuſare à tali præſumptione in foro exteriori:in foro tamē interiori, ipſa veritas eſt potiùs attendenda, quàm præſumptio.cap.27.num.55.

Hæreticus manifeſtus eſt omninò vitandus,non ſolùm propter hæreſim,ſed etiā propter excommunicationē manifeſtā quam incurrit : nam idem iudicandum eſt de hoc,ſicut de excommunicato ob notoriam percuſſionem clerici.ca.9.num.6.in Antiquo.Sed in Nouo,mutat ſentētiā dicens.ſe recedere ab illa purificatione excōmunicati denūciati, & excōmunicati manifeſti,& licitè poſſe cōmunicari hæretico notorio , qui non eſt denūtiatus excōmunicatus.Ibid. n.8.

Sed hoc intelligendum eſt iuxta tenorem antiquum Extrauagātis *Ad euitanda*,relatum à S.Antonino,&Felino,& ab aliis:in qua de notorio excōmunicato fit reſtrictio ad ſolam notoriam percuſsionem clerici. Non tamen iuxta recentiorē approbatam, & innouatā in Concil.Lateran. ſub Leone X.& in Cōcordatis inter eūdē Leonē & Frāciſcū I. Regē Galliç vbi

ſublata fuit illa reſtrictio,& poſita eſt clauſula generalis hoc modo.

Ad euitanda multa ſcandala, & multa pericula,& ſubueniendum conſcientiis timoratis,conſtituimus, vt nemo poſthac teneatur abſtinere, & ſeparare ſe,neque euitare communicationem alicuius in adminiſtrando aut accipiendo Sacramenta,aut in aliis diuinis officiis,aut extra illa,ratione alicuius ſententiæ aut cenſuræ Eccleſiaſticæ, aut ſuſpenſionis ab homine,aut à iure generaliter promulgata,neque ſeruare interdictum Eccleſiaſticum,ſi illa talis ſententia,prohibitio,ſuſpenſio, aut cenſura non fuerit promulgata, & denunciata ſpecialiter,& expreſſa à Iudice contra certam aliquam perſonam, Collegium, Vniuerſitatem,Eccleſiam, certum, aut certam,neque manifeſtò conſtet incurriſſe in ſententiam excommunicationis, quod nullo modo poteſt occultari,aut per aliquod remedium iuris, excuſari:quia à communione huius S. Synodus vult quòd ſe ſeparent iuxta canonicas cōſtitutiones. Per hoc tamen non intendimus reuelare, neque iuuare ſic excommunicatos,ſuſpēſos,interdictos aut prohibitos.

Quare hæc Extrauagans iuxta hūc tenorem,nihil prodeſt quoad excom-

municatos manifeſtos,qui nullo modo poſſunt occultari,& maximè hæreticos,qui sũt manifeſti excommunicati propter hæreſim notoriam,neque prodeſt dicere,quòd finis reſtringendus eſt ad excommunicatum ob percuſſionem clerici notoriè iniuſtã, iuxta tenorem antiquum.cap.27.nu. 34.& 35.

Vnde Catholici,etiam Religioſi,qui in Germania,Anglia,Gallia,& Scotia communicant hæreticis manifeſtis,& palàm ſe confitentibus tales, & conſequenter manifeſtiſsimè excõmunicatis,videntur non excuſari à peccato,imò neque à cenſuris, quia communicant huiuſmodi excommunicatis contra hunc tenorẽ huius Extrauagantis veriorem.num. 35. Et quia commercium habent cum hæreticis, quod ſine fauore & auxilio aliquo iis preſtando fieri nequit.num.55.

Sed quia durũ videtur eos vniuerſos dãnare,probabiliter dici poteſt.

Primùm,hanc Extrauag.eſſe vſu receptã cũ ſola illa limitatione de excõmunicatione manifeſta percuſſionis,clerici,iuxta tenorẽ antiquum.II. Quòd multitudo hæreticorũ,&neceſſitas cõmunicandi & negotiãdi,facit

licitum quod aliàs non eſſet, iuxta Reg. Quod non eſt licitum in lege, licitum fit in neceſsitate. de reg. iur. c. 27.n.35. III. Quòd non communicant illis, niſi quatenus ſunt homines, & communicatio hæc eſt fundata in timore, neceſsitate, cognatione, vel vtilitate, in pace, militia, & bellis. nu. 55. IV. Quòd conſuetudo iàm recepta & à ſummis Pontificibus ſcita, & tolerata, videtur excuſare Catholicos ea vtentes. Vnde licitè cõmunicatur hęretico notoroio excommunicato, qui non ſit denũciatus. c.9.n.8. in fi.

Qui timore perculſi, & propter alias cauſas proferunt aliquid contra fidem, vel cõſentiunt in aliquod opus infidelitatis exterius, vel fingunt ſe eſſe Sarracenos, cùm tamen intra ſe, & in corde ſuo oppoſitum credant, & ſe Chriſtianos Catholicos profiteantur, peccant quidem mortaliter grauiſsimè, ſed non ſunt hæretici, neque excommunicati: niſi quando aliquod opus exterius hæreticum commiſiſſent, alicui hæreſi, vel hæretico auxilium præſtando, non quia hæretici, ſed quia fautores hæreticorum fierent. c.11.nu.25. & in No. num. 27.

Blaſphemia exterior, aut interior ſe-

cundum

cundú ſe tantum conſiderata non eſt hæreſis, quoniam hęreſis conſiſtit in credendo,& blaſphemia in dicendo. Attamen blaſphemia contrariatur confeſſioni fidei.c.21.n. 28. vide tit. Blaſphemia.

Sacerdos hæreticus non poteſt abſoluere à peccatis, neque à cenſuris etiam in articulo mortis. cap.26. nu. 26. Additum in Nouo.

Completè hæreticus non poteſt abſolui ab alio quàm à Papa,aut ex eius commiſſione ſpeciali,quamuis detur facultas abſoluendi à caſibus Bullæ Cœnæ.cap. 27.num.272.§.15.

Poteſt tamen Epiſcopus poſt Trident.abſoluere,ſi hæreſis ſit occulta. Sed hæc facultas ablata eſt per bullam Cœnæ. Ibidem. Quod in Nouo reſtringitur,ſcilicet eſſe ablatam ſolùm,quando hęreticus habet complices.num.260.dict.7.

In caſu hæreſis filius non ſolùm poteſt,ſed etiam tenetur accuſare patrem.cap.14.n.13.& cap.25.num.50.

Hæreticus ſtatim denunciandus eſt. cap.18.nu.58.& cap.24.num.14. vide tit.Denunciatio.

Digitized by Google

HOMICIDIVM.

A VERBA mala,ſigna,vel geſtus, antecedentia percuſſionem,vel homicidium,non ſunt neceſſariò confitenda,dummodò confiteatur homicidium.cap.6.num.7.

Peccat mort.qui ſe exponit periculo mortis,reſpuens medicinam, & ſoli prouidentiæ Dei ſe committens. cap.11.nu.41.

B Homicidium aliquando eſt licitú. Primùm auctoritate Iudicis.II. In bello iuſto. III.Ob defenſionem propriæ vitæ,vel propriarum rerum , vel honoris : moderatè tamen.cap.15. num.2.3.

Peccat miniſter iuſtitiæ occidens odio,vel vindicta priuata num.2.

C Occidens Iudicis auctoritate , vel in bello iuſto poteſt habere animum occidendi propter bonumReip.Idem de occidente ob defenſionem ſuarum rerum ,vel vitæ proximi, vel ſuæ propriæ.num.2.Quòd ſi ſe & ſua aliter defendere poſsit , peccat mortaliter occidendo.cap.15.num.5.excipitur tamen ille,qui ſi velit defendere propriam vitam , aliter quàm occidendo inuaſorem,nempe fugiendo,patietur , magnum detrimentum

ſui honoris.Ibid.

Non licet occidere aliquem antequam aggrediatur. Bene tamen dicetur aggreſſor,qui decreuit occidere, nulla mora interpoſita,eum, qui non habet aliud remedium quàm præuenire alterum,vt patet in vxore quæ ſcit ſe occidendam à marito, pugione ſuppoſito ceruicali. num.3.

At verò inſidiator,qui tandem certò creditur occiſurus,non dicetur aggreſſor, quia interponitur magna mora diei, vel menſis. Additum in Nou.num.3. Poteſt quis occidere aggreſſorem ad vitandum vulnus, alapam,vel aliud tale:non tamen vulneratus,vel percuſſus,niſi quãdo affectus iniuria vulneris, magnam honoris iacturam faceret,ſi fugientem non perſequeretur.cap.15.n.34. D

Peccat mortaliter,qui occidit propriam vxorem in adulterio deprehenſam.num.4. & in Nouo. num. 4. Idem de eo qui ob defendendam caſtitatem ſuam occidit inuaſorem, cùm aliter poſsit ſe defendere. nu.5. E

Peccat etiam mort qui præter intentionẽ occidit aliquẽ propter inaduertẽtiam culpabilem:ſicut qui deiiciens tegulas de tecto,nõ præmonẽdo

tranſeuntes, occidit aliquem: aut ſicut qui caſtigaturus aliquem puerum, nō abſtulit gladium à cingulo, quo erat illum punitutus, quo tandem poſteà occidit illum. Atque vt huiuſmodi homicidium caſuale ſit peccatum mortale, parum refert, an huiuſmodi opus, ex quo ſequutum eſt homicidiū ſit licitum vel illicitum. Nam in vtroque caſu peccatū erit mortale, ſi præceſsit culpa in non adhibendo debitam diligentiā ad vitandum periculum mortis, & in neutro ſi ea fuit adhibita. Quamuis plurimùm referat, quantùm ad irregularitatem. c. 15. n. 6. vide tit. Irregularitas, 6.

Qui aggreditur aliquid illicitum, quod eſt cauſa occidendi alterum, vt ſe defendat, peccat mort. peccatū homicidij. Vnde peccat mort. qui ingrediēs ad alienam vxorem, interficit, vt ſe defendat, maritū, volentē eū occidere. Et incurrit irregularitatē nu. 7.

F Peccat mortaliter damnatus ad mortem, occidendo miniſtros iuſtitię, vt ſe eripiat. num. 8.

Item, qui ne timidus iudicetur, vult deliberate ſe exponere periculo amitendi vitam, vel aliquod membrum. n. 8. Secus eſt in eo qui magna caute-

la

la violat legem ſtatuẽtem pœnã amiſſionis vitæ, vel membri.ca.23.n. 57.

Peccat mort.qui vtitur aliquo ioco cum probabili periculo vitæ,niſi ob velocitatem, & dexteritatem ceſſet huiuſmodi periculum. cap.15.nu. 8. G

Sumere venenum ad experiendã theriacam,damnandum eſt vt mortale,antequàm fiat, non tamen poſt factum.num.8.

Peccat mort.qui aliquod exercet torneamẽtũ,ex quo cędes,ſeu vulnera ſequũtur.nu.9.vide tit.Haſtiludiũ.

Peccat mort.qui optat mortem alicuius,vel delectatur cogitatione iniuſti homicidij.Secus,ſi delectatur de vtilitate ſecuta ex morte.num. 10. & cap.20.num.3. H

Licet optare mortem, vel morbũ alicuius propter bonum eius ſpirituale. Item optare mortem Tyranni, vel inimicorum Eccleſiæ,quando non eſt aliud remedium.c.15.n.10.

Qui deliberatè præ ira ſibi mortem vel mutilationem exoptat, vel ſibi, iniicit manus,peccat mor.Secùs ſi eas iniiceret zelo deuotionis:neq;peccat, qui ſibi euellit barbã,vel ſe alapis cædit ob mortẽ parentum,vel amicorũ. cap.15 nu.11.De clerico illa faciente I

vide tit.Excõmunicatio,VI.§.II.lit.H.

K Peccat mort. qui decurtat vitam per abſtinentiam,quam aduertit eſſe indiſcretam:ſecus, ſi non aduertit. Imò probabiliter exiſtimans non eſſe talem,non peccat.num.12.

Peccat item mort.qui comedit aliquid,ex quo timet aliquod notabile detrimentum,maximè ſi illud fuit ſibi interdictum à medico:ſi verò fuerit damnum leue,peccat venialiter.n.13.

Qui propter aliquod infortunium cupit ſe nunquam natum fuiſſe, peccat mortaliter.num.12.

L Mater, vel nutrix, quæ ſecum in lectulo puerum collocat cum probabili periculo ſuffocationis, peccat mortaliter.Item qui eſt cauſa aborſus percutiendo mulierem grauidam. num.14.

Item qui cùm eſſet affectus iniuria ſciretque ſuos cognatos vel amicos vindictam ſumere velle, non vetuit expreſsè,num.17.

Qui occidit alium,non tenetur ſe vinculis aut morti offerre. nu.21. Et qui commiſit homicidium, propter quod alius eſt in carcere cum periculo vitæ, non tenetur ſe prodere cum periculo vitæ propriæ.num. 17.

Digitized by Google

Homicida, quem iudex puniuit, tenetur reſtituere parti damnum. Quòd ſi ſuſpendatur, tenentur hæredes. n. 25. Tenetur etiam homicida ſoluere impenſas moderatas funeris. nu. 22. M

Qui iniuſtè occidit alium, excedens mortaliter debitũ modum ſuæ defenſionis, tenetur reſtituere, vt alius homicida. num. 24. Quod magis confirmatur & explicatur in Nouo. Nã licet minùs peccet, minorémque mereatur pœnitentiã, quàm qui occidit voluntariè, tamẽ quoad reſtitutionẽ, ſufficit quòd mors ſit iniuſta, etiã ex ipſomet opere exteriori. Vnde iſte qui nõ ſeruauit modum inculpatę, tutelæ, ad tantam tenetur reſtitutionẽ damni dati, & intereſſe inde contingentis, ſicut homicida voluntarius. Additum in Nou. cap. 15. num. 27. N

Magis peccat vulnerans animo occidendi, quàm qui occidit animo non occidendi. cap. 27. num. 240. O

Non eſt homicida, qui vitam exponit pro reſtituendo debito, vel quolibet actu virtutis. cap. 17. num. 87.

Homicidium directè voluntarium, in quo ſolus Papa, & rariſſimè, diſpẽſat, eſt homicidium illicitum intentũ in ſe, ſaltẽ æquipollenter aliàs quàm vi-

tandæ mortis cauſa. Sufficit autem eſſe volitum in cauſa adeò propinqua morti, vt moraliter vix ſe cōpatiantur velle illam cauſam, & nolle occidere, vt propinare venenū, quod ſcit eſſe mortiferū, vel pūctim ferire circa præcordia, vel circa caput etiā cæſim. num. 240.

Poteſt homicidium eſſe directè voluntarium vni, & non alteri, vt homicidium quod facit Petrus animo occidendi, mandante Ioanne, vt tantùm inferat aliquam iniuriam, leuē citra deformationem. Ibid. Quid teneatur reſtituere homicida, vide tit. Reſtitutio 2.

De comedente carnes humanas, vide tit. Gula.

HONOR, ET HONORATIO.

Bona honoris & famæ ſunt inferiora bonis ſalutis, & vitæ, & maiora bonis fortunæ, ſeu pecuniæ, cap. 16. nu. 44. vide tit. Fama, & tit. Bona,

Peccat ſubditus denegās ſuperioribus debitum honorem. c. 14. nu. 22. De honore, quem filius debet parentibus, vide tit. Filius.

Digitized by Google

HORÆ CANONICÆ.
I. *in ſe, & quoad attentionem & obligationem.*

HORARVM recitatio obligat ſub mortali eos qui tenētur. cap. 25. num. 97. A

Peccat mort. qui recitat notabiliter malè, deglutiendo ſyllabas, incipiēdo verſus antequàm ſocius finiat, & alia huiuſmodi. num. 98.

Multa excuſant ab hoc præcepto. I. Infirmitas: nec tenetur infirmus ab alio recitante audire: nec Horarum loco, mente Deum precari. num. 101. B

II. Occupatio repentina, quæ ſine ſcandalo, vel peccato omitti non poteſt; vel occupatio magni momēti, ſicut lectio oppoſitionis. Non tamen excuſatur quis, eò quòd ſtudeat, inſeruiat, vel peregrinetur. III. Defectus Breuiarij, ſiue ſua culpa contingat, ſiue abſque illa, dummodò pœniteat culpæ præteritæ. IV. Diſpēſatio ſummi Pontificis. cap. 25. nu. 102. & 103. C
Obligatio recitādi in Beneficiario ex acceptatione tituli Beneficij naſcitur, non ex quantitate reditus. Nihilominùs ſi omninò deſint fructus in præſēs, vel in futurū, vel ſaltē diſtributio-

nes

nes quotidianę ſimul cũ fructibus deſint, ceſſabit obligatio, n. 102. & 103. Defectus attentionis neceſſariæ eſt mortalis. 105.

Attentio neceſſaria in recitãdo eſt propoſitum actuale vel virtuale in principio recitandi Horas, & poſteà actualis, vel virtualis. Et eſt triplex, Verborum, Rerum ſignificatarum, & perſonarum, ad quas diriguntur. Et quælibet harũ ſufficit. n. 105. & 106.

D Propoſitum attendendi actuale vel virtuale, tollitur per expreſſum contrarium, vt qui non vult attẽdere: & per tacitum, vt qui aduertit ſe euagari, & non reuocat animum. nu. 106. Secus, ſi inaduertenter. nu. 107. Vel qui deliberatè ſe occupat rebus exterioribus attentioni incompatibilibus. num. 106.

Non ſufficit recitare per Breuiariũ trium lectionum. num. 107.

HORÆ II. QVOAD perſonas quæ tenentur recitare.

A TENENTVR recitare Horas clericus ordinatus Sacris, & Beneficiarius, etiamſi non ſit ordinatus Sacris, Monachus, & Monialis, ad chorũ de-

deputati, cap. 25. num. 97.

Qui verò profitetur ad alia obſequia extra chorum, ſicut ad officia bellica, vel ſeruilia, non tenetur ad illas, ſed ad alia loco earum per ordinē ſtatuta. Ibid.

Excommunicatus etiam denuntiatus tenetur ſeorſum recitare. nu. 102.

Et qui habet beneficium etiam tenue, etiam ſine fructibus, modò habeat diſtributiones, tenetur recitare: ſecus, ſi nullos fructus, aut nullas diſtributiones capiat, nec per ſe, nec per alium, nec poſſit capere, nec in poſterū ſit capturus. n. 102. & 103.

Tenetur tamen non ſolùm qui tantū diſtributiones capit quotidianas, B ſed etiam ille, per quem ſtat, quominùs capiat fructus, eò quòd non vult accipere poſſeſſionem, vel reſidere. Similiter ſi litigans habita ſententia debet obtinere fruct⁹ ſequeſtratos, vel ab aduerſario perceptos, tenetur recitare. cap. 25. num. 104.

Tenetur etiam, qui in penſionē omniū fructuum conſenſit ei, qui in ſuū fauorē renunciauit. Secus de illo, qui conſentit, vt renuncianti fructus omnes, & omne ſeruitiū, & adminiſtratio beneficij reſeruentur. n. 104. 105.

Non

Non tenetur recitare Horas canonicas minoribus ordinatus, ſi non ſit Beneficiarius,vel monachus,vel penſionarius.Nec tenetur ad aliquid determinatum recitandum,niſi cum ordinatur promittat,vel ordinatori pręcipienti conſentiat.num.8.

Peccat mort.Beneficiarius,& quiuis alius obligatus non recitando Horas canonicas:Quid verò teneatur Beneficiarius reſtituere,& ad quid obligetur penſionarius, vide ſequentē motum proprium Pij V.

Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei ad perpetuam rei memoriā. Ex primo Lateranenſi Cōcilio pia & ſalubris ſanctio emanauit,vt quicūque habēs beneficiū cum cura, & ſine cura,ſi poſt ſex menſes,quàm illud obtinuerit,diuinum officium,legitimo ceſſante impedimento,nō dixerit,beneficiorum ſuorum fructus pro rata omiſſionis,& officij, & tēporis,ſuos non faciat: ſed eos tanquàm iniuſtè perceptos in fabricas ipſorū beneficiorum,vel pauperum eleemoſynas, erogare teneatur. Verumtamem multorum animi ſuſpenſione tenentur, cuiuſmodi ratæ prædictæ ratio ſit habenda.

Nos huic rei euidentius atque expreſſius prouidere volentes, ſtatuimus, vt

qui horas omnes canonicas vno vel pluribus diebus intermiſerit, omnes beneficij ſeu beneficiorum ſuorum fructus, qui illi, vel illi diebus reſponderent, ſi quotidie diuiderentur: qui verò Matutinũ tantùm, dimidiam: qui cæteras omnes horas, aliã dimidiam: qui harũ ſingulas, ſextam partem fructuum eiuſdem diei amittat: tametſi aliquis choro addictus, non recitans, omnibus Horis canonicis cum aliis præſens adſit, fructúſque & diſtributiones fortè aliter aſſignatas ſola præſentia, iuxta ſtatuta, conſuetudinẽ, fundationem, alias ſibi lucrifeciſſe prætendat, is etiam præter fructuum, & diſtributionum amiſſionem.

Item ille qui primis ſex menſibus officium non dixerit, niſi legitimum impedimentũ ipſum excuſauerit, graue peccatum intelligat admiſiſſe. Declarantes præſtimonia, præſtimoniales portiones, & qualiacunque alia beneficia, etiam nullum omninò ſeruitium habentia obtinẽtes cum prædictis pariter contineri.

At quicunque penſionem, fructus, aut alias res eccleſiaſticas vt clericus percipit, eum modo prædicto ad dicendũ officiũ paruũ Beatæ Mariæ virginis decernimus obligatum, & penſionem fructuum, rerúmque ipſarum amiſſioni obnoxium.

Huius motus proprij breuẽ declarationẽ vide ſuprà tit. Beneficiarius. IV.

HORÆ III. QVOAD tempus, locum & ordinem.

QVI tenentur ad officiũ diuinum, non debent ſine iuſta cauſa comedere in ieiuniis Quadrageſimę ante Nonam recitatam. c. 21. n. 27.

Peccat mortalit. qui ante recitatas Matutinas celebrat, niſi vrgente neceſſitate. cap. 25. num. 83.

Melius eſt anticipare Horas quàm poſtponere. num. 97. Vnde licet Matutinum officium diei ſequentis recitare ante Solis occaſum, & etiã poſt illum omnes Horas recitare. nu. 107.

Non peccat mortaliter, qui per obliuionem inuertit ordinem Horarum. Et qui per obliuionem aliquam partem omiſit, adimplet ſupplendo illam, quamuis non repetat reliqua. cap. 25. num. 99.

HOSPITALE.

HOSPITALIA, ſeu Xenodochia tãtum inſtituuntur in vtilitatem pauperũ. Vnde parentes, qui exponũt

filium

Digitized by Google

filium in Hoſpitali, vt ibi nutriatur, tenentur ſoluere Hoſpitali expenſas, niſi excuſentur ob paupertatem.cap. 16.num.48.

Peccat Hoſpitalarius mortaliter, qui non expēdit redditus Hoſpitalis, in iis ad quæ ſunt deſtinati, vel ſinit eos perdi:& qui nimis tardè recuperat bona eius alienata: & qui adeò negligit reficere eius ædificia, vt ob id cadant,cùm obligatione reſtituendi.c.25.n.67.

Circa Hoſpitalia ſtatuit Trid.ſeſſ.25. c.8.de Reformatione,hæc ſequentia,

Hoſpitalarij Hoſpitalium onera cō-pleant, quæ ſi cōmode non poſſint, fru-ctus illorū in alium pium vſum conuer-tant, prout ordinario cum duobus peri-tioribus de capitulo videbitur.

Et omnes Hoſpitalarij,etiā laici(non tamen regularibus ſubiecti, vbi viget regularis obſeruantia)ad prædictā obli-gationē implendam ab Epiſcopis cōpelli poſſint. Et propterea in foro conſcientiæ teneantur ad reſtitutionem fructuum, ques contra Hoſpitaliū inſtitutionē per-ceperint,nulla eis remiſſione profutura.

*Atque adminiſtratio huiuſmodi, vni & eidē perſonæ vltra trienniū non cōmittatur non obſtantibus, &c.*c.25.n.67.

Hvmilitas. *Ad hanc non requiritur actus expreſſus ſubijciendi ſe Deo*.c.23. num.6.

Hypocrisis. Tacere aliquid quo quis appareat bonus, cùm non ſit, quamuis id faciat ad ædificationem proximi,tantùm eſt veniale,modo ſit ſine damno alterius notabili.Si enim fiat cum tali damno, erit mortale. Quòd ſi id faciat ſine intentione oſtendendi ſe bonum,non eſt peccatum.ca.18.num.8.

IACTANTIA.

Iactantia *eſt vitium inclinans ad declarandum inordinatè verbo propriam excellentiam*.cap.23.num. 11.

Eſtque mortalis, quãdo aliquis ſe, vel ſuos laudat cum notabili irreuerentia Dei,aut ſcandalo proximi, vel cum notabili eius damno. num.16.

Qui per iactantiam falsò aſſerit ſe, vel aliquem ſuorum,magnũ eſſe medicũ,cum notabili damno aliorũ,peccat mortaliter.Ibidem.

IDOLOLATRIA.

Oblatio thuris,quæ per manum violenter ab alio ad id adactam fit Idolo,eſt actus omninò violentus,

ac proinde non eſt peccatum.Prælu. 6.num.2.& 5.

Qui ob metũ aut alias cauſas thurificat Idolo,aut conſentit in aliquod opus infidelitatis exteriùs tantùm,& nullo modo interiùs,peccat mortaliter,ſed non eſt cenſendus hæreticus, vel Apoſtata, nec eſt excommunicatus.c.11.n.27.

Peccat mortaliter,qui expreſsè dęmonem,Solem, Lunam, Idolum,vel creaturam aliquam tanquàm Deum adorat, etiam ſolo cultu exteriori. c. 11.nu.24.& in Nouo.nu.26.

Peccat etiam mort.qui facit,aut reficit Idola Indorum,aut Idolorum tẽpla,& phana.c.14.n. 31. lit.D. & in Nouo,num 36.

De adorãte imagines ſine relatione ad Deũ,vel Sãctos,vide Imago.l.C.D.

Peccat mortaliter qui deliberatè credit quemcunque infidelem,ſi bene moraliter vixerit, poſſe in ſua ſecta ſaluari.c.11.num.18.& in Nou.n.22.

Peccat item m.qui credit Cœli planetas,&Gẽtiliũ Idola,eorũque Deos, &Deas,habere aliquid diuinitatis,aut in cælis regnare.n.41.& in Nouo.32.

Peccant etiã præceptores,qui prælegẽtes libros Ethnicorum,negligunt

monere diſcipulos ſuos falſitatem Deorum Gētilium, eorúmque ſuperſtitionum, maximè aduertentes, vel aduertere debentes, quòd pueri illam incipiunt credere, niſi moneantur: nā tunc videntur conſentire illorum errori. Ibidem.

De iurante per Idola, aut de eo qui eſt cauſa huiuſmodi iuramenti, vide tit. Iuramentum.

IEIVNIVM I.
In *ſe, & quoad obligationem.*

A IEIVNIVM obligat ex traditione Eccleſiæ, quamuis de illo non extet præceptum poſitiuum. c.21.num.11.

Vnde ieiunium Quadrageſimæ nō eſt de iure diuino, ſed humano. n.12.

Peccat mortaliter, qui die ieiunij præcepti ab Eccleſia, à media nocte vſque ad mediam noctem comedit plus quam ſemel. nu.11.

Qui omittit ieiunium die, quo occurrunt duo præcepta ieiunij, duplex peccatum committit. cap.11.num.4.

E Non frangit ieiunium, qui vtitur collatione etiam ad ſuſtentandā naturam, etiamſi non bibatur. Collatio verò ne potus noceat, etiā nulla ſtāte

conſue

conſuetudine poſſet fieri.ca.21.n.15.

Non licet manè vti collatione, & prandium differre in veſperum, niſi adſit iuſta cauſa.Ibidem.

Videtur frãgere ieiunium,qui ſurgit à menſa animo ampliùs non comedendi,& poſteà redit ad eam, & comedit:ſiquidem vnica comeſtio eſt de eſſentia ieiunij.n.15.

Frangit etiam ieiunium,qui collatione notabiliter immoderatè vtitur. quod frequenter fieri ſolet in vigilia Natiuitatis Domini.Ibidem.

Non frangit ieiunium, qui ſumit aliquid cauſæ prægustandi cibos,etiãſi ſint carnes;vel cauſa medicinę;vel vt officio debito ſuis dominis inſeruiat; vel vt inter comedendum legat. num.14.

In die ieiunij ſola ſecunda comeſtio frãgit ieiunium,& eſt peccatũ,nõ vlterior. At verò qui comedit cibos vetitos, peccat toties quoties.nu.15.

Qui non ieiunat die ab Eccleſia ſtatuto,non tenetur pro illo ieiunare alio die.num.27. & cap. 12.num.54.

Qui non poteſt ieiunare integram Quadrageſimam,tenetur quos poteſt dies.cap.21.num.20.

De cauſa iuſta excuſante, vide tit.

ſeq.A.

Cauſa excuſans ab integro ieiunio, non videtur excuſare ab omni parte.nu.22.

Circa ieiunia generalia ſolus Papa diſpenſat abſolutè: ſingulariter tamē cum hoc vel illo Epiſcopus poteſt,& eo abſente Parochus,& Prælatus etiā cum ſuis Religioſis.num.21.

Diſpēſatus,vt ante horam debitam prandeat,non videtur à ieiunio liberatus.nu.22.

Non excuſatur quis ab obligatione ieiunij propter eleemoſynam quam dat.n.22.

Peccat mort.inuitans ad cœnam, quem ſcit obligari ad ieiuniū,& credit ob inuitationem fracturum ieiunium,quod aliàs ſeruaret. Secus,ſi ſit paratus ad cœnandum.num.24.

IEIVNIVM II.
Quoad perſonas.

A OMNIS iuſta cauſa excuſans à ieiunio reducitur ad impotentiā, neceſſitatem,& maius bonum.

Impotentia excuſat pueros vſque

ad vigeſimumprimum ætatis annum: poſſunt tamen ob vrgentem neceſſitatem ad id compelli. Item excuſat ſenes ſexagenarios ſecundùm cõmunem: quod tamen arbitrio prudentis relinquendum eſt. Item, excuſat mulieres grauidas, & nutrices: imò peccarent ieiunando niſi eſſent robuſtę. Excuſat etiam pauperes non potẽtes quærere cibũ ad vnicam comeſtionẽ ſufficientem, non tamen alios. Excuſat etiam infirmos non valentes ſimul tantum comedere, quantum ſufficiat eorum ſaluti. Excuſat etiam eos, qui ieiunando capitis dolorem patiuntur, vel vertiginem, aut tota nocte calere, vel dormire nequeunt. c. 21. n. 16.

Neceſſitas excuſat, quoties oportet facere aliquid incõpatibile ieiunio, quod tamen neceſſarium eſt ad neceſſariam conſeruationem ſui ſtatus decori. Excuſat fabrum ferrarium, carpentarium, agricolam, vel quemlibet alium operarium habentẽ aſſiduum laborem, quamuis iſti ſint diuites. Excuſat etiam eum, qui ieiunãdo non poteſt concionari ex officio, vel obedientia, aut docere, vel confeſſiones audire. Item excuſat magnũ iter B

facturum,ſaltem pedeſtrem, & maritum aliter non potentem vxori debitum reddere: & vxorem,quæ ieiunando marito ſatis placere nequit. num.16.

C Maius bonum excuſat eos,qui ieiunando non poſſunt ſanctis operibus vacare.Quod non habet locum in illis,qui ea faciũt principaliter propter mercedem:ſecus, ſi principaliter ob cultum Dei , quamuis minùs principaliter propter mercedem.num.17.

Sola peregrinatio non excuſat,niſi propter auctoritatem aliorum deuotio augeatur , vel ſi peregrinetur ex maximo deuotionis ardore. num.18.

Qui dubitat an opus pium,& volũtarium,quod intendit,excuſet,conſulat Superiorem vel Parochum, & eorum dicto acquieſcat.num.18.

Excuſatur vxor à ieiunijs voluntariè votis,ſi maritus repugnat;non tamen à ieiuniis Eccleſiaſticis,niſi inde oriretur notabilis diſcordia.nu.19.

Qui bona fide credit iuſtam habere cauſam ad non ieiunandum, & ob id non ieiunat,non peccat ſaltẽ mortaliter.num.20.

Paterfamilias,œconomus,vel caupo qui his,quorum curam gerũt, aut iis

qui

qui ſuam cauponiam adeunt, præbēt cibos, quibus credunt illos ſine cauſa tranſgreſſuros ieiunium, peccāt mortaliter. num. 26.

Qui in die ieiunij manè comedit per ignorantiam vel incogitantiam, excuſantem à violando ieiunio, & ob id nō ieiunat, peccat mortaliter: quoniam iſte perinde poterat ieiunare, & hora conſueta prandere, ac ſi nihil comediſſet. num. 27.

Peccat, qui famulos ad ieiunandū obligatos, compellit diebus ieiunij ad opera ieiunio incompatibilia, quæ commodè poſſunt differri in alium diem. num. 27.

IEIVNIVM III.

Quoad diem & horam.

DIES ieiunio ſacrati sūt tota Quadrageſima, exceptis Dominicis: A
Quatuor tempora immediatè ſequētia, poſt diem Cinerum, Pentecoſten, Exaltationem ſanctæ Crucis, & feſtū ſanctæ Luciæ. Item dies Vigiliarum, quæ præcepto, vel iuri communi, vel particulari præcipiuntur. Et quando vigilia S. Ioannis Baptiſtæ incideret in diem Corporis Chriſti, ieiunandum erit die præcedenti ſcilicet feria

Digitized by Google

quarta, ex præſcripto Leonis X. c. 21. num. 11.

B Qui vouit ieiunare omni feria ſexta, nō poteſt veſci carnibus, nec omittere ieiunium in Natali Domini tali die occurrente num. 11.

Ieiunium incipit à media nocte, & durat vſque ad mediam noctem ſequentem. num. 11. & 12.

C Qui notabiliter abſque iuſta cauſa præuenit horam prandij, peccat mortaliter. Non tamen frangit ieiunium, qui ante veſperas Quadrageſimali tempore comedit. num. 27.

Peccat mortaliter, qui ieiunat diebus Dominicis, ſuperſtitiosè credens in illis ieiunandum eſſe contra conſuetudinem Chriſtianā: ſecus, ſi ob ſalutē, ſtudium, vel bonum finē. nu. 27.

IEIVNIVM IV.

Quoad cibos.

NOn frangit ieiunium, qui, licèt ſæpius, bibit aquam, vel vinum, ſero vel manè, etiam ad ſe ſuſtentandum. c. 21. num. 13.

Frangit, qui edit cibos vetitos toties quoties. num. 15.

Oua & lacticinia prohibentur in Quadrageſima: in aliis autē ieiuniis, tantùm carnes prohibentur iure cōmuni : in Hiſpania omnia æquantur ex conſuetudine. Quæ vt longa dicatur quoad hoc, debet eſſe quadraginta annorum. In nouo Orbe, & terris nouè repertis, & in aliis, in quibus nō eſt talis conſuetudo, ſeruādum eſt ius commune. num. 15.

In collatione ſub noctem vtendū eſt cibis leuibus, comedendo aliquid ſolius fructus, vel panis, vel vtriuſque iuxta morem regionis, modò ne tantùm ſumatur, vt defraudetur ieiuniū. num. 13. & 14.

Diſpenſatus in ieiunio, non videtur diſpenſatus, vt comedat carnes. num. 22. & 23.

Peccat, qui in die ieiunij cibos vetitos miniſtrat ſine diſpenſatione, vel cōſuetudine id permittente. num. 26.

De comedente cibos vetitos in vna regione, qui ſunt liciti in ſua, vide tit. Gula.

IGNORANTIA.

IGNORANTIA rei, vel iuris, quam, vel quod quis ſcire tenetur, nō ex-

cuſat

cuſat a peccato,bene tamen excuſat in foro interiori,à pœnis, & cenſuris poſitis contra hæreticos.Secus,in foro exteriori. Præl.1.nu.10. §. 4. & in Nouo,n.17.

Ignorantia, & ſimplicitas rudium ſæpe numerò eos excuſat à peccato, & à cenſuris in materia fidei.Ibidem. num.10.& in Nouo,num.15. & cap. 11.n.17.de quo plura tit. Hæreticus.

Ignorantia aliquando facit actum non eſſe humanum , maximè ſi concurrant hæc:nempe , ignorantia rei, quam quis non tenetur ſcire:ignorãtia non affectata , nec procurata : ignorantia talis , ſine qua non fieret actus. Citra hæc regulariter eſt actus humanus is,qui per ignorantiam fit. Præl.6.num.9.& in Nouo,num.8.

Non excuſat ignorantia iuris,quãdo homo ſolùm conſulit Doctores, quos credit ſibi placita reſponſuros, aliàs nõ cõſulturus eos cap.17.n. 83.

Nemo tenetur alterũ admonere de ſua ignorantia,quando eſt facti , vel iuris humani ; quod regulariter à vulgo ignoratur,& non redundat in detrimentum tertij.cap.22. num.83. §.34.non peccat mort.contra præceptum correctionis , qui non corrigit

eum

eum,qui ob ignorantiam probabilē diei ieiunij vel feſti, non ieiunat,vel non audit Miſſam.cap.24.num.12.

Peccat qui exercet officiū ignorās illud. Idem de procurante, ignorans illud. Hoc tamen non procedit in procurante bono fine & animo vtēdi conſilio peritorum, quos credit ſe habiturum.cap.23.num.15. §. 13. & num.47.

Ignorantia eſt triplex, Affectata, Craſſa,Iuſta.Affectata eſt,quādo quis ignorat,quod ſcire tenetur,quia non vult ſcire, & hæc auget malitiam. Craſſa ſiue ſupina eſt, quando quis ignorat id,quod communiter homines ſuæ conditionis, & ſtatus ſciunt, & hæc excuſat à tanto,ſed nō à toto. Iuſta(quæ à Theologis dicitur inuincibilis,& à Canoniſtis probabilis)eſt, qua communiter homines ſuæ conditionis adhibita diligentia laborāt: & hæc quando eſt antecedens, excuſat;ſecus,quando eſt conſequēs.Tunc autem eſt antecedēs,ſiue cauſa actus, quando actus non fieret, niſi ignoraretur: tunc verò eſt comes,ſeu conſequens, quando fieret actus,etiamſi ſciretur.cap.23.num.45.

Ignorantia circa legem naturalē,

vel

vel diuinam, non poteſt eſſe iuſta cõmuniter loquendo. Bene tamen circa pœnam excommunicationis, vel alterius cenſuræ ſtatutã ab homine: imò circa aliam pœnam communiter non ſtatutam. nu.47.

Ignorantia excuſat à pœna legis extraordinaria & exorbitante, nó tamen ab ordinaria. cap.27. num. 272. §.13. & in Nouo, num.273.

Ignorantia non facit capacem acquiſitionis eum, qui aliàs eſt incapax. cap.27. num.27. dicto 8.

ILLEGITIMVS.
& Legitimus.

A ILLEGITIMVS, etiã occultus, & publicè reputatus pro legitimo, nó poteſt ſine diſpẽſatione ordinari. Atque ſub nomine illegitimi omne genus illegitimorum intelligitur. cap. 25. in No. num. 69. & cap. 27. num. 194. & ex profeſſo num. 201.

B Cum illegitimo ſolus Papa diſpenſat ad ordines ſacros, dignitatẽ, & beneficium curatum. Et cum profitente religionem ius cõmune diſpenſat ad omnes ordines, & ad vnũ beneficiũ

ſim

ſimplex, non tamẽ vt poſſit eſſe prælatus. Epiſcopus verò diſpẽſat ad minores ordines,& ad vnũ beneficium ſimplex.c.25.num.69.& c.27.n.201.

Peccat igitur mortaliter illegitimus, qui ordinatur ſine diſpenſatione,& fit irregularis.c.25.n.69.in Antiq. ſed in Nouo dempta eſt illa particula,*fit irregularis*.Ibidem.

Peccat mor.illegitimus,qui abſque diſpenſatione accipit quoduis beneficium , & acceptio eſt nulla , & niſi diſpẽſationẽ obtineat, tenetur relinquere.Circa quod Cõc.Trid.ſequẽtia ſtatuit ſeſſ.21.c.5.de Refor.

Ne filij illegitimi clericorum habeãt penſiones ſuper beneficijs,quæ parẽtes eorum obtinuerunt,neque etiam vlla beneficia in Eccleſiis, vbi patres beneficium aliquod habent , aut habuerunt : atque reciprocæ reſignationes , quæ poſthac à parentibus clericis in fauorem filiorum, aut aliàs fraudulẽter fient,ipſis nequaquàm ſuffragẽtur. Quin peccat mortaliter, & omnis qui accipit beneficium aliquod carens qualitatibus , quas illud per fundationis ſuæ ſtatuta, vel alia requirit.cap.117.

Illegitimus,maximè ſpurius adulterinus,eſt incapax hęreditatis,& ſi illã,

mor

mortuo patre putatiuo, adiuit, debet eam relinquere fratribus legitimis. cap.16.à num.43.vſque ad 50. Quomodo ſe gerent in hoc ipſe, & pater eius,& mater,vide tit.Adulterium,ti. Hæreditas,I.

Monialis illegitima non poteſt ſecundùm ius commune eſſe prælata: nec Epiſcopus poteſt diſpenſare. cap. 27.num.201.§.10.

IMAGO.

QVANTVM ad rationem principalem imaginis, mulier etiam eſt imago Dei,ſicut vir.Præl. 3.num.17.

Concil.Trid.ſeſſ.23.ſub anathemate definiuit,hæreticũ eſſe qui dixerit, *Sanctos non eſſe à nobis inuocandos,aut eorum preces apud Deum nobis nõ prodeſſe: aut qui dixerit, Sanctorum reliquias & imagines non eſſe à nobis venerãdas.Declarauit etiam quòd ſicut ſanctum eſt Sanctorum imagines,& maximè Domini noſtri, eiuſque matris habere,& colere:ita etiam peccatum eſt illas procaci, & non honeſta forma ornare.Item idolatriã eſſe,credere illis imaginibus ineſſe aliquam diuinitatem aut virtutem,aut colere eas ſicut tales, præ-*

terquam

terquam ad ea quorum imagines ſunt repræſentanda. Denique quod imagines inuſitatæ non ſunt in Eccleſia, nec domi habendæ ſine approbatione Epiſcopi. ca. 11. num. 22. & in No. n. 25.

Peccat mortaliter qui proponit imagines pro miraculis falſis. num. 26. & in No. num. 27. D

Peccat etiam mort. adorans imagines ſine vlla relatione ad Sanctos. Item qui habet imagines opprobrioſas Sanctis, vel Paſtoribus Eccleſiæ. num. 32.

IMMVNITAS Eccleſiæ.

PECCAT mort. Iudex extrahens per vim è loco ſacro, eum qui ad illum confugit. cap. 25. num. 17.

In præſenti autem locus ſacer dicitur qualibet Eccleſia, capella, baſilica, eremitorium, ſacellum ad Miſsā dicendam Epiſcopali auctoritate cōſtructum, ſine qua deſtrui non poteſt, cœmeterium pro ſepeliendis defunctis ſacratum, ianua, & porticus, Eccleſiæ clauſtrū, & pauimentū, domus Epiſcopalis, hoſpitale authoritate Epiſcopi erectū, domus Eccleſię ad ha-

facturum,ſaltem pedeſtrem, & maritum aliter non potentem vxori debitum reddere: & vxorem,quæ ieiunando marito ſatis placere nequit. num.16.

C Maius bonum excuſat eos,qui ieiunando non poſſunt ſanctis operibus vacare.Quod non habet locum in illis,qui ea faciũt principaliter propter mercedem:ſecus, ſi principaliter ob cultum Dei, quamuis minùs principaliter propter mercedem.num.17.

Sola peregrinatio non excuſat,niſi propter auctoritatem aliorum deuotio augeatur, vel ſi peregrinetur ex maximo deuotionis ardore. num.18.

Qui dubitat an opus pium,& volũtarium,quod intendit,excuſet,conſulat Superiorem vel Parochum, & eorum dicto acquieſcat.num.18.

Excuſatur vxor à ieiunijs voluntariè votis,ſi maritus repugnat;non tamen à ieiuniis Eccleſiaſticis,niſi inde oriretur notabilis diſcordia.nu.19.

Qui bona fide credit iuſtam habere cauſam ad non ieiunandum, & ob id non ieiunat,non peccat ſaltẽ mortaliter.num.20.

Paterfamilias,œconomus,vel caupo qui his,quorum curam gerũt, aut iis

Digitized by Google

qui ſuam cauponiam adeunt, præbēt cibos, quibus credunt illos ſine cauſa tranſgreſſuros ieiunium, peccāt mortaliter. num. 26.

Qui in die ieiunij manè comedit per ignorantiam vel incogitantiam, excuſantem à violando ieiunio, & ob id nō ieiunat, peccat mortaliter: quoniam iſte perinde poterat ieiunare, & hora conſueta prandere, ac ſi nihil comediſſet. num. 27.

Peccat, qui famulos ad ieiunandū obligatos, compellit diebus ieiunij ad opera ieiunio incompatibilia, quæ commodè poſſunt differri in alium diem. num. 27.

IEIVNIVM III.

Quoad diem & horam.

DIes ieiunio ſacrati ſūt tota Quadrageſima, exceptis Dominicis: A Quatuor tempora immediatè ſequētia, poſt diem Cinerum, Pentecoſten, Exaltationem ſanctæ Crucis, & feſtū ſanctæ Luciæ. Item dies Vigiliarum, quæ præcepto, vel iuri communi, vel particulari præcipiuntur. Et quando vigilia S. Ioannis Baptiſtæ incideret in diem Corporis Chriſti, ieiunandum erit die præcedenti ſcilicet feria

quarta;ex præſcripto Leonis X.c.21. num.11.

B Qui vouit ieiunare omni feria ſexta,nõ poteſt veſci carnibus,nec omittere ieiunium in Natali Domini tali die occurrente num.11.

Ieiunium incipit à media nocte,& durat vſque ad mediam noctem ſequentem.num.11.& 12.

C Qui notabiliter abſque iuſta cauſa præuenit horam prandij,peccat mortaliter .Non tamen frangit ieiunium, qui ante veſperas Quadrageſimali tempore comedit.num.27.

Peccat mortaliter, qui ieiunat diebus Dominicis , ſuperſtitiosè credens in illis ieiunandum eſſe contra conſuetudinem Chriſtianã:ſecus,ſi ob ſalutẽ,ſtudium, vel bonum finẽ.nu.27.

IEIVNIVM IV.
Quoad cibos.

NOn frangit ieiunium , qui, licèt [illegible],bibit aquam , vel vinum, ſero [illegible] manè,etiam ad ſe ſuſtentandum [illegible].num.13.

Fr[illegible] qui edit cibos vetitos toties [illegible].num.15.

Oua & lacticinia prohibentur in Quadrageſima: in aliis autē ieiuniis, tantùm carnes prohibentur iure cōmuni : in Hiſpania omnia æquantur ex conſuetudine. Quæ vt longa dicatur quoad hoc, debet eſſe quadraginta annorum. In nouo Orbe, & terris nouè repertis, & in aliis, in quibus nō eſt talis conſuetudo, ſeruādum eſt ius commune. num. 15.

In collatione ſub noctem vtendū eſt cibis leuibus, comedendo aliquid ſolius fructus, vel panis, vel vtriuſque iuxta morem regionis, modò ne tantùm ſumatur, vt defraudetur ieiuniū. num. 13. & 14.

Diſpenſatus in ieiunio, non videtur diſpenſatus, vt comedat carnes. num. 22. & 23.

Peccat, qui in die ieiunij cibos vetitos miniſtrat ſine diſpenſatione, vel cōſuetudine id permittente. num. 26.

De comedente cibos vetitos in vna regione, qui ſunt liciti in ſua, vide tit. Gula.

IGNORANTIA.

IGNORANTIA rei, vel iuris, quam, vel quod quis ſcire tenetur, nō ex-

cuſat à peccato,bene tamen excuſat in foro interiori,à pœnis, & cenſuris poſitis contra hæreticos.Secus,in foro exteriori. Præl.1.nu.10. §. 4. & in Nouo,n.17.

Ignorantia, & ſimplicitas rudium ſæpe numerò eos excuſat à peccato, & à cenſuris in materia fidei.Ibidem. num.10.& in Nouo,num.15. & cap. 11.n.17.de quo plura tit. Hæreticus.

Ignorantia aliquando facit actum non eſſe humanum, maximè ſi concurrant hæc:nempe, ignorantia rei, quam quis non tenetur ſcire:ignorãtia non affectata, nec procurata: ignorantia talis, ſine qua non fieret actus. Citra hæc regulariter eſt actus humanus is,qui per ignorantiam fit. Præl.6.num.9.& in Nouo,num.8.

Non excuſat ignorantia iuris,quãdo homo ſolùm conſulit Doctores, quos credit ſibi placita reſponſuros, aliàs nõ cõſulturus eos cap.17.n. 83.

Nemo tenetur alterũ admonere de ſua ignorantia,quando eſt facti, vel iuris humani; quod regulariter à vulgo ignoratur,& non redundat in detrimentum tertij.cap.22. num.83. §.34.non peccat mort.contra præceptum correctionis, qui non corrigit

eum

Digitized by Google

eum,qui ob ignorantiam probabilē diei ieiunij vel feſti, non ieiunat,vel non audit Miſſam.cap.24.num.12.

Peccat qui exercet officiū ignorās illud. Idem de procurante, ignorans illud. Hoc tamen non procedit in procurante bono fine & animo vtēdi conſilio peritorum, quos credit ſe habiturum.cap.23.num.15. §. 13. & num.47.

Ignorantia eſt triplex, Affectata, Craſſa,Iuſta.Affectata eſt,quādo quis ignorat,quod ſcire tenetur,quia non vult ſcire, & hæc auget malitiam. Craſſa ſiue ſupina eſt, quando quis ignorat id,quod communiter homines ſuæ conditionis, & ſtatus ſciunt, & hæc excuſat à tanto,ſed nō à toto. Iuſta(quæ à Theologis dicitur inuincibilis,& à Canoniſtis probabilis)eſt, qua communiter homines ſuæ conditionis adhibita diligentia laborāt: & hæc quando eſt antecedens, excuſat;ſecus,quando eſt conſequēs.Tunc autem eſt antecedēs,ſiue cauſa actus, quando actus non fieret, niſi ignoraretur: tunc verò eſt comes,ſeu conſequens, quando fieret actus,etiamſi ſciretur.cap.23.num.45.

Ignorantia circa legem naturalē,

vel

vel diuinam, non poteſt eſſe iuſta cõmuniter loquendo. Bene tamen circa pœnam excommunicationis, vel alterius cenſuræ ſtatutã ab homine: imò circa aliam pœnam communiter non ſtatutam. nu. 47.

Ignorantia excuſat à pœna legis extraordinaria & exorbitante, nõ tamen ab ordinaria. cap. 27. num. 272. §. 13. & in Nouo, num. 273.

Ignorantia non facit capacem acquiſitionis eum, qui aliàs eſt incapax. cap. 27. num. 27. dicto 8.

ILLEGITIMVS.
& Legitimus.

A ILLEGITIMVS, etiã occultus, & publicè reputatus pro legitimo, nõ poteſt ſine diſpẽſatione ordinari. Atque ſub nomine illegitimi omne genus illegitimorum intelligitur. cap. 25. in No. num. 69. & cap. 27. num. 194. & ex profeſſo num. 201.

B Cum illegitimo ſolus Papa diſpenſat ad ordines ſacros, dignitatẽ, & beneficium curatum. Et cum profitente religionem ius cõmune diſpenſat ad omnes ordines, & ad vnũ beneficiũ

ſimplex, non tamẽ vt poſſit eſſe prælatus. Epiſcopus verò diſpẽſat ad minores ordines, & ad vnũ beneficium ſimplex. c. 25. num. 69. & c. 27. n. 201.

Peccat igitur mortaliter illegitimus, qui ordinatur ſine diſpenſatione, & fit irregularis. c. 25. n. 69. in Antiq. ſed in Nouo dempta eſt illa particula, *fit irregularis*. Ibidem.

Peccat mor. illegitimus, qui abſque diſpenſatione accipit quoduis beneficium, & acceptio eſt nulla, & niſi diſpẽſationẽ obtineat, tenetur relinquere. Circa quod Cõc. Trid. ſequẽtia ſtatuit ſeſſ. 21. c. 5. de Refor.

Ne filij illegitimi clericorum habeãt penſiones ſuper beneficijs, quæ parẽtes eorum obtinuerunt, neque etiam vlla beneficia in Eccleſiis, vbi patres beneficium aliquod habent, aut habuerunt: atque reciprocæ reſignationes, quæ poſthac à parentibus clericis in fauorem filiorum, aut alias fraudulẽter fient, ipſis nequaquam ſuffragẽtur. Quin peccat mortaliter, & omnis qui accipit beneficium aliquod carens qualitatibus, quas illud per fundationis ſuæ ſtatuta, vel alia requirit. cap. 117.

Illegitimus, maximè ſpurius adulterinus, eſt incapax hęreditatis, & ſi illã,

mortuo patre putatiuo, adiuit, debet eam relinquere fratribus legitimis. cap. 16. à num. 43. vſque ad 50. Quomodo ſe gerent in hoc ipſe, & pater eius, & mater, vide tit. Adulterium, ti. Hæreditas, I.

Monialis illegitima non poteſt ſecundùm ius commune eſſe prælata: nec Epiſcopus poteſt diſpenſare. cap. 27. num. 201. §. 10.

IMAGO.

QVANTVM ad rationem principalem imaginis, mulier etiam eſt imago Dei, ſicut vir. Præl. 3. num. 17.

Concil. Trid. ſeſſ. 23. ſub anathemate definiuit, hæreticũ eſſe qui dixerit, *Sanctos non eſſe à nobis inuocandos, aut eorum preces apud Deum nobis nõ prodeſſe: aut qui dixerit, Sanctorum reliquias & imagines non eſſe à nobis venerãdas. Declarauit etiam quòd ſicut ſanctum eſt Sanctorum imagines, & maximè Domini noſtri, eiuſque matris habere, & colere: ita etiam peccatum eſt illas procaci, & non honeſta forma ornare. Item idolatriã eſſe, credere illis imaginibus ineſſe aliquam diuinitatem aut virtutem, aut colere eas ſicut tales, præ-*

terquam

terquam ad ea quorum imagines ſunt repræſentandæ. Denique quod imagines inuſitatæ non ſunt in Eccleſia, nec domi habendæ ſine approbatione Epiſcopi. ca. 11.num.22.& in No.n.25.

Peccat mortaliter qui proponit imagines pro miraculis falſis.num.26. & in No.num.27. D

Peccat etiam mort. adorans imagines ſine vlla relatione ad Sanctos. Item qui habet imagines opprobrioſas Sanctis, vel Paſtoribus Eccleſiæ. num.32.

IMMVNITAS Eccleſiæ.

PECCAT mort. Iudex extrahens per vim è loco ſacro, eum qui ad illum confugit.cap.25.num.17.

In præſenti autem locus ſacer dicitur quælibet Eccleſia, capella, baſilica, eremitorium, ſacellum ad Miſsã dicendam Epiſcopali auctoritate cõſtructum, ſine qua deſtrui non poteſt, cœmeterium pro ſepeliendis defunctis ſacratum, ianua, & porticus, Eccleſiæ clauſtrũ, & patimentũ, domus Epiſcopalis, hoſpitale authoritate Epiſcopi erectũ, domus Eccleſię ad ha-

Digitized by Google

bitationem clericorum intra 40. vel 30.paſſus conſtructæ,aliàs non,niſi alicui capella adnexa eſſet. Spatium autem 40.paſſuum in circuitu Eccleſiæ maioris,& 30.Eccleſiarum minorũ:verũ eſt quòd hoc nullibi ſeruetur, niſi quoad fines cœmeterij. Itẽ, presbyter qui defert Euchariſtiã,& Cardinales,eorúmque domus.cap.25.n.18.

B Hac immunitate gaudent omnes & ſoli Chriſtiani liberi,ſiue confugiãt propter delicta, ſiue propter debita, & ſerui confugientes propter delicta, quæ à iure grauiſsimè puniri poſſunt, & propter ſæuitiam dominorũ. Gaudet etiam excommunicatus, interdictus,ſuſpenſus,& qui confugiũt è carcere etiam contra iuramentum,&qui cōprehẽſus,imò etiam jam damna-

C tus per locum ſacrum ducitur. Item, occidens clericũ,& ſacrilegus, qui nõ deliquit in loco ſacro. Exules ſiue banniti,mercator qui decoxit, vel fidem fregit,& qui trãsfugit ad hoſtes. num.19.

Item blaſphemus, qui exiſtens in Eccleſia iuſſit delictũ fieri extra illã, gaudet quidem quoad delictũ omne commiſſum iuſſu ſuo, non tamen quoad delictum commiſſum in nu-

bendo. num. 20. & 21.

Non gaudet infidelis, niſi confugiat, vt fiat fidelis, nec viarum graſſator, nec nocturnus vaſtator ſegetum, vel aliorum fructuũ, nec qui mutilat, vel grauiter delinquit in loco ſacro, etiam ſine ſpe immunitatis, nec qui inſidiosè occidit, vel percutit animo occidendi. num. 21. D

Nec gaudet qui ex Eccleſia percutit alium exiſtentem extrà, nec è contrà: nec qui prope Eccleſiã delinquit animo confugiendi ad eam: magis tamen videtur perpendendum, vtrùm caſu vel data opera delinquat. n. 22.

Nec qui per vim extrahit exiſtentẽ in Eccleſia, vel extrahi iuſsit quoad hoc delictum, bene tamen quoad delictum, quod interficiendo, aut percutiendo, poſt eum extractum committeret. num. 21.

Nec perſonæ Eccleſiaſticæ gaudent quoad Iudicem Eccleſiaſticum, ſecus quoad Iudicem ſæcularem, qui etiam propter delictũ non poteſt extrahere clericũ in minoribus, licet habeat iuriſdictionẽ in eũ poſt Tridẽtinũ. n. 22. F

Non gaudet, qui ab Eccleſia ſponte egreditur, etiã ſeduct⁹ ab alio: ille verò qui promiſit, tenetur ſeruare fidẽ.

Neque gaudet qui comburit, vel deiicit Eccleſiam. Ibidem.

IMPEDIMENTVM.

TVnc aliquis conſilio, verbo, vel opere, tenetur impedire peccatũ proximi, quando ad id tenetur, ex officio, vel alio titulo: & etiam quando proximus circa id indiget extremè, modò ipſe poſsit impedire, abſque hoc, quòd ſe coniiciat in ſimilem neceſſitatem, quamuis alioqui patiatur aliquam iacturam honoris vel ſubſtantiæ. Imò etiam, quando maximè indiget proximus, & ipſe poteſt eum commodè impedire ſine detrimento vitæ, ſalutis, honoris, vel ſubſtantiæ. cap. 11. n. 13. & in No. nu. 16.

Mulier habens impedimentum occultum, licitè iurabit ſe habitaturam cum viro, intelligendo intra ſe, ſi id ſine peccato fieri poſsit. cap. 12. num. 9. & cap. 18. num. 7.

Quid dicatur impedimentum, quo quis poſsit abſolui à cenſura Papali per inferiorem, vide tit. Abſolutio, IV. lit. A. & tit. Epiſcopus.

De impedimentis matrimonij, vide Matrimoniũ VIII. IX. X. vſque ad §. IX

De

De impediente bonum, vide Reſtitutio, 11. lit. x.

INCENDIARIVS.

QVI ex induſtria comburit domũ locum, vel ſegetes alienas, peccat mortaliter, & tenetur reſtituere: & ſi locus eſt ſacer, eſt ipſo facto excommunicatus. Quæ excõmunicatio incurſa, ante denunciationem eſt Epiſcopalis, & poſt denunciationem eſt Papalis. c. 18. num. 100. vide etiam tit. Excommunicatio, VI. §. II. lit. Z.

INCERTA, vide tit. Reſtitutio, X.

INCESTVS, vide Luxuria: & quatenus impedit matrimonium, vide Matrimonium, X. §. IV.

INDVLGENTIA.

VTRVM indulgentia comprehẽdat pœnitentiam iniunctam. cap. 26. num. 19. vbi remittit ſe auctor ad §. in Leuit. de pœnit. diſt. 1. notab. 11. n. 12. quo in loco dicit, quòd Indulgentia abſolutè conceſſa comprehendit pœnitentiam iniunctam, & non iniunctam. At verò indulgentia, quæ expreſsè datur de iniunctis non ſe

Digitized by Google

extendit ad non iniunctam,ſiue concedatur à Papa,ſiue ab alio: ſiue ſit plenaria, ſiue non. Indulgentia conferri poteſt alienatō mentis iudicio. Poteſt etiam concedi extra confeſſionem.cap.26.num.27.

Infirmus,qui in aliqua infirmitate vſus eſt indulgentia Bullæ conceſſa pro articulo mortis, non poteſt eadē vti in alia infirmitate, niſi id explicet Bulla.num.31.

Catechumenus poteſt lucrari indulgentias.cap.27.num.13.

Confeſſio indulgentiæ non habet verba determinata.cap.26.num. 30.

INFAMIA.Infamatus conuerſando familiariter cum infamatore videtur ei iniuriam remittere, non tamen obligationem reſtituendi famam.ca. 18.num.46.Vide,Fama.

INFAMIS eſt excommunicatus, ſi excommunicatio ſit manifeſta,& lata ob cauſam afferentem infamiam iuris,vel ob contumaciam in cauſa inurente infamiam.cap.27.num.21.

An infamis poſsit ordinari,vide,Irregularitas III.lit.M.

INFI

INFIDELIS, ET Infidelitas.

INFIDELIS poſitiuus dicitur *omnis, qui poſt fidem, & Euangelij prædicationem ſatis ſibi notificatam, non vult credere, & peccat mortaliter peccatum infidelitatis, per quod damnatur.* Infidelis verò negatiuè dicitur, *qui non credit, eò quòd non eſt ſibi ſatis notificata fides, qui licèt non peccet non credendo,* nec dãnetur ob hoc, damnabitur tamen ob alia peccata. cap. 11. num. 17. & in Nouo, nu. 21. A

Peccat mortaliter, qui deliberatè credit quemcunque infidelem, ſi bene moraliter vixerit, poſſe in ſua ſecta ſaluari. num. 18. & in Nouo, num. 22. B

Et qui defert habitum, vel ſignum indicans profeſsionem Iudaicæ, aut alicuius falſæ ſectæ, peccat mortaliter. Non tamen peccaret propter ſolam omiſsionẽ ſigni, vel habitus Chriſtianiſmi. ca. 11. n. 25. & in No. n. 27. §. 4.

De eo qui conſentit exteriùs in opus infidelitatis, vide tit. Idololatria. De infideli Bigamo, vide, Bigamia.

Fornicatio fidelis cum infideli inducit nouam circunſtantiam. cap. 16. num. 3.

Digitized by Google

INFIRMVS peccat mortaliter comedens aliquid, ex quo timet notabile detrimentum ſalutis: ſi verò ſit leue, erit veniale. cap. 15. n. 13.

Peccat etiam mortal. ægrotus, qui reſpuit humanum remediũ, ſoli prouidentiæ diuinæ ſe committens. Non tamen eſt peccatum renuere medicinam corporalem tempore martyrij, vel alio, ad domãdam carnem, maximè ſi ſint ægritudines ſine periculo mortis. cap. 11. num. 41. §. 38.

INIVRIA, SEV Contumelia.

A ALIQVAE perſonę non poſſunt remittere ſatisfactionem iniuriæ ſibi illatæ, nempe vxor, filiusfamilias non emancipatus, ſeruus, & religioſus cap. 14. num. 25.

Qui alicui diceret leue conuitium, ex quo tamen alter magnam pateretur triſtitiam, & perturbationem animi, tũc peccaret mortaliter ſi id ſciẽter diceret, credẽs, aut ſciẽs, illum vehementer contriſtaturum. Colligitur hoc ex doctrina cap. 17. num. 3. lit. B. & in Nouo, num. 2. §. 2.

B Vnde iniuria verborũ omnis & ſola

illa eſt mortalis, quæ ſit animo notabiliter nocendi,quamuis non noceat; vel quæ nôtabiliter nocet, etiam ſine tali animo:aduertendo,vel aduertere debendo eam notabiliter nocere. ca. 18.nu.1.& 10.

Peccat,qui auctoritate propria vlciſcitur iniurias,quamuis non poſſit vlciſci per miniſtros iuſtitiæ. cap.17. num.114.

Actio iniuriarum pacto nudo tollitur ipſo iure.num.137.

Eſt autem contumelia *ſignificatio alicuius mali culpæ facta præſenti*, vt appellando furem. Conuitium eſt *ſignificatio facta præſenti alicuius mali culpæ vel pœnæ, vel defectus naturæ:* vt appellando furem cæcum. Improperium eſt *ſignificatio beneficij tempore neceſsitatis ei collati*.Confunduntur tamen hæc nomina ſæpè.c.18.nu.10.

Obiicere alicui præſenti aliquod malũ,quod fecit,licèt raró,ſit abſque peccato, nõ tamen eſt, quando ſit ratione correctionis.Si verò cauſa principalis ſit ira, peccatum eſt, & frequenter mortale.num.11.& 12.

Qui facit contumeliam alteri animo infamandi eum, committit duplex peccatum, ſcilicet contumeliæ,

Digitized by Google

& detractionis.nu.12.

Qui eodem impetu dicit alteri quatuor verba iniurioſa ſignificantia diuerſas iniurias,nempe quòd ſit fur, falſarius,hęreticus,adulter,peccat diuerſa peccata.Idem,ſi ter vel quater replicet verba ſignificantia diuerſas iniurias:ſecus,ſi ſignificent eandem. Additum in Nouo,ca.6.num.18. Circunſtantia perſonæ offenſæ , ſi ſit pater vel Superior,eſt neceſſariò confitenda,nō tamen ſi ſit alius cognatus. Additum in No.c.14. n.3.

INOBEDIENTIA.

EST *ſpeciale vitium inclinans ad nō faciendum quod iubetur, eò principaliter quòd iubetur*.At verò prout eſt vitium generale,comprehēdit omnes actus vitiorum , quibus non fit quod iubetur,ſiue faciendo,ſiue omittendo. cap.23 .num.25.

Qui id quod ad veniale ſolùm obligat,omittit facere , principaliter eò quòd iubetur, peccat mortal. Peccat mort. qui deliberatè omittit facere quod ſibi iubetur , animo obligandi ad mortale,neſciens id ſibi ab eo iuberi nō poſſe.n.35.Etenim vt aliquis peccet peccato inobedientię trāſgre-

diendo

Digitized by Google

diendo præceptum, non requiritur, quòd ſciat, iuberi ſibi id non poſſe, ſatis eſt, vt dubitet de illo, debet tamen priuſquàm faciat, deponere tale dubium. num. 37.

Si tamen probabiliter crederet Superiorem per errorem iuſsiſſe aut non iuſſurum fuiſſe, ſi veritatem ſciret, non peccaret non parendo. num. 38.

INQVIETVDO mentis.

INQVIETVDO mentis de ſe tantùm eſt veniale, niſi ex aliqua circunſtantia fiat mortalis. cap. 23. num. 76. A

INQVISITIO non poteſt fieri ſpecialis contra aliquem, niſi præcedente infamia. Nec ſufficit eſſe duos, vel tres teſtes, quibus delictũ poſsit probari. Et multò minùs ſufficient aliqua indicia. Generalis autem inquiſitio poteſt fieri, nulla perſona, nec vllo delicto expreſſis. Sufficit verò delictũ eſſe notorium, licèt delinquens ſit occultus ad hoc, vt de illo poſsit generaliter inquiri. Sed non, vt quæratur nominatim vtrùm hic, vel ille id fecerit. Ibidem. Vide tit. Iudex. B C

Ad impedienda peccata futura, poteſt in omni caſu inquiri, nõ tamẽ ad

punienda præterita.c.24.nu.23.

INTENTIO.

INTENTIO magis ſpecialiter requiritur ad irregularitatem iuſtam,quã ad iniuſtam.cap.27. numero. 220.

Sola mala intentio ſine opere iniurioſo non obligat ad reſtituendum damnum.cap.17.num.71.

Intentio ſecundaria nec facit ſimoniacum,nec vſurarium.ca.18.n. 209

Sufficit intentio virtualis ad conficienda Sacramenta,&ad officium diuinum,& ad opus morale. Additum in Nou.c.1.num.13.

Quæ intentio requiratur ad conſecrationem multarum formarum. vide tit.Miſſa.

INTERDICTVM I.

Quantùm ad ſuam eſſentiam.

A INTERDICTVM *eſt cenſura Eccleſiaſtica,qua actiue & paſsiuè prohibentur diuina officia, Sacramenta & ſepultura,quibuſdam exceptis.* cap. 27. num.164.

B Eſt autem triplex, Locale tantùm, Perſonale tantùm,Locale,& Perſonale ſimul.Locale tantùm *eſt,quando ſolus locus interdicitur.* Et hoc iterum eſt duplex,generale,quo interdicitur

locus

Digitized by Google

locus vniuerſalis,vt regnũ,prouincia, Epiſcopatus,ciuitas,oppidum , pagus parochia:& ſpeciale,quando interdicitur aliquis locus particularis,vt Eccleſia:nec deſinit eſſe ſpeciale etiam comprehendens multa loca,dummodò ſint particularia,vt quando interdicuntur Eccleſię multę,quamuis ſint omnes ciuitatatis,Epiſcopat⁹,prouinciæ,regni,vel quotquot ſunt in mundo.Perſonale tantùm eſt , *quod interdicit perſonas tantùm*:& eſt duplex, C
ſcilicet generale,quod interdicit aliquam vniuerſitatẽ hominum , vt populi,regni,prouinciæ,ciuitatis,oppidi collegij,&c.& ſpeciale,quod interdicit perſonas ſingulares,vnas,vel multas,certas,vel incertas.Locale & perſonale ſimul eſt,*quod interdicit locum & perſonas ſimul*.Prætereà interdictũ D
poteſt eſſe ſimplex vel mixtum , hoc eſt,generale tantùm,particulare tantùm,generale, aut particulare ſimul. cap.27.nu.166. At verò interdictum generale loci non includit populum, nec perſonas eius, nec generale populi alicuius loci,comprehendit eum locum.num.167.

Interdictum fortius eſt ceſſatione. numer.189.

Interdi

E Interdictum, Excommunicatio, & Suſpenſio in nouem conueniunt. I. Quòd quælibet earum eſt cenſura Eccleſię. II. Quòd quælibet debet ferri in ſcriptis. III. Quòd nullam earum ſuſpēdit appellatio ſubſecuta, & quālibet annullat præcedens. IV. Quòd quamlibet debet præcedere monitio, cùm fertur in contumaciam, & non cùm in pœnam. V. Quòd quælibet eſt nulla, cùm fertur ſine canonica monitione ab excommunicatore contra participantes cum excommunicatis à ſe. VI. Quælibet ſuſpendit à diuinis, excepta ſuſpenſione quæ non fit ab eis. VII. Quòd in abſolutione omniū iuratur. VIII. Quòd nulla earum ferri poteſt ab Ordinario contra exceptos filios ſpeciales Papæ. IX. Quòd quælibet eſt à Superiore ſeruanda, imò & à ferente, donec eam tollat. c. 27. num. 164. & 165.

F Differunt autem in ſeptem. I. Quòd excommunicatio directè priuat communicatione, quatenus eſt humana. Suſpenſio priuat directè vſu facultatis Eccleſiaſticæ. Interdictum priuat directè Sacramētis, & diuinis officiis. Nihilominùs quęlibet indirectè, & per cōſequentiam priuat etiam con-

ſequentibus directè prohibita.II.Non poteſt excommunicatio ſuſpendi,alię verò ſic:imò idem eſt de excommunicatione.III. Quòd Epiſcopus non incurrit ſuſpenſionem,nec interdictũ latum à iure,niſi exprimatur in eo, excommunicationem verò ſic. IV. Quòd Vniuerſitas non poteſt excommunicari,ſed ſolùm ſuſpendi, & interdici.V. Quòd excõmunicati nunquàm admittuntur ad diuina officia: G alij verò ſic interdum.VI.Quòd excommunicatio, & ſuſpenſio tantùm inferuntur ob culpã propriam,& excommunicatio maior ob mortalem, & minor,& ſuſpenſio etiam ob venialem:interdictum verò etiam ob alienam. VII. Quòd abſolutio excõmunicationis ſemper requirit aliqua verba:ſuſpenſionis verò & interdicti non,quando inferuntur,donec quid certùm fiat:ſufficit enim quòd illud fiat.num.165.

INTERDICTVM II.
Quoad eos quos ligat.

INTERDICTVM poteſt incurri pro A peccato veniali.ca.23.n.53. Poteſt

poni

poni/ob culpam alienam.cap.27.nu.165.

Vniuerſitas hominum poteſt interdici.Epiſcopus autem non incurrit interdictum iuris,niſi exprimatur in eo:ſecus,de excommunicatione. cap. 27.num.165.

B Quando eſt interdictus locus vnus, qui ſunt in eo , & non fuerunt cauſa interdicti,poſſunt audire,& dicere in alio loco officia diuina, dare & accipere Sacramenta,& alij aliorum oppidorum non poſſunt hæc facere in in loco interdicto. Quãdo verò interdicitur populus,qui ſunt eius,nõ poſſunt ibi,nec alibi audire aut celebrare diuina; exteri autem poſſunt ibi, etiam patentibus ianuis.num.167.

C Interdictum cleri alicuius loci non cõprehẽdit locũ,nec habitatores laicos,nec è cõtrà.Videtur tamẽinterdictũ cleri, includere religioſos & religioſas,nouitios & nouitias.Interdictũ ciuitatis includit ſuburbia , & continentia mœnia. Quæ autem dicantur talia eſſe ædificia , relinquitur arbitrio Iudicis.Interdictum Eccleſiæ includit ſacella,& cœmeteria contigua, aliàs non. Interdicta Eccleſia , non cenſentur interdicti clerici eiuſdem,

nec

nec è contrà.num.167.

Interdicto populo, vel Vniuerſitate, comprehenduntur omnes particulares eius, ſontes & inſontes, imò & infantes, lactentes, & amentes: vnde nõ poſſunt admitti ad diuina.n. 168. D

Interdictum à iure ponitur ipſo facto contra Vniuerſitatem facientem ſolui portoria illicita clericis. Item contra facientem, vt capiatur, percutiatur, vel in exilium mittatur ſuus Epiſcopus, & contra eam, cuius dominus impedit ingreſſum, vel negotium Nuntij Apoſtolici.cap.27.num. 169. E

*Item interdicitur Vniuerſitas quouis nomine nuncupata, quæ appellauerit à Papa ad futurum Concilium, vel ad id auxilium præſtiterit, vel conſilium.Per Bullam Cœnæ. nu. 58.

Et in omnibus caſibus, in quibus iure fertur interdictum locale, generale, ob delictum populi, fertur perſonale generale contra ſuum populũ, non tamen quando fertur ob delictũ ſolius domini, ſi non exprimatur.Fertur etiam particulare locale Eccleſię, quando Vniuerſitas facit, vt capiatur, percutiatur, vel in exilium mittatur ſuus Epiſcopus, & quando clerici, vel conuentus Eccleſiæ nolunt reſtitue-

re corpora, vel monumenta eorum, quos in ea ſepelierunt.num.169.

Interdictum perſonale particulare ſolùm includit perſonas nominatas, & actus in eo expreſſos,& qui includuntur in illis. Si verò nulli exprimantur,omnes, qui prohibentur, interdictis cenſentur incluſi.num. 170.

Nunc autem iam non tenemur vitare interdictum,etiã notoriũ,& manifeſtũ,niſi denunciatũ.n.187.& ſpecialiter in Nou.cap.9.n.8. Et poſteà, c.27.n.34.& 35.videtur mutare hãc ſententiam circa cenſuras manifeſtas: vide tenorem Extrauag.& eius declarationẽ in hoc Cõpend.tit.Hęreticus.

Nec tenemur ſeruare interdictum nullum,ſi nullitas ſufficienter ſit publicata.Eſt autem nullum regulariter in iis caſibus,in quibus excõmunicatio.num.187.

Laicus non dicitur propriè violare interdictum,quamuis audiat Miſſam, vel alia diuina officia in loco interdicto,exceptis quatuor caſibus.I.Cùm ipſemet eſt interdictus perſonaliter, etiamſi interdictum ſit generale oppidi eius.II.Cùm expreſsè, vel tacitè eſt cauſa , quòd illa officia dicantur rogando,iubendo, aut præbendo

ad id cauſam ſua pręſentia,& auditione. III. Cùm dicit talia officia, qualia dicendo violarent clerici. IV. Cùm mentiendo aſſerit ſe eſſe clericum minorum ordinum, aut habere priuilegium, & ita intrat ad audienda diuina officia vetita, vbi dicebantur ianuis clauſis. c. 27. nu. 187. Vnde laicus violans interdictum, peccat ſępe mortaliter. n. 243. An verò incurrat irregularitatē, vide tit. Irregularitas VII.

Clerici violantes interdictum peccant mortaliter. num. 187. Cenſentur violare illud, quoad peccatum mort. quoties faciunt prohibitum illis per interdictum perſonale, vel locale. Sed quoad irregularitatem incurrendam toties violare cenſentur, quoties referuntur. c. 25. nu. 83. 93. 94. & cap. 27. num. 244. & in hoc Comp. tit. Irregularitas VII.

Moniales, & monachi nullum ordinem habentes peccant mort. faciendo tempore interdicti officia prohibita clericis; & quàmuis non fiant irregulares, fiunt tamen in eligibiles actiuè & paſsiuè. cap. 27. numero 187.

Multa priuilegia ſuper interdicto, ſuſpenſione religioſis conceſſa, ſunt

iam per Trid.eis ſublata.num.190.

INTERDICTVM III.
Quis, & quomodo ponat illud, & tollat.

COMMVNITER qui poteſt excõmunicare, & ſuſpendere, poteſt interdicere. cap.27.num.168.

Interdictum poſitum, donec quid certum fiat, illo facto ceſſat. cap. 27. num.165.

Non ſufficit culpa non ſoluendi debitum, vt feratur interdictum generale auctoritate ordinaria, ſine ſpeciali mandato Papæ: & quamuis particulari Eccleſiæ ferri poſsit, non tamen toti parochiæ. num.168.

INTERDICTVM IV.
Quoad effectum.

A CVI interdicitur ingreſſus Eccleſiæ, poteſt extra Eccleſiam facere officia diuina; vel celebrare domi, vel in Sacello non erecto auctoritate Epiſcopi. Poteſt etiam introire Eccleſiam, & ibi orare, quando non aguntur diuina officia: nõ tamen poteſt ea audire, quamuis poſsit tranſire per Eccleſiam, etiam quando ea fiunt. cap.27.nu.170.

Per

Per interdictum prohibetur omnia B
officia diuina, Sacramenta, & Ec-
cleſiaſtica ſepultura, exceptis iis quæ
expreſsè vel tacitè permittũtur. Re-
gulariter autem prohibentur omnia
exercitia ſpecialiter deputata alicui C
ordini, maiori, vel minori. numer.
171. Per officia diuina in hac materia
non intelliguntur omnia & ſola con-
tenta in Miſſali & Breuiario, ſed ea
quæ in iis, & in Pontificali, aut in aliis
legitimè ſunt ordinata ad vſum Or-
dinum, & aliorum Sacramentorum,
vel Sacramentalium, & ad Horas ca-
nonicas. num. 172.

Poteſt dici vna Miſſa in hebdoma-
da, etiã in Eccleſia ſpecialiter inter-
dicta ad renouãdã Euchariſtiã. n. 173.

Poſſunt celebrari omnia diuina of- D
ficia in loco generaliter interdicto
ianuis clauſis, voce ſummiſſa, nõ pul-
ſatis capanis, excluſis excõmunicatis
& interdictis: ſecus in loco ſpecia-
liter interdicto. num. 173. & 174.

Et hæc celebrari poſſunt, per quoſ- E
cunque clericos etiam primę tonſurę,
non ſolùm illius Eccleſię: ſed cuiuſcũ-
que. Excipiuntur tamen clerici con-
iugati, niſi eſſet conſuetudo præſcri-
pta. Vox autem debet eſſe tam clara,

vt ab aliis poſsit audiri in choro: quòd ſi à curioſis audiatur extra Eccleſiam, non nocet. num. 174.

F Non habentes priuilegium, non ſunt admittendi ad oblationem, quæ fieri ſolet in medio Miſſæ: neque eis eſt porrigenda pax, nec aperienda feneſtra, nec foramen, per quod poſſint intueri Euchariſtiam. Nec Sacerdos poteſt abſque prædicta modificatione benedicere aquam, nec illa inſpergere populum ante Miſſam cum antiphona *Aſperges*. Poteſt tamē populus ſumere aquam benedictam, & clericus illam dare tanquàm laicus. Poſſunt etiam clerici accipere funeralia, quamuis defuncti ſepeliantur extra locum ſacrum. num. 174.

G Tempore autem generalis interdicti, plures poſſunt recitare Horas canonicas domi ianuis clauſis: dummodò non audiantur à non habentibus priuilegium, quamuis audiant aliquid per tranſitum. num. 175. Secus in loco ſpecialiter interdicto. Ibid.

H Non prohibetur benedictio menſę, fructuum, baculi, ſacculi ad peregrinandum, & habitus nouitiorum. nu. 172. Nec oratio matutina, meridiana, veſpertináq;, nec benedictio Epiſcopi

iter

iter facientis.num.176.ſecus publica, & ſolennis cum baculo.num.177.

Non prohibetur declaratio Scripturæ ſacræ,nec prædicatio.nu. 176. I

Nec oratio priuata in Eccleſia,etiã illis qui fuerunt cauſa interdicti,quãuis ſint interdicti perſonaliter. Nec dare vel accipere aquam in ingreſſu Eccleſiæ,nec cantus laicorum,etiamſi cantent Litaniam vel Pſalmos, etiam intra Eccleſiam. Imò & clericis licet dicere Litanias ſine cantu , vel cum cantu,dummodò ſine cruce leuata,& ſuper pelliceis,& ordine procedendi, aliàs non.Nec prohibetur excommunicare,vel abſoluere excommunicatum,ſine ſtola,& ſolennitate ſacerdotali.Nec introducere puerperã in Eccleſiam ad reddendas gratias Deo, etiam cum confeſsione generali, ſine ſtola,& ornatu ſacerdotali. Nec confeſſio generalis , quam ſolent facere laici Sacerdoti , nec adoratio crucis Veneris ſancti , nec recommendatio animarum defunctorum, nec alia ſimilia, quia non ſunt officia diuina. num.176.

Clerici ſeruantes interdictum poſſunt ſepeliri in loco ſacro abſque ſolennitate,quamuis ſint coniugati,dũ- L

modò conſuetudo habeatur, vt clericus coniugatus cum vna, eáque virgine, poſsint intereſſe diuinis, ſicut non coniugati, aliàs non. nu. 176. Laici autem non poſſunt ſepeliri in ſacro, nec extra illum cum officio diuino: tamen ſublato interdicto deferendi ſunt ad illum: & ſi ſepeliantur in illo durante interdicto, non ſunt extrahẽdi. nu. 176. Nec prohibetur baptiſmus pro paruulis, nec catechiſmus, exorciſmus, & vnctio olei pro adultis catechumenis. Nec Sacramentum Confirmationis, nec conſecratio chriſmatis, & olei baptizandorum. Nec confeſſio Sacramentalis pro infirmis, & etiam pro ſanis, qui non ſint excommunicati, aut interdicti, aut nõ dederint cauſam interdicto: aliàs non ſunt admittendi, niſi priùs ſatisfaciant, num. 178.

M Nec prohibetur Euchariſtia morituris non ſanis, quamuis ſint clerici, vel religioſi: nec oſtendere Euchariſtiam, quando redit ex infirmis. Nec Sacramẽtum matrimonij etiam interdictis perſonaliter, non tamen permititur benedictio nuptialis. num. 179.

N Prohibetur dari extrema vnctio, etiam clericis, & religioſis, & conferri ordines. num. 79.

Non

Non poſſunt pulſari campanæ,nec campanulæ ad Horas canonicas,bene tamen ad alia, vt ad Aue Maria, ad oſtendendum reliquias, ad notificandum horas vel aliud, quod non ſit officium diuinum:ex quo fortè originem duxit Salmanticenſis conſuetudo pulſandi,ad notificandum interdictum,etiam horis, quibus finienda erat pulſatio ad Primam,&ad Veſperas:quæ conſuetudo non excuſaret in terris, vbi primùm inciperet, quia eſſet manifeſta fraus.num.177.

Non poteſt Epiſcopus publicè benedicere ſolenniter cum baculo, & verſu *Adiutorium*,&c.nec benedicere Abbatem,vel Abbatiſſam,nec cõſecrare calices,altaria,virgines, nec benedicere corporalia, & alia ornamenta ad celebrãdum, nec vela Monialiũ:nec ipſe,nec parochus poſſunt benedicere candelas in die Purificationis, nec ramos in die Palmarum: nec dicere Miſſam ſine celebratione. Poterũt tamen hæc fieri ſecretò, & ideò fieri poſſunt publicè in diebus, in quibus tollitur interdictũ.nu.177.

Priuilegium audiendi diuina officia non valet illis qui fuerunt cauſa interdicti.numero.180. O

Si non fuerunt cauſa,& ſunt perſonæ ſingulares,valent pro ſe,&pro ſingularibus domeſticis , non receptis fraudulenter ad audiendum.Si autem eſt collegium tantùm, valet collegis. 181.

Clericus, qui habet vnum famulũ laicum, poteſt dicere Miſſam in Eccleſia ſeruiente illo.num.181.

Priuilegia Religioſorum admittẽdi ad diuina ſuos confratres, etiam extenduntur ad illos,qui licèt ſint extra monaſteria,tamen ſe addixerunt illi ordini, habitu mutato ſæculari , vel donarunt inter viuos ſua bona,reſeruato ſibi vſufructu quamdiu viuerent.num.181.

Habentes priuilegium,vt admittãtur ad diuina, poſſunt ſepeliri in cœmeterio.Ibidem.

Ius commune permittit,vt tempore interdicti poſſint peragi omnia officia diuina publicè apertis ianuis, pulſatis cãpanis,& alta voce, excluſis excõmunicatis,& admiſſis interdictis (dummodò illi, quorum culpa poſitũ fuit interdictũ,non accedant ad altare)die Natiuitatis , Paſchæ, Reſurrectionis,Pentecoſtes , Aſſumptionis B. Virginis Mariæ:diebus tantùm, & nõ

octauis:

octauis:item feſto Corporis Chriſti cum tota ſua octaua, & feſto Conceptionis cum ſua octaua, in Eccleſiis vbi dicitur Miſſa, Egredimini, &c. ſecus, vbi non dicitur. num. 182. Quæ interdicti ſuſpēſio durat à primis Veſperis, vſque ad Completoriū diei ſequētis incluſiuè, vel octauę poſtremę. nu. 184. Atque in his feſtis nō ſolùm diuina officia Miſſæ, ſed etiā reliqua omnia publica, priuata, ordinaria, & extraordinaria, poſſunt fieri publicè: & conſequenter poteſt Epiſcopus facere ea quæ ſupra dicta ſunt eodem tit. lit. N, num. 185.

Quando verò interdictum ſuſpenditur à Iudice, ea ſolùm poſſunt fieri, ad quæ ſuſpenditur. num. 183.

Priuilegia ſuſpēdendi Interdictū in feſtis Religionū ſublata ſunt per Cōcilium Tridentinum. cap. 27. nu. 190.

INTERDICTVM V.
Quoad pœnas contra violantes illud.

QVI celebrat Miſſā, vel alia diuina officia in loco nō interdicto corā perſonis interdictis, peccat mor. & eſt ab ingreſſu Eccleſiæ ſuſpēſus: &

ſi ſtante illa ſuſpenſione celebrat, fit irregularis. Quod quantùm ad irregularitatem, & ſuſpenſionem intelligendum eſt tantùm de exempto à iuriſdictione ordinaria. ca.25.num.94.

Irregularis eſt clericus, qui violat interdictum celebrando in Eccleſia interdicta.cap.25.num.83.& interdictus exercendo aliquem actum pertinentem propriè ad ſuum ordinem. Vide,irregularitas,v11.Religioſi non ſeruantes interdictum generale ſunt excommunicati.cap.27.num.146.

De monacho & moniali violantibus interdictum,vide ti.Interdictum, II.lit.I.

INTERESSE.

MALEFACTOR tenetur reſtituere intereſſe,& damnum etiam extrinſecum.cap.17.num.140.Secus de intereſſe remoto,& extra rem.ca.25.num.51.

Intereſſe eſt duplex, damni emergentis,& lucri ceſſantis.cap.17.num.211.Vide plura tit.Reſtitutio.

Digitized by Google

INTERROGATIO.

DEBET fieri à Confeſſario de his quæ creduntur neceſſaria ad integram & fructuoſam confeſſionem. cap.5.num.2.

Nec debet fieri de omnibus peccatis, quæ pœnitẽs poterat commiſiſſe, ſed de conſuetis tantùm, & non de occultioribus; vel ſi fiat, ſit cautè. cap. 5.num.3.

Interrogatio de numero eſt neceſſaria. num.2.

Non debet eſſe nimia in peccatis carnalibus. cap.5.num. 4. cap.16.n.4. Et de venereis circa cõiugatos ſit nimis moderata: & de his honeſtè fiat. cap.5.num.4.

Debet fieri de actibus paſſionum vtrùm ſint mortales, an veniales, niſi Confeſſarius ex modo confitendi, & ex qualitate perſonæ tacitè id coniiciat, vt plerùmque coniicitur. Additũ in Nou.Præl.5.num.6.

Interrogatio de ſtatu pœnitentis, & an detineatur aliquo impedimento, quo durante abſolui nequeat, non eſt neceſſariò facienda ante confeſſionẽ. cap.10.num.2.3.

Nec etiam eſt neceſſe, vt præcedat

Digitized by Google

interrogatio, vtrùm pœnitens ſit excommunicatus, ad finem euitãdi excommunicationem minorem, quia nullum eſt tale periculum. cap.10.n.3.& cap.27.

Pœnitens non eſt damnandus, eò quòd malit de peccatis interrogari, quàm ipſe referre. num. 6. cap.10.

Omittere aliquam interrogationẽ per inaduertentiam, vel obliuionem, non videtur mortale. cap.5.num.2.

INVENTA. Vide, Reſtitutio XI.

INVIDIA.

EST *vitium inclinans ad triſtandum inordinatè de bono alieno, eò quòd minuit ſuam excellentiã.* Eſtque mortale ex genere ſuo. Eius filiæ ſunt, Odium, Suſurratio, Detractio, Lætitia in aduerſis aliorũ, & Triſtitia de proſperis eorum. cap.23.num.118.

Triſtari, vel dolere deliberatè de quouis bono proximi notabili, eò quòd per hæc minuatur propria excellẽtia, peccatũ eſt mortale, niſi parua materia, aut ſurreptio, excuſent. Ibidem.

Triſtari, eò quòd non habeat tãta bona tẽporalia ſicut proximus, tunc

eſt

eſt mortale,vel veniale,quando finis, ob quem ſit,fuerit talis.numero 118. §.2.

Triſtari,eò quòd Deus largitur bona malis,mortale eſt,ſi fiat incuſando diuinam prouidentiam.Ibid.§.3.

Et conſequenter peccat mort. qui ob id proponit imitari malos, vt ſimilis ei fortunarum copia eueniat.

Triſtari, eò quòd ſe videat carere virtutibus illis,quas in aliis videt ad finem quærendi eas,bonum eſt. Ibid. Et generaliter triſtitia ob bonum, ſi ſit ordinata, & cæteræ circunſtantiæ adſint,virtus eſt.Ibidem,§.2.

Triſtitia,quæ naſcitur de bono alieno,ex eo quòd minuit excellentiam ſuam,eſt propriè & ſola pertinens ad inuidiam, quæ ſemper eſt peccatũ,& de ſuo genere mortale.Ibid.§.1.

Dolere de bono alieno, quòd ſit ſuum,vel eò quòd iudicetur illo indignus, ſemper eſt peccatum odij, vel indignationis. Dolere autem de tali bono,quòd ſit dãnoſum ſibi, vel alteri,indifferens eſt.numero 118.

Triſtitia ſeu dolor de quocunque bono ſpirituali diuino,peccatũ eſt Acediæ,ſi fiat eò quòd in ipſo homine eſt, & eſt graue,& mortale,ſi deliberatio

animi adſit. Triſtari verò de bono diuino, quatenus eſt in Deo, eſt odiũ Dei, quod ſuo genere eſt omnium peccatorum maximum & grauiſſimum. num. 124.

Triſtari de aliquo bono ſpirituali, quatenus eſt laborioſum, & impedimentum aliorum operum, vel triſtari de bonis virtutum moralium, vel de bono temporali, non eſt peccatum Acediæ, ſed alterius vitij tali virtuti contrarij, vel inuidiæ. num. 124.

Inuidia ſeu triſtitia fraternæ gratiæ, eſt peccatum contra Spiritum ſanctum. nu. 126. Cur dicatur irremiſſibile, vide. tit. Peccatum.

INVOCATIO.
dæmonum.

EST duplex, expreſſa vel tacita. Expreſſa eſt, *quando verbo, vel opere imploratur auxilium dæmonũ.* Tacita eſt, *quando quis enititur facere aliquid per cauſas, quæ nec ſuapte natura, nec ex diſpoſitione diuina, aut Eccleſiaſtica poſſunt illud efficere. Vel quando tales cauſæ tanquàm neceſſariæ adiunguntur aliis, quæ poſſunt talem effectum producere.* cap. 11. num. 22. & in Nou. n. 25.

Exempla hæc poſſunt eſſe. I. Vti

verbis

verbis ſacris, ea lege vt ſint ſcripta, vel ligata tali tempore, modo, materia, aut à tali perſona, & aliis huiuſmodi: quod eſt peccatum mortale. n. 23. & 34. in Nouo, num. 25. & 35.

II. Adiungere cauſis naturalibus aliquos characteres ſignificatiuos, ad intelligendum dæmonem factos: vel nomina incognita, ſed ad dæmones relata, quod etiam eſt peccatũ mortale. Ibidem.

III. Vti cauſis naturalibus, veluti chartis, aleis, ſortibus, aſtrolabio, cribro, & aliis huiuſmodi, ad ſciendum ſecreta, & arcana, vel furtum commiſſum, vel ad ſubitò medendũ, quod etiam eſt peccatum mortale. cap. 11. num. 22. & nu. 30. in No. nu. 25. & 30.

IV. Vti verbis ſacris ad inanẽ effectum, vt ad mouendum annulum ſupra filium, vel ad voluendum cribrũ, quod opera diaboli fit, & eſt peccatũ mortale. Ibidem.

V. Miſcere falſa, veluti dicendo quod Chriſtus habuit febres. nu. 22. & in Nou. nu. 25.

Peccat mortaliter, qui habet dęmonem ſeu ſpiritum familiarẽ ad ſciendum ſecreta, vel remotiſſimo loco geſta. n. 24. & in No. nu. 26.

Peccat etiam m.qui tacitè vel expreſsè inuocat dæmonẽ, vt ſibi præſtet conſiliũ,fauorem, vel auxilium. n.27.& in No. n. 28. Idem de eo,qui per modum obſecrationis adiurauit dæmonem.Ibidem.Vide,Adiurãtio.

Peccat item mort.qui vult inueſtigare, vel inueſtigat theſaurum per operam dæmonis.num. 28. Idem de eo,qui,vt inuocationibus & incantationibus dæmonũ alicui noceat, cõponit,vel facit cõponi veneficia.n.28. Sed de aliis pluribus huic materiæ cõtingentibus,vide tit.Superſtitio.

IRA.

EST *vitium inclinans animum ad appetitum inordinatum vindictæ.* Ei⁹ filiæ ſunt,Indignatio,Tumor,Clamor,Blaſphemia,Cõtumacia,Opprobrium,Rixa.cap.23. nu. 115. De ira quatenus eſt paſſio, vide tit. Anima, & titulo, Paſſio Peccat mort. peccato iræ, qui deliberatè vult vindictam notabilem immeritam, vel maiorem merita,vel meritam,auctoritate propria,vel contra Iuris ordinem, vel principaliter in malum proximi, & non in bonum iuſtitiæ. Ibid.

Peccatum mortale iræ committit,

qui

qui per indignationem, aut tumorē, aut clamorem inordinatum facit aliquid prohibitum ſub mortali. ca. 23. num. 116.

Vide plura tit. Maledictio, Vindicta.

IRREGVLARITAS I.
In communi.

IRREGVLARITAS *eſt impedimentum inductū à Iure canonico, directè impediens acceptionem ordinum Eccleſiaſticorum, aut aliquem vſum eorū, quatenus ſunt ordines, etiam poſt pœnitentiam.* cap. 27. num. 191. A

Non eſt cenſura. num. 152. 191. 250. nec pœna. num. 252. & in Nou. 253. Et ideò differt à cenſuris, & aliis impedimētis, quæ licèt priuāt vſu ordinum, quatenus ſunt Sacramenta, aut officia, vel beneficia, nō tamē quatenus ſunt ordines, ſaltē directè. n. 191.

Irregularitas non impedit abſolutionem à peccatis: & aliqua irregularitas impedit acceptionem ordinum, & non vſum: & aliqua vnum vſum, & non alium. Ibidem. B

Irregularitas omnis inducta fuit iure humano Eccleſiaſtico: aliqua tamen eius origo fuit in veteri Teſtamento inducta. Ibidem, §. 1.

Digitized by Google

Irregularitas nullo modo dicēda eſt ſuſpenſio. Neque excommunicati, ſuſpēſi, aut interdicti, quatenus ſunt tales, dicūtur irregulares, neque ſunt. §.2.& 3.

C Irregularitas eſt quintuplex, ſcilicet ex defectu Sacramenti, Corporis, Animæ, Lenitatis perfectæ, & delicti. num.192.

Non incurritur propter ſolam voluntatem faciendi id, ob quod imponitur. num. 192. Neque vlla eſt mentalis. num. 210.

D In foro exteriori nemo in dubio iudicādus eſt irregularis, ſecus in interiori: & forum interius dicitur nō ſolùm pœnitētiæ, ſed etiā cōſilij. n. 192.

Non incurritur niſi in caſibus à iure expreſſis. nu. 192. & 194. Et occulta quidem tantùm nocet quoad forū cōſcientiæ, quantùm publica, & vtraque eget diſpenſatione. num. 194.

E Nulla irregularitas inducit priuationem beneficij iam quæſiti. n. 249. dicto 5. Quòd ſi præcedat, reddit collationem nullam. dicto. 6. de quo plura tit. Beneficium, III.

Non ſufficit, nec requiritur enormitas ad inducendam irregularitatē. Ibid. dict. 6.

Irre

Digitized by Google

Irregularitas reddit inhabilem ad beneficium curatum, non tamen ad ſimplex, dummodò non requiratur celebratio. Ibid. de quo plura, tit. Beneficium, III.

IRREGVLARITAS II.

De prima ſpecie, ſcilicet Bigamia.

BIGAMIA *eſt ſtatus coniugati cum duabus cõiugibus, ſiue ante, ſiue poſt Baptiſmum ductis*. cap. 27. num. 195. Nam infidelis paganus non eſt incapax ſaltem huius irrregularitatis. num. 209. A

Bigamia impedit ordines ob quatuor. I. Quia bis coniugatus non ſignificat aptè vnionem Chriſti cum Eccleſia vnica ſua ſponſa. II. Quòd excellentia Sacramenti ordinis hoc meretur. III. Quòd eſt ſignum incontinentiæ. IV. Quòd adimit auctoritatem ad perſuadendam caſtitatem. ca. 27. num. 195. B

Bigamia eſt triplex. I. Vera, quæ eſt eius, qui habuit, & cognouit duas vxores altera mortua. II. Interpretatiua eſt eius, qui contraxit quidem cũ vna, ſed ea vel corrupta ſoluta, vel vidua: vel ſi cum virgine, ſed eã poſt adulte- C

rium cognouit etiam ignorans. V
contraxit cum vna validè, & cū
inualidè, vel cum duabus inua
III. Similitudinaria eſt eius, qui ſ
initiatus, vel voto ſolemni adſtri
contraxit etiam cum vnica, & co
mauit, quamuis contraxerit inua
Ibidem.

D Laicus autem, & clericus minor
tantùm initiatus, contrahens in
dè cum vidua, vel corrupta, nc
bigamus. Neque eſt bigamus, qui
trahit cum deſponſata alteri, et
præſenti, dum tamē illa ſit virgo
que etiam ſi cum multis contrah
vnam tantùm cognoſcit. num. 1

Vir non fit bigamus, ſi poſt adu
rium à ſe commiſſum, ſuam vxo
cognoſcat, etiamſi habeat multa
cubinas, dummodò fuerit cum
ſola virgine coniugatus. Ibidem

E Qui contraxit cum vna ſola v
ne, ſed ſcurrili, vel fabularum act
vel ſerua, licèt non ſit bigamus,
tamen debet ordinari coniuge
tua. In omni bigamia poteſt Pap
ſpenſare: in vera quidem, niſi
magna cauſa, non poteſt ordi
poteſtate diſpenſare: in reliqui
tem cum iuſta cauſa. Et ſolus ip

vera & interpretatiua. Sed in ſimilitudinaria poteſt Epiſcopus, ſi fœmina fuit virgo. cap. 27. num. 196. & 197.

Mulier nõ fit bigama, eò quòd reddat debitum marito, quem ſcit adulterari, vir autem ſic, etiam ignorãter. cap. 16. num. 7. & cap. 27. num. 195.

IRREGVLARITAS III.

De ſecunda ſpecie Irregularitatis, ex defectu corporis vel animæ, §. I.

HAEc ſpecies incurritur ob defectum membri principalis (quamuis ſit occultum, nec impediat vſum ordinis, veluti virilia abſciſſa) dũmodò contingat ex culpa: ſiue ipſemet illa abſciderit, vel alius ob eius rogatum, vel iuſſum; ſiue id factum ſit in pœnam ſui delicti, vel à Iudice, vel ab alio. ca. 27. num. 198. & quamuis ipſe ſibi bono zelo abſciderit. num. 218. A

Non tamen erit irregularis, qui natus eſt ſine pudendis, aut caſtratus ab alio ſine ſua culpa. num. 199.

Error vulgi eſt, dicere quòd eunuch⁹ geſtare debeat ſecũ illa arefacta,

Digitized by Google

vel in puluerem redacta.núm. 200.

Incurritur etiam hæc ſpecies ob defectum partis membri, quam ipſe abſcidit per indignationem ſibi ipſi, quamuis non impediat celebrationẽ, dummodò indignatio ſit notoria. Nã in hoc caſu ex notorietate tantùm delicti incurritur, non ex defectu. nu. 198. §. 2.

B Non incurritur propter imbecillitatem, vel defectum mẽbri contingentem abſque propria culpa, niſi impediat celebrationẽ. Vnde claudus, qui non eget ſcipione in altari, nec carẽs viſu dextri oculi, qui aliis apparet ſanus, imò nec ſiniſtri, ſi poſſit ſatis cernere ad celebrandum, non eſt irregularis. Idem de macula oculi non priuante viſu, aut leuem habente deformitatẽ; nã hæc, neque deformitas gibbi, aut faciei, quæ non ſit notabilis, nõ inducũt irregularitatem. Secus de eo, qui caret prorſus viſu oculi canonis, id eſt, ſiniſtri (nam de hoc idem cenſendũ eſt, ac de carente oculo, ſeu monoculo, qui eſt irregularis) quãuis integer appareat, dummodò canonẽ legere non poſſit ſine nimia conuerſione faciei ad populum: aliàs ſecus. Quia in hoc deformitas cauetur ma-

gis quàm defectus viſus.num.199.

Incurritur ob imbecillitatem mẽ- C
bri quæ inhabilem facit ad celebrandum ſaltẽ abſque notabili deformitate,ſiue incurratur cum culpa, vel ſine ea.n.200.& 209. poſt medium : idem de membro ſuperuacaneo , aut nimis grandi. Quæ autem ſit talis deformitas,ad Epiſcopum,nõ ad Confeſſariũ, neque ad Prælatum religioſi ordinãdi pertinet iudicare.num.200.

Incurritur etiam ob defectum au- D
riculæ,ob deformitatem,num.222.& in No.num.223.

Quid dicatur propriè membrum,& an digitus ſit tale,vide tit.Irregularitas,V.

Defectus,vel exceſſus mẽbri faciens irregularem ad vnum officium,non facit ad aliud. Sicut qui ob talem defectum , vel exceſſum non poteſt celebrare,poterit abſoluere,vel alia facere.Sed hoc eſt verũ,quando prouenit abſque propria culpa , & ſolùm quoad iam ordinatos.num.200.§.7.

Qui habet manus vel faciem notabiliter deformes,quamuis celebret, non incurrit irregularitatem.cap.25. n.72.In hac irregularitate ſolus Papa diſpenſat.c.27.n.200.§.8.

OB DEFECTVM natalium, & ætatis, §. II.

E INCVRRITVR ex illegitimitate quãtumuis occulta: nam quoad forum conſcientiæ, parum aut nihil refert an ſit occulta, vel publica. c. 25. n. 69. c. 27. n. 194. §. 6. & n. 201. Et ſub nomine illegitimi comprehenditur omne genus illegitimorum, qui omnes ſunt irregulares. Et quamuis filius cõiugis adulteræ, non teneatur credere matri id aſſerenti, tamen ſi credit, debet petere legitimationem occultã, ſi ipſe aliàs publicè habitus eſt pro legitimo. cap. 27. num. 201.

Illegitimus, qui ſine diſpenſatione ordinatur, peccat mort. & fit irregularis. c. 25. n. 69. Sed hîc (quoad irregularitatem) videtur fuiſſe error impreſſoris in Antiquo: nam in No. dẽpta eſt illa particula: & c. 27. n. 194. in vtroque, expreſsè dicit contrariũ: ſcilicet illum peccare mortiferè, ſed non fieri irregularem. Quoniam irregularitas non inducit aliam nouam irregularitatem, ſicut inducit violatio cẽſuræ. cap. 27. num. 194.

In hac irregularitate ſolus Papa diſpenſat ad ordines, dignitatem, & beneficium

neficiũ curatum. Ad minores verò, & vnum beneficium ſimplex, Epiſcopus poteſt: & ius commune cum profitẽtibus religionem ad omnes ordines, nõ tamen vt poſſit eſſe Prælatus. Neque Monialis illegitima poteſt per ius commune eſſe Prælata, etiam cum diſpenſatione Epiſcopi. n. 201. §. 10.

Incurritur etiã Irregularitas ob defectum ætatis: in qua ſolus Papa diſpenſat, etiam cum Religioſo. nu. 202. F

Qui ordinatur ordine ſacro ante legitimam ętatem, peccat mortaliter, & eſt ipſo iure ſuſpenſus, & ſi vtatur illo ordine, fit irregularis, cum quo etiam ſolus Papa diſpenſat. cap. 25. n. 70. Non tamen peccaret puer, aut infans, ſi in tali ætate ordinaretur etiã presbyterio, neque eſſet ſuſpenſus: ſiquidem ſuſpenſio ob propriam culpã incurritur. cap. 27. num. 165.

At huiuſmodi ordinatus, etiam infans, characterem quidem ſacri ordinis, & priuilegia ad characterem ſpectantia acciperet, non tamen ordinis exequutionem, neque priuilegia ad eam pertinentia. nu. 202. De ætate legitima, vide tit. Aetas. G

Incurritur etiam ob lepram, tã ad ſuſcipiendum ordines, quàm ad exer-

cendum

cēdum ſuſceptos. Atque idem de alia infirmitate, quæ præbet notabile ſcādalum vſui ordinum: & in hac ſolus Papa diſpenſat. nu. 202.

H Incurrit etiam, qui patitur epilepſiam ſeu morbum caducum: ita vt ſemel captus hoc morbo nunquā ordinari poſſit, quamuis omninò ſanus appareat. Neque qui iā ordinatus eſt, ſi ſæpe decidit, aut ſi rarò, tamē ſpumas euomit, non poteſt celebrare: alias ſic. Idem dicendum de amente, lunatico, & furioſo: & in his omnibus ſolus Papa diſpenſat. Ibi. num. 203.

Eſt etiam irregularis energumenus à dæmone obſeſſus, qui ſemel captus nunquàm poteſt ordinari, aut ſi eſt iā ordinatus, nunquàm debet celebrare. Cum quo ſolus Papa diſpenſat. Ibid.

I Incurrit etiā hermaphroditus vtroque ſexu prȩditus, ſi in eo prȩualet ſexus fœmineus, imò eſt incapax characteris: ſecus, ſi præualeat virilis ſexus, ſed nec tunc debet ordinari. In hac ſolus Papa diſpenſat. Ibid. §. 15.

Eſt etiam irregularis, qui nō poteſt retinere in ſtomacho vinum. Quin illud euomat. Cum quo neque Papa diſpenſat. Poſſet tamen ordinari minoribus. cap. 27. nu. 204. §. 18.

Seruus

Seruus eſt irregularis ad hoc,quod L non poſſit ordinari contradicente aut ignorante domino ſuo. Quòd ſi cum eius facultate ordinetur,manet liber. Si verò illo ignorante, vel contradicēte ordinetur minoribus, manet adhuc ſeruus. Si ſubdiaconatu vel diaconatu initietur, poterit ſe redimere dando pretium iuſtum,vel alium ſeruum.Si autem præsbyterio, manet liber dato peculio,vel ſi non habet,ſatisfaciet præſtando ei obſequia presbyterum decentia. nu.203.

Infamis ob infamiam iuris vel facti M eſt irregularis.Atque ob infamiā iuris ſolus Papa diſpenſat,niſi quando Epiſcopus diſpēſans ſuper delicto, in quo poteſt,acceſſoriè tollit infamiam. In ea verò,quæ ex infamia facti naſcitur, ſicut ex crimine notorio. Epiſcopus diſpenſat.Imò per ſolam pœnitētiam & emendationem tollitur, iuxta regul. iuris: *Omnis res per quaſcunque cauſas componitur,per eaſdem diſſoluitur*.num.204.

in eo qui non eſt baptizatus,& in eo qui habet defectum iudicij continuũ, non poteſt.num.205.

IRREGVLARITAS V. De quarta ſpecie,ſcilicet ex defectu perfectæ lenitatis.

HAEC ſpecies oritur ex occiſione hominis, vel mutilatione mẽbri eius in caſu licito. Vnde incurrit hãc qui etiam licitè occidit, vel mutilat membrum.cap.15.num.2. & 4.& ca. 27.num.206. A

Illa autem ſola pars hominis *dicitur membrum*, *quæ habet officium per ſe diſtinctum.* Nec ſufficit, quòd ſit ſocius in officio: vnde digitus, auricula, & teſticuli non ſunt membra, ſed partes membrorum. num. 206. Quando defectus horum cauſent irregularitatem in deformato, vide tit. Irregularitas III.§.1.

Paria ſunt quoad hoc, interficere, & mutilare membrum,ſeu abſcindere:non tamen eſt idem debilitare.nu. 207. Et in hac materia,deformatio vel deformare ſumitur pro occidere, & mutilare membrum.num.208. B

Google

Irregularitas hæc non incurritur ante Baptiſmũ, neque antequàm ſequatur deformatio; & incurritur ob deformationem etiã infidelis. n. 209.

C Deformatio facta infirmitatis cauſa, non reddit irregularem, neque deformatorem, neque deformatum, niſi auferatur facultas rectè celebrandi: & hoc quoad deformatum tantùm. nu. 209. & 219. in Nou. 217.

Vnde Medicus, & Chirurgus, eorúmque coadiutores non incurrunt hanc irregularitatem iuſtè & ſine culpa ſecantes membrum: ſecus, ſi adſit culpa. Additum in Nou. num. 217. in fine.

Iudex, eiúſque miniſter & Medicus, vel Chirurgus, eiúſque miniſter, hominem iuſtè mutilantes, virtutibus quidem inſeruiunt: ſed illi fiunt irregulares, quia vindictam facientes terrorem inducunt. Iſti verò non ſunt tales, quia pietatem exercentes, ſanitatem quærunt. Additum in Nou. cap. 27. num. 217.

De quadruplici cauſa huius irregularitatis, vide tit. proximè ſequenti.

D Non inducit hãc cauſa remota, ſed propinqua, *& propinqua quoad hoc eſt dictum vel factum licitum directum*

ſufficien

ſufficienter in deformationem inde ſequutam: directum, inquam, vel ſuapte natura, vel ex intentione ſpeciali, & non generali. Vnde qui generaliter præbent arma militi ad bellum iuſtum, vel generaliter hortantur ad victoriam in tali bello, non incurrunt hanc. num. 211. etiamſi ſint clerici. num. 215.

Secus, ſi clericus deformet ob defenſionem patriæ: nam licèt excuſetur à peccato, nõ tamen ab irregularitate hac. num. 213. & 215. Si verò clericus prælietur citra neceſſitatem, & deformet, incurrit irregularitatem homicidij iniuſti. num. 225.

Incurrit quidem, qui eſt cauſa, vt citiùs fiat deformatio, quàm aliàs fieret. num. 211. E

Neceſsitas ineuitabilis excuſat ab hac irregularitate. Vnde non incurrit qui deformat in defenſionem ſuæ vitæ, vel ad euitãdam mutilationem. Ille verò dicitur eſſe in prædicta neceſsitate, *qui non poteſt eam aliter euitare, quam occidendo, vel deformando aggreſſorem*. Qui autẽ fugiendo poſſet vitam defendere, quamuis nõ peccat occidendo aggreſſorem, incurrit tamen irregularitatem. Nec dicitur per

Digitized by Google

fugam poſſe defendere vitam ille, cui fuga eſſet periculoſa. num.211.

F Incurrit, qui deformat ob defenſionem iuſtam vitæ alterius etiã partis: etiam in bello iuſto, etiam in caſu, quo aliàs ciuitas caperetur, vel exercitus fugaretur. Idem, de deformãte ob iuſtam defenſionem ſui honoris, vel bonorũ, vel proximi. n.213.

Qui in bello iuſto percutit animo deformandi, & ex percuſsione poſteà ſequitur deformatio culpa percuſsi, vel medici, nullam incurrit irregularitatem, nec ex defectu perfectæ lenitatis. num.225.

Non incurrit præbens arma alteri, vt ipſum, qui ea pręber, defendat, aliàs ſe defendere non valentem, ſi illa deformet aggreſſorem. num.212. Incurreret tamen, ſi ille poſſet aliter ſe defendere, & à fortiori incurreret, ſi non daret illi arma, ſed ipſe defenderet inuadentem. Ibidem.

G Neque incurrit teſtificans contra aliquem, ſi ille deformetur ab alio quàm à Iudice ob aliam cauſam, vel ſi Iudex non eſt motus per huiuſmodi teſtimonium. num.211.

Incurrit Iudex, accuſator, fiſcalis, teſtis, & notarius, etiam qui fauet reo

vin

vincenti cum condemnatione talionis,propter quam accuſatus fuit deformatus.num.212.

Incurrit etiam concomitans Iudicẽ tanquam notarius,ſatelles,vel cuſtos,& vendens ſcalas,funes,enſes, & hortans condemnatum, vt admoueat caput ad ſtipitem,vel vt aſcendat ſcalam,& acuens gladium,vel funes , vt citiùs, & cum minore dolore moriatur,& qui fert ligna, vt comburatur hæreticus viuus.num.217.

Non incurrit laicus,neque clericus, H qui denunciat proditiones,& alia delicta cum proteſtatione in cauſa ſanguinis.Denuncians verò abſque tali proteſtatione,ſi eſt Beneficiarius,vel initiatus ſacris,incurrit irregularitatem homicidij iniuſti. Si eſt laicus, nonniſi eam quæ eſt perfectæ lenitatis.num.213.& 226.

Quæ diſtinctio habet etiam locum in iis qui videntes furem ſurripientem,vociferantur *latro,latro* , ſecuta deformatione.cap.27.num.236.

Clericus incurrit irregularitatem iniuſti homicidij,ſi cum prędicta proteſtatione denunciat ob alienas iniurias:nullam tamen incurrit,ſi ob vitãda imminentia mala id faciat.n.213.

Monachus,qui clamauit *latro,latro*, credens, quòd ſuperuenientes erant deformaturi furem,vel ducturi illum ante Iudicem, vt deformaret illum, ſecuta deformatione,incurrit irregularitatem iniuſti homicidij, ſecus, ſi alio animo clamauerit.num.236.

Non incurrit,qui ad recuperanda ſua detinet furē,donec Iudex veniat, vel eum Iudici tradat præmiſſa proteſtatione.Qui verò accuſat præmiſſa proteſtatione ficta,& non ex animo, incurrit quoad forum interius, quãuis fiat proteſtatio in ſcriptis. n.226.

Non incurrit laicus vel clericus, qui defert ad Iudicem crimen, quod non meretur deformationem, licèt captus ob illud iniuſtè, vel ob alia, deformetur.n.214.Nec Prælatus, qui habens iuriſdictionem temporalem, præficit gubernatorem, quamuis iſte deformet.num. 216. Nec magiſter caſtigans diſcipulum, etiamſi moriatur,ſi circumſpectè faciat. num. 231. Nec locans licitè,vel ſaltans cũ muliere grauida, quæ ob id abortiuit. num.236.

Ad huius ſpeciei irregularitatem requiritur intentio magis ſpecialis, quàm ad irregularitatem homicidij

iniuſti.

iniuſti.num.220.

Et in hac ſolus Papa diſpenſat, & faciliùs,quàm in homicidio iniuſto; non tamen poterit diſpenſare Epiſcopus in hac perfectæ lenitatis: ſed poſt Trident.poterit in irregularitate iniuſti homicidij.num.217.

Poterit etiam diſpenſare in hac,qui habet facultatem ad diſpenſandum in omni irregularitate, excepta homicidij voluntarij.in Nou.cap.27.n. 240.not.3.

IRREGVLARITAS VI.

De quinta ſpecie irregularitatis, ex homicidio iniuſto.

Hæc irregularitas eſt maior pœna, A quàm excommunicatio minor. cap.27.num. 249. dicto 7.& in Nou. num.253.

Deformatio eſt triplex.*Merè voluntaria,quæ eſt volita ſeu intenta in ſe iuſtè vel iniuſtè.Merè caſualis,quæ eſt non volita,neque intēta in ſe,neque in cauſa ſufficienter ordinata ad illam. Mixta, quæ eſt non intenta nec volita in ſe, ſed ſic in cauſa ſufficienter ordinata ad illam.*num.219.

Hæc irregularitas non incurritur B

propter veniale,nec ſine contemptu. num.249.dict.7.& in Nou.num.253.

Non incurrit eam non baptizatus. n.218.Neque qui iuſte aliquem percutit,& non occidit:licèt ab aliis ſine eius culpa occidatur.nu. 223. Vel quamuis moriatur culpa medici, vel malo regimine, aut morbo ſuperueniente:imò huiuſmodi percutiens iuſtè,nec incidit in eam,quæ eſt perfectę lenitatis.Secus,ſi iniuſtè:tũc enim incurrit irregularitatem homicidij iniuſti.

C Non incurrit infans, nec furioſus deformans, & dicitur infans quoad hoc minor ſeptennio, ſaltem in foro exteriori.n.218.& 230.

Non incurrit dormiens, quamuis deformet illum,quem vigilans deformare intendebat.num.231.

Nec perfectè ebrius, quamuis culpabiliter:ſecus de illo qui inebriatus eſt,ſciẽs quòd factus ebrius ſolet alios percutere.Idem de dormiẽte,&furioſo,qui admoniti,quòd ſolẽt percutere tempore ſomni,vel furoris, non prouident,ne talia faciant.num. 230.

D Nec medicus, qui non vult curare infirmũ,qui hac de cauſa moritur, licèt id faciat deſiderio mortis infirmi.

Imò

Imò nec diues non paſcẽs fame morientẽ,nec qui cùm poſsit nõ defendit,niſi ex officio ad id teneatur.nu. 231.Nec qui ſciens parari alicui deformationem illicitam,non ſignificat illud ei.num.234.Nec magiſter caſtigans diſcipulum, etiamſi moriatur, ſi circũſpectè id faciat:aliàs ſecus.Nec qui nouit tractari homicidiũ, & non impediuit, licèt effectũ ſit,c.24.n.19.

Non incurrit clericus, ludo licito licitè ludens cum alio clerico, vel laico:qui decidens ſuo ſe cultello deformauit ſine aliqua eius culpa:ſecus, ſi illicitè. Nec pulſans campanam, cuius tintinnabulum ſolutum deformauit, ſi non fuit in culpá malè ligandi:aliàs ſic.num.235. E

Nec licitè iocans, vel ſaltans cum muliere grauida,quæ ob id abortiuit: ſecus,ſi illicitè,vt laicus vel clericus, vel monachus, eius amator obſcœnus.num.286.

Incurrit, qui ſeipſum deformat, quamuis ſancta intentione id faciat. num.218.Et qui præbet arma euntibus ad bellum iniuſtum, ſi ſequatur deformatio n.224. Itẽ,qui in prælio vel rixa armati vel inermes interſũt illis,ex quorũ parte eſt iniuſta, auxi- F

liãdo,vel fauendo,ſunt irregulares, ſi ſequatur deformatio,quamuis ipſi nõ deformẽt,ſiue timor inimicis augeatur,ſiue nõ.Secus,de ſuadẽte pacem, licẽt nonnihil animi augeretur parti ſuorum,& timoris,aduerſæ.num.223. & in Nou.224.

G Incurrit,qui intereſt pugnæ iniuſtæ incitando , auxiliando , vel animos contrariis minuendo,vel cuſtodiendo veſtes.nu.284.

Idem de eo,qui illicitè rixatur cum alio,ſi eius amici ſuperuenientes deforment rogati ab ipſo, vel eo ſciente, & non contradicente : alias non. num.230.

Clerici,qui interſunt bello iuſto,ſi deforment per ſe abſque neceſſitate excuſante,incurrunt hanc:ſi verò cũ neceſſitate, incurrunt illam, quæ eſt perfectæ lenitatis.num.225.

Incurrit laicus,vel clericus,accusãs aliũ iniuſtè criminis merentis deformationem ea ſecuta.Et Beneficiarius, vel ſacris initiatus,accuſans etiam iuſtè ſine proteſtatione, incurrit hanc. num.213.& 225.

H Item, qui inimico indicat vbi ſit, vel quod iter teneat,vel quomodo inueniẽt ad deformandum iniuſtè , in-

currit

currit ſecuta deformatione. Et Iudex iniuſtè condemnans,& omnes ſcienter facientes.num.225.

Qui domi alit feram,& culpabiliter ſoluit eam,incurrit, ſi ipſa deformet:ſecus,ſi non ſit in culpa.nu.227.

Medicus vel Chirurgus,eorúmque coadiutores, culpabiliter vel iniuſtè deformantes ęgrotum,incurrunt hāc: aliàs neque hanc,neque illam perfectę lenitatis.nu.209.& 219.& meliùs in Nouo,num.217.additum.

Cuſtos infirmi,qui culpabiliter vel I contra conſilium Medici, facit aliquid quo ægrotus ſaltem citiùs moriatur,incurrit hanc:ſecus, ſi abſque culpa,licèt errauerit in aliquo. num. 228.Item,qui cùm non ſit medicus, euellit ſagittam corpori infixam, incurrit hanc,ſi ob id citiùs moriatur. num.229.

Et auertens aliquē,ne liberet alium ab iniuſta deformatione.n.231.

Incurrit,qui mandat, vel conſulit L deformationem illicitam, ea ſtatim vel multò pòſt ſequuta, antequā mādatū reuocetur expreſsè,vel tacitè,ita vt veniat in notitiam iuſſi.num. 233.

Incurrit,qui mādat illicitè, vel cōſulit percuſſionē,citra deformationē,

& mãdatarius deformat. Item incurrit, qui mandat, vel conſulit illicitam deformationem, & mandatarius deformatur. Eſt tamẽ differentia. Quia mandanti (vt non incurrat) ſufficit reuocare mandatum, & quòd illud veniat in notitiam iuſſi: conſulens autem debet & reuocare conſilium, & perſuadere contrarium. num. 220.

M Incurrit ratificans deformationem ſuo nomine factam, ſi antequàm fieret, poterat mandare, aliàs non. Sicut infans, & furioſus, quia licèt eorum nomine facta fuerit cædes, & ipſi poſteà illam ratificarint, non incurrunt, quia antequàm fieret, non poterant mandare. num. 233.

Tecta reficiens, qui lapides vel tegulas iaciens deformat, incurrit, ſi nõ præmonuit tranſeuntes, aliàs non. Et qui incautè iecit lapidem in animal, & eo deformauit hominem: ſecus, ſi circumſpectè fecit. Et clericus, qui per balliſtam caſu deformauit alium, ſi actus fuit illicitus, incurrit: aliàs nõ. Et clericus introducens meretricem per tecta, ſi illa decidens moriatur, vel abortiatur, incurrit. num. 235.

Item adulter, qui à marito deprehẽſus, vt ſe defendat, maritũ occidit, in-

cur

Digitized by Google

currit. Incurrit etiã clericus adulter, cuius cauſa maritus occidit vxorem. num.238.

Incurrit, qui dormiendo ſuffocat infantem in eodem lecto à ſe illicitè poſitum, aliàs non. num.236. N

Neque incurrit, ſi lectus fuit amplus, & infantem longè poſitum, & extra probabile periculum, tamẽ caſu dormiens ſuffocauit: nam hæc culpa præcedens non euitandi omnia incõuenientia remota, non erit mortalis, ſi propinqua præuidit. c.15. nu.16.

Incurrit, qui illicitè mittit puerum in puteum, vel flumen, & ibi ſuffocatur. Et qui fugiens ictum vnius, propellit illicitè alterum qui deformatur, ſecus ſi licitè, in vtroque caſu. cap.27. num.236. O

Incurrit monachus, qui vtendo Chirurgia ob queſtũ, vel pietatem, aperit vuln⁹: ex quo infirm⁹ vẽto ſe exponẽs, cõtra preceptũ eius, moritur. nu. 221. P

Ad hanc ſufficit cauſa propinqua illicita, *quæ quoad hoc eſt dictum vel factum illicitum directum in deformationẽ inde ſecutam:* excepto, quòd non requiritur ad hanc intentio tã ſpecialis, ſicut ad illam perfectę lenitatis. Atq; hęc cauſa propinqua poteſt eſſe Q

vel

vel efficiens, vt qui mandat, iurat, ratificat deformationem; vel materialis, vt qui præbet arma, vel deducit, vbi fiat deformatio; vel formalis, vt qui inſtruit, docet, conſulit illam; vel finalis, vt præmium deformatori promiſſum. Hæ cauſæ poſſunt eſſe remotæ. nu. 210. & 211. & nu. 219. & 220.

Sufficit, vt ſit cauſa, qua citiùs fiat, vel ſequatur deformatio. num. 220. Non ſufficit debilitare. num. 219.

R Nec ſufficit deformare embryonē. nu. 218. & 222. dummodò nō dubitetur de animatione. Infunditur autem anima ad quadrageſimum diem viro, & ad octuageſimum fœminæ. cap. 15. num. 14. & cap. 27. num. 222.

Non ſufficit effundere ſanguinem, nec abſcindere partes membrorum, dummodò vulneratus non moriatur, etiamſi maneat inhabilis ad decenter celebrandum. cap. 27. n. 222. Nec ſufficit ſola complacentia, quòd alius deformetur. num. 231.

S Sufficit deformatio caſualis ſecuta ex opere illicito. num. 221. Non tamen ſufficit, ſi ſit merè caſualis, quamuis ſequatur ex opere illicito. Sicut, qui adhibita diligentia cædit arborem alienā, & caſu deformat ho-

minem

Digitized by Google

minem.Idem de monacho pulſante campanam tempore prohibito.num. 237.Idem de minorita, qui equitando in manſuetiſsimo iumento, caſu deformat.nu.238.

Idem de clerico,qui illicitè mercans caſu deformat:& de clerico venāte abſque vllo periculo homicidij, ſicut ſi in venatione paſſerum, caſu deformat:ſecus, in venatione vrſorum,aprorum,&c.num.237.

T Percutiens prægnantem in vtero, ſine animo deformandi,non incurrit irregularitatē homicidij directè voluntarij.Idem de faciente ſine animo occidendi aliquid , ex quo vt plurimùm non ſequitur mors,quamuis illa ſequatur.n.240.circa finem.

Homicidium autem voluntarium licitum duplex eſt.Vnum intentum, volitum in ſe cauſa defenſionis:alterum intentum in ſe ac volitum,ſine vlla iuſta cauſa:primum eſt diſpenſabile,ſecundum non.num. 239. Homicidij diffinitionem vide tit.Homicidium.

V In hâc irregularitate ex delicto occulto prouenięte tātū poteſt Epiſcopus diſpēſare poſt Trid.nu.29.not.1. Nō tamē poteſt in homicidio dire-

ctè

ctè voluntario,neque ad vllo
nes,neque ad vllum beneficiu
ſimplex.Cum alio verò poteſt
nores,& ad beneficium ſimple
ad retinendum curatum , non
ad obtinendum.n.240.dicto 4.
Qui habet facultatem diſp
in omni irregularitate (excep
micidio voluntario)poteſt diſ
in homicidio iuſto. in No. nu
not.3.

IRREGVLARITAS

Ex mala acceptione vel Ordinum.

A QVi recipit ordinem omi
quo neceſſario de præce
eo non ſuppleto , vtitur tali
non fit irregularis.ca.25.num
Neque eſt irregularis, qui c
ſine veſtibus ſacris,ſine ara co
ta,vel cum conſecrata,ſed nim
ua,aut enormiter fracta,vel in
ſia ſanguine aut ſemine pollu
cat tamen mort.num.83.& 8
B Qui ordinatur habens faci
manus notabiliter deformes,q
celebret,non fit irregularis:pe
men mor.Idẽ de patiẽte morbi
cũ,aut obſeſſo à dæmone.c. 25

Notorius concubinarius, aut fornicarius ante actam pœnitentiam celebrans, eſt irregularis, quia eſt ſuſpēſus ipſo iure. Idem eſt de aliis initiatis ſacris, aut minoribus tantùm, qui aliquē ſui ordinis actũ propriũ exercent. Idem de fornicario vago. Et in hac ſolus Papa diſpenſat. nu. 76. & 77.

Irregularis eſt, qui ſciens, aut ſcire debens ſe eſſe excommunicatum, interdictum, ſuſpenſum ſuſpenſione impediente ordines, ordinatur. Secus, ſi excommunicatio ſit minor. cap. 27. num. 241. C

Ignorantia craſſa in hac non excuſat. Et poteſt Epiſcopus diſpenſare in hac irregularitate, ſi delictum celebrandi ſit occultum; hoc eſt, ſi excommunicatio ſit occulta, quamuis celebratio ſit publica. c. 27. num. 241.

Incurrit, qui eodem die ſuſcipit quatuor minores Ordines, & Subdiaconatum, niſi excuſetur cōſuetudine: & à fortiori incurret, qui eodem die ſuſcipit duos ſacros: poteſt tamen Epiſcopus concedere vſum aliorum ſuſceptorum. Incurrit etiam, qui ordinatur ab Epiſcopo excommunicatō, interdicto, ſuſpēſo, ſimoniaco, ſchiſmatico, hęretico, depoſito, degradato, D

dùm

dummodò ſit denunciatus, neq; ad id iuſto timore coactus. Et poterit Epiſcopus diſpenſare cum eo qui ignorãs denunciationẽ ordinatur. n. 241.

E Incurrit, qui per ſaltum ordinatur, & prætermiſſum ordinem ſine diſpẽſatione non poteſt ſuſcipere. Poteritque Epiſcopus diſpenſare, antequam ſuſcepto vtatur, vt prætermiſſum accipiat, & poſteà vtatur vtroque. Incurrit, qui ſeriò vtitur ordine quem non habet. Secus, ſi ioco vel ad inſtar laici, qui non eſt Sacerdos, baptizat ſine ſolennitate; aut non Subdiaconus, cantat Epiſtolã cũ dalmatica ſine manipulo, vel cum eo, vbi eſt conſuetudo. Initiatus prima tõſura, vel minoribus, cantans Epiſtolam cum manipulo, vbi non eſt conſuetudo, cenſebitur irregularis in foro exteriori: ſed non in interiori, ſi non intendit illud, ac ſi eſſet Subdiaconus. Habens characterem ordinis, ſed non executionem ob defectum alicuius ſolennitatis, non incurrit vtendo tali ordine. Incurrit laicus audiens confeſsiones, & abſoluens. num. 242.

IRRE

IRREGVLARITAS VIII.
Ex delicto violandi cenſuras celebrando.

QVI poſt Miſſam incœptam meminit ſe ſuſpenſum, excommunicatum, vel interdictum, & non poteſt ſine ſcandalo omittere illam, non incurrit nouam irregularitatem celebrando. c.25.n.75. A

Qui celebrat poſt completam ab vna parte ſimoniam, & ante completam ab altera, non fit irregularis, ſaltem in foro interiori. cap.23.nu.104.

Neque qui celebrat poſt appellationem à declaratione excommunicationis, de cuius valore dubitat. Ibid. B

Non incurrit, qui appellans ante excommunicationem, & confidens appellationi, celebrat: neque qui celebrat poſt intimationem exequutorialium, antequã declaretur. nu.104. C

Non incurrit, qui celebrat prohibitus à Confeſſario ne celebret. cap. 27.num.152. Nec qui celebrat infectus crimine depoſitione digno, & notorio. num. 154. Neque ſuſpenſus ſuſpenſione Pij II. celebrans bona fide, & purgato peccato per pœnitentiam. num.156.c.27. D

Nec excommunicatus ob delictu
occultiſſimum, qui poſt pœnitentiar
& ante moram petẽdi abſolutione
celebrat, ne fama eius periclitetu
cap. 17. num. 236.

Nec qui violat ceſſationem à diu
nis etiam particularem: ſecus, de vi
lante interdictum etiam generai
num. 243.

E Non incurrit, nec peccat, qui ſuſp
ſus ab officio Sacerdotali, exerc
alios ordines inferiores. n. 163. dict.

Irregularis celebrans non incur
nouam irregularitatem, peccat
men m. num. 194.

De celebrante in loco non interd
cto, ſed corã interdictis, vide tit. I
terdictũ V. lit. A.

Qui verò celebrat in loco interd
cto, peccat m. & eſt irregularis. Itẽ q
violat interdictũ, ſepeliẽdo, celebrã
Miſsã, & alia officia diuina, & Sacr
mẽta miniſtrãdo. c. 27. n. 222. & 24

De laico violante interdictum, vid
Interdictum II. In hac irregularita
ſolus Papa diſpenſat ad aſcendendu
ad maiorẽ: & Epiſcopus ad vtendu
accepto. nu. 244.

Qui ſciẽs ſe eſſe aliqua cẽſura irr
titũ, vel id ſcire debens, celebrat M

ſa

ſam,aut officia diuina,vel exercet aliquid ſuo ordini proprium,eſt irregularis:ſecus, ſi excõmunicatio eſt minor. num.244.

Imò nec incurrit, ſi cantat Pſalmos in choro,reſpõſoria,Litanias, vel baptizat ſine ſolẽnitate,vel facit aliquid minorib' annexũ,quę omnia etiã laici exercere ſolent.n.163.242.& 244.

Ignorantia craſſa non excuſat ab hac irregularitate.num.244.

Non incurrit ſuſpenſus à ſuſceptione Sacramentorum, ſi ſuſcipiat ea. Sed ſic,ſi ſuſpenſus à collatione eorũ adminiſtrat ea. num.163.dict.3.& 4. Incurrit,ſi ſuſpenſus ab officio prædicandi concionetur.Ibid dict.8.

Incurrit Prælatus,vel dominus,qui cenſura ligatus facit vt Sacerdos ligatus,vel non ligatus celebret coram ſe:& quamuis ipſe non ſit ligatus,tamen Sacerdos, quem facit celebrare, eſt talis.Et in hac irregularitate ſolus Papa diſpenſat, ſi excommunicatio alterutrius fuit denunciata vel manifeſta. Alioqui Epiſcopus poterit, ſi fuit occulta.num.250.dict.10.

Delictum occultũ dicitur id, quod non eſt manifeſtum, publicum, aut notorium,aut famoſum.Ibidem.

Neque ſufficit, quòd iuſsio illa, ve celebratio ſit publica, vt talis no poſſit diſpenſari ab Epiſcopo, ſi ta men cenſura eſt occulta. num. 25 dict. 10.

IRREGVLARITAS IX
Ex delicto reiterandi Baptiſmum.

INcvrrit hanc clericus non pre byter ſolenniter baptizans. cap. 2 num. 7.

Incurrit, qui ſcienter ſe facit reba ptizari, & qui etiam ignoranter aliu rabaptizat: niſi ignorantia ſit prob bilis, aut ſaltem dubium probabil aut rebaptizatio ſub tali dubio fac eſt ſub conditione. Atque ignorant probabilis eſt, quando adhibita di gentia nequit ſciri, an qui offertur baptizatus, nécne. Talis ignorant quoad natum inter Chriſtianos ſol tos ſuos paruulos recèns natos face baptizari, non cenſebitur probabil cap. 27. nu. 246. Idem eſt de reiter tione aliorum Sacramentorum ch racterem imprimentium. num. 247.

IRREGVLARITAS X.
Ex notorietate delicti.

INCVRRIT hanc, crimine notorio, & depoſitione digno, notatus, ſicuti adulterio, concubinatu, ſtupro, & aliis ſimilibus, vel maioribus. Neque ſufficit enormitas, ſi non adſit notorietas. cap. 27. num. 248.

Crimen Sodomiæ occultum non inducit irregularitatem: ſecũdùm ius Antiquum. At ſecundùm Extrauag. Pij V. dicendum eſt I. Quòd non inducit illam quoad laicos. II. Quòd comprehẽdit clericos tales, ipſo iure. III. Quòd ſolùm comprehendit exercentem illud quaſi ex vſu cõtinuato, non tamen eum qui raro illud commiſit, & pœnituit. IV. Quòd reſpicit vtrumque forum, quia non fundatur ſuper præſumptione. V. Quòd comprehendit exercentem copulam Sodomiticam tantùm, & non aliam luxuriam contra naturam. VI. An ſit receptum in foro interiori, ſicut in exteriori: quæſtio eſt facti, ad Iuriſconſultum nõ ſpectans. VII. Quòd quoad illos, quos comprehendit, inducit depoſitionem, quæ non eſt irregularitas, ſed peior illa. num. 258.

IRREGVLARITAS XI.
Quoad diſpenſationem.

A QVi confitetur potenti diſpenſare in irregularitate, procuret diſpenſationem, & quamuis poſteà recordetur irregularitatis, non tenetur petere diſpenſationem. cap. 26. n. 13.

Poteſt quis abſolui à peccato, manendo irregularis. ca. 27. 191. & 250.

B Irregularitas quæuis & quantumuis occulta eget diſpenſatione: & in omni occulta poteſt hodiè Epiſcopus diſpenſare, excepta homicidij voluntarij, & ea quæ eſt deducta ad iudicium. num. 194. Et dicitur occulta, quando crimen non eſt notorium, manifeſtum, vel famoſum. num. 250.

C In irregularitate, quæ non prouenit ex delicto, ſolus Papa diſpenſat. num. 194.

De eo, qui tacita irregularitate impetrauit beneficium, vide tit. Beneficium III.

Irregularis ex homicidio occultiſſimo iniuſto, poteſt poſt pœnitentiam celebrare, ne fama eius periclitetur. cap. 27. num. 239.

D In nulla irregularitate poteſt Con-

feſſa

feſſarius diſpēſare, per Bullā Papę cōcedentem facultatem abſoluendi à qualibet cenſura, & pœna. num. 250.

Poteſtas abſoluendi à peccatis, nō extenditur ad diſpenſandum in irregularitate. num. 194. E

Epiſcopus concedens abſolutionē à ſuis caſibus, non videtur concedere abſolutionem irregularitatum, in quibus ipſe poteſt diſpenſare. n. 255.

Ferè omnes Prælati Religioſorum poſſunt diſpenſare ſuper qualibet irregularitate ſuorum ſubditorum, excepta Bigamiæ, & homicidij voluntarij: in Nou. num. 254.

De diſpenſatione eius, quæ eſt perfectæ lenitatis, vide tit. Irregularitas III. in fine.

IVDEX.

SVFFICIT Iudici habere quandam peritiam cauſarum, vel aliquem Aſſeſſorem. c. 4. num. 2. A

Nihil debet agere propter famam, vel iudicium reſultans ex reuelatione ſigilli confeſſionis. cap. 8. num. 7.

Peccat Iudex coniiciens in carcerē aliquem iniuſtè, & tenetur reſtituere damnum. cap. 15. nu. 13. Et Iudex, qui per ignorantiā iuris, tulit iniquā ſententiam, tenetur reſtituere. ca. 17. B

n.16.Idem de Iudice non impediente damnum.Non tamen tenetur obſtare imminente quolibet periculo mortis, vel vulneris. Neque tenetur cum periculo vitæ, vel ſtatus ſeruare vitam,vel ſtatum alterius particularis:bene tamen Reip.c.17.num.20.

C Peccat mort.Iudex accipiens pecuniam,vt bene vel male iudicet, vel vt omittat iudicare:cum obligatione reſtituendi principale, damnum, expenſas,& intereſſe,& etiam quod accepit,ſi pro bene iudicando accepit. c.25.n.12.§.2.3.& c.17.n. 28.& 33. Item,accipiens aliquid notabile pro ferenda ſententia iuſta, vel iniuſta, peccat mortaliter: & tenetur reſtituere quod accepit pro ferenda iuſta: non tamē acceptū pro iniuſta,niſi tātummodò damnum illatū.c.17.n.95.

D Qui non facit reſtitui parti dānum, cùm poſſit, tenetur ipſe reſtituere. num.136.

Peccat mort. qui ſciens, vel ſcire debens,fert iniuſtam ſententiam,vel iuſtā ferre negligit amore,odio,precibus,vel metu,& tenetur reſtituere principale,damnum, expenſas, & intereſſe.Et ſi eſt Iudex Eccleſiaſticus, & tulit eam cōtra conſcientiā,manet

ſuſ

ſuſpenſus,ipſo facto.cap.25.n.12.§.2.

Iudex ignorans neceſſaria ad iudicandum,& non cõſulens peritos,peccat.Quòd ſi conſulat Aſſeſſorem, & eius cõſilium ſequutus,malè iudicat, non peccat:ſed ſic ipſe Aſſeſſor, cum obligatione reſtituendi.num.15. E

Peccat,qui inquirit, vel per viam inquiſitionis procedit contra aliquẽ, nulla præcedente infamia:nec ſufficit ſcire eſſe aliqua indicia,imò nec duos vel tres teſtes, quibus delictũ probari poſſit.Secus,quando fit inquiſitio generalis ex parte delinquentis, & delicti: ſecus etiam per viam accuſationis. Tunc enim licitè poteſt procedere contra aliquem,nulla præcedẽte infamia.Sufficítque delictũ eſſe notoriũ,licèt delinquẽs ſit occultus, vt de eo poſſit generaliter inquiri, non tamen nominatim.c.18.n.38. F

Peccat Iudex interrogans reũ de complice occulto.n.39.Niſi in crimine falſę monetę,proditionis,læſę maieſtatis, & in crimine hæreſis. Imò & in his, & aliis malis,ſicut latronum, ſtrygum,maleficorum,& ſimilium,tenetur ipſe reus etiam non interrogatus declarare ſocios, quos iuſtè credit eſſe paratos ad noua committen- G

da in damnum Reipublicæ: & Confeſſarius debet monere illum, vt eos declaret; quod ſi non fecerit, non eſt abſoluendus. cap. 18. num. 58.

Non peccat Iudex interrogãdo reũ iam confeſſum de ſociis generaliter, quãdo ſunt tales, vt de quibuſdã poſſit interrogari, de aliis non, ſi eius intentio tantum ſit interrogare de illis
H de quibus poteſt. n. 40. De cõſortibus verò nõ debet interrogare, niſi in caſibus à iure expreſſis, & in illis nõ nominatim, ſed generaliter, an ſint aliqui. n. 58. & 59.

Si aduertit neſcire reum quomodo ſit reſpondendum, tenetur eum vel docere, vel concedere ei facultatem conſulendi Confeſſarium. num. 58.

I Peccat m. Iudex, qui cogit tormẽtis reos ad reuelandũ ſocios, etiam in caſibus in quibus interrogare permittitur; quãdo nec fama, nec indiciũ, nec præſũptio legitima dictat eos habere ſocios. n. 59. Idẽ de eo qui torquet reũ teſtibus conuictũ, vt confiteatur, quò beneficiũ appellationis amittat. Niſi cùm ita clarè conuictus eſt, vt in conſcientia teneatur cõfiteri, & iuſtè præſumat Iudex, eum pernegare ob ſolã malitiam differendi iuſtitiam. Ibidẽ.

Item peccat mort. qui compellit L carcere detentum ad ſtatim iurandũ ſe dicturũ verum in omnibus de quibus interrogatus fuerit,& interrogat particulariter de omnibus & ſingulis partibus delicti, ob quod carcere detinetur.num.41.

Peccat iudicans antequàm dubietatem animi deponat.c.23.n.21.Debetque credere,vel opinari opinionẽ à ſe electam eſſe veram. c. 27.n.284.

Non poteſt iudicare ſecundùm ſciẽ- M tiam priuatam,ſed tantùm ſecundùm publicam.cap.25.num.9.

Peccat mort.petens vel ſuſcipiens munus quo eſt indignus, cum veriſimili & notabili damno proximi. Itẽ vſurpans iuriſdictionem,vel iudicans ſine ſufficienti probatione; ſiue quia teſtes ſunt ſuſpecti, ſiue quia iniuſtè torti:vel nõ videns ſaltem mediocriter proceſſum,vel non admittens legitimam probationem, vel non ſeruando in reliquis ordinem iuris. nu. 12.& 13. Verum eſt,quòd quãuis reus ſit exemptus, aliquando conceditur iuriſdictio Ordinario.n.13.

Item differens appellationẽ,vel eã N non admittens,quando tenetur, peccat:& qui vt mitem ſe oſtẽdat,remit-

tit

tit totam pœnam, vel partē, non habens ad id facultatem, vel auget, vt ſe oſtendat ſeuerum. nu. 13. & 14.

Peccat exequens ſententiam Superioris, quam ſcit eſſe irritam. Secus de valida, quāuis iniuſta; hāc enim exequi poteſt, poſtquā procurauerit impedire executionē. Item, capiens aliquē iniuſtè, vel omittens ſine iuſta cauſa condēnare victū in impēſis, petitis à victore, & qui ex odio vel malo fine condēnat reum etiā iuſtè. nu. 15.

O Qui non habet Superiorē, poteſt remittere totam pœnam, vel partem, vel mutare. Attamen videns, vel prȩuidere debens, ex hoc præberi occaſionem delinquendi, maximè iniquis Iudicibus, homicidis, latronibus, & aliis, peccat grauiter remittēdo, quāuis pars contraria conſentiat. nu. 14.

Peccat qui prohibet ſubditis ne vendant, vel emāt Eccleſiaſticis. Aut non ſeruans immunitatem Eccleſiæ. c. 25. n. 16. & 17. Aut iubens capi, vel capiens bona Eccleſiaſtica.

P Peccat itē conſentiens ſuis miniſtris vtētibus dolo, vel falſitate. Vel non ſeruans ſtatuta, quæ iurauit, ſi licita ſunt, & nō derogata, ſaltē per contrariā conſuetudinē: & qui damnato ad

mor

Digitized by Google

mortē non concedit locum cōfeſſionis : nec conſuetudo cōtraria eū excuſat. Peccat ſimiliter, non cōcedens ei locum ſacræ Communionis, niſi ſit alia conſuetudo, qualis eſt in Hiſpania, quæ non eſt damnanda quoniam expedit ſæpe, ne excquutio ſententiæ differatur: eſſetque magna irreuerentia, ſi reus mortem pateretur eodem die quo communicauit. Sed laudabilior eſt Vrbis Romæ conſuetudo, quā orbis imitari deberet, qua damnato ſententia poſt mediam noctem denūciatur, vt liceat ei confiteri, & cōmunicare ante quatuor horas, quàm ducatur ad mortem. n. 23.

Peccat, qui litigantibus non cōcedit æquales Aduocatos & Procuratores, præſertim miſerabilibus, quibus aliquando etiā non petentibus, prouidere debet ſine ſtipendio. num. 24. Q

Idem de eo qui nō viſitat carceres, & qui in ſuo iudicio admittit excommunicatum in actorem, Aduocatum, vel teſtem, contra mandatum Superioris, vel partis requiſitionem. Aliàs tantùm peccabit venialiter, ſi parti non ſequatur damnū notabile. n. 24.

Peccat Iudex laicus capiens clericū, qui vi abſtulit ab eo proceſsū, & reti- R

nens

nens donec reſtituat, ſi capit poſt d
lictum, & in fragranti, & non remit
ad Iudicem Eccleſiaſticum intra te
pus debitum. cap. 25. nu. 24. Pot
tamen audire cauſas criminales c
rici primæ tonſuræ. Additum in N
n. 110. §. 33.

S Peccat fingens aliquid vt eat
mittat ad accipiendum teſtimoni
fœminæ, & eſt excõmunicatus. n.

Peccat procedens ex officio ſ
petitione partis, exceptis caſibu
iure permiſſis, qui omnes reducun
ad vnum, ſcilicet quãdo principali
intẽditur impedire mala futura. Ib

Peccat Iudex, qui abſque iuſta ca
omittit viſitare; vel non requirit
cognoſcendum delinquentem. n.

IVDICIVM.

IVDICIVM temerarium eſt, iudi
re Religioſum toties peccare m
quoties confitetur. c. 2. n. 10. & in
num. 11.

Peccat mort. qui per indicia le
iudicat firmiter de proximo aliq
mali in damnum eius notabile. S
qui damnat alium peccati mort
quem videt cum muliere ſecretò
quentem, alioquin virum bonę ex

ma

mationis,vel comedentem manè,vel ſæpe in die ieiunij de præcepto, qui tamen habet cauſam ad hoc:aut ſe à familiaritate alterius retrahentẽ:aut denique qui alios quoſuis leui indicio firmiter iudicant peccare mort. cap. 18.num.9.

IVRAMENTVM I.
In ſe.

IVRAMENTVM eſt, *affirmare vel negare aliquid adducendo expreſsè, vel tacitè, Deum in teſtem, tanquàm infallibilem veritatem.* cap. 12.num.1.§.2. Expreſsè eſt.Sicut dicere, *Allego Deũ, Facio Deum teſtem, Viuit Deus, Per Deum, Per Trinitatem,&c.*Ibid. A

Iuramentum etiam eſt, *iurare per creaturas, inquantum in eis reſplendet diuina veritas:vt per Sanctos,per Crucem,per Euangelia,*&c.item,*per eas in quibus relucet diuina bonitas, vel iuſtitia,Per vitam meam, per ſalutẽ patris,* &c.vel adiuncta execratione,*Hæc mihi faciat Deus,ſi hoc non eſt verũ.*Ibid. B

Iuramentum eſt de ſe actus bonus, & religioſus.Vnde peccatum eſt mortale,imò hæreticum,dicere,iuramentum de ſe eſſe malum, aut nunquàm licitum.cap.12.num.2.& 4.

Iura

Iuramentum eſt duplex, aſſer
riū & promiſſorium, requirítque t
vt ſit licitū: ſcilicet veritatem, iuſtit
& reuerentiam. Eſt mortale regula
ter, cùm deeſt veritas, vel tanta iu
tia, vt ſit mortale id quod iuramen
confirmatur: eſt verò veniale, cu
deeſt iudicium, vel reuerentia, vel
ſtitia leuis. num. 3.

C Dicere, *per fidem meam, per verit*
meam, in fide mea, non eſt iuramen
ſi tantùm intelligitur fides, vel ve
tas humana. Neque eſt iurament
dicere, *Deus ſcit an verum dico, hoc*
xerim coram Domino, ſi careat inte
tione iurandi. Secus eſt dicere, *D*
ſcit me verum dicere. n. 2. & 5.

Peccat mort. qui iurat per dæm
nem, Mahometum, vel idolum. Et
iurat per aliquam creaturam, add
cens eam tanquàm teſtem infallil
lem. Sed non tenetur vinculo iu
menti. num. 4. §. 2. & 3.

D Qui iurat per aliquam creatura
abſque vllo reſpectu diuinæ bonita
in ea reſplendentis, & ſine intentio
adducendi eam in teſtem infallibi
neque eſt iuramentum, neque pecc
tum. nu. 4. Vnde iurare per veſtes,
pillos, paleas, non eſt iuramentu

ſecus,ſi per conſcientiam.num.5.

Chriſtiani autẽ iurantes per creaturam,in qua relucet diuina bonitas, vt cœlum,Sol,vita humana,&c.communiter videntur iurare per Deum. Et quamuis interiùs intenderent talẽ creaturam adducere in teſtem infallibilem: tamen in foro exteriori excuſarentur à peccato grauiſſimo ſuperſtitionis, & cenſerentur obſtricti iuramento.Secus, in foro conſciẽtiæ, vbi iudicabitur peccaſſe grauiſſimè peccato ſuperſtitionis,deferendo talẽ honorem creaturæ, etiam alicui Sancto, non tamen eſſe obligatũ iuramento.cap.12.num.5.

Qui iurat facere aliquid illicitum, animo adimplendi,bis peccat.nu.13. Secus,ſi deſit talis animus.n.13.Nam erit vnum peccatum.Non excuſat ab hoc timor mortis.num.13.& nu. 15. E

Qui dolosè iurat,nulla interueniẽte cauſa,peccat mort.iurando,& etiã non implendo.Secus, ſi iurans eſt in bona fide,& alter vtitur dolo. Tunc enim ſufficit implere ſecundùm intẽtionem iurantis.num.13.Et qui dolo deceptus iurauit,nõ tenetur implere, ſi dolus eſt talis, vt eo antè præuiſo non fuiſſet iuratum.Ibidem. F

Peccat, qui ob metum iurat facere aliquid licitum, ſine intentione obligandi ſe ad implendum, vel cum intentione adimplendi, & nõ adimplet. Verum eſt, quòd ſi, quando per metũ iurauit, habuit intentionẽ adimplendi, quod iurauit in aliquo ſenſu vero, licèt diuerſo à mente illius qui eum compulit iurare, nec peccaret iurando, nec etiam non adimplendo ampliùs quàm ipſe intellexit: vnde qui iurat latroni ſe daturum illi centum aureos, intelligendo intra ſe, ſi illi debet, non tenetur illos ſoluere, ſi aliàs non debet. num. 14.

G Peccat, qui inducit ad iurandum, quem credit falsò iuraturum. Secus, ſi inducit iuris ordine. num. 20.

Qui iuramentum expoſtulat à famulis, vt declarent auctorem alicuius furti, ea intentione vt eum prodat in omni euentu, peccat. n. 21.

Licet petere iuramentum ab infideli, quem ſcimus iuraturum per idolum, & falſos deos. cap. 14. num. 31. lit. F, & cap. 21. nu. 25. in Nou. cap. 14. num. 39. & cap. 21. num. 25.

Digitized by Google

IVRAMENTVM II.

Quoad materiam.

QVI iurat facere aliquid mortale, eſt peccatum mortale;& qui veniale tantùm,eſt veniale. cap.12.nu. 10.& 15.

Qui iurat ſe non tranſiturum per talem locum, ſi non adſit finis honeſtus & vtilis,iuramentum eſt vanum. num.12.

Qui iurat ſe non facturum aliquid, quod eſt de conſilio Euangelico tantùm,non peccat mort. num.16.Iuramentum factum de re indifferenti,nõ obligat.num.17.

Iurans rem licitam, & non adimplés,peccat mort.quamuis iuret percitus ira; dummodò non ſit tanta, vt iuranti iudicium ad mort. ſufficiens adimat.num.9.& in Non.num. 10.Si autem res ſit leuis,erit veniale.nu.9.

Mulier habens ſecretum impedimentum, poteſt iurare,ſe habitaturã cũ viro,intelligendo intra ſe,inquantùm licitè poſſum,cap.18. num. 7. & cap.12.num.9.

IVRAMENTVM III.
Quoad obligationem.

A IVRAMENTVM de re leui tantùm, obligat ſub veniali.cap.12.num.9.

Iuraméta facta de non adimplédo conſilio Euangelico, vt de non mutuando, quamuis abſque culpa ſeruari poſſint, non obligant: imò melius eſt, ea frangere.num.17.

B Iuramentum de redeundo ad carcerem, obligat, quamuis ſciat ſe ob id moriturum: ſecus, ſi carcer eſt iniurioſus.num.18.

Iurans aliquid facturũ, credens ſe præſtare poſſe, non peccat mort. non præſtando, ſi alias fecit quod in ſe eſt, vt poſſet præſtare, & non valuit. Tenetur tamen tranſacto tẽpore quamprimùm potuerit, implere. num.22.

Iuramẽtum minus obligat quam votum.num.32.& cap.27.num.272.

C Iuramentum de eundo Hieroſolymã genibus, vel cum bufone in ore, obligat quoad protectionẽ, nõ quoad illum modum eundi.cap.12.num.43.

Non adimplens iuramentũ ob aliquem euentum, qui ſi à principio euenisset, nõ iuraſſet, peccat aliquãdo, & aliquãdo non.c.12. n. 11. Non enim

peeco,

pecco, ſi illũ, cui cũ iuraméto promiſi me enſem redditurum cùm inſaniuerit, enſem non reddam: nec ſi eam, cui iuraui me eam ductură, ſi fuerit fornicata, non ducam. cap. 18. nu. 7.

Iuramentum de actu, qui tempore iuramenti erat illicitus, obligat pro tempore in quo eſt licitus; ſi iuramẽtum fuit generale, & aptum comprehendere vtrumque tempus. num. 87. lit. B. in Nou. num. 33.

Qui recuperauit ſuum occultè, & iuſtè, bene poterit iurare ſe neſcire quis acceperit, intelligẽdo intra ſe, ſe neſcire quis malè illud acceperit. c. 17 nu. 116. De quo vide plura in tit. Periurium. Quomodo autem obliget iuramentum dandi centum aureos latroni, vide in tit. Iuramẽtum I. lit. F.

IVRAMENTVM IV.
Quoad relaxationem.

IVRAMENTVM de non ludendo, nõ licet relaxari, eò ſolùm quòd iurãs habeat magnam tentationem, & deſiderium ludendi. c. 12. n. 11.

Iuramentum factum in vtilitatem tertij, etiam principaliter propter Deum, poteſt remitti ab illo tertio. cap. 22. num. 25.

IVRISDICTIO.

HABITVALIS confertur Sacerdot de iure diuino per characterẽ Sacerdotalem:& ſine hac nõ poteſt ſtare abſolutio , neque iuriſdictio actualis,quæ tamẽ non cõfertur ei tũc,ſed ab Eccleſia.c.4.n.1.& cap. 27.n.272.

Conſuetudo poteſt dare iuriſdictionem in vtroque foro.cap.21.nu.21.

Peccat mort.Iudex, qui aliena vtitur iuriſdictione,vel propria , ſed extra ſuum territorium. cap.23.nu.14. & cap.27.num 8.

Iuriſdictio à principe delegata,vel conceſſa, in perpetuum priuilegium, ratione dignitatis , vel alterius ordinariæ poteſtatis , poteſt alteri committi.cap.27.num.45.

Iuriſdictio Prælati Religioſorũ, eſt quaſi Epiſcopalis.c.12.n. 75. Iuriſdictionem nemo habet ſuper ſe, neque Papa.c.26.num.260.§.4.

IVS.

A IVRA inſpiciunt magis mores quàm entia.cap.17.num.40.

Ius diuinum non poteſt tolli à Papa in totum. Poteſt tamen ius diuinũ

natura

naturale limitari,& declarari à Papa, quoad ſpiritualia ; & ab Imperatore, quoad temporalia.c.27.nu.263. poſt medium,in Nouo.

Ius Epiſcoporum poteſt à Papa reſtringi, iuſta de cauſa,in multis caſibus. Sicut etiam ius abſoluendi Sacerdotibus per characterem collatū, iuſtè prohibitum eſt, ne veniat in actum,donec Eccleſia eis tribuat iuriſdictionem actualem.Ibid.in Nouo.

Ius nouum etiam Conciliorum poteſt limitari per antiquū, & vice verſa.cap.27.num.265.in Nouo. B

Iuris exorbitantia non eſt transferenda de alio in alium.num.275.

Ius in re, id eſt, *ius perfectum eſt illud,quod acquiſitum eſt per diſpoſitionē inter viuos, vel vltimam voluntatem, collationem, confirmationem, & alium modum legitimum*.cap.17.num.69. C

Ius in re imperfectum, eſt ius quod habetur per promiſſionem iuſtam, emptionem,ſtipulationem,oppoſitionem,cōcurſum,expectatiuam, primogeniturā, legitimam,vel alium titulum legitimū, qui non dat ius perfectum, per quod acquiritur bonū,ſed quoddā imperfectū, per quod acquiritur aliquā actio,vel officiū Iudicis ad iure petendū.c.17.n.69.

Ius in re,nec ad rem, in officiis
beneficiis publicis nõ acquiritur, r
gulariter loquendo ex iuſtitia diſt
butiua.cap.17.num.73.

Qui ſuo iure vtitur,nemini facit i
iuriã.num.250.Stylus curiæ Roma
facit Ius.c.23.n.103.

IVS PATRONATVS,*eſt quid ſpiritu*
le,& a nemine poteſt erigi,conſtitui,
tolli,niſi à Papa,vel ex eius commiſſ
ne.c.26.n. 26. in Nouo. *Neque pot*
emi,nec vendi.c.23.nu.411.

Ius Patronatus requirit in habit
ro illud,ſolum Chriſtianiſmum.nu
99.§.2.

IVSTITIA.

PECCAT qui in diſtribuẽdis hon
ribus vel cõmodis alicuius con
munitatis,non ſeruat iuſtitiã,& ten
tur reſtituere grauato.c.17.n.96.

Prælatus, vel dominus habens i
conferendi beneficium Eccleſiaſtic
vel publicum officium,ſi cõfert ill
indigno,peccat,& reſtituere tenetu
non digno,vel digniori,ſed Reipub
cæ.Ibidem.

Iuſtitia diſtributiua in officiis v
beneficiis publicis,regulariter loqu
do,nõ dat ius in re vel ad rẽ,nec ei

Digitized by Google

violatio obligat regulariter ad reſti-tutionem.nu.72.& 73.

LATRO. Vide,Fur.

LAVS.

LAVS,honor,& fama,ſunt bona inferiora bonis vitæ, & ſalutis, & maiora bonis fortunæ,ſeu pecuniæ.c. 23.num 9.

Laude falſa, aut inordinata gloriari,non ſemper eſt malum. c.23.n.13. Vide tit. Iactantia.

LAVDEMIVM ſoluere non tenetur donans,ſed ſic vendens.c.23.n.65.

LEGATARIVS tenetur in cōſcientia ſoluere pœnam poſitam à teſtatore, quia potiùs eſt legatum conditionale, quàm pœna.num.67.

LEGATVM.

LEGATA pia facta tantùm coram duobus teſtibus, valida ſunt, nec ſtatutum in contrarium erit validū, quia præiudicat Eccleſiæ libertati. c.17.n.117.

Legatum, quod pater relinquit filiæ,cui debebat dotem, videtur relictum in ſolutionem dotis.nu.150.

Legatum à creditore in teſtamento

relictum, non computatur in reco
penſationem debiti legalis volūta
bene tamen debiti legalis etiam
ceſſarij. Et legatum relictū filio à
tre, eſt inſtar legati relicti filię, ſcili
in ſolutionem dotis. num. 150. & 1

Licitè poteſt quis legare pecuni
beneficiariis alicuius Eccleſię, vt p
petuò ſingulis menſibus pro lega
tot Miſſæ quotannis dici poſſ
quot ex lucro pecuniæ ad ration
quinque pro centum. nu. 257.

Licitum eſt legare vſumfruct
pecuniæ. Ibidem. Qui auertendo
bellionem, & teſtes, facit ne teſta
relinquat alicui legatum, tenetur
ſtituere. ca. 26. num. 36. De auerte
autem teſtatorem cum dolo, vel
illo, vide, tit. Reſtitutio II.

LEGATI diſpenſatio facta ſine i
cauſa, non valet. Præl. 9. num. 13.

LEGITIMA eſt debita iure nat
quoad filios pauperes debiles, &
habiles, qui nō poſſunt ſe ſuſtent
non tamen quoad alios. nu. 38. c.

LEGITIMVS. Vide, Illegitimu

LEX I.
Quoad obligationem.

LEx humana poteſt obligare etiã A cum periculo vitæ, ſed non obligat. Prælud. 7. num. 10.

Quando duæ leges contrariæ concurrunt in aliquo caſu, quarum altera eſt omittenda, illa quæ eſt maior, debet præferri. cap. 7. num. 1.

Ceſſante fine legis, ceſſat lex. cap. 15. num. 18. & 19.

Lex lata ad euitãda inconueniẽtia, ceſſãtibus illis ceſſat. At verò id quod pręcipitur in bonum finem, nõ ceſſat, licet finis habeatur alia via. c. 16. n. 36.

Lex humana iuſta poteſt obligare ad mortale: & per legem humanam intelligitur canonica & ſæcularis. cap. 23. num. 40. in initio.

Vt autem lex humana poſſit obligare, aut effectu obliget, debet habere has conditiones neceſſarias. B

Quòd ſit iuſta, id eſt, *lata ab habente poteſtatem, & ob vtilitatem publicam, nõ contraria diuinæ, & naturali ſeu ſupernaturali legi, & ſit ſubditis æqualis.*

Quòd ſit promulgata. Quòd ſit recepta, ſaltẽ per maiorẽ partẽ Vniuerſitatis. Quòd nõ ſit abrogata per aliã

contra

contrariam, vel per conſuetudine
Quòd intendat obligare ad morta
Quòd deſit iuſta cauſa ab eius tra
greſſione excuſans:aut non ſit diſ
ſatio ad eius tranſgreſſionem. Q
deſit iuſta ignorantia. Quòd ſit te
pus ab ea præfixum pro iis qui n
carent ignorantia iuſta.

C Igitur lex,quæ ſit iniuſta, vel n
promulgata, non recepta à mai
parte Vniuerſitatis,vel abrogata,
obligans ad veniale,vel cõſultoria
exhortatoria, aut ſi datur iuſta ca
trãſgrediendi,aut diſpenſatio;aut
ſta ignorantia,aut nondum eſt tẽ
elapſum,aut ſi elapsũ,ſed iuſtè ig
ratur lex;non obligat ad mortale,
que ad veniale,excepta illa, quæ
tendit veniale.c.23.num.40.& 41

D Lex iniuſta dicitur ea,*quæ eſt lat*
non habente poteſtatem, & quæ pri
paliter eſt facta in vtilitatem priua
aut eſt inæqualis ſubditis, aut deni
contraria legi diuinæ naturali vel
pernaturali.Ibidem. Imò & lex ſæ
laris dicetur,& eſt iniuſta,quando
contraria legi Eccleſiaſticæ.

Lex cõſultoria,vel exhortatoria,
ad veniale obligat,niſi adſit conte
ptus verus,tam ipſius legis,quàm

latoris: tunc enim eſſet peccatū mortale. c. 19. n. 20. in Nouo, cap. 20. n. 20. & cap. 23. n. 40. Vide etiam tit. Contēptus, & Obedientia, & Conſilium.

Iuſta cauſa ſemper excuſat à mortali tranſgreſſorem legis humanæ. Et illa dicitur iuſta cauſa, propter quam legiſlator, ſi præſens eſſet, eum excuſaret. cap. 23. num. 41. E

Qui bona fide credit iuſtā habere cauſam excuſantem à lege humana, & ob id non ſeruat, non peccat ſaltē mort. peccat tamen venialiter. Prӕl. n. 14. c. 21. n. 20. & c. 23. num. 43.

Quæ ſit iuſta ignorantia, & diſpenſatio excuſans à tali trāſgreſſione, vide titulo Diſpenſatio, & titulo Ignorantia.

Non ſolùm lex diuina, ſed etiā humana, tam ſæcularis quam Eccleſiaſtica, poteſt obligare in foro cōſcientiæ ad peccatum veniale, & etiam ad mortale. Quod etiam facere poſſunt ſtatuta ciuitatū. Imò & de facto obligant ad mortale illæ leges & ſtatuta, quorum auctores intendunt per eas obligare ad illud, ſaltem ſi vt tales receptæ ſunt. cap. 23. num. 48. F

Secus, ſi earum latores non intendunt ad id obligare, qualia ſunt ſta-

tuta Dominicanorũ, quæ nec ad
niale obligant. Nam & nullæ di
conſultoriæ obligãt etiam ad ve
le, & aliquot earum præceptiua
tantùm ad veniale. num. 49. & 5
G Leges etiam canonicæ, non h
tes pręceptiua aut prohibitiua ve
ſed tantùm ordinatiua, vel conſ
tiua, nõ obligant ad mortale, eti
ſint imperatiui modi: quæ iuxta
munem intelligentiã non ſignifi
præceptum, nec prohibitionem.
ceptis illis, quæ ponuntur in mat
quę de ſe ad mortale obligãt. Sed
tunc manabit huiuſmodi oblig
ex vi talis legis conſtitutiuæ, ſe
illa lege, quæ illam materiam pr
perat cum tali intentione obligã
mortale. Nihilominùs huiuſmod
ges ordinatiuæ, extra materiam
ad mortale obligantẽ, ad minus
gant ad veniale. Quia animus la
fuit, vt actus tranſgrediẽdi legẽ,
vitioſus, qui aliàs erat indifferens
cõſequenter eſſet ſaltẽ venialis.
verò tunc nõ pręcepit, nec prohib
videtur non intendiſſe obligar
H mortale. cap. 23. num. 49. §. 3.
lum verbum Latinum ex ſe ſigni
ſufficienter legem obligare ad

Digitized by Google

tale: vnde hæc verba, *Teneas, Debeas, Obligetur, Præcipimus, Obligamus, Vetamus, Mandamus*, & alia ſimilia, ex ſua primæua ſignificatione non ſignificant ſufficienter legem obligare ad mortale, aut animum latoris id intendiſſe: nam ſunt generalia, & apta ad inducendam obligationem culpæ, tam venialis quàm mortalis, atque in dubio intelligẽda ſunt potiùs de veniali, quàm de mortali. num. 50.

Lex enim de non mentiẽdo officiosè ſine damno, de non furando minima, de non ridendo immoderatè, præceptiua eſt, ſed ſolùm obligat ad veniale. Ibidem, §.4. I

Notanter diximus, *ex ſe*, quoniam ſecus eſt in lege Eccleſiaſtica, ex vſu Eccleſiaſtico, & communi interpretatione Pontificum, niſi per aliquod aliud verbum vel ſignum exprimatur, vel ſignificetur ſolùm obligare ad veniale. num. 52.

Vnde intentio cuiuſlibet legiſlatoris Eccleſiaſtici, vtentis verbo præceptiuo vel prohibitiuo, eſt obligare ad mortale, niſi per aliud verbum vel ſignum ſignificetur contrarium; & à fortiori ſi apponantur hæc verba, L

Stricte

Strictè præcipimus, in virtute ſan *obedientiæ præcipimus*, & ſub obte tione diuini iudicij, quæ obligatio incrementum ſignificant. num. 53

Hoc verbum, *oportet*, in lege ca nica poſitum, tantùm obligat, qu tùm illud, *debet*, aut *obligatur*. Ibid

M Lex quæ continet pœnam præ ponentem peccatum mortale, o gat ad mortale, quamuis non hab verba præcipientia, ſeu prohibenti qui vult aliquid, videtur velle illu

N ne quo id eſſe non poteſt. Vnde conſtituens, vel præcipiens, vel hibens aliquid ſub pœna excom nicationis maioris, aut ſimpliciter pœna excommunicationis, ſiue a tur ipſo iure, ſiue non, præſupp peccatum mortale: niſi prærequ monitionem. Non tamen eſt ide pœna ſuſpenſionis, interdicti, & gularitatis, quæ aliquando ſine c adhibetur. num. 53.

Præſupponit etiam peccatum tale lex, quæ habet hæc verba *pœna æternæ indignationis Dei*, & *Apoſtolorum Petri & Pauli* Ide cendum de quauis lege canonica continet has & alias coniunctim nas temporarias. Ibid.

Digitized by Google

Lex autem humana ſecularis non obligat ad mortale, eo ſolo quòd habeat verba præceptiua, aut prohibitiua, quia nec primæua ſignificatio verborum, nec acceſſoria per vſum ſæcularium inducta; nec communis interpretatio legum, & aliorum legislatorũ, qui principaliter inſpiciũt pœnas temporarias, talem obligationem inducunt. num. 54. O

Imò nec leges diuinæ inducũt obligationem mortalis, eo ſolo quòd latę ſint per verba pręceptiua. Nec vſus Iuris canonici adimit robur iuri diuino, nec addit, vt quatenus eſt diuinũ obliget magis, aut minùs, quàm antè illud obligat. Vnde vt ſciatur an Deus per ſuam legem verbum *præcipio*, vel *mando*, continentem, voluerit nos ad mortale obligare, ex declaratione Eccleſiæ, eiúſque Doctorum, colligendum erit. cap. 23. num. 54.

Lex humana etiam præcipiens, præſertim ſæcularis, quæ pœnam temporalem conſtituit in dubio, ad mortale non obligat, quatenus eſt lex eius qui eam pœnam temporalem ſtatuit. num. 55. I. Quoniam alias oporteret quòd leges humanæ obligantes ad mortale paucißimæ eſſent. P

II. Quoniam qui de duobus propoſitis alterum affirmat, alterum negare videtur, id eſt, Legislator, qui ad vtrãque pœnam obligare potens, pœnam irrogat temporariam, videtur excludere æternam. III. Nam conſuetudo antiqua interpretata eſt, vt legum ſæcularium tranſgreſſores non peccent mortaliter, niſi cùm per eas etiam lex diuina naturalis, aut reuelata, aut canonica ab illis infringatur. num. 55.

Q IV. Nam Ethnici Legumlatores nil de pœna æterna curarunt. Imò & pauciſſimi Chriſtiani ſæculares Legislatores pœnam temporariam imponentes intendunt ad æternam obligare, ad quam diuina vel naturalis non obligat.

V. Nam lex purè pœnalis ſine vlla prohibitione pœnam conſtituens, ad nullam culpam obligat, quatenus talis eſt. Ibidem.

R Qui conſtituit pœnam, licèt non ſemper obligat ad culpam, nec præſupponit obligationem ad illam, communiter tamen ſic. Nam regulariter ſtatuitur ob culpam, quamuis interdum ob cauſam. n. 56. Diximus tamen notanter in dubio. Nam

lex,

Digitized by Google

lex, quæ vtramque pœnam exprimit, vel de cuius latoris animo conſtat fuiſſe, ad vtramque obligare per aliã legem, aut conſuetudinem, aut per alium modum legitimum, ſine dubio obligat ad mortale. Ibidem. Diximus denique, quatenus eſt lex eius qui ſolam pœnam temporalem ſtatuit: nam ſi ſunt etiam leges aliorum, qui ad mortale obligare voluerunt, ad illud obligabunt quatenus ſunt tales: non enim intendimus aſſerere, quòd vna lex, quæ pœnam temporariam imponit, tollat æternam per aliam ſtatutam, maximè quando ſunt diuerſorum Legumlatorũ. Denique, quod dictum eſt, legem etiam præcipientem præſertim ſæcularem ſtatuentem pœnam temporalem in dubio non obligare ad mortale, locum habet etiam in legibus ſtatuentibus pœnam amiſſionis vitæ, vel membri. I. Nam quod dici ſolet, nempe, eum qui magnam bonorum aut famæ iacturam ſubit, peccare mortaliter, falſum eſt, dummodò non adſit alia circunſtantia, quæ mortalem faciat. S T

II Nã licèt ille, qui trãſgrediens legẽ ſæcularem pœnam, irrogãtẽ ſe ex-

ponit probabili periculo amiſſio
vitæ vel membrorum peccet quid
mortaliter: hoc tamen non eſt
tranſgreſſionem illius legis, ſed
violationem quinti præcepti deca
gi: imò verò aliquando non erit pe
culum probabile, ſi cum tranſgreſ
ne adſit magna cautela. Ibidem.

Quòd ſi aliquis obiiciat, quòd
V queretur, iniuſtam eſſe legem, qua
grauem pœnam imponit pro actu
non eſt mortalis. Reſpondemus, ſ
eſſe quòd in foro exteriori preſu
tur mortalis quamuis in interiori
ſit talis, & Legislator poteſt, imò
facto præſumit contemptum in
qui violat legem ſine cauſa iuſta. P
tereà, quia non eſſet iniuſta lex, c
lator exprimeret ſe nolle eius tra
greſſorem ſine contemptu & ſcan
lo ad mortale obligare: ſed velle
qui ſine iuſta cauſa eam transgre
tur, præſumatur per contempt
id facere, & ob id pœnam illam
currere. Ad hæc omnia facit, q
nonnulli duces laudati ſunt, qu
ſeruandam militarē diſciplinā ob
nima furta milites occiderunt. Il

X Item conſuetudo communis hal
vt trāſgreſſio legum purè human

pœnam temporariam exteriorem cõſtituentium, non ſit mortalis in foro interiori, niſi ſint tales, quæ præſupponant peccatum mortale, vel tranſgreſſiones aliarum legum diuinarum naturalium, vel ſupernaturaliũ. n. 59.

Qui legem etiam ſæcularem iuſtam per cõtemptum legis & auctoris violat, peccat mortaliter. n. 57.

Tranſgreſſio legis præceptiuæ non pœnalis facta per ſolam incuriam, vel obliuionem leuis culpæ, non eſt mortalis. num. 59. Y

Idem de tranſgreſſione cum cauſa probabili, vel pro tali habita, bona fide, ſine dolo. Idem de ea quæ fit per epieiceiam, credendo intentionem Legislatoris non fuiſſe ita obligare. num. 59.

De eo qui tranſgreditur legem de Vectigalibus & de Venatione. Vide tit. Vectigal, Venatio.

Prælatus imponens pœnam temporariam ipſo iure incurrendam, videtur excludere ſpiritualem, etiamſi iuberet ne abſolueretur ſine præuia ſolutione: quia iuſſio illa poteſt operari effectus alios ab iſto, & ſic nõ eſt inutilis. numer. 60. Imò poteſt abſolui ante ſolutionem per Bullam

Papæ.num.62.

Lex in nihilo recepta, ad nihilum obligat,& quoad vnam partem receptam,quoad illam obligat ſolùm, vel quoad diſpoſitionem tantùm, & non quoad pœnam, vel vice verſa. Imò quoad vnam partem pœnæ, & non quoad aliam.num. 62. Vide tit. Pœna.

Lex humana etiam Eccleſiaſtica ad exteriorem ſolam pœnam obligat, ſi quoad eam tantùm eſt recepta, quamuis Legiſlator ad vtramque pœnam intendiſſet obligare.Ibidem.

Quælibet lex fundata in præſumptione,ligat in foro exteriori, & non in interiori,quoties veritas eſt præſumptioni contraria.c.23.num.62.

Lex imponens collegis vel municipibus pœnam excluſionis ipſo iure, non obligat ante condemnationem. num.63.

Non tenetur quis manifeſtare rem in cõmiſſum cecidiſſe,maximè in foro conſcientiæ.num. 64.

Z Peccat, qui iuſſus à Iudice ſoluere pœnã,non ſoluit;ſecus, antequàm iubeatur,quamuis in ipſa lege ſit impoſita ipſo iure, quando pœna requirit aliquam executionẽ, vt quando eſt

pœna amiſſionis bonorum, vel pœna ſoluendi certam ſummam pecuniæ. num. 76. Secus, ſi non requirat executionem, vt poena excommunicationis, ſuſpenſionis, &c. num. 67.

Lex poenalis aliquando obligat ad poenam etiam ante ſententiam; ſed tunc poena eſt velut pactum conuẽtionale, numer. 67. & c. 25. num. 118.

De legibus quæ prohibent ludos, vide, Ludus.

De lege quæ prohibet vel concedit cibos, vide, Gula. Et ibidem de ieiuniis & de feſtis, Feſtum.

Lex æterna quid ſit, vide, Peccatum II. A.

LEX II.
Quoad promulgationem.

LEx ante promulgationem non obligat. cap. 23. num. 44.

Lex ſummi Pontificis, vel Imperatoris, non præfigens tempus, obligat poſt duos menſes à promulgatione facta in prouincia. Ibidem.

Lex inferiorum non præfigens tempus, ſimul atque promulgatur, & ſcitur, obligat. cap. 23. num. 44.

LEX III.
Quoad interpretationem.

LEGES, quæ rectè intelligi poſſunt de pœna maiori vel minori, in dubio, de minori ſunt intelligendæ. cap. 23. n. 50. & 55.

Cauſa finalis legis coniicitur ex proœmio. cap. 15. num. 18.

Quando duo ſunt ita diſpoſita, vt vnum ſit metiens, & alterũ menſum, lex corrigens, vel limitans metiens, cenſetur corrigere vel limitare menſum, ſi eadem ratio militat in vtroque. cap. 22. num. 72.

Conſuetudo eſt optima legum interpres. c. 23. num. 58.

De originaria & acceſſoria interpretatione verborum præcipiendi, & iubendi, vide Lex, 1. lit. P. & Q.

LIBELLVS FAMOSVS. Peccat mortaliter, qui componit libellum famoſum. cap. 18. num. 35.

LIBER. Libri amatorij relegandi ſunt à ſcholis. cap. 23. num. 31.

LIBERTAS Eccleſiaſtica. Vide tit. Excommunicatio, VI. §. IV.

LIBERTAS hominis. Vide Bona.

LIBERVM Arbitrium. Vide Anima.

LITTE

Digitized by Google

LITERÆ APOSſtolicæ.

ILle dicitur habere literas falſas, vel vti eis, qui ſciens aut ſcire debēs eſſe tales, vtitur illis cap.27.num.62.

Sub nomine literarum Apoſtolicarum in materia odioſa, non includuntur ſupplicationes à Papa ſignatę quas vocant ſignaturas.cap. 27.n.62.

Literæ Apoſtolicę ſurreptitiè impetratæ, non ſunt literæ falſæ. Ibidem.

Aliud eſt falſare literas, quod includitur ſub Bulla Cœnæ; aliud eſt vti falſis, quod non includitur. Ibid.

Literae Dimiſſoriæ, & licentia ad Ordines, non poſſunt dari à capitulo Sede vacante infra annum vacationis. Atque pœna capituli contra id facientes eſt interdictum. Ordinati autem minoribus, ſunt priuati priuilegio clericali: Ordinatus verò maioribus, eſt ipſo iure ſuſpenſus ad beneplacitũ futuri prælati.cap.25.n.68.

Literae Sigillatæ. Qui inuenit ſcriptum, in quo aliquis ſcripſit ſua peccata, & legit, peccat, mort. niſi fama proximi parum læderetur.

Peccat etiam mort. qui legit ſche-

dulam, cuius initium ſcriptum e
Memoria peccatorum, vel aliqui
mile. cap. 18. num. 34.

Qui reſerat, vel legit literas ſ
latas, quæ in ſecreto obſeruaba
animo lædendi notabiliter, vel
cauſam, peccat mort. Reſerans
ob curioſitatem ſine intention
dendi notabiliter, vel ſine prob
periculo eius, ſolùm peccat venial
cap. 18. num. 53.

Prælatus licitè poteſt reſerar
teras ſuis ſubditis miſſas. Idem
præfecto militum in finitimis
ſtium locis conſtituto, maximè t
pore belli. num. 53.

Idem de inimico mittentis ep
lam ad alium, vel eius cui mitt
qui poteſt illam reſerare, ſi iuſt
met aliquod damnum ſibi immin
Poteſt etiam epiſtola reſerari, qua
probabiliter timetur damnum
ri tertio. num. 53. cap. 18.

LITIGIVM. Peccat mortaliter
paciſcitur, vel tranſigit in cauſa
minali: ſecus, ſi ceſſat ſcandalum.
peccat cum obligatione reſtitue
qui accipit aliquid vt diſcedat à
iniuſta. Item, peccat ſine obligati
reſtituẽdi, qui vt vincat in cauſa

ſta,vtitur inſtrumentis, vel teſtimoniis falſis.cap.25. num. 32. Vide tit. Accuſatio,lit.E.

LOCATIO, & Conductio.

LOCANS domum meretrici,peccat mort.cap.16.num.15.Hoc autem limitatur,quoniam locatur eo fine vt meretricetur;ſecus,ſi eo fine,vt viuat. cap.17.num.195.§.4.& clericus.cap. 21.num.25. Idem dicendum eſt de locante domum vſurario. Ibid. Peccat mort. qui locat arma volenti alium interficere,vel iniuſtè percutere.cap. 17.num.195.in principio. A

Qui mittit locationis pretium per nuntium non habitum pro fideli, cuius dolo vel culpa periit, tenetur reſtituere;ſecus,ſi miſit per nuntium communiter habitum pro fideli.cap. 17.num.195. B

Quomodocunque pereat locatum, domino perit,niſi adſit dolus,pactum, culpa,vel mora.Ibidem.

Qui penſionem rei conductæ non ſoluit domino,quia non vtitur illa, vel quia non vult,vel non poteſt per caſum fortuitum contingentem, ex parte ipſius tenetur reſtituere.n.198. C

Locator tenetur reddere cõductori

totam

totam penſionem, vel pro rata temporis, ſi non potuit vti re locata, quando confiſcata eſt ob maleficium locantis, vel data militibus; non tamē tenetur reſtituere damnum emergēs, vel lucrum ceſſans. Idem de locatore compellente ad ſoluendam integram penſionem domus locatæ conductorem coactum eam relinquere, ob peſtem, vel aliam iuſtam cauſam ſuperuenientem ante finitum tempus: ſolū enim tenetur ſoluere pro tempore quo ea vtitur. num. 189.

D Idem de locatore nolente deducere partem debitam agricolæ, ob ſterilitatem fortuitam, quam nec fertilitas præcedentis, nec ſequentis anni compenſare poteſt. Non tamen tenetur quando ſolùm fructus percepti damnificantur. Ibid.

E Sterilitas fortuita eſt *illa quæ ex aliqua temporum iniuria contingit ſine culpa agricolæ*. Cuius vera definitio eſt quòd *Sterilitas ſit illa, quam conuentio partium, vel conſuetudo, vel communis opinio regionis probat, vel tanta, vt ex tribus partibus colligi ſolitis vix duæ colligantur*. num. 188.

Peccant locator & conductor non ſeruantes leges locationis & condu-

Digitized by Google

ctionis expreſſas, vel tacitas. nu. 187.

Remiſſio facienda tempore ſterilitatis, non habet locum, quando lucrũ vel damnum ſunt communia, nec quando ſterilitas prouenit ex vitio tenuitatéve agri, ob negligentiam agricolæ contingens. num. 190. F

Neque in penſionibus rerum in longum tempus conductarum, vel locatarum, quamuis maior pars talis rei pereat etiam caſu fortuito, modò non pereat tota; quod procedit quando exigua penſio ſoluitur potiùs ad recognitionem dominij directi, quàm ad ſolutionem fructuum. Secus, quando penſio eſt tanta, quòd parum minus ſolueretur, ſi cõduceretur ad modicum tempus. nu. 190.

Eſt ergo diminuenda penſio ob ſterilitatem euenientem caſu fortuito. Non tamen eſt augenda propter fertilitatem prouenientem ex induſtria conductoris, nec quando ex fœcunditate prædij. Secus, quando contingit caſu fortuito. num. 191. cap. 17. G

Locans domum ſuam in certum tempus, poteſt antequàm illud finiatur colonũ remouere ab illa, in quatuor caſibus. I. Quando locauit eam in longum tempus: ſcilicet in decem

vel

vel,ad minus,in quinque annos:& in duobus primis non ſoluit penſioné: vel ſi locauit in minus tempus,tamen non ſoluit ſtatuto die, nec celeriter ſatisfacit. II. Quando indiget illa ad ſuam habitationem.III.Quando domus indiget refectione. IV. Quando conductor abutitur domo, recipiendo meretrices,&c.num.193.& 194.

H Locans ſcienter vaſa vitioſa, non patefacto vitio,ob quod vinum effuſum eſt,tenetur ſoluere vinum,& intereſſe.Secus,ſi ignorauit vitium. Idé de omnibus aliis rebus vitioſis, ex quibus damnum ſequitur.num. 196.

Merces locationis & quælibet péſio ſoluenda eſt regulariter loquendo in fine anni,niſi pactum vel conſuetudo ſtet in contrarium. nu. 198.

Qui dolo,lata culpa, vel leui ſua, vel ſuorum,infert notabile damnum rei conductę,tenetur reſtituere:ſecus, ſi inferatur ab alio, cui ipſe reſiſtere non poteſt,vel non tenetur;vel contingit caſu fortuito abſque culpa & mora.cap.17.num.199.

Locatio fieri poteſt cum ſalario incerto.num.252.

I Peccat qui locat oues, vel alia animalia,péſione iniuſta:vel cogit agri-

colam

colã ad ſoluendã iuſtã pro tempore, quo deſinit laborare, nõ ſua culpa, ſed domini: vel caſu contingente circa eum, vel animalia: vel cogit ad æſtimationem eorum poſt mortem, vel damnum naturale vel fortuitum, ſine dolo, aut culpa leui eius. Quoniam hæc domino pereunt, niſi agricola paciſcatur, vt periculum quoquomodo eueniret, eſſet commune ei, dato ob hoc pretio, vel diminuta penſione. Imò ſi abſque intentione petendi aliquid vltra debitum ab agricola, ne eius culpa damnum cõtingat, paciſcitur (ne duriùs boues exerceat) vt dimidium damni, quoquomodo contingentis, ad eum ſpectet, non diminuta penſione, peccat mortaliter; quia poteſt mori ſine hoc quòd declaret hanc intentionem, vel poterit mutare illam: & tunc ipſe vel eius hæredes vexabunt agricolam iniuſtè. num. 260.

Locationes beneficiorum, anticipata ſolutione in præiudicium ſucceſſorum, non valent. Neque licet locare iuriſdictiones Eccleſiaſticas, vel facultates nominandi aut deputandi vicarios, in ſpiritualibus, vel rerum Eccleſiaſticarum. cap. 27, num. 150. L

LOCA

LOCA RELIGIOSA.
vel ſacra.

DORMITORIVM Regilioſorum nō eſt locus ſacer, ita vt fornicatio in eo facta ſit ſacrilegium; ſecus, de cœmeterio.c.16.n.2.in fine.

Dormitorium & clauſtrum Religioſorum,eſt locus ſacer, quoad immunitatem Eccleſiæ,ſicut cætera loca ſacra.Quæ vide tit.*Immunitas*.

Sacer locus, vt furtum in eo ſit ſacrilegium, intelligitur quælibet Eccleſia, Xenodochium,Baſilica,Eremitorium,auctoritate Papæ,vel Epiſcopi ædificata,& cœmeterium per illos ſacratum.cap.17.num.95.§.5.

Quid ſit clauſtrum,quoad clauſuram Religioſorum.vide tit. Excommunicatio,VI.

Locus ſacer quoad effectum,vt per effuſionem ſanguinis vel ſeminis maneat pollutus, quis ſit. Vide titulo Eccleſia.

LVDVS I.
In ſe.

A LVDVS eſt actus principaliter factus ad recreandum animum per voluptatem:& eſt duplex, bonus & ma-

lus

lus.cap.19. num 2. & in Nouo, cap. 20.num.2.

Ludus malus eſt venialis ex ſuo genere.num.3.Factus verò principaliter animo lucrãdi,potiùs eſt negotiatio, & ferè ſemper eſt mala,& eſt venialis.num.3. 6. Si autem fiat ad ſubueniendum neceſſitati, vel ad alium finem bonum,erit bona.num.3. B

Quando quis tanti vel pluris facit lucrum quàm animi recreationem, tunc ludit principaliter ob lucrum. num.11.cap.20. C

Nunquàm ludus ſit mortalis, quãuis fiat animo principaliter lucrandi, etiam notabiliter à potente donare, & nimio ludendi appetitu, niſi quàndo violatur lex aliqua obligans ad mortale, qualis eſt eorum, qui noctes in dies vertunt, & è contrà, Miſſas obligatorias omittunt, vel ſubeunt periculo amiſſionis bonorum, ſine quibus non poſſunt ſuſtentare vxorem,liberos, & familiam ſuſtentandam de præcepto, vel aliquid ſimile. Nec etiam eſt mortale ex circunſtantia loci ſacri,niſi ſpecialiter ſit prohibitus in tali loco, qualis eſt comœdiarum prophanarum:vel niſi fiat cũ notabili ſcandalo, vel irreuerentia D

Dei,vel Eccleſiæ.cap.19.num.3.&
Nouo,cap.20.num.3.Imò aliquan
poteſt fieri licitè in loco ſacro, vt
fiat ad recreandum infirmum
E exiſtentem.Ibidem.

Nunquam fit mortalis ex circu
ſtantia perſonæ, vel temporis,
qualitatis ludi,etiam fortunæ, niſi
aliqua ſpecialis prohibitio.Imò lu
quò magis nititur fortunæ,eò apt
eſt ad recreandum.nũ.3.

F Vnde leges vetantes ludos for
næ magis quàm induſtriæ, non
telliguntur in ludo facto cauſa
creationis, quamuis ludatur aliqu
pretium.num.7.

G Omnibus verò laicis & cleri
prohibetur ludus aleæ in vniuerſu
*per quẽ ſignificatur omnis ludus pr
cipaliter nitens fortunæ*.num.7. Vn
peccat mortaliter, qui ludit rem
tabilem,ludo ſibi prohibito ſub m
tali;vel cum eo,qui donare non p
teſt;vel cum potente donare, me
tamen coacto, vel per fraudem
cepto.num.5.Quis poſſit donare
non, vide titulo, Donatio, lite
C.D.

H Quibus adde, quòd etiam ſtult
puer,mãcipiũ,prodigus,coniux,&

ſi

ſimiles,non poſſunt donare. Poteſt tamen filius ſub poteſtate patris cõſtitutus,qui de eius licentia verſatur in ſcholis,vel in curia , de ſuo commeatu quatuor aut quinque de centum quæ dantur ei,ludo impendere. Idẽ dicendum de Religioſo,qui ſtudet,aut negotiatur impenſis ſui Abbatis,modò id honeſtæ recreationis cauſa faciat. Quia pater & Prælatus tacitam eius rei facultatem eis facere videntur,num.12.

Qui cogit alium ad ludum,non poteſt licitè lucrari.Coactio autem non eſt ſola inuitatio,vel inductio conſueta,ſed ea quæ fit iuſto metu,vel grãdi reuerentiali,vel timore exprobrationis,ne,quia inuitatus renuit ludere,vilis & abiectus habeatur.cap. 19. num.13.& in Nouo,cap.20.num.13. I

Qui ergo lucratur aliquid notabile, etiam ludo licito,a non potente donare,vel attracto per vim,vel dolum, tenetur reſtituere,nu.13.

Licitum eſt ludere ſpirituale lucrũ,vt preces dicendas à victo.nu. 7.

Peccat verò mortaliter,qui ludit cũ notabili irreuerentia Dei. Quod poteſt fieri etiam dictis, miſcẽdo verba ſacra & diuina , ad ſcurrilia in ludis

dici ſolita. Itẽ peccat mortaliter, qui factis in ſe mortalibus ludit, admiſcẽdo verba aut geſta impudica, & alia mortalia. Idem de eo qui ludit cum magno ſcandalo, vel notabili nocumento proximi, vel probabili ſui periculo. num. 4.

Peccat m. qui diſsimulando, vel occultando ſuam magnam ludiperitiam, attrahit ad ludẽdum longè imperitiorem: aut falſis talis, vel chartis vtitur, vel leges ludi cum notabili damno colluſoris tranſgreditur. n. 17.

Idem dicendum de ludente non appoſita pecunia cum iuramẽto ſoluendi, & non ſoluit. His addendi sũt tres caſus, in quibus idem dicendum eſt. Primus, de eo qui ſcienter ait ſe habere plura puncta, quam habet. Secundus, de eo qui aduertit colluſorem errore calculi dicere ſe habere pauciora, & non monet. Tertius, de eo qui accipit manum. Sed hic non tenetur reſtituere quantùm lucratur, ſed quantùm valet illud ius prioris loci; qui tres caſus tantùm habent locum in damno notabili. Ibidem.

Inſpector ludi quãuis nõ admoneat ludentem, qui errat in non computãdo, vel non capiẽdo priorem locum,

ſi id non promiſit, non tenetur reſtituere.num.17.

Neque inſpectores ludi, quibus ludentes dant aliquid ex lucratis, tenentur reſtituere. niſi quādo lucrantes ad id tenentur. num. 18. in fine, & in Nouo,num.19.

Qui ludit credita pecunia, non tenetur ſoluere ſecundùm leges Hiſpaniæ:imò ſecundùm multos nec in alio regno. Si verò iurauit, tenetur ſoluere.Poterit tamen vel antequàm ſoluat,petere abſolutionem iuramenti,vel ſoluta repetere.num.17

Qui tenetur reſtituere lucrifacta vni,non poteſt cōpenſare lucrifacta ab eodē in eodem ludo,& etiā in diuerſis:quāuis vni ſint liciti,& alij nō; ſiue vterque ſit habilis, ſiue inhabilis ad donandum,ſiue alter habilis, & alter inhabilis. Qui verò falſis chartis,vel alia fraude lucratur,nō poteſt compenſare cum iuſtè lucrifactis ab eodem.num.18.

Peccāt mort. qui ludentibus ludos mortales, ſubminiſtrant neceſſaria: nam cooperantur eorū peccato. nu. 15. & vt plurimū inuitāt,& iuuāt eos ad tales ludos.n.16.Idē dicendum de inſpectore Eccleſiaſtico,cuius præſē-

tia eſt cauſa quòd ludo mortali ludatur. Et de eo qui debens ex officio prohibere, non prohibet talem ludũ: laicus autem, qui non eſt cauſa talis ludi mortalis, neque delectatur eo, quatenus talis eſt, ſed ſolùm arte & induſtria ludentium, non peccat m. ſpectando. num. 14.

Monachus & clericus ſpectans multo tempore ludum mortaliter malum, vel ſi venialiter tantùm, ſed eo animo, vt ſi eſſet mortalis, etiam ſpectaret eum, peccat mortaliter: ſecus, ſi paruo tempore vel ſine tali animo. Ibid. Iuramentum de non ludendo non debet relaxari, eò quòd ludens habeat magnum deſiderium ludendi. cap. 12. num. 11.

LVDVS II. Monachi, & clerici beneficiarij, & ſacris initiati, prohibentur ſub mort. ne ludant ludis aleę, ſeu fortunæ, illicitis, quantitatem notabilem fructuum beneficiorum Eccleſiaſticorum: imò etiam de bonis patrimonialibus. cap. 19. num. 9. & in Nouo; cap. 20. numer. 9. & 10.

De clericis in minoribus, non habentibus beneficium Eccleſiaſticum, idem dicendum eſt quoad ludum, quod de laicis. numer. 10. Nam

laicis non prohibetur ſub mortali per legem humanam ludus etiam principaliter propter lucrum quamuis magnum. num. 10.

Filius nondum emancipatus, & monachus, de licentia Patris, vel Abbatis, verſantes in ſcholis, vel in Curia, poſſunt ludo aliquid impendere licito. num. 12. Atque filius talis plura poteſt ludendo lucrari, quàm perdere, dummodò non alliciat aliùm ad ludum, falſúmque dicendo, ſe habere poteſtatem donandi & perdendi. nu. 12. & 13.

LVXVRIA.

Est *vitium inclinans ad inordinatum vſum venereorum*. Eſtque vitium capitale, & vincitur fugiendo. Eius filiæ ſunt, Cæcitas mentis, Præcipitatio, Inconſtantia, Inconſideratio, Amor ſui, Amor huius mundi, Horror futuri, Odium Dei. cap. 23. num. 112. & 113.

Habet ſex ſpecies fornicationis. I. Eſt Fornicatio ſimplex inter ſolutos. Soluti hic intelligũtur vir & fœmina, ſoluti ambo à vinculo Matrimonij, Cogna-

tionis,Affinitatis,Ordinis ſacri, Religionis,Voti,vel Infidelitatis. II. Eſt adulterium,ſcilicet quando alter, vel vterque, eſt cõiugatus. III. Eſt inceſtus,quando ambo ſunt cõſanguinei, vel affines:&in his etiam eſt neceſſariò exprimendus gradus, primus vel ſecundus,vel tertius, vel quartus cõſanguinitatis vel affinitatis. Item, quando ſunt coniuncti cognatione ſpirituali.Itẽ,quando alter, vel vterque,eſt religioſus profeſſus , vel vir eſt ordine ſacro inſignitus , licèt illa ſit religioſa vel non : quanquam horum crimen ſacrilegium aptè dici poteſt.num.3.cap.16.§.1.2. & 4. IV. Eſt ſtuprum,quando ſcilicet fœmina eſt virgo:non tamen ſufficit quòd vir ſit virgo. num. 3.§.1. ſed oppoſitum dicit, cap.6.num.7.& in Nou.num.8. V.Species raptus, quando aliqua cõtra voluntatẽ ipſius,vel patris,violẽter extrahitur à domo ſua , quamuis fiat ad ducendum illam poſt copulam habitam : & etiam quando violenter extorquetur , ſiue fœmina ſit virgo,ſiue non.De pœna raptoris, vide titu .Raptus.VI.Contra naturã, quando non ſolùm peccatur contra naturalem rationem, ſed etiam con-

tra ordinem à natura præfixum, ad habendam copulam. cap.16.num.3.

Fornicatio ſimplex eſt peccatum mortale, & contrarium aſſerere, eſt hæreticum.cap.16.num.1.

A peccato mortali ſimplicis fornicationis nulla excuſat ignorantia, neque exiſtimare quòd poſſit fieri cum meretrice, quia eſt ignorantia iuris naturalis, quæ non excuſat; neque timor mortis, neque infamiæ, neque pudor vociferandi, neque timor infamiæ, quæ ex vociferatione ſequeretur. Ibidem.

Ad hoc vt quis peccet mort. ſufficit adhibere huiuſmodi fornicationi voluntatem & conſenſum etiam coactum. Nam debet priùs omnia mundi mala pati, quàm illi conſentire. ca.16. num.1.

Fœmina, quæ quamuis non cõſentiat, tamen ex metu aptat ſuum corpus ad actum turpem, peccat mortaliter. Ibidem in fine.

Quæ verò vi opprimitur, non peccat m. non ſe defendendo, neque manibus, neque membris (vt ait Sotus) neque clamore, ſed ſatis eſſet, vt non conſentiat, neque ſe præparet ad actũ turpem: ſed difficile eſt hoc, vt hone-

ſtæ fœminæ non ſe defendant aliquo modo. Nõ tamen tenetur manus iratas iniicere in vim inferentem, vel clamare, ita vt peccet mortaliter, eò quòd non clamauit, vel manus non iniecit, dummodò nullatenus conſentiat; neque pèccat eo ſolo, quòd non reſiſtat. Neque verò ſi reſtiterit, quo potuerit modo, malè faciet, ſed bene: imò in foro exteriori damnabitur, ſi ſaltem non clamauerit. Itaque ratio peccati eſt, in eo ſcilicet, ſi cõſentiat, vel ſi nõ conſentiat, ſaltem ex metu etiam mortis, & aptet ſua membra ad peccatum fornicationis cuiuſlibet ſpeciei. cap. 16. num. 1.

Vis omninò abſoluta excuſat à peccato mortali; illa ſcilicet, qua ſine vllo conſenſu abſolutè cogitur quis adulterari, vel fornicari, adeò vt virgo omninò reſiſtens, & nullatenus conſentiens, per talem vim abſolutã violata, non perdit virginitatem ſaltẽ coram Deo: etiamſi de actu ipſo delectationem percipiat, modò neque in actum, neque in delectationem volũtate deliberata conſentiat. Nam talis delectatio eſt naturalis tantummodò. cap. 16. num. 1.

Fornicatio fidelis cum infideli, in-

Digitized by Google

ducit nouam circunſtantiam neceſſariò confitendam. num. 3.

Simul ac vetatur copula quæuis illicita, vetatur etiam eius deſiderium, conſenſus deliberatus, aut propoſitũ illam committendi. Imò conſenſus delectandi ſe in ea, vel per ſolam cogitationem, vel per aliquem ſenſum corporeum, etiamſi nullum adſit propoſitum illam perpetrandi: nam quęlibet horum eſt peccatũ mortale. n. 2.

Cogitationes, deſideria, propoſitũ, conſenſus, verba, & tactus, habẽt eaſdem circunſtantias, ſeu ſpecies, quas habet fornicatio, vel luxuria. num. 3. & cap. 6. nu. 8. & 9.

Mulier ſoluta intelligitur quælibet cœlebs non virgo, etiam vidua, dummodò careat aliis obligationibus, & vinculis ſuprà dictis. Vir autem cœlebs, etiamſi ſit virgo, ſolutus dicitur, ſi careat eiſdem vinculis ſuprà notatis. lit. A, cap. 6. num. 8. §. 5.

De Adulterio, vide plura titulo, Adulterium.

Circunſtantia loci ſacri in materia luxuriæ, neceſſariò eſt confitenda. Quid ſit quoad hoc locus ſacer, vide, Eccleſia.

Fornicatio autẽ in dormitorio Re-

ligioſorum nō eſt ſacrilegium, neque facta in quolibet alio loco ſacro quartæ ſpeciei. Secus, ſi in Eccleſia, aut cœmeterio, aut in locis ſacris tertiæ ſpeciei.num.3.§.3.

Verba & actus turpes non ſunt neceſſariò confitenda,dummodò is cōfiteatur fornicationem,quam illa cōſequuntur.cap.6.num.7. Idem de oſculis & amplexibus turpibus.nu. 17. & hoc non ſolùm de præcedentibus copulam, ſed etiam de ſequentibus eam.Additum in Nou.num.17.Quod verū eſt, licèt ſit aliqua notabilis interruptio:nam licèt ſint diuerſa peccata,etiam in genere moris, non tamen ſunt neceſſariò confitenda. Additum in Nouo,num.18.corol.1.

Species contra naturam ſuprà aſſignata potiùs eſt gen⁹,vel ſpecies ſubalterna continens alias ſpecies, vel circonſtantias ſpecialiſſimas neceſſariò confitendas.num.3. in fine.I.Eſt, cùm quis rem habet cum fœmina tali modo;vt illa non concipiat.num.9. etiāſi ſint coniuges.num. 33.II.Quādo effunditur ſemen extra vas, etiam inter coniuges. nu. 3. & 33. vel alio quouis modo,tit.Pollutio voluntaria, quæ vocatur mollicies. De qua vide

tit.

tit. Pollutio.III. Copula Sodomitica etiã inter coniuges habita.IV. Copula cum iumento.num.3.§.1.

Species inceſtus ſuprà poſita, habet etiam tot ſpecies ſpecialiſſimas neceſſariò confitendas,quot ſunt differentiæ cognationum, & quot gradus habet conſanguinitas;imò & affinitas ex copula licita,vel illicita contracta. c.16.n.3.in fine,& nu.35.& c.22.nu. 41.& c.7.num.4.

Debet enim explicari numerus graduum vſque ad quartũ incluſiuè in conſanguinitate. n.3.c.16.& idem in affinitate ex copula licita. nu.35. & in affinitate ex copula illicita vſque ad ſecundũ tantùm, vt deducitur ex cap.22.n. 41. Denique debet explicari an cognatio ſit ſpecialis, vel carnalis,vel legalis. c.16.num.35.ca. 22.num.40.

Qui rem habuit cum virgine, vel pro tali habita, ſine dolo,nec deceptione,quia illa ſe obtulit,vel leuiter rogata conceſſit,non tenetur ei reſtituere in conſcientia.Primò:*nã ſcienti & volenti nulla fit iniuria*. Secundò: quia lex, quæ obligat deflorantem ad ſatisfaciendum, loquitur tantùm de decipiente.Secus,ſi præceſſerunt im-

por

portunæ preces, quæ quoad hoc ęquiualent coactionem. Secus etiã in foro exteriori, quamuis fœmina non probet ſe virginem. Satis enim eſt. quòd ipſe non probet contrariũ: iure námque præſumitur fuiſſe tũc virginem, & fuiſſe deceptam. cap. 16, num. 16.

Eſt pœna defloratoris in foro exteriori, quòd dotet eam, & ducat in vxorem: vel quòd dotet eam, & cędatur fuſtibus. Ibid.

Qui etiam dolo, vel importunis precibus deflorauit virginem, ad nullam reſtitutionem tenetur, dummodò illa æquè bene nubat ac ſi eſſet virgo, nec maritus eius corruptioné deprehendat: tenetur tamen ſatisfacere pro illa iniuria per pœnam impoſitam vel imponendam, licèt nullũ damnum reſtituibile illi eueniat: nã ſatisfactio differt à reſtitutione, ſicut genus ab ſpecie: ſatisfactio námque etiam habet locum, licèt nullum dãnum reſtituibile eueniat: ſatis námque eſt quòd illata ſit iniuria, licèt hæc non ſit reſtituibilis. at verò reſtitutio ſolùm habet locum, quoniam illatum eſt damnum pretio æſtimabile. Additum in Nouo, num. 17.

Qui

Qui importunis precibus, & falſis promiſſionibus,abſque pollicitatione ducendi eam in vxorem, decepit & corrupit,in vtroque foro tenetur ſatisfacere: in exteriori quidem, ad id quod ſuprà dictum eſt; in interiori autem,tenetur ad ducendum eam,vel ſaltem ad faciendum,vt maneat contenta, vel ad reſarciendum ei omne damnum,quod ei inde euenerit, ſcilicet quantò pluris eget ad adipiſcēdum maritum, qualem adipiſceretur manens virgo: idque arbitrio boni viri. Item, aliquid aliud ob verecundiam & contumelias, quas tota vita paſſura eſt.Ibidem.

Quòd ſi promiſit ſe ducturum eam, ſiue ex animo,ſiue fictè, ad decipiendum eam,obligatur ad implēda promiſſa in vtroque foro, & multò magis ſi id iuramento firmauit,ni eſſent valdè inæquales genere,vel diuitiis. Nam tunc tantùm obligaretur ad addendum id quo magis habet opus ad adipiſcendum talem maritū, qualem adipiſceretur, ſi nō eſſet infamata, vel ad collocandum eam in ſtatu honeſto.Idem dicendū,quando, licèt promiſſio facta fuerit verè, tamen probabiliter timetur,ex tali matrimo

nio

nio naſciturum graue ſcandalum. Idē in eo qui promittit, ſed eſt ſacris initiatus, vel aliam habet vxorem, vel pater omninò renuit tradere filiam corruptori. num. 18.

Et vltra prædicta tenetur, & obligatur ad placandum eius patrē & ſatisfaciendam iniuriam ei illatam. Ibidē.

Qui virginem dolo, vel importunis præcibus corrupit, tenetur illi ſatisfacere detrimentum illatū ex fractione ſigilli; licèt illa æquè bene nuberet ac ſi non amiſiſſet ſigillum. Hoc autē locum habet, quando maritus deprehendit talē defectū: & propter hoc diſcedit ab ea, & peregre proficiſcitur, vel eam nimis ſeuerè tractat: ſecus, quando non deprehendit talem defectum. num. 19. dicto. 6.

Qui dolo vel importunis precibus cognouit per copulam mulierem ab alio vitiatam, ſed pro virgine reputatam, & per hoc infamauit eam, tenetur ad reſarciendam infamiam. num. 19. dict. 7.

Voluntas conditionalis habendi copulam, ſi, vel quando fuerit vxor, non eſt peccatum. nu. 9. in fine. Secus, ſi conſentiret delectationi, quæ ex tali cogitatione oriretur. Ibid.

Lici

Licitū eſt habere ſpem habendi copulam cum vxore futura, non tamen licet conſentire delectationi ex tali ſpe oboriundæ. Ibidem.

Propoſitum, vel deſiderium quoduis deliberatum copulæ illicitæ, eſt peccatum mortale. Idē de delectatione moroſa. cap. 16. num. 9. §. 5.

Delectatio moroſa carnalis, eſt duplex, tacita vel expreſſa. Tacita eſt, *quando aduertens homo ſe illa teneri, & duci in periculum conſentiendi, non expellit, nec nititur expellere, ſine iuſta cauſa, quæ eum excuſet à tali expulſione*. Ibidem,

Expreſſa eſt, *quando quis deliberatè conſentit in delectationem, & fruitur ea, quæ eſt orta ex laſciuis cogitationibus, in ſenſu appetitiuo*: & vtraque eſt mortalis. Ibidem.

Et toties peccat, & talibus ſpeciebus, quoties habuit illud propoſitum, vel delectationem moroſam, interrūpendo illa, ſiue circa vnam perſonā, vel multas: & iuxta circunſtātias perſonarum circa quas verſantur illę cogitationes deliberatæ, vel delectationes moroſæ. Et ideò numerus, & circunſtanciæ eorum, neceſſariò ſunt cōfitendæ. num. 6. §. 5.

Quãuis peccata cordis, oris, & operis ſunt eiuſdem ſpeciei, differunt tamen ſecundùm maiorem, vel minorẽ perfectionem. Ibid.

Peccat m. qui deliberatè conſentit, & delectatur, ex delectatione quę oritur ex cogitatione copulæ cũ vxore futura, vel ſi alioquin liceret. n. 9. §. 6.

Peccant mort. viduus vel vidua, qui deliberatè delectãtur, & gaudent cogitatione copularum carnalium licitè habitarum cum coniuge iam mortuo: idem ſi ex tali cogitatione aduertũt ſe eſſe in periculo pollutionis. Nõ tamen peccãt, ſi meminerint copularum habitarum, id eſt, quòd eas licitè habuerint, & in eis delectati fuerint, & gaudeãt de illis tanquã de præteritis licitè habitis: imò & poſſũt illas velle habere, ſi qua ratione fieri poſſet. Sed non licet nunc actu conſentire delectationi, quæ ex tali cogitatione oritur. Idem dicendum de eo, qui ex recordatione copulæ licitæ præteritæ, vel futuræ coniugis abſentis habet delectationem carnalem, & conſentit in eam, ſcilicet quòd peccat. cap. 16. num. 10.

Peccat mor. qui deliberatè vult amplecti, tangere, & oſculari fœminã, vel

ample

amplectitur,oſculatur,& tangit eam, etiam tactu nõ impudico, animo tamen fruẽdi delectatione carnali,quæ oritur ex his actibus. Quod etiã procedit ad eum, qui tangit perſonam quam deſiderabat in coniugem accipere,ſi nondum accepit.Secus,ſi omnes actus indeliberatè velit,vel ſi eos faciat ad finem honeſtum. numero 11.dict.1.

Alloqui,vel videre foeminã,etiam ob eius pulchritudinem,ſi adſint circunſtantiæ honeſtæ,non eſt peccatũ. Si verò fiant ob ſolam curioſitatem ſine fine luxuriæ,tantùm eſt veniale. Si verò adſint circunſtantiæ loci, tẽporis,& modi, aut aliæ peccati mortalis,vel ad illud, vel ad eius periculum,vel conſenſum inducentes, erit mortale.num.11.dict 2.

Tactus,amplexus, & oſcula inter ſponſos contrahentes ſponſalia de futuro,ſi fiãt cum cautela honeſta,& ſine periculo pollutionis,vel conſenſus,& tactus non ſint impudici de ſe, licitè fiunt.Sed quia rarò cõtingit,vt ſine tali periculo fiãt,expedit vt auertantur,donec coniuges fiant.n.12.

Tactus de ſe impudici inter non coniuges,imò etiã inter ſponſales de

futuro ſunt mortales,& nunquam cõſentire in eos oportet. Ad quos euitãdos eadem defenſione vtẽdum eſt, qua circa copulam vi tentatam dictũ eſt.num.13.

Tactus impudici inter coniuges,ex quibus euenit eis pollutio,vel ipſi eis illam intendunt, vel periculo pollutionis ſe exponunt,ſunt mortales. ca. 16.num.41.

Peccat mort. qui animo concupiſcendi alienam, pergit ad Eccleſiam, vel qui mittit, vel recipit epiſtolas, vel aliqua dona,vel quærit mediatrices,vel exhibet ſe videndum in loco in quo concupiſcatur ab alio. nu. 13. vel eo animo ſe ornat; ſecus ſi faciat animo,vt ametur honeſtè, licèt carnaliter, in finem contrahendi matrimonium.Item peccat mort.qui delectatur canendo,loquendo, vel audiẽdo verba luxuriæ.num.14.

Peccat mort. qui vtitur obſcœnis cantilenis,verbis,& geſtibus,inducẽs, vel credens, aut credere debens aliũ peccaturum mortaliter.ca.23.n.123.

Peccat mor.qui nutu occulorũ,verbis,vel cantu nititur aliquẽ inducere ad peccatum,vel conſenſum luxuriç: vel curauit,vt ſe comitarentur aliqui

in

in finem mortiferum,ad muſicā , haſtiludia , & ſimilia ad prouocandum aliquem ad luxuriam. Item, qui vel quæ falsò gloriatur cum illo, vel illa rem habuiſſe.num.14.

Peccat mort. qui comedit aut bibit pluſquàm oportet,vel quærit aromata,vel cibos calidos in finem luxuriæ, niſi ſit coniux.num.15.

Peccat mort. qui comedit aliquē cibum , credens eius vſu ſe vincendum eſſe ab aliqua graui tentatione carnis.cap.21.num.11.

Non tamen ſufficit grauem ſe paſſurum tentationem , dummodò credat ſe non eſſe vincendum.ca.21.nu. 11 .& cap.3 nu.5.lit.D.in Nou. n.21.

Peccat mort. qui alicui poculum amatorium propinat,vt ab ipſo ametur,cap.11.num.32.

Comedere cibos calidos inducentes ad tentationē carnis , non eſt occaſio propinqua , nec in ſe peccatum mort. neque facit quaſi ſemper peccare mortal. eos,qui illis vtuntur,dūmodò non comedant illos in finem pollutionis , vel fornicationis. Tunc enim eſſet mort. & non deberet abſolui,qui veſcitur illis , niſi verè proponat ſe illis non vſurum. cap. 3.

num.5.lit.I,& in Nouo,num.25.

De faciente,aut proponente imagines laſciuè depictas,& ad luxuriam prouocantes,vide tit.Imago.

Peccat mort. quem piget impotētiæ coëundi luxurioſè; ſecus,ſi pigeat impotētiæ ad copulam matrimonialem.cap.16.num.15.

Peccat mortaliter, qui mala intentione ſequitur mulierē,& eò grauiùs, quò diuturniùs. Quòd ſi mulier ſit honeſta, tenetur ille reſtituere illi famam,ob infamiam ei inde ſequutam.c.16.num.15.

Peccat mortaliter,qui dat, aut locat domum meretrici ad meretricandum:ſecus, ſi det ei illam ad inhabitandum tantùm.c.16.n.15.

Concubinarius cohabitans concubinæ,nunquàm debet abſolui,niſi ſeparetur ab ea, cum vero propoſito nunquàm redeundi ad eam. cap. 16. num.20.

Quòd ſi in eadem domo poſſent cohabitare ſine peccato(quod tamen rarò continget) etiam non ſunt abſoluendi,niſi verè ac firmiter proponant ſe nunquàm, neque verbo, aut opere ſimul habitaturos,aut conuerſaturos.cap.16.num.20.

Idem

Idem dicendum de his quos populus credit eſſe concubinarios, licèt nõ ſint, nempe quòd debent ſeparari ob vitandum ſcandalum. Ibidem.

Idem dicendum de eo, cui videtur quòd non vitabit peccatum mortale, niſi ſeparetur ab ea perſona, cũ qua cohabitat, etiamſi ſit pater, mater, filius, filia, frater, ſoror, maritus, vxor, & ancilla, qua dominus eius abutitur luxurioſè, debet non ſolùm ſeparare ſe ab eo; ſed etiam iuſtè poteſt fugere. nu. 21. imò & poteſt compellere eum, vt ſe vendat alteri. Ibidem.

Concubinarij peccant mor. & cõmuniter ſunt excommunicati per conſtitutiones Synodales; & hodie vbiuis gentium ſunt excommunicandi priùs legitimè moniti, & concubinæ ſunt in exilium mittendæ iuxta Trident. num. 23.

MALEDICTIO.

MALEDICENS, ſeu imprecãs mortem alicui, & toti eius familiæ, duo tantùm peccata committit, non tot quot ſunt perſonæ familiæ. Idem de eo qui blaſphemando maledicit Petro, & Vndecim Apoſtolis. c. 6, nu. 18. in Nouo additum.

Digitized by Google

Qui deliberatè maledicit imprecādo ſibi malum, cui non licet conſentire, vel proximo malum notabile ſub ratione mali, peccat m. Secus ſi fiat indeliberatè, vel ore tantùm, vt communiter fit. cap. 23. nu. 117. Imprecari autem ſibi damnū boni, quod poſſet prodigere, non eſt mortale. Ibid.

Peccat mort. qui maledicit diabolo ratione ſuæ naturę; ſecus ratione culpæ. num. 117.

Qui creaturas rationales vel irrationales commendat, vel committit diabolo, quatenus ſunt creaturæ Dei, blaſphemat. Quòd maledicat eis quatenus ſunt res proximi, idem eſt ac ſi proximum malediceret. Quòd ſi neutra harum rationum eſt, maledictio erit vana, & peccatum veniale. Ibidē.

MALEFICIVM, quoad coniugatos, vide, Matrimonium X. §. VII.

MALEFICIVM, quoad maleficos & veneficos, vide tit. Superſtitio.

MANIFESTVM, vide, Notorium.

MARITVS.

QVID poſſit maritus circa votum Continentiæ vxoris, aut de non

peten

petẽdo,& de aliis ſimilibus,vide Votum IV.

Nihil poteſt vouere maritus circa debitum coniugale in præiudicium vxoris.cap.12.num.61.

Si vouit ſuccurrere Terræ ſanctæ ex licentia vxoris, vel ſine illa,tenetur implere. num. 62. Si tamen ceſſaret neceſſitas ſuccurrendi, quia ceſſant bella, ceſſaret etiam facultas vouendi,& adimplendi.num.87.lit.D. & in Nou.num.80.

Non poteſt ſine licẽtia vxoris mutare habitum in habitum Religioſorum tertij ordinis.num.62.

Abſentia mariti ab vxore,iuſta de cauſa non eſt prohibita, maximè ſi occupatur in rebus neceſſariis, vel militaribus,in obſequium Regis,Reipublicæ,vel ſui ipſius.n.87.lit.D.& in Nou.num.79.item in Nouo, cap.16. num.32.

Peccat mort.maritus, qui ſine iuſta cauſa prohibet vxorem audire Miſſam,vel ieiunare diebus de pręcepto, vel ſi atrociter percutit vxorem, vel dicit ei cõuitia notabilia, aut aliquod verbum,licèt non iniurioſum, animo tamen conuiciandi notabiliter. cap. 14.num.19.

Digitized by Google

Mariti præceptum aliquando obligat vxorem ſub mort.num.20.

Peccat mort.maritus occidẽs vxorem in adulterio deprehenſam. c.15. num.3.

Quando quidẽ poteſt eam accuſare,vide,Matrimonium II.

An maritus poſſit ſumere cibos calidos in finem copulæ:& de quibuſdã peccatis inter coniuges contingentibus,vide tit.Luxuria.

Maritus,qui ſibi vſurpat aliquid ex bonis paraphernalibus vxoris,peccat m.& tenetur reſtituere. Nõ tamẽ quę bene vel malè consũpſit de lucris cõmunibus.Quoniã illa ſola,quę tẽpore diuortij inueniuntur lucrifacta, cenſentur lucra. Reliqua licèt pro dimidio lucrifierent vxori, tamen lucrifiũt reuocabiliter.c.17.n.153.& 155.

Donatio à marito facta de bonis mobilibus ſine conſenſu vxoris valet.Tenetur computare illa in partem ſuam,& vxorem certiorem facere, vt in partitione tantundem plus ſibi cedat, imò & donatarius tenetur manifeſtare vxori, ſi credit maritum non manifeſtaturum.num.155. Idem dicendum eſt de marito, qui in terris, vbi lucra fiunt communia, donat ali

quid

quid inſcia vxore:nam licèt impenſa mariti prouida vel prodiga diminuat lucra, non tamen donatio eſt: hæc enim nõ permittitur,ſicut impẽſa.Ibi.

Donata marito à conſanguineis eius,ad eum pertinent:& ad vxorem, quæ ei dantur à ſuis conſanguineis. num.166.

Poteſt paciſci cum promittẽte dotem,& non ſoluente,vt donec ſoluat, reddat ſingulis annis pro oneribus matrimonij tantum,quantum aliquis mediocriter induſtrius, ex illa dote (manente ſalua)capere poſſet.n.213.

Iuſta ſunt ſtatuta regionum, ſtatuentia vt promittens dotem, donec ſoluat,& etiam maritus,& ipſius hæredes,donec dotem reddant vxori viduæ,vel ſeparatæ,impendant certum quid ſingulis annis.

Qui dotem recipit,& hæredes eius in cauſa diuortij, tenentur vxori viduæ,vel ſeparatæ præbere alimenta, quæ (ſalua dote) dari poſſunt,donec perſoluatur vxori.num.213.

Peccat mor.maritus capiẽs ad vſuram merces ad res vanas contrahẽdo graue æs alienum, damnificando notabiliter vxorẽ,ac liberos. Idẽ de capiente & emẽte habita fide de pretio

merces,

merces,quas præſenti pecunia vẽdat. cap.17.num.163.

Martyrivm. Peccat mort. qui ſe martyrio temerè offert, & irritat infideles. Item, qui ſe offert ad martyrium principaliùs ob tædium vitæ, quàm ob zelum fidei.ca.11.num.40. & cap.15.num.12.

Eſt autem martyrium in præcepto, quando neceſſarium eſt ad defendẽdã fidem, vel bonitatem multorum, vel ad excuſandas blaſphemias.Eſt in conſilio,quando ex eo non ſequitur ampliùs, quàm gloria Dei,& exaltatio fidei.cap.11.num.40.

Mater,vide tit. Pater.

MATRIMONIVM I.
In ſe,& quoad ætatem contrahentium.

Matrimonivm eſt *Sacramẽtum. quo fit maris & fœminæ coniũctio, indiuiduam vitæ conſuetudinẽ retinens.* cap.22.num.19.§.1.

Matrimonium inter infideles non eſt ſacramentum,ſed tantùm contractus. Solum Matrimonium Chriſtianorum eſt Sacramentum, & confert gratiam recipienti, niſi obex

po

ponatur.num.19.& 20.

Coniunctio, quæ per Baptiſmum & Pœnitentiam fit inter Deum & animam, metaphoricè dicitur coniunctio.num.19.

Coniunctio verò maris & fœminę, quoad Matrimonium, principaliùs dicit vnionem animorum vtriuſque, quàm corporum, cum qua etiam ſola poteſt cõſtare Sacramentum.n.19.

Indiuiduitas,ſiue inſolubilitas matrimonij in hoc conſiſtit, quòd ſic coniuncti, niſi morte naturali, non poſſunt ſolui regulariter,nec poſſunt altero viuente,aliis coniungi,debent alter alteri fidem ſeruare,& debitum coniugale reddere,& ſe mutuò in adminiſtranda re familiari iuuare, denique neuter eorum poteſt, ſine alterius conſenſu continentiam promittere.num.19.

Matrimonij materia eſt conſenſus legitimus:forma ſunt verba, & ſufficit nutus,vel ſigna,vel ſcriptura,imò aliquando taciturnitas,vt quando pater contrahit pro filia præſente, audiente, & non contradicente. num. 20.§.2.

Aetas legitima in viro ad contrahẽdum de præſenti, eſt quatuordecim,

anno

annorum completorũ, & in fœmina duodecim. Si tamẽ potentia ſuppleat ætatem, priùs contrahere poſſunt: quæ quidem vſque ad illum annum non præſumitur. num. 29. Aetas verò ad ſponſalia eſt ſeptem annorum in vtroque; peruenientes tamen ad annos pubertatis poſſunt petere abſolutionem. num. 27.

Peccat mort. qui contrahit matrimonium, vel ſponſalia ante legitimã ætatem. Quamuis in hoc communiter magis peccent conſulentes, & cõtrahentium curam habentes, quàm ipſi contrahentes, qui plerunque excuſantur ob ignorantiam iuris. n. 29. in Antiquo. Nam in Nouo ſublatum eſt, non de conſenſu Auctoris, ſed ex errore impreſſoris, vt ex contextu præcedenti, & ex ſummario apertè conſtat. num. 29. cap. 22.

☞ Contrahere matrimonium ob finẽ mortalem, eſt culpa mortalis. Cõtrahere propter delectationem carnis, vel propter diuitias, eſt veniale. Contrahere autem minùs principaliter propter hæc, & principaliter propter Deum, non eſt peccatum. numero 79.

Peccat m. qui cùm ſit in mortali, vel

exiſtat excommunicatus maiori vel minori, contrahit matrimonium. numero 81.

Omnis vtriuſque ſexus ætate legitima, & iuſto iudicio præditus, poteſt cõtrahere matrimonium, niſi ſpecialiter prohibeatur, vel interſit aliquod impedimentum inter contrahere volentes. Amens verò tempore amentię non poteſt. num. 29.

Circa matrimonium definiuit ſub anathematę Concilium Trid. ſeſſ. 24. hæc ſequentia.

I. Quòd matrimonium eſt propriè ac verè Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutũ. II. Quòd confert gratiam. III. Quòd non licet Chriſtiano habere plures vxores, quia prohibitum eſt per legem diuinã. IV. Quòd non ſolùm gradus conſanguinitatis & affinitatis in Leuiti. cap. 18. expreſſi, poſſunt impedire matrimonium, & dirimere contractum, ſed etiam alia impedimenta ab Eccleſia ſtatuta: V. Quòd poteſt Eccleſia in aliquibus illorum Leuitici diſpenſare. VI. Quòd potuit Eccleſia conſtituere impedimenta dirimentia matrimonium, & quòd nullatenus errauit in hoc. VII. Quòd matrimonium non poteſt diſſolui, neque diſſoluitur, propter

hære

hæreſim, vel moleſtam cohabitationem, vel abſentiam affectatam. VIII. *Quòd matrimonium ratum non conſummatũ poteſt dirimi per ſolemnem profeſſionẽ religionis alterius coniugum.* IX. *Quòd non errat Eccleſia docendo matrimonij vinculum non diſſolui per adulterium, & neutrũ etiam innocentem poſſe altero viuente matrimoniũ contrahere, mœcharíque eum, qui dimiſſa adultera, aliã duxerit, & eam, quæ dimiſſo adultero, alij nupſerit.* X. *Quòd non errat Eccleſia, quæ propter aliquas cauſas ſeparat coniuges quoad thorum, vel cohabitationem ad tempus certum, vel incertum.* XI. *Quòd clerici ſacris initiati, vel Regulares poſt ſolemnem caſtitatis profeſſionem non poſſunt contrahere matrimonium, &, ſi contrahant, non tenet: quia obſtat ei lex Eccleſiaſtica, & votum ſolemne emiſſum: neque per hoc vllo modo damnatur matrimonium.* XII. *Quòd nõ poſſunt omnes contrahere matrimoniũ, qui caſtitatem vouerunt, etiamſi non ſentiant ſe eius donũ habere.* XIII. *Quòd ſtatus coniugalis non eſt anteponendus ſtatui virginitatis, vel cœlibatus.* XIV. *Quòd prohibitio ſolemnitatis nuptiarũ, certis anni temporibus nõ eſt ſuperſtitioſa nec tyrannica.* XV. *Quòd non ſunt*

damnandæ benedictiones, nec aliæ caremoniæ, quibus Eccleſia vtitur in matrimoniis. XVI. *Quòd cauſæ matrimoniales ſpectat ad iudices Eccleſiaſticos.* cap. 22. num. 31. in Antiquo: nam in Nouo ſublata ſunt hæc omnia ex negligentia impreſſoris.

Peccat mort. qui credit hæc definita à Trid. non eſſe vera, & eſt hæreticus; & ſi id quouis modo exterius expreſſerit, eſt excommunicatus per Bullam Cœnæ. num. 31.

MATRIMONIVM II. quoad ſponſalia.

SPONSALIA non ſunt matrimoniũ, *ſed promiſsio eius, & requirunt mutuam promiſsionem.* Sufficit tamẽ quòd altera pars tacitè repromittat. Et quamuis promiſsio vnius tantùm ſufficiat ad ſe obligandum, non tamen ſufficit ad efficienda ſponſalia, niſi ſit mutua, & reciproca. cap. 22. nu. 25. A

Diſſoluuntur multis modis ſponſalia. I. Remiſſione partium, etiamſi ſint iurata. II. Per alterius ingreſſum religionis, etiã ante profeſſionẽ. n. 25. B

& 26.III. Per matrimonium alterius de præſenti contractum.IV. Per migrationem alterius in aliam regionẽ, ſi non redit tempore præfinito.num. 26.V.Per ſuperuenientem affinitatẽ. VI.Per abſolutionem à Iudice factã, quia contraxerunt intra annos pubertatis,& peruenientes ad illos,petunt abſolutionem. VII. Per lapſum temporis præfiniti ad contrahendum de præſenti.VIII. Per ſuperuenientẽ lepram,vel alium morbum contagioſum , aut notabilem deformitatem. IX.Per ſuperuenientem fornicationem alterius.X.Per votum caſtitatis præcedens,non tamen per ſequens: quoniam alter non poteſt vouere in præiudicium alterius , excepto voto religionis. XI. Per ſuperuenientem capitalem inimicitiam.XII. Per non impletionem promiſſi.XIII.Per famã
D impedimenti canonici ad contrahẽdum.XIV. Per ſuſceptionem ordinis ſacri.XV.Per ſuperuenientem cognationem legalem.XVI. Per aſperitatẽ morũ alterius. XVII. Per aliquid nouè ſuperueniens,quod ſi præceſſiſſet, non fuiſſent contracta. numero 26. & 27.

8 In his caſibus regulariter non di-

rimu

rimuntur ipſo iure, & qui contraheret abſque auctoritate Iudicis in caſu quo eſſet neceſſaria, cõmitteret graue veniale. Imò nullo modo peccat, quando cauſa diſſoluendi eſt manifeſta. Idem, quando ſponſalia ſunt clandeſtina: num. 27.

Qui promiſit alicui non ducere aliam, quàm illam, non tenetur ducere illam, non tamen poteſt ducere aliam. num. 27.

Sponſalia dupliciter tranſeunt in matrimonium. I. Per copulam ſubſecutam affectu maritali, id eſt, cum intentione conſummandi matrimonium, & hoc quidem ſecundùm ius antiquum. Sed iam non habet locum poſt Tridentinum Concilium. num. 28. & c. 25. num. 144. & cap. 27. num. 141.

II. Per declarationem conſenſus de præſenti, verbis vel aliquo ſigno aperto factã: non tamen per ſimultaneam habitationem, nec per traductionem ſponſæ in domũ ſponſi, nec per oſcula, nec amplexus, nec copulam attentatam. cap. 22. nu. 28.

De ſponſalibus conditionatis, quando tranſeant in matrimonium, vide Matrimonium IV.

Digitized by Google

G Qui contrahit matrimonium, vel ſponſalia cum cognata intra primum gradum illius, cum qua cõtraxit ſpõſalia, vel matrimonium validum, peccat mort. & matrimonium vel ſponſalia ſunt nulla. num. 26. & 57.

H Impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis, eſt impedimentum quod impedit & dirimit inter ſpõſum vel maritum, & omnes cognatos ſponſæ ſuæ, vel mariti intra gradum prohibitum. num. 57.

Ad hoc impedimentum non requiritur copula: illa autem interueniente oritur aliud impedimentum affinitatis. Ante Trid. non requirebatur, quòd matrimonium, vel ſponſalia iure valerent, & impediebat vſque ad quartũ gradum. At nunc requiritur quòd ſint valida, & ſolùm impedit intra primum gradum. num. 57.

I Qui poſt contracta ſponſalia cum vna, deinde contrahit matrimonium cum cognata eius, priorem debet accipere, quia ſecundum nullum fuit. Quòd ſi ſecundam cognouit, neutrã poteſt accipere; non primam, propter impedimentum affinitatis ortum ex copula; non ſecundam, propter impedimentum publicæ hone-

ſtatis

Digitized by Google

ſtatis ortum ex primis ſponſalibus. c. 22.num.26. & tit.57.

Peccat mort. qui poſt contracta ſponſalia cum vna, contrahit cum alia matrimonium, vel ſponſalia.nu. 72. L

Sponſalia clandeſtina non ſunt annullata per Trid.num.144.c.25.

De eo qui deflorans virginē promiſit ex animo eam ducturum, quando teneatur ducere, quando non, vide tit.Luxuria.

MATRIMONIVM III. quoad verba abſoluta.

ILLA verba requiruntur, & ſufficiūt ad matrimonium, quibus cum dicto vel ſigno ſtatim ſignificatur alterum alteri ſui corporis poteſtatem tradere, quomodolibet dicantur. cap. 23. num.20.

Quando conſtat de voluntate contrahentium, non refert quoad vtrumque forum, quibus verbis vtantur; quoniam ſi eſt vtriuſque voluntas cōtrahendi de præſenti, matrimoniū fit; ſi de futuro, ſponſalia tātùm.n.79.

Digitized by Google

MATRIMONIVM IV. *quoad verba ſub conditione.*

A QVOAD forum interius, in nullo caſu matrimonium vel ſponſalia contrahuntur ante impletam conditionem, ſi verè fuit animus ſuſpendendi, vſque ad implementum conditionis. ca. 22. n. 66. & 67.

B Conditio turpis, & contra bonum indiuiduitatis, & contra fidem matrimonij, annullat matrimoniũ. n. 66.

Conditio turpis, vel impoſſibilis, quæ nec eſt contra ſubſtantiam, nec bonum matrimonij, non annullat, neque ſuſpendit, ſed habetur pro non adiecta. c. 22. n. 66.

Conditio honeſta, ſuſpendit, donec impleatur, dummodò ponatur à principio, & ſuſpenſiuè, & ambæ partes expreſsè conſentiat, conditioni, vel vna pars expreſsè, & altera tacitè. nu. 62. & 66.

C Quòd ſi talis conditio ſit honeſta, & de re præterita, vel præſenti, non eſt vera conditio: imò ſi eſt vera, matrimonium ſtatim valet; ſi falſa, eſt nullum. Ibid.

Cauſa, modus, & demonſtratio nun-

quàm ſuſpendunt matrimonium; annihilant tamen quando ſunt contra ſubſtantiam, vel matrimonij bonum. Ibidem.

Per hæc verba, *duco te in vxorem, ſi cras orietur Sol*, eſt matrimonium purum quoad Eccleſiam, non tamen quoad forum interius, ſi verè fuit animus ſuſpendendi conſenſum vſque ad ortum Solis. nu. 67. D

Matrimonium contractum cum hac conditione, *ſi pater voluerit*, & pater poſtquàm ſemel contradixit, conſentit, validum eſt, ſi conſenſus contrahentium durat vſque ad conſenſum patris. num. 63.

Quòd ſi pater tacet, nec conſentiens, nec contradicens expreſsè, validum eſt, ſi per ſigna colligitur, illum tacere, quia placet ei: & nullum, ſi colligitur tacere, quia diſplicet ei: in dubio tamen non videtur ideò tacere, quia placeat ei. Ibidem. E

Si tempore quo ponitur iſta conditio, *ſi pater voluerit*, pater eſt mortuus ignorante filio, matrimonium eſt nullum: ſi autem ſciente, validum eſt: quia conditio eſt impoſſibilis, & habetur pro non adiecta. n. 64.

Si ante impletam conditionem, al- F

tera partium voluntate mutata contrahit abſolutè cum alia, valet; ſecus, ſi contrahat poſt impletam. cap. 22. num.64.

Qui dicit, *contraho tecum matrimonium, ſi permiſeris coitum*, matrimonium eſt nullum, ſi intelligit de fornicario. Si verò intelligat de vxorio, perfectũ eſt ſimul atque coierit. n.65.

Qui dicit in futuro, *contraham tecũ, ſi permiſeris coitum*, manent ſponſalia pura, & abſoluta, ſi intelligit de fornicario: ſi verò de licito, sũt conditionalia, quæ ſecuta copula licita tranſeunt in matrimonium, ſecundùm ius antiquum, non tamen poſt Trident. num.26. & 65.

Per hæc verba, *contraho tecum, ſi te virginem inuenero*, intelligendo per inſpectionem honeſtarum fœminarũ, eſt matrimonium conditionale: ſi per copulam intelligit, eſt purum, quoad Eccleſiam. n.66. Quòd ſi expreſsè dicat, *contraham tecum, ſi te per copulam virginem inuenero*, ſunt ſpõſalia pura. Ibid. Si verò dicat, *contraham tecum, ſi te per honeſtas fœminas virginem inuenero*, erunt ſponſalia conditionata. Ibidem.

MATRI

MATRIMONIVM V. quoad intentionem & conſenſum.

PECCAT mort.qui contrahit matrimonium,vel ſponſalia ficte,& matrimonium eſt nullum, quamuis copula ſequatur,ſi poſteà verè in eam non conſenſit.Nec ſufficit cohabitatio cum ea tanquàm propria vxore, etiamſi crederet ſufficere,niſi coiret, vel cohabitaret animo contrahendi denuò,quia per talem cohabitationē & copulam non vult denuò contrahere,ſed vti matrimonio anteà contracto.c.22.num.76. A

Tenetúrque ſtabilire matrimonium fictè contractum,niſi ſit magna inæqualitas;& tunc tenebitur reſtituere damna ſequuta. Decepta verò non poteſt alteri nubere,niſi iudicio prudentis viri credat deceptorem verum dicere.Cuius rei ſigna erūt, ſi ille ſtatim poſt contractum matrimonium id declarauit,& cum alia contraxit, vel religionem eſt profeſſus:vel ſi id non declarauit,ſtatim poſteà tamen iuramēto firmauit,& alioqui eſt fide dignus,& ſuę conſcientię curā habēs, & bonorū cōſuetudine vtēs.Idem, ſi B

Digitized by Google

adeò diſpares ſint, vt veriſimile ſit illũ noluiſſe cum illa contrahere: aut ſi ſint alia huiuſmodi indicia, vt illa tutò poſſit alteri nubere. Alioqui non licebit. nam ſæpe nobiles & diuites ſolent ob egregiam formam, vel alios fines, verè contrahere matrimonium cum plebeiis fœminis. n.77.

C Peccat mort. contrahens cum aliqua legitimis verbis, proteſtat⁹ priùs abſque iuſta cauſa per nulla verba eſſe ſibi animum contrahendi, quamuis eam carnaliter non cognoſceret, & in foro exteriori iudicaretur pro matrimonio. Si verò id proteſtatur ob iuſtã cauſam, quam habet, nec peccat, nec cenſebitur matrimonium in illo foro. num.78.

Quibus verbis vtendum, cùm conſtat de voluntate contrahentium, vide Matrimonium III. lit. B.

Non requiritur, vt ambo dent conſenſum ſimul, eodem loco & tempore, dummodò prior in conſenſu perduret. num.80.

D Si vnus conſentit verè, & alter fictè, qui tamen poſt aliquot dies verè cõſentit, priori in ſuo conſenſu permanente, ſit verum matrimonium. Conſenſus autem tamdiu dicitur durare,

quam

quamdiu non receditur ab eo. numero,80.

MATRIMONIVM VI. quoad conſenſum coactum.

PECCANT mort.parentes,qui cogũt ad matrimonium filios,qui votum continẽtiæ, vel religionis emiſerunt in ætate legitima.c.14.n.17.An verò poſſit filius cogi à patre,vt contrahat cum tali,vide tit.Filius.

Peccat mort.qui metu iuſto cogit aliam ſecum contrahere, vel cũ alio: & qui poſt coactè contractũ retrocedit,nolente coacta,niſi iuſta cauſa ſuperueniens excuſet.Et poteſt cogi ad contrahendum.c.22.nu.50.& 51.

Peccat mort.qui metu mortis conſummat matrimoniũ. Nã illud metu iuſto contractũ & conſummatũ non valet,etiamſi verè conſentiat.nu. 51.

Metus iuſtus cadens in virum conſtantem,eſt ille, quo minus malum eligitur cauſa vitandi maius. Sed hoc intelligitur ad effectum excuſandi à peccato,non ad iudicandum firmitatem,vel infirmitatẽ actus. Nã ad hoc indicio boni viri iudicandum eſt,quis dicatur metus iuſtus. Verumtamen minor metus ſufficit in fœmina, quã

in

in viro.n.51. Vtrùm metus reuerentialis annullet matrimonium, vide c. 22.num.51.

MATRIMONIVM VII. quoad conſenſum clandeſtinum.

CIRCA matrimonia clandeſtina ſtatuit Trident.ſeſſ.24.cap. 1. de Reform.hæc ſequentia.

I. *Errare, dicentes quòd matrimonia clandeſtina antę Trident. non erant valida. Vel, quòd filius non poteſt, ſine conſenſu parentum, matrimonium contrahere. Vel, quòd parentes poſſunt illud irritare.* II. *Quòd matrimonia clandeſtinè contracta, quamuis valida fuerint ante ipſum Concilium, tamen contrahere illa, ſemper fuit deteſtabile.*

III. *Præcipit ſancta Synodus, vt in poſterum antequàm matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium parocho tribus continuis diebus feſtiuis in Eccleſiis inter Miſſarũ ſolẽnia publicè denuncietur, inter quos ſit matrimoniũ contrahendum: quibus denunciationibus factis, ſi nullum legitimum opponatur impedimẽtum, ad celebrationem matrimonij in facie Eccleſiæ procedatur, vbi*

paro

parochus, viro & muliere interrogatis, & eorũ mutuo cõſenſu intellecto, vel dicat, Ego vos in matrimoniũ cõiungo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, Amen: *vel aliis vtatur verbis, iuxta receptũ vniuſcuiuſque prouinciæ ritũ. Quòd ſi aliquãdo probabilis fuerit ſuſpicio, matrimonium malitiosè impediri poſſe, ſi tot præceſſerint denunciationes: tũc vel vna tãtum denũciatio fiat, vel ſaltẽ parocho, & duobus vel tribus teſtibus præſentibus, matrimoniũ celebretur; deinde ante cõſummationẽ denunciationes in Eccleſia fiant, vt ſi aliqua ſubsũt impedimẽta, faciliùs detegãtur, niſi Ordinarius ipſe expedire iudicauerit, vt prædictæ denũciationes remittãtur, quod illius prudẽtiæ & iudicio ſancta Synodus relinquit. Qui aliter quã præſente parocho, vel alio Sacerdote, de ipſius parochi vel Ordinarij licẽtia, & duobus vel tribus teſtibus, matrimonium cõtrahere attẽtauerint, eos sãcta Synodus ad ſic contrahendũ omninò reddit inhabiles, & huiuſmodi cõtractus irritos & nullos eſſe decernit, prout eos præsẽti decreto irritos facit, & annullat.*

IV. *Quòd quicunque ſacerdos ſine licẽtia parochi cõiũxerit matrimonio aliquos, maneat ſuſpẽſus, donec ab ordinario*

*eius,qui coniungere debebat,abſoluatur. V.Parochus contrahentium, & teſtium nomina,& matrimonij contracti locum. deſcribat,& librum apud ſe cuſtodiat, VI. Quòd contrahentes antequàm contrahant, vel triduò ante conſummationem matrimonij confiteantur, & communicent.VII.Quòd laudabiles conſuetudines & caremonias,quas, vltra prædictas,circa hæc quæque prouincia habeant, adhuc ſeruent & retineant.*cap. 22.num.68.& 69.

Vnde infertur,quòd peccat mortaliter, qui contrahit matrimonium clandeſtinè.c.16.n.36.

Matrimonia ſine proprio parocho & teſtibus clandeſtinè celebrata & contracta,ſunt omninò irrita & nulla poſt Trid. Matrimonia verò coram parocho & teſtibus contracta, ſunt valida,etiamſi fiant ſine trina monitione;dicentur tamen clandeſtina ob alios effectus.c.22.n.70.

Peccat mortaliter, qui contrahit matrimonium etiam publicè nō pręmiſſa trina monitione.numero,68.

Qui cōtraxit clādeſtinè, peccat mortaliter in aliquibus caſibus, non publicādo,quamuis matrimonio non vtatur, videlicet quando altera pars

petit

Digitized by Google

petit vt publicetur, aut periculum incontinentiæ imminet, & nulla eſt iuſta cauſa, qua differatur: imò ſi tale periculum non ſit, & vterque conſentiat; tamẽ ſi timẽtur dãna ex tali matrimonio, eò quòd nõ publicatur, peccat nõ publicãdo: aliàs nõ. c. 16. n. 38.

Qui poſt contractum primum matrimonium clandeſtinè, contrahit ſecundum publicè, peccat ſi vtatur ſecundo, etiam compulſus ſub excommunicatione. Tenetur tamen cum ſecunda conuiuere, præcipiente Prælato, ſi poſſit abſque periculo copulæ, alioqui verò minimè. cap. 16. nu. 39.

Qui ante Trident. clàm contraxit, & conſummauit, & poſteà, quia ipſe id negauit in iudicio, ipſa alteri nupſit, non poteſt ipſe religionem ingredi. cap. 22. num. 24. Quòd ſi is, cui illa ſecundò nupſit, moreretur, teneretur iſte eam accipere, etiam poſt profeſſionem. Ibidem.

In denunciationibus poteſt Epiſcopus iuſta de cauſa diſpenſare, vt omittantur: velati ſi nobilis velit cõtrahere cum ignobili, diues cum paupere, ſenex cum adoleſcentula, aut timeatur conſanguineorum vel aliorum malitioſa impeditio. ca. 22. n. 70.

Vtrùm

Vtrùm autem matrimonium contractum in facie Eccleſię, abſque proprij Sacerdotis, vel eius locum tenentis præſentia, ſit validum, Doctor manet dubius, in cap. 22. nu. 69. arguens pro vtraque parte, ſed cap. 25. in fine, tenet non valere.

Facies Eccleſiæ poteſt dici ianua Eccleſiæ, vel ipſa Eccleſia, vel præſentia multorum, ſaltem cognatorum & vicinorum, & idoneus teſtium numerus. Sed nũc facies Eccleſiæ, quoad matrimonium, eſt præſentia proprij parochi, vel eius locum tenentis, & duorum vel trium teſtium. cap. 22. num. 70.

Nulla cauſa, quantumuis iuſta, poteſt hodiè facere, vt matrimonium ſine parocho, aut eius vicario, & teſtibus, denuò contractum ſit validũ. Neque Epiſcopi poſſunt diſpenſare, vt illorum præſentia non adhibeatur. num. 70.

Qui verò publicè, & præmiſsis denunciationibus, ſeruatáque forma Concil. Trident. contraxit matrimonium, ſed nullum, ob aliquod impedimẽtum occultum, tenetur poſt obtẽtam diſpenſationem denuò contrahere, potéſtque clandeſtinè, & in foro

conſcien

conſcientiæ tantùm contrahere.cap. 16.num.36.

Imò Pius V.declarauit,non requiri præſentiam parochi, neque teſtiũ, ad huiuſmodi matrimonium nullum, per diſpenſationem obtentam denuò contrahendum,& reualidandum. ca. 22.num.70.Quæ declaratio eſt valdè vſitata in Pœnitentiaria Romana.ca. 16.num.37.& cap.22.num.70.

Minor, qui timet ſe à ſuo curatore traditum iri alicui nuptui parum cõuenienti,poteſt clãdeſtinè,id eſt, ſine denunciationibus, non tamen ſine parocho & teſtibus, contrahere cum alia ſibi multùm conuenienti. cap. 16.num.36.& 37.

Confeſſarius & teſtes,qui procurãt, & faciunt, vt aliquis gladio grauiter ictus,& iãiam moriturus,ducat vxorem concubinam ſuam,vt liberos ex ea ſuſceptos legitimos faciat, & ipſe in bono ſtatu moriatur,in nullas cenſuras, neque alias pœnas incidunt. num.37.

Vtrùm coniuges clandeſtino matrimonio vtentes peccent,vide, Matrimonium X.§.13.

Sufficit ex declaratione Pij V.parochus habitationis fœminę,quãdo ma-

trimonium celebratur in parochia fœminæ. Et iuxta declarationē Gregorij XIII. ſufficit parochus viri, quādo contrahitur in parochia viri. Additum in Nouo, cap. 25. n. 144. in fine.

Sponſalia clandeſtina valida ſunt etiam poſt Trid. Ibidem.

MATRIMONIVM VIII.
De impedimentis in genere.

A DVPLEX eſt impedimentum, vnū impediens tantum; alterum impediens ac dirimens. Diciturque dirimens, non quòd diſſoluat matrimonium legitimè contractum ante huiuſmodi impedimentum, ſed quia cōtrahentes poſt illud peccant mort. & matrimoniū eſt nullum. ca. 22. n. 29.

Qui credens impedimentū eſſe dirimens, quamuis non ſit, contrahit, peccat mort. & matrimonium non valet, ſi credebat illud non valere: aliàs ſic. nu. 49.

B Non tenetur alter coniugum credere ſubeſſe impedimentum dirimēs, eò quòd vnus teſtis etiam fide dignus iuratus, & amicus, & proprius parochus id affirmet ei. num. 82.

Matri

Matrimonium contractũ ab ignorante impedimentum dirimens, non incipit valere per ſolam ceſſationem impedimenti: ſed requiritur nouus conſenſus, conceſſa ei qui ignorauerit libertate renunciandi, ſeu renuẽdi. Satis tamen datur libertas, quando declaratur impedimentum, etiam in genere, & non cogitur ad contrahendum. cap. 22. num. 47.

Matrimonium nullum ob aliquod impedimentum dirimens, non incipit valere propter diſpenſationem denuò ſuperuenientem, nec per ſolam cohabitationem, & copulam ſubſequentem, niſi adſit nouus & mutuus conſenſus. num. 76. & 86. C

Inter infideles poteſt dari impedimentum dirimẽs per eorum leges. Non tamen comprehendunt eos impedimenta Eccleſiaſtica, quantùm ad matrimonia contracta in ſua infidelitate. nu. 49.

Aliquod impedimentum dicitur iuris naturalis, quia ex ſe dicit indecentiã, non tamẽ tantã, vt abſque lege poſitiua diuina, vel humana obliget, & ita nõ cõſtituit ius naturale. n. 84.

Excõmunicatio non eſt impedimẽtum dirimẽs. c. 9. nu. 2. & c. 22. nu. 81.

Sciens aliquem cognouiſſe conſã-guineam eius quam vult ducere, tẽnetur denunciare.cap.16.num.58.& cap.18.num.54.

Peccat mort.qui iuſſus ſub excommunicatione,non denunciat impedimentum quod ſcit.cap.22. num. 83.

Si impedimentum eſt occultum,& ortum ex peccato,qui illud ſcit, debet priùs ſecretò monere:quòd ſi nõ ſufficiat,denunciet Superiori,quamuis probare nón poſſit: quoniam ad impediendum matrimonium nondum contractum, ſufficit teſtimonium vnius.Si verò credit ex denunciatione magnum futurum ſcandalum,non tenetur denunciare,quamuis probare poſſit.num.83.

MATRIMONIVM IX.
De impedimentis impedientibus tantùm.

SEPTEM ſunt delicta,quæ impediũt, & non dirimunt matrimonium.

I.Inceſtus,qui *propriè eſt ſolus acceſſus ad conſanguineam, vel affinem in gradu prohibito*.cap.22.num.74.

Primò,ex omni inceſtu oritur impedimentũ affinitatis impediẽs & di-

rimens.

rimens. Secundò, ex inceſtu cum affine admiſſo, durante matrimonio, oritur impedimentum contrahendi cũ quacunque alia. Tertiò, ex inceſtu cũ conſanguinea, oritur duplex impedimentum, ſcilicet affinitatis, & ne poſſit cum alia contrahere. num. 74. Et quidẽ in duobus primis dictis omnes conueniunt, in tertio autem diſſentiunt plerique Theologi, & plerique Canoniſtę: ſed immeritò, tũ propter aliqua capitula iuris Canonici, tum etiam quia hoc impedimentum non inductum eſt propter iniuriam, quæ fit matrimonio, per coitum cum cognata coniugis: quandoquidem idem impedimentum oritur ex inceſtu cũ affine, nullo præcedẽte matrimonio. Super hoc impedimento vt poſſit cũ alia quacunque, præter inceſtuoſam, contrahere, Epiſcopus diſpenſare poteſt, ſi timetur periculum incontinẽtiæ; imò iam ex conſuetudine non eſt neceſſaria diſpenſatio. num. 75. II. Impedimentum eſt vxoricidium: idẽ de viricidio, & mariticidio. III. Raptus ſponſæ alterius. IV. Proprij filij de fonte ſuſceptio, animo, ne vxor à ſe debitum poſſit exigere. V. Presbytericidium. VI. Peccatum,

propter quod pœnitentia ſolemnis iniuncta & facta fuit. VII. Contractus matrimonij ſcienter cum moniali. n. 74. Iam de impedimentis quæ impediunt & dirimunt.

MATRIMONIVM X.
De impedimentis quæ impediunt & dirimunt: & diuiditur in 9 §§. §. 1.

DE *impedimento erroris.* Peccat mort. qui procurat matrimoniũ, vel ſponſalia à ſe vel ab alio contrahi per errorem, quę aliàs non contraherentur. nu. 32.

Error perſonæ aut conditionis ſeruilis annullat matrimoniũ: non tamẽ error fortunæ. Atque error fortunæ eſt, credere de paupere, quòd ſit diues, aut de plebeio, quòd eſt nobilis, &c. Error perſonæ eſt, credere de vna perſona quòd ſit alia, vt quòd ſit filius talis regis vel comitis, cùm tamẽ nõ ſit: ſi autem credatur indeterminatè quòd ſit filius regis vel comitis, vel nobilis, nõ eſt error perſonæ, ſed fortunæ, vel qualitatis; nec etiam eſt error perſonæ, ſi credatur filius talis regis, vel comitis, & tamẽ nõ habeatur

cognitio talis regis & talis filij. Error etiam perſonæ eſt, credere quòd ſit primogenitus alicuius, cùm tamen non ſit; & propter ſpem quam habet, illum ſucceſſurum in bonis paternis, nubit tanquàm primogenito: ſi verò abſolutè conſentiret in præſentem, valet matrimonium. Ibid.

Error conditionis ſeruilis eſt, quo quis credit ſeruum eſſe liberũ. Vnde peccat mort. ſeruus contrahens matrimonium cum libera ignorante ſtatum ſerui, & matrimonium eſt nullũ. Quòd ſi ſeruus cum ſerua contrahat, putans eam liberam, matrimonium eſt validum. cap. 22. nu. 33.

Matrimonium erroneum, ſi eſt clãdeſtinum, propria auctoritate poteſt diſſolui quoad omne; ſi eſt publicum, poteſt ſeparari quoad thorũ, propria auctoritate; & quoad cohabitationẽ, per ſententiam Iudicis, etiamſi dominus ſeruã poſt matrimoniũ manumiſerit, libero coniuge inſcio, & etiamſi cum ea libera facta copulam habuerit coniugalem, niſi adſit nouus conſenſus. Ibidem.

Si tamen liber reſciuit eam eſſe ſeruam, & tamen conſenſit in eam ſaltẽ per copulam vxorio affectu habitam,

non ſit validum matrimonium, poſt Trid. Ibid.

Si liber matrimonium ignoranter contraxit cum ſerua, & nihilominùs eam vult habere pro vxore, & illa nõ vult, matrimonium eſt nullum: ſed cogetur ab Eccleſia, vt cõſentiat. Ibi.

Dominus tradens ancillam ſuam tãquàm liberam, libero credenti eam liberã, videtur manumittere illã. Ibi.

Peccat mort. dominus, qui conſentiens matrimonio ſerui ſui, non concedit ei locum ad reddendum debitum. Seruus autem contrahens inuito domino, magis tenetur ad eius obſequium, quàm ad reddendum debitum: ſecus, ſi contrahat eo conſentiente. num. 34.

Quamuis dominus poſsit vendere ſeruum ſuum, qui de eius conſenſu contraxit matrimonium, non tamen in regiones tam remotas, vt impediatur vſus matrimonij. nu. 34. Peccat dominus, qui prohibet ſeruis ſuis contrahere matrimonium. c. 14. n. 21.

§. II.

DE *impedimẽto voti, & ordinis*. Peccat mort. qui poſt votum ſimplex caſtitatis cõtrahit matrimoniũ vel ſponſalia, quamuis cõtraheret animo

ingre

ingrediendi religionem poſt contra-ctum : valeret tamen matrimonium, quamuis vterque vouiſſet caſtitatem. cap.22.num.73.

Iſte antequàm conſummet, tenetur ingredi religionem, vt hac via obſeruet votum; vnde ſi conſummet etiam ad petitionem alterius, peccat. Ibid. cap.12.nu.80. Vnde contrahendo & conſummando committit duo peccata. cap.12.nu.80.

Poſt conſummatũ verò matrimonium non peccat reddendo petẽti, & hoc non ſolùm petenti formaliter, verùm etiam virtualiter, nempe per ſigna vel alia indicia : peccat tamen quoties petit, poteſtque Epiſcopus diſpenſare poſt conſummatũ matrimoniũ vt petat. c.16.n.30. Et quãuis hæc perpetua prohibitio petendi debitũ, videatur ſecundùm mẽtem Auctoris comprehendere etiã eum, qui vouit non nubere : ego autem ſolùm intelligo eam de illo qui vouit continentiam, quoniam votum non nubẽdi, non æquiualet voto caſtitatis.

Et quod dictum eſt, peccare illũ, qui poſt votum caſtitatis contrahit matrimonium, animo non cõſummandi, intelligendum eſt, niſi contrahat ad

euitandam mortem vel infamiam. Ibidem.

Iſte autem, qui contraxit poſt votũ caſtitatis, non poteſt mortua prima vxore denuò contrahere, quamuis iuraſſet. c. 22. n. 73.

Peccat etiam mortaliter, qui contrahit cum ea, quam ſcit vouiſſe caſtitatem. Ibid. Et quod diximus de voto, idem dicendum eſt de iuramẽto. Ibidem.

Qui interrogatus, an valeat matrimonium contractum poſt votũ ſimplex caſtitatis, reſpondet, valere, peccat, ſi perſona interrogans eſt talis, quòd detur ei occaſio peccandi, aliàs non. Ibidem.

Qui poſt votum religionis cõtrahit, peccat, ſed poterit debitum petere. cap. 12. num. 47.

Matrimoniũ ratum, nõ conſummatum, diſſoluitur per votum ſolemne religionis. cap. 22. num. 21.

Qui poſt contractum matrimoniũ, & non conſummatum, vouit religionem, tenetur implere. num. 27.

Matrimonia, vel ſponſalia contracta poſt votum ſolemne, ſunt irrita & nulla. num. 31.

Peccat m. qui ſacro ordine initia-

tus

tus cõtrahit,& eſt excommunicatus, & matrimonium eſt nullum.nu.52.

Peccat mort.coniugatus ordinem ſacrum ſuſcipiens, inſcia vel inuita vxore; ſecus ſi ſuſcipiat ex conſenſu legitimo vxoris. Et erit legitimus, ſi ſit ſenex,& caſtitatem voueat. n.32. vel religionem ingrediatur.Ib.n.52.

Maritus,cuius vxor fornicata eſt, ipſo non dante cauſam,poteſt ingredi religionem.num.24. Sed ipſa non poteſt alij nubere, dum ipſe vixerit, ſi matrimonium fuit conſummatum inter eos.

§. III.

DE impedimento conſanguinitatis intra quartum gradum. *Conſanguinitas eſt propinquitas duarum perſonarum, quarum vna ex altera, vel ambæ ex eadem deſcendunt.* ca.22. num.41.

Conſanguinitatis gradus neceſſariò & diſtinctè eſt confitendus vſque ad quartum.ca.7.nu.4. & c.16.n.34.

Conſanguinitas intra quartum gradum,impedit matrimonium, & dirimit. Et qui contrahit cum ea, quam credit vel credere debet eſſe ſuam cõſanguineam intra quartum gradũ

inclu

incluſiuè, eſt excommunicatus, niſi excuſet eum ignorantia.ca.22.nu.42. & 43.

Qui verò contrahit ſponſalia, peccat mort. ſed non eſt excommunicatus, niſi habeat cum tali conſanguinea copulam affectu maritali.ca.22. num.43.

Excommunicatio lata contra conſanguineos contrahentes, non comprehendit conſulētes, mandantes, nec aliter conſentientes. cap.27.num.51.

Qui credentes ſe eſſe cognatos cõtrahunt (cùm non ſint) peccant mort. & matrimonium non valet, ſi credebant illud non valere: aliàs verò ſic. cap.22.nu.43.

De aliquo gradu aut impedimento prohibito Leuit.18. habente indecētiam, vide Matrimonium VIII.

§. IV.

DE impedimēto affinitatis. *Affinitas eſt propinquitas duarum perſonarum, quarum vna cum conſanguinea alterius copulam habuit completã*. Cõtrahitúrque tam per copulã illicitã, quàm per licitam perfectam: non tamen ſufficit ſola penetratio fœminę, nec violatio virginitatis, nec alia quęuis turpitudo cum muliere facta, ſine

ſemi

ſeminis effuſione in eius vas naturale:nec ſufficit actus Sodomiticus. Atque affinitas quidem ex copula licita, intra quartum gradum impedit ac dirimit matrimonium. Orta verò ex copula illicita, non extenditur vltra ſecundum gradum. Nam reliqui, tertius ſcilicet & quartus huius poſtremæ affinitatis gradus, nullo modo impediunt, ita vt poſt decretum Concilij Tridentini ſit validum, & poſt decretum Pij V. ſit licitum. cap. 22. nu. 42.

Affinitatis gradus eſt neceſſariò cõfitendus. cap. 7. nu. 4. iuxta differentiã copulæ licitæ vel illicitæ, ex qua talis affinitas oritur. cap. 22. n. 42.

Qui contrahit ſcienter cum impedimẽto affinitatis, peccat mortaliter, & eſt excommunicatus. Quando verò excuſet ignorantia, vide capit. 22. num. 43. & capit. 27. n. 141. & in hoc Comp. tit. Excommunicatio VI. §. 6. lit. E.

Si verò contrahit ſponſalia cum affine, non eſt excommunicatus, niſi ſequatur copula cum affectu maritali. Ibidem. An iſta excommunicatio comprehendat alios quàm contrahẽtes, vide tit. Excommunicatio VI. §. 6. lit. E.

§. V.

§. V.

DE impedimēto cognationis ſpiritualis. *Cognatio ſpiritualis eſt attinentia duarum perſonarum, quæ ex ſtatuto Eccleſiaſtico oritur per baptiſmi & confirmationis adminiſtrationem, vel ſuſceptionē baptizati, vel cõfirmati, impediens ac dirimēs matrimoniũ.* Vnde peccat m. qui contrahit matrimoniũ cum alia contingente ſe huiuſmodi cognatione ſpirituali; atque matrimonium eſt nullum. cap. 22. nu. 36.

Tota cognatio ſpiritualis redacta eſt hodiè per Trident, ad ſolam eam, quæ eſt inter patrinum & baptizatũ, patrem & matrem baptizati, & inter baptizantē & baptizatum, & patrem & matrem baptizati. Vnde ceſſant iã fraternitas, compaternitas, inter baptizantem, & patrinos, & reliqua omnia. Hæc cognationis ſpiritualis reſtrictio, intelligenda eſt etiam in ea quæ oritur ex confirmatione. nu. 36. 37. & 40.

Patrini autem baptizati illi ſoli intelligũtur, qui ad baptizatum de fonte ſuſcipiendum, electi ſunt ab iis ad quos ſpectat. Quòd ſi alij extra deſignatos baptizatum tetigerint, nul-

lam cognationem ſpiritualem contrahunt. Quando autem ex negligentia Parochi, vel alterius, vel tempore neceſſitatis, nulli patrini deſignantur, verius eſſe iudicatur, quòd omnes qui tangunt baptizatum, & reſpondent, contrahunt cognationem ſpiritualem ſecundùm iura antiqua, ſiquidē Trid. nil loquitur de hoc caſu. cap. 22. nu. 37. & 39.

Cognatio ſpiritualis orta ex Baptiſmo, ſeu Confirmatione, ſuperueniens matrimonio contracto, nō diſſoluit, ſed tantùm impedit petitionem debiti. Pater autem baptizans in neceſſitate filium coniugis ſuæ poteſt debitum petere. Pater verò baptizans in neceſſitate filium fornicarium, non poteſt cōtrahere cum eius matre ſine diſpenſatione. cap. 16. num. 34. ca. 22. nu. 40.

Catechiſmus *baptiſmi eſt inſtructio baptizandi ſolenniter facta à Sacerdote de articulis fidei, cum vnctione olei antè quàm baptizetur, & vnctione Chriſmatis poſt baptiſmum*: ex quo actu, & ex exorciſmo ibi facto, oritur alia cognatio ſpiritualis inter eaſdem perſonas, inter quas naſcitur ex baptiſmo, ſed minor illa,

impe

Digitized by Google

impediens quidem matrimonium, ſed non dirimens. Quæ etiam cognatio reſtricta eſt poſt Trid. ſicut orta ex baptiſmo & cõfirmatione. n. 40. & 72.

Quando ob neceſſitatem confertur baptiſmus ſine ſolemnitate extra Eccleſiam, tunc contrahitur cognatio ſpiritualis impediens ac dirimẽs: quãdo verò ſuppletur ſolemnitas catechiſmi in Eccleſia, cõtrahitur cognatio minor impediens tantùm. nu. 40.

DE IMPEDIMENTO cognationis legalis.
§. VI.

EST *propinquitas ex adoptione alicuius in filium proueniens.* Eſtque triplex. I. Aſcendentium vel deſcendentiũ, ſcilicet adoptantis & adoptati, & deſcendentium eius, quæ nec tollitur diſſolutione adoptionis, nec emancipatione. II. Quaſi tranſuerſalis, ſcilicet inter adoptatum, & filios naturales adoptantis durãte adoptione, & filio naturali exiſtente in poteſtate patris, & non aliàs. III. Eſt legalis affinitas, ſcilicet inter vxorem adoptati, & adoptantis, & inter ado-

ptatum,

ptatum,& vxorem adoptantis:& hæc durat perpetuò ſicut prima. Quęlibet autem harum impedit ac dirimit matrimonium.cap.22.nu.44. Neque etiã contrahitur inter adoptãtem, & matrem adoptiui.nu.45.

DE IMPEDIMENTO *frigiditatis, furiæ, amentiæ, & de maleficio.* §. VII.

IMPOTENTIA, ſeu frigiditas perpetua impedit ac dirimit matrimonium:non tamen temporaria. Illa verò eſt *impotentia perpetua, quæ ſine miraculo, vel probabili periculo animæ vel corporis, non poteſt tolli.* Impotentia autem generandi, quæ reperitur in ſenibus, vel in ſterilibus, non impedit. num.59.

Peccat mort, qui credens ſe perpetuò impotentem, contrahit matrimonium, vel ſponſalia, & contractus eſt nullus. Idem de contrahente ignoranter, & poſteà ſublata ignorantia vtitur matrimonio. Ibidem. Poſſunt tamen conuiuere tanquam frater & ſoror.num.60.& cap.3.num.5.lit.E, in Nou.num.6.

Digitized by Google

Qui potens contraxit ſcienter cũ impotente, poteſt ſe ab illo ſeparare etiam contra eius voluntatem, quia non eſt verum matrimonium: vnde non poteſt eo vti ad delectationem carnalem, poterunt tamen conuinere tanquàm frater & ſoror. nu. 60.

Et qui verè maritus eſt, & non poteſt ſemen effundere, licitè poteſt niti ad copulam. Ibidem.

Impotentia naturalis perpetua oritur ex frigiditate, & ad hanc reducitur omnis alius naturæ defectus, aut exceſſus, aut arctio membri, quæ naturalem copulam impediunt. Impotentia autem accidentalis perpetua oritur ex cauſa accidentali, per maleficium ſeu faſcinationem, ad quam etiam reducitur quodlibet accidentale, quod ex abſciſſione, vel caſtratione, vel alio artificio oritur, quod vel copulam naturalem, vel ſaltem copulam perfectam impedit: vtraque impotentia dirimit, ſi eſt perpetua & inhabilis ad copulam naturalē, vel perfectam. nu. 59.

Maleficium ſeu faſcinationem alio maleficio diſſoluere, aut rogare aliquem etiam paratum, vt diſſoluat, eſt peccatum mortale. Licitum eſt tamen

modis

modis licitis diſſoluere maleficium, ſicut exorciſmis Eccleſiaſticis. ca. 11. nu. 29. Faciens verò maleficium per res ſacras, peccat mort. nu. 32.

Furioſus vel amens, tempore ſuæ amentiæ non poteſt contrahere. cap. 22. nu. 29.

DE IMPEDIMENTO diſparitatis cultus.

§. VIII.

PEccat mort. Chriſtianus contrahens matrimonium cum infideli pagana, vel catechumena, nondum baptizata: & matrimonium eſt nullũ.

Peccat etiã mort. Chriſtianus Catholicus contrahens cum hæretica, vel ſchiſmatica: matrimoniũ tamen valet. nu. 48. & 49.

Poteſt cõiux Catholicus diſcedere à cohabitatione coniugis hæreticæ ad ſuam hæreſim inducentis, non tamen poteſt cum alia contrahere denuò. num. 22.

Matrimonium factum vel contractũ ab infidelibus contra eorũ leges, non valet: & multò minus contractũ ab eis contra leges naturales, vt fit quoties cum pluribus quàm cum vna contrahitur. nu. 48. cap. 22.

Matrimonium contractũ inter infideles,etiam conſummatũ,diuiditur, ſi alter conuertatur ad fidem:non tamen dirimitur ob ſolã conuerſionem alterius. Nam quamuis conuerſus licitè poſſet ſeparari quoad cohabitatione,meliùs tamen faceret conuiuẽdo quouſque ſpes eſſet conuerſionis: imò non poteſt cũ alia contrahere, niſi quando infidelis nollet habitare abſque contumelia creatoris, & ſine ſtudio peruertendi,vel inducendi ad mortale. Quod procedit etiã, ſi contraxerint in gradibus per Eccleſiam prohibitis, dũmodò ſecundùm leges eorũ matrimoniũ ſit validum. Si autẽ infidelis antequàm fidelis cum alia cõtrahat,conuertatur ad fidẽ,tenetur fidelis illam recipere. cap. 22.nu.49.

DE IMPEDIMENTO criminis vel delicti.

§. *IX.*

QVANDO poſſit negari debitum propter adulterium,vide tit. Matrimonium XIII.

Peccat mort. maritus, qui occidit vxorem propriã in adulterio deprehenſam.cap.15.nu.3.

Non

Non poteſt maritus accuſare adulterij vxorem, quādo ipſe etiam adulteratus eſt: nec quando fuit vim paſſa: nec quando probabiliter credebat maritum mortuum: nec quando aliquis ad eam acceſſit ſub ſpecie mariti: nec quando maritus præbet adulterandi occaſionem, vel tolerat. cap. 16. nu. 29.

Occiſio coniugis alicuius, cauſa contrahendi cum eius coniuge, facta vtroque machinante, perpetuò impedit ac dirimit, quamuis alter eſſet infidelis, & patrata ſit occiſio ad eius conuerſionem. Facta verò altero tantùm machinante, nō ſufficit, niſi adulterium interueniat. Facta alio fine quàm contrahendi, non ſufficit; nec ratihabitio occiſionis ſuo nomine factæ: ſufficit tamen iuſſio, vel conſiliū. cap. 22. num. 46.

Adulterari ſcienter cum coniuge alterius, & contrahere matrimoniū, vel dare fidem de contrahendo, impedit ac dirimit: non tamen ſufficit datio fidei, nec contractus ſine adulterio. Si verò adulterium non ſit factū ſcienter, ſed vterque probabiliter ignorabat, poſſunt contrahere mortuo coniuge, qui impediebat. Si verò alte-

ra tantùm pars ignorabat, eius arbitrio relinquitur contrahere, vel non: dummodò non reſciuerit ante mortem coniugis impedientis; vel, poſtquàm reſciuerit, non habuerit copulam. n. 46.

Impedimentvm Iuſtitiæ publicæ honeſtatis, vide titut. Matrimonium II.

MATRIMONIVM XI.
De diuortio.

Matrimonivm, quoad thorũ & cohabitationem, diuiditur Iudicis auctoritate propter fornicationẽ ſubſecutam, & etiam propter ſæuitiã, vel aſperitatem morum coniugis: nõ tamen quoad vinculum. Quoad thorum verò ſolùm, poteſt diuidi propria auctoritate propter fornicationem. cap. 22. num. 21.

Coniux Catholicus poteſt diſcedere à cohabitatione cõiugis hereticæ, inducentis ad ſuam hæreſim. nu. 22.

Idem poteſt coniux à coniuge inducente ad aliquod mortale, ſi non poteſt cũ ab inducẽdo retrahere. Idẽ poteſt vxor à fure nolente ceſſare à furando. Neque tenetur vxor cohabi-

tare

tare cum marito volente eam occidere. Non tamen poteſt coniux diſcedere à coniuge ob lepram, vel morbum Gallicum, nec ob amentiam, niſi immineret periculum mortis. n. 22.

Non peccat vxor non diſcedens à marito perſeuerante in adulterio. Idẽ eſt de marito reſpectu vxoris adulteræ, ſi timeret eam non poſſe ab adulterando arceri ſine maximo ſcandalo, vel damno publico, vel priuato. n. 22. & 23.

Diuortium propter adulteriũ fieri poteſt quoad forum interius, abſque Iudicis auctoritate; ſecus quoad exterius, niſi adulteriũ ſit notorium. Maritus autem, cuius vxor fornicata eſt, ipſo non dante cauſam, poteſt ingredi religionem. nu. 24.

MATRIMONIVM XII.
De ſecundis nuptiis.

PECCAT mort. coniux, qui antequã ſit certior de morte prioris, cõtrahit cum alio. cap. 16. n. 40. Quid debeat facere circa debitum coniugale, vide, Matrimonium XIII.

Ad contrahendũ ſecundò requiritur notitia de morte prioris. Ad quã

ſufficit fama;vel ſi erat ſenex;vel,prę lium ingreſſus,non apparuit.cap.22. num.53.& 54.

Peccat mort.qui credens priorem vxorem viuere, cùm reuerà mortua eſſet,contrahit cum ſecunda, & matrimonium eſt nullum, ſi dum contrahit,credit illud non valere: ſecus, ſi credit valere, licèt ſciat ſe peccare contrahendo.n.56.

Peccat mort. contrahens cum ſecunda viuente prima etiam nondum cognita.nu.53.

MATRIMONIVM XIII.
De debito coniugali.

A QVOAD debitum coniugale vir & vxor ſunt æquales.cap.12.num. 87.lit.E,& in Nouo,num.89.& c.16. num.27.

Debitum coniugale poteſt peti ab eo,qui emiſerat votum religionis. c. 12.num.47.

B Coniux, qui emiſit votum caſtitatis, & matrimonium conſummauit, tenetur reddere debitum.cap.12.nu. 39.Etiam petenti virtualiter.cap.16. num.30. Sufficit enim vt illud petat interpretatiuè cùm certis exemplis. num.25.Non tamen poteſt ipſe pete-

re.

re. cap.12.num.39.ca.16.num.30.& cap.22.num.73.

Et cum iſto poteſt diſpenſare Epiſcopus, vt petat.ca.16. num. 30. De hac prohibitione petendi,& de voto non nubendi,vide,Matrimonium X. §. III.

Peccat mor. qui poſt votum caſtitatis emiſſum cum conſenſu alterius, petit debitum:& etiam qui debitum ſoluit ei qui de ipſius conſenſu votũ emiſit,non tamen peccat petendo ab eo qui vouit.c.12.nu.59.& c.16.nu. 31.Nec ipſe vouens peccat reddendo.c.16.n.31.Quòd ſi ambo cõmuni conſenſu vouerunt continentiã,ambo peccant mort. reddendo & petendo. Secus, ſi ſolùm præceſſit pactum à ſe mutuò debitum non petendi.num.31. C

Poſſunt coniuges mutuò paciſci non petere à ſe inuicem debitũ, ne habeant plures filios quàm poſſint alere:ſecus,ſi inſtaret periculum fornicationis.n.33. Poſſuntque recedere ab iſto pacto.c.12.num.59. D

Votum de non ſoluendo, vel petẽdo debitum,ſine conſenſu alterius, illicitum eſt.num.60.

Qui data opera ſoluit debitum ta- E

liter, vt vxor non concipiat, peccat contra naturam. Et qui habet copulã extra vas,vel eo modo,quo vxor non poſſit recipere ſemen,peccat m.& ipſa vxor ſi cõſentit in hæc,peccat etiã mort.Si verò intra vas, ita vt coniux poſſit recipere ſemen,licèt ſit inuerſo modo,tantùm eſt peccatum veniale graue.cap.16.nu.42.

Maritus non peccat ſumendo aromata,vel cibos calidos, vt ſoluat debitũ: quòd ſi ſumat vt magis delectetur,erit ſolùm veniale.num.15.

F Coniux tenetur debitum reddere petenti, etiam tempore Quadrageſimæ,vel diei feſti,niſi precibus, contrariũ ſuadeat,quę nõ debent eſſe importunæ,nec excuſat voluntas nõ habendi filios multos. Excuſat tamen ſi petatur in loco publico vel ſacro: vel etiam quãdo eſſet periculum mortis, grauis infirmitatis,vel aborſus:& iſtæ cauſæ etiam excuſant à reddendo debitum coniugi leproſo. c.16.nu.25.

G Reddere debitum in die quo cõmunicarunt,non eſt peccatum ſaltem plus quàm veniale.c.21.nu.51.

Peccat mort.coniux reddens debitũ in loco ſacro, vel ſacrato, ſeu benedicto tãtùm, ſiue ad modicum tẽ-

pus

pus exiſtant in Eccleſia,ſiue diu habitent in ea:& ſecundùm Sotum poteſt haberi in Cāpanili,vel alio loco contiguo.c.6.n.11.& cap.16.n.32.

Qui petit tempore menſtrui, non peccat mort. licèt ex tali concubitu credat monſtrū concipiendū eſſe;imò nec venialiter,ſi eo fine petit,vel reddit,ne cōſorti ſit odio,vel fornicationē eius aut propriā euitet.c.16.n.32. H

De abſentia mariti quando eſt licita,vide,Maritus.

Qui fuit patrinus filij ſui malitiosè,in baptiſmo vel confirmatione, vt debitum fraudaret, non poteſt petere,tenetur tamen reddere.Itē, quando ambo fiunt malitiosè filij ſui patrini,non poſſunt mutuò petere, ſed tenentur reddere. Quòd ſi fiat patrinus ob neceſſitatem,vel ex errore facti,vel iuris,poteſt petere,& in huiuſmodi impedimentis Epiſcopus poteſt diſpenſare.num.34. I

Non poteſt coniux poſt copulam habitam cum cognata vel cognato, coniugis debitum petere,ſed tenetur reddere.num.35. L

Peccat mort.qui petit debitū,cùm tamē contraxerit clandeſtinè ſine teſtib⁹.n.38.Sed hoc intelligitur,quādo

fuerit

fuerit ſcandalum, vt ſi putetur eam non eſſe eius coniugem: ſecus, ceſſante ſcandalo. nu. 39.

Aduerte tamen, hoc matrimoniũ nullũ eſſe, poſt Tridentinum. Vnde quod dictum eſt, non procedit niſi in terris, vbi Tridentinum non eſt receptum: vel, niſi quando matrimoniũ fuiſſet coram parocho & teſtibus cõtractum, clandeſtinè tamẽ, id eſt, ſine denunciationibus & aliis, ſi per mortem parochi & teſtium, vel alia de cauſa probatio prioris matrimonij deeſſet. in Nouo, num. 39.

Petere & reddere debitum ante benedictionem nuptialẽ, nõ eſt peccatũ mortale nec prima vice; imò nec veniale. c. 16. nu. 38. c. 22. n. 71. & 83.

Qui profeſſus eſt in religione ſine conſenſu alterius coniugis, nõ poteſt exigere, poteſt tamen petere propter fragilitatem alterius coniugis. cap. 12. num. 60.

Peccat mort. qui poſt ſuſceptum ordinem ſacrum, inſcia vel inuita vxore petit debitum: idem ſi reddat ſuſcepto ordine ſacro, ex conſenſu legitimo vxoris. Non tamen eſt legitimus conſenſus, niſi ipſa religionẽ ingrediatur, vel niſi ſit ſenex, & ca-

ſtitatem

ſtitatem vouerit.cap.22.num.52.

Peccat mort.qui dubitans de morte prioris coniugis,petit debitũ; poterit tamen reddere.cap.16.num.40. 41.& c.22.n.54.

Idem de illa, quæ cùm anteà contraxiſſet cum vno, dicente poſteà ſe fictè contraxiſſe,ipſa contrahit ſecũdò cum alio,antequàm haberet probabilẽ cauſam credendi ſe fuiſſe deceptam.cap.22.num.77.

Non tenetur coniux ante cõſummatum matrimonium reddere debitum petenti, ſi vult ingredi religionem;ad quod aſſignandũ eſt aliquod tempus.c.16.nu.26.

Tenetur reddere ſtulto vel furioſo petenti,ſi reddi poſſit abſque notabili damno reddentis.Ibidem.

Peccat mort. maritus petens vel reddens debitum vxori, quam ſcit adulterari, niſi quando adulterium eſt occultum, vel illa eſt iam emendata, vel petit ne & ipſe adulteretur, nec aliis præbeat occaſionem credendi ſe eſſe lenonem ſuæ vxoris. cap.16.num.28.

Vxor autem communiter nõ peccat petẽs vel reddẽs marito in adulterio etiam publice perſeuerãti,quia

non

Digitized by Google

non eſt officium eius, corrigere maritum. Ibidem.

Coniux adulter non poteſt exigere debitũ ab innocente, poteſt tamẽ petere. cap. 22. num. 23. Et innocens nõ tenetur reddere adultero petẽti, poteſt tamen, ſi velit, & quamuis innocens cœperit negare debitum adulterãti, tamen ſi ipſe poſteà adulteretur, tenetur reddere. n. 22. & 23.

MATRIMONIVM XIV. *De Bigamia.* Vxor non fit Bigama ex redditione debiti marito, quem ſcit adulterari: vir autem ſic. cap. 16. nu. 17. Cætera vide tit. Bigamia, & Irregularitas II.

MATRIMONIVM XV. De benedictionibus.

VSvs matrimonij ante benedictionem non eſt mortalis, nec venialis, nec in prima vice. c. 16. n. 38. & c. 22. n. 71. & 83.

Peccat mort. qui temporibus ab Eccleſia prohibitis accipit benedictionem nuptiarũ, aut traducit ſolẽniter ſponſam in domum; non tamen ſi ſolùm contrahit ſponſalia, vel matrimoniũ de præſenti. Tempora autẽ à Tridentino pro benedictionibus in-

terdicta ſunt, ab Aduentu vſque ad Epiphaniam,& à feria 4.Cinerum vſque ad Dominicam in Albis incluſiuè.c.22.num.71.

Peccat,qui benedicit ſecundas nuptias benedictione ſacerdotali, quæ intra Miſſam fit,& qui ſuſcipit illam. Secus de ea, quæ datur poſt Miſſam. Et ſecus etiam de illa ſolemni,vbi eſt conſuetudo contraria:nam tunc poſſunt benedici ſecundæ nuptiæ: non ſolùm quando alter coniugum eſt viduus, ſed etiam quando ambo ſunt vidui. Et à fortiori debent ſuſcipere benedictionem,qui contrahentes primas nuptias,ante benedictionem ſuceptam, ob mortem coniugis denuò contrahunt ſecundas.c.22.n.83.

MATRIMONIVM XVI.
De diſpenſatione.

PAPA poteſt iuſta de cauſa diſpenſare in matrimonio rato& nõ cõſummato, ſicut de facto diſpenſarunt Paulus III.& Pius IV.c.22.nu.21.

Non tamen poteſt in conſummato: & non dicitur conſummatũ per copulam,quæ præceſſit matrimoniũ cõ-

tractum,

tractum, ſed per eam quæ illud ſubſequitur.nu. 84.

Papa poteſt diſpenſare in omnibus impedimentis iure humano inductis. num.89.

In gradibus prohibitis Leuit. 18. non diſpenſat Papa, niſi ob cauſam grauiſſimam.num.84.

In ſecundo gradu conſanguinitatis nunquàm eſt diſpenſandum, niſi inter Principes magnos, & ob causã publicam.nu.87.

Epiſcopus poteſt diſpenſare in matrimonio à ſe prohibito, & in impedimẽto inceſtus, & in omnibus aliis impedimentis quæ impediunt, & nõ dirimunt, excepto voto caſtitatis & religionis.num.85.

Non tamen poteſt diſpenſare in aliquo impedimento impediente, & dirimente,niſi ſit occultum,&matrimonium publicum, & ſeparatio non poſſit fieri abſque magno ſcandalo, & ad Pontificem Romanum non ſit recurſus.c.22.n.85.

Matrimonium nullum ob aliquod impedimentum dirimens, nõ incipit valere ob diſpenſationem ſuperuenientem,nec per ſolam cohabitationem, aut per copulam ſubſequẽtem:

ſed

Digitized by Google

ſed neceſſarium eſt, vt denuò & mutuo conſenſu contrahatur. cap. 16. nu. 36. & cap. 22. nu. 47. & 86. vide etiam ſupra Matrimonium. V.

Poſt Tridentinum difficiliùs diſpẽſatur cum impeditis, qui ſcienter cõtraxerunt, & conſummarunt. n. 86. c. 22. Quamuis expreſſio falſi mouentis ad diſpenſandum nocet, non tamen quælibet taciturnitas veri impedientis, ſed ſolùm quando tacetur verum, quod iura præcipiunt exprimi. Ibid.

Item poſt Trid. in contrahendis matrimoniis, vel nulla omninò datur diſpenſatio, vel raro, idque ex cauſa, & gratis. num. 87.

Ad diſpenſandum in quarto gradu tres cauſæ ſunt iuſtę, iuxta ſtylum Curiæ. I. Scilicet defectus dotis competentis etiam ad contrahendum cum poſcente ſe: nec requiritur defectus dotis competentis ad contrahendum cum ſibi æquali. II. Extinctio magnæ litis. III. Quòd maior pars ſibi æqualium ſuæ ciuitatis ſunt conſanguinei, vel affines. nu. 87.

MEDICVS, ET CHIRVRGVS.

PECCAT mort. abſque ſufficienti ſcientia medicans cũ obligatione A

reſtituendi. cap. 25. num. 60. Item qui adhibet medicamenta morbo, antequàm eum cognoſcat & qui facit, vt infirmus plura medicamenta accipiat, quàm opus eſt, ob conuentionem factam inter eum, & pharmacopolam, & tenetur reſtituere. nu. 64.

B Peccat mort. qui non vult mederi pauperi ęgroto, & qui non medetur diuiti in extremis conſtituto, & ob auaritiam nolenti ſoluere medico, cùm poſſit poſteà exigere ſuum ſtipendium: & qui detrahit aliis medicis ne ipſo prætermiſſo, illi vocentur ad curationem: & qui vt experiatur prębet medicinam, de qua dubitat, an ſit notabiliter nociua. num. 60.

Qui non perſuadet infirmo confeſſionẽ, peccat: quod non habet locũ quando manifeſtũ eſt, morbum non eſſe periculoſum, n. 61. Imò quãuis ſit periculoſus, ſi moneat parochum, vel infirmi curã gerentes, quia credit, infirmo nociturũ, ſi ipſe id ei dicat. n. 62.

Peccat mort. ſi conſulit infirmo illicitum coitum, vel ebrietatem, imò ſi dicat, Non tibi conſulo, ſed ſi hoc faceres, ſanareris. nu. 62.

Præbens prægnãti aliquid vt patia-

tur

tur aborſum,peccat mort. imò etiam ſi præbeat,vt eam à morte reſeruet, credens, vel dubitans fœtum eſſe animatum:& qui ſine iuſta cauſa cõcedit facultatem nõ ieiunãdi,vel comedẽdi carnes dieb⁹ prohibitis.n.*62*.

Item peccat mort.qui non admonet moriturum indigentem eius admonitione,vt exeat à peccato. Item, qui accipit nimium ſtipendium, & accipiens mediocre, ſi aliàs habeat publicum, cum pacto recipiendi nil amplius,& tenetur reſtituere, quamuis vltrò ſit ei oblatum.nu.*63*.

MENDACIVM.

EST *ſignificatio falſi,vel putati falſi, cũ intentione fallẽdi*.Et eſt triplex. Formale tantùm, *quando dicitur verum putatum falſum*. Materiale tantùm,*quando dicitur falſum putatum verum*. Completum, *quando dicitur falſum,putatum falſum*.Et rurſus diuiditur in iocoſum,officioſum, & pernicioſum. cap.18.nu.2.& 3. A

Ad eſſentiam mendacij non requiritur animus fallendi, requiritur tamen ad eius grauitatem nu.3. B

Mendaciũ de veniali in confeſſione,

vel de mortali legitimè confeſſo,non eſt peccatum mortale.Si tamen præbeat nullam materlam abſolutioni, niſi mendacium veniale, quod non fecit,eſt mortale.Non tamē eſt mortale mendacium ex hoc ſolo,quòd ſit in iudicio.cap.21.nu.37. vnde ſi ibi ſit de re leui, eſt veniale tantùm cap. 18.nu.5.

Mendacium in materia fidei,ſacræ Scripturæ, vel morum, eſt mortale, quia de ſe notabiliter eſt perniciosū, ſecus ſi fiat ſolùm per multiloquium vel ſine animo, & periculo notabiliter nocendi. Vnde non eſt mortale, allegare falsò in pulpito,vel in cathedra.nu.4.

Mendacium notabiliter pernicioſum eſt mortale:narratio autem fabularum ſignificando expreſsè, vel tacitè non eſſe eas veras,non eſt mēdacium.nu.2. Veruntamen mendacium etiam veniale nunquàm licet dicere, etiam pro ſaluanda vita.n.3.

Non mentitur,qui reſpondet verū iuxta intentionem ſuam, quando Iudex incompetens,vel competens,ſed contra iuris ordinem,vel homo priuatus, per metum,vel importunitatē extorquet iuramentum.cap.12.nu.8.

Quam

Quamuis dicat non feci, quod reuerà fecit, intelligendo intra ſe tali hora vel taliter, quod teneatur dicere. nu. 87. lit. A. & in Nouo, nu. 88.

Vnde non mentitur coniux adultera, quæ in teſtamento filium adulterinum vocat legitimũ, intelligendo intra ſe talem eſſe communi exiſtimatione. cap. 16. nu. 48.

Præterea qui iurauit dicere quod ſcit, non mentitur ſi dicat ſe neſcire occulta, quæ non poteſt detegere. ca. 18. nu. 61.

MEMORIA frequens de aliquibus peccatis non expedit. cap. 1. nu. 32.

Omnis adultus tenetur ſub peccato veniali graui memoriter ſcire ſymbolum Apoſtolorum, & orationem Dominicam, Latina vel vulgari lingua. cap. 11. nu. 18. §. 7. & in No. n. 22.

MERCATOR, ET MERCATVRA.

Non tenetur mercator ceſſare ab arte, licèt ei ſit occaſio peccandi. cap. 3. nu. 5. lit. F. & in Nou. n. 4.

Ille dicitur *exercere mercaturam, qui emit vt vendat abſque mutatione eius*. cap. 27. nu. 128.

MERCENARIVS.

IMPEDIENS iniuſtè mercenariũ à laborando tenetur ei reſtituere. c. 17.nu.74.

Qui non ſoluit mercenario diariũ ſuum in ea re quam debet, peccat:& ſi mercenarius,eò quòd non indigeat vendit illud minori pretio, tenetur dominus pretium conuentum adæquare.num.107.§.19.& in Nouo, nu. 108.

Suſcipiens mercenarium nullo ſtatuto pretio, tenetur tantùm ſoluere, quanti alium ſimilem cõduceret.Ibid.

Qui conductus diario non laborat fideliter,ob quòd conductor damnificatur notabiliter,tenetur reſtituere dãnum ad arbitrium boni viri.n.197.

Idem eſt,ſi promiſit ſe diario pro altero laboraturum, & dolo vel culpa id non præſtat.Secus ſi caſu fortuito impediatur.Quòd ſi paratus eſt ad præſtandum,& culpa conductoris nõ præſtat, ſoluendum eſt ei diarium. Idem eſt,ſi præſtare omiſit ob caſum fortuitum contingentem ex parte conductoris, quando conductus diarium in alio loco,ſi ille non conduxiſſet eum,reperiſſet.cap.17.nu.197.

Digitized by Google

Regis præfectus publicis operibus qui minori pretio cogit ſubditos ad importandam materiam,non poteſt efficere, vt idem faciant in gratiam alicuius hominis priuati, nec ſufficit ad id conſenſus Regis,nec quòd talis præfectus id oneri ſuæ conſcientiæ accipiat.cap.17.nu.259.

MERETRIX. Nec quæuis alia mulier etiam religioſa,non tenetur reſtituere ea, quæ etiam per blanditias obtinuit ſine fraude ab amico potente donare.Secus,ſi per fraudem,vt fingendo ſe virginem, vel ſolùm fuiſſe cognitam à magnate.cap. 17.nu.6.& nu.41.§.7.Imò nec tenetur reſtituere acceptum pro actu turpi.nu.31.& nu.34.dict.4.Peccat tamen accipiendo pro ipſo actu turpi.nu.34.dict.4.& nu.36.§.6.& clariùs num.38.Et idem eſt de aliis fœminis.n.35.§.2.& num. 40.§.4.

Promiſſio facta meretrici de dando pretio pro actu turpi non eſt valida in foro interiori,bene tamen in exteriori.nu.40.§.5.Meretrix tamen petendo talem promiſſionem, non debet petere ob illum actum turpem, nec tãquàm debitum legale,ſed quòd ſoluat promiſſa propter ſuam indi-

Digitized by Google

gentiam, vel ob alium ſinem honeſtum,nu.41.

Peccat mort.locans domum meretrici ad meretricandũ in ea eò ſcilicet fine principali, vel minùs principali, vt meretricentur. Secus, ſi ſolùm ad habitandum,& viuendũ,quãuis ſciat eam meretricaturam ibi. c.17. num. 195.§.4.& cap.21.num.25.

Reſpublica poteſt permittere meretrices;magis tamen expediret non permittere. Et peccatum eſt mortal. quærere lucrum ex meretricio lucro. ca.17.§.4.nu.195.lit. C. & in Nouo, nu.199.

Meritvm de condigno, *eſt actus humanus bonus, factus ab eo qui habet gratiam Dei gratum facientem,& meretur gratiam, & gloriam æternam.* Meritũ de congruo, *eſt actus humanus bonus factus ab aliquo extra gratiã Dei exiſtente,cui de quadam congruitate, & ſecundùm quid debetur aliqua merces ſpiritualis vel temporalis.* Præl. 7.nu.3.

Opus ex voto factum magis meritorium eſt.cap.12.nu.32.

Metvs nõ tollit,quin actus ſit humanus. Attamen facta per metũ vt plurimũ reſcindi poſſunt,& aliquãdo non

tenent; quia ſine vlla reſciſſione ſunt inualida & nulla. Præl. 6. nu. 5. & 6. in Nouo, nu. 4. & 5. Metus enim ita inficit quemlibet contractum, vt ſit irritus, vel irritandus. ca. 19. nu. 13. ſecus, ſi fiat blanditiis. Prælud. 6. nu. 8.

Metus iuſtus frequenter excuſat à peccato tranſgreſſionis legis humanæ. Præl. 7. nu. 12. in Antiq. & in Nou. ca. 22. n. 51. Vide tit. Matrimoniū. VI.

Metus iniuſtus, ſi ſit talis, quòd ſine illo non fieret actus, æquiparatur in foro conſcientiæ metui iuſto. cap. 27. nu. 93.

Vnde qui rem ab alio extorſit per metum, etiam non cadentem in virū conſtantem, non tenetur reſtituere in foro exteriori, bene tamen in interiori. cap. 17. nu. 15. & 29.

Et ſufficit metus reuerentialis ad inducendam hanc obligationem. nu. 29. at qui metus annullat donationē in foro conſcientiæ, quamuis non ſit tantus, vt ſufficiat ad inualidandam eam in foro exteriori. cap. 17. nu. 4. & nu. 29. §. per metum. nam ſi metus leuis ſufficeret ad reſcindendum cōtractus, in foro exteriori reſpub. ſcaturiret litibus eodem. nu. & §.

Quāuis in foro exteriori paria cen-

ſcantur conſentire ſponte,& conſentire per metum iuſtum non cadentē in virum conſtantem,tamen in foro conſcientiæ idem cenſeretur, quòd quis conſentiat metu iuſto,vel eo minore,dummodò corā Deo ille fuerit cauſa principalis illius conſenſus.nu. 15.Non tamen eſt idem in foro conſcientiæ conſentire metu vel blanditiis.Ibidem.

Metu reuerentialis annullat profeſſionem pueri.cap.22.nu.51.

Metus iuſtus eſt *metus cadens in virum conſtantem, & eſt ille quo eligitur minus malum cauſa vitandi maius.* Atque minor metus ſufficit in muliere quàm in viro,vt dicatur iuſtus. ca. 22.num.51.

Sponte fieri dicitur id quod fit ſine metu iuſto,quamuis interueniat metus leuis cap.27.nu.93.

MILES non tenetur abſtinere à militia,quamuis ſit ei occaſio peccandi.cap.3.nu.5.& in Nouo,num.7.

MIRACVLA.Pro miraculis falſis offerés votiuas imagines,peccat m. ca. 11.num.32.Peccat etiam, qui vtitur miraculis ab Epiſcopo non approbatis.ca.17.nu.169.Et peccat mort. qui concionando narrat ſcienter mira-

culum

Digitized by Google

culum falſum. cap.18.numero.5.

MISSA I.
De eius eſſentia, & valore.

MIſſa *eſt actio, qua ex inſtitutione Chriſti Domini noſtri in memoriã Paſsionis eius, panis & vinum in eiuſdẽ corpus & ſanguinem conſecrantur, & ſub eorundem ſpeciem Deo offeruntur.* cap.25 num.110. Et hoc nomen, *Miſſa*, ſignificat ſpontaneam oblationem. Ibidem. A

Miſſæ valor triplex eſt. Generalis, qui debetur toti Eccleſiæ: medius, qui ei pro quo dicitur: ſpecialis, qui debetur dicenti. num.92. Quinque particulæ valoris Miſſæ deputantur a Deo I. Cuilibet fideli, eo ſolo quòd eſt fidelis. II. Cuilibet circũſtanti. III. Toti Eccleſiæ, præcipuè iuſſis nominari in ea; ſcilicet Papæ, Antiſtiti, Regi: & iſtę tres ſunt ſtabiles, quæ nec creſcũt, nec decreſcũt pro multitudine, vel paucitate eorũ quibus applicãtur. IV. Eſt faciẽti Miſsã, & nominatis ab eo priuatim, quę ſcilicet cõtingit illi vel illis pro quo, vel quib⁹ fit: & iſtę duę creſcũt B

vel

vel decreſcunt, pro multitudine, vel paucitate eorum, quibus applicantur. cap. 25. numer. 110. Igitur Miſſa pro multis dicta non tantùm valet multis eorum, ac ſi pro vno diceretur. Vnde qui ex obligatione dicit Miſſam pro aliquo, tenetur ei applicare totum valorem, quē debet. n. 92. & 110. §. 35.

Et qui tenetur dicere Miſſam pro
C vno, non poteſt dicere illam pro illo, & alio, niſi de conſenſu expreſſo, vel tacito, qualis colligitur ex conſuetudine ſeruata in parocho, vt parochus dicat Miſſam publicam de defunctis pro parochiano ſepeliendo. nu. 92.

D Sacerdos non poteſt propter paupertatem recipere duas pitantias pro vna Miſſa. nu. 92. & 111. corol. 4.

Qui aliquam pecuniam accipit pro Miſſis dicendis per ſe vel alium, & facit ab aliis dici pro minori ſtipendio, peccat, niſi habeat aliquod officium, propter quod lex, vel conſuetudo, vel voluntas ſaltem tacita domini aliquid tribuat ei pro eiuſmodi cura. nu. 91.

Nulla conuentio facienda eſt pro mercede Miſſarum. nu. 10.

De Miſſis diſponendum eſt per Prælatos, vel Epiſcopos, ſi nume-

rus earum fuerit exorbitans, vel ſi eleemoſynis impares.cap. 25. numero,138.

Nihil dandum pro Miſſis nouis. n. 88.Et licitè poteſt prohiberi, ne in his nimiùm offeratur,&c. ca. 27. nu.

Inſtituens Miſſas non peccat, licèt aliqui ſumant inde occaſionem peccandi.cap.14.nu.31.§.14.

Definita à Tridentino circa Miſſam, vide Miſſa III.

MISSA II.
Quoad miniſtrum.

EPISCOPVS debet omninò prohibere,ne Sacerdos vagus & ignotus celebret.c.25.nu. 68. ipſe tamen ſi celebret in occulto,non peccat.ca. 27.nu.153.

Peccat mort. qui aduertens ante Miſſam ſe eſſe in mortali, celebrat. Quòd ſi aduertat poſt inchoatam, non tenetur deſiſtere, quamuis poſſit ſine ſcandalo:tenetur tamen ante ſecretam confiteri,ſi poſſit ſine ſcãdalo nu.79.vel ſtatim poſt Miſſam n.80.

Peccat mort. qui celebrat non ieiunus.Quòd ſi aduertat poſt inchoatã Miſſam,etiam ante conſecrationẽ, &

eam

eam ſine ſcandalo non poteſt relinquere,non peccat.num.75.

Peccat mort.qui notorius concubinarius,& fornicarius, ante pœnitentiam celebrat. Et qui celebrat ante Matutinas recitatas,niſi adſit vrgens neceſſitas.cap.25.nu. 76.& 83. Item Sacerdos qui ſine iuſta cauſſa non celebrat,ſaltem ter vel quater in anno numer.88.

Peccat mort.qui petit Miſſam à Sacerdote, quem ſcit celebraturum in mortali:quod intellige de Sacerdote notoriè ſuſpenſo,vel excommunicato,vel non parato, nec ad Miſſam dicendam obligato, & peccante ex ignorantia,vel infirmitate,& non ex malitia.c.14.n.31.li.H.& in No.3.41.

Qui non dicit tot & tales Miſſas, quot,& quales,& vbi tenetur,peccat. cap.25.num.134.

Onus annexum beneficio,vt beneficiarius quotidie celebret de B. V. Maria, non obligat ad dicendum Miſſam omnibus diebus:nec ad celebrandum de illa omnibus diebus quibus tenetur, Miſſam dicere, ſed ſolum illis, quibus frequentiùs ſalua deuotione, & honeſtate debita poteſt. Onus verò dicendi Miſſam per

ſe.

Digitized by Google

per ſe, vel per alium, de omnibus diebus intelligendum eſt. num. 134. Sacerdos leproſus non eſt permittendus celebrare. cap. 27. nu. 202.

MISSA III.

Vbi, & quando, & quo ritu celebranda.

CONCILIVM Trident. ſeſſ. 22. c. 1. definiuit ſub anathemate hæc ſequentia.

Scilicet hæreticum eſſe dicere, Non offerri in Miſſa idem ſacrificium incruẽtum quod in cruce fuit oblatum cruentum. Aut in Miſſa non offerri verum & proprium ſacrificium. Aut quòd offerri in ea ſacrificium, non eſt aliud, quam nobis Chriſtum dari ad manducandum. Vel Chriſtum nõ feciſſe Sacerdotes Apoſtolos per illa verba, Hoc facite, &c. *Aut Miſſæ ſacrificium tantùm eſſe laudis, & gratiarum actionis, vel nudam commemorationem ſacrificij in cruce peracti, non autem propitiatorium: vel ſolùm prodeſſe ſumenti: neque pro viuis & defunctis, pro peccatis, pœnis, ſatisfactionib⁹ & aliis neceſſitatib⁹, offerri debere. Aut blaſphemiã irrogari*

Chriſti

Christi ſacrificio in cruce peracto per Miſſæ ſacrificium, aut illi per hoc derogari. Aut impoſturam eſſe Miſſas celebrare, in honorem Sanctorum, & pro illorum interceſſione apud Deum obtinẽda. Aut canonẽ Miſſæ errores cõtinere. Aut ceremonias & veſtes eſſe malas. Aut miſſas, in quibus ſolus Sacerdos ſacramentaliter communicat, illicitas eſſe. Aut quod nihil ſummiſſa voce dicendum ſit in Miſſa. Aut lingua tantũ vulgari celebrari debere. Aut aquam non miſcendam eſſe vino in calice offerendo. Aut non eſſe optimum omnium pro animabus Purgatorii ſuffragium.

Idem Concil. Trid. ſeſſ. 22. Decret: de Reform. ſtatuit hæc: *Iubeant Epiſcopi, ne fiat vlla conuentio ſuper dicendarum Miſſarum mercede: neque in Miſsis nouis offeratur quicquam magis coactè quàm ſponte. Nulla Miſſa dicatur extra Eccleſiam, aut oratorium, quod non ſubiaceat viſitationi Epiſcopi vel Ordinarij. Nullus presbyter notoriè criminoſus eã dicat, nec diuinis officiis interſit. Nulla cantio laſciua, vel prophana miſceatur cantui etiam organico. Nec in Miſſa fiant ceremoniæ inuſitatæ, nec cum ſuperſtitioſo candelarum numero. Non fiant in Eccleſia actiones*

&

Digitized by Google

& colloquia vana, vel prophana, nec deãbulationes, ſtrepitus, clamores. Ordinarij moneant teneri parochianos ire ad audiendam concionem in ſuis parochiis, quoties commode potuerint. cap. 21. nu. 10. & cap. 25. nu. 81.

Peccat ergo mort. qui celebrat extra locum ſacrum, & poſt Tridentinum non poteſt Epiſcopus concedere facultatem celebrandi extra locum ſacrũ ſuper arã portatilẽ. c. 25. n. 82.

Poterit nihilominùs, ſicut anteà poterat, ob neceſſitatem celebrari extra locũ ſacrum ſine licentia Epiſcopi, ita & nunc. Ibidem.

Non poteſt dari licentia celebrandi in mari, vel in flumine, etiam vrgente neceſſitate. nu. 82.

De celebrante in Eccleſia interdicta, vel polluta, vel ſine ara, vide Irregularitas VI. VII. lit. B. F.

Peccat mort. qui celebrat ſine omnibus veſtibus ſacris, vel ſine corporalibus, vel ſine libro ſaltem continente canonem, *Te igitur*, etiamſi feſtum vrgeret: & quamuis aliter non poſſet vitare mortem ſecundùm Caietanũ, quod ſatis durũ videtur. Poteſt loco cinguli vti ſtola, & loco ſtolę manipulo lõgo, imò, ſecũdũ aliquos

Digitized by Google

cingulo non benedicto.cap.25.n.84.

Peccat mort.qui celebrat,ſine aqua vel lumine,& qui conſecrat in pane fermentato,vel corrupto,vel in vino adeò acido,vel lymphato,vt ſubſtantiam vini amittat. Et qui ſolum vinũ conſecrat ſine aqua,& qui noctu ante lucrem,excepto Epiſcopo:liceret tamen ex licentia Epiſcopi:ob neceſſitatem communicandi infirmum, imò etiam abſque licentia , ſi Epiſcopus abſit.num.85.

Non peccat qui celebrat poſt horã ſextam , dummodò non ſit poſt nonam.nu.86.

Peccat m.qui pluries quàm ſemel celebrat in die,niſi in ſeptem caſibus. I.In die Natiuitatis Domini , in qua tres Miſſæ dici poſſunt. II. Quando dicta Miſſa ſuperuenit perſona notabilis , veluti Epiſcopus.III. Quando dicta Miſſa corpus defuncti occurrit ſepeliendum.IV. Quãdo adeſt neceſſitas communicandi ægrotum, & non eſt Euchariſtia.V.Quando quis præeſt duabus Eccleſiis,quę indigent duabus Miſſis,nec eſt alius qui dicat alteram. VI. Propter benedictionem nuptialem. VII.Quando occurrit cauſa iuſta ad arbitrium boni viri. Sed iſti

caſus

caſus intelliguntur,dum modò purificationem calicis non ſumpſerit. cap. 25.nu.87.

Miſſa non poteſt celebrari in die Paraſceues,& Sabbato ſancto. Conſuetudo tamen fecit,vt tali Sabbato ſancto dicatur vna,& ea quæ diceda erat in ipſa nocte Reſurrectionis: dici tamen poteſt in die Cœne Domini Miſſa tam ſecretò quàm publicè.nu.88.

De celebrante cùm non ſit ieiunus, vide Miſſa II.

Peccat m.is,cuius negligentia ſanguis funditur in terra, vel in altari. Quòd ſi ſtillauerit in terrã, lambatur lingua,& tabula radatur. Si non fuerit tabula,vt non conculcetur,locus corrodatur,& igne conſummetur,& cinis intra altare recondatur. Si autem ſuper altare ſtillauerit,ſorbeat miniſter ſtillam:ſi ſuper linteum, abluatur illud ablutione,à miniſtro calice ſuppoſito,& aqua ablutionis recondatur iuxta altare: vnde ob hanc cauſam non eſt comburendũ corporale.n.89.

Peccat, qui reliquias Sacramenti poſt ablutionem ſumit poſt interuallum,ſecus,ſi in continenti.nu.89.

Prima ablutio calicis cum vino facienda eſt.num.90.

Digitized by Google

Si poſt ſumptionem ſanguinis aliqua particula hoſtiæ adhæſerit ori, poteſt ſumi ablutio, quamuis hæc deglutiatur priùsquam particula. cap. 25.num.90.

Si ſumpto ſanguine particula hoſtię adhæſerit calici, poteſt infundi vinũ, vt ſimul cum particula ſumatur. n.90

Qui ſumpta hoſtia inuenit in calice ſolam aquã, debet ſumere vinum, &aquam, vel ſolum vinum cum aqua, quæ remanſit in calice, & conſecrare, incipiendo ab illis verbis, *Simili modo*, proſequens vſque ad illa, *Vnde & memores*, &c. aliiſque prætermiſſis (ne populus propter moram intelligat errorem) ſanguinẽ percipere. nu.91.

Qui multas hoſtias conſecrandas accipit, verè conſecrat eas, quamuis dum profert verba, recordetur tantùm hoſtiæ, quam manibus tenet. ca. 25.num.91.

Qui celebrat, debet nominatim orare pro Papa, & pro Antiſtite ſuo, & pro Rege, & pro illo, vel illis pro quibus Miſſam ſpecialiter facit, non tamen pro aliis. cap.25.nu.111.

Breuis modus applicandi Miſſam pro aliis à prædictis eſt, *Memento, Domine, mei, & eorum viuorum, qui-*

bus

Digitized by Google

bus poſſum ſine præiudicio prædictorũ, valorem huius Miſſæ applicare, & humillimè ſupplico, vt eo ordine mihi, & illis applices, quem tu optimum eſſe ordinem noſti. Ibidem.

Nec expedit plura nomina concipere, ne mentem diſtrahant; vnde hęc memoria erit conueniens, vt in nominatiuo collocet ſeipſum; in genitiuo, genitores, & genitos; in datiuo, datores, ſeu benefactores; in accuſatiuo, offenſos, vel ſibi iniurios; in vocatiuo, inſeruientes; in ablatiuo, eos quibus obtulit preces illius, vel qui ſuas obtulerunt illi. Ibidem.

MISSA IV.
Quoad auditionem.

PECCAT mort. qui vtens ratione, nõ audit Miſſam die feſto ſine iuſta cauſa, quamuis id fiat per ſolam negligẽtiam abſque contẽptu. c. 21. n. 1.

Nemo tenetur, iure communi, die feſto audire alia officia diuina præter Miſsã. Atque ſufficit audire vnam Miſsã etiã in die Natiuitatis. n. 1. & 2.

Sufficit audire dimidium vnius Miſſæ, & dimidium alterius. Ibidem.

Sufficit audiſſe à loco diſtanti,quã-
uis non audiat verba Sacerdotis.
num. 8.

Miſſa integra dicitur ab Epiſtola
incluſiuè.num.2.Pars notabilis Miſſæ
poteſt cõſtitui ex vna particula prin-
cipij,& altera finis,& legendo per ſe
partem omiſſam,vel audiendo lectã;
ſatis eſt etiam, ſi quiuis alius legat.
Non peccat,ſaltem mortaliter, qui
exit à Miſſa ante benectionem.nu.2.

Epiſcopus non tenetur audire Miſ-
ſam quotidiè;decet tamen illam au-
dire.num.2.

Excommunicatus quamuis negli-
gat procurare abſolutionem, non
peccat in non audiendo Miſſam.n.3.

Multi excuſantur ab audiendo Miſ-
ſam,nempe infirmus,& eius miniſter
nutrices,arcium cuſtodes,iter facien-
tes,carentes veſtibus,quando iſti ſine
magno damno proprio,vel alieno au-
dire non poſſunt.cap.21.num.3.

Excuſatur vidua, quæ iuxta con
ſuetudinem regionis non audit Miſ
ſam per menſem, imò per annum
Quam conſuetudinem; quamui
iuſtum ſit quòd Epiſcopus curet ex
hortando abolere, non tamen vide
tur poſſe ex abrupto tollere per præ

ceptu

ceptum. Nec ferenda eſt conſuetudo, qua nobiles puellæ nunquàm audiũt Miſſam antequam nubeant, maximè ſi ad alia feſta nuptiarum, vel ludorum pergant.num.4.& 9.

Excuſantur tamen,ſi à parentibus prohibeantur, ſed non excuſantur parentes.Quãdo verò filia adoleſcens excuſatur, excuſatur etiã mater,quæ ad illam cuſtodiendam remanet.Fœminę autem non excuſantur ob menſtrua,niſi alia debilitas accedat,n.9.

Excuſatur etiam nupta, quæ non poteſt Miſſam audire ſine magno ſcandalo mariti.num.5.

Qui iuſta de cauſa excuſatur ab audienda Miſſa,non tenetur id ſupplere oratione.num.7.

Habentes priuilegium, tenentur audire Miſſam tempore interdicti. Idem eſt de clericis etiam primę tonſuræ: non tamen toto tempore interdicti, ſed tantùm feſtis in eo occurrentibus.num.3.

Non tenetur quis audire Miſſam in parochia, nec Epiſcopus poteſt contrarium præcipere,quia ſicut non poteſt tollere ius commune ita nec poteſt reuocare generalem conſuetudinem, vim legis habentem,

Digitized by Google

qualis eſt hæc in toto Chriſtiano orbe recepta, vt quis ſine contemptu ſuæ parochiæ, aut parochi, audiẽs Miſſam extra parochiam in quouis loco, etiam in oratorio, ſatisfaciat præcepto: imò ſi Epiſcopus contra hanc conſuetudinem ferret excommunicationem, eſſet nulla. Sed tandem Leo X. ſtatuit ſequens decretum: *Auctoritate Apoſtolicá tenore præſentium notũ facimus: omnes Chriſti fideles vtriuſque ſexus, qui non contempto proprio parocho in Eccleſiis fratrum ordinum mendicantium Dominicis, & aliis feſtiuis diebus Miſſas audiunt, ſatisfacere præcepto Eccleſiæ de Miſſa audienda, nec in aliquam labem peccati mortalis pœnam-ve propterea incurrere.* Quod ipſum poſteà confirmauit, & declarauit Pius V. in quodam motu proprio. Nec obſtat decretum Tridentinum quia non loquitur de Miſſa, ſed de concione audienda in parochia: nec præcipit; ſed dicit, vt moneantur fideles. Vnde parochianus, etiamſi ſit concio in parochia, poteſt alibi audire vtiliorem ſibi. Nec obſtat quòd poſsit Epiſcopus circa hoc, ex decreto Trid. auctoritate Apoſtolica

oppor

Digitized by Google

oportunum prouidere remedium, atque adeò poterit id præcipere ſub excommunicatione, non inquã, obſtat,quia non eſt opportunum remedium,cum tanto laicorum &Religioſorũ ſcandalo conari tollere conſuetudinem ,quæ etiam Romæ ſeruatur. cap.21.nu. 5. §. Excuſatur, & §. Nec obſtat.

Peccat mort. qui die feſto audit Miſſam ſine attentione,vt colloquẽdo,ſcribendo,&c.num.6.

Qui audiens Miſſam ex præcepto, preces ita recitat, vt attentionẽ neceſſariam Miſſæ non adhibeat,peccat mort.Si verò adhibeat,poteſt eodem tẽpore ſatisfacere vtrique præcepto de audienda Miſſa, & recitandis precibus.num.8.

Qui egreditur è loco, vbi ſeruatur dies feſtus,& pergit in alium,vbi non ſeruatur,tenetur audire:de egredientibus autem è loco,vbi non ſeruatur, ſi tantùm tranſeant per locum vbi ſeruatur,Auctor videtur tenere(quãuis non omninò firmiter) quòd non teneantur audire Miſſam.nu.5.

Peccat dominus vel herus, qui negligẽdo, vel occupando in operibus, quę differri poterãt,eſt in cauſa quòd

ſilij,vel ſerui non audiant Miſſā præceptam.c.21.n.9.

Qui pergit in Eccleſiam principaliter ob videndam fœminam, ſi tamē audiat Miſſam, ſatisfacit præcepto. num.6.

Qui audit Miſſam publici concubinarij, tunc peccat mort. quando eius auditus eſt cauſa, vt ille eam dicat, vel quando ſcit, vel ſcire debet, eſſe legem prohibentem id ſub mort. ſecus, ſi excuſetur ignorantia. nu.6.

Et iuſtè poteſt parochianus alibi audire Miſſam & concionem, quando eius parochus fuerit concubinarius excommunicatus, denunciatus, ſuſpēſus ab ordinibus, aut criminoſus notorius.cap.21.nu.5.§.3.poſt medium.

MONETA, ET Pecunia.

A QVi falſicat monetam in ſubſtātia, pondere, vel forma, aut ſciēter vtitur falſis, peccat mort. & tenetur reſtituere. Idem de eo qui auctoritate priuata circuncidit, vel atenuat monetam.ca.17.nu.167. & 168. Qui bona fide dedit alteri pecuniā adulterinam, poſtquàm id reſciuerit, tenetur dare legitimam.num.8.

Quam

Quamuis primus finis pecuniæ ſit emptio & venditio, ſunt tamen ſeptẽ fines ſecundarij; & qui dat eam, licitè poteſt recipere pretium pro eius vſu, excepto tamen mutuo & commodato.num.283.lit. C.& in Nou. numer. 287. Atqui ſex vſus hi ſunt, cambire, permutare, oſtentare opes, ornare, delectare ſe eius aſpectu, ſuccò eius medicari. Ibid. Licitum eſt commodare pecuniam, vt detur pignori, vel ad oſtentationem diuitiarum. num. 226. Licitum etiam eſt pecuniam argenteam pecunia aurea, & è contra, emere, ac vendere etiam cum lucro. Ibidem.

Qui habet pecuniam, quæ ratione ſecundarij vſus valet, ſaltem ſibi, plus quàm æſtimetur per legem, quamuis non poſſit cogere alium, vt det pro illa maius pretium, quàm ſit taxatum per legem, poteſt tamen iuſtè accipere.num.283.lit.C & in Nou.287. B

Moneta eſt quædam merx, & poteſt etiam vt pecunia eſt, commutari, & ex communicatione eius lucrũ quæri negotiando. Ibid. lit.I.& in Nouo, nu.294. Moneta vt merx, eſt vendibilis, nõ tamen vt pretium eſt.n.283.lit. F.& in Nouo, num.291. C

Mone

D Moneta propter octo cauſas poteſt valere pluris vel minoris, quàm alia. I. diuerſitas metalli. II. Diuerſitas bonitatis eiuſdem metalli. III. Diuerſitas formæ ac ponderis. IV. Diuerſitas locorum. V. Reprobatio totalis, vel partialis. VI. Temporis diuerſitas. VII. Copia, vel defectus. VIII. Abſētiā, vel præſentia. Non tamen eſt ſufficiens cauſa, quòd citiùs vel tardiùs danda ſit, vel accipienda. nu. 283. lit. I, & in Nouo, nu. 294.

Pretiū pecuniæ in nundinis augetur vel minuitur propter multitudinem vel paucitatem volentiū cambire, per viam tamen cambij liciti, non tamen illiciti. Ibid. lit. K. & in Nouo, nu. 295. Pecunia habita ex re vendita non ſuccedit loco rei venditæ. num. 50.

Monialis cuiuſuis ordinis tenetur communicare ſemel in menſe. cap. 21. num. 57. dicto 13.

Poſſunt moniales accerſire aliquam perſonam extraneam idoneam, vt dirigat eas in electione. cap. 27. num. 44.

Monialis, quæ incidit in cenſuram Papalem, poteſt ante moram petendi abſolutionem, & poſt pœnitentiā cō-

munica

municare, & choro intereſſe cum aliis, ne fama eius, vel monaſterij, periclitetur. cap. 27. num. 239.

Qui frequenter inuiſit moniales, tunc peccat mort. quando populus inde ſumit occaſionem murmurandi. c. 14. num. 31.

De ingredientibus clauſtra monialium. vide, Excõmunicatio VI. §. VII. Moniales poſſunt vocare medicos, latomos, fabros lignarios, & alios miniſtros ad res neceſſarias. cap. 27. nu. 124. Monialis illegitima non poteſt eſſe Prælata per diſpenſationem Epiſcopi. num. 201. §. 10.

Monopolivm faciens peccat m. & impetrans à principe priuilegium ne certi generis merces ab alio quàm ab ipſo vendantur in notabile detrimentum populi. ca. 23. nu. 92.

Mora. Qui mala fide retinet rem alienã, ſemper eſt in mora. c. 17. n. 10.

Ille eſt in mora reſtituendi, qui ſine cauſa non reſtituit ſtatuto die, vel cum primùm ſcit, vel ſcire debet rem eſſe alienam. n. 80.

Mons pietatis licitus eſt cap. 17. nu. 213.

Mulier. Vide, Fœmina.

Mutuum. Qui miſit mutuum, ve-

luti

luti panem, vinum, & alia, quæ vſu conſumuntur, per nuncium fidelem, ſi actu non perueniat ad dominum, tenetur reſtituere, ſi nuncius non fuit electus per mutuantem. ca. 17. n. 186.

Peccat, qui res mutuatas non ſoluit ſtatuto die rebus eiuſdem generis & bonitatis. num. 214.

Mutuum verum ſolùm reperitur in rebus, quæ vſu conſumuntur, & conſiſtunt in numero, pondere, & menſura; palliatum verò in aliis etiam rebus, & contractibus. nu. 206.

De vſura quæ contingit in mutuo, vide, Vſura III.

NAVFRAGIVM.

NAVFRAGIO amiſſa in mari, quæ nec ſunt piratarum, nec infideliũ, tenetur reſtituere, qui ex eis aliqua ſibi accepit, quamuis illa aliàs perirent, niſi ipſe acciperet. Non tamen tenetur, ſi exponat ſe periculo mortis, vt ſeruet ea. Sed in hoc caſu tenetur etiam reſtituere, ſi dominus ſperabat ſe alia via recuperaturum illa bona. cap. 17. num. 98.

Sed intellige hic de piratis, aut infidelibus, cum quibus eſt nobis bellũ

iuſtum,

Digitized by Google

iuſtum, non de Chriſtianis piraticam exercentibus, de quibus hic non eſt ſermo. Ibidem. Additum in Nouo.

Res à piratis quibuſuis raptæ, debent reſtitui ſuis dominis, ſi cognoſcantur. Quamuis de raptis, aut receptis ab hoſtibus iuſtis, & poſteà recuperatis, diſtinguatur in quibuſdam legibus. Ibidem, §. 4.

Qui capit aliquid amiſſum in mari, poteſt ſibi retinere illud tribus concurrentibus. I. Quòd illud omninò erat perditum, ſi non ſaluaſſet ipſe. II. Quòd dominus perdiderit ſpem recuperandi. III. Quòd ſaluans illud, maximo vitæ periculo ob id ſe obiecerit. Ibidem, §. 5.

Illud dictum generale, Quòd res aliena vbicunque reperiatur, eſt domino reſtituenda, non eſt perpetuò verum Fallit enim I. Cùm iuſta cauſa ſuadet contrarium. II. In re vſu capta. III. In re pro derelicta habita. IV. In re clàm accepta pro legali debito. Vnde in caſu naufragij iuſta cauſa ſibi retinendi haberi videtur, quando dominus ſatis præſumitur illa amiſſa habuiſſe pro derelictis. Ibidem. Additum in Nouo.

Digitized by Google

Non tenetur reſtituere qui in naufragio capit habita pro derelictis. Pro derelicto cēſetur *id quod dominus deſerit, credēs, quod licet recuperari poſſet ſine probabili periculo vitæ, nullus tamen id ſubibit.*

Non tamen habetur pro derelicto quod mittitur in mare ad leuandam nauim tempore procellæ. capite 17. num. 99.

Sicut vſucapio iuſtificat acquiſitionem rei alienæ, ne incerta ſint rerum dominia : ita & acceptum in naufragio, ne omninò pereat, iuſtificat cauſam retinendi, & non reſtituendi illud, dummodò adiungas huic titulo ſpem recuperandi amiſſam, præſumptionem derelictionis, periculum magnum accipientis, prouidentiā diuinam tali ex inſperato recuperanti conceſſam. Ibidem.

Peius eſt, vt res omninò pereat, quàm vt eius dominium ſit incertum. Ibidem.

NECESSITAS. Exiſtenti in extrema neceſſitate, aliquando tenetur homo ſuccurrere, etiam cum periculo proprio. cap. 11. num. 13. Vide tit. Eleemoſyna.

Extremè indigēti quoad ſpirituali a

quid

Digitized by Google

quid facere debeamus,vide ibi.

Extremè indigens non tenetur reſtituere,etiamſi creditor extremè indigeat,niſi dominium rei reſtituẽdæ ſemper remanſerit penes creditorẽ. cap.17.nu.60.

Qui extremè indigens accepit aliquid,vt ſe liberaret ab illa neceſſitate,tenetur reſtituere,quandò venerit in pinguiorem fortunam:Nam accipiens rem in extrema neceſſitate:nõ fit dominus.nu.61.

Neceſsitas facit omnia cõmunia, id eſt,communicanda;& ſufficit mutuare indigenti.nu.62.

Qui abſque extrema neceſsitate accipit aliquid ad comedendum, vel veſtiendum, pèccat mort. & tenetur reſtituere.cap.17.nu.118.

Peccat mort. qui ſine neceſsitate extrema occultè accipit res ſuperuacaneas alterius, vt ſibi vel alteri ſubueniat.nu.119.

Qui aliter non poteſt ſubuenire extremè indigenti , poteſt accipere ab alia tertia perſona,tenetur tamen reſtituere regulariter loquendo. numero 118.

E tremè indigentibus excõmunicatis,imò & infidelibus,oportet ven-

dere neceſſaria ad ſuſtentationem.c. 21.num.25. Et tenetur homo eiſdem indigentibus extremè, ſubuenire, imò & non indigentibus extremè, ſed tantùm valdè.ca.27.nu.55.

Quæ ſit extrema neceſſitas, vide tit. Eleemoſyna, lit. I.

NEGROMANTIAM addiſcens, vel ea vtens, peccat mort. & nolens comburere libros huius facultatis, non eſt abſoluendus.cap.12.nu.28.

NEGOTIVM reſtituere tenetur negotiorum geſtor, qui damnificauit alterum in vtilitatem ſui principalis. Vide, Reſtitutio II.

Negotiorum geſtor, qui rebus, vel loco, vel tempore vel perſonâ, vel pacto excluſis, negotiatus fuerit, iactura eius periculo erit, qui cõtra pactum fecit.cap.17.num.259.

Vtrùm qui promiſit negotium ſe gratis acturum, poſſit clàm recipere pretium pro ſtipẽdio, colligitur pars negatiua ex cap.23.nu.97.

NEOPHYTVS, id eſt, recenter conuerſus, non debet ordinari. Neophytus non eſt idem qui vulgò dicitur nouus Chriſtianus.cap.27.nu.205.

NOTARIVS. Vide Tabellio.

NOTORIVM dicitur, *quod eſt ma-*

nifeſtum

nifeſtum per ſententiam, vel confeſſionem in iure, vel per euidentiam facti, quæ nulla tergiuerſatione cælari poteſt, & non aliud, quamuis duobus, tribus, vel pluribus teſtibus probari poſſit. cap.21.nu.55.& cap.25.nu.73. Illud autem dicitur notorium in vicinia, vel collegio, quod ſcit euidenter maior pars viciniæ, vel collegij, dummodò ſaltem decem inueniantur in eo. Itaque non ſufficit, quòd id ſciãt pauciores quàm ſex homines: nec ij ſufficiunt, quando non ſunt maior pars viciniæ, vel collegij.cap.25.nu.73. & cap.27.num.250.dicto 10.

NVMERVS.

PEccatorvm, neceſſariò eſt interrogandus, & neceſſariò confitendus.cap.5.nu.2. Nec ſufficit confiteri ſæpe peccaſſe.cap.6.num.13.& 14.

Si verò numerum non confiteatur, propter obliuionem prouenientem ex culpa lata, confeſſio eſt nulla.ca.6. nu.14.

Sufficit, vt confiteatur ſtatum ſuũ, qui multitudinem peccatorũ numerare nequit, ſicut meretrix, vel ſaltem durationem temporis.nu.15.

Numerus peccatorum multiplicatur, quando quis eodem impetu dicit, facitve diuerſa peccata. in Nou. cap. 6. nu. 18.

Toties augetur numerus peccatorum, quoties voluntas peccandi, quæ fuerat interciſa, renouatur: ſecus eſt in actibus exterioribus. cap. 6. nu. 16.

Non multiplicatur numerus peccatorum, etiamſi durante opere exteriori, multoties interior voluntas interrumpatur, ac renouetur: nec è cõtrà, ſi manente eadem voluntate, opus multiplicetur exterius priùs quàm finiatur delictum. cap. 6. nu. 16. Nec multiplicantur quãuis multiplicentur actus exteriores, & interiores, qui tantùm ſunt veluti via ad vnicum peccatum. nu. 16. Secus, ſi per ſe ſint peccata ſeparata. in Nou. nu. 17.

Nec etiam multiplicatur per actus conſequentes, & ſubſequentes, quando inter præambula, & conſequentia, & actum principalem non eſt notabilis interruptio. Quòd ſi ſit aliqua notabilis interruptio, licèt ſint diuerſa peccata, etiam in genere moris, non tamen ſunt neceſſariò cõfitenda. Additum in Nouo, cap. 6. n. 18. coroll. 1.

Multiplicatur tamen numerus per

ſecun

ſecundam copulam, etiamſi ſit propinqua primæ. Ibid.

Conſumẽs integrum diem ad perpetrandum homicidium, facit vnum numero peccatum. cap. 6. nu. 15. & c. 14. nu. 4.

Qui per multùm temporis inſequitur fœminam, qua non potitur, toties committit peccata diſtincta numero, quoties interrumpit malam voluntatem, ceſſando ab opere exteriori in illum malum finem ordinato, & iterũ reuertitur ad illud. cap. 6. nu. 18.

NOVITIVS. Vide, Religioſus.

OBEDIENTIA.

OBEDIENTIA eſt duplex, ſpeciali & generalis. *Specialis, eſt virtus inclinans ad faciendum ea quæ iubentur, eò principaliter* quòd iubentur. cap. 23. nu. 35.

Generalis verò *comprehendit omnes omnium virtutum actus, quibus fit quod iubetur*. cap. 23. nu. 35.

Obedientia in dubio excuſat à peccato. cap. 17. nu. 201.

Præceptũ Prælati ſufficit fieri verbis claris, vel obſcuris id ſatis ſigniſi-

cantibus.cap.23.num. 39. Quid non poteſt Prælatus præcipere,vide,Prel.

Obstetrix peccat mortaliter ignorans formam baptiſmi. cap. 22.nu.6.

Oblatio inter Miſſarum ſolennia in die feſto tũc eſt facienda ſub præcepto,quando viget conſuetudo antiqua,& ſi omittatur, datur ſcandalũ, vel occaſio, ne maior pars populi offerat.c.13.n.19.

Obligatio eſt mater actionis. Præl.7.n. 25. Quando tempus præfinitur ad finiendam obligationem, eo elapſo finitur:ſecus, quando præfinitur ad dilatandam.c.21.nu.45.

OCCASIO.

VT poſſit quis abſolui,non tenetur abſtinere ab occaſionib⁹ remotis peccandi mortaliter, nec à proximis peccãdi venialiter. Tenetur tamen à propinquis peccandi mortaliter. ca. 3.nu.5.lit.A.

Occaſio propinqua peccati mort. eſt *omnis,& ſola illa quæ eſt peccatum mortale;vel eſt talis occaſio peculiaris, qua credit homo,vel credere debet, nunquàm,vel raro ſe vſurum illa ſine mortali*.nu.5.lit.D,&in Nou.nu.9.Exempla vide tit.Abſolutio.

Pec

Peccat mort. qui ſe exponit periculo peccandi mortaliter. cap. 14. num. 26.

Qui non proponit ſe abſtenturum ab occaſione, quam dat alteri ad peccandum, non eſt abſoluendus, quando dat illam per peccatum mort. aut intentione etiam minùs principali inducendi ad illud, vel ad id iuuãdo, vel contemnendo ſalutem ſpiritualẽ proximi, vel conſentiendo ſaltem interpretatiuè. cap. 14. num. 31. lit. A, & in Nou. nu. 32.

Talem occaſionem præbet, qui reficit Synagogas, Mezchitas, Idola, eorúmve fana, & peccat mort. Ibid. lit. D, in Nou. nu. 36.

Qui commodat balliſtam, enſem, &c. ei qui cum alio rixatur, & petit eum animo irato, dat ei occaſionem peccandi propinquam. Ibid. lit. D, & in Nou. nu. 38.

Non peccat qui permittit, vel offert alteri occaſionem peccãdi, vt ſic deprehenſus meliùs & vtiliùs corripiatur. Ibid. lit. E, & in Nou. nu. 39.

Non dat occaſionem peccandi, qui bono animo inſtituit proceſſiones, nũdinas, nuptias, primas Miſſas, belli ſimulacra, publica conuiuia, choreas,

&c. Ibid.lit.L,§.24.& in Nou.nu.44

OCCVLTVM. Occultus auctor delicti manifeſti non poteſt ſub excommunicatione compelli ad ſe manifeſtandum,ſed ad reſtituendum. ca.17 nu.160.

Occultum dicitur *quod non eſt publicum:publicum vero id quod eſt notorium.* Ibidem.

ODIVM Dei eſt maximum peccatorum.cap.11.nu. 14. Odium etiam proximi eſt mortale.Ibid.

OFFICIVM. Peccat mor.princeps vendens officia publica ſui regni tam carè,& talibus perſonis,vt probabiliter credat,vel credere debeat , quòd malè vtentur eis, aut opprimēt ſubditos.c.25.nu.7.

Peccant mort. domini accipientes pretium pro temporalibus officiis, quando recognoſcunt alium Superiorem, & fit in loco vbi prohibitum eſt ſub mort.Ibidem.

Non peccant Principes dando officia publica in dotem, vel mercedem obſequiorum. Neque officiarij vendentes publica officia pretio tam honeſto & talibus perſonis, vt probabiliter credatur non malè vſuros officiis.cap.25.nu.7.

Pius

Pius V. tulit contra ambiētes officia iuriſdictionem habentia ſequentem legem: *Nemini de cætero liceat, mediante pecunia, vel ſolutione, & traditione, ac promiſſione aliarum rerum, & per interpoſitas perſonas, aut alias quouis modo faciendas, aliquas dignitates, & officia exercitium & adminiſtrationē iuriſdictionis habentia procurare, aſſequi, vel obtinere: ac ſi quis his præſentibus contraueniſſe quoquomodo dici, aut cenſeri potuerit, ipſum contrauenientem eo ipſo confiſcationis bonorum, degradationis, & amiſſionis tam priuilegij doctoratus, quam quorumcunque per eum obtentorum officiorum, tam ſæcularium quam Eccleſiaſticorum, ac demum vltimi ſupplicij pœnam irremiſſibiliter incurrere volumus.* & infrà. *Et quòd vbicunque & quandocunque compertum fuerit per interpoſitam perſonā, aliquas pecunias, ſeu alias res traditas, ſeu promiſſas fuiſſe alicui curiali, familiari, vel cuicunque alteri perſonæ pro officiis, & dignitatibus iuriſdictionis adminiſtrationem habentibus, is qui officiū huiuſmodi obtinuerit, ſe à præmiſſis attenta interpoſitione perſonæ huiuſmodi, nullatenus excuſare queat. Quinimò nulla admiſſa ignorātiæ excuſatione, ipſo*

Digitized by Google

iure præſumatur ſolutionem, & promiſ-ſionem huiuſmodi de eorum, qui officia & dignitates & ſimilia obtinuerūt con-ſenſu, & mandato penitus eſſe facta, eiſ-demque propterea pœnis ſubiacere om-ninò intelligatur.cap.25.nu.

OLEVM ſanctum. Vide, Chriſma.

OMISSIO vt mala ſit, requiritur quòd homo poſſit facere, & teneatur & non faciat. Præl.6.num.4. Præl. 7 num.13. Et in hoc ponuntur aliqua exempla.

OPERA bona facta in peccato ad multa proſunt. De quo in hoc Comp tit. Actus humanus.

OPERA miſericordiæ. Vide, Elee-moſyna.

OPINIO.

QVANDO confeſſarius & pœnitē habent contrariam opinionem ſi confeſſarius credat ſe inniti euidē-ti textu vel ratione, pœnitentem ve-rò dubia, non debet eum abſoluere ſecus, ſi pœnitens innititur æquali ra-tioni, vel ferè æquali. cap.26.nu.4.

Sequenda eſt opinio communis, ve pluribus rationibus innitens: quibu ceſſantibus eligēda eſt benignior, illa

ſcilicet,quæ fauet iuramento, matrimonio,doti,teſtamento, libertati pupillo,viduæ,peregrino,rebus piis, & religioſis,alicui perſonæ miſerabili, vel priuatæ contra fiſcum,cùm fiſcus in delicto perſonæ priuatæ fundatur, vel fauet valori actus, vel reo.ca.27. num.283.

Opinio communis non facit ius, Imò poſtponenda eſt opinioni alicuius meliori ratione innitentis. Additum in Nouo, cap.3.nu.8.poſt medium.Stylus verò curiæ Romanæ facit ius.c.15.nu.5.

Non tenemur ſemper tutiorē partem eligere,ſufficit eligere tutam, in his etiam, quæ ad fidem & mores pertinent.cap.27.nu.275.

In foro conſcientiæ ſufficit ad nō peccandum, ſequi opinionem eius, quem meritò cenſemus ſcientiâ idoneum.num.285.

Pluris æſtimanda eſt opinio paucorum rationem perpendentium, quàm multorum nō perpendentium. Ibidem.

Qui opinatur,iudicat, ſecus de eo qui dubitat.nu. 275. Vide etiam tit. Scrupulus.

ORATIO. Quando feruoroſa ora-

tio eſt neceſſaria, propter imminentē neceſſitatem, tunc neceſſaria eſt etiā contritio. c. 1. nu. 31.

Oratio eſt ſub præcepto, quando nullum aliud videtur remedium ſuæ ſalutis, vel proximi. c. 13. nu. 18.

Sancti orādi ſunt & inuocādi à nobis, & contrarium dicere, eſt hæreticum. cap. 11. nu. 23. Inſtituens publicas orationes, non peccat. c. 24. n. 31.

ORDO I.

Prout eſt Sacramentum ſecundùm ſe.

ORDO generaliter ſumptus *eſt parium diſpariúmque rerū ſua cuique loca tribuens diſpoſitio:* & per antonomaſiam, nomine ordinis intelligitur Eccleſiaſticus. ca. 22. nu. 17.

Ordo quatenus Sacramentum, eſt *quo traditur character, & poteſtas conſecrandi Euchariſtiam, vel eam adminiſtrandi.* Ibid. Et de neceſſitate Sacramēti, præſupponit characterem baptiſmalem. nu. 205. ca. 27. Secus de charactere Confirmationis. n. 9. c. 22.

Materia Ordinis eſt traditio rei ſenſibilis, vt libri, vel calicis. Forma eſt prolatio verborum, quę pro varietate

ordi

ordinum ſunt varia. Debet autem traditio,& acceptio, ſeu cōtractus rei ſenſibilis,concurrere ſimul cū prolatione verborū,& nō ante nec poſt. nu.17.

Ordines iuxta Theologos ſunt ſeptem, Oſtiarius, Exorciſta, Lector, Acolytus,Subdiaconatus, Diaconat', Presbyterium:nam primaTonſura,& Epiſcopatus nō ſunt ordines,ſed officia.Canoniſtæ faciunt nouem,admittentes Tonſuram;& Epiſcopatū. Doctor aſſerit eſſe octo, non admittens Tonſuram. Tridentinum autem videtur fauere Canoniſtis, quoad Epiſcopatum.nu.18.

Quatuor minores ordines non ſunt Sacramentum, ſed potiùs Sacramentalia:& idem de prima Tonſura. Non imprimunt characterem, non habent votum ſolemne caſtitatis ſibi annexum:& ob hæc non dicuntur Sacri, quamuis ſint Sacri.cap.22.nu.18.

Tres maiores ordines &Epiſcopatus ſunt propriè Sacramentum,imprimūt characterē,habēt ex ſtatuto Eccleſiæ votum ſolēne caſtitatis ſibi annexū. num.18.Non ſunt reiterabiles, imò nec minores,nec prima Tonſura.n.2.

Concilium Trident. definiuit ſub

anathemate hæc ſequentia ſeſſ. 23. cap. 2.

I. *Quòd in nouo Teſtamento eſt Sacerdotium viſibile, vel externum.* II. *Sacerdotium eſſe poteſtatem conſecrandi, & offerendi corpus verum & ſanguinẽ Domini, & peccata remittendi: non tamen eſſe officium tantùm, aut nudum miniſterium prædicandi Euangelium.*

III. *Quòd Sacerdotes, qui non prædicant, ſunt etiam verè Sacerdotes.* IV. *Præter Sacerdotium eſſe in Eccleſia Catholica alios ordines maiores & minores, per quos velut per gradus quoſdam tenditur in Sacerdotium.* V. *Ordinẽ ſiue ſacram ordinationem eſſe verè & propriè Sacramentum à Chriſto Domino noſtro inſtitutum: non tamen eſſe figmẽtum à viris rerum Eccleſiaſticarũ imperitis excogitatum: neque eſſe tantùm ritum quendam eligendi miniſtros verbi Dei, & Sacramentorum.* VI. *Quòd per ſacram ordinationem datur Spiritus ſanctus, ac proinde optimè dicunt Epiſcopi,* Accipe Spiritum ſanctum. VII. *Quòd per eam imprimitur character, vnde qui Sacerdos ſemel fuit, non poteſt fieri laicus.* VIII. *Sacram Vnctionem, qua Eccleſia in ſacra ordinatione vtitur, non tantùm requiri, ſed eſſe ſaluta-*

rem,

Digitized by Google

rem, & in veneratione habendam, ſimiliter & alias ordinis cæremonias. IX. *Eſſe in Catholica Eccleſia Hierarchiã, diuina ordinatione inſtitutam, qua conſtat Epiſcopis, Presbyteris, & Miniſtris.* X. *Epiſcopos eſſe Presbyteris Superiores, haberéque poteſtatem confirmandi & ordinandi: atque eam quam habent non eſſe illis communem cũ Presbyteris.* XI. *Ordines ab Epiſcopis ſine populi, vel poteſtatis ſæcularis conſenſu, aut vocatione collatos non eſſe irritos, ſed legitimos & veros.* XII. *Eos, qui nec ab Eccleſiaſtica poteſtate ritè ordinati, nec miſsi ſunt, ſed aliunde veniunt, non eſſe legitimos verbi, & Sacramẽti miniſtros.* XIII. *Epiſcopos auctoritate Romani Pontificis aſſumptos eſſe legitimos, ac veros Epiſcopos: non tamen, figmentum humanum.* cap. 22. nu. 18.

Peccat mort. & eſt hæreticus, qui credit non eſſe vera, definita à Conc. Trid. circa Sacramentum ordinis. Et ſi id quouis modo exteriùs profert, eſt excommunicatus, per Bullã Cœnæ. cap. 22. nu. 18.

ORDO II.

Quoad collationem & ſuſceptionẽ.

PECCAT mort. qui ſe facit ordinari contra canones Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 4. vbi ait:

I. *Nemo initietur prima Tonſura, niſi fuerit confirmatus Sacramento Cõfirmationis: & niſi fuerit edoctus fidei rudimenta: & niſi ſciat legere & ſcribere & niſi intelligatur, quòd in obſequium Dei vult ordinari: non tamen vt brachiũ ſæculare fugiat.* II. *Minoribus ordinandus habeat teſtimonium bonum à ſuo Parocho, & à ſuo magiſtro ſcholæ: calleatq; linguã Latinam: & minores conferantur per temporis interſtitia, niſi aliud iudicauerit Epiſcopus.* III. *Quòd minoribus ordinati aſcendant ad Subdiaconatum poſt annum elapſum à poſtremi gradus ſuſceptione, niſi aliud iudicauerit Epiſcopus.* IV. *Quod minoribus initiati ante ſacros ordines per annum verſentur in Eccleſia, ſint exẽplares maximè continentiæ, & Dominicis aut ſolennibus diebus communicent.* V. *Maioribus ordinandi maius habeant teſtimonium, idq; fiat publicè*

iuſſu Epiſcopi, de eorum natalibus, ætate, & moribus, monitionibus in Eccleſia præmiſsis. VI. Quòd ordinandi presbyterio, in minoribus ſint probati, bonum habeant teſtimoniũ: anno integro Diaconatui ſeruiãt: miniſteria populũ docẽdi, & Sacramẽta adminiſtrãdi prius ſciant & ab eis caſtitatis & bonæ vitæ habeatur expectatio. VII. Capitulum Sede vacante infra annum à die vacationis licentiam aut literas commiſſorias non concedat alicui, qui beneficij obtenti, vel obtinendi occaſione arctatus nõ fuerit. VIII. Quòd facultates de promouendo aliquem a quocunque ſolùm ſuffragentur habentibus iuſtam cauſam in literis exprimendam, ob quam à propriis Epiſcopis non ordinentur. Et tunc non ordinentur niſi ab Epiſcopo in ſua diœceſi reſidente, vel pro eo Põtificalia exercente, idq; præuio diligenti examine. IX. Quòd nemo ordinetur prætextu cuiuſuis reſcripti, vel priuilegij, niſi eius probitas & mores teſtimonio Ordinarij commendentur. X. Quòd ætas ordinandorum ſit ad Subdiaconatum 22. annorũ, ad Diaconatum 23. & ad Presbyterium 25. & quòd nullus etiam regularis ordinetur ſine præuio examine Epiſcopi. Et nota quòd huic decreto non obſtat

Bulla Pij V. Mendicantibus quoad hoc conceſſa, quæ abrogata eſt à Gregor. XIII. XI. *Quòd cum promotis per ſaltum, ſi non miniſtrauerint, Epiſcopus ex cauſa diſpenſare poſsit.* XII. *Quòd nullus ordinetur qui non aſcribatur illi Eccleſiæ, aut loco pio, pro cuius neceſsitate, aut vtilitate ordinatur. Qui ſi eum locum inconſulto Epiſcopo deſerat, ei ſacrorum vſus interdicatur.* XIII. *Quod ſi fieri poſſet minores ordines exercentibus ſtipendia aſsignentur: atque minoribus ordinati ſuis officiis inſeruiant, cæteri qui minoribus carent, eos non exerceant.* XIV. *Nullus clericus peregrinus ſine commendatitiis literis ſui Ordinarij ad diuina officia admittatur.* XV. *Ne pro Miſsis nouis celebrandis quid detur, cuitētúrque exactiones eleemoſynarũ importunæ, ac illiberales.* cap. 25. n. 88. *Et ne cui vago & ignoto Sacerdoti Miſſas celebrare liceat. Et nemo publicè ac notoriè criminoſus ſancto altari miniſtrare, aut ſacris intereſſe permittatur. Et ne ſanctum hoc ſacrificiũ extra Eccleſiam, aut ad diuinum tãtum cultũ dedicata oratoria, à ſæcularib⁹ vel regularibus quibuſcũque peragatur. Ibi.*

Item peccat qui contrauenit ſta-

tutis eiuſdem Tridentini, ſeſſ. 14. ca. 2. de Reform. vbi ſtatuit circa ſuſcipientem ordines, hæc ſequentia:

I. *Qui ſe procurat ordinari ab Epiſcopo titulari abſque ſui Epiſcopi licentia, etiamſi ſit illius familiaris, & continuus commenſalis, & in loco nullius diœceſis, vel exempto, ſuſpenſus ſit ab executione ordinum, quouſque ſuo Prælato viſum fuerit. Epiſcopus verò titularis ab exercitio Pontificalium per annum ſit ſuſpenſus,* II. *Quod Epiſcopus ordinare poteſt familiarem ſuum per triennium ei ſeruientem, ſi beneficium ſtatim re ipſa & ſine fraude illi conferat.* III. *Nemo ordinetur contra voluntatem ſui Prælati; etiamſi prohibeatur promoueri ob occultum crimen & extra iudicialiter, & quòd ei, qui à ſuis ordinibus, gradibus, aut dignitatibus Eccleſiaſticis fuerit ſuſpenſus, non ſuffragetur vlla licentia de promouendo, aut ad priores ordines gradus, aut dignitates anteà conſecutas reſtitutio, contra proprij Prælati voluntatem.* IV. *Quòd Epiſcopus poteſt ſuſpendere ad tempus, ſi ei viſum fuerit, ſuum ſubditum ordinatum quacunque auctoritate, abſque ſuo præcedenti examine, ſi eũ inueniat inhabilem.* V. *Quòd*

*Epiſcopus,aut alij ſui miniſtri, pro collatione quorumcunque ordinum,aut pro literis dimiſſoriis aut pro ſigillo, nihil quicquam etiam ſponte oblatum accipiant. Et notarij pro ſcriptura, ſi eis nullum ſalarium pro officio exercendo ſit conſtitutum,decimam tantùm vnius aurei partem accipere poſſint.*VI. *Quòd non concedat dimiſſorias,niſi priùs examinatis & approbatis.*VII. *Quòd nemo ordinetur, niſi priùs legitimè conſtet eum beneficium Eccleſiaſticum ad victũ ſufficiens pacificè poſſidere:& quòd illud beneficium reſignare nequeat, niſi facta mentione,quòd ad illius beneficij titulum ſit promotus,eaq; reſignatio non admittatur, niſi conſtet, reſignantem aliunde poſſe commodè viuere, & aliter facta ſit nulla.*VIII. *Quòd patrimoniũ, vel penſionem obtinentes promoueri poſt hac nequeant, niſi quos Epiſcopus iudicarit neceſſarios,vel vtiles,conſtito priùs quòd patrimonium illud,vel penſio ſatis ſunt eis ad vitam ſuſtentandam,& illa ſine Epiſcopi licentia alienare nequeant, donec beneficium ſufficiens adipiſcantur, aut aliunde habeant, vnde honeſtè viuant.capit.22.numero. 18. dicto 3.*

Ordo ſacer metu iuſto ſuſceptus

valet.

valet.cap.22.num.52.

Recipiens ordinem, etiam primam Tonſuram, ante Sacramentum Confirmationis, peccat mortaliter. cap. 25.num.68.Sed hoc intellige, ſi adſit contemptus:nam ſi deſit,non erit niſi veniale. cap.22.num.9.

Suſcipiens minores ordines in mortali,non peccat mortaliter: ſecus de eo, qui ſuſcipit Epiſcopatum, aut alium ſacrum ordinem in mortali.ca. 22.num.18.

Peccat etiam mortaliter, qui procurat ordinari, vel ordinatur ab Epiſcopo titulari, ſine ſui Epiſcopi licentia.Ibidem.

Peccat mort.qui ſcienter ordinatur ab Epiſcopo,excommunicato. Et qui illegitimus quantumuis occultus ordinatur ſine diſpenſatione. Item, qui ordinatur extra tempora,vel ante legitimam ætatem,vel abſque literis dimiſſoriis,& eſt ipſo iure ſuſpenſus.c. 25.num.69.

Ordinatus autem ante legitimam ætatem, nec recipit executionem ordinum, nec priuilegia ad eam ſpectantia. capit. 27.num.202.

De eo qui non poteſt retinere vinum, de infami, de ſeruo,de neo-

Digitized by Google

phyto, de idiota, de coniugato cum ſcurrili fœmina, an poſſint ordinari, vide, Irregularitas III.

Non baptizatus, licèt ſit catechumenus, & ſanctus, ſi ordinatur, non recipit characterem ordinis. cap. 27. num. 205.

Peccat mort. qui furtim ordinatur, & contra prohibitionem ordinantis: & ſi prohibitio fuit ſub excommunicatione latæ ſententiæ, eſt excommunicatus & irregularis, cum quo ſolus Papa diſpenſat. cap. 25. num. 70.

Qui ſcienter per ſaltum ordinatur, peccat, mort. & poteſt cum eo diſpēſare Epiſcopus, antequàm miniſtret, & dummodò, antequàm vtatur diſpenſatione, ſuſcipiat ordinem omiſſum. Peccat etiam mort. qui ordinatur omiſſo aliquo neceſſario de neceſſitate præcepti, & non ſuppleto eo vtitur ordine, non tamen ſit irregularis. num. 71.

Peccat mort. qui eodem die ſuſcipit duos ordines ſacros. & eſt à poſteriore ſuſpenſus, in quo ſolus Papa diſpenſat. Item, qui eodem die ſuſcipit ordines minores, & Subdiaconatum, niſi conſuetudo eſſet contraria. Quod habet locum etiam poſt Trident.

Non tamen peccat,qui eodem die ſuſcipit quatuor minores.num.71.

Peccat mort. qui corpore vitiatus ordinatur, aut qui poſtquam fuit ſemel à dæmone obſeſſus, vel morbo caduco in terram eliſus; & qui antequàm hos morbos haberet,ordinatus fuit,peccat celebrando, ſi poſteà frequenter corripiatur eis:non tamen peccat celebrando, qui in inſaniam, vel furorem ex vi febris, vel vulneris verſus fuit. A dæmone autem obſeſſus nunquàm eſt ordinandus: aut ſi ordinatus ſit, nunquàm debet celebrare, etiamſi ſemel tantùm fuerit obſeſſus.cap.25.num.72. & cap. 27. num.203. De leproſo, vel patiente aliam infirmitatem præbentem notabile ſcandalum vſui ordinum, vide tit. Irregularitas.III.§.2.

Peccat mort. qui excommunicatus ſuſcipit ordines etiam minores:& qui notatus crimine notorio, & diſpoſitione digno,ordinatur ante diſpenſationem.Cum quo videtur diſpenſare Epiſcopus,ſaltem in foro interiori,eo ipſo quo ordinat illũ.n.73.&74.c.25.

Licitum eſt ſuſcipere primam Tonſuram,& etiam minores ordines ſine animo vlteriùs aſcendendi.nu.108.

Qui retinet duo beneficia curata, ſit incapax ad ordines.num.115.

Ad presbyteratum ſufficit attingegere 25.ætatis annum.num.116.

Obtentio beneficij eſt iuſta cauſa diſpenſandi in interſtitiis requiſitis ad ordines.Ibidem.

De ſuſcipiente ordinem titulo patrimonij promiſſi, vel donati animo retrodonandi poſt ordinationem,vide tit.Suſpenſio,

Ordo III. *Quoad Miniſtrum conferentem ordines.* Miniſtrans ordinem etiam ſcienter nondum confirmato, ſolùm peccat venialiter, ſi deſit contemptus.cap.22.numero.18.

Cauſa ſufficiens ad conferendum omnes maiores ordines intra annum à collatione minorum,eſt,quòd ordinandus obtineat beneficium presbyterale, & ſit conſtitutio Synodalis (vt eſt in Epiſcopatu Palentino)quòd obtinens huiuſmodi beneficium fiat presbyter intra annum.ca.25.n.116.

Quatuor minores ordines poſſunt ab Abbate conferri.cap. 22. num.18. Statuta Trid.circa conferentem ordines,vide ſuprà, Ordo II.

Ordo IV. *Quoad executionem.* Peccat mort. qui excõmunicatus,vel

inter

interdictus,vel ſuſpenſus exercet aliquē ordinem,vel actum particularem & pertinentem ad ſuum ordinem.ca. 25.num.93.& eſt irregularis,cap.27. num.244. De patiente lepram, vel aliam infirmitatem præbentem notabile ſcandalum vſui ordinis,vide ti. Irregularitas III.§.2.

ORNATVS.

MVLIER ornans ſe cum periculo ſpirituali proximi, peccat mort. ſi id facit per contemptum. Secus,ſi deſit contemptus.Præl.9.num.18. Et tunc erit contemptus,quando id facit abſque vlla neceſsitate, vel vtilitate, credens tamen inde alium mort.peccaturum.cap.14.num.30.

Mulier ornans ſe ſine contemptu ſalutis proximi,& ſine intentione inducendi illum ad mort. non peccat mort.quamuis ſciat ſe mortiferè adamandam ab aliquo populi,vel Eccleſiæ, quem ipſa non cognoſcit: imò quamuis cognoſcat, ſi credit, quòd ille peccat ex malitia, & praua conſuetudine;quales ſunt qui huiuſmodi occaſiones procurant,& ſe iactant de illis. cap.14.numero 31.lit. D. & in Nouo,num.37.

Digitized by Google

Ornans ſe cultiùs quàm ſuo ſtatui conueniat,tantùm peccat venialiter. cap.14.num.18.

Quæ verò ſe ornat ſplendidè ſecundùm decentiam ſui ſtatus, non peccat.cap.22.num.18.

Religioſa, quę ſe moderatè ornat ob ſolam leuitatem oſtendendi pulchritudinem,imò quamuis notabiliter excedat,ſolùm peccat venialiter. cap.23.num.18.

Ornans ſe animo alliciendi alium ad concupiſcentiam mortalem, peccat mort.num.17.

Ornans ſe contra morem patriæ, venialiter peccat, niſi violet legem obligantem ad mortale. Idem de ea quæ ſe ornat ſplendidiùs quàm ſtatus requirit, niſi hoc eſſet in cauſa non ſoluendi debitum, vel non præbendi alimenta,quibus tenetur, etiamſi ob id alius ad peccandum mort.moueretur.num.19.

Nõ peccat mortaliter fœmina oſtẽtans pectora nuda, vt pulchrior videatur.Vti autem veſte adeò tenui, vt pudenda interluceant,eſt mortale tam in viro quàm in fœmina. nu. 19.

Nõ eſt de ſe mortale,augere vel fingere pulchritudinem ornatu & fuco,

ſed

Digitized by Google

ſed veniale graue. Erit tamen mortale, quando fit in finem luxuriæ, vel alium mortalem. Non tamen erit neque veniale, ſi fiat ad occultandam aliquam deformitatem. Vti autem crinibus alienis, non eſt peccatum. num. 20.

Abſolui poteſt illa, de qua Confeſſor nequit intelligere, vtrùm peccarit mortaliter an venialiter, quamuis non poſsit ei perſuadere quòd à tali ornatu deſiſtat: cautiùs tamen aget conſulendo peritos. num. 25.

PACTVM.

PACTVM legis commiſſoriæ poſitũ in pœnam, ſine fraude vſurarum licitum eſt. Idem ſi ponatur, vel elapſo, die perdendi pignus, eſſet venditum iuſto pretio. ca. 17. num. 217.

PAPA.

PAPA quo puncto eſt iſte electus, habet confirmationem à Deo immediatè, & habet eandem plenitudidinem poteſtatis, quam poſt coronationem. ca. 27. num. 147.

Papa ſumit immediatè iuriſdictionẽ

à Chriſto ſuper vniuerſos Chriſtianos cap.27.num.13. & 263. §. Præfatus.

Papa non habet iuriſdictionem ſuper ſe,neque ſuper ſucceſſorem ſuũ: neque dat iuriſdictionem ſuo Confeſſario.Addit.in Nouo, cap. 27. num. 263.§.4.

Papa nulli homini, neque legi humanæ ſubiicitur quoad pœnam:vnde non poteſt excommunicari.Nam neque propter hæreſim (ſi in eam incideret)incidit in excommunicatiõnem humanam:ſed in aliam diuinam cap. 27.num.13.

Papa poteſt multa iura jure naturali & diuino competentia ex iuſta cauſa reſtringere,limitare, declarare; neque ob id dicitur tollit ale ius.Addit.in Nouo,cap.27.num.263.

Imò etiam poteſt reſtringere ius Epiſcoporum,quod de reſeruandis ſibi caſibus,habẽt,& dare facultatẽ aliis ſacerdotibus,vt ab eis abſoluant. Ibi.

Poteſt facere,vt parochiani non teneantur confiteri proprio parocho, ſed quòd cuilibet Sacerdoti approbato,etiam Religioſo, confitentes nõ teneantur reiterare confeſſionem, etiamſi ſine licentia parochi confiteantur, ſed quòd intelligantur cum

tali confeſſione ritè facta ſatisfacere præcepto Eccleſiæ: & contrarium dicere ſapit hæreſim Ioannis Poliaci olim damnati. Additum in Nouo, ca. 27. num. 263.

Papæ ſtatuenti aliquid in detrimẽtum beneficiorum patrimonialium Caſtellæ, obediendum eſt, & dicere contrarium ſapit hæreſim Anglicanam. Ibid.

Nemo neque Imperator pôteſt ſpiritualia, aut beneficia Eccleſiaſtica, etiam iuris patronatus, & quæ alia cuiuſcunque qualitatis ſint, & conditionis conſtituere, erigere, deſtruere, aut tollere, neque in totum, neque in partem etiam minimam, niſi ſolus Papa, aut ex eius commiſſione. Addit. in Nouo, cap. 27. num. 13.

PARAPHERNVM. Vide, Bona.

PAROCHVS.

PAROCHVS Epiſcopo abſente poteſt diſpenſare in ieiunio. cap. 21. num. 21.

Suſtentandus eſt à dominis terrarum (in quibus degunt diſcedentes à Sarracenis) capientibus redditus Eccleſiaſticos. cap. 25. nu. 27.

Debet predicare, & tenetur de iure

diuino.c.25.nu.121.Et debet id facere ſaltem diebus Dominicis, & feſtis ſolemnioribus.nu.185. Habet enim facultatem concionandi, & illam poteſt dare, quoad ſuam parochiam alteri noto,& approbato.nu.141.

Parochus non poteſt excommunicare.Et peccat mort. negans Sacramenta petenti,aut non dans licētiam confitendi alteri.num.131.

Tenetur confeſſionem,& communionem miniſtrare ægroto,etiam peſte laboranti.nu.133.

Non tenetur quotidie, nec omnibus diebus,quibus commodè poſſet, Miſſam celebrare: tenetur tamen omnibus feſtis de præcepto ſeruandis. Et etiam ſeruanda conſuetudo, quæ circa hoc viguerit, ad quam tenebitur parochus.num.134.

Tenetur infra duos menſes à die poſſeſſionis,coram Epiſcopo,vel eius Vicario profiteri fidem,nu.136.

Parochialis Eccleſia non eſt prouidenda,niſi per oppoſitionem præuio examine.nu.139.

Participatio. Aliquis dicitur participare alterius peccato his nouem modis,iubendo,conſulendo, cōſentiendo,laudando, recipiendo, ad-

iuuan

iuuando, non impediendo, occultando, non manifeſtando, c.11.n.13.

Participans peccato, non ſemper incurrit cenſuras, nec obligationem reſtituendi, quas principalis auctor incurrit. Ibidem.

Passio. De paſſionibus animæ, vide, Anima. Pœnitens examinandus eſt circa paſſiones eius an ſint mortales, necne: niſi aliàs id coniecerit Confeſſor. Addit. in Nou. Prel. 5.n.11.

PATER. MATER.

PATER poteſt obligare filium ſub peccato mort. ca. 14. num. 2. Et peccat m. notabiliter negligẽs prouidere neceſſaria vitæ ſpirituali vel corporali filij. num. 17. Idem, ſi propter auaritiam mittit filium ad hoſpitalia, vel ianuas Eccleſiæ. num. 17.

Tenetur hoſpitali ſoluere expenſas, quibus ibi nutritus fuit filius eius, niſi excuſetur ob paupertatem. ca. 16. nu. 48. Tenetur alere filium poſt triennium. ca. 14. nu. 17.

Peccat m. nolens filias etiam ſpurias dotare, cùm poſſit. Idẽ ſi conſulit

matri

matrimonium filio emittenti votum continentiæ & religionis in ætate ſufficienti.nu.17.ca.14.

Item,ſi patitur amari filiã ob malum finem, vel non ſeparat eam à malis ſodalitiis.Vel patitur impudicè & enormiter tangi ab ſponſo.nu. 18.

Poteſt vendere filium, etiam inuitum,propter neceſſitatem.Poteſt etiã donare filio laboranti in paternis bonis tantùm quantùm extraneo,idque extra legitimam.cap.17.n.88.& 144.

Tenetur reſtituere accipiens ſibi, vel alteri ex bonis filij caſtrẽſibus,vel quaſi caſtrenſibus,vel fructibus eorũ. Idem,ſi accipiat aliquid,quoad proprietatem de bonis aduentitiis filiifamilias: & etiam adminiſtrando ea tã malè, vt notabiliter lædantur. Quo caſu tenentur fratres mortuo patre reſarcire.Si verò pater habebat vſufructum,& non damnificauit proprietatem,ſed ſolùm fructus,nec ipſe, nec fratres tenentur reſtituere.num.151.

Peccat mort.inducendo filium per metum etiam reuerentialem, vel per fraudem,vt renunciet legitimæ,& tenetur reſtituere.cap.17.nu.152.

Poteſt minuere filiis legitimas per contractus verè onerofos, & per do-

nationes

nationes remuneratorias. Item poteſt dum viuit, largiri in veras eleemoſynas, ea quæ pertinent ad ſalutem animæ. cap. 26. num. 39.

Mater peccat mort. ſi notabiliter negligit deligere nutricem bonam, vel curare bonam pueri educationē, vel vſque ad triennium nō miniſtrat ei neceſſaria. Peccátque venialiter nō lactans filium proprio lacte ſine iuſta cauſa: quæ ſi adſit, non peccat. ca. 14. num. 17.

PAVPER.

POTEST ſua debita incerta in partē vel in totum ſibi applicare, maximè de conſilio Confeſſarij. cap. 17. n. 93. Sub nomine pauperis etiam intelliguntur monaſteria, Eccleſiæ, pia opera, pauperes mendicantes, & alij egeni. His poſſunt reſtitui res incertę. Ibid.

Pauper fictus tenetur reſtituere eleemoſynam acceptam, non danti, ſed pauperibus. Quod magis confirmatur in Nouo variis argumentis. ca. 17. num. 108. Vide tit. Eleemoſyna.

PAVPERTAS. Vide, Religioſus.

PECCATVM I. in communi.

A PEccatvm per metum factum eſt inuoluntarium ſecundùm quid, ſed tamen eſt peccatum. Præl. 7. num. 17. in Antiquo.

B Non omne peccatum ideò malum, quia prohibitum prohibitione humana: ſecùs, de prohibitione legis æternæ. Præl. 7. num. 18. & in Nou. nu. 12.

C Ex actu malo interiori & exteriori vnum peccatum fit in genere moris, quamuis plura ſint in genere entis. Præl. 7. num. 23. & in No. num. 9.

D Peccati reatus eſt obligatio nata à peccato, ad pœnam ſubeundam ., ob mortale quidem ad poenam æternã, & ob veniale ad temporariam: vnde reatus eſt filius peccati. Præl. 7. num. 25. & in Nou. num. 21.

Item reatus peccati ad triplicem poenam tendit. Nam ob offenſam rationis habet remorſum conſcientiæ: ob offenſam Dei, poenam æternã, vel temporariam: ob offenſam legis humanæ, poenam illius legis. Ibid.

E Peccatum eſt duplex. Alterum originale, *quod eſt carētia iuſtitiæ originalis trāſfuſa ab Adā per virtutem ſemi-*

nalem.

nalem. Eius effectus ſunt rebellio quædam virium inferiorum cōtra ſuperiores. Eius poena eſt excluſio à vita æterna. Præl. 8. num 5. & 8.

Alterum eſt peccatum actuale, hoc eſt, *quod non eſt originale*. Et eſt duplex mortale & veniale. Præl. 7. num. 25. 21. Præl. num. 6. Peccatum actuale eſt multiplex, ſi ordinetur in fines plures & malos. Præl. 9. num. 17. F

Peccatum contra plura præcepta, quorum vnum eſt generale, alterum ſpeciale, incluſum in generali eſt vnū: ſecus, ſi ſit contra duo, præcepta diſtincta, vt quando in eodem die occurrunt duo præcepta ieiunij. ca. 11. num. 4. G

Qui committit vnum peccatum, ex quo alia ſequuntur, vnum tantum peccatum committit. Ibid.

Peccata differunt ſpecie penes obiecta, & fines. num. 17. Peccatum factum ex confidentia veniæ leuius eſt. ca. 6. num. 4. Licitum eſt gaudere de bonis effectibus ſubſecutis ex peccato: non tamen de peccato. ca. 21. numero. 46.

PECCATVM.
mortale.II.

EST *dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam Dei.* Lex autem æterna eſt *ſumma Dei ratio, quæ iam inde ab æterno cuncta ordinauit, & poſt mundum creatum omnia gubernat.* Pælud.7.num.5.

Quidquid eſt contra legem, & rationem naturalem, eſt contra legem æternam: non tamen è contrà. Ibid.

Peccatum aliquando poteſt remitti ſine dolore formali. cap.1. num. 6. 10.& 13.

Voluntas peccandi mort. cum hac conditione, *Si Deus non prohibuiſſet*, non eſt mort. cap.17. num. 4.

Peccatum in Spiritum ſanctum *eſt contra bonitatem, quæ Spiritui ſancto attribuitur.* Et eſt ſextuplex, Deſperatio, Præſumptio, Impœnitentia, Obſtinatio, Impugnatio veritatis agnitę, Inuidia fraternæ gratiæ. Dicuntur irremiſſibilia, non quia non poſſunt remitti, ſi adſit vera pœnitentia de eis; ſed quia ſecundùm ſuam naturam repellunt principia, & media, quibus remittuntur peccata. ca.23. num.126.

PECCATVM III. Veniale, *eſt præter legem, & non contra legem.* Sed ſic con-

tra

tra legem æternam.Præl.7.num. 16. Requirit dolorem formalem, vel virtualem,& poteſt eſſe dolor de vno,& non de alio.cap.1.num.26.

Poteſt validè abſolui à Religioſo non habente facultatem à Prælato. Imò licitè,dummodò non ſit illi prohibitum per ſtatutum religionis, vel mandatum Superioris.ca.4.nu.1.

Peccatum veniale nunquàm eſt licitum,nec ad vitãdam proximi mortem.ca.14.num.31.lit.D. & in Nouo, num.32.§.8.

Poteſt remitti ſine mortali. in No. cap.3.num.7.

PECVLIVM, Vide, Bona caſtrenſia. Pecunia.Vide tit.Moneta.

PENSIO *eſt ius ſpirituale, aut illi annexum,non antecedenter vt ius patronatus,ſed dependenter, vel conſequenter ad inſtar beneficij*.ca.23.n.111.ad 13. A

Penſio ſolita conſtitui ſuper beneficia Eccleſiaſtica,non poteſt emi,vel vendi Ibid.vide,Simonia II.

Poteſt emi gratis ſine auctoritate conſtituentis,non tamen redimi anticipata ſolutione ſine auctoritate Papæ:& redemptio erit nulla, & non obſtante ea poteſt exigi penſio pro annis, quibus anticipata eſt ſolutio. B

Digitized by Google

ca.23.num.111.ad 13.

C Filius illegitimus clerici non poteſt habere penſionem ſuper beneficiis, quæ pater eius obtinet vel aliàs obtinuit. ca.25.num.117.

Non peccat coniugatus,qui auctoritate Apoſtolica accipit ſuper beneficiis penſiones neceſſarias ad ſuſtentationem ſui ſtatus.num.119. Poteſtque quis frui penſione à Papa ſibi concesſa, quamuis non ſeruiat Eccleſiæ.Ibidem.

Non eſt imponenda ſuper fructibus Epiſcopatus habentis tantùm ſummam mille ducatorum,nec parochia ibus non excedentibus centum. num.127.

Penſionarius perſonaliter conſentiens conſtitutioni penſionis, ſi non ſoluit eam ſtatuto die,incidit in cenſuram, etiam ante intimationem literarum; ſecùs,ſi conſentiat per procuratorem.ca.27.num.272.

PERCVSSIO.

A PERCVSSIO clerici eſt triplex.Enormis,Mediocris,Leuis. Enormis eſt percusſio violenta,qua quis deforma-

tur,

tur, vel ſit membrum inutile, vel quaſi inutilè ad ſuum munus: & illa, ex qua effluit multum ſanguinis (exceptis naribus, vel alia parte, ex qua facilè erumpit ſanguis) & illa, quæ ſit in proprium Epiſcopum vel Abbatem, vel quę cauſat magnum ſcandalum. Non eſt idem iudicium de quolibet exceſſu notorio, etiam facto in foro iudiciali, coram Iudice, vel in Eccleſia, aut dormitorio, in facie vel oculo; niſi talis generet magnum ſcandalum ca. 27. num. 92. B

De percuſſione mediocri & leui habetur in Extrauaganti cuiuſdam ſummi Pontificis, qui fuit ante Innocentium IV. cuius tenor eſt hic.

Perlectis, &c. *Reſpondemus, percuſſionem leuem eſſe pugni, palmi, manus, pedis, digiti, aut baculi, aut lapidis, quæ nullam maculam, neque ſugillationem carnium relinquit, neque abſcindit membrum, ſine effractione dentium, ſine auulſione multorum capillorum, ſine effuſione multi ſanguinis. Nolumus tamen dicere quòd huiuſmodi leuis percuſſio, vt pugni, aut vnguis, fiat atrox ob multi ſanguinis effuſionem. Ad iudicãdum tamen quæ ſit leuis, mediocris, aut enormis, volumus diligenter perpendi,*

Digitized by Google

non ſolùm factum, ſed etiam qualitatē eius, & modum percutiendi, & lædendi cum omnibus ſuis circunſtantiis loci, perſonæ, & aliis. Perſonæ, ſi eſt magiſter, Iudex, Prælatus, pater, patronus, aut dignitas, percuſſus iniuſtè à ſubdito, aut ab alio ſe viliori. Quia ex hoc interdum cenſentur graues iniuriæ, quæ ex ſe ſunt leues, aut mediocres. Et quia conditio negotij nō patitur integram determinationem huius rei, relinquimus tuo arbitrio, vt declares, quæ ſit leuis, aut enormis iniuria: admonentes, vt potiùs declares in dubio eſſe percuſſionem grauē, & ab ea non poſſe abſoluere, quam declarando leuem occaſionem præbeas lædendi ſtatum Eccleſiaſticum.

Non eſt intelligenda in hac materia percuſſio leuis venialis, quæ non inducit excommunicationē: ſed percuſſio lèuis mortalis, quæ inducit illā cenſuram. Dicitur autem leuis, quia licèt ſit mortalis, eſt tamen minor quàm enormis, & mediocris, cap. 27. num. 91.

Perſona, cuius arbitrio relinquit Pontifex harum percuſſionum cenſuram, poteſt eſſe non ſolùm Epiſcopus, ſed etiam Confeſſor. numero 91.

Percuſſio grauis eadem eſt, quæ enormis. Ibidem.

A percuſſione graui ſeu enormi clerici ſolus Papa abſoluit. A mediocri etiam Papa: ſed aliquando poteſt Epiſcopus, vt cùm ſunt clerici ſimul viuētes in collegio: aut ſi ianitor executor, merinus, aut alius miniſter cuſtodiēs fores, & cohibens homines inferat manus clerico, abſque intentione lędendi, & licèt non ſine culpa, tamen leuiter, aut mediocriter. Poſſunt abſolui à ſuo Prælato Religioſi percutientes mediocriter, aut leuiter, clericum. A percuſſione leui Epiſcopus abſoluit. cap. 16. num. 8. & ca. 27. num. 92. Secus, ſi ſit à miniſtro Iuſtitiæ. num. 78.

Peccat mort. clericus, aut Religioſus, qui præ ira percutit ſe ipſum, & eſt excōmunicatus. Secus, ſi ex deuotione, aut luctu, ob mortem parentum, vel amicorum leuiter ſe flagello aut manu percutiat: non tamen poteſt conſentire, vt iſta ob hunc finem ab alio ei inferantur. cap. 15. num. 11.

PERMISSIO. non peccāt qui pueris ad vitia procliuibus permittunt occaſiones labendi, vt comprehenſi vtiliùs caſtigentur. cap. 24. num. 13.

Digitized by Google

Permvtatio. Quod habetur per permutationem, nõ ſuccedit loco rei permutatæ. cap. 17. num. 50.

Ad iuſtitiam permutationis non requiritur, quòd res permutanda ſit iam in rerum natura, & in dominio eius. cum quo res alia permutatur. n. 283. lit. C. & in Nou. num. 285.

Pertinacia eſt credere aliquid non paratus corrigi ab Eccleſia. c. 11. num. 22.

Peregrinvs Clericus non debet admitti ad officia diuina, ſine litteris commendatitiis. ca. 25. num. 68. ipſe tamen ſi celebret in occulto, nõ peccat ca. 27. num. 153.

PERIVRIVM.

Dicens aliquid falsò, & adiungens, *Hæc mihi faciat Deus*, vnum tantùm peccatum committit. ca. 12. num. 1.

Iurans falſum ſcienter, eſt periurus, quacunque de cauſa id faciat. num. 5.

Iurans falſum non aduertens, ſed ita diſpoſitus, vt ſi aduerteret, etiã iuraret, ob prauam conſuetudinẽ, periurus eſt: communiter tamen veniale eſt iurare falſum, non conſideran-

do an ſit falſum necne. nu. 16.

Iurans falſum per ignorantiã craſſam credens eſſe verum, peccat mort. Si tamen adhibuit aliquam diligentiam, ſed inſufficiẽtem, peccat venialiter: ſi verò adhibuit debitam, non peccat. Ibid.

Iurans verum, credens eſſe falſum, aut iurans neſciens an ſit verum, peccat mort. num. 7.

Iurans verum, ſecundùm mentem ſuam, & non iuxta mentem interrogantis Iudicis competentis, ſeruantíſque iuris ordinem, aut ſe offerendo ad iurandum iurat ſic, peccat mor. Secus, ſi Iudex non eſt cõpetens, aut non ſeruat ordinem iuris, vel extorquetur iuramentum ab homine priuato per metum, vel importunitatem. numero 8.

Qui metu compulſus, iurat iuxta mentem ſuam non peccat, nec tenetur ad amplius quàm intellexit. numero 9.

Vxor adultera iurans marito ſe nõ eſſe talem, eò quòd perſuaſa ſit quòd egerit pœnitentiam, peccat. Secus, ſi compulſa fuit ab eo ad iurandum. num. 18.

Iurans falsò ſe non habere rem ab

alio petitam, peccat mort.ſi tenetur dare:ſecus,ſi non tenetur.num.18.

Iurans tempore peſtis verum iuxta mentem ſuam ad portas ciuitatis, & non iuxta mẽtem interrogantis, peccat mort.niſi cuſtodes falsò crederent aliquam vrbem eſſe peſte infectã,aut reſpondens rationabiliter crederet ſe, neque aliquid ſuum,peſte eſſe infectum.num.19.

Scholaſtici,qui alloquuti ſunt oppoſitores citra ſubornationem,& poſteà iactant ſe non alloquutos eos, non peccant.num.19.

Iurans ſine animo adimplendi, peccat mort.nu.12.

Iurans latroni ſe ei daturum centum aureos,non tenetur eos ſoluere, ſi intra ſe intellexit,*ſi teneor*,& tamen aliàs non debet.nu.14.

Iurans facere aliquid, credens ſe non poſſe præſtare, peccat mort. Secus, ſi credit poſſe illud præſtare,& facit quod in ſe eſt, quamuis poſteà non præſtet. Peccabit tamen ſi tranſacto tempore ſtatuto, quàm citiſſimè poterit,non præſtet.num.22.

Iurans ſe habiturum aliquid ſub ſecreto, & poſteà manifeſtat, vbi & quando occultare tenebatur, peccat

mort.

mort. Idem de inducente ad violandum huiuſmodi ſecretum.num.23.

Pietas filiorum erga parentes. Vide,Filius.

PIGNVS.

Creditor vtẽs pignore ſine voluntate debitoris, cum notabili damno eius,peccat mort.& eſt furtũ, etſi cum voluntate eius eſt vſura;niſi vſus ſit talis qualis gratis inter amicos conceditur, ſicut liber. cap. 17. num.204. A

Creditor tenetur computare in ſortem fructus pignoris,deductis expenſis.Et peccat vtens vſu, vel fructu pignoris cum pacto non computandi in ſortem;poteſt tamen deducere impenſas legitimas.num,205.& 206. B

Tenetur creditor cõputare in ſortem fructus,quos debitor non colligebat,nec colligere putabat. Idem ſi ſua ſolerti induſtria ter tantos fructus colligit,quàm debitor cogitabat.cap. 17.num.216.

Dominus directus prædij, accipiẽs in pignus prædium emphyteuticum, non tenetur computare fructus in C

ſortem, ſed accipere eos ſibi, concurrentibus tribus. I. Quòd nil aliud debitum ex contractu emphyteutico præter fructus accipiat. II Quòd illud prædium non ſit effectum melius, ſeu melioratũ ab emphyteuta. III. Quòd emphyteuta dominium vtile emphyteuſis gratis aut ferè gratis obtinuerit, vt communiter feudatarius ſolet obtinere. Nã ſiue ille, ſiue feudatarius ad obtinẽda ſua vtilia dominia ſoluit magnã ſummã pecuniæ, nõ poteſt dominus directus capere ſibi fructus, ſaltẽ quãdo penſio ſiue reſpõſio pro eis ſoluẽda lõge minor eſt fructuum valore. Sed tantò plùs ex fructibus retinere poterit, quantò minus pretium iuſto, dominus vtilis directo dedit.

D Eaſdem conditiones debet ſeruare dominus directus in pignus accipiens prædium feudale, ſi non vult computare fructus pignoris in ſortem. numero 218.

De emente pignus amiſſum ob vſuras non ſolutas, idem eſt ac de emente rem alienam. num. 265.

E Qui miſit pignus per nuncium non habitum pro fideli, cuius dolo, vel culpa periit, tenetur reſtituere: ſecus, ſi miſit illud per nuncium communi-

ter habitum pro fideli. Nam pignus quomodocumque pereat, domino perit, niſi interueniat dolus, pactũ, culpa vel mora. ca. 17. num. 185.

Creditor tenetur reſtituere, ſi eius dolo, vel culpa lata, vel leui pignus periit, vel notabiliter damnificatur: ſecus, ſi culpa leuiſſima, vel caſu fortuito, modò non præcedat mora: nec pactum, quod pignus, quocunque modo periret, debitori periret. Idem de paciſcente cum debitore, quòd eo nõ ſoluente ad certum tempus pignus ſibi cedat, vel ne poſt certum diem redimi poſſit, niſi pactum fiat in pœnam debitoris, vt habeatur pro vendito iuſto pretio, num. 204. & 217.

Idem de creditore paciſcente, vt venderetur pignus, non ſoluto debito intra certum tempus, & priuſquàm venderet, non notificat debitori. Licèt ſit pactum non vendendi pignus, tamen trina monitione triduo interpoſito facta, vt ſoluat, vendi poteſt. Si verò nulla præceſſit mentio de vendendo, vel non, vnica denunciatio ſufficit, vt tranſactis duobus annis, propria auctoritate poſſit vendere, non tamẽ priùs ſine auctoritate Iudicis. num. 204.

Digitized by Google

Licitum eſt pactum legis commiſſoriæ, poſitum in pœnam ſine fraude vſurarum : idem ſi ponatur vt elapſo die ſoluendi, pignus eſſet venditum iuſto pretio.num.217.

Si creditor bona fide,minùs quàm debetur, vendidit pignus, reliquum poteſt à debitore petere: ſi plus vendidit,tenetur reſtituere. Pignus autẽ retineri poteſt,donec ſoluatur debitũ integrum. Quòd ſi non ſoluatur debitum tempore præfinito, poteſt pignus alteri pignorari.nu.205.

Peccat qui vaſa ſacra,libros, & ornamenta Eccleſiæ pignorat, niſi ob redemptionem captiuorum,ſubuentionem pauperum,&alia multùm neceſſaria Eccleſiæ.num.205.

Pirata. Vide,Naufragium.

Poenitens non tenetur ſingulorum peccatorum cuiuſcunque ſpeciei in particulari reminiſci, quoad effectum dolendi.cap.1.num.25.Sed ſic quoad effectum cõfitendi ea per ſpecies,circunſtantias,& numeros. Ibid.

Non quotieſcunque pœnitens confitetur ſua peccata,deteſtatur illa virtualiter, vel formaliter; ſtat enim quòd confiteatur ſine legitimo dolore.num.41.& in Nou.num.48.

Quando pœnitens non poteſt confiteri circunſtantiam peccati ſine infamia ſui complicis, debet procurare alium Confeſſorem. Hæc tamen non eſt ſufficiens cauſa confitendi alieno Confeſſori: & minùs ad communicādum ſine præuia confeſſione. ca. 7. num. 5. & 6.

Non eſt ſufficiens cauſa confitendi alieno Sacerdoti, quòd parochus habebit maiorem ſollicitudinem de illo, & minorem æſtimationem. Nec pudor eſt ſufficiens, niſi ſit adeò magnus, & pœnitens conſtituatur in periculo tacendi aliquod peccatum. numero. 9.

POENITENTIAE virtus generaliter *eſt nolle facere, aut feciſſe aliquid tam à ſe factum:* & fit vel ſine dolore, vt in Beatis, qui pœnitent de peccatis abſque dolore; vel cum dolore, vt in viatoribus. Præl. 10. nu. 1. c. 1. num. 2.

Semper fuit neceſſaria ad ſalutem his qui peccauerunt mortaliter, vt declarauit Trid. Præl. 10. num. 2. 3.

Et iure naturæ eſt neceſſaria, vt medium. ca. 1. nu. 28.

POENITENTIÆ.
Sacramentum.

POENITENTIA propriè ſignificat pœnitentiæ virtutem; transfertur tamen ad ſignificandum Sacramentũ pœnitentiæ,& pœnam à Confeſſario impoſitam.Præl.10.n.2.

Pœnitentia ergo eſt *Sacramentum abſolutionis, quo Sacerdos ſibi confitentem rite & legitimè, abſoluit*.cap.22. num.11.

Eius forma eſt,*Ego te abſoluo*:quaſi materia ſunt tres actus pœnitentis, Contritio,Confeſsio,Satisfactio.Prel. 10.num.4.& cap.22.num.11.

Incœpit à Paſsione Chriſti. Præl. 10.nu.13.& in Nou.nu.4.

Ad baptiſmum & Pœnitentiam requiritur dolor propter Deum,& non quiuis alius.Et baptizandi,ſunt inducendi ad hunc dolorem,& errant qui baptizant Indos ſine tali dolore, qui cenſeatur contritio; & multò magis qui baptizant eos,eò ſolùm quòd petunt baptizari ob munuſcula quæ ſperant.c.1.num.36.37.& 39.

Hic dolor ſufficit ad Baptiſmum,vt ſit generalis omnium peccatorum mortalium,adducendo ad ſummũ ali-

qua eorum,non deſcendendo in particulari âd omnes ſpecies. Ad Pœnitētiam requiritur dolor magis ſpecialis recolendo omnes ſpecies peccatorū, & de illis ſpeciatim pœnitendo. Non tamen tenetur hunc dolorem ad ſingula indiuidua peccata applicare. ca. 1. n. 39. & in No. n. 36. 37. & c. 11. n. 7.

Qui pœnitet in infirmitate,& non anteà, dubitatur de eius ſalute (quia tunc mille oppreſſus doloribus, & curis, vix poteſt eligere animum ad legitimam contritionem) intellige tamen de ſalute vera, non de præſumpta, quoad concedendam illi abſolutionem,& ſepulturam. c. 1. n. 19. & in Nou. nu. 15.

Peccat mort. qui ſine contritione, vel attritione accedit ad hoc Sacramentum. nu. 37. & in Nou. 25.

Sacramentum pœnitentiæ verè remittit culpam mortalem. ca. 1. nu. 43. lit. B,& clarius in Nou. nu. 44. contra Gratianum.

Per ſe ordinatur ad ſanandum, & & per accidens ad ſanitatem conſeruandam. ca. 1. num 43. lit. C,& in No. num. 43.

Circa pœnitentiā definiuit Trid. ſub anathemate, ſeſſ. 14. hæc ſequentia.

I. *Quod pœnitentia ſemper fuit neceſſaria ad veniam peccati mortalis.*II. *Quòd Sacramentum pœnitentiæ nunquam fuit ante aduentum Chriſti, neque ante eius mortem, & reſurrectionẽ.* III. *Quòd poſteà nihil prodeſt non baptizato.* IV. *Quòd fuit inſtitutum à Chriſto Domino per illa verba Ioan.* 20. Quorum remiſeritis peccata &c. V. *Quod fuit inſtitutum ad reconciliandũ Deo peccãtes mortaliter poſt baptiſmũ.* VI. *Quòd eſt vere, & propriè Sacramentum, & eſt diſtinctum à Sacramento baptiſmi, & ideò vocatur ſecunda tabula poſt naufragium.* VII. *Quòd verba illa,* Quorum remiſeritis, &c. *intelligẽda ſunt de poteſtate remittẽdi peccata.* VIII. *Quòd ad veram pœnitentiam requiritur contritio, confeſſio, & ſatisfactio tanquam eius materia, & partes.* IX. *Quod ſolus Epiſcopus, & præsbyter habent poteſtatem abſoluendi, & non alÿ, licet ſint mali, non tamen perdunt ea.* X. *Quòd ſunt iudices ad vere abſoluendum. c.* 22. *n.* 11.

POENITENTIA ſolennis.

PRo mortali grauiſsimo imponebatur olim pœnitentia ſeptẽ annorum.ca.26.num.27.

Poena. Qui propter delictum luit in corpore,eò quòd nõ habet in ære, non tenetur ad pœnam pecuniariam, quamuis perueniat ad pinguiorẽ fortunam.

Pœna legis non debetur in cõſciẽtia ante condemnationem Iudicis. c. 17.nu.13.Idem de pœna excluſionis à collegio,vel municipio. c.23.n.63. Et etiam in pœna conuentionali,quã pœnitentes ibi imponunt. nu. 67. At verò pœna excommunicationis , & aliæ, quæ non requirunt executionẽ, incurruntur ipſo facto.Ibid.

Peccat qui occultè accipit aliquid ob pœnam,quæ non debetur illi ante condemnationem.ca.17.num.14.

Idem in iis,quibus velut ad correlatiua bene poteſt extendi pœna. ca. 22.num.74.

Reges & Iudices ſæculares principaliter reſpiciunt pœnas temporales quas infligere,& tollere poſſunt:& nõ ſpirituales,quas nec infligere,nec tol-

lere poſſunt etiam miniſterialiter.c. 23.n.54.

Pœna non ſemper præſupponit peccatum aut culpam.n.56. Et pœna commiſsi iuſtè poteſt capi,ſi iuſtè fuit impoſita.n.64.

Quamuis in rebus paruis temporalibus iuſtè poſſet imponi pœna incurrenda ipſo facto, abſque alia executione,non tamen in grauibus.n.66.

Pactum conditionale poteſt obligare ad pœnam ipſo facto.Hæc tamẽ non habent locum in pœna conuentionali,quã partes ſibi imponũt. numero 67.

Pœna impoſita à teſtatore incurritur ipſo facto,quia potiùs eſt legatum conditionale. Ibidem. Pœna poteſt extendi ad ſimiles caſus.c.22.n.74.

POLLVTIO.

COMEDENS nimis, vel edẽs cibos calidos,ex quibus venit pollutio, non peccat mort.dummodò non comedat eos eo fine.c.3.n.5.lit. L,& in Nou.n.15.c.16.n.8.& 9.

Non peccat non ceſſans ab opere, à quo ceſſare non tenetur, quamuis

timeatur ſubſecutura pollutio, dummodò non ſit periculum conſentiēdi in eam. Tale eſt opus prædicationis, ſtudij, confeſſionis, &c. in quibus neceſſe eſt audire, tractare, vel legere res laſciuas: aut munus curſoris veredarij, in quo ſolet caro ſtimulis concitari: ſi enim probabiliter creditur, nullatenus futurum conſenſum, quãuis pollutio eueniat, non tenetur omittere illa opera: ſecus, ſi timeatur periculum conſentiendi, c.16.n.7.

Peccat mort, qui procurat pollutionē: vel placet de ea: vel non impedit eam potens & debens: & qui ſe probabili periculo pollutionis exponit per cogitationes, aut delectationis carnalis affectum, aut per cōuerſationes vel tactus turpes ad eam prouocantes, potens & debēs ab eis ſe auertere, aut comedēs, & bibēs aliquid, vt eueniat ſibi pollutio, quãuis id faciat ad exonerandam naturam. c.16.n.6. Non tamen peccat cōplacens de pollutione ſequuta, ob leuamē naturę, idque in ſomnis: nec qui ob eundē finē deſiderat eam, dummodò tale deſideriũ non ſit cauſa pollutionis. n.7. & 9.

Medicus poteſt deſiderare, vt pollutio eueniat infirmo inuito. c. 7. n. 16.

Qui habet voluntariam pollutionē, & ſimul memoriam alicuius perſonę, cum qua deſiderat explere libidinem illā, duplex peccatum cōmittit, mollicieṁ ſcilicet, & circunſtantiam illius perſonæ, quam deſiderat. Et qui ſimul cum pollutione voluntaria recordatur, & deſiderat virginem., viduā, nuptam, cognatam, & monialem, cōmittit ſimul molliciem, ſtuprum, fornicationem, adulterium, inceſtum, & ſacrilegium. c. 7. n. 6. & etiam in Nouo, c. 6. n. 18. §. 5.

Non eſt peccatum, ſaltem mortale, pollutio incœpta in ſomnis, & finita in vigilia, imò incœpta in ſemiexcitato, vel ſemidormiente, dummodò ratio non conſentiat. c. 16. n. 8.

Tactus impudici inter coniugatos cum probabili periculo pollutionis ſunt mortales. num. 42.

Aſpicere fœminam nudam, vel fœminam & virum nudum cum periculo pollutionis, eſt mort. ca. 26. nu. 28.

PRÆCEPTVM.

PRAECEPTA Decalogi continent venialiter, non tamen expreſsè,

omnia

omnia quæ facienda ſunt,& expreſsè ſummam eorum. c. 11. nu.1. Atque perſeuerant adhuc in lege Euangelica.num.2.

Quicquid eſt contra præcepta Decalogi regulariter eſt mortale,niſi ex cuſet defectus deliberationis,vel paruitas materiæ, vel defectus iuſtitiæ. num.4.

Præceptum de diligendo Deum,de fide,&de charitate,non continetur in Decalogo,ſed præſupponitur. Prohibetur tamen in primo præcepto expreſsè idololatria,& ſuperſtitio.nu.5.

Omnia præcepta Decalogi poſſunt impleri quoad ſubſtantiam,ab exiſtēte in mortali.num.23.

Præcepti finis non eſt in præcepto. cap.13.num.2.

PRÆDICATOR.

PECCAT mort.in concione ſciēter narrās miraculum falſum,aut miracula incerta,aut prophetiā per ſacram Scripturam non approbatam, aut ex induſtria fingēs vitam alicuius Sancti aliter quàm ſit.ca.18.nu. 5. & ca.25.num.142. A

B Item qui aduertens ſe eſſe in mortali prædicat,& concionatur ſine debita contritione.Et qui aduertens cõcionando mentitur circa doctrinam fidei,vel morum,vel circa Sanctorum vitas,& miracula. nu. 141. Qui verò miſcet in concione aliquid ridiculũ, venialiter peccat,communiter loquẽdo.num.142.

Peccat mort. qui publicè concionatur abſque legitima ætate. c.25.n. 141.Et Religioſus, qui concionando nominatim detrahit Prælatis Eccleſiæ,& Sacerdotibus,præſertim,vt placeat laicis, contra quem lata eſt excommunicatio per Concil.Laterã.ſub Leone X. Idem de concionatore ſæculari quoad peccatum, & nõ quoad cenſuram.num. 142.

Quoad prædicatores ſtatuit Trid. ſeſſ.5.c.2.hæc ſequentia.

Nullus regularis prædicet in Eccleſiis ſui ordinis,niſi prius examinatus,& approbatus à ſuo Superiore de vita,moribus,& ſcientia, obtenta ab eo licentia, quem Epiſcopo præſentet benedictionem ab eo petendo.In Eccleſiis verò, quæ ſui ordinis non ſunt,etiam licẽtia Epiſcopalis neceſſaria erit. Epiſcopi etiã neminem regularem extra clauſtra viuẽ-

tem nec ſæcularē Sacerdotem prædicare ſinant, niſi eis noti ſint, & moribus, & doctrina probati, etiā cuiuſcūque priuilegij prætextu. Nullus ſæcularis, nec regularis, etiam in Eccleſiis ſui ordinis prædicet contradicente Epiſcopo. Epiſcopi autem ſingulis Dominicis, & feſtis ſolennibus diuinam legem per ſe in ſuis Eccleſiis ſuis prædicent, vel ſi legitimè impediti ſint, per deputatos ab eis. In aliis verò Eccleſiis per parochos, vel alios. Tempore verò Aduentus & Quadrageſimæ quotidiè, vel ſaltem tribus diebus ex hebdomada, legem diuinam, & ſacrā Scripturam annuncient, & feſtis diebus pueros doceant doctrinā Chriſtianam, & obedientiam erga Deum, & parētes. Miniſtrantes Sacramenta, etiamſi ſint Epiſcopi, iis qui ea ſuſcipiūt, illorū vim & vſum explicent, & inter Miſſarum ſolemnia, vel alia diuina officia vernacula lingua feſtis diebus legem diuinam populo exponi curent, poſt poſitis inutilibus quæſtionibus, quæ non ædificant. Res item incertas, aut ſpeciem falſi habentes, proponi non permittant, & curēt prædicari doctrinam veram de Purgatorio. Omnes curam animarum gerentes per ſe, vel per alios, aliquid ex his quæ in Miſſa leguntur, dominicis & feſtis

expo

exponant, & myſteriũ ſanctiſſimi huius Sacramenti declarent.c.25.n.143.

PRÆLATVS.

PRAELATVS Eccleſiæ eſt diſpenſator bonorum eius c.17.n.28.

Prælatus Religioſorum habet iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem.ca.12. nu.75.Poteſt ſecurè diſpenſare in ieiunio cum ſuis Religioſis; non tamen debet relinquere conſcientiæ ſubditi potentis diſpenſationem. c. 21.n.21. & 22. Poteſt ſecurè iniungere inferiori munus audiendi confeſſionem,ſi eum iudicat idoneum.ca.4.n.6.

Non poteſt ſubditum obligare ad ea quæ ſunt contraria præceptis Dei, Papæ,& aliorum Superiorum:nec ad actus merè interiores, ad quos nec eius poteſtas ſe extendit:nec ſunt neceſſarij ad implenda exteriora præcepta , nec ad actus ſpirituales reſpectu Superioris laici,nec ad reuelationem peccati omninò occulti. ca.23. nu.38.Nec ad iterationem confeſsionis legitimæ : nec prohibere allocutionem cum Superiore, qui eſt,etiam Superior prohibentis, nec obligare

ad

ad aſperitatem, ad quam regula expreſſe, aut tacitè non extenditur, niſi in pœnam delicti commiſsi : nec ad impertinentia ordinis, & regulę, ſicut leuare paleam à terra. Sed non eſt cõtra regulam aliquid ab ea iuſſum, in quo Prælatus diſpenſare poteſt, vt ſi iuberes ſubditos nõ ieiunare tali die, nam ſubditus obedire tenetur. n.39.

Prælatus poteſt diſpenſare circa numerum Miſſarum, ſi fuerit exorbitans, vel eleemoſynis impar. ca. 15. num.138.

Quomodo poſsint Prælati diſpenſare cum ſuis circa irregularitatem, vide Irregularitas X.

Praescriptio, canonica, id eſt, incepta, & continuata bona fide. ca.17. num.85.

Praesumptio. Peccat mort. qui cum irreuerentia notabili Dei, vel cum damno notabili proximi ſuſcipit exercere officium quod neſcit. ca. 23. nu.14. Idem de procurante illud, ſine malo, & ſine animo conſulendi peritos; ſecus, ſi ſine bono, & cum tali animo. num.15.

Peccat mort. qui confidit ſe gloriã conſequuturum ſine meritis, vel cum merito abſque gratia Dei, & qui con-

fidit ſe non amiſſurum gratiam, nec putriendum quantumcunque peccet. num.14.

Peccatum eſt contra Spiritum ſanctum præſumptio, qua impeditur bonus timor. Dicitur irremiſſibilis, non quia non poſſit remitti, ſi adſit vera contritio, & pœnitentia, ſed quia ſuapte natura repellit media, & principia, quibus remittuntur peccata. Hæc & alia peccata in Spiritum ſanctum ſunt grauiſſima, quoties pars Superior animæ conſentit in eis: alias ſolũ ſunt venialia. Quia ſurreptio in omni materia excuſat à mortali. num.126.

PRETIVM.

PRETIVM rerum iuſtũ eſt triplex, imum, medium, ſummum ca. 17. nu.228. & c.23. num.73.

Pretium non augetur, nec minuitur per dilatam ſolutionem. cap.23, n.82. Nec augetur periculo recipiendi rẽ creditam. n.81. Augetur tamen vtilitate venditoris, ſed non vtilitate, vel neceſsitate emptoris. n.78. & 83.

Pretium rerum augetur paucitate venditorum, & minuitur copia eo-

rum

rum.numero 84.

Quid ſit pretium,aut quomodo taxandum, aut quomodo peccatur per illud,vide tit.Emptio I.

Circa pretium cenſus edidit Pius V.ſequentem Extrauagantem.

Pius Epiſcopus,&c.*Cum onus Apoſtolicæ ſeruitutis obeuntes, recognouerimus innumeros celebratos fuiſſe, & in dies celebrari cenſuum contractus, qui nedum non continentur intra limites à noſtris anteceſſoribus eiſdem contractibus ſtatutos: verum etiã, quod deterius eſt,contrariis omninò pactionibus,præter ardentem auaritiæ ſtimulum, legum etiam diuinarum manifeſtum contemptum præ ſe ferunt, non potuimus animarum, prout tenemur ſaluti conſulentes, &c. ſalutari antidoto non mederi.*

Hac igitur noſtra conſtitutione ſtatuimus,cenſum ſeu annuum redditũ creari conſtituive nullo modo poſſe,niſi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur,& de ſua natura fructifera, & quæ nominatim certis finibus deſignata ſit.

Rurſum, niſi vere in pecunia numerata, præſentibus teſtibus ac notario, & in actu celebrationis inſtrumenti,

non

non autem prius recepto integro, iuſtóq; pretio.

Solutiones, quas vulgò anticipatas appellant, fieri, aut in pactum deduci prohibemus. Conuentiones directè aut indirectè obligantes ad caſus fortuitos eũ, qui aliàs ex natura contractus non teneatur, nullo modo valere volum⁹. Quẽadmodum nec pactum auferens, vel reſtringens facultatem alienandi rem cenſui ſuppoſitam, quia volumus rẽ ipſam ſemper, & liberè ac ſine ſolutione laudemij, ſeu quinquageſimæ, aut alterius quantitatis, vel rei, tã inter viuos, quàm in vltima voluntate alienari.

Vbi autem vendenda ſit, volumus dominum cenſus aliis omnibus præferri, eique denunciari conditiones quibus vẽdenda ſit.

Pacta continentia, moroſum cenſus debitorem teneri ad intereſſe lucri ceſſantis, vel ad cambium, ſeu certas expenſas, aut certa ſalaria, aut ad ſalaria, ſeu expenſas medio iuramẽto creditoris liquidandas, aut rem cenſui ſubiectã, ſeu aliquam eius partem amittere, aut aliud ius ex eodem contractu ſiue aliunde adquiſitum perdere, aut in aliquam pœnam cadere, ex toto irrita ſint & nulla. Imò & cenſum augeri, &

nouum

nouum creari ſuper eadem vel alia re in fauorem eiuſdem, aut perſonæ per eũ ſuppoſitæ, pro cenſibus temporis vel præteriti vel præſentis, omnino prohibemus, ſicuti etiam annullamus pacta continẽtia ſolutiones onerum ad eum ſpectare, ad quem alias de iure, & ex natura cõtractus non ſpectarent. Poſtremo, cenſus omnes in futurum creandos, non ſolum re in totum, vel pro parte perempta, aut infructuoſa in totum, vel pro parte effecta volumus ad ratam perire, ſed etiam poſſe pro eodem pretio extingui, non obſtante longiſsimi etiam temporis, ac immemoriabili, imò 100. & plurium annorum præſcriptione, non obſtantibus aliquibus pactis directè vel indirectè talem facultatem auferentibus, quibuſcunque verbis, aut clauſulis concepta ſint. Cùm verò traditione prètij rei extinguendus erit, volumus per bimeſtre ante id denunciari, cui pretium dandum erit, & poſt denunciam, intra annum tamen, etiam ab inuito pretium repeti poſſe, & vbi pretium nec volens intra bimeſtre ſoluat, nec ab inuito intra annum exigatur. Volumus nihilominus quandocunque redditum extingui poſſe, præuia tamen ſemper denuncia, de qua ſupra, & non obſtantibus his de quibus ſupra,

idque obſeruari mandamus etiam quod pluries ac pluries denunciatum fuiſſet, nec vnquàm ſequutus fuiſſet effectus.

Pacta etiam continentia pretium cenſus extra caſum prædictum ab inuito, aut ad pœnam, aut ob aliam cauſam repeti poſſe omninò prohibemus contractúſque ſub alia forma poſt-hac celebrãdos fœneratitios iudicamus. Et ita (illis propterea non obſtantibus) quicquid vel expreſſè, vel tacitè contra hæc noſtra mandata dari, remitti, aut dimitti contingat, à fiſco volumus poſſe vendicari.

Hanc autem ſalutiferam ſanctionem, nedum in cenſu nouiter creando, verùm etiam in creato quocunque tempore alienando, modò poſt publicationem conſtitutionis creatus ſit, perpetuò, & in omnibus ſeruari volumus. Declarantes pretium ſemel cenſui conſtitutum nunquàm poſſe ob temporum qualitatem, ſeu aliud accidens augeri, vel minui. Hanc legem non extendimus ad contractus celebratos, ſed hortamur in Domino, vt piorum cenſura contractus ſubiiciant, &c. Dat. Rom.

Primitiæ. Vide tit. Decimæ.

PRIVILEGIVM.

PRivilegia contra ius commune ſtrictè ſunt interpretanda.cap. 12. num.79.Et ipſum ius commune continet multa priuilegia , ad pacandas conſcientias deſeruientia.ca. 25. nu. 85.in fine.Priuilegia verò canonis & fori pertinent ad characterem ordinis.ca.27.num.202.

Prodigalitas *eſt vitium inclinans ad appetitum inordinatum effuſionis pecuniæ*.Contrariatur liberalitati, & de ſe eſt venialis , niſi ad damnum proximi:nam tunc eſt mortalis. cap. 23. num.69.70. & 73.

Professio.Vide tit. Religioſus.

PROMISSIO.

DE promiſſione facta meretrici,& & quomodo debet eam petere, vide,Meretrix.

Promiſſio de re notabili obligat ſub mort.cap.17.num. *6*. & 7. Secus, de promiſſione ficta.Peccátque mort. qui fictè promittit,ſi damnum ſequitur inde notabile tertio.cap.18. numero.*6*.

Digitized by Google

Promiſſio ad mort. obligans *eſt vera, deliberata, voluntaria, nuda, rei licitæ, poſſibilis, & notabilis, quam mutatio rerum non eneruauit*, & comprehendit tam votum Deo factum, quã promiſſum homini expreſſum, vel tacitum ca. 18. num. 6. Et ad promiſſionem ſufficit, & requiritur eadem deliberatio quæ ad votum. num. 7.

Promiſſionis cauſa principalis, ſi non fuit vera, non obligat, quando promittens noluit ſe obligare ſine tali cauſa. num. 6. Imò, ſi non exprimatur cauſa etiam vera non obligat in foro exteriori, quia præſumitur animus non ſe obligandi. num. 6.

Promiſſio nuda obligat iure naturali diuino, & canonico. Metu, vel dolo extorta non obligat in vtroque foro, niſi iuramentum adſit. num. 7.

Promiſſio rei illicita vel impoſſibilis non obligat: nec quando venit notabilis mutatio rei vel perſonæ: vel altera pars remiſit promiſſum: vel non impleuit id, ob quod facta eſt promiſſio. Ibidem.

Mutua promiſſio ſine reſpectu alterius promiſſionis, non deobligat vnũ, quamuis alter non faciat promiſſum, nec vice verſa. Ibidem.

De

Digitized by Google

De promiſſione facta virgini deflo-ratæ, vide, Luxuria.

Propositvm virtuale vlteriùs nō peccandi ſufficit ob defectum temporis, vel conſiderationis ad veram pœnitentiam, ſed per ſe requiritur formale. ca. 1. num. 10. & 12. Et propoſitum ſatisfactionis requiſitum ad contritionem, ſufficit aliquando virtuale. num. 15. & 43. Et idem ad attentionē diuini officij, & ad conficienda Sacramenta. in Nou. num. 13.

Proxeneta, vel licitator, recipiens aliquid ad vendendum, & retinens ſibi partem pretij, peccat mort. cum obligatione reſtituendi, niſi accipiat pro iuſto ſtipendio: modò non promiſerit ſe gratis venditurum. ca. 23. num. 97. Quòd ſi vendit plus quā certum pretium, illud plus poteſt ſibi accipere, ſi ea fuit mens domini, vt illud pro ſtipēdio accipiat: idem quando reddit ſua induſtria rē pretioſiorē, cùm tamen non teneretur ad hoc, poteſt exceſſum ſibi retinere. nu. 99.

Qui iuſto ſtipendio non contentus dixit domino, neminem dare pluſquā centum, & accepta poteſtate dandi vendidit pro centum & viginti, non poteſt retinere illud viginti.

Digitized by Google

numero 98.

Quando committit vſuram, quid reſtituet, vide, Vſura.III.

PVBLICVM, *eſt quot patet omnibus:* & eſt triplex, notorium, manifeſtum, famoſum. Notorium nititur ſcientia maioris partis communicatis. Famoſum, infamia orta ex vno ſciente, aut ex indiciis, vel præſumptionibus æquipollẽtibus illi. Manifeſtum, quod nititur fama maioris partis communitatis orta à ſcientibus. c.27. nu.255.

Vt ſit publicum, ſufficit eſſe talé viciniæ, aut collegio, aut maiori parti eorum, ſaltem ſi inueniantur decem. in eod. cap.27. num.255.

Actus, qui eſt delictum, quamuis ſit publicus, non ſufficit, vt delictum dicatur publicum, ſi aliàs eſt occultum, vt de celebrante publicè, qui occulte eſt excommunicatus. num.250. & in Nouo, 255.

PVNITIO regulariter non debet dari alicui, ex eo quo ſciat delictum parari, & non indicet: fallit tamen in filio, ſeruo, & ſubdito. cap.24. nu.21.

In PVRGATORIO non detinetur defunctus, donec eius debita ſoluantur. cap.17. num.68. Vide etiam tit. Prædicator, in fine.

QVARTA FVNE-ralis.

SOLITA iam ante annos 40. ſolui Eccleſiæ parochiali, ſoluatur eidẽ, quamuis poſteà ſit conceſſa monaſterio. c. 25. n. 138. ex Trid. ſeſſ. 25. c. 13.

RAPINA.

RAPINA *eſt, vi accipere, aut velle accipere aliquid*, & eſt peior, quàm furtum, & diſtinctæ ſpeciei ab eo, & circunſtantia neceſſariò confitenda. cap. 17. num. 95.

Raptor eſt, qui extrahit fœminam inuitam de domo patris: item qui violenter extorquet copulam cum ea, ſiue ſit virgo, ſiue non. cap. 16. nu. 3.

Contra raptorem ſtatuit Trident. ſequens decretum.

Decernit ſancta Synodus inter raptorem & raptam, quamdiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit, nullum poſſe conſiſtere matrimonium. Quòd ſi rapta à raptore ſeparata, & in loco tuto & libero conſtituta illum in virum habere cõſenſerit, eam raptor in uxorem habeat:

nihilominus raptor ipſe ac omnes illi, conſilium, auxilium, & fauorem præbentes, ſint ipſo iure excommunicati, ac perpetuo infames, omniúmque dignitatum incapaces, & ſi clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur præterea raptor, mulierem raptam, ſiue eam uxorem duxerit, ſiue non duxerit, decēter arbitrio Iudicis dotare. ca.22.n.74.

RATIHABITIO.

DE futuro non ſufficit ad validitatem confeſſionis. ca.9. num.6.

Ratificans damnum ſuo nomine illatum, tenetur reſtituere, quando qui nocuit, non nocuiſſet, niſi exiſtimaret, eum, cuius nomine nocuit, ratihabiturum. Secùs, ſi non factum fuit eius nomine, quamuis illi placeat dānum. ca.17.nu.133. Quod etiam confirmat in Nouo.

Ratihabitio damni retrotrahitur, & mandato comparatur: nam deiecit, qui mandauit, vel ratum habuit. Quod habet locum tam in contractibus, & iudiciis, quàm in maleficiis, & delictis aliis, niſi quoad effectum fruendi libidine. in Nou. num.133.

Ratihabitio habet vim angēdi pec-

catum,

catum,& inducendi pœnam:vnde ratificans percuſsionem clerici ſuo nomine factam, eſt excommunicatus. Ibidem,Et ratificans deformationem ſuo nomine factam,eſt irregularis.ca. 27.num. 233. Et omnis ratihábens delictum ſuo nomine factum,puniendus eſt pœna,licèt non ſemper ordinaria.in Nou.ca. 17.num.135.

Ratificans iniuſtam acceptionem ſuo nomine factam;peccat,& tenetur reſtituere,niſi accipiens reſtituat.Qui verò ratificat incendium ſuo nomine factum,tenetur reſtituere domum incenſam,id eſt, damnum illatum : non tamē tenetur in vtroque foro ad pœnam inflictam, vel infligendam , niſi poſt condemnationem Iudicis.in No. ca.27.num.233.

Quando concurrunt duo ad ratihabitionem,ſcilicet, quòd opus fiat nomine ratihabentis , & quòd ipſe potens ſit mandare fieri delictum, antequàm fieret, tunc ratihabitio mandato comparatur,& inducit pœnam:ſecùs,ſi altera vel vtraque conditio deſit.Ibid.

Infans & furioſus , ſi peruenientes ad vſum rationis, ratificant delictum ſuo nomine factum, peccant,ſed non

incidunt in pœnam.Ibid.

Ratificans deformationem, non ſuo,ſed alterius nomine factam, peccat mort.ſed non eſt irregularis.Ibid.

REATVS.Vide,Peccatum.I.

RECONCILIATIO. Vide.Eccleſia.

RECOMPENSATIO.

PECCAT mortaliter occultè accipiēs quod ſuum eſt, cùm poſſet commodè per Iudicem recuperare: & ſi non poſſet,tamen aduertit magnum oriturum ſcandalum, vel damnum habenti illud in depoſitum, vel pignus:non tamen tenetur reſtituere. Nec peccat accipiendo per ſe, quando,ceſſant hæc damna, aut non poteſt commodè per alium: dummodò debitum ſit liquidum de iuſtitia, & debitorem moneat. illum ſibi iam nihil debere. cap. 17. numero 113. 114.& 135.

Accipiens clàm rem depoſitā apud Ioannem,pro eo quod Ioannes debet illi,tenetur reddere, vel manifeſtare ob excommunicationem latam contra id accipientem,vel ſcientem.cap. 17.numero.114.115.& 135.De ſimili

excom

Digitized by Google

excommunicatione vide, Excommunicatio II.

Occultè accipiens,ſed iuſtè, quod ſuum eſt,bene poteſt reſpondere etiã per iuramentum,ſe neſcire,intelligẽdo intra ſe,neſcire aliquem,qui malè acceperit.num.116.

Regulariter loquendo tertia perſona non debet accipere, etiam occultè,id quod eſt debitoris, & non vult reſtituere, nec commodè compelli poteſt vt reſtituat.num. 117.ſecus,in vxore,vt dicetur tit.Vxor. Qui occultè accipit, quod dubitat eſſe ſuum, tenetur reſtituere durante hoc dubio. numero 117.

Recompenſatio non habet locum in iniuriis verborum.c.18.num.46.

RELIGIO.

RELIGIO ſæpè ſignificatur ſub nomine pietatis, atque eſt pars Iuſtitiæ annexa.c.14.n.1.& 2.Eſt maxima inter virtutes morales.c.11.n.21.

Eſt autem *virtus,inclinans ad honorem & cultum Dei,tamquam principij à quo ſumus & in quo viuimus:*& precipitur in Scriptura. cap.14. num.1. & cap.11. num.19.& 22.

Falſæ

Digitized by Google

Falſæ autem religionis quatuor ſunt ſpecies. I. Pernicioſus, vel ſuperfluus cultus Dei. II. Idololatria. III. Diuinatio. IV. Cultus exhibitus creaturæ ad directionem noſtram. Omnes hæ ſpecies ſunt de ſe mortales: excepta prima, cùm eſt ſuperflua, non tamen contraria legi diuinæ, vel humanæ: & quarta, bona fide, vel præ ignorantia, quæ tantùm ſunt veniales. ca. 11. num. 21. & 14.

RELIGIOSVS I. in communi.

RELIGIOSVS D. Benedicti tenetur confiteri vnoquoque menſe. cap. 2. num. 6.

Religioſus, cui ex ſtatuto ſuæ religionis, & mandato ſui Superioris, prohibitum eſt audire confeſſiones, poteſt abſoluere à venialibus validè, ſed non licitè: ſi verò non prohibetur poteſt etiam licitè. ca. 4. num. 6. etiam ſine licentia. Ibid.

Religioſi, qui virtute ſuarum Bullarum poterant ante Trident. confiteri clericis ſæcularibus, poſſunt etiã modò. ca. 4. num. 2.

Dubitãs de ſua idoneitate ad munus

con

Digitized by Google

confeſſionis, ſed iuſſus bona intentione à Prælato ſuo, licitè poteſt audire; & Prælatus etiam id præcipere, ſi iudicat eum dignum. num. 6. Ad quid poſſit obligari per Prælatum, vide, Prælatus.

RELIGIOSVS II. Quoad ingreſsū. Solum propoſitum ingrediendi religionem non facit votum, quamuis induat habitum. ca. 12. num. 26.

Peccat mort. retrahens alium ab ingreſſu; vel extrahens poſt ingreſſum religionis: non tamen tenetur ingredi pro eo. num. 44.

Non peccat, neque incidit in cenſuram iuſtis de cauſis retrahens, vel extrahens, à religione. num. 45.

Peccant mort. parentes vi, vel dolo extrahentes filium poſt ingreſſum religionis, cùm iam haberet ætatem ſufficientem ad ingrediendum. ca. 14. num. 17. §. 5.

Circa eos qui cogunt alios ingredi religionem, vel terrent ab ea, ſtatuit Trident. ſequens decretum.

Anathemati ſancta Synodus ſubiicit omnes, & ſingulas perſonas, cuiuſcunque qualitatis, vel conditionis fuerint, tam clericos, quàm laicos, tam ſeculares, quàm regulares, atque etiam qualibet

dignitate fulgentes, ſi quomodocunque coegerint, aliquã virginem, vel viduã, aut aliam quacunque mulierem inuitam, præterquàm in caſibus in iure expreſſis, ad ingrediendum monaſterium, vel ad ſuſcipiendum habitum cuiuſcunque religionis, vel ad emittendam profeſſionem, quique conſilium, auxiliũ, vel fauorem dederint, quique ſcientes eam non ſponte ingredi monaſterium, aut habitum ſuſcipere, aut profeſſionem emittere, quoquomodo eidem actui vel præſentiam, vel conſenſum, vel auctoritatẽ interpoſuerint. Simili quoque anathemati ſubiicit eos, qui ſanctam Virginum, vel aliarum mulierum voluntatẽ vel accipiendi, vel voti emittendi, quoquomodo ſine iuſta cauſa impedierint.

Ingredi, vel inducere ingreſſum ad ad religionem, in qua malè viuitur, peccatum eſt. cap. 12 num. 45. & 46. Et qui offert filium, vbi laxè viuitur, peccat. num. 51.

Per ingreſſum religionis laxæ non ſatisfit voto de ingrediendo religionem in communi facto. Quòd ſi talẽ laxã vouit, non tenetur ingredi eam, dum non eſt ſpes reformationis. numero 46.

Perſuadere alicui vt voueat in-

greſſum religionis laxæ,non eſt laudabile.num.46.

Qui ante Trid.clàm contraxit, & conſummauit,& poſteà,quia id negauit in iudicio,ipſa nupſit alteri, non poteſt ipſe ingredi religionem. Quòd ſi ille alter moriatur, tenetur ipſe accipere eam,etiam poſt profeſſionē. cap.22.num. 24. Quando tenetur filius ingredi, vel egredi religionem, ob neceſſitatem parētum,vide,Filius.

RELIGIOSVS III. quoad profeſſionem.

RELIGIOSVS, profeſſus fornicans tenetur confiteri circunſtantiam perſonæ.cap.6.num.11.

Profeſſio facta ab excommunicato valet.cap.9.num.3.

Prælati non debent credere Religioſo iuranti ſe fictè emiſiſſe profeſſionem:imò malefacient id credentes ſine coniecturis.cap.12.num.27.

Trident.ſtatuit circa profeſſos volentes egredi.

Quòd nullus regularis prætendēs profeſſionem fuiſſe nullam,volénſque habi-

tum dimittere, vel etiam cum illo ſine licētia diſcedere, audiatur, niſi intra quinquennium à die profeſſionis, & tunc non aliter quàm cauſa cognita coram Superiore, & Ordinario. Quòd ſi ante habitum dimiſerit, nullatenus ad allegandum quamcunque cauſam admittatur, ſed ad monaſterium redire cogatur, & nullo priuilegio ſuæ religionis gaudeat. Nullus etiam regularis cuiuſuis facultatis vigore transferatur ad laxiorem ordinem: neque detur cuicunque regulari facultas occultè ferendi habitum ſuæ religionis.

Peccat mort. profeſſus, qui eò quòd non viget obſeruantia religionis, non ſeruat ea quæ obligant ſub mort. ca. 12. num. 50.

Excuſatur tamen ob impletionem eorum, quæ nec ſunt votorum eſſentialia, & iam deſueſcunt, per priuilegia, vel conſuetudinem, vel tolerantiam Prælatorum. Ibidem.

Quando poſſit egredi ob neceſſitatem parentum, vide tit. Filius.

RELIGIOSVS IV.
quoad paupertatem.

RELIGIOSVS peccāt mort. prodigēs bona habita ante profeſſionem,

vel

vel acquiſita poſt eam:& hoc regulariter loquendo.ca.17.nu.24.

Religioſus cum licentia Prælati ſtudens,vel peregrinans, poteſt dare eleemoſynam in caſu extremæ aut magnæ neceſſitatis.numero 105.

Licitè poteſt gaudere de auctione pretij tritici à ſuo Abbate ei pro ſuo victu conceſsi.ca.20.num.3.

Religioſus iam moriturus poteſt declarare ſuam voluntatem in diſtribuendis rebus ſuo vſui deputatis,non tamen per modum vltimæ voluntatis.ca.27.num.260.

RELIQVIAS falſas ponens adorandas pro veris,peccat mort. Item, qui vtitur falſis,vel veris pro turpi quæſtu:vel nouis nondum approbatis ab Epiſcopo:aut vtens reliquiis etiam veris,vana obſeruatione & ſuperſtitione.ca.11.num.35.& num.6. & ca.17.num.169.

RENVNCIATIO facta ſponte à filio cum iuramento,obligat in conſcientia,licèt enormiſſime lædatur : ſecus, in foro exteriori,vbi præſumetur dolus.cap.17. num. 152.

De renunciatione beneficij, ad cuius titulum aliquis ordinatus eſt, vide titulum Beneficium,& titulum

Ordo.

Repetitio non poteſt fieri de dato ob delictum; imò nec de dato ob actum turpem libidinis .cap.17.num. 39.§.2.Secus, de dato pro ludo, contra leges Hiſpaniæ.ca.20.num.17.

Poteſt repeti quicquid datum eſt viro vel fœminæ, ne faciat id quod aliàs tenetur non facere, vel vt faciat quod tenetur ex iuſtitia, vel alia quacunque virtute facere.cap.17.nu.33.

Repreſalias concedens, vel extendens ad Eccleſiaſticos, vel eorum bona, manet excommunicatus, niſi intra menſem reuocauerit.ca.27.nu. 136.Quod habet locum tam in iis quæ iniuſtè conceduntur, quàm in iis quæ iuſtè, contra gentem vel ciuitatem, vnde eſt clericus, vel Eccleſia. Ibidem.

Concedere repreſalias, pertinet ad Superiorem concedentem; & extendere, ad inferiorē, cui conceditur. Ibi.

Qui concedit eas contra bona vnius clerici, propter ſibi debita, iudicans hoc conuenire, non incidit in cenſuram. Sed ob debita clerici vnius Epiſcopatus, non poſſunt concedi contra bona alterius clerici eiuſdem Epiſcopatus. Ibidem.

RESI

Digitized by Google

RESIDENTIA.

CIRCA reſidentiam ſtatuit Tridentinum, ſequentia:

Epiſcopus, vel eo Superior, ſine iuſta cauſa ſex menſes abſens ab Epiſcopatu amittat quartam partem. Si alios ſex menſes, alteram quartam partem. Si vltra, denuncietur Papæ. Beneficiarij cogantur reſidere ſi requiritur eorum præſentia perſonalis. Priuilegium in abſentia percipiendi fructus nulli proſit, niſi de rationabili cauſa ab Ordinario approbanda fuerit conceſſum: & tunc pro illius abſentia alius ab Epiſcopo ſubſtituatur, cum ſtipendio aſſignato fructuum. Cauſa licita abſentiæ Epiſcopi approbetur à Papa, vel à Metropolitano, vel ab Epiſcopo antiquiori, à quo etiam Metropolitani approbetur. Abſentia ob bonum reipub. Epiſcopatui adiunctum licita eſt. Item abſentia per duos aut tres menſes Epiſcopi, eius conſcientiæ relinquitur. Vltra hos abſens non retinet bona conſcientia fructus, nec debet frui eis. Quod etiam procedat ad Beneficiarios curatos: qui ſi licitè & cũ licẽtia Epiſcopi abſuerint, prouideatur pro eis alius Subſtitutus cũ de-

bita mercede. Licentia abſentiæ vltra bimeſtre niſi ex graui cauſa & gratis non detur.ca.25.num.121.

Parochus cum iuſta cauſa poteſt abeſſe, etiam ſine licentia ſcripta. Quodlibet beneficium etiam tenue exigit reſidentiam. Et peccat mort. qui non reſidet in beneficio ſine iuſta cauſa. Quinque cauſæ poſſunt excuſare abſentem. I. auditio Theologiæ vel Iuris Pōtificij ad quinquēniū, vel prælectio vtriuſque quamdiu durauerit. II. Obſequium Epiſcopi; vel Eccleſiæ. III. Obſequium Papæ. IV. Legitima licentia. V. Conſuetudo honeſta. cap.25.num.121.

Qui beneficiarius abeſt, curet ne beneficium fraudetur obſequio: & qui ſine licentia, vel cauſa iuſta non reſidet, peccat, & tenetur reſtituere ſecundùm Trident. nu.121.

Reſidentia Epiſcopi, & parochi eſt de iure diuino. Ibidem, poſt medium.

Capellani Regis non reſidentes gaudent fructibus, ſicut Capellani Papæ, ſi habent eadem priuilegia. Ibid.

Maior abſentia permittitur dignitatibus & Canonicis, quàm parochis. num.136.

RESTI

Digitized by Google

RESTITVTIO I.
in ſe.

RESTITVTIO eſt *actus iuſtitiæ commutatiua, quo redditur alteri quod ſuum eſt*. Et eſt duplex. Formalis, quæ eſt reddere alij quod ſuum eſt, vel iuſtè ei debetur: virtualis, quæ eſt reddere alteri condonationes, & ſatisfactionem. cap. 17. num. 6. & 11.

Reſtitutionis neceſſitas, & obligatio naſcitur ex violatione legum iuſtitiæ veræ & ſpecialis, quę tranſgreſſio per ſe ordinatur ad oblationem rei alienæ: non tamen oritur ex tranſgreſsione charitatis, & aliarum virtutum à tali iuſtitia diſtinctarum, quia per ſe non ordinantur ad talem rei ablationem. cap. 17. num. 11.

RESTITVTIO II.
Quis debeat reſtituere.

RETINENS rem alienam, ſiue bona fide, ſiue mala, tenetur reſtituere, ſed cum differentia. cap. 17. numero 7.

Qui enim accepit & retinet bona

fide rem, ſi eã amiſit vel abſque eius culpa periit, ſatisfacit reſtituendo id in quo factus eſt locupletior. Et qui bona ſide emit rem à non domino, tenetur illam reddere ſuo domino poſtquàm reſciuerit, etiam non reddito pretio pro eo dato: ſi autem cõpareat venditor ſufficit reddere illi, & recuperare pretium. num. 9. Si res amiſſa eſt, vel data, tenetur dare, id quo factus eſt locupletior, id eſt pretium quod pro illo habuit. Et ſi in nihilo factus eſt locupletior, ad nihil tenetur domino, neque alteri, cui bona fide venderet illud eodem, vel minori pretio, quo emerat, quia nil amplius quàm ſuum habet. Si plus auté venderet, quàm emiſſet, tenebitur illud plus reſtituere, aut aliud pro eo, quia quoad illud alienum retinet. ca. 17. num. 7. & 8.

Qui occidit, vel percutit animal proximi, vel ſeruum, tenetur domino reſtituere, quantùm valet, aut quantò minoris valet, propter deformitatem relictã ex vulnere. ca. 15. nu. 20. & 22.

Percutiens iniuſtè hominẽ liberũ, tenetur illi reſtituere impenſas curationis, & ſtipẽdia, quæ ſanus lucri faceret tẽpore curationis: imo & tẽpo-

re

re totius vitæ, ſi factus eſt inhabilis ad lucrifaciendum. ca. 15.n.23.quia reſtitutio etiam habet locum in homicida damnato per Iudicem:vnde ſi ſuſpendatur, tenentur eius hæredes reſtituere.num.22.

Ob deformitatem vulneris libero inflictam,nil tenetur reſtituere, quia corpus liberum nullam habet æſtimationem.Imò qui occidit hominem liberum, non tenetur reſtituere pro eius vita. Bene tamen pro impenſis curationis,& pro damno,quod filij,& hæredes paſſi ſunt,tum etiã expenſas moderatas funeris,ca.15.num. 20.& in Nouo, num.22.

Inter eos,qui iniuſtè hominem occidunt,computandus eſt ille, qui occidit excedendo debitum modum ſuę debitæ defenſionis,ſaltem ſi peccauit mort.nam & iſte ad tantam tenetur reſtitutionem, ſicut voluntariè occidens.ca.15.num.22. quod magis explicatur tit. Homicidium.lit.M.

Qui dolo vel fraude inducit alium ad peccatum mortale,ſicut pater, vel dominus,tenetur de iuſtitia inducere illum ad verã pœnitentiã:ſecus,ſi ſine tali dolo,& de aliis,qui tantũ ex charitate debent id facere.ca.14. nu. 45.

De dante bona fide pecuniam adulterinam,&c.vide tit.Moneta,& , Pecunia.

Qui mala fide accipit rem alienam, aut eadem mala fide emit illam à nõ domino, tenetur illam reſtituere in totum domino.ca.17.num.9.

Tranſgreſſio charitatis & miſericordiæ non inducit reſtitutionem, quamuis alius damnificetur. ca. 17. num. 11.

Obligatus ex quaſi delicto tenetur reſtituere;vt Iudex ferens iniquam ſententiam ob ignorantiam, vel imperitiam iuris.ca.17.num.11.

Qui conſentit delinquenti aliquo ex nouem modis relatis tit.Participatio,tenetur reſtituere,ſed diuerſimodè:nam faciens,tenetur ſemper,& in totum reſtituere:at verò iubens,conſulens,conſentiens ſimpliciter, recipiens,laudans,vel participãs tantùm, tenentur ad reſtitutionem eius quod peruenit ad eos,& cuius fuerint cauſa,ſine qua delictum non fuiſſet factum.Denique tacens,obſtans,& non manifeſtans ſolùm tenentur, quando ad id obligantur ex officio, quamuis fraudulenter , & mala voluntate id omittant.num.18.

Tenetur reſtituere occidens proximum iuſſu alterius,& famulus vſurarij,quia ſunt facientes, iubentes verò ſunt tanquàm conſentientes.nu.19.

Qui inuenit furem furantem à ſuo vicino,& accepit aliquid à fure, vt taceret,non tenetur reſtituere quod fur furatus erat, nec quod accepit à fure ſi erat furis, dummodò non teneretur ex officio clamare. Imò non tenebitur reſtituere,quamuis vicinio damnificato interroganti, vtrùm viderit aliquid,reſpondeat ſe nihil vidiſſe.n.20,& 21.Tenentur ex officio Iudices clamare,& patres, & tutores, quoad bona filiorum ,.vel minorum. Non tamẽ tenetur Iudex obſtare imminente quolibet periculo mortis, vel vulnerum,nec cum periculo vitę, vel ſtatus,tenetur ſeruare vitam , vel bona alterius, ſed ſic Rempublicam. Ibidem.

Qui non obſtat maiori parti Capituli,vbi plura ſuffragia vincunt, quãuis,peccet conſentiendo delicto aliorum, non tenetur reſtituere , quando ſuffragia ſemel data nõ poſſunt reuocari. Idem quando , qui ſuffragũtur, credit maiorem, partem propter ſuũ ſuffragium non mutaturam ſenten-

tiam: ſecus, ſi crederet mutaturam. c.17.num.21.

Confeſſarius, qui per ignorantiam craſſam abſoluit ante reſtitutionem, vel antequàm eam præcipiat pœnitenti ad id parato, tenetur reſtituere, ſi credit quòd niſi reſtitutionē præciperet, pœnitens non reſtitueret, & ſi præciperet, ſic. Non tamen tenetur, ſi id omiſit ob obliuionem, vel quia credidit id pœnitenti curæ fore. numero 22.

Qui accipit aliquid iniuſtè ex volũtate dantis, ita vt verſetur ex vtraque parte turpitudo, non tenetur reſtituere ex præcepto. n.30.

De meretrice, aut alia fœmina accipiente ab amico ſuo per blanditiã, vel dolum, vide Meretrix.

Viri etiam religioſi non tenentur reſtituere quod accipiunt à fœminis. num.34.§.Secundò, ideò.

Tenetur reſtituere qui accepit aliquid, ne inferret damnum aliquod contra iuſtitiam. nu.29. Item qui accipit, vt bene fungatur ſuo officio. num.31.§.5.

Qui accipit aliquid turpiter à dante iuſtè, tenetur reſtituere, vt miniſtri iuſtitiæ, & alij, qui tenentur illud fa-

Digitized by Google

cere ex iuſtitia, aut alia virtute. Secus, ſi teneatur ſolo debito honeſtaſtis, & non legali. nu. 37.

Tenentur tamen illi in conſcientia, quando qui dedit, repetit ſaltem extra iudicium, & non ante. Nam quandiu non repetit, videtur cōſentire, vt alter retineat. num. 34. in principio.

Expendentes fructus beneficiorum in vſus profanos, & ab eiſdem accipientes peccant, & tenentur reſtituere. num. 94.

Prælatus vel dominus habens ius conferendi beneficium Eccleſiaſticum, aut officium publicum peccat, & tenetur reſtituere, quamuis ſit Papa, ſi confert illud indigno: reſtituet autem non digno, vel digniori prætermiſſo, ſed Eccleſiæ, vel Reipublicæ, cui damnuum intulit. num. 96.

Qui eſt cauſa, quòd aliquis mulctetur pœna iniuſta, vel quòd non conſequatur ſuum ius, tenetur reſtituere. num. 97.

Qui ſibi accipit de naufragio, quid faciet, vide tit. Naufragium. Et de ſoluente iniuſtè carcere detentum, vide tit. Carcer.

Digitized by Google

Qui fingens paupertatem,aut aliã neceſſitatem , vt accipiat eleemoſynam,accipit eam , tenetur reſtituere non danti , ſed pauperibus , aut piis operibus. Secus, ſi ſimulatio non fuit cauſa finalis , ſed tantùm impulſiua ad paruas eleemoſynas. ca. 17. num. 107.

Tenetur reſtituere qui non ſoluit famulis totum pretium, quod eis debet ex conuentione expreſſa , vel tacita.num.108.

Accipiens aliquid occultè ab eo, cui non diſpliceret ſi manifeſtò acciperet , ſed ſic ob occultam acceptionem , peccat venialiter , ſed ad nil tenetur,vt filij,&ſerui.Quòd ſi accipiat ad donandum,vel vendendum, peccat mortaliter,& tenetur reſtituere.num.139.

Qui obligauit aliqua via magnatem , vt ſibi conferat officium pretio æſtimabile, non tenetur reſtituere id quod ex tali officio lucratur. nu.222. & in Nou.223.

De conſumente rem alienã in extrema neceſſitate,vide, Neceſſitas.De ſtupratore virginis , vel fœminæ , & de meretrice,vide,Luxuria.

De accipiente ne accuſet,vide,Ac-

cuſatio;

Digitized by Google

cuſatio;de exorquente per metum,tit. Metus;de Iudice inique iudicante,tit. Iudex;de caupone,& de filio adulterino,vide Caupo,& Adulterium.

DE IMPEDIENTE bonum alienum.

§.

ILLE ſolus, & omnis impediens bonum alienum tenetur regulariter reſtituere,qui impedit alium à conſequendo officio,vel beneficio,vel alio bono,ad quod habebat ius in re , vel ad rem,vel ſi impedit contra iuſtitiã, vel per vim, metum,&c.(quamuis ille non habeat tale ius)tenetur reſtituere:aliàs non, quamuis mala intentione faciat.ca.17.nu.69.74.& 97.

Qui blanditiis,abſque metu,& dolo facit teſtamentum , vel legatum transferri in alium,non tenetur reſtituere ſecus,ſi per vim,dolũ,vel mendacium , vt dicendo non eſſe cognatum,eſſe ignarum,malum,& cæt. ſed nec tunc tenetur reſtituere quantum impediuit,ſed iudicio boni viri.num. 73. De iure in re,vel ad rem,vide tit. ius.

Qui

Qui eſt cauſa vt aliquis iniuſta pœna mulctetur, vel non conſequatur ſuum ius, tenetur reſtituere. num. 97.

Qui impedit laborem agricolæ iniuſte, tenetur reſtituere. nu. 74.

Qui prohibuit venditionem, vel piſcationem, peccat, & tenetur reſtituere lucrum, quod veriſimiliter impediuit. num. 120.

Quinque conditiones requiruntur, vt quis iuſtè poſſit venatum aut piſcatum prohibere. I. Auctoritas regia iuſta: vel cõſenſus populi liber à metu: vel præſcriptio canonica ſine vi & metu introducta. II. Vt ob occaſionem ferarum extra loca prohibita, non puniat eos, qui non procurant dolis eas è prohibito loco extrahi, vt extra illa eas capiat: aliàs enim punire poſſet. III. Vt prohibeat in ſuis propriis prædiis: quamuis ſufficit, vt domini aliorum ſua ſponte in id conſentiant. IV. Vt reſtituat omne dānum. quod illæ feræ alienis prædiis faciunt, quorum domini in damnum eorum non conſentiunt, quamuis in aliorum damnum conſentiant. V. Vt caueat prohibens, ne ſubditi timentes eum, & miniſtros eius, & fugientes odium, & indignationem; & mi-

nas

nas eorum, quia eis ſæpè opus habeant, petere non audeant, qui peterent ab aliis ſibi paribus: quia eiuſmodi metus, etiãſi alioqui non eſſet omninò iuſtus, inducit obligationẽ reſtituendi. c. 17. n. 120. & 121.

De participante in damno dato, vide, Damnum.

Restitvtio III. *Quid ſit reſtituẽdum.* Regulariter loquendo reſtituẽda eſt res ipſa aliena, vel ſi ea non poteſt, eius æſtimatio. Non tamen eſt reſtituenda in ſua ipſa ſpecie, quando ex hoc manifeſtaretur peccator occultus, vel ſequeretur aliud graue dãnum. cap. 17. num. 24.

RESTITVTIO IV. Quantum eſt reſtituendum.

QVi mala fide inuitatur ad cœnam de aliqua re furtiua, tenetur reſtituere quantum comedit: ſi verò bona fide, id quod ſubtraxit proprio ſumptui, quia in eo factus eſt ditior: quòd ſi nihil ſubtraxit, ad nil tenetur. idem de vtente veſte aliena. c. 17. num. 9.

Qui mala fide recipit, vel retinet

rem

rem alienam, tenetur eandem reſtituere, ſi poteſt: ſin minùs, tantũ quantò pluris valuit à tempore iniuſtæ acceptionis vel retentionis, quamuis abſque ſua culpa perierit. nu. 10. Niſi dominus legitimè oblatam noluerit accipere. Tunc enim ſatisfaciet reſtituendo, quantùm valuit tempore quo accepit. nu. 10. & 26.

Faciens damnum ſemper tenetur reſtituere in totum: ſed iubens, conſulens, conſentiens ſimpliciter, recipiens, laudans, vel participans, ſolùm id quod peruenit ad eos, & cuius fuerunt cauſa, ſine qua delictum non fuiſſet factum. ca. 17. num. 18.

Iuuans cooperando, quando fuit cauſa, ſine qua nihil damni fuiſſet illatum, tenetur reſtituere totum: quando verò fuit cauſa, ſine qua pars damni non fuiſſet facta, tenetur reſtituere illam partem: quando non fuit cauſa, ſine qua non fuiſſet illatum totum damnum, tenetur reddere id quod ad ipſum peruenit: & ſi tunc nihil ad eum peruenit, ad nil tenetur. nu. 20.

Qui cum multis pergit ad furandum, tenetur reddere id quod ad eũ peruenit, & id cuius fuit talis cauſa, ſi

ne qua non fuiſſet factum furtum. numero 130.

Reſtituendi ſunt fructus rei alienæ fuctuoſæ, habita ratione bonæ, vel malæ fidei. Si non eſt fructuoſa, non eſt reſtituendum id, quod induſtria poſsidentis lucratum eſt. Et qui locat torquem aureum alienum, & latro,& vſurarius aliena pecunia lucrantes,non tenentur reſtituere pretium locationis,aut pecuniæ, niſi ratione lucri ceſſantis,vel damni emergentis.num.25.

Qui furatur equum ſolitum locari, tenetur reſtituere lucrum quod ceſſauit Domino.nu.26.

Filius putatiuus credens ſe nō eſſe legitimum, non tenetur reſtituere fratribus legitimis tantum quantum valebat hæreditas, nec quantum reſtituendum eſſet, ſi poſtquàm eſſet acquiſita, tolleretur ab eis, ſed multò minus,ad arbitrium boni viri. ca.16. num.48.§.8.

Quantitas debiti certa,tota eſt reſtituenda,incerta verò, qualis eſt dāni,vulnerum, fructuum ſperatorum, ſeminum ſatorum,intereſſe amiſsi,ad arbitrium boni viri,conſideratis circunſtantiis.c.17.n.27.

Qui per iniuſtitiam impediuit aliquem à conſequendo aliquo bono, non tenetur reſtituere quantum impediuit,ſed iudicio boni viri.nu.73.

Fur tenetur reſtituere etiam impẽſas factas à domino in quærenda re ſibi furto ſublata,eas nempe,quas vir prudens debuiſſet facere. Malefactor autem tenetur reſtituere intereſſe damni etiam extrinſecum. numero 140.

RESTITVTIO V.

Cui ſit reſtituendum.

RES aliena regulariter eſt reſtituenda domino abſoluto, vel diſpenſatori. Item creditori pignus, & depoſitario,ſartori, fulloni, commodatario (qui etiam appellatione domini intelliguntur) eſt reſtituenda res eorum cuſtodiæ commiſſa, non eius Dominis.In foro tamen conſciẽtiæ poteſt reſtitui veris dominis, cũ cautione ne cuſtodes patiantur aliquod damnum.num. 28.Quòd ſi ſuſpicio adſit, quòd cuſtos non reddet

domi

Digitized by Google

domino, reſtituenda erit domino. Ibidem.

Res Eccleſiæ ablata reddenda eſt eius Prælato, quamuis ſit diſſipator, dummodò non ſit ſuſpenſus, nec habeat coadiutorem: ſatius tamen reſtitueretur ipſi Eccleſiæ. nu. 29.

Aliquando res non eſt reſtituenda domino. I. Quando dominus eſt furioſus, prodigus, vel ſub tutore, aut curatore. II. Quando ignoratur dominus rei. III. Quando dominus ita diſtat, vt ad eum mitti nón poſſit. IV. Quando res furtiua accepta à fure, furi reſtituenda eſt, niſi ceſſantibus aliis incommodis reſtituatur domino: & ſufficit reſtituere illi, cui fur mandauit. c. 17. n. 29. §. 1. vſque ad 5.

Damnum datum alicui inuito, vt per furtum, rapinam, vim, aut metum ſaltem reuerentialem, vel acceptum, ne faceret aliquod damnum contra iuſtitiam, reſtitui debet damnificato. num. 30. §. 1.

Acceptum ad patrandum aliquod malum, ſi malum non ſequatur, reſtituendum eſt danti. nu. 3. §. 4.

Qui accipit aliquid, vt fugatur benè ſuo officio, tenetur reſtituere dãti. n. 31. poſt §. 5. Et idẽ de illo qui accipit

Digitized by Google

iniuſtè & turpiter à iuſtè dante (ſicut miniſtri Iuſtitiæ.) nu. 33.

Qui accipit aliquid ad faciendum quod ex iuſtitia tenetur, quid faciet, vide, Reſtitutio II.

Qui bona fide emit rem à non domino, tenetur, poſtquàm reſciuerit, reddere vero domino, etiam non recuperato pretio. n. 8. Si verò compareat venditor, ſufficit illi reddere, & recuperare pretium. num. 9.

De Prælato conferente beneficiũ indigno. vide Reſtitutio II.

Pauper fictus accipiens eleemoſynam, tenetur eam reddere non danti, ſed pauperibus. nu. 107.

RESTITVTIO VI. *Vbi ſit facienda.* Reſtitui debet, vbi res aliena ſita eſt, ſi bona fide poſſidetur. num. 42. Et ſi res debetur ex contractu, vel quaſi contractu, facienda eſt in loco expreſsè vel tacitè deſtinato ſolutioni, dummodò petita extra locum deſtinatum non damnificet creditori, nec debitori. nu. 42. Et ſi locus non fuit deſtinatus, facienda eſt in loco, vbi petitur, coram Iudice competente. Ibid.

Reſtitutio debita ob delictum, vel quaſi delictum, facienda eſt in illo lo-

co

co vbi dominus nullà expenſa, vel alio onere grauetur, ſiue fiat, vbi res accepta fuit, ſiue vbi eſt dominus, ſiue in alio loco, ad quem dominus trãſtuliſſet. Sufficitque reſtituere vbi creditori placuerit. num. 43.

RESTITVTIO VII.
De modo, & ordine reſtituendi.

QVOMODO reſtituet lædens in bonis corporis, vel animæ, vide, Reſtitutio II.

Reſtitutio fiat occultè, ſi delictum eſt occultum, & generaliter eo modo, quem cauſa debiti requirit. c. 27. num. 44.

Quando omnia debita nõ poſſunt reſtitui, reſtituãtur priùs certa, quàm incerta: niſi res incerta permaneat in ſpecie. n. 47. & 48.

In bonis certis ſeruandus eſt hic ordo. I. Vt reſtituatur domino ſuũ permanens in ſpecie. II. Soluendum eſt venditori pretium rei permanentis penes emptorem. nu. 49. Idem eſt de eo, quod datur titulo oneroſo, non tamen habet venditor hoc priuilegiũ in pecunia habita ex re vendita, nec

emptor in pecunia habita ex noua eiuſdē rei venditione,nec in eo quod per illius permutationē habuit, quoniam nec pretium,nec habitum,propter permutationem in ſingularibus actionibus ſuccedit in eius locum. num. 50. III. Fiet his quibus bona fuerūt expreſsè obligata: deinde dos, & fiſcus præferuntur hypothecis tacitis anterioribus: non tamen expreſſis anterioribus, ſed benè poſterioribus. num. 50. IV. Tacitæ hypothece,& hæ ſuo ordine:deinde depoſitarij, niſi quando depoſita fuit pecunia ad negotiandum, & vt ſoluerentur vſuræ, vel intereſſe. num. 51. V. Habentibus priuilegium perſonale, quo præferantur aliis ſine obligatione reali. VI. Creditoribus nō habentibus hypothecam expreſſam,nec tacitam, nec priuilegium perſonale: & his ſine ordine temporis reſtituendum eſt pro rata,quod ſupereſt,deductis tamen in primis moderatis impenſis funeris, & neceſſariis publicationis,& copiæ teſtamenti, & aliis ad aditionem hæreditatis neceſſariis. num.51.

Dans mutuum ad reficiendam aliquā poſſeſſionē,vel nauim, præfertur

Digitized by Google

in pretio habenda ex tali re omnibus habentibus hypothecam bonorum domini illius rei. num. 52.

Peccat debitor non ſeruans ordinē prædictum, niſi aliquis creditor ſit diligentior reliquis, in petendo in iudicio, vel extra: tunc enim poteſt & debet priùs illi ſoluere, dummodò reliqui non ſint magis priuilegiati, numero 52.

Si ſatisfactis creditoribus priuilegiatis, ſuperfuerit aliquid pro rata parte nominum, diuidetur inter creditores non priuilegiatos, niſi ſint aliqua ſtatuta in contrarium. num. 53. in Nouo.

Creditor non priuilegiatus, ſed diligentior in petēdo, fit potior cæteris, non priuilegiatis, ob ſuam diligentiā & huic petenti debet debitor ſoluere priùs quàm priori creditori non priuilegiato, nec petenti antè. in Nouo, nu. 53.

Atque regula iuris, *Qui prior eſt tēpore, potior eſt iure*, intelligitur, quando cætera ſunt paria. Vnde creditor, qui inter alios creditores ſibi pares eſt diligentior in petendo, excipitur ab illa, quia ſua diligentia fecit illum potiorem reliquis, atque ſic iam

Digitized by Google

non ſunt cætera paria. in Nou. num. 53.§.4.

Debitor debens creditoribus chirographariis nullatenus priuilegiatis & ſua tantùm ſponte ſine coactione, iuſſu, aut petitione, ſoluens poſteriori, peccat grauiter, cum obligatione reſtituendi, quia fraudat priorem ea parte, quæ illum contingeret, ſi bona vænirent, & ſoluit alteri, quod alteri debetur. Et multò magis damnandus eſt, qui videns ſua bona diuidēda eſſe per Iudicem ob aliquā eius cauſam, pro rata inter creditores, iuxta iuris ordinem, illa ſoluit integra creditoribus non priuilegiatis. Et idem dicendum de creditore quoad peccatum & reſtitutionem, quod dicitur de debitore. Nā tunc creditor incidit in hæc duo, vel non incidit, petendo, vel recuperando, quando debitor incidit in eadem, vel non incidit ſoluendo, in Nouo, num. 52.

Vſurarius priùs debet ſoluere debita per contractus licitos, quibus nō eſt factus pauperior, quàm per vſuras etiā anteriores. Secùs, de debitis per contractus grauitos, quibus factus eſt pauperior. num. 52.

RESTI

RESTITVTIO VIII.
Quando ſit reſtituendum.

RESTITVTIO in primis facienda eſt ſtatim.num.54.

Retinens alienum non committit nouum peccatum ſingulis momētis, ſed toties peccat, quoties proponit illud non reſtituere: & ſufficit, quòd toties proponat etiam virtualiter nō reſtituere, vt in peccatum incidat. n. 55.& 64.

Et toties peccat, quoties vtitur alieno bono, quamuis nil cogitet de reſtitutione,& quoties poteſt cōmodè reſtituere, ſi id animaduertit, peccat, quamuis non ſtatuat non reſtituere. num.55.

Debitor incertorum, procurans compoſitionem, peccat mort. donec illam adipiſcatur, ſi cùm poſſit, non reſtituat pauperibus.num.93.

QVÆ CAVSÆ EXCVſent à reſtituendo ſtatim § I.

A RESTITVENDO ſtatim excuſat ignorātia probabilis iuris, vel facti,& voluntaria dilatio creditoris,&

dilatio parum nocens illi,& impotẽtia reſtituendi.cap.17.nu.55.& 56.Et impotentia dicitur etiam eius,qui nõ poteſt commodè,hoc eſt, ſine iactura vitæ, famæ, vel damno notabili ſuæ ſubſtantiæ:habetque id locum in debitis tam ex contractu,quàm ex furto,vel alio delicto ortis.n.56. vel excuſetur vſurarius, vel alius debitor, qui ſi ſoluat, non habebit vnde alat vxorem, vel filios. Vide tit. Vſura, VI.

Non tamen excuſatur propter cõſeruandum ſtatum acquiſitum per vſuras,vel aliam iniuſtitiam. in Nou. num.58.

Non dicitur damnum notabile propriæ ſubſtantiæ, quòd res alienæ reſtituendæ ſint magnæ, necnon ſi lucrari deſinat re illa quam reſtituturus eſt.Sed non procedit hoc ad inſtrumenta artis, quibus victum parat. Nec excuſat damnum propriæ ſubſtantiæ, quando ex dilatione creditor patitur damnum notabile. numero.59.

Semel iuſſus reſtituere,ſed non reſtituit,non eſt abſoluẽdus, niſi adſint tales circunſtãtiæ,vt Confeſſarius fiat contentus ſolo propoſito reſtituẽdi.

cap.

cap. 17. num. 59. & cap. 26. num. 6.

Indigens extremè non tenetur reſtituere, quamuis creditor extremè indigeat, niſi dominium rei reſtituẽdæ ſemper remanſerit penes creditorem. cap. 17. num. 60.

Excuſat damnum corporis vel animæ, euẽturum ei, cui debetur; vt quãdo furioſus, vel iratus, petit enſem à depoſitario: tunc enim eſt facienda reſtitutio ſtatim, niſi in caſu, quo timeretur maius damnum ex retentione quàm ex redditione. num. 63.

Videtur etiam excuſare quando probabiliter creditur, quòd ex retentione ſtatim facta ſequerentur (propter paupertatem) adulteria, fornicationes, vel alia peccata mortalia in filiis vel filiabus. Ibid.

Excuſat à reſtituendo ſtatim timor cadendi à dignitate ſui ſtatus; curet tamen, ne quid impendat in alios vſus, quàm neceſſarios, & decentes. num. 62. Item, excuſat quãdo ex manifeſtatione debitoris ſequitur illi notabile damnum: poterit tamen differre, quouſque inueniat perſonam fidelem, per quam reſtituat. numero 68.

Non excuſat dilatio Cõfeſſarij, niſi

quan

quando videt, quòd debitor nõ vult totum ſoluere ſtatim, nec creditor vult concedere dilationem parũ ſibi nociuam, & quòd vel nunquàm, vel non tam citò, nec tam vtiliter recuperabit, ac ſi concederet dilationem: tunc enim Confeſſor credere poteſt, quòd creditor eſſet contentus, ſi ſciret animum debitoris, ſicut Confeſſor ſcit. num. 65.

Non excuſat voluntas reſtituendi paulatim, ſi poſsit ſtatim. nu. 66. Nec mittere alienum per nuntium etiam fidelem, ſi de facto non reddatur domino: quod locum habet, quãdo dominiũ reſtituẽdæ rei tranſlatum fuit in reſtituentem, aliàs verò ſecus. nu. 67. Et optimum conſilium erit, quòd perſona illa petat ſyngraphã à creditore, & reddat creditori. n. 68.

Non excuſat relinquere in teſtaméto, ſi ipſe poteſt ſtatim reſtituere, niſi probabiliter credat, quòd hæres meliùs reſtituet. ca. 17. nu. 68. & c. 26. nu. 29.

Qui non poteſt ſtatim reſtituere, debet petere dilationem à creditore. c. 17. n. 68. Nõ excuſat quòd creditor non petat, ſi id faciat ob timorẽ etiã reuerentialẽ, vel ignorantiam debiti;

Digitized by Google

excuſat tamen ſi ceſſante metu & ignorantia non petat:tunc enim cenſetur concedere dilationem.n.79.

QVÆ CAVSÆ EXCVSENT à reſtitutione ſimpliciter, §. II.

EXCVSAT ſimpliciter à reſtitutione,debiti cõdonatio, vel remiſsio liberalis,quãuis nulla ſit illatio realis, vel verbalis debiti.n.45.Imò aliquãdo erit bonum conſilium , illam non offerre.n.76. Erit autem liberalis , ſi dominus affirmet ſe remittere , niſi contrarium conſtet ex coniecturis. n, 46.Et ſufficit condonatio eius,ad quẽ principaliter pertinet c.18.n.46.

Non ſufficit inuoluntaria remiſsio, vt quando creditor ideò remittit, quia debitor affirmat nihil ſoluturũ, niſi pro centum ſit contentus quinquaginta.Secus verò,ſi diffidentia recuperandi debitum oriatur ex aliis, cauſis.c.17.nu.75.

Vt remiſsio debiti ſit valida non requiritur,debitorem habere voluntatem reſtituendi:requiritur tamẽ ad hoc,vt non peccet.n.78.

Qui per mediatorem credit remiſſionem eſſe liberalẽ,excuſatur; ſecus,

ſi Poſteà reſciuerit fuiſſe coactã.n.78.

Qui tenetur reſtituere rẽ in genere, non excuſatur à reſtitutione, quãuis res, quã habebat paratã ad reſtituendũ,pereat abſque ſua culpa.n.80

Qui tenetur reſtituere rem in ſpecie,excuſatur à reſtitutione regulariter,ſi res illa abſque dolo & culpa periret ante moram, neque etiam poſt moram,ſaltem in foro conſcientiæ,ſi ſciretur quòd perinde periret apud creditorem,ac penes debitorẽ;& hoc ſiue deberet ex cõtractu,ſiue ex delicto:ſecus tamen,ſi conſtaret, vel dubitaret,quòd antequàm reperiſſet,dominus vendidiſſet illam, vel ea vſus fuiſſet.n 81.Nõ excuſat dare,vel procurare aliquod beneficiũ Eccleſiaſticũ;excuſat tamen,quando officiũ eſt temporale,& titulus validus,quamuis in eo peccetur, non tamen excuſat, quando concurrunt peccatum,& nullitas tituli.n.81.

Excuſat etiam impotentia,& ignorantia probabilis iuris, vel facti, & maxime iuris obſcuri,quando Doctores conſulunt ei non teneri,nõ tamẽ excuſat, ſi ſolùm conſulit eos, quos credit ſibi placita reſponſuros, aliàs non conſulturus eos.n.83.

Nec excuſat ignorantia craſſa,nec ſupina facti,vt quando emit ab eo,de quo meritò credere debuit,rem, quã vendidit,eſſe furtiuam.nu.84. Nec ignorantia iuris clari.n.84.Excuſat tamen præſcriptio canonica , id eſt,incœpta,& continuata bona fide,n.85.

Ceſſio bonorum in foro exteriori excuſat quoad debita ex contractibus orta .Idem de debitis ortis ex delicto quoad intereſſe priuatum partis,non tamen quoad publicum;& tunc ſi nõ habet in pecunia, luat in corpore. Quòd ſi debitor venerit in pinguiorem fortunam,non excuſatur in foro interiori.n.86.

Excuſat impotentia reſtituendi ſine periculo vitæ, & ſalutis ; ſi tamen voluerit reſtituere,non obſtante hoc periculo,licitè poterit.n.87.

Excuſat impotentia reſtituendi ſine amiſſione libertatis,& ſine venditione ſui ipſius.nu.88.

Item impotentia reſtituendi ſine amiſſione famæ,etiamſi fama ſit modica,& res reſtituenda ſit magni momenti , dummodò fama ſit de bonis virtutum,& non de ſolertia,ingenio, ſcientia iurium , & aliis huiuſmodi. num.91.

RESTI

RESTITVTI[...]
quoad incert[...]

BONA incerta dicuntur
ditor ignoratur, vel qu
poſt debitā inquiſitionem.

Non eſt neceſſe, vt reſt
torum fiat per Epiſcopū
rium poteſt Epiſcopus p
poteſt ſe interponere in
I. Quando debens reſtitu
ſine hærede, & executore
ille non vult reſtituere, &
in iudicio contra illum.
non rectè diſtribuit. I
res poſsidentur ab eo, qu
vſurarius manifeſtus. n. 9

Pauper poteſt ſua de
re ſibi in partem, vel in
mè ex conſilio Confeſſa

Incerta poſſunt reſtitui
cap. 26. n. 29. Et nomine
telliguntur pauperes, qu
aut egent neceſſariis ad
item, Eccleſia, monaſteri
chium, & pia opera. c
mero 93.

Sufficit compoſitio q
Sed procurans compoſi

cat m. donec illam adipiſcatur, ſi, cùm poſſit; non reſtituat pauperibus. n. 93.

RESTITVTIO X. quoad inuenta.

INVENIENS aliquid notabile alienũ ſi ſibi retineat, vel cùm primùm poteſt commodè reddere, non reſtituit perdenti, ſi illum cognoſcit, vel non fecit diligentiam, vt cognoſcat, peccat mort. c. 17. n. 170.

Inuenta, ſi poſt debitam diligentiã non compareat dominus, reſtituenda ſunt pauperibus: & ſi inuẽtor eſt pauper, poſſunt ei applicari. numero 171.

Accipere res communes, aues, feras, lapides pretioſos in littore maris, & theſauros, & habitum pro derelicto, non eſt peccatum. num. 170.

Et ex coniecturis præſumitur aliquid eſſe derelictum, vt quãdo dominus tacet, & non quærit, vel iacet liber apertus in mari, vel fluuio tẽpore tempeſtatis, ſecus ſi iaceat clauſus tẽpore etiam tempeſtatis. num. 170.

Qui caſu inuenit theſaurum in loco alieno, tenetur dimidium reddere domino. Si verò data opera abſque facultate domini effodiens inuenit illũ, tenetur totũ reddere, ſaltem deducta

mercede ſui laboris.nu.
inuenit in ſuo loco quo
directum,& vtile,totus e
num.172.

Creditor inueniens t
domo quam in pignus h
ritus in terra dotali vxo
uidere theſaurum cum d
vxore. Idem, de inueni
vel domo conductis, eti
tempus,vel ad vitam, v
teuſim perpetuam. nu.
inuentor habeat domini
loci, debet dimidium
dominium vtile:Ibidem

Inueniens theſaurum
blico,vel ſacro, vel reli
partiri cum fiſco, vel
Prælato,cuius eſt locus.
reſtitutio facienda eſt a
Iudicis,quia non eſt pœn

Inueniens pecuniam
agrum,aut in ſacculo in
rietis,tenetur reſtituere
theſaurus.Idem de inue
niam occultatam metu
reſtitutio facienda eſt il
dit, vel diſperſit,aut ei
vel certè pauperibus,ſi
apparet nõ multùm tem

Digitized by Google

ex quo poſita fuit ibi.num. 175.

Inueniens theſaurum, etiam in loco ſuo, arte magica, tenetur reddere fiſco, non tamen ante condemnationem. num. 176.

Inueniens trabem, vel aliquid aliud vi fluminis delatum, & accipiens ſibi, tenetur reſtituere, niſi eſſet tale, vt meritò præſumeretur derelictum. Quòd ſi in ſuo fundo inueniens, dominum requirat, vt accipiat, vel petat à Iudice, & dominus nihil curet, præſumi poteſt id haberi pro derelicto. Inueniens autē feram in laqueo, etiā alieno, poteſt ſibi retinere, quia fit accipientis, niſi ex conſuetudine adiudicaretur parāti laqueum. Ibid.

REVS.

INTERROGATVS de aliquo delicto, abſque iuris ordine, poteſt illud occultare, quamuis indirectè redundet in damnum accuſantis. cap. 12. nu. 9.

Poterit, etiamſi cum iuramento interrogetur, abſolutè reſpondere, ſe non feciſſe, mente concipiendo cautelā, ſcilicet ita vt teneatur reuelare c. 12. num. 87. lit. A, & in Nouo, n. 88.

Peccat reus,ſi interrog
dùm iuris ordinem , non
ſua delicta,ſecreta,grauia
tem interrogatus ſecundi
dinem, quando tria con
Quòd ſit Iudex compete
delictum ſit probatum pl
plenè.III.Quòd huiuſmo
ſit illi notificata. cap.18
cap.25.num.35.

Reus non poteſt dete
occultos, niſi in caſu cr
mònetæ, maleficij, prod
maieſtatis,& hæreſis.Im
ſe confeſſus eſt,etiam no
tus, debet declarare ſoc
quos credit,neque præte
nitere,neque in futurum
turos,imò paratos eſſe a
in damnum reipublicæ,
eos reuelare,non eſt abſ
18.num.38.& 39.

Qui ritè interrogatu
lictum,& ducitur ad ſuſp
tenetur illud confiteri ,
damnum notabile ſeque
num.38.

Accuſatus de vero cri
non tenetur ad reſtituēd
accuſator amiſit, eò qu

probauit, ſi non tenebatur illud confiteri: imò quamuis teneretur, ſi non reſpondit accuſatorem calumniari, ſed decipi: nec quamuis reſpondeat calumniari, ſi non credatur ſibi, quoniam credunt accuſatorem non feciſſe contra conſcientiā. c. 18. n. 48.

Qui iniuſtè negauit veritatem, non tenetur in conſcientia ſoluere pœnā illam ad quam ſi confiteretur, condemnaretur: teneretur tamen etiam poſt iniquam abſolutionem ſoluere debitum, & intereſſe, citra condemnationem. cap. 18. num. 49. De iure neceſſe eſt quòd non damnetur inauditus, & indefenſus. cap. 25. n. 9.

REX.

VOLENS ſcire futura, vel geſta ab hoſtibus, per eos qui habēt ſpiritū familiarem, peccat mort. c. 11. nu. 28.

Peccat aliena regna cupiens, vel capta non reſtituens, niſi aliquid iuſtè excuſet. cap. 25. num. 1.

Peccat mort. gubernans iniuſtè, vel ob malum finem, vel excitans factiones, vel excitatas non ſedans: non prouidens neceſſaria, ad victum: non

ferens leges neceſſarias,a
quens latas:nõ exercẽs ii
non muniens arces:non
uitias neceſſarias,vt reg
à fame, vel ab hoſtibus:
lans grauando ſubditos ;
largiens bona. num. 3. v
refectionem , & cuſtodi
rum viarum. num. 4. I
tiens in arbitros ſuſpici
litem aliàs inextinguibil
Item peccat mort.conſti
pœnalem ob ſuam vtilita
congerendum pecunias
ſione eius:vel diſpenſan
in legibus diuinis,aut na
condonans ſine cauſa d
legem naturalem, vel di
ſuſpendens ſine cauſa li
tiones debitorum.num.4

Non permittens ſubd
munitates:bona populi
tenetur reſtituere. Item ,
minis,vel precibus impo
tum ad donandum ſibi ſi
interueniente cauſa iuſta
reſtituere.cap.25.num.6

Item peccat mort.impe
tionẽ Monialium:exigen
ua abſque neceſſitate pu

exigat in bonum finem,& multò magis, ſi ad pompas ſuperfluas. numero 6.Compellẽs ſubditos ad id non obligatos ſibi gratis laborare: vendens officia tam carè,vel talibus,vt probabiliter credat ementes illis malè vſuros.Cogens ad matrimonium vel impediens:præficiens operarios imperitos,& malæ conſcientiæ, tenetur reſtituere damna:& præſentãs ad beneficia Eccleſiaſtica(quorum eſt patronus)perſonas non idoneas:non cohibens ſubditos ab vſurpando alieno: negligens abolere prauas conſuetudines.num.7.& 8.

Condemnans reum non audiendo illum,& iubens interfici veneno ſubditum inauditum, & indefenſum,vel priuans officiis, vel beneficiis ad nutum non amouibilibus ſola ſcientia priuata ductus.Peccant etiam executores talium mandatorum: ſecus, ſi ſint amouibilia, vel cum res notoria eſt,vel ex natura rei,vel ex actu conſtat nullam condemnando defenſionem competere. Idem, cùm aliqua magna, & iuſta cauſa omittit audire reum, dummodò curet pro abſenti allegari alleganda.num.9.

Quando tenetur reſtituere ſubditis,

& non poteſt,ſecurius co
ſuperflua ſtatus,& gratui
derari,vt ſic ex ſuis redc
reſtituere.num.11.

Quando peccat viola
tem,& immunitatem Ec
vide tit.Excommunicati
quando regis ſtatuta &
gent ad mortale,vide tit

SACERDO

SACERDOS debet ſcire
bere,cantare, & conſt
Latinam;& ſcire forman
cuiuſuis Sacramenti , &
miniſtrandi illa.cap.25.1

Omnes Sacerdotes in
tione accipiunt æqualem
abſoluendi;quæ poteſtas
habitualis , confertur S
iure diuino,per ſacerdota
dterem, & per ſuam con
non tamen accipiunt iu
actualem,quæ prohibita
humano , donec aſſequ
ratione tituli,vel alia de
4.numer. 3. & cap. 27. n
& 260.

At verò iuriſdictio h

adeò neceſſaria, vt ſine illa non poſſit conſiſtere abſolutio. ca. 27. nu. 272. §. 7. Et ſicut hujus exequutio interdicitur recens ordinatis, & vetatur eis iure humano, donec eis actualis conferatur ab Eccleſia: n. 259. §. 2. & 5. ita & eadem poteſt ſuſpendi per excommunicationem, excepto articulo mortis. n. 272. §. 7. Atque extra iſtum articulum nullus Sacerdos eſt idoneus Confeſſor ſine iuriſdictione aũctuali collata ab Eccleſia, neque eſt valida eius abſolutio. cap. 6. num. 4.

Quocirca Concilium Tridentinum ſtatuit ſequens decretũ ſeſſ. 23. ca. 15.

Quamuis Presbyteri in ſũa ordinatione à peccatis abſoluendi poteſtatem accipiant, decernit tamen ſancta Synodus, nullum, etiam regularem, poſſe confeſſiones ſæcularium, etiam Sacerdotũ, audire, nec ad id idoneum reputari, niſi aut parochiale beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut alias idoneus iudicetur & aprobationem quæ gratis detur, obtineat, &c.

Quilibet ſimplex Sacerdos poteſt in articulo mortis abſoluere ab omnibus peccatis, & cenſuris. c. 4. n. 3. c. 26. n. 4. & c. 27. n. 277. & in hoc Comp. tit.

Digitized by Google

Articulus mortis. Imò
plex Sacerdos poteſt ab
nialibus, vel à mortalib
confeſſis:non tamen ſin
ne actuali,ſaltem tacitè
4.num.5.

De reliquis, ad quæ t
dos ob officium,vide ti
Clericus, Horæ , Miſſa

SACRAMENTALIA
quæ ad Sacramenta par
da,vel conſeruãda,ſunt

In Sacramentalibus
& valet conſuetudo,vt
nibus nuptiarũ, in mod
& adminiſtrandi Ordin
nium, Extremam Vncti
ſubſtantialia.Imò & ex
habetur,quòd verba for
paulò aliter proferantu
aliter à Latinis.ca.22.n

SACRAMEN

PRIMÒ ſignificat Sec
tit.Sigillum,& Secr
iuſiurandum,de quo tit
Tertiò,eſt *ſignum rei ſa*
Sacramentum prout co
mitur.ca.22.num.1.

Septem ſunt Sacramen

Digitized by Google

quorum tria nequeunt iterari, Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo: cætera ſunt reiterabilia, nempe Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema Vnctio, & Matrimonium. num. 2.

Quæ autem circa Sacramenta Concil. Trid. ſub anathemate definiuit, hæc ſunt.

I. *Sacramenta nouæ legis ſunt ſeptem, & non plura, neque pauciora, & quodlibet eorum eſt proprie Sacramentum.* II. *Differunt à Sacramentis legis antiquæ tam in cæremoniis, quàm in collatione gratiæ: hanc enim noua conferunt, & illa antiqua non conferebant.* III. *Inter ipſa nouæ legis Sacramenta eſt aliqua ratione aliud alio dignius.* IV. *Omnia ſeptem ſunt neceſſaria, & nullum eorum eſt ſuperfluum, quamuis omnia ſingulis neceſſaria non ſint.* V. *Continent gratiam, eámque ritè accipientibus ſemper conferunt ex opere operato.* VI. *Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo, imprimunt characterem in anima, & ſignum quoddam indelebile, propter quod illa reiterari nequeunt.* VII. *Non poſſunt ab omnibus Chriſtianis adminiſtrari omnibus, niſi à legitimis Eccleſiæ miniſtris tantùm.* VIII. *In conficiendis Sacramentis requiritur intentio faciendi quod*

facit

facit Eccleſia.IX.Sacram
aut collatio a miniſtro in
ſtente facta eſt valida.X.
omitti,aut mutari per q
*latum non poſſunt.*cap.2

Peccat m.& eſt hæretic
finita a Tridentino non c
& ſi id quouis modo exte
eſt excommunicatus per
num.3.

Sacramenta characte
tia,etiam metu ſuſcept
50.Sacraměta faciunt d
tritum.num.13.& c.1.n
inſtrumentaliter gratia
ta in omni Sacramento
rato,eſt æqualis in omn
n.1.Et à Solo Chriſto D
inſtitui.cap.2.num.3.&

Qui inducit Sacerd
municatum non nomi
ſtentem in peccato mo
niſtrandũ aliquod Sacr.
cat m. ſi abſque neceſſi
bito quo Sacerdos tene
c.9.nu.7.Idem,ſi petit
citra neceſſitatẽ ab ali
vel à ſuo,notorio pecca
do ſcit eum eſſe in m.
pœnitentiã ante abſolu

11. Idē, ſi ſuſcipit aliquod Sacramētū (præter baptiſmū, & Communionem tempore neceſſitatis) à Sacerdote excōmunicato, interdicto, vel ſuſpēſo ab adminiſtratione, & denunciato. nu. 4.

Parochian⁹ licitè poteſt petere à parocho Sacramēta, in quibus adminiſtrandis creditur quòd peccabit. c. 21. num. 25.

Peccat m. petēs Miſſam à Sacerdote quē ſcit celebraturū in m. quod intellige de Sacerdote notoriè, ſuſpēſo vel excōmunicato, vel nō parato, nec obligato ad celebrandū, & de peccante ex ignorātia, vel fragilitate, nō ex malitia. ca. 14. n. 31. lit. H, & in Nou. n. 41.

Idem de eo, qui citra neceſſitatem inuitat ad dandum Sacramentum alteri recepturo in mortali ca. 22. nu. 4.

Idē de eo qui credens, vel credere debens ſe eſſe in m. miniſtrat ſaltē ſolēniter aliquod Sacramētum, vel ſuſcipit, niſi ita ſe credat cōtritū, vt virtute Sacramenti reddatur contritus. c. 22. n. 3. Secus, ſi faciat velut laicus, vt tempore neceſſitatis baptizans, vel eleuans Euchariſtiā de terra, vel canens epiſtolā ſine manipulo. c. 25. n. 72. Nec excuſatur à m. propter ſubitā neceſſitatē adminiſtrandi, vel accipiē-

di Sacramentũ.c.22.n.3.P
in momento temporis co
tritionem de ſuis peccati
Peccat m.qui verbo,vel
gat alicui Sacramento n
reuerentiam.c.22.num.4.

SACRILEGI

ESt fornicari in Eccleſi
meterio:non tamen in
rio Religioſorum.ca.16.n.
Sacrilegium eſt, *furari*
ex loco ſacro,vel non ſacro,
ſacram ex loco ſacro : qui
intelligitur Eccleſia,Hoſp
lica,vel Eremitoriũ aucto
ſcopi erectum.Quòd ſi fu
effractio forium,feneſtrar
loci ſacri,incurritur excom
ipſo facto.c.17.num.95.
Sacrilegium eſt effund
vel ſanguinem in loco ſa
lenter extrahere aliquem
confugerat ad illum. cap.
Quis dicatur locus ſacer
vide tit.Eccleſia,& Immu
Sacrilegium eſt,fornica
ſona religioſa (ſiue ambo
gioſi,ſiue alter tantùm) &
initiato.c.6.n.4.& c.16.n

Digitized by Google

An verò hæc ſacrilegia ſint circunſtantiæ neceſſariò confitendæ, vide tit. Circunſtantia.

SALARIVM non ſoluere in ea re, quæ debetur, eſt peccatum, ſi contra voluntatem famuli fiat. Quòd ſi famulus illa non indigens vendat minori pretio, debet dominus æquare pretium conuẽtum. c.17.n.118.§.19.

Non tenetur herus ſoluere ſalariũ pro illis diebus, quibus famulus ęgrotauit. Suſcipiens verò famulum nullo ſtatuto pretio, tenetur tantum ſoluere, quanti alium ſimilem conduceret. c.17. num. 107. §. 19. Quomodo teneantur domini ſoluere ſalaria, vide nu.110. eiuſdem cap.

Peccat Tabellio, qui conſtituto ſibi ſalario publico, accipit maius etiam ſponte datum. c.25.nu.54. Et tenetur reſtituere id, quod vltrà accipit; hac tamen limitatione, ſi repetatur, ſaltẽ extra iudicium. cap.17.nu.33.& 34.

SATISFACTIO I.

LARGE ſumpta, comprehendit reſtitutionem; ſpecialiter ſumpta, differt ab illa. cap.3.num.1.

Vxor, filiusfamilias non emancipa-

tus,

tus,ſeruus,& Religioſus,
etiamſi velint , remitter
nem.cap.14.num.15.

Quando duo mutuò
ſi iniuria fuit æqualis,qu
dit,tenetur veniam pet
inæqualis,qui grauiùs o
tur,quamuis ſit poſterio

SATISFACTI
Sacramentali

EST tertia pars Sacra
tentiæ,& *eſt recompen*
ſio voluntaria pœnæ pro p
candum Deum facta, cum
offendendi eum amplius.C

Concil.Trid.definiuit ſ
te,Quòd non ſemper remiſ
mittitur tota pœna: & quo
na temporali per merita C
cimus pœnis à Deo inflicti
toleratis,vel a Sacerdote
ſponte acceptis.Et quòd S
quibus pœnitẽtes amore C
cata redimunt,ſunt veri
Quòd noſtra ſatisfactio n
niſi ex meritis Chriſti.ca

Opera pœnalia ſatisfa
bẽt eſſe indiſcreta. At

ſacramentalis eſt ſub præcepto cap. 1.num.2.& 24.

Satisfactionis propoſitum ad contritionem requiſitũ,ſufficit aliquando virtuale. Debétque ſatisfactio fieri ieiuniis,orationibus, & eleemoſynis,ad quæ cætera reducuntur.c.3.nu.3.& 15.Vnde actus virtutis,qua parte pœnalis eſt, aptus eſt ad ſatisfactionem: & poteſt imponi de opere mentali.c. 26.num.24.

Poteſt fieri ſatisfactio per opera bona aliàs debita , & per flagella à Deo immiſſa. In dubio tamen cenſetur impoſita de operibus aliàs non præceptis.ca.3.nu.4.& c.26.num.27.

Ceſſatio à peccatis, & emendatio vitæ,poſſunt imponi in ſatisfactioné, non tamen expedit imponi ceſſationem de omnibus.cap.26.num.24.

Pœnitentia publica ita imponenda eſt pro peccato publico,vt nõ credatur impoſita à Confeſſario.ca.8.n.10.

Non eſt prudentia iniungere graues poenitentias,ſi tales ſint,vt non poſſint cõmode fieri ſecreto , & alij ſuſpicari debeant propter grauia delicta fuiſſe impoſitas.Nec eſt ſecurum(niſi cõſenſus poenitẽtis id iuſtificaret)illas ob talia peccata imponere,quãuis nõ

oriatur ſuſpicio de aliq
particulari:nam morta
nere ſunt reuelanda. ca

Satisfactio impoſita
efficacior eſt,quàm ſpo
facta in mortali reuiui
5.& in Nouo,nu.6.

Defectus non adimp
ctionem,vel adimplen
annullat confeſſionem
ſolutionem eſſet contē

Poteſt imponi, licèt n
poenitens. cap.10.num

Ieiunia impoſita à C
non impleta die ab e
poſteà implenda.ca.12

Peccat m.qui cùm p
nerit, non implet pœ
poſitam, & acceptat.
Qui verò impoſitam o
adimplet,peccat venia

Pœnitens tenetur d
ceptare pœnitentiā re
ea omnē,quæ ſpectat a
occaſiones peccatorū,v
ſine peccato exerceri n
ſitā à Confeſſario: qu
acceptare,non eſt abſo
de pœnitentia ſatisfact
tenetur acceptare de

cit enim vt habeat verũ propoſitum ſatisfaciendi Deo hîc per bona opera, & indulgentias,vel mortuus in purgatorio.Neque vllibi videtur negari cuipiam abſolutio , eò ſolùm quòd non acceptat pœnitentiam. ca.21.n. 43.& cap.26.num.20.Verũ eſt tamẽ, quòd iuxta limitationem Hoſt.& Panor.tenetur de præcepto acceptare aliquam pœnitentiam, ſaltem modicam.cap.26.num.20.

Confeſſarius ſecundùm iura antiqua & nouaTrid.non debet ſine iuſta cauſa imponere pœnitentiam minorem ea quam iudicat iuſtam. ca.26.num. 16.& 20.Sed cum cauſa iuſta, ſicut in articulo mortis,ſine vlla pœnitentia poteſt abſoluere. num. 20. Qui verò ſcienter,& ſine tali cauſa nullam iniungit,peccat mort.num.15.

Confeſſarius ſicut habet poteſtatem abſoluendi, ſic etiam habet eandem ad obligandum pœnitentem ad acceptandam poenitentiam à ſe illi iniunctam:& contrarium dicere eſt hæreticum.cap.26.num.20.

Maiorẽ enim vim habet ſententia Cõfeſſoris,in ſuo foro,quàm alius Iudicis in foro exteriori. Quæ acceptata à pœnitente obligat ad ſui implemẽ-

Digitized by Google

tum ſub mortali.Vnde
get,debent concurrere
præcepta:nam conſulto
niale obligat.II. Quòd
ria:nam reſtitutoria p
pradi a,quamuis debe
ptare poenitens, tame
illam obligationem ad
tum,ex vi ſententiæ au
feſſari, ſed aliunde.cap
& cap.26.nu.20.niſi ill
actus emendationis , q
nalis eſt, imponeretur
ria.cap.26.num.24.III
tentia à Cõfeſſario iniu
nitente acceptata.ca.2
26 num.20.

In imponendis poe
ſunt aduertenda.I. Qu
iuſta:& malè facit,qui
ponit eam,II.Quòd, vt
quet,& non excedat d
Hanc ſolus Deus nouit
verum,quòd cuique p
natur poenitẽtia ſepten
Quòd ſi olim ſic taxa
ligitur pro peccatis gra
in foro exteriori.VI. Q
randæ ſunt omnes qu
cunſtantiæ poenitentis

tritionis, ſtatus, valetudinis, & ſimilia. VII. Aduertat poenitentem Confeſſor ſe nolle ei magnam, quam pro peccatis meretur, imponere poenitẽtiam, niſi ipſe voluerit: & ſi voluerit ſuſcipere, imponat ei Confeſſor. VIII. Quòd ſi poenitens noluerit tam magnam acceptare poenitentiam, diminuat eam, quantùm illi placuerit. cap. 26. à num. 15. vſque ad 20.

Falſum eſt dicere, quòd poſt impletam poenitentiam magnam vel paruam, ſtatim poenitens manet liber à poena purgatorij. num. 19.

Impotentia adimplendi, magnitudo contritionis, ſenectus, ægritudo, debilitas, probabilis timor, quòd non implebitur iuſta, tempus Iubilei, vel aliarum Indulgentiarum, ſunt cauſæ ad minuendam poenitentiam. nu. 21.

Poenitentia iniuncta, & acceptata poteſt mutari, ac diminui iuſta de cauſa, etiam ab alio Confeſſario, etiã non iterata confeſsione peccatorum, ob quæ fuit impoſita dummodò qui commutat, poſsit abſoluere ab huiuſmodi peccatis, num. 22.

SCANDA

DE inducente aliu
vide,Reſtitutio
Circumſtantia ſca
caſibus eſt confitenda
formale, & tunc etia
ſpecies peccati,ad qu
ducere. II. Quando
bonum , ſecundùm t
tiam malum,datur al
candi.cap.6.num.19
Prætextu ſcandal
nendus indiſpoſitus.c
Peccat peccato ſca
aliquid non mortale
intentione inducend
tale:vel qui ſine tali
aliquid de ſe nõ mor
cieſmort.& facit in
ram talibus, vt ſuffic
tur ad mortale. Qu
eſt mort.de ſe,iam ſu
vel vnum,cum circu
li.ca.14.num.28.
Peccat mort.qui ſi
vtilitate facit aliquid
taturũ proximum ad
qui abſque vlla cauſa
loquitur mulierẽ ſu

ſe præbere ſcandalum.num.31.

Peccat m. imperans,vel conſulens aliũ,vt committat aliquod m. quãuis faciat non ex animo,ſed ſolùm ad tẽtandum.c.14.nu.31.lit.E,& in Nouo, nu.42. Idem de illo, qui ad tentandam religioſi iuuenis caſtitatem, introduxit puellam in cubiculum eius, niſi viri eſſet magna religio, & puellæ magna honeſtas. Non tamen peccaret,ſaltem m.qui ſollicitaret mulierem ſolo animo intelligendi quid reſponderet ei:& qui ſine malo fine diceret fœminæ(cùm ſoli eſſent) aliquid laſciuum. Neque qui dixerunt fœminæ honeſtæ ſine malo fine, ſed iocosè tantùm,verba laſciua. cap.14. num.31.lit.I,& in Nouo,num.42.

Non peccat,qui petit aliquid de ſe iuſtum ab eo, quem ſcit peccaturum faciendo illud.lit.G, & in Nou.n.40.

Peccat peccato ſcandali, qui ne ſcãdalizet aliũ,qui iniuſtè offenditur, omittit rem præceptam,& qui ex occulta cauſa veſcitur carnibus die prohibito,non faciens certiores eos qui ſcandalizantur:nõ enim debẽt omitti opera præcepta,imò neque conſilij, ad euitandum ſcandalum.cap.14.nu. 31.lit.L,§.27.28.& in Nou.num.44.

Ad euitandum ſcan
proximus peccaret de
vel omittere omnia e
quæ ſine peccato poſſu
num.23.

De petente Miſſam a
mortali exiſtente,vide
SCHISMA generali
eſt vitium quo quis ſe ſe
ne debita. Specialiter ſ
peccatum mortale *quo*
ab vnitate Eccleſiæ,vole
ei. cap.27.num. 57. vi
Excommunicatio,VI.§.

SCIENTIA, eſt *cogn*
tam intellectus quam ſe
274.& in Nou.num.27

De ſcientia neceſſaria
eidem Confeſſario,vide
& Confeſſor II.B.

Non peccat docens ſc
quamuis multi abutant
num.31.lit.K,& in No

Scire,vel debere ſcir
Præl.1.num.10.& in N

SCRVPVLV

EST *cognitio argume*
cōtra ſcientiā,vel ſi

Digitized by Google

vel dubitationem. Differtque à conſcientia, quę eſt *actus animæ teſtificãs, indicans, vel accuſans, vel excuſans factum, vel non factũ, vel factum bene, vel male: item dictans faciendum, vel non faciendum:* & poteſt eſſe vera vel falſa. cap. 27. num. 274. & 282. & in Nou. n. 290.

Scrupulorum nimietas naſcitur ex vitio naturali complexionis, vel acquiſito per nimias vigilias, & ieiunia, & per conuerſationem ſcrupuloſorũ. Gignunt in corde inconſtantiam, augmentum peccatorum, animi paruitatem, nebulas, & inquietudinẽ mentis, & acediam. cap. 27. num. 282.

Scrupuloſorum remedia ſunt, Gratia diuina, Pharmacũ cõtra malos humores iudicium debilitantes, Auerſio cogitationis à re ſcrupuloſa, Submiſſio aliorũ iudicio, Contrauentio ſcrupuloſorũ, Vſus epieiceię, ſeu ęquitatis; his regulis. Non peccat, qui implet legem iuxta mentem auctoris, licèt in verbis offendat. Nec qui illam ſeruat in ſenſu benigniore, licèt violet in duriore. Nec qui eam non ſeruat vbi, & quando eſt impoſſibile, vel valdè difficile, aut ne pro ſtulto habeatur. Nec qui in dubiis ſecundùm com-

munem vſum bonor
cap.27.nu.284.

Eſt etiã remedium,
tem in re verè dubia
men eſt talis dubia,q
ria ſufficienti auctor
creditur; neque cùm
nionibus vna pro ver
verus intellectus illiu
rum mentiũ eſt, tuam
vbi culpa non eſt, hoc
liter culpatum agnoſ
cialiter non memine
gnum animæ in bo
eſt, timere ne ſit culp
& hic magis eſt defe
ſani iudicij, quàm bo
remedium, bona elec
nionibus, & quieſcer
na electio debet habe
nes. I. Vt eligatur op
ne recepta, & no
diuinæ, naturali, & c
nil poſſit conſuetud
dubia, quam conſue
terpretari. II. Ceſſa
illam, quę nititur tex
traria cõmunis, non
dere, etiam habend
cipalem vnius iuris,

terius. III. Eligere illam quæ nititur argumẽto, cui reſponderi nequit. IV. E defectu horum eligere illam, quæ ſcitur eſſe communis. V. Ceſſante hac, eligere plurimis rationibus, & fundamentis etiam aptè diſſolubilibus nitentem. VI. Ceſſantibus prædictis eligere benigniorem, fauentẽ iuramento, matrimonio, doti, teſtamento, libertati, rebus piis & religioſis, pupillo, viduæ, peregrino, perſonæ miſerabili, & etiam priuato contra fiſcum in delicto priuati fundatũ (aliàs ſecus.) Denique fauẽtem valori actus, qui ſit vltimæ voluntatis, contractus, libelli, litis, conteſtationis, ſententiæ, actus iudicialis, reſcripti, aut priuilegij. VII. Deficientibus his, eam quæ fauet reo. VIII. Si nullo modo prędictorum alia opinio aliam ſuperat, eligere eam, quam affirmant Doctores, auctoritate & ſcientia pręſtantiores, iuxta qualitatem facultatum earum, & iuxta materiam de qua agitur. c. 27. n. 285. 286. & 287.

Faciẽs opus licitũ, quod credit licere, nõ peccat, licèt pungatur ſcrupulo generali, vel particulari. Præl. 9. nu. 9.

SCVRRILITAS. Scurra non peccat mortaliter, præbendo aliis occaſio-

nem

nem nimium ridendi,con
bendi,&c.dummodò nim
ſit mortalis. cap.14.num.
lit.D,& in Nou.n.37.

SECRETV

A EST id, *quod à nemine*
tam paucis, *quod nec*
nec notorium. cap. 18.nu
duplex,vnum,quod de ſe
ſciri poteſt,vt actus inter
quod de ſe à pluribus ſci
actus exterior. Quod ru
plex. I. Quod de ſe obli
ad celandum ſine vlla pr
illud , cuius detectio no
animæ & corporis. II. C
eſt à ſciente promiſſa , t
preſſe. III. Ad cuius cel
gat lex diuina Sacramen
num. 2. Poteſtque vnum
cretum eſſe harum trium
vt peccatum dictum in
Ibid.dict.3.

B Aliquando poteſt,& d
ri ſecretum.cap.8.num.

C Qui ſecretò accepit pr
peccata imminentia con
blicam , vel proximum

Digitized by Google

reuelando,quamuis iurauerit non reuelaturum.cap.18.num.54.

Peccat,qui ſecretò ſibi communicatum, quod non vergit in graue dãnum alicuius,reuelat.num.62. Etiam Iudici præcipienti.num.60.Imò quãuis vergat in damnum alterius, ſi alia via illud impediri poteſt.Quòd ſi impediri non poſſit,id ſolum detegendũ eſt, quod remedio fuerit neceſſariũ: & ſi ſufficiat ſola denunciatio ſpecialis delictorum, non eſt facienda perſonarum.num.56.& 60. D

Qui promiſit ſeruare ſecretum, & cuius obſeruatione non infertur alteri graue damnum, nõ debet illud detegere, etiam præcipiente Superiore: ſecus, ſi ſciat aliter quàm per commiſſionem ſecreti.nu.52. E

Promiſsio ſeruandi ſecretum parui momenti, ad ſummum obligat ſub veniali.Ibidem.

Peccat mort.qui ciuitatis, conſilij, exercitus ſecreta magni momenti, quæ non vergũt in iniuſtam perniciẽ aliorum, etiamſi id faciat metu tormentorum aut amiſsionis vitæ. num. 54. Idem de eo qui ſecretum alienũ violenter ſciuit,& de ſecretis teſtium litigantium. Quæ duo ſolùm proce- F

dunt,

dunt, quando eſt damn
bile, vt mors, vel mu
quando eſt ſola pœna
exilij,quæ ſit facilè rep

G Detectio peccati occ
nicioſi non licet,niſi fr
ctione præmiſſa,ſi ſit p
quòd proficiet, aliàs ſt
dici nunciari. Atque
non eſt neceſſaria in ca
& hæreſis.num.56.

H Presbyter poteſt de
micidia, proditiones,
parata,nec erit irregul
tat proteſtationem.Qu
quamuis iuraſſet non

Aduocatus,& medic
non tenentur deteger
commiſſa, niſi aliund
vel redundent in dam
ca.25.num.42.

Quale ſecretum con
gillo confeſſionis,vide
VI.

Sententia, quamu
muniter valet, niſi inte
ctus ſubſtantialis.cap.9
27.num.3.

Accuſator,qui poſt ſ
ſinitiuam pro ſe latam

cauſam eſſe iniuſtam, tenetur reſtituere quod accepit per talem ſententiam. cap. 25. num. 31.

SEPVLTVRA.

NOn denegatur morienti cum ſignis contritionis. cap. 1. num. 8. Nec excommunicato, qui non ſit denunciatus. Secus, de denunciato. cap. 27. num. 36. ad 2. Atque excommunicatio lata contra ſepelientes huiuſmodi excommunicatum, non comprehendit conſulentes, iuuantes, & proſequentes funus ad ſepulturam, qui ſuis manibus non inferunt illum in eam. num. 51. & 137.

Non denegatur ſepultura loci ſacri, imò nec ſolemnitas exequiarum, infanti ſine ſolemnitate baptizato, & ante eam mortuo. cap. 22. num. 6.

Denegatur tamen ſepultura ſacri loci, morienti in torneamento. c. 15. n. 17. Vel in concubinatu. c. 25. n. 80. & 132. Item, non confeſſo per totum annũ, & notorio peccatori, qui ſubitò, & ſine ſignis contritionis deceſſerũt. cap. 26. num. 33. Item, publico vſurario morienti ſine præmiſſa reſti-

tutione,

tutione,aut cautione : &
illum,manet excommu
num. 28. Item , Canc
etiam laxiſsimæ regul
vel teſtari volẽti, niſi à
ſiſtat.Secus de illo,qui
ſchedulam ſignificaui
ſuam in diſtribuendis r
deputatis,non per moc
c.27.n.270.

Ius ad ſepulturam eſt
le.ca.25.num.99.

Beneficiarius induce
promittendum,vel iur
ceptaturum ſepulturan
cleſia,vel iam acceptat
turum, peccat , & eſt e
tus.cap.25.nu.132.

SERVVS , ET A

SERVVS non debet à
& crudeli modo pu
19.Qui ſic tractatur à
illum compellere,vt ſe
c.16.n.22.

Serui matrimonium
pediri à domino. c.14.
la , qua dominus luxur
poteſt fugere,& etiã cõ

num,vt eam alteri vendat.c.16.n.22.

Quamuis poſſet ſanciri lex, vt quis efficeretur, ſeruus pro debito, nunquam tamen ſancita eſt in republica Chriſtiana.cap.17.num.88.

Pater poteſt vendere filium,etiam inuitum,ob neceſsitatem extremam. cap.17.nu.& 88.ca.23.nu.96.

Non licet emere hominem liberũ non conſtitutum in extrema neceſsitate ſe vendendi, vel poſſeſſum pro ſeruo,quem tamen credere debet iniuſta ſeruitute detineri. cap. 23. numero 95.

Secus, ſi emat à deſtinantibus illũ in cibum. Et iſte ſe ipſum per ſe vel per alium poteſt redimere dato iuſto pretio,etiam inuito poſſeſſore: & ſi iſte vendatur à primo emptore,admonendus eſt ſecundus emptor de modo quo fuit antea emptus, & primus emptor poteſt capere etiam intereſſe pretij dati.c.23.nu.96.

Mala fide emit ſeruũ;qui credit eſſe publicã famã fuiſſe iniuſte captũ.Ibi.

Homo ad mortem damnatus (ſententia, vel ſtatuto concedente facultatem ſe redimendi)poteſt ſe vendere redimenti,pretio redemptionis. cap. 24.num.17.

Seruus an poſſit ordinari, an fugere, an coniugatus vendi, vide tit. Irregularitas III. Fuga, & Matrimoniũ XIII.

SIMONIA I.

In ſe.

SIMONIA *eſt ſtudioſa voluntas emendi vel vendendi rem ſpiritualem, vel ei annexam.* Eſtque triplex. Mentalis tantùm, quæ mente concipitur citra omnem cõuentionem expreſſam, vel tacitam, ſiue res tradatur, ſiue nõ. Cõuentionalis tantùm eſt expreſsè, vel tacitè conuenta, nondùm tamen ab vtraque parte exequuta: nam implemẽtũ ex parte promittẽtis temporale, imò nec ſpirituale, non impedit, quin ſimonia ſit conuentionalis tantùm. Realis eſt expreſsè vel tacitè cõuẽta, & ex vtraque parte cõpleta, ſaltem quoad aliquorum promiſſorum vtriuſque partem. c. 23. n. 103. & 104.

Simonia purè mentalis eſt etiam peccatum mortale: & eſt duplex, vna quæ non peruenit ad dationem, neque ad conuentionem, altera quæ peruenit ad dationem ſine vlla conuẽtione. n. 102. & in No. 103. Itẽ, omnis Simonia eſt peccatũ mort. n. 111.

Quod

Quod magis confirmat in No.n. 110.

Non eſt Simonia,dare minùs principaliter tẽporale pro ſpirituali: neq; ſeruire Epiſcopo , aut mutuare ei pecuniam ob ſpẽ beneficij minùs principaliter:neque pergere ad preces ſecundaria intẽtione,ob diſtributiões quotidianas,vel ſeruire Eccleſię propter dignitates.c.23.n.103.corol.5.

Cauſa impulſiua Simoniæ dicitur illa,ſine qua non fieret actus,dummodò principaliter fiat propter aliam cauſam.Ibidem.

Non eſt Simonia,dare aliquid pro ſuſtentatione neceſſaria miniſtri in vtroque foro,& etiã pro nõ neceſſaria quoad forum conſcientiæ,& pauperibus etiam licet in vtroque foro; etiam ex pacto accipere: quę differẽtia verificatur ob diſcrimẽ inter prȩſumptionem,& veritatem.n.101.

Neque eſt Simonia, dare pro ſuſtẽtatione miniſtrorum, vel pro liberalitate,vel pro ſolutione obligationis legis , vel conſuetudinis. num. 100. corol.4.

Papa poteſt cõmittere Simoniã iure diuino prohibitã.nõ tamẽ iure humano tãtùm.Ibid. Vide Simonia III.Neque incideret in pœnas ſtatutas cõtra

ſimoniacos.n.100.§.4. Si Papa emeret, vel venderet beneficium curatũ, vel ſimplex, eſſet Simoniacus, ſed hoc nullus Põtifex fecit hucuſque.n.107.

Simoniæ prohibitio duplex eſt, altera prohibita, quia ſimonia, id eſt, iure diuino prohibita, altera quæ iure humano ab Eccleſia per poteſtatem diuinitùs ſibi datam inſtituto, eſt prohibita. Prioris generis eſt voluntas emẽdi, vel vendendi verè ſpiritualia, vel à Deo ſolo inſtituta, vel ab Eccleſia per poteſtatem diuinitùs acceptã conſtituta. Poſterioris generis eſt voluntas faciendi collationes, renũciationes, vel recipiendi eas factas cum conditionibus, modis, vel pactis aliàs licitis, niſi ab Eccleſia prohiberentur. num.100.dicto 3.

Et ita frequenter Simonia cõmitti poteſt, quamuis non interueniat pecunia numerata, vel res pecunia æſtimabilis, vt dum quis renunciat beneficium ob renunciationem alterius beneficij, vel ſuffragatur in aliqua electione, vt alius ſuffragetur. cap.23. n.100.dicto 2.

Simonia eſt dare, vel relinquere ius ſpirituale cum onere, vt fiat aliquid quaſi pro pretio rei ſpiritualis, vel

cau

cauſa principali immediata eam habendi. Quæ tamen non procedunt in conditione, & modo, quæ iure inſũt, dummodò exprimantur eo ſolo modo, quo inſunt, & ita non eſt Simonia, conferre commendam alicui ea lege, vt ſoluat 40. aureos annuos, quos ordinis ſtatuto ſoluere tenebatur. Ibid.

Simonia autem realis (quæ etiam fieri ſolet ſolis nutibus, vel factis tantùm, vt ſpondendo Epiſcopo centum, quòd non conferet beneficium alteri. num. 105.) eſt mortalis ſemper. nu. 111. At verò conſueta dari pro actibus ſpiritualibus iam præſtitis, licitè poſſunt accipi, & peti, antequàm pręſtentur. num. 106.

Simonia conuentionalis etiam eſt mortalis. num. 111. Et eſt duplex, vna ex neutra parte exequuta, altera ex vna tantùm. nu. 103. & 104.

Simonia conuentionalis eſt, promittere inſtrumento publico 100. alteri, vt det ſibi beneficiũ, ſine animo emendi illud, vel ſoluẽdi illa. n 106.

Ad eſſentiam Simoniæ non requiritur voluntas emendi ſpirituale, ſed ſufficit voluntas faciendi aliquid pro ſpirituali conſequendo. cap. 23. numero 106.

Digitized by Google

Eſt tamen Simonia realis,conuenire quòd vnus det ſpirituale, & alter inſtrumentum promiſſionis,centum: ſi ex vtraque parte adimpleatur,quãuis non ſoluantur centum : ſed non eſſet realis conuentio,promittere tẽporale, etiam per inſtrumentum publicum,quod tradit. Neque eſſet Simonia,conferre beneficium, vt liberetur ab obligatione antidorali, quãuis conferatur beneficium pro pretio.c.23.n.106.ad 4.

Mediator Simoniæ ſimoniacus eſt, & excommunicatus. Idem de dante mediatori,vt procuret ſibi collationem beneficij; ſecus, ſi daret pro labore frequenter adeũdi collatorem, vel ratione lucri ceſſantis.num. 106. ad 5.

Non eſt Simonia, conferre beneficium ob conſanguinitatẽ, vel amicitiam,nec per hypocriſim facere ſpiritualia ob laudem humanam. numero 107.

Qui habito nũcio de beneficio vacanti, conuenit cum familiari Papæ, vt impetret pro ſe,& ipſe cõſentit pẽſioni conſtituẽdæ à Papa, & poſteà conuentio ex vtraque parte completa eſt, committit Simoniam realem.

num.

Digitized by Google

nu.107.ad 7. Idem de illo,qui ſimiliter conuenit cum illo,cui dedit Papa facultatē conferendi beneficium, & quem ipſe nominauerit,& facit pactū cum eo , vt nominet illum , & quòd conſentiet penſioni annuente Papa, & aſſecurabit , & poſteà nominat illum,& ille conſentit penſioni, eſt Simonia realis inter familiarem & oratorem:quia non retulerunt Papæ pactumfactum, vt ſua auctoritate purgaret talem conuentionē:ſecus autē, ſi nullo pacto præcedenti nominaret eum,& ille cōſentiret,quia nulla cōuētio illicita interueniret.n.107.ad 9.

Simoniaca etiam conuentio eſt, conuenire de diuidenda ex æquo vtilitate,& expenſa.ad 8.

Idem,ſi habito nuntio de duobus beneficiis vacantibus fit conuentio, quòd vtrumque impetretur, in caput vnius & inter ambos diuidatur vtilitas.ad 7. Secus,ſi nō interueniret alia obligatio quàm antidoralis.ad 8.

Renunciatio facta in fauorē alterius, adiecta cōditione,vt conferatur huic vel illi,eſt Simoniaca: niſi fieret in manibus Papæ ſecundùm ſtylum curiæ,à quo tamen receſſit Gregori⁹ XIII.Permiſit nihilominùs, vt ſimul

cum renunciatione vnius, præſentetur petitio alterius, cui renuncians vellet conferre.c.23.nu.107.ad 10.

Non eſt Simoniaca renunciatio beneficij in manibus etiam inferioris, intentione vt conferatur cognato renunciantis, nulla tamen conditione expreſſa: quamuis ſi vellet renũciare principaliter ob cognationem, vel vt conferatur indigno eo, peccaret non peccatum Simoniæ, ſed iniuſtitiæ, vel acceptionis perſonæ inordinatè conceptæ, vel procuratæ.n.107.ad 10.

Mandatum datum ad renunciandũ beneficio in manibus Ordinarij liberè, & ad petendum ab eo poſt renunciationem liberam, vt prouideat alteri, non eſt Simoniacum: imò tam mãdatum, quàm renunciatio, & collatio virtute eius facta valent. Nam ex illo mandato colligitur intentio renunciantis fuiſſe, vt conferretur nominato per eum: & quia defuit pactum, cõditio, & modus, non interfuit Simoniæ, neque contrariatur Extrauag. Pij V. de confidentia. Ibidem, ad 7.

Verum eſt, quòd ſi vellet renũciare cũ pacto, vel modo, vt detur huic, eſſet Simonia mortalis; etiamſi nulla ſubſequeretur renunciatio; cum

pacto,

pacto,vel ſine eo.Ibid.ad 10.in fine.
Non eſt Simoniaca confidẽtia, quòd collator conferat beneficium liberè renunciatum, cui renuncians volet. cap.23.num.109.ad 12.

Idem de confidentia, qua quis cõfert beneficium liberè renunciatum alicui,ſpe,quòd ille aliquando cedet in fauorem alterius, dũmodò nullum interueniat pactum.Quod etiam locũ habet ſtantibus Extrauagãtibus Piorum Pontificum de confidentia,quæ tantùm procedunt contra confidentiam illicitam Simoniacam.Ibidẽ.

Aliqua confidentia eſt Simoniaca, vt quando quis confert beneficium, confidens, quòd collator conferat mediante pactu,Ibidem.De pœna Simoniæ confidentiæ,vide tit. Simonia III.

Ex motu proprio vtriuſque Pij colliguntur octo coniecturæ ad præſumendam Simoniacam confidentiam in foro exteriori, cuius Extrauagantis, & etiam coniecturarum ſumma hæc eſt:

Pius V.ſeruus ſeruorum Dei, &c, *Intolerabilis,& infra.Bene quidem & prouidenter fœlicis record.Pius* IV.*prædeceſſor noſter ad tollendã,confidẽtiã in*

Digitized by Google

beneficiis decreuit, vt ipſo iure vacaret omnia beneficia à quibuſcunque perſonu recepta in confidentiam, &c. Et quoniã multi adhuc circa hoc præſũptione quadam delinquunt & audacia: Nos tanto malo remedium adhibere volentes, ſtatuimus, vt ſi quis Eccleſiam, Monaſterium, vel beneficium Eccleſiaſticum ex reſignatione, vel ceſſione, &c. cuiuſcunque perſonæ ſimpliciter vel cum circuitu retroceſſionis cum regreſſu, vel acceſſu, etiam ſola dimittentis intentione, receperit, vt illa, vel illud, etiam in euentũ regreſſus, vel acceſſus eidem dimittenti, vel alteri poſteà conferatur, aut illius fructus, vel eorum pars alij concedãtur, vel penſiones ſoluantur, ex eiſdem hæc confidentia cenſeatur. II. Itidẽ ſi ordinarius, vel alius collator contulerit antehac, vel conferat in futurum beneficiũ Eccleſiaſticum quouis modo vacans, ea conditione tacita, vel expreſſa, vt poſteà in alterum pro arbitrio collatoris, ſiue alterius contra iuris communis ordinationẽ diſponatur, ſiue vt de eo prouiſus, fructus illius, vel partem ad vtilitatem, vel libitum conferentis, vel cedentis, aut alterius relinquat, vel penſionem illi, vel illis, quos collator, vel cedens, aut alius iuſſerit, vel ſignifi-

cauerit,

cauerit, perſoluat, & pariter ſi à patrono etiam laico, vel alteri præſentatori, vel electori contigerit id fieri. Adhæc, ſi clericus prædictæ Cameræ, vel Cardinalis, vel alius poſt reſignationem, vel ceſſionem alicuius extranei de Eccleſia, Monaſterio, vel alio beneficio Eccleſiaſtico, in ſe factam, vel admiſſam, illam, vel illud etiam confectis literis Apoſtolicis, & poſſeſſione apprehenſa, in eundem reſignantem vel cedentem modico ſpatio interiecto, veluti duorum aut trium menſium, retroceſſerit, vel retrocedat in futurum, ex illa retroceſſione fructus, vel eorum pars ſeu pẽſio, vel quid aliud ſuper illis fuerit reſeruatũ ipſi clerico, vel Cardinali, aut alio exempto fuerit cõceſſum. Poſtremò, ſi quis crimine aliquo abſolutus, vel cũ quo ſuper irregularitate diſpenſatũ eſt, denuò receperit aliquod beneficiũ Eccleſiaſticum, quod ante, vel poſt commiſſum delictum, vel contractam irregularitatẽ dimiſerit, confidentiæ prauitas ſit contracta. Ad probandum autem plenè confidentiarum abuſum, inter alias etiam hæ præſumptiones habeãtur legitimæ, ſcilicet, ſi aliquis poſt ceſſũ à ſe beneficium, & publicatam reſignationem, vel ceſſionẽ, captamq; à ſucceſſore

poſſeſ-

poſſeſsionem, ſeſe in illa, vel rebus illius per ſe vel alium iniecerit, aut fructus perceperit, vel quicunque ſucceſſor, illi, vel eius propinquis ipſos, vel partē remiſerit. Idem eſt, ſi quis pro conceſsione alicui facta de beneficio Eccleſiaſtico per ſe vel alium intercesſerit: denique aliquid de fructibus talis beneficij de facto perceperit. Teſtes autem de quaque re ſingulares ſingulas probare valeant præſumptiones: & criminoſi, & omnes qui poſſunt eſſe teſtes in caſu Simoniæ, poſſūt eſſe in prædictis. Denique omnes qui huc uſque beneficia confidentiæ vitio receperunt, ac retinēt, niſi ſtatim dimiſerint, & qui aliquid tale admiſerit in futurum: fructibus & penſionibus & beneficiis & aliis officiis temporalibus priuamus, & ad futura inhabilitamus, & excommunicatione innodamus ſedi Apoſtolicæ reſeruata. Datum Romæ, anno 1569. c. 23. num. 110.

Ex qua Extrauaganti ad maiorem claritatem octo coniecturæ deducuntur ad præſumendam Simoniacā cōfidentiam in foro exteriori. I. Probatio intentionis, etiam tantùm vnius partis. II. Quòd collator ita conferat, vel patronus præſentet, vt poſteà de beneficio eius ſic vel ſic diſponatur.

vel

vel etiam de fructibus. III. Quòd exemptus à ſolutione iurium curiæ, beneficium acceptum per reſignationem alicuius, etiam poſt literas expeditas, & poſſeſſionem acceptam, retroceſſerit in eundem, reſeruato ſibi aliquo infrà ſpatium duorum aut triũ menſium. IV. Quòd abſolutus à delicto vel irregularitate denuò accepit beneficium, quòd renunciauit ante vel poſt delictum, vel incurſam irregularitatem. V. Quòd poſt ceſſum beneficium, & publicata ceſſione, captaque poſſeſsione à ceſsionario, ſe in illud per ſe vel alium ingerit, & fructus vel partem eorum accipit, aut ſucceſſor ipſi vel propinquis eius aliquos fructus remittit. VI. Si recipiẽs beneficium, conſtituit dimittentẽ vel eius parentes, aut propinquos procuratores ad percipiendum vel locandum fructus beneficij dimiſsi, & illi, vel illis, de fructib⁹ perceptis aut percipiendis donationem fecerit. VII. Si vel ſola procuratoris depoſitione, vel libris rationalibus menſariorum ex parte dimittentis expeditio, quæ perſonam recipientis concernit, proſequuta ſit, ſimúlque expenſæ pro ea neceſſariæ ab illa factæ fuerint. VIII.

Deni

Denique ſi quis pro cōceſſione alicui facta, quacunque auctoritate de beneficio Eccleſiaſtico, per ſe, vel aliũ, ſeu alios interceſſerit, vel aliàs in negotio conceſsionis ſeſe immiſcuerit quoquomodo: deinde aliquid de fructibus talis beneficij de facto, etiam per manus poſſeſſoris, & etiam ſimplicis donationis titulo perceperit, ſeu de illo poſtmodùm ad voluntatẽ interceſſoris fuerit diſpoſitum quandocunque. cap. 23. nu. 110. notab. 7. & in ipſo motu proprio.

SIMONIA II.
Quoad materiam.

VENDERE bona Eccleſiȩ mobilia, vel immobilia, iniuſtè, licèt ſit ſacrilegium, non tamen eſt Simonia. cap. 23. num. 99.

Bona Eccleſiaſtica quædam ſunt purè ſpiritualia, quædam purè corporalia, quædã autem mixta. Merè ſpiritualia ſunt gratia, & dona Dei. Merè corporalia ſunt vaſa, & ornamenta, &c. ſecluſa benedictione quã habẽt. Mixta ſunt, Sacramẽta, & actus conficiẽdi ea, quæ conſtant ex ſe corporali & ſpirituali, & labore tẽporali.

Me

Mere ſpiritualia, & mixta nullo modo poſſunt neque emi, neque vendi: ſecus de merè corporalibus, quoad rem temporariam, & ſine vllo intuitu benedictionis eorum. n. 99. §. 3.

Non eſt Simoniacus, qui vendit ſcientiã iuris, vel aliam, & naturaliter ſcibilia, & conſilium etiam ſine ſtudio, & labore pręſtitũ, quamuis aliunde habeat vnde viuat. n. 110.

Permutatio beneficiorum, etiam quoad titulum facta, ſine Superioris auctoritate, eſt Simoniaca: ſecus, ſi cũ illa. nu. 110. §. 3.

Idem de permutatione iuris habiti per regreſſum, acceſſum, electionẽ, præſentationem cum alio ſimili iure. Idem de ea, qua renuncians beneficium, minoris valoris reddit pecuniã, vel conſtituit penſionem alteri permutanti beneficium maius. Non tamen eſt Simonia, quando Eccleſiæ, bona inæqualia habentes, permutarentur quoad proprietatem, refundẽtes ſeparatim pecuniam qua illa bona æquentur. c. 23. num. 100. §. 3.

Non eſt Simonia, dare pro ſuſtentatione miniſtrorum, vel pro libertate, vel pro ſolutione obligationis legis, vel conſuetudinis. Ibid. §. 4.

Nam

Nam hæc propoſitio *prò*, aliquando ſignificat pretium, vel cauſam principalem, aliquando impulſiuam. Ibidem, §. 4.

Non eſt Simonia, dare vel accipere pecuniam pro impenſis, vel pœna excommunicationis vel abſolutionis per iuriſdictionem ſpiritualem impoſita, quamuis pœna non detur pauperibus. c. 23. num. 101. Imò nec dare pecuniã ad redimẽdam vexationem, dummodò qui dat, iam habeat ius acquiſitũ etiã in poſſeſsione: imò nec in foro interiori erit Simonia, quamuis non ſit poſſeſsio, ſi dans nihil iuris intendat emere, ſed euitationem diſcordiarum, & litium. Secùs, ſi nõ habet ius acquiſitum, niſi impediretur vim inferendo, vel procurando pro indigno, vel ſolus ipſe occurreret dignus, qui eligeretur. n. 101. §. 8.

Simonia eſt, dare pretium temporale pro emenda vita æterna. num. 100. §. 9.

Item, dare alicui pretium, vt excubias faciat in domo defuncti, quãuis acceſſoriè intelligatur illum debere recitare Pſalmos. n. 101.

Item, dare vel accipere in pretium munus à manu, lingua, vel obſequio,

ſecus,ſi non daretur in pretium,quã-uis laudes eſſent falſæ. numero 101.

Item,dare pretium pro Miſſa , vel pro ipſo actu dicendi illam:ſed tantùm licet dare pretium per modum ſuſtentationis.cap.23.num.101.§.10.

Non eſt Simonia,dare pretium pro obligatione exercendi munus Vicarij Epiſcopi , vel parochi, vel capellani, vel concionatoris , vel pro labore adeundi locum longinquum.Ibidem, verſic.Addo.

Non eſt Simoniacus beneficiarius, qui nullo interueniente pacto ſoluit aliquid in poſſeſſionis adeptione aliis beneficiariis,non tamen poteſt ad id cogi etiam ſtante conſuetudine , ſi id quod datur vertitur in proprium commodum:ſecus , ſi pro fabrica,vel opere pio.Ibid.§.II.

Ius patronatus non poteſt vendi, neque emi.num.105.§.5.

Bona propria, ſ.per quæ impoſitũ eſt onus dicendi aliquas Miſſas , non ſunt ſpiritualia,nec Eccleſiaſtica.cap. 25.num.8.

Epiſcopus,qui recipit aliquem familiarem conſtituta mercede annua, donec beneficium ei conferat, nõ eſt Simoniacus:dũmodò nullum interue-

niat pactum de ſeruiendo gratis poſt collatum beneficium.c.25.num. 113.

Simoniacus eſt, qui per Simoniam ab alio commiſſam in fauorem eius, ipſo ignorante,vel non contradicente,acquirit beneficium, in quo, vel ad quod nullum ius priùs habebat,& reſciens id conſentit,vel ſtatim non renunciat.Secus, ſi illa Simonia commiſſa fuit tum vno ex multis electoribus : quorum maior pars (Simonia non interueniēte)eū elegiſſet.n.119.

Non licet Epiſcopo iubere, vt certa quantitas pecuniæ detur pro Miſſa, & nemo minorem accipiat. Similiter quamuis conſtitui poſsit in aliqua Eccleſia,vt fiat ſupplicatio in funere illius,qui tantum dederit, non tamen ne fiat pro eo qui non dederit tantum. cap. 23.num.106.

Penſio ſolita conſtitui ſuper beneficio Eccleſiaſtico, non poteſt pecunia redimi, nec conſtitui.cap.23.n. 111.

Emens vel conducens Vicariam, vel quālibet iuriſdictionem,vel poteſtatē ſpiritualem (etiam ad tempus) Epiſcopi,vel parochi, vel cuiuslibet beneficiarij,eſt Simoniacꝰ,& meretur priuari:ſed non eſt ipſo iure priuatus

bene

beneficio clericali, & talis contractus eſt nullus. Ibidem, vide etiam Simonia III.

Simonia eſt, vẽdere cariùs calicem, corporalia, roſaria, & cæt. ob benedictionem quam habent. numero 111.

Qui ſuſcipit canonicatum, vel præbendam, vel beneficium, cum pacto docendi in ſcholis, Simoniacus eſt: ſecus, ſi ſuſcipiat cum onere impoſito tali beneficio vacanti. cap. 25. numero 58.

Petere pretium pro excommunicanda, vel coniuranda locuſta, ſpeciẽ habet Simoniæ. cap. 27. num. 13.

Simonia eſt, ſi Prælatus eò plus exigat pro titulo, quò maius eſt beneficium. numero 101. Idem, ſi quis dat aliquid alteri, vt baptizet aliquem extremè indigentem. cap. 27. numero 113.

SIMONIA III.
quoad ordines.

QVI recipit ordines, etiã minores, per Simoniam realem, com-

miſſam ante ordinationem,etiã dando tertio, & non ordinatori, eſt Simoniacus & excommunicatus. Si verò det poſt ordinationem, non eſt Simoniacus, vel certè non incurrit talem Simoniam, quæ inducat excõmunicationem. Quòd ſi alius de tordinatori, vel tertio, ipſo ordinando inſcio, vel contradicente, non committit Simoniam recipiendo ordines, quamuis poſteà ſoluat illud, quod eo inſcio datum fuit, dummodò non habeat gratam dationem illam. cap. 25. num. 68. §. 2.

Non eſt vera Simonia in foro interiori, dare notario Epiſcopi pro inſtrumento ordinis aliquid amplius quàm debet, nec Epiſcopo, pro paſtillis, præſertim poſt ſuſceptum ordinem, nullo interueniente pacto. Verũ eſt, quòd in foro exteriori poſſet præſumi ſimonia. capite 23. numero 101. §. 11.

Simonia eſt, ſi notarius accipiat magis pro inſtrumento de maiori ordine: & Prælatus, qui eò plus exigit pro titulo, quò maius eſt beneficium.

SIMONIA IV. quoad pœnam & reſtitutionem.

ACceptvm per Simoniã neceſſariò reſtituendum eſt. ca.27.n.32.

Simonia mentalis tantùm nõ obligat ad reſtitutionem. Quod quidem verum eſt, ſiue hæc Simonia ſit prohibita iure naturali, ſiue diuino. cap. 23.num.103.§. 15. Rationem huius rei vide tit. Vſura.

Habet etiam verum in vtroque foro, & procedit, quamuis vtraque pars commiſerit Simoniam mentalem tãtùm. Procedit etiam non tantùm in eo, qui quærit temporale, non dato ſpirituali, ſed etiam in eo, qui quærit alterum eorum, altero dato. numero 102.§.5. Et in datione cuiuſcunque rei temporalis à manu, & lingua, vel obſequio. Ibidem.

Ob Simoniam conuentionalem tãtùm, & executam ex vna parte, & non ex alia, committens illam, priuatur beneficio per Iudicem, non tamen declaratur ipſo iure eſſe priuatus. nu. 103. in principio.

Et hæc Simonia obligat ad reſtituendum acceptũ danti, etiã ante Iu-

dicis ſententiam, Quod verum eſt, ſi acceptum eſt temporale, falſum autē, ſi ſit tale ſpirituale, quod accipiens non poteſt reddere, ſine præuia renunciatione, & collatione Superioris. Ibidem.

Ad incurrendas pœnas Simoniæ non ſufficit datio pretij, niſi etiam interſit datio beneficij. num. 104.

Celebrans poſt completam ab vna parte Simoniam, & ante completam ab altera, non fit irregularis, ſaltem in foro conſcientiæ. num. 104.

Simonia realis obligat ad reſtitutionem. num. 105.

Præſentatio, electio, confirmatio, & quælibet alia diſpoſitio, & prouiſio facta per Simoniam realem, eſt ipſo iure nulla, & prouiſi non faciunt fructus ſuos, imò tenentur relinquere beneficia ſua. Idem de renunciatione, & licèt renunciatio inducat obligationem, vt renuncians caſtigetur, non tamen qui renunciat, perdit titulum, nec ius renunciatum. cap. 23. nu. 105.

Simonia conuentionalis eſt, promittere in inſtrumento publico 100. ſcuta alteri, vt conferat ſibi beneficium, ſine vllo animo emendi illud, nec ſoluendi illa. num. 106. ad 3.

Simonia conuentionalis tamen nec inducit excommunicationem, nec obligat ad reſtitutionem. Ibidem.

Simonia conuentionalis beneficiaria, qua palàm emitur beneficium, vel venditur, peior eſt Simonia conuentionali confidentiæ beneficialis: nam per conuentionalem beneficialem non annullantur acta, nec inducitur cẽſura, antequàm impleatur ab vtraque parte: per Simoniam autem conuentionalem confidentiæ beneficiariæ ſic: nam ſimul ac aliquis accipit beneficium in confidentiam prædictam, antequàm impleat quod promiſit, ipſo iure eſt excommunicatus, & ipſo iure collatio ei facta eſt nulla, & tenetur reſtituere omnes fructus, quos perceperit à die acceptionis. nu. 110. not. 2.

Fructus beneficiorum collatorum per Simoniacam confidentiam, & pẽſionem, reſeruantur Cameræ Apoſtolicæ à die collationis. numero 110. not. 5.

Qui ante Extrauagantem Pij V. recepit beneficiũ per Simoniam cõfidẽtialẽ, & habita notitia Extrauagãtis nõ reſipuit ſtatim, & dimiſit beneficia

& penſiones, ipſo iure priuatur beneficio. Idem de recipiente beneficium, vel huiuſmodi penſiones per ſimoniacam confidentiam. num. 110.

Atque beneficia collata per ſimilem confidentiam ſunt reſeruata collationi Papæ. not. 3.

Collatio acceſſus, & regreſſus per Simoniacam confidentiam facta eſt nulla. not. 4.

Simonia contingens circa penſiones, vel ius patronatus, non inducit excommunicationem ipſo iure. num. 111. ad 13.

Emens vel conducens Vicariam, & quamlibet iuriſdictionem, vel poteſtatem ſpiritualem (etiam ad tempus) Epiſcopi, vel parochi, vel cuiuslibet alius beneficiarij, quãuis Simoniacus ſit, & meritò priuari poſſit, non tamen eſt ipſo iure priuatus officio clericali, & contractus eſt nullus, & tenetur relinquere Vicariam, non tamen eſt ipſo iure excommunicatus, nec inhabilis ad Vicariam. Quòd ſi Vicaria fuerit perpetua, incurretur excõmunicatio. Ibidem, ad 14.

Qui recepit ordines etiã minores per Simoniã realẽ cõmiſſam ante ordinationẽ, etiã dando tertio, etiã non or-

dinatori,eſt excõmunicatus; ſecus,ſi det poſt ordinationẽ:nõ enim eſt Simonia,vel ſaltẽ non inducit cẽſurã.c. 25.n.68.§.2.de quo vide t.Simonia II.

Simonia mentalis non obligat ad reſtitutionem, nec ad aliquam pœnã temporalem.ca.27.num.103. ad 15. Vide Vſura VIII.

Simonia conuentionalis inducit pœnam temporalem reſtitutionis, ſi res accepta ſit reſtituibilis, & etiam extra ordinariam arbitrariam. Ibid.

Simoniacus realis in ordine occultus vel publicus, eſt ipſo iure ſuſpenſus, quoad ſe, & quoad alium. Ibidem dicto 2.

Simoniacus in beneficio non eſt iure ipſo ſuſpenſus.Ibid.dicto 3.

Simoniacus realis tam in beneficio quàm in ordine eſt ipſo iure excommunicatus cũ reſeruatione ad Papã. n.111.dicto 4. Vnde Simoniacus in ordine indiget abſolutione ab excõmunicatione & ſuſpenſione;Simoniacus verò in beneficio, ab excommunicatione tantùm.dicto 5.

Nullus alius Simoniacus, præterquàm in ordine, eſt ipſo iure ſuſpenſus,& excõmunicatus. dicto 6. Et nullus Simoniacus,præterquàm in ordi-

Digitized by Google

ne & beneficio, eſt ipſo iure excommunicatus. Ibidem, dicto 7.

Omnis præſentatio, collatio, electio, & quæuis alia diſpoſitio beneficiaria per realem Simoniam, eſt ipſo iure nulla, & quæſitum per illam relinquendum eſt ante ſententiam ſimul cum fructibus. Ibidem, dicto 9.

Papa poteſt committere Simoniam prohibitam iure diuino, non tamen iure humano. Sed hoc corrigitur in Nouo, vbi ait: Quicquid aliàs hic ſcripſerim, dico quòd Papa poteſt peccare peccatum Simoniæ in emptione & venditione rei ſpiritualis, ſicut quilibet alius homo. Vnde non poteſt ipſe liberare à peccato Simonię alium vẽdentem, vel ementem ab ipſo rem ſpiritualem, quatenus eſt ſpiritualis. numer. 108. ad 11. dicto 1. Neque poteſt efficere, vt actus, qui eſt Simoniacus iure naturali, vel diuino, abſque adminiculo iuris humani deſinat eſſe talis: quia ſua Sanctitas ſubeſt illis legibus, ſaltem quoad vim directiuam. Ibid. dicto 2. Poteſt tamen Papa, rem, cuius ſpiritualitas inducta eſt tantùm iure humano, frangendo, vel mutando efficere profanam, imò idem poſſunt alij Prælati ex iuſta cauſa.

Ibid.

Ibid.dicto 3.Quamuis Papa committat Simoniam prohibitam iure diuino,non incurrit aliquam pœnam iuris humani, & poteſt facere ne alius illam incurrat.Ibidem,dicto 5.

Auctoritas Papæ de facto liberat à pœnis Simoniæ omnes, qui cum eo, vel cum conſenſu eius facient actum, qui aliàs eſſet Simoniacus, quamuis expreſsè non liberet eos; & hoc ſiue Simonia ſit iuris diuini, ſiue humani:nam quoad pœnas, eadem ratio militat in vtraque. Ibid. dicto 6.

Vnde,qui committit cum Papa Simoniam ſuper re ſpirituali nondum profanata, incurrit quidem pœnam æternam,ſed non temporalem.num. 111.dicto 10.

Simoniacus conuentionalis tantùm ob confidentiam,nullum ius acquirit in tali beneficio, & eſt ipſo iure excommunicatus,& perdit alia beneficia bene acquiſita,fitque inhabilis ad omnia.numero 111.§.11.

Quæ ignorantia excuſet hîc, Doctor non declarat,ſed remittit lectorem ad caput fraternitas,quæſtione 12.vbi id explicatur.

Quæſitum per Simoniam commiſsã

in beneficio,reſtituendum eſt Eccleſiæ,non delinquenti.ca.25.num.115.

Moniales nullam Simoniæ pœnam incurrunt ob pacta & conuentiones in dotibus Monialiũ in victum commodum earum.

SIMVLATIO, qua ſe aliquis fingit talem genere,vel gradu, &c. qualem requirit optio ad collegia , vel alia munera,peccatum eſt.c.8.n.8.

SOCIETAS.

EST *cõuentio plurium,ſuam pecuniã, induſtriam, vel laborem conferẽtiũ ad lucrandum*.ca.17.num.251.

In ſocietate transfertur dominium rei collatæ, imò manet in periculo conferentis. Atque vt ſit licita , tria requiruntur. I. Quòd ipſa negotiatio ſit licita. II.Quòd pecunia pereat cõferenti.III. Quòd ſeruetur æqualitas, ac pro quantitate partium collatarum diuidatur lucrum , hoc modo : Vnus confert mille aureos , alius laborem ſuæ perſonæ eiſdem æſtimatum,alius ſuam induſtriam quingentis æſtimatam. Ex his omnibus vna ſumma facienda eſt , & ex lucro, & iactura pro rata eius quod confert

qui

quiſque, capére debet, vt ſi iſti tres quingentos aureos lucrarentur, duo ſingulos ducentos aureos, caperent & tertius centum. Atque in his quidem quantitatis pecuniæ in ſocietatẽ collatæ habenda eſt ratio magis quã periculi, cui exponitur. c. 17. nu. 251.

Societas exæquanda eſt iudicio peritorum, qui æſtiment pretium pecuniæ collatæ cum conditione expreſſa, aut tacita, vt in primis conferenti pecuniam ea reſtituatur, ſi nulla eius iactura facta fuerit, & pretium item laboris, & induſtriæ ea conferẽtium abſque aliqua ſpe quicquam pro illis referendi, niſi lucrum adſit. Conſiderandum eſt tamen, vt nulla omninò ſit vſuræ, aut iniuſtitiæ ſuſpicio, ex eo quòd ei, qui pecuniam confert, de conſenſu eius minus lucri quàm par ſit detur, ſi eſt perſona quæ donare poteſt. Vnde iuſtificantur multæ ſocietates à magnatibus cum ſuis famulis, amicis, aut cognatis factæ, vt eis fidem, diuitias, & honorem conferant. Nam conferendo in ſocietatem magnas ſummas pecuniæ, ſolùm ad dimidiam, aut tertiam partẽ, vel quartam eos obligant. Quanquàm poſſent hæ dici locationes cum

ſalario incerto magis quàm ſocietates.numero 251.

Socius,qui non eſt particeps pecuniæ collatæ, non debet ſoluere aliquam partem eius perditæ in negotiatione.numero 252.

Vnde illicitum eſt pactum obligans illum ad hoc. Secus, ſi pecunia conferatur,ea lege,vt communis ſit, & communiter diuidatur inter ſocios ſicut lucrum.cap.17.num.253.

Cùm vnus confert in ſocietatem pecuniam, alter induſtriam, & laborẽ; qui laborem & induſtriam confert, non debet de lucro deducere totas impenſas ſui victus,niſi quas facit tũc vltra domeſticas.cap.17.num.283.

Tota iactura rei collatæ,ſiue pecunia ſit,ſiue labor, ſiue induſtria, erit conferentis, ſiue iactura fiat in principio, ſiue in medio, ſiue in fine negotiationis. numero 252.

Conferens pecuniam licitè, poteſt aſſecurare illam cum ſocio vno, & lucrum, faciendo tres contractus formales, vel virtuales. numero 254. & 255. & debet ceſſare omnis fraus, & ſimulatio. numero 257.

Licitè fieri poteſt quòd Eccleſia

ve

vel vidua, vel pupillus conferant pecuniam apud mercatorem, aſſecurando principale, & lucrum, verbi gratia lucrando quatuor ſecura pro centum. num. 257.

Licitum eſt pactum, vt qui negotiatur aliena pecunia, omne lucrum tradat domino, & is recipiat certũ quid pro labore ac induſtria liberum ab omni periculo. Qui contractus reuerà eſt locationis, & ideò ſi iactura contigerit eius dolo, vel culpa, aut illius miniſtrorum, tenetur domino ſatisfacere, quia gratia vtriuſque ſit. Ibidem.

Qui in lucrum certum dat pecuniam ad ſocietatem ei quem ſcit non negotiaturum, ſicut militi, vel clerico indigentibus, peccat; quamuis concurrant tres prædicti contractus. num. 258.

Qui verè pecuniam in ſocietatem contulit in lucrum & damnum, & à ſocio accepit publicam ſcripturam mutui, vel depoſiti, peccat, quia poſſet in foro exteriori petere pecuniã, quamuis periret. Vnde ſi vult lucrum participare, debet hanc ſcripturam reſcindere, niſi in aliquo caſu. capite 17. num. 259.

Digitized by Google

Si ſocius rebus, loco, tempore, vel perſona per pactum excluſis, fuerit negotiatus, iactura erit ipſius. Ibidem.

Licitum eſt tradere alteri animalia in ſocietatem, ea lege, vt lucrum ſit commune: ſed qui recipit ea, nihil inde capiat, donec pretium eorum domino perſoluatur, & poſtea ſint communia, dummodò ea, quæ ante ſortẽ recuperatam interierint, domino intereant, non recipienti. num. 261.

Peccat, qui confert pecuniam in ſocietatem nautarum volentium ire piſcatum in mare longinquum, eo pacto, vt tanta pars lucri ſibi eueniat, quanta cuiuis nautarum, & vt euentus nauigationis ſit illorum periculo, & quòd ex lucro futuro primùm ſoluatur ei pecunia, quòd ſi nullum eſſet lucrum, vel non eſſet ſufficiens ad ſoluendam pecuniam, quiſque pro rata ſoluat illam. num. 282.

Licita tamen eſt hæc conditio, vt ſi tota pecunia, vel pars amittatur, nautæ ſoluant eam partem, quam de ea impenderint in impenſas quas domi facerent. numero 283.

SODOMIA. Vide titul. Irregularitas VIII.

SOLV

Digitized by Google

SOLVTIO.

FACIENDA eſt in loco expreſsè vel tacitè deſtinato, vel vbi petitur, dum tamen petita extra locum, non ſit damnum creditori, nec debitori; ſufficiétque ſemper ſoluere, vbi creditori placuerit. ca.17.n.42.& 43.

Peccat, qui debitum, quod ſibi ſoluitur, non vult recipere vſque ad tēpus, in quo pretium eius creſcat, cùm debitor non teneatur tempus illud expectare. num.225.

Non peccat, qui triticum ſibi debitum non petit vſque ad tempus, in quo carius erit, niſi indirectè vel directè impediat ſolutionem, vt impediunt multi diuites. numero 215.

Debitor poteſt emere minoris in principio anni ea, quæ à ſe ſoluenda ſunt in fine. num.231.

Inuitus dicitur ſoluere, & nolens etiam qui ſoluit, rogatus ſoluere tanquàm debitum quod non eſt debitum. ca.27. numero 61.

SORS, & Sortilegium, vide, Superſtitio.

SPECTACVLA. Inſtituens choreas moderatè, non peccat. ca.14. num.31.

lit.L,§.2.& in Nouo,num.44.

De duellis,torneamentis, &c. vide tit.Duellum,Haſtiludium,Excommunicatio VI.§.VII.

De ludo quoad Eccleſiaſticos, vel laicos,vel ſpectatores eorum, vide plura tit.Ludus.

Comœdiæ rerum profanarum non ſunt faciendæ in loco ſacro: neque abutendum Scripturarum locis, ad huiuſmodi res,vel ludos ſcenicos, & ad ſcurrilia. Imò, huiuſmodi abuſus eſt peccatum mortale.cap. 19. num. 3.& 4.in Nou.c.20.num.4.& cap. 23. num.23.

De abutentibus habitu Religioſorum ad perſonatum, vide tit. Habitus.

SPONSALIA.Vide,Matrimoniũ II.

SPONSIONEM faciens rei notabilis, certò ſciens eſſe verum quod aſſerit, peccat contra iuſtitiam:ſecus, ſi fiat abſque dolo.cap.19.num. 18. §.7. & in Nouo,capite 20.num. 18.§.7.

STATVM peccatoris confiteri, ſufficit.cap.16.num.15.

Dicere ſecundùm quid, & ob aliquod peculiare accidẽs,eſſe cõueniẽtiorem alicui ſtatum coniugalẽ quàm cœlibem,aut vitam laicam,quã cleri-

calem,

calem, Catholicum eſt. Secus, ſi dicatur abſolutè: nam tunc eſt peccatum mort. & hæreticum. cap. 20. num. 3. & in Nouo, num. 21.

Non eſt peccatum, coaceruare pecuniam ad collocandum ſe in altiorem gradum. cap. 23. num. 73. Quæ cenſeantur neceſſaria ad ſtatum, vide, Eleemoſyna.

STATVTVM quando obliget ad m. vide tit. Lex I. Et quando dicatur eſſe contra libertatem Eccleſiaſticam, vide, Excommunicatio VI. §. I.

STIPVLATIO fit interueniente interrogatione, & reſponſione: eius materia eſt conſenſus, forma ſunt verba: quæ ſemper ad ſtipulationem requiruntur: nec ſufficit nutus, ſigna, aut ſcriptura. cap. 21. num. 20. §. 2.

STVPRVM. Vide tit. Luxuria.

SVBDELEGATVS. Vide, Delegatus.

SVBDITVS peccat mort. contemnens notabiliter Superiores, vel illis debitum honorem denegans, vel eorum leges violans. capite 14. numero 22.

SVBREPTIO. Vide, Voluntarium.

SVBORNATIO, qua fit vt indignus eligatur in cathedram, eſt peccatum mort. cap. 25. num. 57.

Digitized by Google

An qui allocutus eſt oppoſitorem, poſſit id negare iurãdo, vide, Periuriũ.

Svffragivm negans ob peccata audita in confeſſione, an peccet. Vide, Confeſſio VI.

De alloquente candidatum, & id negante in iuramento, vide, Iuramentum I.

Qui dat ſuffragium non candidato, & ob id candidatus perdit cathedrã, tenetur reſtituere: ſecus, ſi dedit minùs digno candidatorum. cap. 17. num. 74.

De non obſtante maiori parte capituli, quando expedit, vide, Reſtitutio II. lit. A.

Svffragia *mortuorum*. Qui exiſtens in mortali teſtatur, & relinquit ſuffragia, nil meretur. Si tamen decedat in gratia, proderũt ſuffragia exhibita ei ad ſatisfactionẽ. c. 26. nu. 36.

Facta pro defunctis ab exiſtente in mortali, proſunt exiſtentibus in Purgatorio. in Nouo, cap. 26. num. 7.

Svperbia, *eſt vitium inclinans ad appetitum inordinatum propriæ excellentiæ, quatenus eſt talis.* Siue ſit merita modo immerito, vel omninò immerita, non eſt neceſſe quòd appetatur ad ſuperandum alium. ca.

23.num.5.Et eſt hæc habitus. Ibid.

Superbiæ actualis eſt, præponere ſua naturalia bona minora maioribus naturæ bonis alterius, aut ſua bona naturæ, bonis gratiæ alterſus, etiã ſi fiat ſine contemptu expreſſo Dei, vel legis eius. nu.5.& *6*.§. Nec obſtat.

Superbiæ ſpecies quatuor ſunt. I. Putare habere à ſemetipſo bona naturæ, fortunæ, & gratiæ, accepta à Deo. II. Agnoſcere hæc ſibi data à Deo, ſed non ſine ſuorum bonorum operum iuſtitia, & merito. III. Arrogare ſibi quæcunque bona quæ non habet. IV. Contemnere alios inordinatè, aut velle vt ſibi ſubmittantur, quamuis eum præcedant. cap.27.n.7.

Ad ſuperbiam non requiritur actualis contemptus ſubiiciendi ſe Deo, & eius legi. num.5.& *6*.

Peccat mort. appetens propriam excellentiam, cum actuali contemptu diuinæ ſubiectionis Dei, & legis eius. Et qui appetit inordinatam excellentiam, cum notabili irreuerentia Dei, vel proximi damno. num.8.

SVPERSTITIO.

EST maximũ omniũ peccatorum, quæ fiunt cõtra virtutes morales.

Eius ſpecies ſunt quatuor, quas vide tit. Religio,lit.D.

De eo qui vtitur ſuperſtitione Iudaica,aut adorat Solem,vide tit.Idololatria,&,Infidelitas.

Peccat mort. credens procedere aliquem effectum ex vi verborum magorum,& incantatorum.cap. 11. num.39. Et qui applicat aliquid ad ſanandum , quod non habet talẽ virtutem.Et qui percontatur Gittanum ſeu Aegyptium ſiue Cintarum de ſua fortuna.nũ.31.Sed hoc vltimum tantùm eſt veniale communiter. numero 31.

De poculo amatorio,vide,Luxuria.

De creditis per ſomnia,de nominibus deferendis,vide,Inuocatio dęmonum,&,Idololatria.

Qui ponit certam ſpem in deferendis nominibus,peccat mort.num. 34. Quæ nomina , vt ſint licita, debent habere quatuor. I. Quòd ſint cognita, & ſancta. II. Vt habeant characteres cognitos,& ſanctos. III. Quòd contineant verum, religioſum & pium,& nil ad dæmones.IV. Quòd nulla ponatur ſpes in modo , loco, tempore, numero ſcribendi, deferendi,aut alligandi ea.cap.11.num.35.

Peccat

Peccat mort. deferens carmina ſcripta in die Aſcenſionis, credens minoris eſſe virtutis alio die ſcripta. num.35. Item, qui in deferendis reliquiis vtitur ſuperſtitione aliqua. Ibidem. Qui colligit herbas in die S. Ioannis Baptiſtæ, putans ob id maioris eſſe virtutis. num.36.

Peccat mort. interrogans diuinos pro aliquo furto, vel ſecreto, vel ad hoc vtitur ſortibus, vel aliis modis. num.30. Item, credens aliquid futurum, quia id ſomniauit per inuocationem dæmonis: ſecus, ſi credat putans eſſe cauſam, vel ſignum naturale efficiens. num.33.

Mulieres vtentes quibuſdam ſignis, & benedictionibus, ſine ſuperſtitione, non peccant: debet tamen talis abuſus auferri ab eis. num.36.

Peccat mort. attendens garritum auium, & vlulatum animalium: aut credens aliquem cogi per conſtellationem ad malum, & obſeruans hũc diem ad itinerandum potiùs quàm aliũ: ſed hoc vltimum regulariter eſt veniale. n.37. Item, diſcens artem notoriã, peccat mort. & qui credit muſicam, vel herbas valere contra dæmonem: & credens ſtrigas portari

corporaliter per aëra (*experientia tamen compertum eſt, has miſeras ſtrigas à dæmonibus per aëra ferri, ad neſcio quod epulum, in quo inter cætera nefanda dæmonem adorant*) & qui experitur ſortes. num. 38. & 39.

Vti cæremoniis falſis, & ſectæ falſę, eſt cult⁹ pernicioſus & mortalis. n. 20.

Audire ſacrum à Sacerdote, qui vocetur Ioannes, eſt cultus ſuperfluus, & communiter venialis, & aliquando mortalis. ca. 11. n. 20. & in Nou. n. 23.

SVSPENSIO I.

Quid, & quomodo incurratur.

SVSPENSIO generaliter ſumpta eſt *prohibitio vſus officij, vel facultatis alicuius.* Specialiter ſumpta, *eſt cenſura, qua alicui perſonæ eccleſiaſticæ prohibetur exercitium ſui officij, vel beneficij eccleſiaſtici in totũ vel in partẽ, in tempus certum, vel in perpetuum, quoad partem ob culpam ſuam.* cap. 27. num. 151.

Eſt triplex, officij, & beneficij ſimul; officij tãtùm vel partis eius; & beneficij vel rei pertinentis ad illud tantũ.

Et

Et poteſt eſſe lata à iure, vel ab homine. num. 153.

In quibus conueniant ſuſpenſio & reliquæ cenſuræ, vide tit. Interdictum I.

Suſpenſio poteſt incurri ob culpã venialem; non tamen ſine culpa, & nunquam niſi ob propriam. cap. 27. num. 152. & 165.

Communiter qui poſſunt excommunicare, poſſunt ſuſpendere. Et ferenda eſt ſuſpenſio per ſcriptum, & præuia admonitione ob contumaciam; ſecus, quando in pœnam. ca. 27. nu. 159.

Lata poſt legitimam appellationem eſt nulla: & appellatio non ſuſpendit præcedentem ſuſpenſionem. Ibidem.

Suſpenſus à quibuſdam actibus, nõ eſt ſuſpenſus ab aliis non annexis eis. Suſpenſus à iuriſdictione non eſt ab ordine: nec è contrà. Suſpenſus à beneficio, non eſt ab ordine, neque è contrà; neque à iuriſdictione extra beneficium ei conueniente. Suſpenſus ſimpliciter à beneficio, non eſt à beneficio, quoad ea quæ dantur non intereſſenti officiis diuinis, modò ſuſpenſio non ſit tam diuturna, vt ha-

Digitized by Google

beat vim priuationis expreſse, vel tacite. cap. 27. num. 160.

Suſpenſus ab officio clericali poteſt facere ea quæ pertinent ad beneficium citra ordinem, & diuina officia. num. 160.

Beneficiarius ſuſpenſus eò quòd ſuſcepit presbyterium ante legitimã ætatem, non perdit fructus beneficij. num. 160.

Suſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ, poteſt excommunicare, & abſoluere. Suſpenſus ab officio, non eſt à beneficio, nec è contrà. Suſpenſus ab officio & beneficio diuiſim, à nullo eſt ſuſpenſus. num. 171.

Epiſcopi non incurrunt ſuſpenſionẽ generaliter latam à iure, ſine ſpeciali mentione eorum; ſecus, de excõmunicatione. nu. 161.

Violans ſuſpenſionem ſtrictè acceptam, id eſt, cenſuram, peccat mort. éſtque irregularis, ſi exercet actum peculiarem alicuius ordinis etiã minoris. nu. 163.

Suſpenſus denunciatus vitandus eſt in eo in quo ſuſpenſus eſt: & qui non vitat eum in officiis diuinis & actibus deputatis ſuis ordinibus, peccat mor. num. 163. in fine.

Suſpen

Suſpenſio poteſt ſuſpendi. Et poteſt imponi vniuerſitati. num. 165.

Celebrans diuina officia, vel Miſſam in loco interdicto, vel coram interdictis, eſt ſuſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ: & ſi ſtante hac ſuſpenſione celebrat, eſt irregularis. Sed hoc intellige de exempto à iuriſdictione ordinaria. Qui ſciens aut debens ſcire ſe eſſe ſuſpenſum, aut interdictum, & excommunicatum, accipit beneficium, peccat, & titulus eſt null⁹. c. 25. n. 134.

SVSPENSIO II. A quo & quomodo tollatur.

AD ferendam, & tollendam ſuſpẽſionem nõ ſunt determinata verba. cap. 27. num. 161.

Non eſt tollenda ſine præuio iuramento. num. 161.

Suſpenſio ab homine, vel iure lata, quæ certo tẽpore, vel facto, vel omiſſione facti terminatur, tollitur elapſo tempore, vel aduenientе termino, ipſo facto, abſque vlla abſolutione. Ibi.

Lata ob cõtumaciã, & non in pœnã delicti abſolutè ſine termino, & reſeruatione, ſiue iure cõmuni, ſiue particulari confirmata, vel non confirma-

ta per Papam, poteſt tolli ab Epiſcopo, vel à gerente vices eius. Cæterùm lata in pœnam alicuius delicti etiam à iure, ſiue temporaria ſit, ſiue perpetua, non poteſt tolli ab Epiſcopo. Lata ob adulterium vel alia minora delicta poteſt tolli ab Epiſcopo. Lata ab homine regulariter non poteſt tolli, niſi ab eo qui tulit eam, vel ab eius ſucceſſore. nu. 162.

SVSPENSIO III.
Suſpenſiones vſitatæ, & à iure latæ eo ipſo.

I. SVSPENDIT initiatum ſacris notorium fornicarium: & per ſolā pœnitentiam factam eo ipſo tollitur. II. Clericos eligentes in Epiſcopum, eum qui non eſt legitimus, vel ſine legitima ætate, facultate, & moribus: & hæc ſuſpenſio eſt à beneficio per triēnium. cap. 27. num. 154. III. Eos qui extra tempora, aut ſine legitima ætate, & facultate ordinantur Sacris: & ordine ſic vtens, eſt irregularis. Hæc incurritur ipſo facto, & requirit dolum. numero 155. Non incurrit hanc ordinatus cum facultate ſui Epiſco-

pi impetrata ad titulum patrimonij donati, & renunciati ante ordinationem. Hæc ſuſpenſio eſt ab officio tantùm. num. 160. IV. Clericum prouocantem vel acceptantem duellũ. Sed hæc non eſt ſuſpenſio, ſed quòd ille ſit deponendus. V. Ferentem quaſuis cenſuras ſolo verbo, ſine ſcripto, vel ſine expreſſione cauſæ, vel non, dat copiam requiſitus. Hæc eſt ab ingreſſu Eccleſiæ, & à diuinis. VI. Excommunicantem ſine præuia monitione. Hæc eſt ab ingreſſu Eccleſiæ per vnũ menſem. nu. 156. VII. Suſpẽdit vſurpantes fructus Eccleſiæ vacantis. VIII. Vſurpantes ex redditibus dignitatum vacantium. Hęc quoad Epiſcopos eſt ab ingreſſu Eccleſiæ, & quoad alios ab officiis, & beneficiis. IX. Cõſeruatorem Iudicem cognoſcentem cauſas quæ ſunt notoriæ iniuriæ: hęc eſt ab officio per vnum annum. num. 157. X. Iudicem Eccleſiaſticum aggrauantem partem gratia, vel ſordibus. Non comprehendit Epiſcopum, nec merum executorem, nec arbitrum. Requirit, vt fiat grauamen contra ius, & contra propriam conſciẽtiam, & id pretio, amore vel odio: eſtque ab officio per annum. num.

157. XI. Admittentes ad diuina officia, Sacramenta, vel ſepulturam, excommunicatos, vel publicos interdictos: eſt ab ingreſſu Eccleſiæ. XII. Admittentes aliquem ad profeſſionem mendicantium ante finitum annum. ca. 27. nu. 157. XIII. Clericos, vel beneficiarios geſtantes veſtes partitas, vel coloribus diſtinctas, & initiatos ſacris, imò & minoribus, qui cum prima tonſura geſtant eas, inhabiles facit ad beneficia per ſex menſes, tam illos, quàm hos. num. 157. XIV. Religioſos, qui habentes adminiſtrationẽ alienant aliquam rem ad illam pertinentem, abſque licentia capituli, vel Prælati. XV. Eos, qui ordinantur ſine patrimonio, cum pacto non petendi ab Epiſcopo victum, & qui ordinantur ad præſentationem alicuius beneficiarij, cum pacto nihil petendi ab eo. Hæc eſt Papalis: & comprehendit eum, qui ordinatur cum patrimonio promiſſo vel donato, cum pacto nihil petendi ab eo poſt ordinationem, non tamen eum, qui poſt ordinationem remittit vel retrodonat ius, vel patrimonium, dummodò non præceſſerit pactum ante ordinationem. numero 158. XVI. Epiſcopum ordi-

nantem

nantem abſque titulo clericum religioſum ordinis, in quo ſolùm ſit temporale votum religionis. Ibidem.

SVSVRRATIO *eſt inordinata ſignificatio mali culpæ alienæ, vel pœnæ, vel defectus naturæ, alteri facta ob ſeparandam amicitiam.* Quæ ſi fuerit notabilis in læſionem bonorum amicitię, eſt mortalis: & talis ſuſurrator non eſt abſoluendus, niſi illos reconciliet, vel dānis inde ſecutis ſatisfaciat, vel ſaltem firmè proponat ſe id facturum. cap. 18. num. 13.

Minuere per inordinatam ſignificationem de amicitia duorum, vt alter cum alio contrahat amicitiam, cū quo ſine tali diminutione non poterat amicus fieri, non eſt peccatū. Minuere autem amicitiam duorum, nullam inter eos inducens inimicitiam, ſolùm eſt veniale: ſecus, ſi talis diminutio eſſet notabilis. cap. 18. num. 14.

TABELLIO.

TABELLIO, qui conſtituto ſibi publico ſtipendio, accipit maius debito, etiam ſponte datum, peccat mortaliter. Item, accipiens aliquid

pro literis ordinatorum, ſi aliàs habet ſtipendium publicum.cap.25.numero 54.

Tenetur reſtituere id,quod accepit vltra ſuum ſtipendium taxatum: cum hac limitatione, ſi repetatur ſaltem extra iudicium. cap.17.nu.33. & 34.

Peccat mort.faciens ſcripturam ſimulatam, quæ in ſuperficie apparet iuſta.Non tenetur reſtituere pretium pro confecta ſcriptura vſuraria. c.17. num.276.Inſtrumentum à Tabellione metu mortis factum, reſcindēdum eſt.cap.22.num.51.

Peccat ſcienter conficiens inſtrumentum de contractu vſurario. cap. 25.num.62. Et conficiens inſtrumētum falſum,vel occultans inſtrumentum neceſſarium parti. num. 53. Et conficiens in die feſto abſque neceſſitate inſtrumentum, quod in aliũ diem commodè poſſet differri. numero 54.

Tactvs impudici inter viros & fœminas reginarum menſis aſſiſtentes,vel choreas ducentes,ſunt mortales, & non ſunt abſoluendi, niſi firmiter proponant ſe abſtenturos ab eis.cap.3.nu.5.lit.K,& in Nou. num. 22.23.& 24.

Tangen

Tangentes ſe mutuò iuxta morem patriæ, ſed ob prauam conſuetudinē peccantes, non ſunt abſoluendi, niſi concurrant quatuor conditiones relatæ. cap. 3. num. 3. lit. E, & in Nouo, num. 15. & in hoc Compt. tit. Abſolutio I. lit. C.

Iocosè, ſine malo fine, & ſine aſpectu, aut tactu partium impudicarũ, tangere mammillas honeſtæ fœminę, ducere eam per manum, aut brachiũ, premere manum, vellicare, brachium torquere, pedem eius ſuo contingere, oſculari, vbi eſt talis conſuetudo, non eſt mortale, nec præbet occaſionem peccandi mortaliter. ca. 14. nu. 31. §. 19. lit. I, & in Nou. nu. 42.

De tactibus impudicis ſponſorum de futuro, aut cuiuſuis maris & fœminæ, aut coniugatorum cum periculo pollutionis, vide tit. Luxuria.

TAVRORVM agitatio.

PER Pium V. edita fuit Extrauagās circa agitationem Taurorum, in qua, *Quibuſuis Principibus Chriſtianis, & Communitatibus, ſeu Rebuſpu-*

blicis præcipit ſub pœna excommunicationis ipſo facto, ne in ſuis prouinciis, terris, ciuitatibus, oppidis, ſpectacula, vbi taurorum, aliarumq; ferarum & beſtiarum agitationes exercentur, fieri permittant; militibus quoque, cæteriſq; aliis perſonis, ne cum tauris, & aliis beſtiis, in præfatis ſpectaculis, ipſi tam pedeſtres quàm equeſtres cōgredi audeãt, interdicit. Quòd ſi quis ibi mortuus fuerit, careat Eccleſiaſtica ſepultura. Clericis quoque tam regularibus, quàm ſæcularibus beneficia Eccleſiaſtica obtinẽtibus, vel in ſacris ordinibus conſtitutis, ſub excommunicationis pœna in eiſdem ſpectaculis ne interſint, ſimiliter prohibet, annullátque omnia vota, & iuramenta facta, vel facienda de taurorum agitatione. Denique mandat omnibus Principibus, & Baronibus Eccleſiæ Romanæ feudatariis, ſub pœna priuationis huiuſmodi feudorũ, reliquos verò Principes Chriſtianos hortatur in Domino, & in virtute ſanctæ obedientiæ mandat, vt in ſuis terris hæc faciant obſeruari. Patriarchis autem, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, & locorum Ordinariis in virtute ſanctæ obedientiæ, ſub obteſtatione diuini Iudicij, & interminatione maledictionis æternæ mãdat, vt in ſuis diœ-

ceſibus has literas ſufficienter faciant publicari, & etiam ſub pœnis & cenſuris Eccleſiaſticis obſeruari curent.

Quæ lex poteſt limitari, ne procedat in agitatione taurorum, vel aliarum ferarum ita moderata, vt probabiliter credi poſſit, quòd ceſſabunt notabilia nocumēta perſonalia, mortis, vulnerum, & id genus. Quoniam fines, qui mouerunt Pium V. fuerunt hæc inconuenientia: & ceſſante fine legis, ceſſat eius diſpoſitio. Sed longè melius eſſet vti aliis ludis ad hilarandum populum. Verumtamen etiam ante Pium V. erat damnandum ſtudium, quo aliqui magnates quærebant, & conſeruabant ferociſſimos tauros, qui anteà in circis agitati aliquos occidiſſent. cap. 15. nu. 18. vſque ad num. 22.

Sed aduertas, obſecro lector, quòd Gregorius XIII. ad inſtantiam Philippi II. Regis Catholici, limitauit prę dictum motum proprium, tollens excommunicationis, aliarúmque cenſurarum Eccleſiaſticarū pœnas in regnis Hiſpaniæ, quoad laicos, fratres, milites tantùm quarumcunque militiarum etiam præceptoriarum, & beneficia ipſarum militiarum obtinentes,

dummodò dicti fratres non ſint ſacris ordinibus initiati, & agitationes taurorum feſtis diebus non fiant. Huius Extrauagantis non meminit Auctor, fortè quia non venit ad eius notitiam.

TENTARE.

NE vincat tentatio, aliquando neceſſarium eſt conſiderare nouiſſima. Præl.4.nu.19.

Peccat, qui tentat Deum, ſumens feruentem aquam, ferrum candẽs, vt ſe purget à ſuſpicione falſi criminis. cap.11.num.40.

De eo qui ſe exponit periculo mortis, aut martyrio temerariè, aut nolens ſumere medicamenta, vide tit. Martyrium.

Peccat mort. qui facit aliquid animo experiendi diuinam potentiam, vel pietatem, & cæt. vt qui vult concionari nulla præuia meditatione citra neceſſitatem. ca.11.nu.41.

TESTAMENTVM metu factum non valet. Præl.6.num.8. Et factum metu mortis reſcindendum eſt. ca.22.n.51. Et per blanditias mariti ab vxore factum valet. Præl.6.nu.8.

De coniuge adultera an poſſit filiũ

ſuum ſpurium vocare legitimum in teſtamento, vide, Adulterium.

Parentibus & filiis carens debet bona cognatis extremè indigentibus relinquere. cap. 26. num. 36.

Qui in Caſtella filium minùs dignum meliorat in tertio, non peccat. n. 37. Et pater, qui in teſtamento diſtribuit bona filiis, non tenetur legibus iuſtitiæ diſtributiuæ. n. 57.

Peccat executor non ſoluens debita, & inter debita computantur debita defuncti: item, ſi non ſoluat legata teſtamenti. ca. 25. nu. 65.

TESTIS.

TENETVR teſtificari, etiam ſponte, ſi ſcit ſuo teſtimonio poſſe liberare damnatum iniuſtæ mortis vel infamiæ pœna: ca. 15. nu. 17.

Non tamen tenetur ad teſtimoniũ ferendum, quo aliquis condemnetur, niſi quando iuridicè fuerit cõſtrictus, etiamſi accuſatori periculum immineret: niſi quando accuſator ideò accuſat, quia tenetur in conſcientia. numero 17.

Peccat, ſi ſciens teſtimonium ſuum eſſe neceſſarium, ſe excuſat, fingens partem aduerſam ſibi inimicam, vel latens ſeu abſentans ſe, ne teſtificetur. cap. 25. num. 41.

Qui non ſe offert, quando alius extremè indiget ſuo teſtimonio, peccat: non tamen tenetur reſtituere. Secus, ſi iuſſus non teſtificetur, & propterea aliquis ſuum ius amittat. num. 44. An verò in aliis caſibus teneatur reſtituere, vide infrà eod. tit.

Quando non tenetur ad teſtificãdum, debet dicere Iudici ſe ad reſpõdendũ non teneri interrogatis. Quòd ſi Iudex voluerit cogere illum, debet appellare, ſi non timeat Iudicem in eum ſæuiturum: & ſi hoc timeat, poteſt reſpondere, ſe nihil ſcire, ſcilicet, quod teneatur dicere. cap. 18. nu. 61. & cap. 25. num. 43. & 47.

Qui falsò teſtificatus eſt cõtra aliquem, ob quod ille eſt in periculo mortis, debet teſtimonium reuocare, etiam cum periculo vitæ propriæ. ca. 15. num. 17.

Tenetur reſtituere acceptum ob teſtimonium, quod tenebatur offerre. c. 17. n. 34. §. 1. & debet reſtituere dãti. c. 25. n. 45. Si verò accepit vt te-

ſtificetur falſum,peccat quidem grauiùs, ſed non tenetur reſtituere acceptum,ſed tamen damnum inde illatum.cap. 17.num.34.& cap.25.num. 45. Poteſt tamen accipere impenſas factas in itinere, & mercedem dierũ, quibus ſe occupauit in eo, & damnũ emergens,& lucrum ceſſans. cap. 25. num.45.

Teſtis, cui ſemiplena probatione præcedenti præcipitur à Iudice, vt veniat ad teſtificandum, tenetur teſtificari,licèt non præmittat admonitionem Euãgelicam,nec probare poſſit.cap.17.num.135.

Qui abſque cauſa non paret Iudici præcipiẽti,vt teſtificetur,aut denũciet talia crimina,vel delicta, peccat. c.25.n.46. Cauſæ ab hoc excuſantes ſunt.I.Peccatum occultum, & peccator iam emẽdatus, aut ſola correctione fraterna emẽdabilis probabiliter: & præmittenda eſt correctio, etiamſi contrarium præcipiatur. II. Defectus probationis peccati denunciandi.III. Quòd à talibus & taliter audiuit, vt ob id moueri non debeat. Aut denũciaturus talis eſſet,vt ob denũciationem notaretur leuis,aut ſuo teſtimonio moueret Iudicem plus iuſto. IV.

Quoniam ille,à quo ipſe audiuit,iam denunciauit. V. Noſſe eum qui furatus eſt,vel tenet,illud retinere in recompenſationem alterius tanti,vel pluris ſibi debiti. VI. Quòd per ſolam Sacramentalem confeſsionem nouit. VII. Quòd per ſolam conſultationem ſecretam pro conſilio habendo nouit. Ibid.

Tenetur aliquãdo reſtituere teſtis, qui iuridicè interrogatus à Iudice cõpetenti de aliquo furto, ſciens tacet. Vide Reſtitutio II. Regulariter nemo tenetur ſe offerre in teſtẽ. c. 25. n. 48.

Regulariter non debent admitti aſcendentes contra deſcendẽtes, nec è contrà,nec vxor, nec maritus, nec libertus contra patronum. nu. 48. Poſſunt tamen regulariter cogi, in defectu aliorum teſtium. nu. 49.

Excuſatur tamen, qui timet ex teſtimonio ſibi aliquod magnum damnum eventurum. numero 50. Teſtis inhabilis tunc ſolùm eſt admittendus, quando non reperitur alius idoneus, nec ſolet interuenire communiter in huiuſmodi factis. Ibidem.

In cauſa tamen hæreſis non ſolùm reliqui omnes,ſed etiam filius, tene-

tur

tur teſtificari contra patrem. Nec excuſat reſipiſcentia delinquentis. cap. 18. nu. 58. & cap. 25. num. 50. Nec eſt ſeruandus ordo correptionis. cap. 24. num. 12. & 13.

Qui legitimè interrogatus in iudicio, negat veritatẽ de crimine merente confiſcationem bonorum, propter quod teſtimonium reus abſoluitur, non tenetur reſtituere fiſco, quod ad eum perueniret, ſi reus damnaretur. ca. 25. nu. 51.

Teſtatus aliquid pro affirmante illud eſſe verum, non tenetur reſtituere quod propter id condemnatus ſoluit, ſi affirmans eſſet tantæ auctoritatis, cui meritò poſſet credi. ca. 18. num. 1.

Metus mortis, quo teſtis falſum teſtificatur, infirmat teſtimonium, & excuſat teſtem falſum, ſaltem à pœna ordinaria. cap. 22. num. 51.

Poſſumus adhibere fidem vni teſti fideli, id eſt, fide digno, ſed non tenemur. nu. 82.

Teſtis vnus ſufficit ad impediendũ matrimonium nondũ cõtractũ. n. 83.

Ad probandam Simoniacam confidentiam ſufficiunt teſtes ſingulares. c. 23. nu. 111.

Digitized by Google

Denunciator habet locum vnius teſtis.ca.25.num.33.

Peccat mort.qui in iudicio affirmat quod ſcit falſum,vel dubitat eſſe verum,& tenetur reſtituere.num.40.

Timor iuſtus excuſat à teſtificãdo, non tamen à teſtificando falſum. Ibidem.

Qui bona fide teſtificatus eſt, & poſteà ſe ſcit erraſſe, tenetur poſteà ſuum dictum reuocare, ſi reuocatio poſſit prodeſſe:poteſt autem prodeſſe,ſi ſtatim ſe corrigat,imò etiam ex interuallo, ſaltem ad debilitandum primum dictum:iſte enim deſinit eſſe teſtis omni exceptione maior: imò aliquando creditur ſecũdo dicto, & non primo,vt quando attẽtis circunſtantiis præſumitur reuocaſſe primũ teſtimonium, non per ſubornationẽ, ſed ſtimulo conſcientiæ.c.25. nu. 40. Si propter magnam negligentiam teſtificatur falſum,peccat mort.&tenetur reſtituere.nu.40. De teſte qui tenetur reſtituere,vide etiam tit.Damnũ,§.de participante in damno dato.

THESAVRVS *eſt pecunia ſub terra vel alibi abſcondita, vetuſtiori tempore, cuius dominus ignoratur, & de eius occultatione nulla eſt memoria.* cap.17.

num.

num.172.Vide,Reſtitutio, *quoad inuenta.*

Titvlvs,licèt malus,aliquando tamen ſufficit ad validitatem abſolutionis.ca.9.n.8.& 11.

Si præceſſit titulus bonus,& omiſſio talis tituli non eſt notoria, abſolutio data virtute talis poteſtatis valida eſt. Ibidem.

Titulus, quo aliquid ob maleficium datur,eſt ipſo iure nullus. c.17. num.31.

TONSVRA.

Licet inſigniri prima tonſura,ſine animo vlteriùs aſcendendi. c.25. nu.108.

Peccat mort.ſacris initiatus nõ deferens tonſuram, idem de monacho: ſecus, de clerico in minoribus conſtituto.in Nouo,cap. 25. num.110.§. 33.Vide tit.Clericus,lit.C.

Torneamentvm.Vide,Haſtiludiũ.

Transactio non valet in foro conſcientiæ, ſi non fiat liberè,quamuis metus non ſit tantus, vt ſufficiat ad eam inualidandam in foro exteriori.cap.17.num.4.

Digitized by Google

Tribvtvm. Vide, Vectigal.

Triremis. Remigantes in triremibus Turcarum contra Chriſtianos, etiamſi id faciãt metu mortis, peccãt mort. non tamen incurrunt octauam excommunicationem Bullæ Cœnæ. cap. 27. num. 63. Vide tit. Excommunicatio VI. §. 1.

Tvtela. Tutor eſt, qui præficitur pupillo minori duodecim annorum, ſi eſt fœmina, & quatuordecim, ſi eſt vir, ad protegendam eius perſonam, & bona. Curator præficitur minori vigintiquinque annorum, & etiã furioſo, vel prodigo in adminiſtrandis eius bonis: & vterque debet iurare ſe rectè functuros ſuo officio. cap. 25. num. 66.

Peccat tutor non conſeruans & defendens bona pupilli, & qui bona infructifera non conuertit in bona fructifera, cum obligatione reſtituendi, & qui notabiliter eſt negligens circa bonã pupilli educationem in moribus. Ibid.

Et qui dedit bona pupilli ad lucrũ iniuſtum, cum obligatione reſtituendi, ſi pupillus nõ reſtituerit: poteſt tamen ſecretò accipere ex bonis pupilli. num. 6. & 7.

Digitized by Google

Mulier poſt ſecundas nuptias, vel poſt ſtuprum fungens tutela, peccat. Ibidem.

TYRANNVS.

NON peccat qui petit à Tyranno adminiſtrationē iuſtitiæ, vel beneficium, vel gratiam aliquam honeſtam. cap. 14. num. 31. lit. H, & in Nou. num. 41. Licet optare mortem Tyranno, quando non eſt aliud remedium. cap. 15. num. 10.

VANA GLORIA.

VANA gloria, *eſt vitium in clinās a inordinatum appetitum gloriæ.* Cuius filiæ ſunt, Iactātia, Inuentio nouitatum, Hypocriſis, Pertinacia, Diſcordia, Contentio, & Inobedientia. c. 23. n. 10. & 11.

Præſumptio, *eſt vitium inclinans ad appetitum inordinatum eorum, quæ vires vel merita excedunt.* Ambitio, eſt *inclinans ad inordinatum appetitum honoris.* Ibidem.

Peccat mort. qui appetit gloriam, vel laudem de aliquo peccato mortali. num. 12. & 15. Et qui laudat ſe, vel alium de re mortaliter mala, vera, vel falſa. Idem de eo, qui falsò lauda-

tus, aduertens inde damnum aliquod notabile ſequuturum, non contradicit, ſaltem quantùm ad obuiandum damnum oportet. num. 13.

Non eſt peccatum, audire ſine cõtradictione laudem falſam, dummodò non delectetur de eo, inquantùm falſa. Qui verò res principaliter inſtitutas in honorem Dei, & ſalutem animarum, facit principaliùs ob vanam gloriam, tantùm peccat venialiter, & non peccat faciendo illa principaliter ob Deum, & ſecundariò ob laudem humanam relatam in bonum finem. c. 23. n. 13.

VECTIGAL.

QVI non ſoluit iuſta tributa, tenetur reſtituere. Quod planè procedit in iuribus debitis ob prædia, vel alia ad eorum ſtatum pertinẽtia, vel alia via iuſtè impoſitis cum intẽtione obligandi ad mortale, vel ob contractus locationis, vel alios, & etiam quando per aliam legem iuſtã imponuntur, niſi habuerint tacitam intentionem, vel expreſſam impediẽdi obligationem ad culpam mortalem, per impoſitionem pœnæ temporalis. c. 17. num. 200.

Qui

Qui abſque auctoritate Papæ, vel Regis imponit ſubditis aliquod tributum, vel exigit apertè illicitum, tenetur reſtituere. Idem, ſi dubitat an ſint licita, & ſponte ad id ſe offert: ſecus, ſi iuſſu Superioris faciat.

De gabellis, quas ſiſas vocant, vide in tit. Excommunicatio VI. §. 1.

Tenētur Epiſcopi ſub mort. monere laicos gubernatores, petentes à perſonis Eccleſiaſticis prædicta tributa, peccare mortaliter, & eſſe excommunicatos. cap. 17. n. 202.

Quando lex obligãs pro tributis ſoluendis extenditur ad pœnam temporalem, non obligat ad mortale: ſecus, ſi ſit purè præceptum. cap. 17. nu. 20. & ca. 23. n. 40. & 59. Vide tit. Lex.

Qui extra regnum portat vetita, nõ peccat mort. ſecus, ſi ſe à cuſtodibus defendat vi & armis, ne ſibi auferant. Si tamen ſe defendat fuga, & blandis verbis, vel alio modo licito, nõ peccat. cap. 23. num. 61.

An verò vectigalia, quæ ex granis in forum portatis exiguntur à laicis, & clericis, licitè ſoluantur à clericis, relinquendum eſt his, qui perfectè norunt huius tributi conditiones. ca. 17. num. 202.

Porti

Portitoria non ſunt ſoluenda de his quæ portantur ad ſuam ſuorũque ſuſtentationem, niſi conſuetudo adſit in contrarium. Ibid.

Qui non manifeſtat gabellã, quam debet, quando interuenit iuramentũ, vel eius conſcientiæ remittitur à publicano, tenetur reſtituere, ſed nõ iurare, quia ſatisfacit dicendo ſe paratũ ſoluere quæcũque ſe debere publicanus commõnſtrauerit. c. 17. n. 203.

VENATIO, PISCATIO, & Aucupium.

QVI iniuſtè prohibuit venationẽ, piſcationem, vel aucupium, peccat, & tenetur reſtituere lucrum, quod veriſimiliter impediuit. Quinque autem conditiones requiruntur, vt quis iuſtè poſſit prohibere. ca. 17. nu. 120. Quas vide in hoc Cõp. tit. Reſtitutio II. §. *De impediente bonum alienum.*

Vtrùm verò huiuſmodi lex obliget ad mort. vide tit. Lex I.

Non licet occidere, vel mutilare venantes in locis prohibitis, ſaltem pro prima vice. c. 17. num. 121.

Iuratus, vel fide adſtrictus cuſtos venationis, vel piſcationis prohibitæ,

peccat

peccat ſi non fideliter ſeruat, niſi ſciret contrà facientes feciſſe tali neceſſitate compulſos, quæ eos à peccato excuſet, vel eſſe conſanguineos, aut amicos domini, ita vt credat domino gratum futurum. n. 122. & 123.

De cuſtode abſcondente ſe, vt ingredientes corripiat ad maiorem cautelam, vide, Cuſtos.

Iuſtè prohibentur venationes certarum ferarum certis temporibus, & ne talibus artibus venandi quis vtatur: qui tamen contra tales prohibitiones venantur, non tenentur quod venati ſunt reſtituere, niſi poſt Iudicis condemnationem. c. 17. num. 124.

Qui profectus ad venandum, permittit quòd ſui canes noceant alienis auibus domeſticis, vt gallinis, anatibus, & ſimilibus, vel quòd equi & famuli notabile detrimentum inferant prædiis, aut ſatis, per quæ tranſeunt, tenetur reſtituere. num. 125.

Magnates, qui prohibent, ne feræ palantes, quæ non ſunt incluſæ, occidantur à dominis prædiorum, quibus nocent, peccant, quamuis habeant propoſitum reſtituendi, & quamuis de facto reſtituant, quia damnificant rẽ proximi ipſo inuito. Ibidem.

Qui includit animalia aliena domeſtica, etiam fugitiua, vt accipiat eorũ lanam, vel oua, tenetur reſtituere. Idẽ de accipiente aues, vel animalia, quæ abeunt, & redeunt, ſi id faciant, priuſquàm amiſerint redeundi conſuetudinem, quam amiſiſſe videntur, cùm ad horas & dies conſuetos bis deſinunt redire. cap. 17. nu. 128.

Apes vel examina antequàm in aluearijs includantur, & alienæ aues ex alienis arboribus acceptæ, fiunt accipientis. nu. 129.

Fera, vel auis capta in alieno laqueo, fit inuenientis & accipientis, niſi contraria vigeat conſuetudo. num. 176.

Qui in locis vetitis venantur, vel piſcantur, vel ligna cædunt, aut prata depaſcunt, ſolam legem humanam, vel Eccleſiaſticam, vel ſæcularem pœnalem, vel non pœnalem violant: vnde ſicut importantes vetita non peccant mort. ſic etiam dicendum eſt de his. c. 23. nu. 59. & 60.

De ſocietate facta cum nautis ad piſcandum, vide tit. Societas.

Vexationem alienam redimere vel propriam, licitum eſt. cap. 12. nu. 14. Dummodò vexatio ſit iniuſta.

cap.17.numero 237.

VIDVA realiter fornicata, non poteſt retinere bona ſibi à marito relicta ea conditione, vt caſtè viuat. cap. 23.num.62.& ca.25.n. 65. Secus, ſi relicta fuerunt ei ea conditione, vt nõ nuberet. Atque idem eſt de marito. c. 25.num.65.

VINDICTA. Peccat, qui propria auctoritate vlciſcitur iniurias, quamuis non poſsit vlciſci per miniſtros Iuſtitiæ. cap.14.nu.114.

Poterit tamen vulneratus perſequi fugientem percuſſorem, & percutere, quantùm ad ſui honoris defenſionem fuerit neceſſarium: quando ſi id non faceret, magnam pateretur iniuriam, & ſui honoris iacturam. ca. 15.nu.3.

VIRGINITAS. De eius circunſtantia tam in fœmina, quàm in viro, vide tit. Circunſtantia, &, Luxuria. Item de virgine vi deſlorata, aut quomodo ſe defendet, vide tit. Luxuria.

VISITATIO. Prælatorum cenſuræ in mandatis viſitationum latæ non ſunt à iure, ſed ab homine. cap. 27. num.2.

VITA hac perpetuò viuere volens, peccat mort. cap.11.nu.16.& ca. 23. numero 114.

VNCTIO EXTREMA.

EST *Sacramentum, quo presbyter vngit certas corporis partes infirmi probabiliter periclitantis, oleo conſecrato, certáque verba proferendo.* cap. 22. num. 12. Eius materia eſt oleum oliuarum per Epiſcopum conſecratum. Forma eſt, *Per iſtam ſanctam vnctionem, & per ſuam miſericordiam indulgeat tibi Deus, quicquid peccaſti per viſum, &c.* Iuxta varietatem partium, quæ vnguntur, explicandus eſt earum vſus. Et poſſet Eccleſia inſtituere alia verba æquipollentia his, quibus modò vtitur. Atque actus vngendi debet fieri durante prolatione verborum. Eius miniſter eſt presbyter. num. 12. 13. & 15.

Tantummodò eſt conferenda infirmis, & requirit probabile periculũ mortis. Poteſt dari infirmo amenti, vel phrenetico, ceſſante irreuerentia, ſi anteà illud petiit tacitè, vel expreſsè, vel ſi meminiſſet, petiiſſet, vel ſi in mortali notorio non inſaniuit. Poteſt adminiſtrari ſub conditione, ſi dubitatur infirmum eſſe mortuum. Quòd ſi poſt incœptam vnctionem moriatur, non eſt vltrà progrediendum. nu. 12. 13. & 14.

Non

Non eſt conferenda damnatis ad mortem, neque in aliquo periculo mortis etiam præſentiſſimo exiſtentibus.num. 13.

Hoc Sacramentum principaliter eſt inſtitutum ad remiſſionem venialium: remittuntur etiã per illud mortalia, ſi adſit attritio, vnde poteſt facere de attrito contritum. num. 13.

Peccat mortaliter ægrotus, qui in articulo mortis per contemptum nõ petit hoc Sacramentum. Idem, ſi non petit filio, vel alteri ſuæ curæ commiſſo. nu. 16. Idem de eo qui recipit illud in mort. ſine confeſſione, vel ſaltem attritione tali, quòd per virtutem Sacramenti reddatur contritus. cap. 22. num. 16.

Concilium Tridentinum circa hoc Sacramentum definiuit ſub anathemate hæc ſequentia.

I. *Quòd Extrema Vnctio eſt verè, & propriè Sacramentum, à Domino noſtro Ieſu Chriſto inſtitutum, & promulgatũ à Iacobo Apoſtolo.* II. *Quòd confert gratiam ſicut alia Sacramenta.* III. *Quòd remittit peccata, & alleuiat infirmum, & quòd non ceſſat, neque ceſſauit, neque olim fuit quaſi tantùm gratia curationum.* IV. *Quòd ritus eius, quem obſeruat*

Eccleſia Romana, non repugnat ſententiæ Iacobi Apoſtoli: atque ideò non poteſt iuſtè mutari, aut contemni. V. Quòd Apoſtolus Iacobus per presbyteros intellexit tantùm Sacerdotes, & non ſeniores populi. VI. Ideóque non poſſe hoc Sacramentum per alios quàm per Epiſcopos, & Sacerdotes miniſtrari. cap. 22. nu. 1.

VOLVNTARIVM, & Inuoluntarium.

DICITVR directè, ac per ſe, vt cùm volumus illud: indirectè ac per ſe, vt cùm volumus id quod ſequitur ex eo quod volumus: indirectè ac per accidens, vt cùm poſſumus, & debemus aliquid velle, vel dicere, vel facere, & nolumus dicere, aut facere. Sicut in ſubmerſione nauis, volita à nauclero dicũtur etiam volita omnia alia, quæ potuit impedire, & non impediuit. Præl. 7. num. 12. in Antiq.

Defectus voluntarij excuſat à mortali in omni materia. Præl. 9. nu. 10.

Voluntarium, quod in ſemidormiẽte reperitur, non ſufficit ad mortale. Idem in ſemiebrio. Præl. 9. nu. 10. De inuoluntario, vide tit. Metus.

VOTVM

VOTVM I.
in ſe, quantùm ad eſſentiam.

VOTVM, *eſt promiſsio deliberatè Deo facta de aliquo bono maiori à Superiore non reuocata*. cap. 12. num. 24. Atque omne votum fit Deo expreſsè vel tacitè. Et ſufficit ad illud illa deliberatio, quæ ſufficit ad mortale. nu. 24. & 26. Solum autem propoſitum faciendi aliquod bonum, non eſt votum. numero 26.

Promittens Petro ſe non luſurum cum Ioanne, non vouet. num. 25. Neque abrenunciatio, quæ fit in Baptiſmo, eſt votum. nu. 31. Neque id quod fit animo non ſe obligandi, eſt verum votum. num. 38. Bonum opus ex voto factum, eſt magis meritorium, quàm aliud ex voto non factum.

VOTVM II.
Quoad materiam.

VOTVM de re mala factum non eſt votum. ca. 12. num. 25. Poteſt fieri de materia aliàs prohibita. Quòd ſi violetur, committitur duplex peccatum, neceſſariò confitendum. nu. 25.

Digitized by Google

Votum faciendi, vel omittendi aliquid, cuius contrarium ſecundùm ſe eſt melius, non valet. Neque factum de non faciendo aliqua conſilia Chriſti; imò qui tale vouet, peccat. n. 25. & 29.

Peccat mort. qui vouet ſe non facturum opus conſilij, quamuis eſſet ſub præcepto: & qui vouet ſe non facturum, quod eſt de conſilio, eo tamẽ animo, vt diſpliceat Deo tantùm, quantùm mortalia crimina ei diſplicere ſolent. num. 35.

Votum de faciendo aliquod mortale, eſt mortale, & de veniali eſt veniale. numero 28.

Votum de rebus neceſſariò euenturis non eſt votum. Ibidem.

Promiſſio de re indifferenti, vt indifferens eſt, non eſt votum: vt votum de non nendo in Sabbato in honorem B. Virginis, vel de eundo in Genuenſem ciuitatem, aut de non ingrediendo talem domum, &c. abſolutè, & ſimpliciter ſumptum non eſt votum, niſi adſit aliqua circunſtantia bona, videlicet, non nere in Sabbato, vt recitet plura roſaria, adire Genuam, vt veneretur & honoret Chriſti imaginem, quam Veronicam appellant, non ingredi talem domum,

ne

ne patiatur peccati ſcandalum : tunc enim huiuſmodi vota cum his circunſtantiis bona ſunt, & valida. cap. 12.num.28.

Votum factum ex cauſa mala impulſiua, valet. num.30.

Votum factum de aliqua pœna, ſi commiſerit homo tale, vel tale peccatum, valet. num.31.& 43.

Votum factum ſe nudum peregrinaturum, inhoneſtum eſt, nec ſeruandum. num.39.

Votum ducendi vxorem, de ſe non eſt validum: ſecus, in homine fragili. num.43.§.14.

Votum de non reddendo, vel non petendo debitum, factum ſine licentia alterius coniugis, illicitum eſt. num.60.

Votum nunquàm peccandi venialiter, non valet: & votum nunquàm peccandi mortaliter, vel non valet, vel facilè debet relaxari. numero 65.

Votum non committendi tale, vel tale veniale, & tale, vel tale mortale, valet. Ibidem.

Qui vouet abſolutè Religioſum eſſe, ſolum vouet ingreſſum. Additum in Nouo, cap.12.num.47.& 49.

Digitized by Google

VOTVM III.
Quoad obligationem.

QVI emiſit votum non ingrediē-di talem domum, ad euitandam occaſionem peccati, ceſſante occaſione, non obligatur voto. cap. 12. n. 28.

Votum ob malum finem factum non obligat. num. 30.

Votum filiorumfamiliàs à parentibus irritatum, vel votū Religioſorum à ſuis Prælatis irritatum non obligat. num. 25.

Votum de ſe obligat ſub mortali. nu. 26. Solum propoſitum faciēdi aliquid, non eſt votum, nec obligat, etiāſi quis induat habitum religionis. num. 26. corol. 6.

Votum factum ſine animo adimplendi, validum eſt & obligatorium: ſecus, ſi verbo tenus promitteret abſque animo ſe obligandi. num. 27. & 38.

Qui vouet animo ſe obligandi, & non adimplendi, peccat, & qui non adimplet votum factum animo vouendi, & non adimplendi, bis peccat. nu. 38.

Votum ſolemne magis obligat quā ſimplex: atque votum magis obligat

quàm

quàm iuramentum.num.31.& 32.

Obligatio voti nõ tollitur,eò quòd non adimpleatur propter eius fractionem.nu.32.

Qui violat votum factum de rebus aliàs præceptis, committit duplex peccatum.num.34.

Votum non committendi tale,vel tale veniale,obligat ſub veniali:ſecus de mortali,quod quidem obligat ſub mortali.nú.65.

Violare votum factum de rebus aliàs præceptis, eſt circunſtantia neceſſariò confitenda,etiamſi fuerit votum de non peccando in genere. numero 34.

Votum factum de re,quæ ex natura ſua eſt contra conſilium, ſed ob aliquam circunſtantiã eſt bona,obligat.num.36.

Peccat,qui vouet aliquid ſciens ſe non poſſe adimplere.nu.38.

Non manet quis liber ab obligatione voti, propter illa omnia ſuperuenientia voto iam emiſſo, quæ ſi à principio accidiſſent, non remiſiſſet votum.num.39.& cap. 18.num.9.

Qui violat votum, peccat toties quoties illud violat.cap.12.nu.39.

Qui non poteſt adimplere votũ in

totum,

totum, tenetur in partem, quã poteſt. num.39.

Votum peregrinandi ad Ieruſalem bufonem ore ferendo, valet, ac obligat quoad peregrinationem, non tamen quoad circunſtantiam ferendi bufonem. num. 43.

Qui vouit caſtitatem, ſi contrahat, & conſummet, tenetur non petere debitum, & mortuo coniuge non contrahere. num.39.

Quæ vouit virginitatem, & patitur ſe corrumpi, tenetur deinde ſeruare votum: ſecus, ſi eo animo vouit, vt virginitate ſemel amiſſa, non teneretur vlteriùs ad caſtitatem. n.43.§.14.

Peccat, qui non implet votum tempore illo, pro quo vouit, vel ſtatim, vel intra certum tempus. Quòd ſi nullum tempus præfiniuit, nõ peccat, quamdiu conſcientia non remordet eſſe in mora. c.12. nu.41.

Peccat, qui faciens votum conditionatum, impedit conditionem, & non adimplet. nu.42. & 43.

Qui vouet aliquid, ſi præſeruaretur ab aliquo peccato, & non preſeruatur, tunc tenetur adimplere votum, quando non facit, quod feciſſet ad ſe præſeruandum, vel quando peccat, ne

tenea

teneatur voto.num.42.

Vota pœnalia,& conditionalia poſita conditione obligant. num. 43. §. 12.Et votum,de opere pio,ſi ſuſceperit filium de concubina,obligat.§.14.

Qui vouet non nubere,non vouet continentiam,& qui vouet continentiam,tenetur non contrahere matrimonium.num.43.§.14.

Peccat mort.qui vouet ob malum finem.num. 43.§.15.

Qui contra ſimplex votum caſtitatis contraxit matrimonium, tenetur ingredi religionem, antequàm conſummet.nu.79.in fine.

Votum caſtitatis annexum ordini ſacro obligat,licèt ſuſcipiens ordiné, non habuerit propoſitum ſeruandi. num.50.& cap.22.nu.50.Et quamuis habuiſſet propoſitum non ſe obligandi ad id,tamen ad id ſeruandum obligatur.cap.22.num.52.

Et ſi ſuſcipiat ordinem per metum reuerentialem patris, poſſet aliquis doctus dicere,quòd non obligatur:& ſaltem hoc erit iuſta cauſa ad diſpenſandum.num.51.

Votum ducendi vxorem de ſe non valet,neque obligat:ſecus in homine fragili.cap.12.nu.43.§.14.

De

De voto ingrediendi religionem non reformatã, vide tit. Religioſus II.

Qui vouet religionem, & non reſtringit votum ad hanc, vel illam religionem, hoc, vel illud monaſterium, ſed in genere, & abſolutè vouet, ſi nõ recipiatur in vna, vel altera, tenetur aliam quærere religionem, vel aliud monaſteriũ. cap. 12. nu. 46. §. 16. licèt qui vouet, refutetur à Prouinciali, vel Generali, niſi iudicetur ineptus. in Nou. cap. 12. num. 62.

Qui vouit aliquam religionem, & non limitauit expreſsè vel tacitè, ad hoc vel illud monaſterium, ſi non recipiatur in propinquis, ſeu finitimis cœnobiis, tenetur ad remotiora externáque loca proficiſci, vbi ſit aliqua ſpes, quòd recipietur. nu. 48.

Qui exiſtens in Hiſpania, vouet ingredi religionem fratrum minorum Conuentualium, quę poſt aliquot dies abrogata fuit in vniuerſa Hiſpania, nõ tenetur quærere monaſterium, in quo recipiatur, in locis vbi non eſt abrogata illa religio. cap. 27. nu. 273.

Vouens certum monaſterium, vel religionem, animo ſe obligandi ad continentiã, quãuis non admittatur, tenetur ſeruare continentiã: ſecus, ſi

caruit hac intentione, licet vouiſſet perſeuerare, vel profiteri: vnde ſi non admittatur, poterit vxorem ducere. cap. 12. nu. 47.

Qui vouit religionem, peccat contrahendo, poterit tamen petere debitum. Ibid. Quòd ſi fornicetur, vel adulteretur, non faciet contra votum. nu. 80. in fine.

Qui vouit initiari ſacris, licèt peccet non adimplendo, non tamen tenetur ad officium diuinum; neque agit contra votum, ſi fornicetur. nu. 47. Vnde qui vouit intra annum initiari ſacris, ſi non initietur, non tenetur etiam elapſo anno ad diuinum officium. Ibidem.

Qui vouit ſolummodò ingreſſum religionis, ſatisfacit quidem voto, ac iuri communi, ingrediẽdo ſine dolo, ſed bona fide, vt experiatur, & probet vires ſuas. Quòd ſi illa vitæ ratio ei diſpliceat, poterit, ſi libeat, intra annũ probationis exire, eo ſolo quòd modus ille viuendi ei non placuit. num. 47. §. 4.

Quòd ſi vouit perſeuerantiam, & profeſſionẽ, non poterit liberè exire intra annũ probationis: quãuis ei modus viuendi diſpliceat, niſi poſt diſpẽ-

ſatio

ſationem impetratam, ex cauſa, quæ viro prudenti videatur iuſta. Ibidem.

Qui autem abſolutè vouit eſſe Religioſum, ſolum vouit ingreſſum. in Nou. num. 47. & 49.

Qui vouit ſtrictiorem religionem, & laxiorem ingreditur, peccat, ſed poſt profeſſionem non tenetur ſtrictiorẽ intrare, anteà verò ſic. cap. 12. nu. 48.

Qui vouit religionem, ſi in nulla recipiatur, poteſt vxorem ducere. nu. 48.

Ingreſſus religionis tunc nõ requirit longum conſilium, quando non ſunt ſpecialia impedimenta, ſcilicet morbus, debita, &c. nu. 49.

Votum factum ob metum ab intrinſeco illatum, obligat; ſecus, ſi metus ſit ab extrinſeco. num. 52.

Votum pueri factum per metum reuerentialem de ingredienda religione eſt nullum, etiam in foro exteriori. cap. 22. nu. 51.

Qui vouit perſeuerare in religione aliqua de laxioribus, tenetur in ea perſeuerare, niſi voluerit ad arctiorem tranſire. cap. 12. nu. 53.

Qui vouit, dum vixerit, non bibere vinũ, peccat mort. toties quoties bibit. Idem, ſi promiſit non bibere in tali

die,

die ,peccat mortaliter toties quoties biberit in illo die.nu.53.

Qui vouit aliquid pro certo tempore,ſi non facit,peccat , & tenetur poſt illud tempus facere,niſi quando is qui vouit,reſpexit principaliter ad diem,vel tempus.num.54.

Non eſt mortale,pœnitere de voto facto.nu.54.

Qui abſque diſpenſatione nō adimplet votum,dubitans an debeat implere,peccat.Ibidem.

Qui vouit,quod per ſe ipſum adimplere non poteſt,nec curat per alium adimpleri,peccat in duobus caſibus. Primò,quando votum ipſum ſaltem tacitè ad id extenditur, vt votū opitulandi pugnantibus in Terra ſancta, extenditur ad ferendam opem per alium.Secundò,quādo vouit id, quod nullo modo poteſt adimplere per ſe ipſum.Aliqui Doctores addunt tertiū, nempe,quando ex ſua culpa factus eſt impotens ad adimplendum. Sed oppoſitum eſt verius.Ibid.

Hæres tenetur implere vota realia defuncti,non perſonalia : mixta verò partim tenetur, partim non. numero 56.

Votum defuncti non obligat hære-

dem quoad obligationem perſonalẽ: ſed ex vi contractus, & promiſſionis, vnde populus tenetur implere vota facta à ſuis prædeceſſoribus præterito tempore. num. 79.

Qui caſtitatem vouit ſine licentia alterius coniugis, eo mortuo tenetur ſeruare caſtitatem. nu. 60. Votum à coniuge factum, non vergens in præiudicium alterius, obligat: ſecus, ſi vergat. num. 61.

Votum de peregrinando factum ab vxore ſine licentia mariti, non obligat, ſi maritus repugnet, imò etiam emiſſum cum licentia, ſi poſteà contradicat ipſe, non obligat: peccabit tamen contradicendo ſine cauſa. Ibidem.

Maritus non poteſt reuocare conſenſum, quem adhibuit in votum continentiæ vxoris. Ibidem.

Vxor, quæ cùm eſſet ſoluta emiſit aliqua vota, ſi iam nupta implere non poſſit abſque præiudicio mariti, excuſatur illo repugnante: eo tamen mortuo, tenetur adimplere. Ibidem.

Votum ſuccurrendi Terræ ſanctæ factũ à marito cũ licentia vxoris, vel ſine illa, obligat. Idem, ſi fiat ab vxore, & poſſit impleri ſine pericu-

Digitized by Google

lo incontinentiæ.num.62.

Vota Religioſorum de materia nõ prohibita obligant,donec irritentur, licèt Prælati ea non approbauerint: & licèt Religioſi ſint impuberes. nu. 67.& 69.

Vota Religioſorum de rebus à Superioribus prohibitis, aliàs tamen licitis,non obligant , donec Superior approbauerit.num.67.

Vota Religioſorum , vt non obligent,ſufficit , quòd Superior iubeat, ne faciant rem quam vouerunt , vel non ſit factus certior de eo. num. 69.

Vota Religioſorum ſemper intelliguntur fieri cum hac conditione, ſcilicet, *ſi Superior non contradixerit* : & ex conſequenti,ſalua voluntate ſummi Pontificis,qui eſt ſupremus omniũ Antiſtes: maior eſt enim poteſtas Papæ quoad hoc erga Religioſos, quàm erga ſæculares. capite 12. numero 76.

Filius tenetur implere votum emiſſum à parente implendum ab ipſo filio,dummodò illud approbet animo ſe obligandi.num.73.

Seruum obligant vota perſonalia, quæ non redundant in damnum domini.nu.74.

Digitized by Google

tur ratificatum, ...
de irritatione.

VOTVM IV.
Quis poſſit vouere.

SVBIECTVS aliquis non poteſt emittere votum validum in eis, in quibus ſubiicitur, abſque eius, cui ſubiectus eſt, conſenſu. cap. 12. nu. 64.

Impuberes vtentes ratione poſſunt regulariter emittere quæcunque vota, ſiue realia, ſiue perſonalia. nu. 68.

Et licèt non poſſint ſe obligare voto ſolemni religionis, etiam conſentiente patre, bene tamen voto ſimplici. Ibidem.

Puberes poſſunt emittere vota perſonalia, & tenentur adimplere, etiam viuentibus parentibus, vel tutoribus, dummodò non contradicant gubernationi paternæ, vel tutoris; aliàs ſecus, niſi eſſent in ſubſidiũ Terræ ſanctæ, vel ex rebus caſtrenſibus, vel cum

co

Digitized by Google

conſenſu parentis.nu.70.

Vota realia à puberibus facta,valida ſunt.Ibidem.

Clericus beneficiarius , & non beneficiarius poteſt emittere omnia vota,ſicut laicus;his exceptis,quę grauiter præiudicant Eccleſiæ,vt longa peregrinatio.nu.74.

Religioſus non poteſt vouere aliquid ſibi prohibitum,licèt ex genere ſuo bonum, ſine conditione , *ſi Prælato placuerit*, nec rem non prohibitam abſque hac conditione , *ſi Superior non contradixerit*.Ibidem.

Neuter coniugum poteſt vouere continentiam ſine conſenſu alterius. capite 22.num.19.

VOTVM V.
Quoad ſolennitatem.

VOTVM duplex eſt,vnum ſolemne, & alterum ſimplex. *Solemne eſt, quod profeſſione tacita, vel expreſſa religionis approbatæ,vel ſuſceptione ordinis ſacri celebratur*.cap.12.n.32.§.13.

Votum ſimplex *eſt,quodcunque aliud ſiue occultum , ſiue publicum fuerit*: numero 32.§.13.

patre, non valet. num...

VOTVM VI.

Quoad irritationem.

IRRITATIO votorum non requirit cauſam. cap. 12. nu. 63.

✠ Votum de non petendo, vel non reddendo debitum emiſſum ab vno coniuge, ſine conſenſu alterius, poteſt ab altero irritari. num. 60.

Maritus poteſt irritare vota facta ab vxore antequàm nuberet, ſi præiudicent marito. num. 65.

Vota poſſunt irritare pater, & eo mortuo, mater, maritus, vxor, dominus, Prælatus, tutor, diuerſimodè tamen: nam pater, mater, vel tutor poſſunt irritare in vniuerſum omnia vota tam realia quàm perſonalia, emiſſa à non habente ætatem requiſitam ad contrahendum matrimonium. Similiter Prælati poſſunt in vniuerſum irritare omnia vota Religioſorum: at verò pater, mater, vel tutor non poſſunt omnia vota emiſſa

ab

Digitized by Google

ab habente ætatem requiſitam ad matrimonia irritare,ſi ſint perſonalia, & illorum iuri non præiudicent, vt votum religionis,& caſtitatis, & hoc ſiue ſint purè perſonalia,ſiue principaliter perſonalia, & acceſſoriè realia:poſſent tamen irritare, ſi eſſent realia, & perſonalia, quæ illis præiudicarent.nu.64.& 70.

Papa poteſt irritare vota Religioſorum.num.76.

Prælatus non poteſt ſine rationabili cauſa,irritare votum ſubditi, ad quod ipſe cōſenſit, vel factum approbauit; irritatio tamen eſt valida.numero 73.

Prælatus poteſt irritare votum ſubditi de non peccando tale, vel tale peccatum,ſiue mortale, ſiue veniale. numero 65. Non tamen poteſt irritare vota nouitiorum.Ibid.

Vt autem Prælatus irritet votum Religioſorum, requiritur quòd fiat certior de voto.Ibidem.

Votum irritatum non obligat, quamuis qui irritauit iterum de nouo conſentiat.Ibidem.

Vota irritata à marito,vxore,domino, parente,tutore, curatore, non obligant, licèt vouentes liberentur

à ſubiectione irritantium, niſi quando expreſsè vouerint ſe facturos, poſtquàm eſſent liberi. nu. 96.

Vota perſonalia emiſſa ab habente ætatem ad contrahendum matrimonium, non poſſunt irritari à parentibus, vt votum religionis, vel continẽtiæ. num. 70. Et vota realia poſſunt irritari vſque ad vigeſimumquintum annum, ſi fiant ab habente ætatem ad contrahendum, dummodò principaliter pertineãt ad rem familiarem: non enim poſſunt irritari, quando acceſſoriè illam tangunt, & adiunguntur perſonalibus, quæ non poſſunt irritari, vt patet in voto profeſſionis, quod transfert in monaſterium bona profitentis. num. 70.

Pater vel tutor poteſt irritare votum profeſſionis emiſſum ab eo, qui non habebat ætatem ad contrahendum: quæ irritatio fieri debet, antequàm vouens perueniat ad prædictã ætatem. Hæc autem limitatio non requiritur in irritatione voti ſimplicis, dummodò non fuerit ratificatum. nu. 71.

Aduertendũ tamẽ, illud quod dicitur de voto ſolẽni profeſſione, nõ habere locũ poſt Trident. ſeſſ. 25. de reg.

cap.

cap. 25. Quoniam huiuſmodi votum eſt nullum. Irritatio autem ſupponit vinculum.

Vt votum cenſeatur ratificari, non ſatis eſt credere quòd valet, nec velle adimplere: ſed requiritur expreſsè velle, quòd in poſterum valeat, quã-uis anteà non valuerit. num. 71.

Pater non poteſt irritare vota filij facta cum conſenſu patris. c. 14. n. 17.

VOTVM VII.
Quoad commutationem.

COMMVTATIO quando fit ex rationabili cauſa, debet fieri in bonum æquale; quando verò ſine illa, in melius. cap. 12. num. 63.

Cauſa ſufficiens ad commutandũ votum caſtitatis, eſt fragilitas adimplendi. num. 78.

Commutans votum debet perpendere qualitatem vouentis, & expenſas, quas facturus eſſet in adimplendo votum. num. 77.

Votum ieiunandi emiſſum à paupere, poteſt commutari in minus, quàm votum diuitis. Ibidem.

Votum de erogãda eleemoſyna ali-

cui Eccleſiæ poteſt commutari, etiam ſine conſenſu Eccleſiæ. num. 78.

Quodcunque votum, etiam Hieroſolymitanum, poteſt commutari in votum religionis. Ibidem.

Quilibet ſimplex Sacerdos nõ poterit commutare votum in articulo mortis, licèt poſſit abſoluere à quacũque voti fractione. nu. 79.

Qui verò poteſt tantùm commutare votum, non poterit cum illo diſpenſare: neque contrà. Ibidem.

Prælati inferiores Epiſcopi nõ habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, non poſſunt commutare, vel diſpenſare vota, niſi ex præſcripto & priuilegio: poſſunt tamen Prælati regulares, quoniam habent iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem. num. 75.

Qui recepit diploma Papæ concedentis facultatem commutandi, debet petere commutationem à Confeſſario. num. 79.

Commutatio facta per Bullã Cruciatæ fieri debet in vtilitatem Bullæ. Ibidem 80.

Non poteſt quis auctoritate propria cõmutare votum etiã in melius, niſi manifeſtè cõſtet illud eſſe gratius Deo, & conſequẽter neque Confeſſa-

rius,

rius,nec alius,cui non ſit data facultas commutandi.in Nou.n.75.

Per Bullam Cruciatæ poſſunt commutari vota emiſſa poſt eam.in Nou. num.80.

VOTVM VIII.
Quoad diſpenſationem.

DEſiderium, & tentatio non A adimplendi vota, non eſt ſufficiens cauſa ad diſpenſandum. ca.12. num.11.

Votum religionis,vel peregrinādi Hieroſolymam, ſi tale peccatum cōmiſerit,non poteſt ab Epiſcopo diſpenſari,nec poſt adimpletam conditionem, nec anteà. Votum autem nō committendi tale peccatum ſub pœna eundi Hieroſolymam,ante impletam conditionem, vtrumque poteſt ab Epiſcopo diſpenſari.num.43.

Qui vouit ingredi religionem, & perſeuerare, debet in petenda diſpēſatione vtrumquè exprimere. Ibid.

Peccat, qui impetrat diſpenſationem voti ob cauſam falſam & iniuſtam.num.57.

Diſpenſatio differt ab irritatione, B

& commutatione: nam irritatio non aliam cauſam poſtulat, quàm volũtatem illius, qui ad irritandum habet facultatem. Diſpenſatio verò cauſam iuſtam, & rationabilem requirit, quoniam qui habet auctoritatẽ diſpenſandi, poterit omninò votum relaxare abſque eo, quòd loco voti aliquid iniungat vouenti, & tunc tam vouens quàm qui diſpenſat, manẽt in conſcientia ſecuri. Commutatio autem, vel redẽptio voti exigit, vt id, in quod votum eſt commutandum, vel redimẽdum, ſit æquè bonum aut melius, quàm id quod vouit. Tunc autem æquè bonum exigitur, cùm ex cauſa rationabili commutatur. Tunc verò melius bonũ exigitur, cùm ſine cauſa, ſed ex mera voluntate fit commutatio. num. 63.

C Cauſa, quæ non eſt ſufficiẽs omninò ad diſpenſandum, ſufficiens eſſe poteſt ad partim commutandum, partim diſpenſandum. Ibidem.

Sine iuſta cauſa non poteſt Papa diſpenſare in voto, nec diſpenſatus erit ſecurus. Præ. 9. n. 11. & c. 12. n. 76.

D Nullo voto, aut iuramento detrahi poteſt poteſtati Papæ, quominùs cum iuſta cauſa poſſit cum illo diſpenſa-

re.

re. numero 67.& 76.

Cauſa,quæ impletionem voti reddit malam,inutilem, vel impeditiuã maioris boni,ſufficiens eſt ad diſpenſandum.Cauſæ autem ſufficientes ad diſpenſandum ſunt leuitas in vouendo,imbecillitas ad implẽdum, neceſſitas publica,& priuata, imò & vtilitas publica,& priuata,& alia,quæ arbitrio Superioris relinquenda ſunt.Si verò impedimentum implendi votũ ſit temporale, non debet concedi diſpenſatio,ſed dilatio.num.76.& 77.

Solus Prælatus Eccleſiaſticus poteſt in voto diſpenſare.num.64. E

Qui tantùm poteſt diſpenſare,non poteſt commutare, neque è contrà. num.76.

Qui habet priuilegium commutandi votum, non poteſt diſpenſare,neque irritare.num.72.

Qui vt impetraret diſpenſationem tranſeundi ex ordine mendicantium ad canonicos regulares,dimiſit habitum, & impetrauit diſpenſationem tacendo hoc,non eſt tutus.Ibidem. F

Solus Papa,vel alius cum poteſtate eius, poteſt diſpenſare in quinque votis,perpetuæ continentiæ,Religionis,Ieruſalem,Romæ, ac Cõpoſtellæ. G

Iſta

Iſta quinque vota reſeruantur Papæ, ſaltem ex conſuetudine. Vnde inferior, qui ſine licentia Papæ abſoluit ab iſtis, incurret in excommunicationem: nõ quidem quicunque inferior, ſed ſolus ille, qui prætextu conceſſionis cõfeſſionaiium Sixti IV. abſoluit, vt habetur in Extrauag. etſi Dominici, num. 75. Sed hæc Extrauagans nũc nihil vel parum prodeſt, quoad contentum in ea principaliter, quia iam confeſſionaiia illa deſierunt. cap. 27. num. 105.

H In omnibus votis (exceptis quinque) poſſunt Epiſcopi, vel iuriſdictionem Epiſcopalem habentes diſpenſare. Prælati verò inferiores non. Votum autem ſolemne continentiæ, Religionis, diſpenſari poteſt à Papa, ſi adſit vrgentiſſima cauſa. Solus verò Papa poteſt diſpenſare in voto continentiæ emiſſo per ſuſceptionem ordinis ſacri. cap. 12. num. 75.

Epiſcopus non poteſt diſpenſare in voto ſimplici perpetuæ continentiæ, niſi eſſet magnum periculũ incõtinentiæ, & non eſſet recurſus ad Papam. n. 76. Poterit tamen diſpenſare in voto temporali continentiæ, & etiam in voto non nubendi. Ibidem.

Votum de danda eleemoſyna alicui Eccleſiæ, diſpenſari poteſt, etiam ſine conſenſu Eccleſiæ cui danda eſt. ca.12.num.78.

Quilibet ſimplex Sacerdos nõ poterit in voto diſpẽſare in articulo mortis.num.79.

Confeſſarij præſentati ordinis minorum, & qui participant eorũ priuilegia, poſſunt diſpenſare in omnibus votis, in quibus Epiſcopi, præterquàm in voto peregrinationis vltra duas diætas. Qui autem recipit diploma Papæ concedentis facultatem ad diſpenſandum, debet petere diſpenſationem à Confeſſario. Ibidem.

Epiſcopus concedendo abſolutionem à ſuis caſibus, & cenſuris, non videtur concedere diſpenſationem votorum, in quibus ipſe poteſt diſpenſare. cap.27.num.255.

VSVRA I.

In ſe.

VSVRA, prout in materia morali ſumitur, ſignificat *lucrum proueniens ex contractu mutui.* c.17.n.206.

Dicere vſuram non eſſe peccatum, eſt hæreticum. num.207.

Vſura eſt prohibita iure naturali, & diuino veteris & noui Teſtamenti, & humano. Ibidem.

B Vſura eſt duplex, mentalis tantùm, mentalis & realis. Atque vſura quidem mentalis differt à peccato mentali vſuræ: hoc enim non obligat ad reſtitutionem. nu. 208. Illa verò obligat. num. 214. & clariùs explicatur num. 243. §. 98.

C Intentio principalis lucrandi ex mutuo, ſufficit ad conſtituẽdam vſuram, etiam ſine pacto expreſſo, vel tacito, non tamẽ ſufficit minùs principalis. num. 209. Qui iurauit ſoluere vſuras, tenetur intra ſtatutum diem ſoluere, vel petere abſolutionem iuramenti. num. 246. §. 109.

D Promiſſio ſoluendi vſuras non valet. num. 245.

Soluens vſuras peccat, conſentiendo peccato vſurarij. Atque petere ſub vſuris à nolente mutuare gratis, licitum eſt, imò & accipere. num. 246.

Sed peccat, qui inducit alium, vt ſibi det ad vſuram, ſecus, ſi peteret à parato, vel petit ab aliquo mutuum ſimpliciter, & quia non vult gratis mutuare, accipit ſub vſuris. num. 262. & cap. 21. num. 25.

Indi

Indigens extremè, licitè poteſt inducere ad ſibi mutuandum ſub vſuris nolentem aliter mutuare, quia hoc eſt conſulere minus malum. cap. 17. num. 263.

Qui verò petit mutuum ab vſurario, abſque neceſſitate, peccat, ſecus, ſi petat ex neceſſitate. cap. 14. num. 27. E
Ratio huius differentiæ eſt, quia qui petit ob neceſſitatem ab vſurario parato, vt ſibi mutuet ſub vſuris, nõ petit ab eo rem malam, quamuis peccãdi materiam offerat: qui autem petit extra neceſſitatem, petit rem malam. quod alio exemplo declaratur. Qui petit ab infideli, vt ſibi promiſſa iuramento firmet, non peccat, licèt ſciat illum iuraturum forè per ſuos falſos deos: qui autem peteret ab eo, vt iuraret per falſos deos, peccaret quidẽ. num. 31. lit. F, & in Nou. num. 39.

Vnde peccat mort. capiẽs ſub vſuris merces ad res vanas, graue æs alienum contrahendo, vxorem, & liberos notabiliter damnificando. Idem de capiente ad intereſſe, & emente habita fide de pretio merces, quas vendit præſenti pecunia. cap. 17. nu. 263. I

VSVRA II.
Quoad venditionem, vel emptionẽ.

A QVI vinum, triticum, vel oleum alicuius prædij ante menſẽ, vel vindemiam minoris emit ob anticipationem ſolutionis, quàm valebunt collecta, tenetur reſtituere. cap. 17. num. 22.

Idem de emente aliquid minoris iuſto pretio ob anticipatam ſolutionem, vel cariùs vendente ob dilatam, quamuis poſteà augeatur pretium rei venditæ. num. 228.

Per iuſtum autem pretium intelligitur infimum, medium, vel ſupremum. num. 227. & 228.

Qui vendit aliquid vno menſe pretio maiore, quo valiturum eſt in alio, ad quem vſque non erat ſeruaturus, peccat cum obligatione reſtitutionis. Si tamen eſſet ſeruaturus, licitum erit tribus concurrentibus. I. Ne accipiat pretium ſummũ, ſed medium. II. Vt de pretio deducat tãtum, quantum ſeruando diminuẽdũ eſſet. III. Vt deducat impenſas in ſeruando faciẽdas. n. 239. §. 95. & in No. §. 104.

Vſura eſt, vendere rem dilata ſolu-

tione

tione in aliud tempus, maximo pretio, quod valebit vſque ad illud: ſecus, ſi vendat cum pacto, vt ſibi ſoluatur pretium medium minimi, & maximi, quod ab emptionis tempore, vſque ad tẽpus in quod ſeruaturus erat valeret, ſiue pretium creſceret, ſiue decreſceret. num. 243. §. 96.

Vſura eſt, vendere aliquid indigenti pecunia, cùm pacto, vt ſtatim ſibi reuendat minoris iuſto pretio: ſecus, ſi ſimpliciter vẽdit iuſto pretio, quãuis ſummo, & deinde quia emptor vult reuendere, & non inuenit emptorem, idem venditor iterum emit iuſto pretio quamuis infimo. §. 97. Pactum de retrouendendo ſimulatè factum animo magis mutuandi quàm emendi, vſurarium eſt. num. 247.

VSVRA III.
Quoad mutuum.

MVTVVM verum ſolùm reperitur in rebus, quæ vſu conſumuntur, & conſiſtunt in numero, pondere, & menſura: palliatum verò in aliis etiam rebus & contractibus. cap. 17. num. 206.

Intentio principalis lucrandi ex mutuo ſufficit ad conſtituendam vſuram, etiam ſine pacto expreſſo, vel tacito, non tamen intentio minùs principalis. num. 209. Vnde peccat, qui mutuat ob lucrum conuentum expreſsè, vel tacitè, aut principaliter ſperatum. num. 214.

Non eſt vſura ſperare ſecundariò, vel principaliter lucrum amicitiæ, & gratitudinis ex mutuo. num. 209.

Qui poſtquàm mutuauit principaliter propter lucrum mutat intentionem in intentionem minùs principalem, ſi gratis datum accipiat, non eſt vſura. Ibidem.

Non ſunt vſurarij omnes qui mutuant cum ſpe lucri, ſine qua nō mutuarent. Ibid.

Qui bona fide accipit aliquid à mutuatario, credens dari gratis, nō peccat: quòd ſi poſteà intelligat nō gratis dari, tenetur reſtituere. Ibidem.

Quamuis mutuator liberaliter mutuauerit, non poteſt accipere à mutuatario lucrum, quod dat coactus.

Ex qualitate autem rei datæ, & perſonæ dantis, & ex aliis circunſtantiis iudicandum eſt, quando mutuatarius dat gratis lucrum. Ibidem.

Quan

Quando præceſſit pactum, nō cenſetur dari gratis, quamuis magnates dicant in literis ſe gratis dare. num. 244. §. 99. vel 104. D

Qui mutuat, vt mutuatarius ſoluat debitum, non eſt vſurarius; nec eſt vſura, accipere aliquid ob iuſtam mercedem ſui laboris, vel famuli, numerandi magnam ſummam pecuniȩ, vel pro ſumptu & labore mittendi pecuniam mutuatam longè abſenti.

Vſura eſt, permutare, locare, vel vendere minoris iuſto pretio, ob anticipatam ſolutionem debitorum, vel maioris ob dilatam. num. 210.

Vſurarij ſunt, qui agros ſuos pluris iuſto pretio rigido locant propter dilatam ſolutionem ſuorum debitorū, vel propter mutuationem tritici ad ſerendum, & victus, aut pecuniæ ad alia neceſſaria. Ibidem. Idem de his, qui ſuos redditus quàm maximo poſſunt pretio locant, in auctionibus publicis, propter dilatas ſolutiones. Ibidem. E

Certum eſt apud omnes intereſſe damni emergentis & lucri ceſſantis, ex mutuo proueniēs peti poſſe in tribus caſibus. I. Quando præceſſit mora in ſoluendo. II. Quando mutuū ex-

cortũ eſt per vim. III. Quando à principio conuenit de ſoluendo damno. Quibus caſibus licet paciſci etiam à principio de certo, & determinato lucro vltra ſortem: quod tamen iã non habet locum in materia cambiorum poſt Extrauagantem Pij V. num. 212. & num. 183. lit. M, in explicatione eiuſdem Extrauagantis, not. 4. & in Nou. num. 301.

Præterea licitũ eſt in mutuo ſponte facto recipere aliquid vltra ſortem, ob intereſſe lucri ceſſantis, etiam ante moram, vel culpam, concurrentibus tamen nouem conditionibus, quæ tamen non ſunt omnes neceſſariæ. I. Quòd hic lucrandi modus non tantùm ſibi placeat, quantùm negotiationis; ſed hæc non eſt tam neceſſaria: nam iuſtum & iniuſtum, nõ in bonitate vel malitia animorum conſiſtit, ſed in rerum externarum æqualitate, vel inæqualitate. Vnde etiam nihil refert, an mutuans ſit rogatus, & quæſitus à mutuatario, an vltrò mutuet, dummodò ſeruetur id quod ad iuſtitiam commutatiuam pertinet. II. Quòd intereſſe ſit verum: & hæc eſt neceſſaria.

III. Quòd mutuatio, vel non ſolu-

tio ſit cauſa ceſſationis lucri: ſed talis non eſt, quando mutuans pecuniam, habet aliam qua negotietur: quæ limitatio non procedit, ſi aliam pecuniam deſtinaſſet ad alios fines, veluti ad fortuitas neceſſitates, neque negotiationi cõmittere vellet, quod prudẽtiæ eſt. IV. Quòd non ſit aſſuetus dandis vſuris, quoniam ex tali conſuetudine præſumeretur volũtas exercendi vſuram: ſed hæc conditio non procedit in foro conſcientiæ, in quo veritas præualet præſumptioni.

V. Quòd non recipiat intereſſe priuſquàm conſtet, quòd veriſimiliter lucratus fuiſſet; quod etiam in materia cambiorum ſtatutum eſt à Pio V. H

VI. Quòd mutuatarius non egeat extremè; ſed hæc non videtur neceſſaria. Quia non tenetur ex præcepto ſubuenire illi gratis: imò ſatisfacit mutuando, vt, cùm poterit, ſoluat, & mutuare ſine intereſſe, eſſet donare. I

VII. Quòd mutuans ob hoc non incurrat infamiam vſurarij apud ſimplices, ignorãtes qualitatem aliàs bonam huius contractus. Hæc non ad vſuram, & reſtitutionem euitandam neceſſaria eſt, ſed ad euitandum L

peccatum ſcandali adiungitur.

VIII. Quòd cauſa principalis mutuandi ſit ſubſidium neceſſitatis, vitæ, ſalutis, honoris, aut bonorum proximi, quæ conditio magis eſt honeſta, quàm neceſſaria.

IX. Quòd non capiat, neque paciſcatur totum intereſſe, quod veriſimiliter expectatur, ſed solùm tantum quantum valet illa veriſimilis expectatio: atque ideò qui cogitur ſoluere pœnam, vel intereſſe creditori ſuo, eò quòd mutuatarius ſuus non ſoluit ei mutuum ſtato die, licitè poteſt (nō ratione mutui, ſed intereſſe damni emergentis, etiamſi promiſſio de ſoluendo tali damno non præceſſerit) recipere illud, quod ſic ſoluit, & etiam compenſationem damni accepti, ob venditionem rerum ſuarum minoris quàm valerent, aut emptionem tritici & vini cariori pretio, eò quòd ſtato die debitum ei nō ſoluit. Non poſſunt tamen quicquam capere iuſta ratione intereſſe lucri ceſſantis ij, qui nolunt, vel non poſſunt negotiari, nec res frugiferas emere, & mutuāt ad intereſſe. Neque illi mercatores, qui certa pecuniæ ſumma negotiantur, & non maiori, & aliam,

quam

quam habent, ad intereſſe mutuant. Neque qui multas pecunias in nũdinas important, & emptis mercibus ſuo propoſito ſufficientibus, reliquas pro intereſſe mutuãt, quia omnes iſti nullum intereſſe verum prætendere poſſunt. num. 212.

Qui mutuauit triticum paratũ ad ſeminandum, poteſt aliquid recipere ratione lucri ceſſantis. num. 211. O

Licitum eſt vni Hiſpano dare alteri Romæ centum ſcuta pro centum ſoluendis ab eodem in Hiſpania cum aliquo augmento, non quidem per viam intereſſe lucri ceſſantis, ſi non habebat illa deſtinata ad mercandũ, vel ad emendum aliquid frugiferum; nec per viam emptionis, & commutationis rei præſentis cum re abſente, ſi ille nec formaliter, nec virtualiter habet illa in Hiſpania: ſed poteſt per viam emptionis, & commutationis rei præſentis cum abſente, ſi alter habet verè & formaliter illa ſcuta (quæ vendit) in Hiſpania, aut virtualiter in redditibus beneficij, vel aliorum bonorum, vel crediti boni, & probabilis. Quia ratione abſentiæ valent minùs ſcuta abſentia, & ratione valoris, quia plus valent Romæ centũ ſcuta, P

quàm totidem in Hiſpania. Eſt etiam licitum per viam mutui, præſuppoſito quòd eadem pecunia valet hic pluſquàm ibi, imò licèt non valeret plus data facultate mutuatario ſoluẽdi in vrbe, aut ſi malit in partibus cum cãbio, quo traductio illorum in vrbem conſtabit: quoniam in hoc caſu nihil videtur capi vltra ſortẽ, niſi ad ſummum intereſſe damni emergẽtis, prȩſertim ſi qui dat, eget illis, vel putatur eis opus habiturus in vrbe.

Q Non tamen hoc erit licitum, vt ob ſolam dilationem, aut ſolùm ratione mutui acciperet intereſſe lucri, maximè ſi eadem pecunia valeret minùs Romæ quàm alibi. nu. 283. lit. N, concluſione 7. & in Nouo, num. 301. not. 6. Mutuãs centum ducatos in noua Hiſpania, non poteſt capere totidem in veteri Hiſpania, & mutuans in veteri, poteſt amplius recipere in noua. nu. 283. lit. R, & in Nouo, num. 295.

R Peccat, qui mutuat poſita pœna, niſi intra diem ſtatutum ſoluerit, quem iam à principio credebat non poſſe ſoluere ad eam diem: idem, ſi pœnam exigit ab eo, qui ſine culpa non ſoluit per impotentiam: idem, ſi ſoluta parte debiti, totam exigit pœnam,

ſaltem

Digitized by Google

ſaltem quando obligatio eſt diuiſibilis, non tamen peccat, ſi poſuit pœnam, vt ſoluat timore incurrendi eã. num. 215.

Vſura eſt, mutuare rem cum pacto, vt reddatur, quãdo probabiliter creditur plus valitura; ſecus, ſi eſſet dubium, vel ipſe ſeruaturus eſſet in illud tempus, & non tollit debitori libertatem ſoluẽdi ante illud tẽpus. n. 219.

Non eſt vſura, mutuare res vno menſe vſque ad alium: in quo veriſimiliter plus valebit, vt reddatur ęquè bonum in illo, vel ante illum. num. 239. §. 45. S

Vſura eſt, mutuare cum pacto, vt molat in ſuo molendino, vel emat in ſua taberna, vel laboret in ſuo prædio, & debet ſatisfacere per hãc obligationem iudicio boni viri. nu. 220.

Vſura eſt, mutuare cũ pacto, vt ſibi vẽdatur triticũ, vel aliquid aliud etiã iuſto pretio, vel mutuare cum pacto aſſecurationis; ſecus, ſi mutuatarius liberè voluit aſſecurare: tunc enim licitè poteſt paciſci de pretio aſſecurationis. num. 221. Et per hoc explicatur caput finale de vſuris. Dãnat enim aſſecurationẽ in mutuo propter preſumptionẽ, quia ſcilicet preſumit, vel T

quòd mutuatarius fingebat ſe traie-
ſturum pecuniam per loca periculo-
ſa, cùm tamen non ita eſſet, vel quòd
mutuans cogit mutuatarium, vt aſſe-
curet mutuum, cùm tamen non ha-
beret animum aſſecurandi. numero
284.

Vſuræ nauticæ sūt prohibitæ quoad
forum exterius', ſi ob mutuum pecu-
niæ numeratæ accipiantur: & etiam
quoad interius, ſi accipiãtur pro mu-
tuatione; ſecus, ſi propter ſolam ſecu-
ritatem. num. 283. lit. A', & in Nouo,
num. 285.

Vſura eſt, mutuare alicui pecuniã
traiiciendam per loca periculoſa, eo
pacto, vt mutuatarius faciat eam aſſe-
curari à mutuante accepto aliquo
pretio: ſecus, ſi mutuatarius ſponte
vellet eã aſſecurare cũ mutuãte. Ibi.

Vſura eſt, mutuare cum pacto, vt ſi
mutuatarius intra certũ tempus mo-
reretur, liber eſſet, & ſi viueret, du-
plum redderet: & mutuare magnati
cum pacto, vt conferat ſibi aliquod
officium æſtimabile pretio. Verũ eſt,
quòd non tenetur reſtituere id, quod
tali officio lucratur. num. 222.

Mutuantes ſub vſuris regibus ad id
aliquo modo cogentibus, difficilè

poſſunt iuſtificari, nec per viam alicuius cambij, nec per aliam viã. nu. 283. lit. O, & in Nou. nu. 302.

Vſura eſt, mutuare alicui cum pacto, vt iuuet mutuantem, vel deprecetur pro illo, vel vt iterum mutuet, vel, ſi medicus eſt, vt mutuatori medeatur. num. 223.

Vſura eſt, mutuare triticum vetus cum pacto, vt reddatur nouum, ſciens nouum plus valiturum. nu. 224. Non tamen peccat mutuans triticum cũ pacto, vt plus recentis reddatur, quãdo veriſimiliter creditur, quòd non valebit plus quàm vetus, quod mutuatur. Ibidem.

Non eſt vſura, tempore caritatis annonæ triticum æſtimatum pretio, quo tunc venditur, mutuare cum pacto, vt tempore ſolutionis reddatur triticum pretio quo tunc valebit. numero 225.

Vſura eſt, nolle recipere ſuum debitũ vſque ad tempus, in quo pretiũ eius creſcat, cùm debitor non teneatur expectare illud tempus. Idem de mutuante alteri cum pacto, vt nõ reſtituat ante tale tempus, vel in alio loco extra illud, in quo iure tenetur. Ibidem. Idem de mutuante pecuniã

argen

vel propter laborem, vel pericu
vel impenſas ſubeundas in rec
rando, vel illa quibus emit hab
deſtinata negotiationi, vel empt
frugiferorum, nu. 230. Nobis au
verum videtur.

Licitum eſſe minoris emere d
non ſoluenda, vſque ad annum
dum, vel tertium, &c. quàm ſi pr
ti die ſoluenda forent, vnde de
poteſt emere minori in principi
ni ea, quæ ſoluenda ſunt à ſe in
quicquid alij dicant. num. 232.

Z Qui mutuò accepit centum
pacto dandi decem vltra fortem
poteſt eadem centum alteri mu
cum eodem pacto ratione mutu
ne tamen ratione damni, quod
pateretur. nu. 233.

Vſura eſt, mutuare cum pact
mutuatarius vltra ſortē det ali
alicui tertio, vel pauperibus. nu.

Non eſt vſura, mutuare cum p

Digitized by Google

vt ſibi remittatur iniuria: quia pœna iniuriæ non debetur in foro conſciẽtiæ. Ibidem. Secus, de mutuante cum pacto, vt non ſolùm remittatur iniuria, ſed etiam damnum, quod iniuria affectus paſſus eſt, quódque ſibi debetur in conſcientia. nu. 238.

Qui centũ aureos mutuat ad annũ, ſi intra illum creſcat eorum valor autoritate publica, debent ſolui eidem totidem in fine anni; ſi ea vſque ad annũ erat ſeruaturus: vel ſi mutuauit, cũ pacto, quòd redderentur ei alij cẽtũ eiuſdẽ metalli, & formæ, ſiue maioris ſiue minoris valerẽt in fine anni, imò quamuis nõ eſſet ſeruaturus, nec feciſſet prædictum pactũ. nu. 283.

Vſura eſt, commendare, vel deponere pecuniã apud mercatorem intẽtione principali, vt aliquod lucrum annuum ſoluat, & tenetur reſtituere etiam nõ interueniente pacto: ſecus, ſi acciperet à mercatore donante gratis, quamuis libentiùs habeat ſuã pecuniam depoſitam penes hũc gratum, quàm penes alium: & licèt mercator det illud ſperans propter hanc largitatem pecuniam non auferendam à ſe. num. 243. §. 9.

Licitè poteſt quis legare pecuniã

benefi

beneficiariis alicuius Eccleſiæ,vt perpetuò ſingulis menſibus tot Miſſæ pro legante dicantur , quot ex lucro pecuniæ ad rationē quinque pro cētum quotannis dici poterunt.n.257.

Licitum eſt reipublicæ conſtituere officium mutuandi egentibus, cōſtituto ſalario de publico,imò & prȩſtito aliquo paruo lucro reddendo à mutuatariis pro labore officiarij.nu. 283.lit.A,& in Nou.num.285.

Mutuanti mille in India , ea lege, vt poſt certum tempus eadem petat vbique terrarum inuenerit mutuatarium , ſatisfit; ſi ſoluantur Romæ deductis cambiis,vel illa mille integra. num.43.

VSVRA IV.
Quoad locationem & conductionē.

QVI pecora, vel prædia emit ab eo,quem credit non habere, & ſtatim certa penſione eidem locat, tenetur reſtituere penſionem, quam ex re,quȩ non erat,cepit:ſecus,ſi emit bona fide,credens probabiliter eum habere illa , nec tenetur reſtituere, etiam cognita veritate.num.229.

VSVRA V.

Circa cambia.

QVI deponit nummos apud vſurarium habentem proprias pecunias ad exercendam vſuram, non peccat; ſecus, ſi non habeat proprias. c. 14. num. 31. lit. F, §. 12. & in Nouo, num. 40.

De commendante pecuniam apud mercatorem, ea intentione, vt aliquod lucrum annuum ei ſoluatur, vide ſuprà tit. Vſura III. lit. Z.

De mutuante mille in India, quomodo ſatisfiat ei Romæ, vide tit. Vſura III. in fine.

De vſura circa pignus, tit. Pignus. De vſura circa ſocietatem, tit. Societas.

VSVRA VI.

Quoad reſtitutionem.

VSVRA eſt minùs debita, quàm debitum ex aliis contractibus. cap. 17. nu. 53. A

Famulus vſurarij tenetur reſtituere tanquàm faciens, vſurarius verò tanquàm conſentiens. nu. 19.

Et famulus tenetur etiamſi ſolùm pecuniã dedit, & pignora, vel ſolutio- B

nem vſurarum accepit, dummodò ſciant pecuniam, quam ferunt mutuã, mitti ad vſuram, & quam recipiunt, ratione vſurarum recipi, & tenentur reſtituere ante executionem principalium, quia nõ cenſentur acceſſorij. Idem de proxeneta rogante, vt det ad vſuram; ſecus, ſi ſimpliciter rogauit vt daret ad mutuum: ſecus etiam, ſi non ſe tenet principaliter ex parte vſurarij, ſed ex parte indigentis. numero 267.

C Qui gratis mutuare volenti ſuadet, vt nõ mutuet niſi ad vſuram, tenetur reſtituere in ſolidum. num. 265.

Qui mutuat vſurario in malos fines, nõ poteſt licitè capere ab eo ſolutionem, ſi ex ea redditur impotens ad ſoluendas vſuras. num. 264.

D De emẽte pignus amiſſum ob vſuras non ſolutas, idem eſt ac de emente rem alienam. nu. 265.

Bona vſurarij non ſunt obligata pro vſuris extortis. Dominium rei lucrifactæ per vſuras, tranſit in vſurarium, & dominium rei venditæ per vſurarium, tranſit in emptorem, nec poteſt auferri à ſoluente vſuras pro earum reſtitutione. Ibidem.

Vſurarius non tenetur reſtituere

quod emit ſuo nomine ex pecunia vſuraria. num. 278.

Debitor poteſt recuperare rem quam ſoluit pro vſuris, ſi eſt penes vſurarium: imò etiamſi ſit penes aliũ titulo gratuito, ſaltem cùm deſunt vſurario bona ad reſtituendũ. n. 265.

Qui aliquid notabile accipit gratis ab vſurario in eadem ſpecie, qua fuit datũ illi, vel etiam in alia, ſi ſciebat, vel probabiliter dubitabat, eius bona non ſufficere ad reſtituendas vſuras, tenetur reſtituere illis, quibus vſurarius tenebatur. num. 266. E

Geſtor negotiorum, vel tutor, qui etiam nomine ſuorum principalium dedit ad vſuras, vel recuperauit, eas tenetur reſtituere, illis nõ reſtituẽtib⁹, etiãſi fuerit merus executor. nu. 267.

Vxor vſurarij ſciens maritum non habere ampliùs quàm ad reſtituendas vſuras, peccat viuendo ex eius bonis, cùm ex ſuis, aut conſanguineorum, vel ſuo labore honeſtè viuere poſſit. Quod reſtringendum eſt, quãdo viuit de eiſdem bonis vſura acquiſitis, quorum dominium non tranſit in vſurarium, vt pignora fructifera; & quando viuit ſumptuoſiùs, quàm decet ſtatum eius: aliàs ſecus. Quoniam maritus F

plus obligatur ad ſuſtentandam vxorem, quàm ad reſtituendas vſuras. ca. 17. nu. 268.

G Idem de vxore cuiuslibet alterius non habentis ampliùs quàm ad ſoluendum debita. Idem de filiis, qui aliter viuere non poſſunt: ſecus, ſi poſſint, niſi ſeruitia patri facta id me reantur. Idem de famulis, qui ſui victus impenſam lucrantur: & de filiis, & famulis ignorantibus bona quibus ſuſtentantur, parta fuiſſe per vſuras. Et de illis, qui adferunt vtilitatem rei familiari, dummodò non accipiant in ſtipendium eandem rem extortam per vſuram. Non tamen eſt idem de his, quorum opera non affert tantùm vtilitatis rei familiari, quantùm impenſæ. nu. 270.

H Peccat, qui à ſocero vſurario, cuius bona non ſufficiunt ſoluendis vſuris, accipit dotem, etiam moderatam, etiã in pecunia, vel in aliis rebus, cuius dominium transfertur in vſurarium. Et peccat, ſi repugnat vxori volenti dotem illam reſtituere; vxor tamen ſine marito nõ poteſt reſtituere. nu. 271.

Vxor abſque licẽtia mariti vſurarij nõ poteſt reſtituere vſuras, ſi timeatur ſcãdalũ: ſecus, ſi non timeatur. n. 272.

Iudex

Iudex, qui adiudicat vſurario vſu- I
ras, vel non cogit ad reſtituendum eas, tenetur reſtituere in ſolidum: idẽ de Notario publico faciente ad hoc inſtrumentum ſimulatum. nu. 275.

Si tamen hoc fecit in fauorem indigentis, licèt peccet mortaliter, non tenetur reſtituere. nu. 276.

Quòd ſi faciat ſcripturam apertè L
vſurariam, non tenetur reſtituere, niſi fiat in loco, vbi ex ſtatuto iniuſto, vel conſuetudine, accipientes mutuũ ſub vſuris, compellantur eas abſoluere: nec etiam tenetur reſtituere pretium acceptum pro conficienda ſcriptura vſuraria. Ibidem. Quod dictum eſt de Notario, idem dicendum eſt de teſte. nu. 277.

Procurator, vel Aduocatus, qui M
iuuant in hoc vſurarium, nempe vt Iudex adiudicet illi vſuras, vel non cogat ad reſtituendum eas, vel certè impediunt reſtitutionem earum petenti, tenentur reſtituere in ſolidum. Nec excuſantur, quòd ſcripturæ in ſuperficie viderentur iuſtæ, ſi ſciebant factas eſſe pro vſuris. In qua etiam obligatione irretitur Notarius publicus huiuſmodi ſcripturam ſimulatam faciens, vt paulò antè dictum

eſt.numero 275.

N Vſurarius tenetur reſtituere quod accepit vltra ſortem, vel fructus pignoris perceptos, vel quos percipere potuit. Et ipſo non reſtituente, tenentur hæredes, vnuſquiſque pro ſua parte. Quòd ſi vnus non poteſt, alius tenetur ad id iuxta vires hæreditatis. Tenentur donatarij, legatarij, & qui gratuitò acceperunt aliqua bona ab vſurario, ſi pars, quæ peruenit ad hæredes, non ſufficit. num. 278.

Vſura mentalis tantùm obligat ad reſtitutionem. capite 23. num. 102. & 103. §. 5.

O Ratio autem cur vſura mentalis obliget ad reſtitutionem, & Simonia mentalis non obliget, eſt primùm, quoniam ſic declarauit Papa, cui debemus humiliter aſſentiri, & credere non defuiſſe illi rationem ita declarandi, vnde ratio iuſta & vera huius deciſionis ab eo erat petenda. Deinde, quoniam quod pro vſura datur, coactè datur; quod autẽ pro Simonia, ſponte; vt quod datur pro emptione, aut venditione. Tertiò, quia quod datur per viam Simoniæ, datur per viam commutationis, quæ de ſe iure probatur, non autem quod

datur

datur per viam vſuræ. Quartò, quia vſura bene ſoluitur, & malè recipitur. Nam ſoluere vſuram, non eſt peccatum, recipere autem, ſic. Vnde qui eam malè recipit ab eo qui bene dat, tenetur reſtituere danti.

At qui per Simoniam mentalem accipit ab eo qui malè dat, bene ſuſcipit ob ignorantiam malæ intentionis, aut ſaltem accipit à malè dante, & conſequenter nemini tenetur reſtituere illud, ſaltem ſi præſtet illud propter quod datum eſt. Nam qui bene vel malè accipit aliquid ab eo qui malè dat, non tenetur ex præcepto ad reſtituendum illud; ſaltem ſi illud, cuius cauſa datum eſt, fecit, & nulla ſpeciali lege id iubeatur. numero 102. §.5. & in Nouo, numero 103. §.5. P

VSVRA VII.
Quoad pœnas.

PECCAT Sacerdos audiens confeſſionem vſurarij manifeſti, vel impendens ei abſolutionem, vel aliud Sacramentum, antequàm reſtituat vſuras, vel præſtet cautionem. Et nolenti hoc facere, nemo debet eſſe A

Digitized by Google

teſtis in teſtamento (quod teſtamentum nullum eſt ipſo iure) nec confeſſionem eius audire: nec ipſe eſt in loco ſacro ſepeliendus. capite 17. num. 279. Et qui eum in loco ſacro ſepeliret, niſi priùs præſtitis ſuprà dictis, excommunicatur per Clem. 1. de ſepult. Ibidem.

3 Quòd ſi vſurarius in periculo mortis eſt, & vult præſtare ea, ſed non poteſt, à quolibet Sacerdote audiri poteſt, & abſolui, & obtenta ab eo facultate, eius promiſſionem Epiſcopo declarabit, vt ſi conualuerit ipſe, vel ſi moriatur, eius hæres ad reſtitutionem ab eodem compellatur. His autem factis & præſtitis, poterit & ad communionem, & ad ſepulturam in loco ſacro admitti. num. 279. & cap. 26. nu. 28. & in Nouo, nu. 28.

C Vſurarius manifeſtus dicitur, *qui palam & notoriè mutuat ad vſuram.* cap. 27. numero 137. *vel res ob dilatam ſolutionem manifeſtè vendit cariùs iuſto pretio rigido.* cap. 17. num. 280.

VSVS RATIONIS.

A QVANDO puer peruenit ad vſum rationis, tenetur ſe conuertere in

Deum,

Deum, eo modo, quo dictum eſt titulo Charitas.

Vſus rationis non aduenit omnibus B in eodem tempore. Tunc verò cenſebitur puer illum habere, cùm ob maleſactum verecundatur, & diſcernit bonum à malo. Et interrogatus, an ſit bonum innocentem interficere, furari, patri aut matri maledicere, &c. ille negatiuè reſpondet: aut interrogatus, an ſit bonum pauperi ſuccurrere, adire Eccleſias, non furari, &c. ille affirmatiuè reſpondet. cap. 21. num. 33. Præſumitur autem in foro exteriori poſt ſeptem annos, & non ante. capite 27. num. 230.

BIBLIOTECA ROMA VITTORIO EMANUELE

V X O R.

NON poteſt mutare habitum, ſine A licentia mariti, in habitum Religioſorum tertij ordinis. capite 12. num. 62.

Peccat mortaliter vxor, quæ eſt notabiliter inobediens marito in his quæ ad regimen domus, & bonos mores pertinent. Vnde aliquando obligatur ſub mortali, præcepto mariti obedire. Peccat etiam mortaliter, quę non vult ſequi maritum aliò mi-

Digitized by Google

grantem, niſi præceſſiſſet pactum, ne aliò migraret, & nulla eſſet iuſta neceſſitas, quæ cogeret eum à pacto recedere: &, vel ſi vir ſit vagabundus, & non erat talis, quando contraxerunt. cap. 14. num. 20.

B Poteſt diſcedere à marito pertrahente eam ad mortale. cap. 16. n. 22.

Poteſt de bonis mariti nolentis reſtituere, ſoluere eius debita, etiam contra expreſſam voluntatem eius. cap. 17. nu. 117.

Accipiens verò aliquid notabile ex bonis mariti contra voluntatem eius pro cognatis, vel pro ludis, vel pro pigmentis, &c. peccat mortaliter, & tenetur reſtituere. numero 153.

Et licèt maximam dotem dederit marito, non tamen poteſt abſque eius licentia notabilem quantitatem alteri dare ſimul, nec minutatim, ſi à principio ſtatuit dare notabilem quantitatem. nu. 155.

C Nullam eleemoſynam poteſt facere, niſi in his caſibus. I. Extremè indigenti. II. Vbi conſuetudo habet, quòd paruas poſsit facere, & hoc quamuis maritus expreſsè contradicat: dummodò non intelligat, quòd verè & ex animo cōtradicit. III. Ad euitandum

graue

graue malū temporale vel ſpiritua-le mariti. IV. Si maritus eſt amens. V. Si eſt abſens. Sed in his duobus caſibus, non poteſt dare amplius quàm id quod maritus ſanus vel præſens dare ſolitus erat. VI. Quando maritus pro eius victu deſignat aliquid certum, & ex eo parciùs viuendo adimit aliquid erogandum in pauperes. VII. Si habet bona paraphernalia. VIII. Quando propria arte lucratur aliquid, dummodò lucra non ſint communia, vt contingit in Hiſpania. num. 153. 154. & 155.

Vxor habet adminiſtrationem domus abſente marito, niſi aliter ſtatuatur per maritum, vel ſuperiorem. nu. 154. Poteſt diſponere de bonis paraphernalibus pro ſua voluntate, niſi conſuetudo, vel ſtatutum patriæ eſſet in contrarium. num. 155. D

Si dedit marito dotem ſufficientem ad ſuſtentandum, & lucratur aliquid per artem texendi, aut ſuendi, &c. poteſt de huiuſmodi lucris diſponere: non tamen in regno Hiſpaniæ, vbi lucra communia ſunt, & adminiſtratio reſeruatur marito. Ibidem.

Dimidia lucra, quæ adquiruntur vxori, adquiruntur reuocabiliter. Ibi.

Poteſt,ſi maritus eſt prodigus,clàm accipere aliqua, etiam reclamante marito, vt prouideat domui. Licitè poteſt etiam in foro conſcientiæ totam dotem repetere mortuo marito. Quamuis ille multa ſuperflua impendiſſet in alendo & ornando eã. Ibid.

F Donata vxori à conſanguineis ad eam pertinent, & ad maritum, quæ ei dantur à cõſanguineis ipſius.n.166.

Dotem acceptam à patre vſurario non poteſt reſtituere ſine licentia mariti. Peccat tamen,ſi conuenit cum marito de non reſtituendo.num.272. Quomodo poſſit ſuſtentari de bonis mariti, non habentis amplius quàm ad ſoluenda debita. Vide tit. Vſura VI. *Quoad reſtitutionem.*

DEO IESV Chriſto honor & gloria in æternum.

INDEX EORVM TITVLORVM, QVI IN HOC COMPENDIO continentur.

A

ABBAS. pag. 17
Aborſus. 18
Abſolutio I. Sacramentalis in genere. eadem.
Abſolutio II Sacramentalis à peccatis ſeruatis. 24
Abſolutio III. ab excommunicatione in communi. 8

Abſo

Abſolutio IV. ab excommunicatione iuris. 38
Acceptio perſonarum. 41
Acedia. ead.
Actus humanus. 42
Accuſatio,& Accuſator. 44
Adiuratio contra dæmonem. 46
Adulterium. 47
Aduocatus. 51
Ætas. 53
Affinitas. Vide, Matrimonium X.§.IV.
Alea Vide,Ludus.
Alimentum. 54
Ancilla. Vide,Seruus.
Angelus. 54
Anima. 55
Annus. 59
Apoſtaſia à fide. 60
Appellatio. ead.
Archidiaconus. 61
Argumentatio. 62
Arreptitius. Vide, Adiuratio.
Ars. 62
Articulus fidei, Vide,Fides.

Articulus mortis. 62
Aſſecuratio. 65
Aſtrologia. Vide, Superſtitio.
Aſtutia. 65
Attritio. 66
Auaritia. 68
Augurium. Vide, Superſtitio.

B

Baptiſmus I. in communi. 69.
Baptiſmus II. quoad materiam & formam. 71
Baptiſmus III. quoad miniſtrũ. 72
Baptiſmus IV. quoad ſuſcipientem & patrinum. 75
Baptiſmus V. quoad ritum. ead.
Beatitudo. 76
Bellum. 77
Benedictio. 78
Benedictio nuptiarum. Vide, Matrimonium XV. & tit. Sacramentalia.

Beneficium I in communi. 79
Beneficium II. quoad conferentem, & collationem. 80
Beneficium III. quoad procurantem, recipientem, vel poſsidentem. 82
Beneficium IV. quoad fructus. 89
Bigamia. V. Irregularitas II.
Blanditiæ. 94
Blaſphemia. 95
Bona hominis in communi. 97
Bona caſtrenſia filiorum, & quaſi; aduentitia & profectitia. 99.
Bona paraphernalia. 101
Bulla Iubilæi, & Bulla Cœnæ, Cruciatæ. ead.

C

CAmbium. 104
Canonicus. 111
Capellanus. 112
Carcer. ead.
Caſtratus. V. Irregularitas III.

Caſus fortuitus. 113
Caſus reſeruatus. ead.
Cathedra. 116
Caupo. ead.
Cauſa. ead.
Cenſura. 118
Cenſus. 119
Ceſſatio à diuinis. ead.
Ceſſio bonorum. 120
Charitas. ead.
Chorea. 126
Chriſma. Vide, tit. Baptiſmus V. & tit. Confirmatio.
Circunſtantia. 126
Circunſtantiæ ſequentes non ſunt neceſſariò confitendæ. 129
Citatio. 131
Clericus. ead.
Coadiutor. 136
Cognatio ſpiritualis, Vide, Matrimonium X. §. V.
Cognatio legalis. Vide ibidem, §. VI.
Collatio. 136
Collegium. 137

Colluſio. Vide, Litigium.
Columbarium. 137
Commodatum. 138
Communio. 140
Complices. ead.
Compoſitio. 141
Concubinarij. ead.
Conductio. Vide, Locatio.
Confeſsio Sacramentalis I. in cõmuni. 142
Confeſsio II. quoad materiam, & formam. 145
Confeſſio III. quoad modum. 148
Confeſſio IV. quoad iterationem ead.
Confeſsio V. quoad obligationem. 154
Confeſsio VI. quoad ſigillũ. 156
Confeſſor I. quis ſit. 162
Confeſſor II. qualis eſſe debeat. 163
Confeſſor III. ad quid teneatur. 165
Confeſſor IV. quoad præſentationem. 169

Digitized by Google

Confidentia. 171
Confirmatio. ead.
Coniectura. 173
Coniugium, & Coniux. Vide titul. Maritus, Matrimonium, Vxor.
Coniuratio. 173
Conſanguinitas. Vide, Matrimonium X. § 4.
Conſcientia. 174
Conſecratio virginum. 175
Conſenſus. ead.
Conſilium. 176
Conſuetudo. 177
Contemptus. 179
Contractus. 180
Contritio. 181
Contumelia. Vide, Iniuria.
Cooperatio. 186
Corporalia. Vide tit. Benedictio, & tit. Miſſa.
Corpore vitiatus. 187
Correptio. ead.
Culpa 190
Curioſitas. 191
Cuſtos. ead.

Digitized by Google

D

DAmnatus. 193
Damnum. ead.
Debitum. 196
Debitum coniugale. Vide, Matrimonium XIII.
Decimæ. 197
Defenſio, & Defenſor. 199
Degradatio, ſeu Depoſitio. 200
Delectatio moroſa. ead.
Delegatus & Subdelegatus. 202
Deliberatio. ead.
Delictum, & quaſi Delictum. 203
Denunciatio. ead.
Depoſitio. Vide, Degradatio.
Depoſitarius, & Depoſitum. 207
Derelicta. 209
Deriſio. 210
Derogatio. ead.
Deſperatio. ead.
Detectio. ead.
Detractio. 211

Deus. 216
Diffamatio. Vide, Infamia.
Diſpenſatio. 216
Diſputatio. 219
Diuortium. Vide, Matrimonium XI.
Doctor, magiſter, & diſcipulus. 219
Dolus. 221
Domicilium. 223
Dominium. ead.
Dominus. 224
Donatio. 225
Dos. 229
Dubium. ead.
Duellum. 230

E

EBrietas. 231
Eccleſia. 232
Electio. 234
Eleemoſyna. 235
Emphyteuſis. 240
Emptio & venditio I. quoad pretium. 241

Digitized by Google

Emptio II.quoad res vendendas. 246
Emptio III.quoad locum, tẽpus, & perſonas. 248
Epiceia. Vide tit.Scrupulus.
Epiſcopus 248
Eunuchus. Vide, Irregularitas.
Euchariſtia I.in ſe. 251
Euchariſtia II.quoad obligationem. 252
Euchariſtia III quoad vſum & ritum. 254
Euchariſtia IV.quoad miniſtrum. 257
Euchariſtia V.quoad effectũ 259
Euictio. ead.
Examen. ead.
Excommunicatio I.in ſe. 260
Excommunicatio II.quoad obligationẽ;& cõprehẽſionem. 265
Excommunicatio III. quoad excommunicantem, & cauſam. 269
Excommunicatio IV.quoad effectum. 273

Digitized by Google

Excommunicatio V. quoad participantes. 280
Excommunicatio VI. de excommunicationibus iuris; & primò de contentis in Bulla Cœnæ, § I. 285
§. II. de reſeruatis Papæ extra Bullam Cœnæ. 298
§. III de reſeruatis partim Papæ, partim Epiſcopis. 320
§. IV. de reſeruatis nemini. 322
§. V. de excommunicationibus Sixti Decretalium nulli reſeruatis. 327
§. VI. de excommunicationibus Clementinarum nulli reſeruatis. 339
§. VII. de excommunicationibus Concilij Trid. Pij V. & Greg. XIII. 348
Executor. 353
Excuſatio. ead.
Exhæredatio. Vide, Hæreditas.
Exorciſmus. Vide, Adiuratio, & Baptiſmus.

Extrema neceſsitas. Vide, Eleemoſyna.
Extrema Vnctio. Vide, Vnctio.

F

Fallacia. Vide, Dolus.
Falſarius, & Falſitas. 354
Fama, & Infamia. 355
Familia, & Famulus. 360
Feſtum. 362
Fideiuſſor. 368
Fides. ead.
Filius. 370
Finis. 378
Fœmina. 380
Fœnus, & Fœneratio. Vide, Vſura.
Fœtus, Vide, Aborſus.
Fornicatio. Vide, Luxuria.
Fraus. Vide, Dolus.
Fructus. 381
Fugere 382
Funambulus. 384
Funus, & Funerale. ead.
Fur. ead.

Furtum.

Furtum, 386

G

GAbella. Vide, Vectigal.
Gener. 388
Generatio. 389
Gradus ead.
Gratia. 390
Gula. ead.

H

HAbitus. 391
Haſtiludium. 392
Hęreditas I. quoad hęredem. ead.
Hæreditas II. quoad exhæredationem. 394
Hermaphroditus. 395
Hæreticus, & Hæreſis. ead.
Homicidium. 404
Honor, & Honoratio. 410
Horæ Canonicæ I. in ſe, & quoad attentionem, & obligationem. 411
Horæ II. quoad perſonas, quæ

tenentur recitare. 412
Horæ III. quoad tempus, locum, & ordinem. 416
Hoſpitale. ead.
Humilitas. 418
Hypocriſis. ead.

I

IActantia. ead.
Idololatria. ead.
Ieiunium I. in ſe, & quoad obligationem. 420
Ieiunium II. quoad perſonas. 422
Ieiunium III. quoad diem, & horam. 425
Ieiunium IV. quoad cibos. 426
Ignorantia. 427
Illegitimus, & Legitimus. 430
Imago. 432
Immunitas Eccleſiæ. 433
Impedimentum. 436

Incendiarius. 437
Incerta. Vide tit. Reſtitutio X.
Inceſtus. Vide, Luxuria, & quatenus impedit matrimonium. Vide, Matrimonium X. § IV.
Indulgentia. 437
Infamia. Vide, Fama.
Infamis. 438
Infidelis, & Infidelitas. 439
Infirmus. 440
Iniuria, ſiue Contumelia. ead.
Inobedientia. 442
Inquietudo mentis. 443
Inquiſitio. ead.
Intentio. 444
Interdictum I. quantùm ad eſſentiam. ead.
Interdictum II. quantùm ad eos quos ligat. 447
Interdictum III. quis, & quomodo ponat illud, & tollat. 452
Interdictum IV. quoad effectum. ead.
Interdictũ V. quoad pœnas cõtra

violantes illud. 459
Intereſſe. 460
Interrogatio. 461
Inuenta. Vide tit. Reſtitutio XI.
Inuidia. 462
Inuocatio dæmonum. 464
Inuolunt. Vide tit. Volunt.
Ira. 466
Irregularitas I. in communi. 467
Irregularitas II. de 1. ſpecie, ſcil. Bigamia. 469
Irregularitas III. de 2. ſpecie, ſcil. ex defectu corporis, vel animæ, §. 1. 471.
Irregularitas IV. de 3. ſpecie Irregularitatis, ſcil. ex defectu aliquo animæ. 478
Irregularitas V. de 4. ſpecie, ſcil. ex defectu perfectæ ſenitatis. 479
Irregularitas VI. de 5. ſpecie, ſcilicet ex homicidio iniuſto. 485.
Irregularitas VII. ex mala acceptione, vel vſu Ordinum. 494
Irregularitas VIII. ex delicto

violandi cenſuras celebrando. 497
Irregularitas IX. ex delicto reiterandi Baptiſmum. 500
Irregularitas X. ex notorietate delicti. 501
Irregularitas XI. quoad diſpenſationem. 502
Iudex. 503
Iudicium. 510
Iuramentum I. in ſe. 511
Iuramẽtum II. quoad materiam. 515
Iuramentum III. quoad obligationem. 516
Iuramentum IV. quoad relaxationem. 517
Iuriſdictio. 518
Ius. ead.
Ius patronatus. 520
Iuſtitia. ead.

Digitized by Google

L

LAtro. Vide, Fur.
Laus. 521
Laudemium. ead.
Legatarius. ead.
Legatum. ead.
Legitima. 522
Legitimus. Vide, Illegitimus.
Lex I. quoad obligationem. 523
Lex II. quoad promulgationem. 535
Lex III. quoad interpretationem. 536.
Libellus famoſus. ead.
Liber. ead.
Libertas Eccleſiaſtica. Vide tit. Excommunicatio VI. §. IV.
Libertas hominis. Vide, Bona.
Liberum arbitrium. Vide, Anima.
Literæ Apoſtolicæ. 537
Literæ Dimiſſoriæ. ead.
Literæ Sigillatæ. ead.
Litigium. 538

Digitized by Google

Locatio & Conductio. 539
Loca religioſa. 544
Ludus I. in ſe. ead.
Ludus II. quoad perſonas. 550
Luxuria. 551

M

Maledictio. 567
Maleficium. Vide, Superſtitio.
Manifeſtum. Vide, Notorium.
Maritus. 568
Martyrium. 572
Mater. Vide, Pater.
Matrimonium I. in ſe, & quoad ætatem. 572
Matrimonium II. quoad ſponſalia. 577
Matrimonium III. quoad verba abſoluta. 581
Matrimonium IV. quoad verba ſub conditione. 582
Matrimonium V. quoad intentionem, & conſenſum. 585

Digitized by Google

Matrimonium VI. quoad conſenſum coactum. 587
Matrimonium VII. quoad conſenſum clandeſtinum. 588
Matrimonium VIII. de impedimentis in genere. 594
Matrimonium IX. de impedimentis impedientibus tantùm. 596
Matrimonium X. de impedimentis quæ impediunt & dirimunt. 598
§. I. de impedimento erroris. ead.
§. II. de impedimento voti & ordinis. 600
§. III. de impedimento conſanguinitatis intra quartum gradum. 603
§. IV. de impedimento affinitatis. 604
§. V. de impedimento cognationis ſpiritualis. 606
§. VI. de impedimento cognationis legalis. 608

§. VII. de impedimento frigiditatis, furiæ, amentiæ, & maleficij. 609
§. VIII. de impedimento diſparitatis cultus. 611
§. IX. de impedimento criminis, vel delicti. 612
De impedimento iuſtitiæ publicæ honeſtatis. Vide, Matrimonium II.
Matrimoniũ XI. de diuortio. 614
Matrimonium XII. de ſecundis nuptiis. 615
Matrimonium XIII. de debito coniugali. 616
Matrimonium XIV. de Bigamia. 622
Matrimoniũ XV. de benedictionibus. ead.
Matrimonium XVI. de diſpenſatione. 623
Medicus & Chirurgus. 625
Mendacium. 627
Memoria. 629
Mercator, & Mercatura. ead.

Mercenarius. 630
Meretrix. 631
Meritum. 632
Metus. ead.
Miles. 634
Miracula. ead.
Miſſa I. de eſſentia eius & valore. 635
Miſſa II. quoad miniſtrum. 637
Miſſa III. vbi, quando, & quo ritu celebranda. 639
Miſſa IV. quoad auditionem. 645
Moneta & Pecunia. 650
Monialis. 652
Monopolium. 653
Mora. ead.
Mons pietatis. ead.
Mulier. Vide, Fœmina.
Mutuum. 653

N

NAufragium. 654
Neceſſitas. 656
Necromantia. 658
Negotium. ead.
Neophytus. ead.

Nota

Notarius. Vide, Tabellio.
Notorium. 658
Nouitius. 661
Numerus. 659

O

Obedientia. 661
Obſtetrix. 662
Oblatio. ead.
Obligatio. ead.
Occaſio. ead.
Occultum. 664
Odium. ead.
Officium. ead.
Oleum ſanctiſsimum. Vide, Chriſma.
Omiſsio. 666
Opera. ead.
Opinio. ead.
Oratio. 667
Ordo I. prout eſt Sacramentum ſecundùm ſe. 668
Ordo II. quoad collationem & ſuſceptionem. 672
Ordo III. quoad miniſtrum conferentem ordines. 680

Ordo IV. quoad executionẽ. ead.
Ornatus. 681

P

PActum. 683
Papa. ead.
Paraphernum. Vide, Bona.
Parochus. 685
Participatio. 686
Paſſio. 687
Pater & Mater. ead.
Pauper. 689
Paupertas. Vide, Religioſus.
Peccatum I. in communi. 690
Peccatum II. mortale. 692
Peccatum III. veniale. ead.
Peculium. Vide, Bona caſtrenſia.
Pecunia. Vide tit. Moneta.
Penſio. 693
Percuſſio. 694
Permiſsio. 697
Permutatio. 698
Pertinacia. ead.
Peregrinus. ead.
Periurium. ead.
Pietas filiorum erga parentes. Vi-

de, Filius.
Pignus. 701
Pirata. Vide, Naufragium.
Pœnitens. 704
Pœnitentiæ virtus. 705
Pœnitentiæ ſacramentum. 706
Pœnitentia ſolemnis. 709
Pœna. ead.
Pollutio. 710
Præceptum. 712
Prædicator. 713
Prælatus. 716
Præſcriptio. 717
Præſumptio. ead.
Pretium. 718
Primitiæ. Vide tit. Decimæ.
Priuilegium. 723
Prodigalitas. ead.
Profeſsio. Vide, Religioſus.
Promiſsio. 72[illegible]
Propoſitum. 72[illegible]
Proxeneta. ead.
Publicum. 72[illegible]
Punitio. ead.
Purgatorium. ead.

Q

QVarta funeralis. 727

R

RApina. ead.
Raptor. ead.
Ratihabitio. 728
Reatus. Vide, Peccatum.
Reconciliatio. Vide, Eccleſia.
Recompenſatio. 730
Religio. 731
Religioſus I. in communi. 732
Religioſus II. quoad ingreſsũ. 733
Religioſus III. quoad profeſſionem. 735
Religioſus IV. quoad paupertatem. 736
Reliquiæ. 737
Renunciatio. ead.
Repetitio. 738
Repreſaliæ. ead.
Reſidentia. 739
Reſtitutio I. in ſe. 741

Reſtitutio II. quis debet reſtituere. ead.
§. de impediente bonum alienum. 749
Reſtitutio III. quid ſit reſtituendum. 751
Reſtitutio IV. quantum eſt reſtituendum. ead.
Reſtitutio V. cui ſit reſtituendum. 754
Reſtitutio VI. vbi facienda ſit reſtitutio. 756
Reſtitutio VII. de modo & ordine reſtituendi. 757
Reſtitutio VIII. quando ſit reſtituendum. 761
§. I. quæ cauſæ excuſent à reſtituẽdo ſtatim. ead.
§. II. quæ cauſæ excuſent à reſtituendo ſimpliciter. 765
Reſtitutio IX. quoad incerta. 768
Reſtitutio X. quoad inuenta. 769
Reus. 771
Rex. 773

Digitized by Google

S

SAcerdos. 776
Sacramentalia. 778
Sacramentum. ead.
Sacrilegium. 782
Salarium. 783
Satisfactio I. ead.
Satisfactio II. Sacramentalis. 784
Scandalum. 790
Schiſma. 792
Scientia. ead.
Scrupulus. ead.
Scurrilitas. 795
Secretum. 796
Sententia. 798
Sepultura. 799
Seruus & Ancilla. 800
Simonia I. in ſe. 802
Simonia II. quoad materiam. 814
Simonia III. quoad ordines. 819
Simonia IV. quoad pœnam & reſtitutionem. 821
Simulatio. 828
Societas. ead.

Sodomia. Vide tit. Irregularitas.
Solutio. 833
Sors, & Sortilegium. Vide, Superſtitio.
Spectacula. 833
Sponſalia. Vide, Matrimonium II.
Sponſio. 834
Status. ead.
Statutum. 835
Stipulatio. ead.
Stuprum. Vide, Luxuria.
Subdelegatus. Vide, Delegatus.
Subditus. 835
Subreptio. Vide, Voluntarium.
Subornatio. 835
Suffragium. 836
Suffragia mortuorum. ead.
Superbia. ead.
Superſtitio. 837
Suſpenſio I. quid, & quomodo incurratur. 840
Suſpenſio II. à quo tollatur, & quomodo. 843
Suſpenſio III. de ſuſpenſionibus

Digitized by Google

impoſitis à Iure. 844
Suſurratio. 847

T

Tabellio. ead.
Tactus. 848
Taurorum agitatio. 849
Tentare. 852
Teſtamentum. ead.
Teſtis. 853
Theſaurus. 858
Titulus. 859
Tonſura. ead.
Torneamentum. Vide, Haſtiludium.
Tranſactio. 859
Tributum. Vide, Vectigal.
Triremis. Vide tit. Excómunicatio.
Tutela. 860
Tyrannus. 861

V

Vana gloria. ead.
Vectigal. 862
Venatio, Piſcatio, & Aucupiũ. 864
Vexatio. 866

Digitized by Google

Vidua. 86
Vindicta.. ea
Virginitas. ea
Viſitatio Prælatorum. ea
Vita. ea
Vnctio extrema. 86
Volũtarium,& Inuoluntariũ.87
Votum I.in ſe,quantùm ad eſſen
tiam. 87
Votum II quoad materiam. ead
Votum III.quoad obligationem
874
Votum I.V. quis poſsit vouere
884
Votum V. quoad ſolemnitatem
885
Votum VI. quoad irritationem
886
Votum VII.quoad commutatio
nem. 88
Votum VIII. quoad diſpenſatio
nem. 89
Vſura I.in ſe. 89
Vſura II.quoad venditionem, ve
emptionem. 89

VS

Vſura III. quoad mutuum. 899
Vſura IV. quoad locationẽ & conductionem. 912
Vſura V. circa cambia. 913
Vſura VI. quoad reſtitutionẽ. ead.
Vſura VII. quoad pœnas. 919
Vſus rationis. 920
Vxor. 921

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

6-1